NAZIONALE
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
8
14 — G
10
ROMA
G. 449

Zowhfza

Acutiſſimi clariſſimiq; viri. M. Ja-
cobi Almain, ſacre Theologie in academia Pa-
riſienſi quondã profeſſoris meritiſſimi Moralia,
que vocant, cũ ipſius authoris et David Cran-
ſton additionibus, nunc demũ ꝛ nitidiſſime im-
preſſa, ꝛ a priſtinis mẽdis ſpurciſſimis vindica-
ta: quibus ad finem, preter elegantiſſimã veſpe-
riarũ queſtionẽ, adiectus eſt ꝛ libellus de aucto
ritate Eccleſie, noſtris his tẽporibus apprime
accõmodus, eodẽ Jacobo Almain authore: cũ
indice Alphabetico his oibus antepoſito.

Conventus Sanctæ Mariæ Traspontinæ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Veneũt Pariſijs in edibꝰ Claudij Chevallon
ſub Sole aureo in via ad divum Jacobum.
M.D.xxv.

8 14 G 10

¶De littera. A.

A Ctus exterior nihil bonitatis ex ſe habet. folio primo facie ſecunda.
Actus odij poteſt habere duplicem malitiã. folio ſecundo facie prima.
Actus elicitus et imperatus. fo.iiij.fa.j.
Actus cõformis ignorãtie inuincibili nõ eſt bonus. folio.xj.fa.prima.
Actus cõtrauenieñs iudicio erroneo eſt pctm̃. fo.xij.fa.ij.
Actus indeliberatus. fo.cxvj.fa.j.
Actus virtuoſus duplex. fo.xv.fa ſecunda.
Actus intrinſece bonus habet omnes circunſtantias pro obiecto. fo.xvj.fa.j.
Actus dicitur intrinſece bonus dupliciter. ibidem
Actus voluntatis duplices. fo.xxv.fa.ij.
Aliquid fieri ꝓpter alterꝫ tripliciter ꝯtingit.fol.xxvj.fa.j.
Actus idem eſt bonus ⁊ malus. fo.xxvij.fa.prima.
Actus idem ſatiſfactori⁹ ⁊ demeritorius pene.ibidẽ fa.ij.
Actus conformitas quid. folio.xxxij.fa.j.
Actus malus ex circunſtantia. fo.xxxiij.fa.j.
Aliquis ſine grã poteſt bñ moraliter agere. fo.xxxv.fa.ij.
Aliquis extra gratiã poteſt mereri p̃miũ tẽporale.ibidẽ.
Auxilium ſpeciale an ſit ponendum. fo.xxxvj.fa.ij.
Amor duplex. folio.lj.fa.j.
Agẽs naturale põt effectũ ꝓducere in iſtãti. fo.cix.fa.ij.

¶De littera. B.

B Onum eſt ex integra cauſa. fo.xvj.fa.j.
Beneficium collatum an aggrauet peccatũ. fo.xix.fa.j.⁊ ibidẽ ponũtur quattuor propoſitiones de bñficio.
Bñficium predeſtinationis eſt maximum. fo.xx.fa.j.
Bonitas actus quid. fo.xxxj.fa.j.
Bonitas actus penes quid attendatur. fo.xxxj.fa.ij.
Bonitas triplex. folio.xxxiij.fa.prima
Bonitas ex circũſtantijs. ibidem
Bonitas et malitia habituum. fo.xxxvij.fa.ij.

¶De littera. C.

C Auſa p̃ma eſt cauſa effectus ⁊ ꝙ ſcđa agit. fo.ij.fa.ij.
Circunſtantia multiplex. fo.xv.fa.prima.
Circunſtantie actus precipue ſunt due. fo.xj.fa.ij.
Contrauemens conſcientie peccat. ibidem
Conſcientia erronea nemĩnẽ obligat. fo.xiiij.fa.p̃ma.
Concupiſcentia an impediat voluntariũ. ibidem.fa.ij.
Concupiſcentia non cauſat inuoluntarium. ibidem
Circunſtantiarum numerus. fo.xv.fa.j.
Circunſtantie obiecti ⁊ finis ſunt p̃cipue. fo.xx.fa.ij.
Circunſtantia temporis. fo.xxj.fa.ij.

Cogi quid ſit. fo.iiij.fa.ij.in fi.
Continuatio temporis. fo.xxiij.fa.ij.
Circunſtantia loci. fo.xxv.fa.j.
Circunſtantia mali finis ſemper reddit electionē malā. folio.xlvij.fa.ſecunda.
Carētia boni ꝓuenīēs rōne peccati ē pena.fo.xxviij.fa.j.
Circunſtātia boni finis an diminuat de malitia electōis. folio.xxix.fa.ſecunda.
Circunſtantia venialis an aggrauet tantum venialiter. folio.xxx.fa.ſecunda.
Charitas eſt multiplex. fo.lxvj.fa.prima.
Charitas eſt cauſa naturalis. fo.lxxij.fa.prima.
Charitas eſt agens naturale. fo.lxxiij.fa.p̄ma.
Conatus quid. fo.lxxvij.fa.ij.
Continentia capitur tripliciter. fo.xcvij.fa.ij
Corpus agit in ſpiritum. fo.cix.fa.ij.
¶ De littera. D.
De metu. fol.v.fa.ſecunda.
De proijciente merces in mare. fo.vj.fa.j.
De operatiōe facta per metū an ſit excuſabilis. fo.vj.fa.j.
De ebrio ex culpa ſua interficiente. fo.x.fa.ij.
De dictamine inuincibili practico. fo.xj.fa.ij.
Duplex modus operationis. fo.xv.fa.ſcđa
Dictamē prudentiale duplex. fo.xviij.fa.prima.
Dictamini aliquis ſe conformat. ibidem.
De circunſtantijs in particulari. fo.xviij.fa.ij.
De circunſtantia perſone an augeat bonitatem vel malitiam actus. ibidem.
Duplex continuatio. fo.xxij.fa.prima.
De actibus indifferentibus. fo.xxxiij.fa.ij.
Deus ſpecialiter dicitur coagere. fo.xxxvj.fa.ij.
De corruptione habitus. fo.xxxix.fa.ij.
De compatibilitate actuum ꝛ habituum. fo.xlj.fa.j.
De differentia inter notitiam intuitiuam ꝛ abſtractiuā. folio.xlv.fa.prima.
De augmento habitus. fo.xlvj.fa.ij.
Deus poteſt eſſe obiectū alicuiꝰ virtutis dupl'r.fo.xlix.fa.j.
Deſperatio quid cōnotet.fo.lxv.fa.j.ꝛ ibidē qd requiritur ad ſperandum et ad deſperandum.
De augmento charitatis. fo.lxxv.fa.ij.
De cōnexiōe virtutū ꝗtum ad habitus. fo.xcvj.fa.ij.
De comparatione graduum temperantie ꝛ cōtinentie in bonitate. fo.xcix.fa.ij.
De actibus intrinſece malis. fo.ciiij.fa.ij.
De formali peccati. fo.cv.fa.ij.
De actu exteriori ꝛ interiori. fo.cvj.ꝛ.cvij.ꝑ totū.

De peccato originali varie opiniones. fo.cix.fa.ij.
Debitum duplex. fo.cix.fa.j.
Donum quid. fo.cj.fa.j.
Dominium naturale quid. fo.cxxvij.fa.ij.

De littera E.

Eſſe ab alio dupliciter intelligitur. fo.iij.fa.j.
Effectum corrumpi non contingit niſi tripliciter. folio.xl.fa.j.

De littera.F.

Fidelis eodem genere peccati grauius peccat ꝙ infidelis. fo.xix.fa.ij.
Fides duplex. fo.lj.fa.ij.
Fides infuſa habet verum pro obiecto. fo.lx.fa.j.

De littera.G.

Grauitas omiſſionis. fo.xiij.fa.ij.
Gradus virtutum ſunt quinqꝫ ſecundum Ockam. fo. xciij. fa.j. et. ij. Et nota ibidem quomodo connectuntur virtutes/ per totum capitulum.
Gradus virtutū tres poſiti ab ariſtotele. fo.xcvij.fa.j.
Gradus heroicus. fo.xciij.fa.ij.et fo.cx.fa.ij.
Genus actuum duplex. fo.cxix.fa.j.
Grauitas peccati omiſſionis. fo.cxx.fa.j.

De littera.H.

Homo eſt agens liberum et naturale. fo.v.fa.ij.
Homo non peccat quando pro tunc non poteſt libere agere. folio.xj.fa.j.
Habitualiter referre quid. fo.xxvj.fa.ij.
Habitus in qua ſit potentia. fo.xxxvij.fa.ij.
Habitibus vtimur cum volumus. fo.xliij.fa.j.
Habitus concurrit ad actum dupliciter. ibidem.fa.ij.
Habitus infuſus cōcurſum aliarum cauſarum requirit ad agendum. folio.liij.fa.j.
Habitus infuſus nō ꝑditur ꝑ qōlibet mortale. fo.lviij.f.ij.
Habitus infuſi ſunt tres. fo.cxj.fa.ij.

De littera I.

Inclinatio voluntatis duplex/ ſcilicet naturalis/ et libera. fo.v.fa.j.
Ignorantia quid. fo.viij.fa.j.
Ignorantia multiplex. vide per totum capitulum quartū et quintum.
Ius naturale non poteſt ignorari. fo.ix.fa.ij.
Ius diuinum plus obligat ꝙ humanum. fo.x.fa.j.
Iuſtitia originalis. fo.cix.fa.j.

De littera L.

Libertas voluntatis. fo.ij.fa.j
Libertas complacentie ⁊ cōtingentie. ibidē.

Libere tranſgredi quid. fo.iij.fa.ij.
Locus auget malitiam actus dupliciter. fo.xxv.fa.j.
Libera omiſſio circūſtātie requiſite ad actum facit actū vitioſum. fo.xxxj.fa.j.

¶De littera M.

Metus quid. fo.vj.fa.j.
Metus duplex eſt. ibidem.
Metus quomodo excuſat a peccato. fo.vj.fa.ij.
Meritum ſucceſſiue augetur. fo.xxiij.fa.j.
Malitia oppoſito modo ſe habet ad virtutem moralem. folio.xxxj.fa.ij.
Malitia actus non eſt difformitas ꝛc. fo.xxxj.fa.ij.
Malitia actus quid. fo.xxxij.fa.j.
Malum demeritorium. fo.xxxiij.fa.j.
Modus corruptionis habitus. fo.xl.fa.j.
Meritum fidei eſt ex voluntate aſſentiendi. fo.lix.fa.ij.
Meritum quid. fo.lxxx.fa.j.
Meritorū proportio penes quid attēdēda. fo.lxxiiij.fa.ij.
Motus quid: et de primis motibus. fo.cxv.fa.j.

¶De littera N.

Naturale dupliciter capitur. fo.v.fa.j.
Nolitio preſupponit volitionem. fo.vij.fa.ij.
Notitia eſt cauſa partialis volitionis. fo.xvij.fa.ij.
Nulla operatio pure infidelium eſt virtus. fo.xxvj.fa.j.
Non quilibet actus producit habitum. fo.xxxviij.fa.ij.
Notitia intuitiua an poſſit cauſare iudiciū.f.xxxviij. fa.ij.
Notitia rerum ſenſibilium duplex. fo.xlv.fa.ij.
Nulla operatio pure naturalis eſt peccatū. fo.cvj.fa.j.

¶De littera O.

Operatio naturalis. fo.j.fa.j.
Obligatur aliqs ad impoſſibile ex culpa ſua.fo.iij.fa.j.
Operatio inuoluntaria ſcdm quid. fo.vj.fa.j.
Operatio per metum tripliciter poteſt fieri. fo.vj.fa.ij.
Opus conſilij ex voto magis meritorium. fo.xviij.fa.ij.
Omiſſio quid. fo.xxxij.fa.ij.et fo.cxviij.fa.ij.
Ocioſum verbum. fo.xxxiiij.fa.j.
Opinio durandi de concurſu habitus. fo.xlij.fa.ij.
Omiſſio quid. fo.cxviij.fa.ij.

¶De littera P.

Practicum cauſatur dupliciter. fo.viij.fa.ij.
Peccatum eſt contra dictamen practicū. fo.ix.fa.j.
Peccans tenetur ſcire ꝙ peccat / vel dubitare. fo.xj.fa.j.
Preceptum affirmatiuum obligat ſemper / ſed nō pro ſemper. fo.xij.fa.j.
Peccata ſunt duplicia. fo.xxxv.fa.ij.
Preceptum debet adimpleri ad intentionem precipien=

tis. folio.lxvij.fa.ij.
Prudentie actus tres aſſignantur. fo.lxxxiiij.fa.j.
Prudentia quattuor modis capitur. fo.lxxvij.fa.j.
Peccati diffinitio ꝛ diuiſio. fo.cj.fa.ij.
Peccatum quid. fo.cij.fa.j.
Peccatum quadrupliciter dicitur veniale. fo.cx.fa.ij.
Peccatum veniale. fo.cxj.fa.j.
Peccatum veniale an poſſit eſſe mortale. fo.cxj.fa.ij.
Peccatum veniale an fuerit cõpoſſibile iuſtitie originali. fo.cxij.facie.ij.
Peccatum veniale an aliquando puniatur eternaliter.folio.cxiiij.facie prima.
Peccati diuiſio in omiſſionem ꝛ commiſſionem.fo.cxviij. facie prima.
Peccatum ex ignorantia/paſſione/ et certa malitia. folio cxxij.facie prima.
Peccatum in ſpiritum ſanctum/et eius ſpecies.fol. cxxiij. facie.j.et.ij.
Peccatum in ſpiritũ ſanctum capitur dupliciter. ibidem
Penitentia duo requirit. fo.cxxiiij.fa.j.
Punitio peccatorum. ibidem.facie.ij.
Pena eſt duplex. fo.cxxv.facie.j.
Pena inflicta/pena contracta. ibidem.facie.ij.
Punitio citra condignum. ibidem.
Pena ſenſus. fo.cxxvj.facie.j.
Pena reſpicit culpam:et vtrum vnus plus puniatur pena damni ꝙ alius. fo.cxxvj.fa.ij.

¶De littera Q.

Quomodo veniale efficitur mortale per cõſuetudinẽ. folio.xxi.facie ſecunda.
Quomodo peccatũ cõſuetudinis dicitur eſſe grauiſſimũ. folio.xxij.facie prima.
Quomodo in cauſis poteſt eſſe circulatio. fo.xliij.fa.j.
Quomodo charitas act⁹ aliarũ virtutũ imperat. fo.l.fa.j.
Quomodo deſperauit cayn. fo.lxv.fa.ij.
Quare virtutes dicuntur connexe. fo.xciij.fa.ij.
Qua pena punitur originale. fo.cx.facie.j.

¶De littera R.

Requiſita ad actum ſtudioſum. fo.j.facie.j.
Requiſita ad peccatum omiſſionis. fo.xiij.fa.ij.
Relatio bona diminuit de malitia electionis. fo.xxx.fa.j.
Requiſita ad malitiam moralem. fo.xxxij.fa.j.

¶De littera S.

Spes ab alijs theologicis diſtinguitur. fo.lxj.fa.ij.
Spei actus quomodo cauſatur. fo.lxij.fa.j.
Spei actus duo ſunt. ibidem facie ſecunda.

Spei actus requirit tria. fo.lxiij.fa.j.

¶De littera T.

TRiſtitia quid. folio.v.facie.j.
Timor cadens in cõſtantem virum. fo.vij.fa.j.
Timor duplex. ibidem.
Timore pene dupliciter vitatur peccatum. ibidẽ.fa.ij.
Triplex differentia inter virtutes theologas et morales. folio.xlviij.facie.ij.
Temperantia gradus capitur dupliciter. fol.xlviij.fa.j.
Tranſgreſſio quid. fo.cxviij fa.j.

¶De littera V.

VOluntarium duplex. folio primo facie.j.
Voluntarium quid. ibidem.
Voluntas efficax. ibidem.fa.ij.
Volũtas nõ agit quin deus velit illam agere. fo.ij.fa.ij.
Voluntas eſt libera duplici libertate. fo.iij.fa.j.
Voluntarium poteſt eſſe ſine actu poſitiuo. fo.iij.fa.ij.
Volũtariũ eſt a volũtate ⁊ deficiẽte ⁊ efficiẽte. fo.iij.fa.ij.
Voluntarium interpretatiuum. ibidem.
Voluntarium tria impediunt. fo.iiij.fa.j.
Violentia inferri poteſt voluntati quãtum ad actum imperatum. folio.iiij.fa.j.
Voluntas nõ poteſt violẽtari ad actũ elicitum. ibidem.
Voluntas poteſt impediri a deo. ibidem.fa.ij.
Violentia opponitur voluntario ⁊ naturali. ibidem.
Voluntarium duplex. fo.v.fa.ij.
Voluntas coacta. fo.vj.fa.ij.
Volitio dupliciter cõformatᷣ dictamini recto. fo.xxvij.fa.ij.
Unum verum nõ eſt magis verum ꝙ aliud. fo.xxxj.fa.ij.
Voluntas ſine gratia an poſſit bene agere moraliter. folio xxxv.facie.j.
Virtus quid. fo.xlviij.fa.j.
Virtus dupliciter dicitur eſſe in medio. fo.xlviij.fa.j.
Veniale remittit feruorem charitatis. fo.lxxx.fa.j.
Virtutis diuiſio in moralẽ ⁊ intellectualẽ. fo.lxxxiij.fa.j.
Virtus eſt circa difficile. fo.xcix.fa.j.
Virtus capitur dupliciter. fo.xcij.fa.ij.
Virtutum moralium diſtinctio a donis. fo.cj.fa.j.
Volũtas poteſt peccare nec omittendo nec cõmittendo. folio.cxxij.facie ſecunda.

Finis tabule.

Moralia acutiſſimi Theologie profeſſoris magiſtri Jacobi Almain Senonenſis/ omnibus ⁊ potiſſimum theologis apprime vtilia: cũ additionibus magiſtri Dauid Cranſton Scoti doctoris theologi/ huiuſcemodi notis [ ] interceptis.

De voluntario. Capitu.j.

PRo faciliori intelligentia moralis diſcipline aliqua generalia cuilibet virtuti et vitio attinẽtia decreui pertractare. In primis noto/ vt aliquis actus ſit ſtudioſus aut vitioſus/ de neceſſitate requiritur ꝙ ſit liber ⁊ voluntarius. Prima enim conditio boni actus eſt ꝙ ſit ex electione/ id eſt ex libertate productus. Igitur primũ quod requiritur ad bonitatem vel maliciã actus/ eſt libertas ſeu volũtariũ: q2 propter illud qđ nobis ineſt a natura/ nec laudamur nec vituperamur.

Requiſita ad actũ ſtudioſũ.

Propterea videndũ eſt quid ſit volũtariũ ⁊ libertas. Eſt enim volũtariũ operatio vel omiſſio ita exiſtens in poteſtate agẽtis ꝙ poſitis omnibus preuijs et requiſitis ad illã/ eſt in ptãte agẽtis illã ponere vel non ponere/ queadmodum ſunt volitiones et nolitiones. Dicitur notãter omnibus preuijs: q2 actio agentis principalis (vt dicit Andreas de caſtro) non eſt vnũ preuium: ſed eſt vnũ quod eſt ſimul cũ actiõe: vt bñ ſequitᷣ: agere eſt/ ergo effectus eſt. Ppterea agere non eſt vnũ preuiũ: ſed illa dicũtur preuia que neceſſario preſupponũtur anteꝗ̃ ipſum agẽs agat.

Quid voluntariũ.

Preterea noto ſcđo duplex eſſe voluntariũ: quodã immediatũ ⁊ denominatiõe intrinſeca/ vt eſt actꝰ voluntatis elicitus: ſcilʒ volitio aut nolitio. Aliud mediatũ et denominatione extrinſeca/ vt ſunt omnes operationes alterius potẽtie ꝙ̃ volũtatis: ſuper quas tñ fertur ipſa operatio voluntatis: vt datio elemoſyne: ſiue curſus imperatus ab ipſa voluntate.

Duplex voluntarium.

Iſtis ſuppoſitis ponit de caſtro talẽ propoſitionẽ. Quelibet talis operatio voluntaria mediata ⁊ extrinſeca eſt ſimpliciter ⁊ abſolute ⁊ in ſe operatio naturalis. Probatᷣ/ illa operatio dr in ſe ſimpliciter naturalis ⁊ abſolute/ que ſic ſe habet ꝙ omnibꝰ cauſis poſitis ad eã pducendã neceſſario requiſitis/ ponitᷣ de neceſſitate: nec eſt in poteſtate illarũ cauſarũ vel alterius illarũ quin ponatur. Sed poſita volitione efficaci ambulã-

Propõ.

Quid operatio naturalis.

di: omni impedimento extrinſeco ſecluſo / nõ ſtat quin ſequatur ambulatio. Igitur illa opatio exterior eſt opatio naturalis. Dicitur notãter poſita volitiõe efficaci: qꝛ alias non opꝫ. Voluntas enim efficax dicitur illa ad quã de neceſſitate ſequitur operatio ſi non ponatur impedimentũ. Pꝫ: qꝛ da oppoſitũ: tunc deus rationabiliter poſſet precipere alicui actũ interiorẽ / ⁊ prohibere exteriorem: quo facto exterior eſſet malus: ⁊ tñ ille a quo ꝓcederet / eſſet bonus. qđ eſt incõueniens. Ex dictis ſequitur alia ꝓpoſitio. Quãdocunqꝫ ſunt aliqua duo ſic ſe habentia ꝙ ad primũ neceſſario neceſſitate nature ſequitur aliud: illud ſcđꝫ nihil habet bonitatis vel malitie ſuꝑ primũ. Probatur / qꝛ ſi neceſſario ſequit̃ ad primũ neceſſitate naturali / nihil habet libertatis aut volũtarij in ſe: ſed ſolũ in primo. hinc dicũt doctores ꝙ actus exterior nihil bonitatis aut malitie addit ſuper interiorẽ / propterea ꝙ nihil hꝫ in ſe voluntariũ / ſed in primo tm̃modo. [Inſtantia contra dicta in hac materia. actus exterior non mere naturaliter cauſatur ab interiori: ergo exterior dꝫ habere propriã bonitatẽ vel malitiã. Antecedẽs patet ex dictis tuis in ſequẽtibus: qꝛ appetitus ſenſitiuus põt mouere mẽbra ad illicitũ / ergo ſi ille appetitus ſenſitiuus cũ actu voluntatis elicito ad actũ malũ exteriorẽ cõcurrãt: ille actus volũtatis nõ erit cauſa totalis ⁊ naturalis reſpectu actus motiui ſeu executiõis. Videt̃ ꝙ duplex eſt malitia in tali actu exteriori. ſ. omiſſionis / et cõmiſſionis.] ¶ Sꝫ inſurgit difficultas: et capio tp̄s in q̃ teneor diligere ſortẽ: et in illo non ſolũ nõ diligo / ſꝫ ipſum odio ꝓſequor: tũc ad illud odiũ neceſſario neceſſitate naturali ſequitur omiſſio dilectionis / vt notũ eſt. nã bñ ſequitur: ſortẽ ꝓſequor odio: ergo nõ diligo illũ. nihilominus illa omiſſio dilectiõis addit malitiã ſuper odiũ: qđ ſic ꝓbatur. Quãdocũqꝫ ſunt aliqua duo ſic ſe habẽtia ꝙ vno ſecluſo / altero remanẽte / et nullo poſito loco primi / illud qđ remanet / adhuc ẽẽt malũ: videtur habere malitiã diſtinctã a malitia primi. ſꝫ ſecluſo illo odio / ⁊ remanẽte illa omiſſione / talis omiſſio adhuc eſſet mala: igitur addit malitiã ſuper tale odiũ: et ſic illa maxima pri⁹ poſita eſt falſa. ¶ Ad hoc reſpõdet doctor prenominatus negãdo ꝙ illa omiſſio addat malitiã / dicẽs ꝙ tale odiũ in caſu poſito in ſe eſt malũ duplici malitia. ⁊ aſſignat talem regulã vniuerſalẽ: Quandocunqꝫ actus eſt in ſe ſeorſum malus / et elicit̃ ꝓ aliquo tẽpore pro quo neceſſario neceſſitate nature ad illũ ſequitur actus qui hꝫ malitiã ſeorſum. i. qui ſecluſo primo eſſet malus: tũc vtraqꝫ malitia reperit̃ in actu primo. et per conſequẽs illud odiũ habet malitiã trãſgreſſionis / et malitiã omiſſionis. Ex hoc ſequitur primo ꝙ odium ſor-

Margin notes: Volũtas efficax. — Regula notãda. — Actus exterior nihil bonitatiſ ex ſe habet. — Additio. — Regula. — Regula vniuerſalis Dionyſij. — In actu odij duplex malitia.

tis pro tempore quo teneor diligere illũ / eſt in ſe grauius ꝗ eſſet tẽpore quo nõ teneor diligere illũ. Quod patet: qꝛ vltra malitiã tranſgreſſiõis habet malitiã omiſſionis. Se=cũdo ſequitur ꝙ illud odiũ tẽpore quo teneor diligere / nõ eſt duple malitie ad ſuam dimidietatẽ: hoc eſt / non eſt in duplo peiꝰ ꝗ eſſet ſua dimidietas ſeorſum. nõ oportet em̃ ꝙ aliquis actus ſit in duplo peior vł melior ꝗ ſua dimidietas ſeorſum ſumpta. Ex dictis ſequitur etiã ꝙ aliquis actꝰ eſt malus: ⁊ tamen ſi ad ſubduplũ diminuatur in re / nõ diminuitur ad ſubduplũ malitia eius: quia malitia que in illo reperitur / prouenit ex eo ꝙ ad illum ſequitur aliud cuius malitia nõ diminuitur / ſed ſemper remanet equalis: vt dato ꝙ odiũ in caſu predicto ſit quattuor graduum: ſi diminuatur actus odij ad ſubduplũ / non diminuetur malitia ad ſubduplum: qꝛ alia malitia ſemper manet equalis / videlicet malitia omiſſionis. Si cui placet ꝑ ampliꝰ videre de hac materia: videat Adã prima diſtinctiõe ꝑmi.

¶ Tertio notandũ / cum dicimus actum moralem eſſe ex electione ſiue libertate: nolumꝰ in ꝓpoſito loqui de libertate cõplacentie / que nihil aliud eſt ꝗ actum eſſe volitũ / ſiue talis volitio cauſetur naturaliter / ſiue cõtingẽter: (ſicut deus libere libertate complacentie diligit ſe / ⁊ vult ſe diligere: nihilominꝰ neceſſario diligit ſe / ⁊ nõ cõtingẽter) ſed eſt queſtio de bonitate ⁊ malitia actuũ qui ſunt liberi libertate contingentie. Et actũ libere produci libertate contingentie / nihil aliud eſt ꝗ actum illum ita produci a ſua cauſa / ſiue eſſe ĩ poteſtate ſue cauſe / ꝙ poſitis omnibus alijs preuijs que neceſſario requiruntur vt illa cauſa producat / adhuc eſt in poteſtate illius cauſe libere illum actum producere. ¶ Dices: qđ eſt illud preuiũ de neceſſitate requiſitũ ad hoc vt cauſa libera libere producat ſuũ actum: verbi gratia vt ſortes producat actum dilectionis platonis? ¶ Dico / vt diligat platonẽ / nihil preuiũ de neceſſitate requirit̃ niſi cognitio illius / preſertim ſub aliqua ratione boni. nã illa cognitione poſita / eſt in poteſtate voluntatis non diligere / imo odire. tunc illa dilectio quã elicit ſortes ꝓſuppoſita cognitione platonis / dicit̃ volũtaria ſiue libere ꝓducta. ¶ Ex quo ſequit̃ ꝙ libertas ẽ facultas quã ipſa potentia poſitꝭ omnibus alijs preuijs neceſſario requiſitis habet in ſua poteſtate agere / ⁊ nõ agere. ⁊ ſic libertas non eſt aliud ꝗ potentia ad agendũ vel non agendũ: quia libertas dicit potẽtiã ad vtrũꝗ: ⁊ operatio a tali potẽtia producta / dicitur libere ſiue voluntarie produci.

Libertas cõplacẽtie.

Quid ſit libertas volũtatis

¶ Qꝛ autẽ ſit ponẽda talis libertas contingẽtie / hoc experimento cõpertũ ſatis habetur. Quilibet em̃ talem in ſeipſo manifeſte experitur. cõprobari tamẽ poteſt ex ſacris

Libertas ꝯtigẽtie.

Matthei xxvj.

litteris euangelicis: Nonne ſcis q: habeo poteſtatē orādi patrē vt mittat ad me ⁊c. qđ tamē nō fecit xp̄s: ergo p̄ſens orare poterat: ⁊ ſimiliter nō orare. ¶ Sed contra iſtam libertatē arguit̄ fortiſſimo argumento qđ fit in hac materia. Ad hoc ꝙ volūtas ꝓducat actū / de neceſſitate req̄rit̄ concurſus dei: cū cauſa ſecunda nō poſſit agere prima nō cōcurrente. ſed ſic eſt ꝙ nō eſt poſſibile ꝙ de⁹ velit cōproducere cū volūtate / ⁊ voluntas nō ꝓducat: q: alias aliq̄d fieret vel omitteretur cōtra voluntatē dei bn̄placiti: ergo omnibus q̄ neceſſario requirunt̄ poſitis vt ꝓducat / nō eſt in poteſtate voluntatis vt non ꝓducat. Pro argumēto eſt

Cauſa p̄ma eſt cā effect⁹ / et ꝙ ſecūda agat.

aduertendū ꝙ cauſa prima nō ſolū eſt cauſa effectus ꝓducti a cauſa ſecūda / ſed etiā eſt cauſa ꝙ cā ſecūda ꝓducat talē effectū: verbi gratia cū voluntas agit volitionē / nō ſolū de⁹ eſt cauſa volitionis: ſed etiā eſt cauſa quare volūtas illam volitionē ꝓducit. ſed deū eſſe cauſam alicuius / non eſt niſi deū velle illud eſſe: ergo vt volūtas agat / de neceſſitate requirit̄ ꝙ deus velit illā agere: ⁊ per ꝯſequēs videt̄ ꝙ voluntas nō libere agit. Hoc argumētū ſoluit Dionyſius in ſecūdo ſentētiarū / dicēs ꝙ res dicit̄ libere fieri q̄ñ omnibus preuijs neceſſario requiſitis vt ꝓducat̄ ab ipſa cauſa poſitis / adhuc eſt in poteſtate ipſius nō producere. Dicit inquā ꝙ ꝯcurſus dei nō eſt de preuijs / ſ; de cōmitātibus. Nā vt voluntas producat actum volendi vel nolendi / p̄uia diſpoſitio neceſſario req̄ſita ē cognitio illi⁹ obiecti voliti vel noliti: q̄ vt dictū eſt / ē prior ſaltē natura ꝓductione volūtatis. ꝯcurſus aūt dei / ſiue deū velle / nō ē prior tēpore ꝓductione actus volūtatis / ſed cōcomitās ⁊ ſimul ſe habens: ⁊ per cōſequēs nō ex preuijs neceſſario requiſitis ad actus volūtatis ꝓductionē: ſ; ex ſimul ſe habētib⁹.

Volūtas non agit q̄n de⁹ velit illam agere.

¶ Replicatur ſic. voluntas nō pōt agere q̄n de⁹ velit illā agere ſiue actū ꝓducere: ergo de⁹ nō ſolū eſt cā act⁹ ꝓducti a cauſa ſecūda: ſ; etiā eſt cauſa ꝙ cauſa ſecunda ſit cā talis effectus. ⁊ vltra: deus eſt cauſa ꝙ cauſa ſecūda ſit cā talis effectus: ergo prius natura agit cauſa p̄ma ſaltē ad hoc ꝙ cā ſecunda agat / q̄ ipſa ſecunda agat. ⁊ cū omnis cauſa ſit p̄or ſuo effectu / videt̄ ꝙ cōcurſus dei ſit prior natura q̄ concurſus volūtatꝭ. ¶ Ad hoc aliqui dicunt ꝙ qui agit actū malū / deus nō vult illū agere etiā q̄tū ad ſubſtātiā actus / q̄uis agat. hoc tamē dato: dico ꝙ deū velle nō eſt preuiū / ſ; cōcomitās ⁊ ſimul ſe habens. Vel dico ꝙ poſitꝭ oībus p̄uijs neceſſario requiſitꝭ / ſupple q̄ ſe tenent ex parte illi⁹ agentis: eſt in poteſtate illius ꝓducere vel non ꝓducere actū. S; alia inſurgit difficultas: ſuppoſitis dictis. ſ. ꝙ voluntas ſic eſt libera q̄tū ad actū ꝙ vtrūq; pōt / ſcilicet ⁊ agere ⁊ non agere: querunt docto. an q̄ñ homo

agit actū/ habeat in poteſtate pro illo tēpore quo agit/ nō agere. ¶ De hac difficultate varie ſunt opiniones. Ockā xxviij. diſtinctiōe ſcđi/ qui hāc difficultatē tractat/ dicit ꝙ quādo volūtas ꝓducit actū ſuū/ nō eſt in poteſtate ſua nō ꝓducere ꝓ tūc: iuxta dictū Ariſto. in ſcđo peri hermē. omne qđ eſt: qñ eſt/ neceſſe eſt eſſe. ⁊ ſic apud eū īpoſſibile eſt ꝙ res quādo producitur/ nō ſit. ⁊ iſtius ſententie videt̄ eſſe magiſter ſententiarū in ſecūdo. diſti. xxv. vbi loquit̄ de libertate cōtingētie. Alius eſt modus dicēdi Scoti ⁊ Gre=gorij. ſ. ꝙ volūtas pro illo inſtāti quo producit actū/ habet in ſua poteſtate ꝙ ille actus nō ſit: immo ꝙ ſuū oppoſitū ſit. ⁊ ſic pro eodē inſtanti habet libertatē contradictionis ⁊ cōtrarietatis: vt ſit. a. inſtās in quo ſortes ꝓducit actū: in illo verū eſt dicere ꝙ ſortes poteſt facere ꝙ ille act⁹ nō ſit. ¶ Cōtra. ſi poſſet facere ꝙ ille actus nō ſit in illo inſtāti: vel hoc eſſet ꝑ corruptionē illius act⁹/ vel quomodo aliter? Nō ꝑ corruptionē: qꝛ bene ſequit̄: iſte actus corrūpit̄: ergo pri⁹ fuit. ſi pri⁹ fuit: ergo nō eſt poſſibile ꝙ ī hoc inſtāti nō fuerit. ¶ Dico ꝙ poteſt facere ꝙ nō ſit/ qꝛ nō ꝓducetur: puta ſi ſubtraheret ſuā actiuitatē. et iſta ſcđa opinio videtur mihi rationabilior: ꝓ qua Gre. facit multas rationes/ volens ꝓbare ꝙ Ockā ſibi cōtradicat in q̄dlibeto vbi loquit̄ de angelis/ ⁊ in iſto paſſu. ¶ Ratio Gregorij apparētior eſt iſta. Si ita eſſet ꝙ volūtas ꝓducēs actū/ nō habeat tūc in ſua poteſtate nō ꝓducere: ſequitur ꝙ nō poſſet peccare in primo inſtāti in quo datur ei p̄ceptū. cōſequēs eſt falſum/ ⁊ ſequela patet. nā ſit. a. primū inſtās ī quo ſortes primo obligat̄ ad aliqđ preceptū/ puta ad dicendū horas/ et nult dicere. tunc bñ ſequit̄ apud opinionē oppoſitā: iſte actus nūc eſt: ergo actus iſte pro nunc nō poteſt non eſſe. ⁊ vltra. iſte actus pro nūc non poteſt nō eſſe: ergo deus nō poteſt noua obligatione obligare iſtum ꝙ iſte actus nō ſit nunc: cū deus nō poſſit aliquē obligare ad impoſſibile. Nā fatentur doct. ꝙ aliqs bene poteſt obligari ad impoſſibile ꝓpter ei⁹ culpā: ⁊ hoc quādo obligatio p̄cedit illud impoſſibile: ſed nullo modo poteſt qs obligari ad īpoſſibile qñ impoſſibilitas p̄cedit obligationē/ vel ſit ſimul cū obligatione. ergo ſi teneat̄ prima opinio: ſequitur ꝙ null⁹ poteſt obligari ad aliqđ preceptū cuius obligatio nō p̄cedit impoſſibilitatē. ¶ Conſequēter mouetur alia difficultas/ an videlicet poſſit eſſe voluntariū ſine actu volūtatis poſitiuo in homine. Et videt̄ ꝙ non: qꝛ nihil eſt volūtarium niſi ſit a volūtate: ſed quicqd eſt a volūtate/ eſt operatio volūtatis: ergo actus poſitiuus: et per conſequens nulla pura omiſſio dicitur volūtaria. Sed tamen oppoſitum videtur verū: qꝛ illud cuius ſumus domini/ eſt voluntariū. ſed non

Dictū ariſtotelis.

Uolūtas eſt libera duplici libertate.

Aliqs poteſt obligari ad īpoſſibile ex culpa ſua.

ſolum ſumus domini actuū: ſed etiam omiſſionū illorum actuū. homo enī habet in poteſtate ſua operari ꝛ nō operari: ergo eſt etiā dominus illius qḋ eſt nō operari: ꝛ ꝑ cōſequēs ſine actu poſitiuo pōt eſſe volūtariū. ꝛ hinc pēdet queſtio vtrū ſine actu poſſit eſſe peccatū. ¶ Pro ſolutione notat. S. Tho. ꝑma ſcḋe. q. vj. arti. iij. ꝙ aliqđ pōt eē ab aliquo dupliciter. vno modo ꝓprie principaliter ꝛ effectiue: alio modo defectiue: ſicut dicit Ariſt. ij. phy. ꝙ nauta abſēs eſt cā periclitationis nauis/ nō effectiua/ ſꝫ defectiua. Qꝛ enī ꝑ ei⁹ preſentiā liberatur nauis: hinc ei⁹ abſentia/ ſubmerſiōis cā dicitur. Et ſic dico ꝙ in homine pōt reperiri voluntariū ſcḋo modo. qḋ probatur: qꝛ cū homo (vt dictū eſt) ſit domin⁹ ſuarū operationū/ poteſt nō ꝓducere: ꝛ ſi non producat/ dicitur cā defectiua/ cū non ponat operationē quā tenetur pro tūc ponere: ꝛ ſic in illo eſt vtraqꝫ libertas ſcꝫ cōtrarietatis ꝛ ꝯtradictiōis. cōtrarietatis/ qꝛ̄ potentia eſt libera ad act⁹ cōtrarios: ꝛ cōtradictionis/ ad actus cōtradictorios. ꝛ iſta libertas eque bñ reſpicit negationē actus ſicut actū ipm̄. ꝛ per cōſequens ſine actu pōt reperiri voluntariū: vt volūtariū dicitur liberū. Sicut enī actus dicitur libere produci quādo ꝓducitur/ ꝛ eſt in poteſtate ꝓducētis omnib⁹ alijs neceſſario ꝑrequiſitis poſitis nō producere: ita etiā actus dicif libere omitti quādo non ꝓducif/ ꝛ pro tūc debet produci: ꝛ tūc voluntas dicitur libere non ꝓducere: ſicut dicif de illo: Beat⁹ q̄ potuit trāſgredi/ ꝛ nō eſt trāſgreſſus. Libere enī trāſgredi eſt libertas nō ad actū/ ſed ad non poſitionē actus. ꝛ homo nō dicif libere ponere actū niſi habeat cognitionē obiecti. ꝛ ſic dormiens non dicitur libere nō dicere horas: qꝛ omnibus alijs ꝑrequiſitis eodē modo ſtantibus nō eſt in ſua poteſtate elicere actus illos: cū voluntas nō feratur in incognitum. Et ſic patet ſolutio primi argumenti: qꝛ non ſolū illud dicitur voluntariū quod eſt a volūtate efficiente: ſed etiam deficiente. Patet etiā ꝙ ſine cognitione nō poteſt eſſe voluntariū formaliter/ licet bñ virtualiter ſiue interpretatiue: vt ſi pro. a. teneor cognoſcere ꝛ velle: ꝛ omittā: vtrūqꝫ dicitur voluntariū/ nō formaliter/ ſed voluntarium virtualiter ꝛ interꝑtatiue: qḋ nihil aliud eſt q̄ nō elicere actum pro tempore quo tenemur elicere: vt q̄uis ſortes non eliciat actū illecebre: ꝛ tenetur reprimere: dicif velle interpretatiue. Nunq̄ ergo reperitur voluntariū ſiue liberum formaliter ſine cognitione/ licet ſine operatione voluntatis aliquando reperiatur voluntariū formaliter.

Pōt eē volūtarium ſine actu poſitiuo.

Eſſe ab alio/ dupl'r intelligitur.

Quid ſit libere trāſgredi.

Voluntarium eſt a volūtate efficiēte et deficiēte.

Voluntariū interꝑtatiuū.

¶ De impedimentis voluntarij: et primo de violentia. Cap. ij.

Onſequēter declarāda ſunt que impediūt voluntariū: ⁊ primo de violentia. Pro cuius declaratione noto (vt hꝫ Ariſto.j. ca.iij.ethi.) ꝙ tria ſunt impedientia voluntariū / vꝫ violentia / metus / ⁊ ignorantia. et hanc materiā tractat. S. Tho.prima.ij.q.vj. Notat etiā ar.iiij. illius queſtionis ꝙ duplex eſt actus volūtatis. Unus quidē elicit⁹: alius vero imperatus. Elicitus dr qui eſt immediate ab ipſa volūtate ꝓduct⁹: ⁊ eſt ſubiectiue in ipa volūtate: vt velle / nolle. vñ ille act⁹ dr eē immediate a voluntate ꝗ exercet ab ipſa volūtate: ⁊ recipit nō mediāte altera potētia. Alius v̄o dr imperat⁹: ꝗ nō ꝓducitur immediate ab ipſa volūtate: ſed a quadā altera potētia inferiori ꝑ imperium voluntatis / neqꝫ recipitur in voluntate: cuiuſmodi ſunt actus exteriores ꝗ a volūtate imperant potētijs exterioribꝰ / ⁊ ēt quedā cognitiōes intellect⁹ / ⁊ maxime credere. Alij ponūt tertiū mēbrū / ꝙ eſt dabilis actus volūtatis ꝗ copulatim et copulatiue eſt elicitus et imperat⁹. Nā ſicut intellect⁹ eſt potētia reflexiua: ita et volūtas: hoc eſt / pōt habere actū ꝗ reflectatur ſuper alterū actū ſuum. Sicut eīn volūtas imperare poteſt potētie motiue ꝙ moueatur: ita voluntas per vnū actum pōt imperare ſibiipſi alterū actū: vt cū voluntas vult diligere ſortē: illa dilectio ſortis erit actus elicit⁹: qꝛ eſt immediate a volūtate ꝓduct⁹: et erit imperat⁹ / qꝛ mediāte altero actu ꝓductus. Qꝫ aūt ſit dabilis talis actus / pōt ꝓbari ꝑ ſacras litteras. Pſ. Deſideraui deſiderare iuſtificatiōes tuas ⁊c. Iſta diſtinctione poſita rñdet. S. Tho. ad queſtionē / cū querit vtrū violētia poſſit inferri volūtati / per aliquas ꝓpoſitiōes. ¶ Prima. Pōt violētia inferri volūtati q̄tū ad actus imperatos. Probat: poſſunt impediri mēbra exteriora a fortiori agente ne imperiū volūtatis exequātur: igitur. Scđo poſſunt cōpelli ad exercendū operationē quā nult exercere volūtas: igitur. Contra / implicat ꝙ iſte actus ſit imperatus / et volūtas violentet ad illū actū. nā bene ſequitur: eſt imperatus: ergo volitus. ergo nō eſt inuoluntarius. Dico ꝙ doctores intelligūt ꝙ ad actū iam imperatū voluntas poteſt violētari / vel ad ſimilem. ¶ Scđa propoſitio. Volūtas nō pōt violētari q̄tum ad ipſum ꝓpriū actū ſiue elicitū. Probatur: qꝛ actus volūtatis (dicit. S. Tho.) nihil aliud eſt q̄ inclinatio q̄dā ꝓcedēs ab interiori ꝑncipio cognoſcēte ēt ſingularia: ſicut appetit⁹ naturalis nō ē aliđ q̄ inclinatio agētis nō cognoſcētis / hoc eſt ab interiori pricipio. qđ aūt eſt coactū vel violētū / eſt ab extrinſeco ꝑncipio. Vñ ꝯ rationē actus volūtatis eſt ꝙ ſit coact⁹ vel violentus: ſicut ēt eſt ꝯtra rationē naturalis inclinatiōis vel mot⁹ lapidis

Margin notes: Tria ſūt que impediūt volūtarium. — Duplex ē actus voluntatis. — Ali⁹ act⁹ eſt elicit⁹ ⁊ imperatus. — Prima ꝓpoſitio. Ad actū imꝑatū voluntas pōt violētari. — Scđa ꝓpoſitio. Ad actū elicitū volūtas nō pōt violētari.

ꝙ feratur ſurſum. poteſt enim lapis per violentiā ferri ſurſum: ſed ꝙ iſte motus violētus ſit ex eius naturali inclinatione/ eſſe non poteſt. Similiter etiā poteſt homo per violētiam trahi: ſed ꝙ hoc ſit ex eius voluntate/ repugnat rationi violētie. Unde de ratione violētie vel coactionis eſt ꝙ operatio ſit ab extrinſeco/ paſſo nō cōferēte vim cōtrarie: id eſt paſſo renitēte ad contrariū. qđ dicit notāter: qꝛ ſcđm aliquos eſt aliquis actus indifferēs: vt ſcđm Scotū/ qui videt melius dicere. tunc paſſum non confert vim cōtradictorie ad actum indifferentem: qꝛ tunc eſſet naturalis. quilibet igitur actus elicitus eſt a pricipio intrinſeco. ergo nullus talis eſt violentus ſeu coactus. Aliđ doctores vt Bonauē. in ſcđo: ⁊ alij moderni addunt aliā ratiōnē/ videlicet ꝙ implicat ꝙ volūtas cogat ad actus elicitos. Nā bene ſequit: cogitur ad actū elicitū/ ergo vult. ⁊ cogit: ergo nō vult/ immo nult: alias nō eſſet coactio. ſed implicat velle ⁊ nolle idem: igitur implicat ꝯtradictionem volūtatem cogi ad ꝓpriū actū. Sed tota difficultas eſt de actu qui eſt ſimul ⁊ imperatus ⁊ elicitus: ⁊ arguit ꝙ poſſit volūtas cogi ad illū. Eadem ratione ſicut volūtas quādo vult currere/ poteſt impediri ꝑ agēs fortius extrinſecū ne moueatur: et qñ nult/ poteſt impelli ab extrīſeco ꝙ ambulet: eodē modo arguā/ ꝙ ꝗuis volūtas vellet amare fortē/ pōt impediri ꝙ non amet. qđ patet ſic: qꝛ ꝗuis vellet efficaciter amare: poteſt deus non cōcurrere ad illū amorē ꝓducendū. Similiter ſi nollet amare fortē/ de⁹ ſe ſolo poſſet in ea ꝓducere actū q̄ eſt amor fortis. ergo videt ꝙ ſicut pōt violentari ad actū imperatū: ita etiam videtur ꝙ ad actū elicitū.

Scot⁹. ſ. diſt. ſ. q. iiij. et. vij. diſt. ij. et xviij. que. quodlib.

Ratio q̄re voluntas nō poteſt cogi ad actū elicitum.

¶ Dico ꝙ quātū ad primā partē argumenti nulla eſt difficultas quin ipſa volūtas poſſit ipediri a deo ꝙ nō amet: qꝛ deus poteſt nō concurrere: ergo ſtat ꝙ vellet efficaciter amare/ ⁊ de facto non amaret. ergo ſicut fortes ſi vellet ambulare/ et detineret a fortiori agēte: tūc cogi diceret ad nō ambulandū: pari ratione volūtas diceret cogi ad nō amandū/ ⁊ cogeretur ad omiſſionē ſiue ad priuationē act⁹ interioris. ⁊ hoc dicit de palude in. iiij.

Uolūtas pōt impediri a deo ne amet obiectū.

¶ Quātū ad ſecundā partē articuli/ videlicet ꝙ poſſit cogi nō ſolū quātū ad priuationē act⁹ interioris/ ſed ad ipm interiorē: videt: ſicut cū voluntas nult ambulare/ imperat membris exterioribus priuationē ambulatiōis: tamē ab extrinſeco poteſt neceſſitari ad ambulādum: ⁊ tunc cogi dicitur ad ambulandū: eodē modo ſi nollet amare/ tūc de⁹ poſſet facere nō obſtāte tali nolitione ꝙ ꝓduceret amorē fortis. ergo videt ꝙ cogetur ad illum amorē.

Quid ſit aliqđ cogi.

¶ Pro ſolutione dico primo ꝙ aliqđ cogi nihil aliud eſt ꝗ ab extrinſeco ipm pati ipſo renitēte. i. cōtra eius naturalem inclinationē. Di

co ſecundo q̄ voluntas duplicē habet inclinationē. vnam naturalē: aliā vero liberā. Inclinatio naturalis volūtatis nihil aliud eſt q̄ inclinatio ad ſuſcipiēdū ſuas operatiōes tanq̄ proprias perfectiones. vnde ſicut vnaqueq̄ res inclinatur ad ſuā perfectionē: ita volūtas naturaliter inclinatur ad ſuas perfectiones. tunc dico q̄ volūtas ad nullū actum elicitū poteſt cogi: q2 ipa naturaliter inclinatur ad quālibet ſuarū operationū: ergo non poteſt illas recipere cōtra eius naturalē inclinationē. nō pōt ergo violētia inferri volūtati reſpectu ſuoꝝ propriorū actuū. Sed inclinatio volūtatis libera nihil aliud eſt q̄ velle ⁊ nolle: ⁊ iſta inclinatio eſt accidētalis: pͥma vero eſſentialis: differēs ſpecie ab iſta. Tunc dico q̄ nō poteſt inferri violētia q̄tū ad actū elicitū oppoſita inclinationi naturali: neq̄ oppoſita inclinationi libere: ita q̄ coacte voluntas velit: amet: vel odiat: ſed bene pōt īferri violētia q̄tū ad actū imperatū: et q̄tū ad omiſſionē actus eliciti. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Uiolētia de directo opponit̄ volūtario: ſicut ⁊ naturali. cōmune eſt enim volūtario ⁊ naturali q̄ vtrūq̄ ſit a pͥncipio intrinſeco. igitur violētia duplici agēti inferri poteſt: ⁊ naturali: ⁊ libero. naturali quādo videlicet ab extrinſeco patit̄ cōtra ſuā propriā naturā ⁊ naturalē inclinationem: vt cū proijcitur ſurſum graue: vel cū deſcendit leue: graue aſcēdēdo patitur ab extrinſeco agente: ⁊ non ab intrinſeco: q2 nō a forma ſubſtātiali ipſius. Similiter infertur violentia agenti volūtario quādo patitur ab extrinſeco cōtra ſuam voluntatē. Utrūq̄ iſtoꝝ eſt violētū: q2 vtrūq̄ agēs eſt extrinſecū: ⁊ paſſum nō cōfert vim: ergo illud violentū cauſat inuoluntariū: ⁊ per cōſequēs omnis talis actus qui eſt homini violētus: caret virtute et vitio: ſaltē ſi totaliter ſit cōtra voluntatē ⁊ ab extrinſeco: neq̄ imputat̄ illi q̄ patit̄. ¶ Cōtra illud q̄d eſt inuoluntariū: ſi accidat: cauſat triſtitiam: vt dicit Ariſt. triſtitia eīm eſt de his que nobis nolētibus accidūt. ſed aliqñ patitur aliquis violētiam: vbi tamē nō triſtatur: vt patet de paſſione martyꝝ. ibant enim ad ſupplicia ⁊ tormēta gaudētes. ergo nō ſemꝑ violētia cauſat inuolūtarium: cū inuoluntariū ſit nolitū: alias non eſſet inuoluntariū. Reſpōdet. S. Tho. ad iſtud argumētū dicēdo q̄ ſicut naturale dicit̄ q̄d eſt ſcḋm inclinationē nature: ita volūtariū dicit̄ q̄d eſt ſcḋm inclinationē volūtatis. Dicit̄ aūt aliq̄d naturale dupliciter: vno mō q2 eſt a pͥncipio actiuo ſiue efficiēte intriſeco: vt deſcēſus grauis deorſum: ⁊ aſcēſus leuis ſurſum. tales eīm mot⁹ ſunt naturales: q2 a pͥncipijs intriſecis: hoc ē a formis coꝝ actiuis. Aliō ē naturale q̄d eſt a principio extrinſeco: tamē ſcḋ3 naturalē inclinationē paſſi: q2 paſſum naturaliter inclinat̄ ad reci-

Duplex inclinatio volūtatis ſc3 naturalis et libera.

Inclinatio voluntatis libera.

Tertia ꝓpoſitio. Uiolētia opponit̄ voluntario et naturali.

Triſtitia.

Aliq̄d dr̄ naturale dupl̄r.

plendū illud qđ recipit ab extrinſeco: vt cū generatur ex li-
gno ignis: generatio forme ſubſtātialis ignis eſt natura-
lis ipſi materie/ quãuis talis generatio nō ſit a pͥncipio in-
trinſeco ipſi⁹ materie: ſ; ab extrinſeco. ſ. igne pducēte/ qđ
eſt extrinſecū materie ligni: nihilominus eſt ſm naturalē
inclinationē materie: q2 naturaliter inclinatur ad recipien-
dā vnāquāq; formā etiā accidentalē ordinatā ad ipſius
forme ſubſtātialis introductionē/ puta ad qualitates pri-
mas ⁊ ſcđas que de ꝑ ſe ordinantur ad formas ſubſtātiales:
et talis motus in ipſa materia eſt naturalis/ cū paſſum cō
ferat vim ⁊c. ¶ Siſr duplex eſt volūtariū. quoddā eſt a vo
Duplex ē voluntariū. ſ. ſcđꝫ actionē ⁊ ſcđm paſſionem
lūtate effectiue ipſi⁹ agētis/ puta cū aliq̄s aliq̄d vult age-
re. aliud eſt voluntariū ſ; paſſionē. ſ. cum aliq̄s vult pati
ab alio: quãuis illud qđ patitur ⁊ recipit/ ſit effectiue ab extrī
ſeco: verbi gr̄a cū martyres penas acerrimas patiebātur
ab ipſis tortorib⁹ inflictas: tales paſſiones nō erāt effecti-
ue ſiue nō pcedebāt ab ipſis martyrib⁹/ nihilominus erāt
eis volūtarie: q2 volite nō ſm actionē/ ſed ſm paſſionem.
Et ſic pꝫ ꝙ ſicut in naturalib⁹ aliq̄d eſt naturale ꝑ actio
nē/ ⁊ aliquid ꝑ paſſionē: ita in agētib⁹ liberis aliq̄d eſt vo-
luntariū ꝑ actionē/ aliquid vero ꝑ paſſionē. Et vt ſit me-
ritoriū/ ſufficit ꝙ ſit volūtariū vel ꝑ actionē vel per paſſio
nē. Et ad argumētū ꝙ oē inuoluntariū cauſat triſtitiā: di
co ꝙ verū eſt ſi ſit inuolūtariū ꝑ paſſionē. Et ſic pꝫ ꝙ nō
ois violētia cauſat triſtitiā. ¶ Si dicas/ mot⁹ ſurſum hoīs
grauis ⁊ pōderoſi eſt illi violētus/ ⁊ tñ nō eſt inuolūtari⁹/
cū ipſe homo libere velit aſcēdere: ꝗ non oē violentū cau
ſat inuoluntariū. Dicit ibidē. S. Tho. ꝙ talis motus nō eſt
Homo ē agēs liberū ⁊ naturale.
violētus ſimpl'r: ſed ſcđm quid. Homo enī eſt agēs liberū/
et preter hoc eſt etiā agēs naturale. Nā ſi ponatur ſurſum/
pure naturaliter deſcēdit. mot⁹ ergo oppoſitus/ puta aſcē
ſus/ eſt illi violētus ſm actiuitatē naturalē hoīs. Hinc eſt
ꝙ homo maiorē patitur penā aſcēdendo q̄ deſcēdēdo: q2 il-
le mot⁹ eſt violētus: ⁊ deſcēſus eſt naturalis. Et ſic nō eſt
inconueniēs ꝙ illud qđ eſt violentū ſm naturalē inclina
tionē/ non cauſet inuoluntariū/ imo ſit volūtariū ſm incli
nationē liberā. Et iſta pauca de violēto ſufficiant.

¶ De ſcđo impedimēto volūtarij/ ſcꝫ de metu. Ca. iij.

Poſtea videndū eſt de ſcđo impedimēto volū
tarij. ſ. de metu: an cauſet inuoluntariū: hoc ē
an opera facta pter metū/ careant bonitate
Ariſtoteles. iij. ethicorū de metu.
vel vitio. Dicit enī Ariſto. iij. ethi. ꝙ aliqua fi-
unt per metū/ que nō fierent ſecluſo metu: et
eſt reſpectu mali futuri de quo habetur pba-
bilis ⁊ vehemēs coniectura ꝙ tale eueniet: ſicut triſtitia
eſt reſpectu mali pſentis. Unde met⁹ nihil aliud eſt q̄ paſ

No que cauſat ex nolitione futuri mali iminētis: qđ malū futurū nolitū/per intellectū preſentat:vt imminēs ꝓpinquū et ꝓbabiliter venturū:vt nolo mortē:⁊ intellectus iudicat eſſe periculū mortis iminētis:ex illa nolitiōe cauſat paſſio que vocat metus ſeu timor. Exēplū Ariſt. eſt de illo qui proijcit merces ingruēte tēpeſtate:talis nult mortē/⁊ habet ꝓbabilitatē ꝙ mors eueniet: et etiā eſt illi ꝓbabile ꝙ euadet/ſaltē facilius ſi proijciat merces:tūc proijcit/alias non proiecturus. cōſtat ꝙ talis operatio fit per metū/ que nō eſſet alias fiēda niſi eſſet metus. ¶ Iſtis declaratis ꝗrit vtrū talis operatio ꝑ metū facta ſit dicēda ſimpliciter voluntaria/vel inuoluntaria? Rñdet. S. Tho. q. allegata ar. vj. ꝙ illa operatio eſt ſimpliciter et abſolute voluntaria: et inuolūtaria ſcđm quid ⁊ de per accidēs. hoc etiā dicit Ariſto. in. iij. ethi. et idem Grego. nicenus: hmōi que ꝑ metū agunt/mixta ſunt ex volūtario ⁊ inuolūtario. Unde habet in iure ꝙ volūtas coacta eſt volūtas/ꝗtū ad actū elicitū/loquēdo de coactione. i. inductiōe ꝑ metū. Nā operatio que fit ꝑ metū: eſt ſimplr a pn̄cipio intrinſeco. ſ. a volitione interiori imperata:ad quā non neceſſitat neqꝫ violētat:vt dictū eſt. Unde mercator qñ ꝓijcit merces/realiter habet voluntatē efficacē qua vult proijcere:ꝗ illa ꝓiectio eſt ſimplr ⁊ abſolute a pn̄cipio intrinſeco. Si enim nollet ꝓijcere/nō proijceret:ergo ſequit ꝙ talis nullo modo eſt violēta. Itē talis opatio eſt ſimplr et abſolute volita:qr nunꝗ ex volitione ſequit opatio exterior niſi illa ſit efficax:ſed oīa talis ꝓcedens ab efficaci/eſt ſimplr volita. igit. Sed dr inuolūtaria ſcđm ꝗd ⁊ de ꝑ accidēs:qr eſt cōtra nolitionē nō abſolutā/ ſed ꝯditionatā. ſ. cōtra nolitionē que eſt cū metu vel quā haberet ſecluſo metu. In illo eni eſt vel eſſe pōt duplex actus volūtatis. Eſt volitio qua vult efficaciter ⁊ ſimplr proijcere. et ꝓut facit cōformiter ad illā volitionē efficacē/illa opatio eſt ſimplr volūtaria. Eſt ⁊ alia nolitio conditionata qua nollet proijcere ſi poſſet euadere. ⁊ ꝓ quāto illa ꝓiectio eſt cōtra iſtā nolitionē cōditionatā ⁊ nō abſolutā/ dici pōt inuolūtaria ſcđm ꝗd. Ideo bene ſoluit. S. Tho. cū Ariſto. ꝙ hmōi que per metū agūtur/ſunt magis volūtaria ꝗ inuolūtaria. Sed queritur vltra:vtrū opatio per metū facta/ſi ſit mala/ſit excuſabilis? Uidet ꝙ non/vt pꝫ in ca. ſacris. de his que cā metus fiūt:vbi dicit ꝙ metus diminuit culpā: ſed nō auferet totaliter. ergo opatio facta ꝑ metū/remanet culpabilis. In oppoſitū tñ arguit/qr proijciēs merces/ ſecluſo tali metu mortis peccaret:cū ꝑderet bona ſine vtilitate:⁊ tñ poſito tali metu nō peccat:cū ſalus vite ſit bonis tpalibus preferēda. ¶ Pro ſolutione notādū ꝙ duplex eſt metus/quidam

Quid metus.

De proijciēte merces in mare.

Uolūtas coacta.

Quare opatio dr inuolūtaria ſcđm quid.

An opatio mala per metū facta ſit excuſabilis.

Duplex eſt metus.

eſt cadens in conſtātem virū: et eſt metus magni mali: qñ ſcilȝ eſt probabilitas moralis de imminētia illius mali: vt metus mortis/ carceris perpetui/ mutilationis mēbri prin cipalis/ et perditionis omniū bonorū temporaliū. et dicunt iuriſte talem metū eſſe de malo graui cum pbabilitate for ti et vehemēti de illi⁹ mali imminētia. Per oppoſitū dicit metus nō cadere in cōſtantem virū. Preterea ſuppono q operationū q̄ fiunt ex metu/ triplex eſt genus. Quedā eni ſunt lege nature phibite/ et in ſe et ſcōm ſe male: q̄ nō dicū tur male qr prohibite/ ſed phibite qr male: vt adulterari/ mentiri/ et ſic de ceteris q̄ ſunt cōtra pcepta legis nature. Alie vero ſunt male qr phibite iure diuino pure poſitiuo et nō naturali ſimul: vt erat comeſtio carniū porcinarū in antiqua lege: et comeſtio panū ppoſitionis in laicis: conſi militer eſus pomi vetiti. Quedā vero ſunt male qr phibite lege humana/ et nō diuina: vt frāgere ieiuniū i vigilia ſan cti Petri. hoc em pciſe eſt phibitū lege hūana canonica. Supponit iterum q duplex eſt metus etiam cadēs in cō ſtātem virum. Quidā eſt alicuius mali futuri qd neceſſa rio neceſſitate nature iminet et ſequitur: verbi gratia cū qs maxime famet: notū eſt q niſi comedat/ neceſſario ne ceſſitate naturali ſequet mors. Alius eſt met⁹ futuri mali qd libere et ab extrinſeco infert/ et nō neceſſario neceſſita te nature: vt cū tyrān⁹ minat mortē alicui: talis mors in fertur libere a tyrāno/ qr poteſt non inferri. ¶ Iſtis ſuppo ſitis ſit prima propoſitio. Nullus metus quātūcūq̄ cadat in cōſtātem virum/ excuſat operationē prohibitā lege na ture: hoc eſt/ illa que fiunt p metū/ ſi ſint lege nature phi bita/ ſunt mala/ et non excuſant a peccato. Hoc probat per Ariſt. in. iij. ethi. dicentem: Propter q̄cūq̄ etiā duriſſima non eſt turpe qd agendū. ergo nullus metus excuſat ali quē vt peccet: qr metus non excuſat niſi euitet maius ma lum: ſed non eſt dabile maius malū q̄ peccatū. igitur. Se cūdo bene ſequitur: hoc eſt in ſe et ſcōm ſe malū: et non po teſt libere fieri quin ſit malū: ergo metus etiā mortis ca dēs in cōſtātem virū/ nō poteſt illā operationē excuſare a peccato. ¶ Secūda ppoſitio. In his q̄ ſunt mala qr prohi bita iure diuino pure poſitiuo/ metus cadēs in cōſtantem virū/ et precipue mortis ab extrinſeco nō inferēde/ ſed que neceſſario neceſſitate nature ſequit/ excuſat a peccato: vt iudeus nō habens cibū preter carnes ſuillas/ vel laicus iu deus nō habēs aliū cibum preter panes propoſitionis/ co medēdo nō peccaſſet. Patet de Dauid: qui in neceſſitate poſitus/ illos panes comedit: et tamē excuſat a peccato: et nō poteſt excuſari niſi pter metū mortis imminētis niſi comediſſet. Hoc etiam patet de diſcipulis euellētibus ſpi

Triplex gen⁹ opa tionum q̄ fiunt ex metu.

Duplex met⁹ ca dēs in cō ſtantem virum.

Prima p poſitio. Met⁹ nō excuſat a peccato i agēte cō tra phibi tionem le gis natu re.

Scda p poſitio. Quō me tus excu ſat a pctō et quō nō.

cas in die feſto. ergo ille metus excuſat a peccato in his q̄ ſunt mala q2 ꝓhibita lege diuina pure poſitiua. Et cū arguitur de capitulo ſacris: met⁹ diminuit culpā, quā prorſus nō excuſat: ergo null⁹ met⁹ excuſat a peccato: qđ ē cōtra ſecūdā ꝓpoſitionē. Dicitꝫ hoc capitulū loquitur de illis que ſunt cōtra legem nature: vel prohibita lege diuina: ⁊ nō de omnibus indifferēter. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Metus mortis etiā cadēs in cōſtantē virum, q̄ non ſequit̄ neceſſario neceſſitate naturali, ſed ab extrinſeco infert̄: non excuſat a peccato in his q̄ ſunt mala q2 ꝓhibita lege diuina pure poſitiua. verbi gratia ſi tyrān⁹ dixiſſet iudeo, te īterficiā niſi comedas carnes porcinas: quis fuiſſet ei ꝓbabile ꝙ illū interficeret niſi comederet, nullo pacto debebat comedere: alias peccaſſet comedendo. Maccabei eñ ꝓpter quēcūq; timorē noluerunt veſci carnibus ſuillis. ij. Maccabe. vj. Si eni ꝓpter metū tyrannoꝝ comediſſent, peccaſſent. ergo ille metus mortis ab extrinſeco omnino illate, non excuſat omnino a peccato in his que ſunt ꝓhibita lege diuina pure poſitiua. [Videt̄ oppoſitū probabili⁹, ſcʒ ꝙ ſi a tyrāno deberet occidi iude⁹ niſi comederet carnes ſuillas: dūmō nō fieret in deteſtationē legi, ꝙ deberet comedere ꝓ vita ſuāda, alias Carthuſi ēſēs ī extrema neceſſitate ⁊c.] Dicit tamē Joānes de Gerſono ꝙ nulla neceſſitas excuſat in his q̄ ſūt ꝓhibita lege diuina: ⁊ dicit dauid habuiſſe ex reuelatiōe ꝙ cōcederet illos panes. Sīlr̄ modo de ſampſone ꝯtrahēte cū alienigena. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Timor cadēs in ꝯſtantē virū, totalit̄ excuſat peccatū in his q̄ ſunt mala q2 lege humana ꝓhibita. vnde dicit Ockā in dialogo ꝙ cōmunicās cū excōicato ī actib⁹ ciuilibus ꝓpter metū cadentē in ꝯſtantē virū, nō peccat. Sīlr̄ argumētū eſt de illo cui tyrān⁹ minat̄ mortē, et eſt veriſimile ꝙ illā inferet niſi frāgat ieiuniū: q2 tūc frāgēdo nō peccat: cū eccłia non poſſit ad illud arctare. Eccleſia eñ nō pōt obligare hoīem ad illa q̄ ſūt ſupererogationis, ⁊ q̄ cōmunē hominū facultatē excedunt. ſed ieiunare nō obſtante morte ꝓbabiliter imminēte, eſt opus ſupererogationis, et excedēs cōmunē hominū facultatem: igitur. ¶ Conſequēter querit̄ vtrū operatio facta timore pene, ſit bona ⁊ ſtudioſa. verbi gratia ſortes vitat peccatū, ⁊ adimplet p̄ceptū timore dānatiōis, ⁊ nō virtutis amore. ¶ Pro declaratione huius ſupponit̄ prout propoſito conducit, ꝙ duplex eſt timor. vn⁹ quidē quo refugimus aliqđ malū futurū ſolū propter hanc cauſam q2 nobis nociuum ⁊ incōmodū (timor enim eſt fuga mali futuri: ſicut triſtitia mali p̄ſentis) ⁊ talis vocat̄ ſeruilis ſeu mūdanus. Alius ē timor quo refugimus aliquod malū non ſolū q2 nociuum: ſʒ

Tertia ꝓpoſitio.

Additio

Quarta ꝓpoſitio Timor cadēs in cōſtantē virum excuſat.

Duplex ē timor.

qꝛ pꝛohibitũ per aliquẽ ſuperioꝛem quẽ nolumus offende re. talis vocat̃ filialis ſeu caſtus. ❡ Notandũ pterea vt dicit Diony. in fine tertij / dupliciter ↄtingit ꝙ vitem⁹ peccatũ timoꝛe pene. Uno mõ qꝛ timemus penã q̃ ſequitur ad illud velle executoꝛiũ / q̃uis cõplaceam⁹ in tali velle ſiue in tali actu. exempli cã: timeo foꝛnicari, ꝓpter dãnationẽ. virtute huius timoꝛis non exequoꝛ illũ actũ: nihilominus habeo cõplacẽtiã in illo actu. Scðo modo vitamus peccatũ timoꝛe pene q̃tũ ad vtrũq; velle / videlicet qñ non habemus velle executoꝛiũ; nec velle ↄplacẽtie. ❡ Iſtis notatis ſit pma ꝓpoſitio. Qui timoꝛe pene vitat peccatũ pmo modo vitãdi / nõ bñ agit / immo peccat. patet. omnis talis peccat qui vellet rẽ lege diuina ꝓhibitã fieri / ſublato illo qđ timet. ſ3 ſic ẽ ꝙ iſte ſublata dãnatiõe quã timet / vellet foꝛnicationẽ ſeu furtũ cõmittere: ergo iſte realiť peccat. ⁊ ſic ſecundũ Diony. q̃ vitat peccatũ timoꝛe pene q̃tũ ad velle executoꝛiũ preciſe / ⁊ non q̃tũ ad velle complacẽtie: peccat moꝛtaliter. ❡ Secunda ꝓpoſitio. Qui vitat peccatũ timoꝛe pene ſecũdo mõ vitatiõis / nõ agit bene moꝛaliter. Patet. iſte pl⁹ odit penã vt pena ẽ / q̃ odiat culpã: ergo inoꝛdinate odit: ⁊ per cõſequẽs nõ bene agit moꝛaliť. Si eñ ſoꝛtes pl⁹ diligit ſe q̃ deũ / inoꝛdinate diligit. Similiter in odibilib⁹ talis plus odit penã q̃ culpã: ergo illud odiũ eſt inoꝛdinatũ: qꝛ ꝓpter vnũquodq; tale / ⁊ illud magis. nam illud odiũ peccãdi cauſatur ex odio dãnationis. ſi enim nult peccare metu dãnationis: ergo magis odit dãnationem. ſed iſtud odium eſſet oꝛdinatum iſto modo / qꝛ ſoꝛtes amat deũ ſuper omnia / nult peccare: ⁊ nult peccare / ne dãnetur. talis nolitio eſſet bona: qꝛ nõ preciſe cauſata a damnatione / ſed etiã ab amoꝛe dei. Uitare igiť peccatũ preciſe propter penam / ſemper eſt malum. ❡ Tertia ꝓpoſitio. Qui vult ſubuenire neceſſitati ꝓximi ſui ſolũ timoꝛe pene; non bene agit moꝛaliter. patet. ad omnem bonum actum requiritur relatio in vltimum finem: ſed talis actus ſolũ et vltimate fit ꝓpter ipſum refugiẽtem penã / propterea ꝙ amat ſe amoꝛe cõmodi: ergo talis actus non refertur vltimate in vltimũ finem: ⁊ ſic non eſt ſtudioſus. Sed vtrũ talis act⁹ ſit malus? Videť ꝙ nõ / per auctoꝛitatẽ Chryſoſtomi dicẽtis: Qui timendo nõ facit mala: q̃uis iuſtitie mercedẽ nõ acquirat / verũtamen malũ euitat. Dicit Diony. ꝙ ad minus ille actus eſt mal⁹ venialiter: quia omnis talis act⁹ vltimate oꝛdinať ad inoꝛdinatã affectionem ſuiipſius. Nam vt dicit Grego. Ois nolitio preſuppoſit aliquã volitionem. Qĩ ergo ſoꝛtes nolit penam / hoc eſt ex aliquo amoꝛe ſcilicet ſui / et non propter deum: qꝛ non refugeret peccare ſolũ propter ſe. ⁊ ſic concludit Diony.

Duplr vi- at pctm imoꝛe ene.

Pꝛima ꝓ poſitio.

Scða ꝓ- poſitio.

Qui plus odit penã q̃ culpã: inoꝛdina- e odit.

Tertia ꝓ poſitio. Ad oẽm onum actũ req̃- itur rela io in vlti nũ finẽ.

Ois noli io pſup- ponit ali- quã voli ionem.

ꝙ illud refugere peccare/ eſt veniale. Et ad chryſoſtomū dicentē ꝙ talis penā euitat/ verū eſt penam eternā: ſʒ nō temporalem/ cū culpam admittat venialē. Et hec de ſecū do impedimento voluntarij dicta ſufficiant.

¶De tertio impedimēto volūtarij. ſ. de ignorātia. Ca. iiij.

Reſtat tractare de tertio qđ inuolūtariū cauſat: ⁊ eſt ignorātia. ⁊ in iſto tertio eſt tota diffi cultas. Queritur igitur vtrū ignorātia cauſet inuolūtariū? Uidetur ꝙ nō/ nā inuoluntariū veniā meretur/ vt dicit Damaſcenus. ſed qđ fit per ignorantiā/ non meretur excuſationē/ ſcđm illud. ad Corin. xiiij. Siquis ignorat/ ignorabit. er go ignorantia non cauſat inuoluntariū. ¶In oppoſitū tñ eſt Ari. iij. ethi. ca. j. ꝙ inuoluntariū quoddā eſt per igno rantiā. ¶Pro ſolutione primo videndū eſt qualiter igno rantia impediat voluntariū. ¶Scđo an ignorātia ſit pec catū. ¶Tertio an quelibet ignorantia excuſet a peccato. — De ignorantia.

¶Pro primi expeditiōe notandū ꝙ ignorātia capitur du pliciter: vt etiā dicit Ari. ſcđo priorū. Uno modo ꝓ igno rātia pure negationis: ⁊ talis eſt pura carētia ſeu priuatio ſciētie ſiue neſcientia/ nō ponēs aſſenſum nec diſſenſum: ſed negat ſolū ſcientiā. Alia eſt ignorātia praue diſpoſitio nis/ q̄ nihil aliđ eſt q̄ aſſenſus errone⁹/ ſiue aſſenſus falſi/ vel diſſenſus veri/ q̄ intellect⁹ iudicat aliter eē in re q̄ ſit: vt diſſentio ꝙ eſt bñfaciendū: iudico ꝙ eſt mētiēdū ꝓ ſal uāda vita ꝓximi: talis aſſenſus eſt errone⁹ ⁊ ꝯtrarius ſciē tie. et hic capit̃ ſciētia large ꝓ quolibet aſſenſu ꝟo. Aduer te etiā ꝙ in ignorātia duo cōſiderant̃: vnū ex parte intel lect⁹: ⁊ eſt carētia veri iudicij/ vel aſſenſus erroneus. Aliđ ex parte volūtatis: ⁊ eſt volitio qua quis vult ignorare/ vl̃ negligentia. cū eñ voluntas ſit regina in regno anime/ ⁊ imperatrix imperās alijs potētijs: cōtingit aliquādo igno rare/ ⁊ hoc volūtate imperāte ignorātiā/ ita ꝙ vult ignora re. aliquādo etiā cōtingit ignorare voluntate nō habente illā volitionē imperatiuā/ ſed habente omiſſionē volitio nis qua deberet imperare alijs potētijs inferiorib⁹ vt ad diſceret. Et vtraꝗ iſtarū/ ſcʒ pure negatiōis/ et praue diſ poſitionis/ eſt duplex. Quedā ſpeculatiua: que ſi ſit praue diſpoſitionis/ nihil aliud eſt q̄ diſſenſus alicuius veri ſpe culatiui/ vel aſſenſus ſui cōtrarij: vt aſſenſus ꝙ triangulus nō hʒ tres angulos equales duob⁹ rectis. ſed ignorātia pu re negatiōis ſpeculatiua eſt neſciētia alicui⁹ veri ſpecula tiui: vt ruſtic⁹ neſciēs multas ꝓpoſitiōes ſpeculatiuas/ hʒ ignorātiā pure negationis ſpeculatiuā. Sed de iſtis nihil ad ꝓpoſitū: q2 nihil faciūt iſte ad mores niſi in materia fi dei. Alia eſt ignorātia praue diſpōis/ ⁊ ēt praue negatiōis

Ignorantia capitur dupliciter.

Ignorantia pure negationis.

Ignorantia praue diſpoſitionis.

Ignorantia ſpeculatiua.

Ignorantia practica. practica/ ⁊ eſt diſſenſus ꝓpoſitionis practice: vel priuatio aſſenſus ꝓpoſitionis practice vere: vt ſortes nõ aſſentit/ ſ3 remanet dubius an ſit furandũ: talis dicitur habere ignorantiã pure negationis practicã. Et queſtio noſtra querit de vtraq3/ an ve3 tam ignorãtia praue diſpoſitionis ꝙ pure negationis propoſitiõis practice cauſet inuoluntariũ.

Practicũ capitur dupliciť. Notandũ eſt preterea ꝙ practicũ capitur dupliciter. vno modo formaliter: ⁊ nihil aliud eſt ꝙ oratio dictãs vł ſignificans de operatione: vt iſta ꝓpoſitio/ non eſt furandũ: ſignificat formaliter ⁊ abſolute de operatione. Secũdo mõ dr̃ practicũ virtualiter: q2 ꝗuis illa propoſitio ſit formaliter ⁊ abſolute ſpeculatiua/ ex ea tñ in cõſequẽtia ſequitur aliqua practica: vt iſta ꝓpoſitio/ iſte eſt bñfactor meus/ eſt pure ſpeculatiua formaliter: ex ea tñ ſequitur iſta practica/ iſti bñfactori benefaciendũ eſt. Similiter iſta eſt ſpeculatiua/ iſte nõ eſt hoſtis: ex ea tamẽ ſequitur iſta practica/ iſte non eſt occidẽdus. Regulariter ignorãtia excuſans a peccato/ eſt alicuiꝰ ſpeculatiui/ qđ ſpeculatiuũ eſt virtualiter practicũ antecedẽs in conſequentia. i. certa cognita ad aliqđ practicũ inferẽdũ: vt ignorãtia qua ſortes credit hãc eſſe ſuã/ eſt pure ſpeculatiua formaliter: ſ3 virtualiter practica: q2 ex illa infertur ꝙ nõ eſt a ſorte cognoſcẽda. et q̃ſtio eſt de illa ignorãtia q̃ eſt pure vel virtualiter practica: et non de illa intelligitur q̃ nec eſt practica formaliter nec ꝟtualiter.

Ignorantia excuſans ẽ alicuius ſpeculatiui qđ virtualiter eſt practicũ.

¶ Aduerte ꝙ ignorãtia (vt dicit. S. Tho.) cauſat inuolũtariũ/ ꝓpterea ꝙ ꝑuat cognitionẽ/ q̃ preexigit ad voluntariũ. Nõ tñ quelibet ignorãtia huiuſmodi cognitionẽ priuat. Et iõ ſciẽdũ eſt ꝙ ignorãtia tripliciter ſe h3 ad actũ voluntatis. Uno mõ cõcomitãter. Alio mõ conſequẽter. Tertio mõ antecedẽter. Cõcomitãter quidẽ q̃ñ ignorãtia eſt de eo qđ agitur: tñ etiã ſi ſciretur/ nihilominus agereť. talis ignorantia nõ inducit ad volẽdũ vt hoc fiat/ ſ3 accidit ſimul eſſe aliquid factũ ⁊ ignoratũ: vt cum aliq̃s vellet occidere hoſtẽ: ſ3 ignorãs occidit eũ/ putãs occidere ferã. Et dicit. S. Tho. ꝙ talis nõ cauſat inuolũtariũ. et hoc expreſſe h3 Ari. in tertio ethicorũ: q2 nõ cauſat aliquid qđ ſit repugnãs voluntati: ſed bñ cauſat nõ volũtariũ: q2 nõ põt eẽ actu volitũ qđ ignoratũ eſt. Et ſcđm eũ talis ignorãtia nõ excuſat a peccato. et ſic occidẽs hoiem cũ tali ignorãtia/ putãs occidere ferã/ peccat mortaliter. S3 hoc videtur mihi multũ difficile. ⁊ arguitur ſic. Si eẽt alius homo ab inimico/ puta amicus: interficiẽdo illũ/ nõ peccaret. igitur. P3 añs. ſi eſſet alius homo/ puta amicꝰ/ et ſciret illũ eſſe: nõ occideret. et ignorat inuincibiliter eẽ hoiem/ ⁊ habet oẽm actũ et omnẽ omiſſionẽ quã tũc teneť habere. ꝙ aũt ille ſit ſortes vel plato/ nõ eſt in ſua pote

Ignorantia tripliciter ſe habet ad actum voluntatis.

Ariſtoteles.

nate tūc ſcire: ergo inuincibiliter ignorat eſſe hominē: ergo excuſatur a toto/ cū nunc nō habeat interiorē actū mali. Et videtur mihi ꝙ in tali caſu volēdo occidere hanc rē quā credit inuincibiliter eē ferā/ dato ꝙ ſit homo/ non peccat. Et dato ꝙ haberet volitionē formalem qua vellet occidere inimicum: talis volitio nō imperaret illam exteriorem operationē: ergo imperatur ab iſta: volo occidere hāc feram: et illa volitio imperās non eſt peccatū. Quod patet ſic: qm̄ ſi eſſet peccatū/ ergo cōtra aliqđ dictamen practicū prudentiale qđ actu ineſt/ vel ſaltē deberet ineſſe: ſed non habet tūc iſtud dictamen practicū/ hoc non eſt occidendū: neqꝫ tenetur habere/ cum ſit ei impoſſibile/ qꝛ credit inuincibiliter hoc non eſſe hominē: ergo non tenetur iudicare hoc nō eſſe occidendū: ergo non facit contra aliqđ dictamē practicū qđ inſit vel debeat ineſſe: ⁊ nō habet aliquē actū interiorem malū. Et ſic videtur mihi ꝙ ſi ſit ſimpliciter ignorantia inuincibilis/ excuſat a peccato: qꝛ nulli dictamini quod debet ineſſe/ illa operatio eſt difformis. Conſequēter aūt ſe habet ignorātia ad voluntatē/ inqm̄tum ipſa ignorātia eſt volūtaria/ ⁊ hoc dupliciter. vno modo qꝛ actus volūtatis fertur in ignorātiā: ſicut cum qs ignorare vult/ vł vt excuſationē in peccatis habeat/ vel vt non retardetur a peccādo/ ſecundū illud Job. xxi. Scientiā viarum tuarū nolumus. ⁊ hec dꝛ ignorātia affectata/ q̄ formaliter eſt libera/ cū ſit formaliter volita. Alio modo dꝛ ignorantia virtualiter volūtaria eius qđ quis pōt ſcire et debet: neqꝫ conſiderat actu qđ cōſiderare poteſt ⁊ debet: que eſt ignorātia male electionis/ vel ex paſſiōe vel ex habitu ꝓueniens: vt cū aliquis notitiā quā debet habere/ nō curat acquirere/ qꝛ addiſcere eſt ei penoſum: talis dicitur virtualiter libera ⁊ volūtaria. ⁊ ſic aliquādo ſine operatione eſt voluntariū/ non formaliter/ ſꝫ virtualiter. et iſte due ignorātie ꝗuis ſe habeant antecedēter ad aliquā operationē/ puta ad eā que fit ex ignorātia: ſe habent tñ conſequenter ad aliā operationē/ ſcꝫ ad operationē volūtatis/ vel ſaltem ad omiſſionē alicuius operatiōis. Alia eſt ignorātia que ſe habet antecedēter ad omnem operationē voluntatis/ non ſolum ad eam que fit ex ea/ ſed ad quācunqꝫ aliā. ⁊ eſt illa que nō eſt volita/ nec potuiſſet habere oppoſitā ſcientiā faciendo illud qđ tenetur et obligatur facere: et tamē eſt cauſa volendi qđ non vellet alias: ⁊ talis dicit inuincibilis/ precedēs quēcunqꝫ actū voluntatis: qꝛ null⁹ actus volūtatis nec poſitiuus nec negatiu⁹ eſt cauſa hui⁹ ignorantie: ſicut cū aliquis ignorat aliquā circunſtātiam actus quā non tenebatur ſcire. ¶ Iterū aduerte ꝙ poteſt diſtingui ignorātia quolibet predictorum modorum acce

Pctm̄ eſt cōtra dictamen practicū qđ ineſt vel dꝫ ineſſe.

Ignorantia conſequens actū volūtatis.

Ignorātia virtualiter volūtaria.

Ignorātia āntecedenter ſe habens.

pta in ordine ad obiectū.i.ad id quod ignoratur.et tūc diſtinguitur in ignorantiā iuris/ et ignorātiam facti. Ignorātia iuris eſt multiplex: quedam iuris pure naturalis: vt ignorantia mādatorū decalogi: vt ſiquis ignoraret nō eſſe mechandū/ vel crederet ꝙ eſt mechādum: tale iudiciū eſt ignorantia iuris naturalis: ⁊ raro reperitur talis niſi in omnino vitioſis ⁊ peruerſis. ¶Alia eſt iuris poſitiui diuini: vt ſi quis crederet ꝙ nō eſſet obligatus ad ſacramenta eccleſiaſtica. Ius eni poſitiuum diuinū dicitur quod eſt inſtitutū ex tempore a chriſto legiſlatore ⁊c. Alia eſt ignorantia iuris poſitiui humani: vt ſiquis ignoraret conſtitutiones ⁊ decreta ſummorū pontificum/ ⁊ imperatorum leges. Sed ignorantia facti eſt quādo habita ſcientia iuris ignoratur quedā circūſtantia ratione cuius ignoratur tale obiectum eſſe iure ꝓhibitū: vt Jacob cognoſcēdo lyam habuit ignorantiā facti. nam bene ſciebat iſtud ius/ ꝙ nō eſt adulterandum: ſed circa illam mulierem habuit ignorantiā alicuius circunſtantie ratione cuius ignorabat tale obiectum eſſe ꝓhibitum. Et vtraqꝫ iſtarum ignorātiarum ſiue iuris ſiue facti eſt duplex. Quedam vincibilis: altera inuincibilis. ¶Pro cuius declaratione nota ꝙ nō dicitur inuincibilis qꝛ taliter ignorans non poſſit illam vincere/ et oppoſitam ſcientiam acquirere. Nec propter hoc preciſe dicitur inuincibilis/ quia ignorās facit omne illud quod tenetur facere vt vincat. quod ſic ꝓbatur. nam ſi aliquis iudeus exiſtens in alia ciuitate/ vouiſſet adire hieruſalem in die pētecoſtes/ ⁊ omiſiſſet ire: talis ignorabat inuincibiliter ꝙ erat baptizandus/ et non tenebatur pro illa die baptizari: nec omittendo baptizari/ peccaſſet: et tamē ſi feciſſet omne illud ad quod tenebatur / puta ſi adiſſet hieruſalem in tali die/ ſciuiſſet ſe eſſe baptizandum/ et viciſſet illam ignorantiam. Sed dicitur inuincibilis qꝛ adhibendo omnem diligētiam quam preciſe tenetur ad illum effectum adhibere/ non poteſt vincere. In caſu aūt poſito non tenebatur fortes iudeus in die pentecoſtes adire hieruſalem vt cognoſceret ſe eſſe baptizandum. Per oppoſitū dicitur vincibilis ⁊c. ¶Ultra videndum eſt in quibus poteſt reperiri ignorantia inuincibilis/ et in quibus nō. Et quantum ad hoc ſit prima propoſitio. Non poteſt reperiri ignorātia inuincibilis in his que ſunt iuris pure naturalis vniuerſalis in aliquo vtēte ratione. patet per pſal. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. hoc eſt/ habemus lumen naturale inditum a natiuitate per quod ſufficienter ab intrinſeco poſſumus cognoſcere que ſunt iuris naturalis. ergo faciendo quod in nobis eſt/ non poſſumus ignorare ea que ſunt legis nature: quia faciendo quod in

Ignorantia iuris multiplex.

Ignorantia iuris diuini.

Ius poſitiuum diuinum.

Ignorātia facti.

Quare ignorantia dr̄ inuincibilis.

Prima ꝓpoſitio d̄ ignorantia inuincibili.

Pſal. iiij.

Ius naturale nō pōt ignorari.

Nobis eſt/vincimus talem ignorantiã. ergo nõ eſt inuincibilis. Nunq̃ põt eſſe ignorãtia inuincibilis ꝙ aliena non ſit cognoſcẽda/ꝙ non eſt furtũ faciẽdũ: q2 illa ſunt per ſe nota/vel facile ſequunt̃ ex per ſe notis.

Secũda ꝓpoſitio.

¶Secũda propoſitio. Stat ignorantiam eſſe inuincibilẽ reſpectu eoꝝ que ſunt iuris diuini pure poſitiui. Probatur. non immediate poſt preceptũ de baptiſmate/iĳ quib⁹ non erat promulgatum/tenebantur baptizari: ⁊ tamen ante ſufficiẽtem promulgationẽ erat lex diuina/ cuius multi ignorantiã habebant inuincibilẽ. igitur.

Tertia ꝓpoſitio.

¶Tertia ꝓpoſitio. Ignorãtia inuincibilis cadit in his que ſunt de iure humano poſitiuo. patet. cadit in his que ſunt de iure diuino pure poſitiuo: ergo a fortiori cadere põt in his que ſunt de iure poſitiuo humano: cũ minus obligemur ad ius poſitiuum humanũ q̃ ad diuinum poſitiuũ.

Pl⁹ obligat ius diuinum q̃ humanũ.

Quarta ꝓpoſitio.

¶Quarta propoſitio. Cadit ignorantia inuincibilis in his que ſunt facti. patet. nam ignorantia inuincibilis eſt reſpectu alicui⁹ particularis facti/ vel reſpectu alicuius circũſtantie circa particulare factũ contingentis. nam vt dicũt doctores/ talis ignorãtia non eſt iuris vniuerſalis ſaltem naturalis: fortes vtẽs ratione non ignorat inuincibiliter ꝙ aliena non eſt cognoſcenda: ſed bene poteſt ignorare inuincibiliter ꝙ hec eſt aliena/cũ non ſit iuris vniuerſalis. Sed hec: non eſt aliena cognoſcẽda: eſt iuris vniuerſalis. circa quod regulariter ſaltem naturalr̃ non cadit ignorãtia inuincibilis in habẽte vſum rationis: ſed circa circũſtãtias contingẽtes circa obiectũ in quo exercetur operatio.

Ignorantia inuincibilis nõ eſt iuris vniuerſalis.

Quõ ignorantia inuicibilis cauſat inuolũtariũ

¶Iſtis poſitis vidẽdũ eſt quomodo ignorantia inuincibilis cauſat inuolũtarium. Et dico primo ꝙ non dicitur cauſare inuoluntarium eo ꝙ talis actus nõ ſit liber: (nam inuoluntariũ per ignorantiã aut per metum/ eſt ſimpliciter ⁊ in ſe volitum. hoc clarum eſt) ſed dicitur cauſare inuolũtarium q2 operatio que exercetur/ eſt contra volitionẽ ſeu nolitionẽ que haberetur ſine tali ignorantia vel metu. et ſic non eſt voluntaria ſub illa ratione et circũſtantia qua habetur ignorantia aut met⁹: et per conſequens talis operatio dicitur habere bonitatẽ aut malitiã.

An ignorantia inuicibilis excuſet a peccato.

Et ex hoc ſequit̃ ſolutio alterius queſiti: an videlicet ignorantia inuincibilis excuſet a pctõ. Unde ſuppoſita illa diſtinctione de ignorãtia antecedẽte/ cõcomitante ⁊ cõſequẽte/ dicit Durandus ꝙ ignorãtia que ſe habet antecedenter/ nec aggrauat nec alleuiat peccatũ: q2 vt dicit/ circũſtantia que eſt conditio operantis ſeu agentis/ ⁊ nõ operis: nec aggrauat nec diminuit. Iſta tñ ꝓpoſitio videt̃ dubia ꝓpter gratiã q̃ eſt ꝯditio agẽtis/ ⁊ nõ opis

Quinta ꝓpoſitio.

¶Quinta ꝓpoſitio. Ignorãtia inuincibilis ſiue iuris ſiue facti excuſat omnino a peccato/ qñ ratiõe illius prouenit

Ignorantia inuincibilis excuſat. tota malitia in actu. hoc eſt, act⁹ qui fit totaliter ex ignorantia inuincibili omniũ circũſtantiarũ cauſantiũ malitiam/ eſt totaliter inuoluntarius/ et per conſequens nõ peccatum. Sed ſi talis ignorantia ſit aliquarũ circũſtantiarum/ & aliquarũ non: bene excuſat a tota malitia ꝓueniẽte ratione illius circũſtantie cuius habetur ignorantia inuincibilis: ſed non excuſat a toto: cum act⁹ ille partim ſit contra conſcientiã/ cũ habetur certa ſciẽtia de aliqua circũſtantia que facit ad malitiã. & hoc etiã dicit Altiſſiodorẽſis.

Bona difficultas. ¶ Difficultas. ſit ſortes habens ignorantiã vincibilẽ que requirit tẽpus vnius hore vt vincat̃ & ad faciendũ ea per que vincet̃/ ſcȝ acquirẽdo ſcientiã oppoſitã. an ſortes agendo cõformiter ad illã in prima dimidiata parte illi⁹ hore/ peccet: vel an teneat̃ expectare finẽ tẽporis ad operandũ? Videt̃ ꝙ non peccet: cũ illa ignorãtia in prima dimidiata parte hore ſit inuincibilis ex caſu poſito: q2 faciẽdo que tenet̃ ad vincendũ/ non poteſt illam vincere in minori tẽpe ꝙ̃ in hora integra. ergo agendo ex ea nõ peccat: cũ agat ex ignorãtia inuincibili.

Ignorantia vincibilis duplex. ¶ Pro ſolutione dico ꝙ duplex eſt ignorãtia vincibilis. Quedã eſt vincibilis ꝓ futuro vel p̃ſenti/ q̃ non eſt inducta ex ꝓpria & actuali culpa ipſi⁹ hoĩs illam habẽtis: vt cũ homo ꝑuenit primo ad vſũ rationis/ ſtat ꝙ habeat ignorantiã quã tunc põt vincere/ non tamen ſubito: que dicitur pure negatiõis. neq̈ inducta ex peccato/ cũ non peccauerit vnq̈. agẽdo eni in dimidiata parte hore/ ex tali ignorantia nullo modo peccat: q2

Ignorantia inculpabilis excuſat. ignorãtia inculpabilis. i. cui nulla eſt annexa culpa precedẽs/ excuſat a toto operationẽ preciſe factam in illa dimidiata parte hore: & illa dicit̃ inuincibilis quouſq̈ trãſierit tẽpus totũ requiſitũ ad vincendũ illam. Alia eſt ignorantia que vinci poteſt/ in quã tamen homo incidit ex culpa ſua/ & inducta eſt ex culpa ꝓpria illius. Priori caſu retẽto/ videlicet ꝙ requirat̃ totũ tẽpus vnius hore ad vincendũ: queſtio eſt an talis in prima dimidiata parte agens ſcḋm illam peccet? et eſt ſimilis difficultas cum illa qua querit̃ ſi aliquis ex culpa inciderit in ignorantiã que eſt vincibilis pro tẽpore quo incidit in illam/ ſed trãſacto aliquo tẽpore nõ poterit ampli⁹ vincere/ q2 forte diſceſſit qui illum edocere poterat: an agẽs ꝯformiter ad illã/ excuſet̃ a peccato? & eſt etiã meo iudicio eadẽ difficultas cũ illa quam

De ebrio. ex culpa ſua interficiente. mouẽt doctores de illo q̇ incurrit ebrietatẽ ex culpa ſua/ et ex ebrietate interficit &c. Videt̃ mihi ꝙ̃tũ ad primũ dubiũ ꝙ non peccat ſic agẽs ex tali ignorãtia. ſed ꝙ̃tum ad alias difficultates videt̃ mihi ꝙ ſortes in tali caſu nõ peccat nouo pctõ/ ſed incurrit ignorantiã/ et tpe illo poterat non incurrere/ & debebat nõ incurrere: & ꝓ nunc non põt

vincere.vñ eſt ꝓbabil' dicere ꝙ nõ peccat nouo peccato: quẽadmodũ de ebrio ꝗ totaliter caret vſu rationis/eſt ꝓbabilioꝛ eoꝛũ opinio dicentiũ ꝙ nunꝗ̃ homo peccat quin ꝑ eodẽ tẽpoꝛe ꝗ peccat / ſit in eius poteſtate nõ peccare. Similiter dicendũ eſt in caſu ꝑdicto: qꝛ vel illa ignoꝛãtia pꝛo illa dimidiata parte hoꝛe eſt culpabilis noua culpa: vel non. Si ſcḋm: ergo act' ꝗ fit ex ea/ nõ eſt diffoꝛmis dictamini qḋ ineſt vel debet ineſſe. Nã regula eſt ꝙ omnis actus malus ꝑ tẽpoꝛe quo fit / eſt diffoꝛmis dictamini recto qḋ ineſt vl' debet ineſſe/ vel dictamini dubio. Vñ dicit Altiſſiodoꝛẽ. ꝙ ꝗlibet qui peccat / tenet̃ ſcire ꝙ peccat / vel dubitare. Si ergo pꝛo tali tẽpoꝛe non poteſt deponere illã ignoꝛantiam / nec tenet̃ dubitare an ſit peccatum: talis opatio nõ eſt diffoꝛmis dictamini recto: ergo nõ eſt mala. ergo ſicut ebꝛius incurrẽs ebꝛietatem ex culpa ſua / apud ꝓbabilioꝛẽ opinionẽ nõ peccat nouo peccato tempoꝛe ebꝛietatis: nec peccata tẽpoꝛe ebꝛietatis cõmiſſa ſũt noue pene demeritoꝛia: ita habẽs ignoꝛãtiã quã poterat vincere qñ illam incurrebat / ſed iam nõ põt: nunc agẽdo ex illa / nõ incurrit nouã culpã nec nouũ demeritum. Sꝫ vtrũ ille act' ſit dicẽd' culpabilis culpa ꝑterita / difficultas eſt ad nomẽ. Dicũt aliꝗ ꝙ ſi emẽdauerit culpã / nõ eſt culpabilis ꝛc. ¶ Alia difficultas. An ignoꝛãtia iuincibilis ipediat bonitatẽ act' qui fit ꝑ eam? videtur ꝙ ſic: qꝛ ignorãtia inuincibilis impedit malitã act' qui fit cõfoꝛmit̃ ad illã: ergo etiã debet impedire bonitatẽ in actu. ꝯſequẽtia patet / cũ plus requirat̃ ꝛ maioꝛ libertas / ſaltẽ equalis / ad bene agendũ ꝙ̃ ad male agẽdũ. ergo ſi inuincibilis impedit malitiã in actu / a foꝛtioꝛi impediet bonitatẽ: ꝛ ꝑ cõſequẽs act' cõfoꝛmiter elicit' illi / non erit moꝛaliter bon'. exẽplũ eſt de illo qui credit iuincibilit̃ bertã eſſe ſuã: redẽdo petenti debitũ: an bene agat moꝛaliter? De iſta difficultate duo ſunt modi dicendi. Unus eſt magiſtri Martini ꝗ̃ſtione ꝑma de ebꝛietate in ſolutiõe noni argumẽti / ꝙ nunꝗ̃ actus voluntatis cõfoꝛmis ignoꝛãtie ꝗ̃tuncũꝗ̃ inuincibili eſt moꝛaliter bonus: immo dicit ꝙ eſt moꝛaliter malus / ꝗ̃uis nõ ſit imputabilis ad penã: ita ꝙ ignoꝛantia nõ excuſat a malitia moꝛali: ſꝫ ſolũ ab iputabilitate. Talis ignoꝛãs habet duo iudicia / vnũ vniuerſale / ſcilicet iſtud / cognoſcenda eſt a me mea: ꝛ iſtud iudiciũ eſt pꝛacticũ et verũ: ꝛ volitio illi cõfoꝛmis eſt bona ꝛ meritoꝛia. Aliud eſt particulare ꝛ ſpeculatiuũ / puta iſtud / hec ẽ mea: ꝛ tale falſum eſt / ꝛ volitio illi confoꝛmis non eſt bona. ſ. iſta: cognoſcẽda ẽ a me hec mulier. neꝗ̃ ꝑ illã mereoꝛ / dicit Martinus. ꝛ tota apparentia ſumitur qꝛ non cadit ſupꝛa debitã materiã / ꝗ̃uis materia ſit eſtimata debita. ꝛ ad actum bo

Homo nõ peccat qñ ꝑ tũc nõ põt libere agere.

Regula.

Peccans tenet̃ ſcire ꝙ peccat vł dubitare.

Reſolutio difficultatis.

Alia difficultas.

Act' ꝯfoꝛmis ignorantie inuincibili non eſt bonus.

Due ſunt precipue circũſtan tie actus

num precipua circunſtãtia eſt obiectũ. nam dicit ſanctus Tho. ꝙ due circũſtãtie ſunt precipue/ ſcʒ circunſtantia finis/ ⁊ circũſtãtia obiecti. ⁊ ab eis regulariꝰ ſumiꝰ oĩs bonitas et malitia. cũ ergo talis actus nõ cadat ſup obiectum debitũ/ immo ſit cõformis dictamini erroneo: videꝰ ꝙ ſit malꝰ. Oppoſitũ tamen mihi videꝰ. ⁊ ꝙ ſit bonus moraliꝰ/ patet. illa volitio qua volo reddere huic petenti debitũ/ ſequitur neceſſario ex duabus cauſis in qͥbus nulla eſt malitia moralis: ergo ĩ illo effectu nulla erit malitia moralis.

Regula.

patet conſequentia. Quãdocũqꝫ eſt aliquis effectꝰ hominis qui neceſſario neceſſitate naturali ſequiꝰ ad priorem: ſi in effectu ꝑori nulla ſit malitia moralis/ nec etiã erit in ſequenti: qꝛ tunc per actus nõ malos aliqͥs neceſſitaretur ad male agendũ: quod nemo concederet. ſed in volitiõe qua volo reddere debitũ vxori petẽti/ nulla eſt malitia moralis: nec ĩ iſto iudicio/ iſta eſt vxor petẽs/ qͥuis ſit malitia intellectualis: quia ẽ error. ⁊ illa volitio qua volo reddere huic: neceſſario neceſſitate naturali ſequiꝰ ex illis duobꝰ: igitur in ea nulla erit malitia moralis. Qꝫ autẽ ſit bona/

Durãdus

patet tali ratione Durãdi in ſecũdo. Jſtud iudiciũ eſt inuincibile/ huic petenti reddendũ eſt debitũ/ ergo ſaltẽ poteſt eſſe taliter inuincibile ꝙ nõ poteſt auferri. ſit ita. tũc arguitur ſic. nõ poteſt auferri tale iudiciũ: ergo teneꝰ ſortes reddere debitũ. ꝯña patet. ſortes teneꝰ vitare quodlibet peccatũ: ſꝫ non reddere debitum/ ſtãte illo iudicio/ eſt

Cõtrauenieńs cõſcientie peccat.

peccatũ: qꝛ contrauenit tali iudicio ⁊ conſcientie/ igitur. vltra/ ſortes tenetur vitare illud peccatũ qđ eſt non reddere/ ⁊ non poteſt vitare niſi reddendo (qꝛ nõ poteſt vitari priuatio niſi ponẽdo habitũ) ergo tenetur reddere. Dices: illud dictamẽ/ reddendũ eſt huic debitum/ eſt falſũ: qꝛ eſt erroneum: alias talis actus nõ fieret ex ignorantia/ ſed ex certa ſcientia. Dico ꝙ dictamẽ cui cõformaꝰ/ eſt rectũ ⁊ verum/ ⁊ eſt iſtud: hec eſt a me cognoſcenda. Cõtra. actus ille fit ex ignorantia: ergo dictamen non eſt verũ. Dico ꝙ fit ex ignorantia ſpeculatiua/ ⁊ nõ practica. ⁊ concedo ꝙ ille aſſenſus ſpeculatiuꝰ ẽ falſus. ſ. iſte: hec eſt vxor mea. ſꝫ ꝑſuppoſito totali aſſenſu/ illud iudiciũ pure practicum ẽ verũ: cum omne dictamen pure practicum ſequẽs

Nullũ dictamẽ inuincibile practicũ eſt erroneum.

ex ignorãtia pure inuincibili eſt verũ: ⁊ nullum dictamen inuincibile pure practicũ eſt erroneũ: vt dicit Durãdus. Et vt actꝰ ſit bonus/ ſufficit ꝙ ſit cõformis iudicio practico/ ſiue ſpeculatiuũ ſit verum/ ſiue non. Alij/ vt Ockam ⁊ de Gerſono in lectione de vita ſpirituali/ dicunt aliter/ ꝙ talis actꝰ eſt cõformis iudicio vero/ ſcilicet iſti/ reddendũ eſt debitũ illi quã credo inuicibiliter eſſe meã. ⁊ Ockam dicit ꝙ ſufficit conformitas ad iudiciũ vniuerſale: ⁊ nõ re

quiritur ad particulare. ſed Durãdi opinio eſt ꝓbabilior.

¶ De ignorantia an ſit peccatum. Cap.v.

Conſequenter videndũ eſt an ignorãtia tam pure negationis ꝗ praue diſpoſitiõis in ſe ſit peccatum. ¶ Reſpondetur per ꝓpoſitiones. ¶ Prima. Utraqꝫ ignorantia vincibilis eorũ que quis ſcire tenetur/ eſt peccatũ. Patet ſic. bene ſequit̄: obligor ad hoc ſciẽdũ: ergo ſi habeo errorẽ oppoſitũ illi⁹ ſcientie vincibilẽ/ libere trãſgredior preceptũ: qꝛ ſi ſit vincibilis/ eſt aliquo mõ libera. conſequentia tenet: quia precepto affirmatiuo quo ꝑcipit̄ aliquid/ prohibetur illius oppoſitũ: ergo ſi hoc precipitur ſciri/ prohibetur etiam ignorari. Nam ſi obligor ad ſciendũ hoc preceptũ/ obligor non ignorare illud/ ſiue ꝓhibeor illud ignorare. ¶ Secũda ꝓpoſitio. Ignorãtia praue diſpoſitionis vincibilis/ id eſt aſſenſus errone⁹ eorũ que teneor ſcire: pro quolibet tẽpore quo eſt vincibilis/ ſemper eſt peccatum. patet. oĩs actus contra preceptum negatiuum/ ꝓ omni tempore quo libere elicitur/ eſt peccatũ. ⁊ hoc ẽ manifeſtũ. ſed talis ignorantia vincibilis eſt actus contra ꝑceptũ negatiuum. quod ſic patet. nam bene ſequitur. habeo preceptũ affirmatiuum de credẽdo hoc / ergo habeo negatiuum de oppoſito / qꝛ omne affirmatiuum includit negatiuum/ vt dictũ eſt. ¶ Tertia propoſitio. Ignorantia pure negationis eorũ que teneor ſcire/ non ẽ pro omni tẽpore pro quo habetur/ peccatũ. patet. preceptum affirmatiuum obligat ſemper/ ſed nõ ꝓ ſemꝑ/ ſed pro aliquãdo. ſꝫ ꝑceptũ de credẽdo vl' ſciẽdo hoc/ eſt affirmatiuũ: ergo nõ obligat ꝓ ſemper. tunc ſic. nõ obligat ꝓ ſẽper/ ergo ẽ dabile aliqꝺ nunc in quo nõ obligor ad illud ſciendũ vel credẽdũ: ergo ꝑuatio pura actus tũc nõ eſt peccatũ: ⁊ ẽ ignorãtia pure negatiõis/ vt dicit Bonauẽtura in ſcđo ſentẽtiarum diſtinctione. xxiij. vt ſi ſit ſortes qui tenet̄ credere deũ eſſe trinũ ⁊ vnum: ſed nunꝙ credit: nõ peccat ꝓ quolibet inſtãti nouo peccato/ ſed ſolũ ꝓ tempore quo tenetur credere actualiter deũ eſſe trinum ⁊ vnum. Ideo ignorantia pure negationis non eſt peccatũ ꝓ omni tẽpore quo eſt. ¶ Quarta propoſitio. Nulla ignorãtia inuicibilis nec praue diſpoſitionis nec pure negationis eſt peccatũ. bene ſequitur. iſta eſt inuincibilis: ergo ſi ſit praue diſpoſitionis/ nõ teneor illã vicere auferẽdo illam. ⁊ ſi ſit pure negationis/ non teneor ad actũ oppoſitũ: ergo omiſſio illa nõ erit peccatũ. ¶ Quinta propoſitio. Nulla ignorantia nec pure negationis nec praue diſpoſitionis eſt intrinſece peccatum: ſed ſolum extrinſeca denominatione. Patet. nulla talis ignorantia eſt immediate libera / ſed ſolum media-

Prima ꝓpoſitio. Ignorantia vincibilis eorũ ꝙ quis tenet ſcire/ eſt peccatum.

Scđa ꝓpoſitio. Oĩs act⁹ cõtra preceptũ negatiuũ ꝓ oĩ tpe ꝙ elicitur e peccatũ.

Tertia ꝓpoſitio. Preceptũ affirmatiuum obligat ſẽper/ ſꝫ nõ ꝓ ſemꝑ.

Quarta ꝓpoſitio.

Quĩta ꝓpoſitio. Nulla ignorãtia eſt intrinſece peccatum.

eſt cadens in conſtãtem virũ: ⁊ eſt metus magni mali: qñ
ſcilz eſt probabilitas moralis de imminẽtia illius mali: vt
metus mortis/ carceris perpetui/ mutilationis mẽbri prin
cipalis/ ⁊ perditionis omniũ bonorũ temporaliũ. ⁊ dicunt
iuriſte talem metũ eſſe de malo graui cum ꝓbabilitate for
ti ⁊ vehemẽti de illiꝰ mali imminẽtia. Per oppoſitũ dicit
metus nõ cadere in cõſtantem virũ. Preterea ſuppono ꝙ

Triplex genꝰ opa-tionum q̃ fiunt ex metu.

operationũ q̃ fiunt ex metu/ triplex eſt genus. Quedã eni
ſunt lege nature ꝓhibite/ ⁊ in ſe ⁊ ſcd̃m ſe male: q̃ nõ dicũ
tur male q2 prohibite/ ſed ꝓhibite q2 male: vt adulterari/
mentiri/ ⁊ ſic de ceteris q̃ ſunt cõtra p̃cepta legis nature.
Alie vero ſunt male q2 ꝓhibite iure diuino pure poſitiuo
et nõ naturali ſimul: vt erat comeſtio carniũ porcinarũ in
antiqua lege: ⁊ comeſtio panũ ꝓpoſitionis in laicis: conſi
militer eſus pomi vetiti. Quedã vero ſunt male q2 ꝓhibite
lege humana/ ⁊ nõ diuina: vt frãgere ieiuniũ ĩ vigilia ſan
cti Petri. hoc enĩ p̃ciſe eſt ꝓhibitũ lege hũana canonica.

Duplex metꝰ ca-dẽs in cõ ſtantem virum.

Supponit iterum ꝙ duplex eſt metus etiam cadẽs in cõ
ſtãtem virum. Quidã eſt alicuius mali futuri qđ neceſſa
rio neceſſitate nature iminet et ſequitur: verbi gratia cũ
qs maxime famet: notũ eſt ꝙ niſi comedat/ neceſſario ne
ceſſitate naturali ſequit mors. Alius eſt metꝰ futuri mali
qđ libere ⁊ ab extrinſeco infert/ et nõ neceſſario neceſſita
te nature: vt cũ tyrãnꝰ minat mortẽ alicui: talis mors in
fertur libere a tyrãno/ q2 poteſt non inferri. ¶ Iſtis ſuppo

Prima ꝓ poſitio. Metꝰ nõ excuſat a peccato ĩ agẽte cõ-tra ꝓhibi tionem le gis natu-re.

ſitis ſit prima propoſitio. Nullus metus quãtũcũq; cadat
in cõſtãtem virum/ excuſat operationẽ prohibitã lege na
ture: hoc eſt/ illa que fiunt p metũ/ ſi ſint lege nature ꝓhi
bita/ ſunt mala/ ⁊ non excuſant a peccato. Hoc probat per
Ariſt. in. iij. ethi. dicentem: Propter q̃cũq; etiã duriſſima
non eſt turpe q̃d agendũ. ergo nullus metus excuſat ali
quẽ vt peccet: q2 metus non excuſat niſi euitet maius ma
lum: ſed non eſt dabile maius malũ q̃ peccatũ. igitur. Se
cũdo bene ſequitur: hoc eſt in ſe ⁊ ſcd̃m ſe malũ: ⁊ non po
teſt libere fieri quin ſit malũ: ergo metus etiã mortis ca
dẽs in cõſtãtẽ virũ/ nõ poteſt illã operationẽ excuſare a

Scđa ꝓ-poſitio. Quõ me-tus excu-ſat a pctõ ⁊ quõ nõ.

peccato. ¶ Secũda ꝓpoſitio. In his q̃ ſunt mala q2 prohi
bita iure diuino pure poſitiuo/ metus cadẽs in cõſtantem
virũ/ ⁊ precipue mortis ab extrinſeco nõ inferẽde/ ſed que
neceſſario neceſſitate nature ſequit/ excuſat a peccato: vt
iudeus nõ habens cibũ preter carnes ſuillas/ vel laicus iu
deus nõ habẽs aliũ cibum preter panes propoſitionis/ co
medẽdo nõ peccaſſet. Patet de Dauid: qui in neceſſitate
poſitus/ illos panes comedit: ⁊ tamẽ excuſat a peccato: ⁊
nõ poteſt excuſari niſi ꝓpter metũ mortis imminẽtis niſi
comediſſet. Hoc etiam patet de diſcipulis euellẽtibus ſpi

cas in die feſto. ergo ille metus excuſat a peccato in his q̄ ſunt mala q2 ꝓhibita lege diuina pure poſitiua. Et cū arguitur de capitulo ſacris: met9 diminuit culpā/ quā prorſus nō excuſat: ergo null9 met9 excuſat a peccato: qđ ē cōtra ſecūdā ꝓpoſitionē. Dicit ꝙ hoc capitulū loquitur de illis que ſunt cōtra legem nature: vel prohibita lege diuina: ⁊ nō de omnibus indifferēter. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Metus mortis etiā cadēs in cōſtantē virum/ q̄ non ſequit necеſſario neceſſitate naturali/ ſed ab extrinſeco infert: non excuſat a peccato in his q̄ ſunt mala q2 ꝓhibita lege diuina pure poſitiua. verbi gratia ſi tyrān9 dixiſſet iudeo/ te īterficiā niſi comedas carnes porcinas: cuius fuiſſet ei ꝓbabile ꝙ illū interficeret niſi comederet/ nullo pacto debebat comedere: alias peccaſſet comedendo. Maccabei eñ ꝓpter quēcūq3 timorē noluerunt veſci carnibus ſuillis. ij. Maccabe. vj. Si enī ꝓpter metū tyrannoꝝ comediſſent/ peccaſſent. ergo ille metus mortis ab extrinſeco omnino illate/ non excuſat omnino a peccato in his que ſunt ꝓhibita lege diuina pure poſitiua. [Videt oppoſitū probabili9/ ſc3 ꝙ ſi a tyrāno deberet occidi iude9 niſi comederet carnes ſuillas: dūmō nō fieret in deteſtationē leg̃/ ꝙ deberet comedere ꝓ vita ꝑuāda/ alias Carthuſiēſes i extrema neceſſitate ⁊c.] Dicit tamē Joānes de Gerſono ꝙ nulla neceſſitas excuſat in his q̄ ſūt ꝓhibita lege diuina: ⁊ dicit dauid habuiſſe ex reuelatiōe ꝙ cōederet illos panes. Silr modo de ſampſone ↄtrahēte cū alienigena. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Timor cadēs in ↄſtantē virū/ totalr excuſat peccatū in his q̄ ſunt mala q2 lege humana ꝓhibita. vnde dicit Ockā in dialogo ꝙ cōmunicās cū excōicato i actib9 ciuilibus ꝓpter metū cadentē in ↄſtantē virū/ nō peccat. Silr argumētū eſt de illo cui tyrān9 minat mortē/ et eſt veriſimile ꝙ illā inferet niſi frāgat ieiuniū: q2 tūc frāgēdo nō peccat: cū eccl̃ia non poſſit ad illud arctare. Eccleſia eñ nō pōt obligare hoīem ad illa q̄ ſūt ſupererogationis/ ⁊ q̄ cōmunē hominū facultatē excedunt. ſed ieiunare nō obſtante morte ꝓbabiliter imminēte/ eſt opus ſupererogationis/ et excedēs cōmunē hominū facultatem: igitur. ¶ Conſequēter querit vtrū operatio facta timore pene/ ſit bona ⁊ ſtudioſa. verbi gratia ſortes vitat peccatū/ ⁊ adimplet ꝓceptū timore dānatiōis/ ⁊ nō virtut̃ amore. ¶ Pro declaratione huius ſupponit prout propoſito conducit/ ꝙ duplex eſt timor. vn9 quidē quo refugimus aliqđ malū futurū ſolū propter hanc cauſam q2 nobis nociuum ⁊ incōmodū (timorem eſt fuga mali futuri: ſicut triſtitia mali ꝑſent̃) ⁊ talis vocat ſeruilis ſeu mūdanus. Alius ē timor quo refugimus aliquod malū non ſolū q2 nociuum: ſ3

Tertia ꝓpoſitio.

Additio

Quarta ꝓpoſitio Timor cadēs in cōſtantē virum excuſat.

Duplex ē timor.

qꝛ pꝛohibitū per aliquē ſuperioꝛem quē nolumus offende re. talis vocat̄ filialis ſeu caſtus. ¶ Notandū p̄terea vt dicit Diony. in fine tertij / dupliciť ꝯtingit ꝙ vitem⁹ peccatū timoꝛe pene. Uno mō qꝛ timemus penā q̄ ſequitur ad illud velle executoꝛiū / cuius cōplaceam⁹ in tali velle ſiue in tali actu. exempli cā: timeo foꝛnicari, ꝓpter dānationē. virtute huius timoꝛis non exequoꝛ illū actū: nihilominus habeo cōplacētiā in illo actu. Scđo modo vitamus peccatū timoꝛe pene quātū ad vtrūqꝫ velle / videlicet qn̄ non habemus velle executoꝛiū; nec velle ꝯplacētie. ¶ Iſtis notatis ſit p̄ma ꝓpoſitio. Qui timoꝛe pene vitat peccatū p̄mo modo vitādi / nō bn̄ agit / immo peccat. patet. omnis talis peccat qui vellet rē lege diuina ꝓhibitā fieri / ſublato illo qđ timet. ſꝫ ſic ē ꝙ iſte ſublata dānatiōe quā timet / vellet foꝛnicationē ſeu furtū cōmittere: ergo iſte realiť peccat. ⁊ ſic ſecundū Diony. q̄ vitat peccatū timoꝛe pene quātū ad velle executoꝛiū preciſe / ⁊ non quātū ad velle complacētie: peccat moꝛtaliter. ¶ Secunda ꝓpoſitio. Qui vitat peccatū timoꝛe pene ſecūdo mō vitatiōis / nō agit bene moꝛaliter. Patet. iſte pl⁹ odit penā vt pena ē / quā odiat culpā: ergo inoꝛdinate odit: ⁊ per cōſequēs nō bene agit moꝛaliť. Si eñ ſoꝛtes pl⁹ diligit ſe quā deū / inoꝛdinate diligit. Similiter in odibilib⁹ talis plus odit penā quā culpā: ergo illud odiū eſt inoꝛdinatū: qꝛ ꝓpter vnūquodqꝫ tale / ⁊ illud magis. nam illud odiū peccādi cauſatur ex odio dānationis. ſi enim nult peccare metu dānationis: ergo magis odit dānationem. ſed iſtud odium eſſet oꝛdinatum iſto modo / qꝛ ſoꝛtes amat deū ſuper omnia / nult peccare: ⁊ nult peccare / ne dānetur. talis nolitio eſſet bona: qꝛ nō preciſe cauſata a damnatione / ſed etiā ab amoꝛe dei. Uitare igiť peccatū preciſe propter penam / ſemper eſt malum. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Qui vult ſubuenire neceſſitati ꝓximi ſui ſolū timoꝛe pene; non bene agit moꝛaliter. patet. ad omnem bonum actum requiritur relatio in vltimum finem: ſed talis actus ſolū et vltimate fit ꝓpter ipſum refugiētem penā / propterea ꝙ amat ſe amoꝛe cōmodi: ergo talis actus non refertur vltimate in vltimū finem: ⁊ ſic non eſt ſtudioſus. Sed vtrū talis act⁹ ſit malus? Uideť ꝙ nō / per auctoꝛitatē Chꝛyſoſtomi dicētis: Qui timendo nō facit mala: quāuis iuſtitie mercedē nō acquirat / verūtamen malū euitat. Dicit Diony. ꝙ ad minus ille actus eſt mal⁹ venialiter: quia omnis talis act⁹ vltimate oꝛdinať ad inoꝛdinatā affectionem ſuiipſius. Nam vt dicit Grego. Oīs nolitio preſuppoſnit aliquā volitionem. Qꝛ ergo ſoꝛtes nolit penam / hoc eſt ex aliquo amoꝛe ſcilicet ſui / et non propter deum: qꝛ non refugeret peccare ſolū propter ſe, ⁊ ſic concludit Diony.

Dupliť vitať pctm̄ timoꝛe pene.

Pꝛima ꝓpoſitio.

Scđa ꝓpoſitio.

Qui plus odit penā quā culpā: inoꝛdinate odit.

Tertia ꝓpoſitio.

Ad oēm bonum actū requiritur relatio in vltimū finē.

Oīs nolitio p̄ſupponit aliquā volitionem.

ꝙ illud refugere peccare/eſt veniale. Et ad chryſoſtomū
dicentē ꝙ talis penā euitat/verū eſt penam eternā: ſ ʒ nō
temporalem/cū culpam admittat venialē. Et hec de ſecū
do impedimento voluntarij dicta ſufficiant.

¶ De tertio impedimēto volūtarij.ſ. de ignorātia. Ca.iiij.

R Eſtat tractare de tertio qđ inuolūtariū cau⸗
ſat: ⁊ eſt ignorātia. ⁊ in iſto tertio eſt tota diffi
cultas. Queritur igitur vtrū ignorātia cauſet De ignorantia.
inuolūtariū? Videtur ꝙ nō/nā inuoluntariū
veniā meretur/vt dicit Damaſcenus. ſed qđ
fit per ignorantiā/non meretur excuſationē/
ſcđm illud..ad Corin.xiiij. Siquis ignorat/ ignorabit. er⸗
go ignorantia non cauſat inuoluntariū. ¶ In oppoſitū tñ
eſt Ari.iij.ethi.ca.j. ꝙ inuoluntariū quoddā eſt per igno⸗
rantiā. ¶ Pro ſolutione primo videndū eſt qualiter igno⸗
rantia impediat voluntariū. ¶ Scđo an ignorātia ſit pec
catū. ¶ Tertio an quelibet ignorantia excuſet a peccato.
¶ Pro primi expeditiōe notandū ꝙ ignorātia capitur du Ignorantia capitur dupliciter.
pliciter: vt etiā dicit Ari. ſcđo priorū. Uno modo ꝓ igno⸗
rātia pure negationis: ⁊ talis eſt pura carētia ſeu priuatio
ſciētie ſiue neſcientia/ nō ponēs aſſenſum nec diſſenſum: Ignorantia pure
ſed negat ſolū ſcientiā. Alia eſt ignorātia praue diſpoſitio negationis.
nis/ꝗ nihil aliđ eſt ꝗ̄ aſſenſus erroneꝰ / ſiue aſſenſus falſi/
vel diſſenſus veri/ꝗ intellectꝰ iudicat aliter eē in re ꝗ̄ ſit:
vt diſſentio ꝙ eſt bñfaciendū: iudico ꝙ eſt mētiēdū ꝓ ſal⸗ Ignorantia praue
uāda vita ꝓximi: talis aſſenſus eſt erroneꝰ ⁊ ꝯtrarius ſciē⸗ diſpoſitionis.
tie. et hic capit̄ ſciētia large ꝓ quolibet aſſenſu ꝟo. Aduer
te etiā ꝙ in ignorātia duo cōſiderant̄: vnū ex parte intel⸗
lectꝰ: ⁊ eſt carētia veri iudicij/vel aſſenſus erroneus. Aliđ
ex parte volūtatis: ⁊ eſt volitio qua quis vult ignorare/vł
negligentia. cū eñ voluntas ſit regina in regno anime/⁊
imperatrix imperās alijs potētijs: cōtingit aliquādo igno
rare/⁊ hoc volūtate imperāte ignorātiā/ita ꝙ vult ignora
re. aliquādo etiā cōtingit ignorare voluntate nō habente
illā volitionē imperatiuā/ ſed habente omiſſionē volitio⸗
nis qua deberet imperare alijs potētijs inferioribꝰ vt ad⸗
diſcerēt. Et vtraꝗ̄ iſtarū/ſcʒ pure negatiōis/ et praue diſ⸗
poſitionis/ eſt duplex. Quedā ſpeculatiua: que ſi ſit praue
diſpoſitionis/ nihil aliud eſt ꝗ̄ diſſenſus alicuius veri ſpe⸗ Ignorantia ſpeculatiua.
culatiui/ vel aſſenſus ſui cōtrarij: vt aſſenſus ꝙ triangulus
nō hʒ tres angulos equales duobꝰ rectis. ſed ignorātia pu
re negatiōis ſpeculatiua eſt neſciētia alicuiꝰ veri ſpecula⸗
tiui: vt ruſticꝰ neſciēs multas ꝓpoſitiōes ſpeculatiuas/ hʒ
ignorātiā pure negationis ſpeculatiuā. Sed de iſtis nihil
ad ꝓpoſitū: qꝛ nihil faciūt iſte ad mores niſi in materia fi
dei. Alia eſt ignorātia praue diſpōis/⁊ ēt praue negatiōis

Ignorantia practica.

practica/ et eſt diſſenſus ꝓpoſitionis practice: vel priuatio aſſenſus ꝓpoſitionis practice vere: vt ſortes nõ aſſentit/ ſ; remanet dubius an ſit furandũ: talis dicitur habere ignorantiã pure negationis practicã. Et queſtio noſtra querit de vtraqꝫ/ an vꝫ tam ignorãtia praue diſpoſitionis ꝙ pure negationis propoſitiõis practice cauſet inuoluntariũ.

Practicũ capitur dupliciter.

Notandũ eſt preterea ꝙ practicũ capitur dupliciter. vno modo formaliter: et nihil aliud eſt ꝙ oratio dictãs vł ſignificans de operatione: vt iſta ꝓpoſitio/ non eſt furandũ: ſignificat formaliter et abſolute de operatione. Secũdo mõ dr practicũ virtualiter: qꝛ ꝗuis illa propoſitio ſit formaliter et abſolute ſpeculatiua/ ex ea tñ in cõſequẽtia ſequitur aliqua practica: vt iſta ꝓpoſitio/ iſte eſt bñfactor meus/ eſt pure ſpeculatiua formaliter: ex ea tñ ſequitur iſta practica/ iſti bñfactori benefaciendũ eſt. Similiter iſta eſt ſpeculatiua/ iſte nõ eſt hoſtis: ex ea tamẽ ſequitur iſta practica/ iſte non eſt occidẽdus.

Ignorantia excuſans ẽ alicuius ſpeculatiui qđ virtualiter eſt practicũ.

Regulariter ignorãtia excuſans a peccato/ eſt alicui⁹ ſpeculatiui/ qđ ſpeculatiuũ eſt virtualiter practicũ antecedẽs in conſequentia. i. certa cognita ad aliqđ practicũ inferẽdũ: vt ignorãtia qua ſortes credit hãc eſſe ſuã/ eſt pure ſpeculatiua formaliter: ſ; virtualiter practica: qꝛ ex illa infertur ꝙ nõ eſt a ſorte cognoſcẽda. et q̃ſtio eſt de illa ignorãtia q̃ eſt pure vel virtualiter practica: et non de illa intelligitur q̃ nec eſt practica formaliter nec ꝟtualiter. ¶ Aduerte ꝙ ignorãtia (vt dicit. S. Tho.) cauſat inuolũtariũ/ ꝓpterea ꝙ ꝓuat cognitionẽ/ q̃ preexigit advoluntariũ. Nõ tñ quelibet ignorãtia huiuſmodi cognitionẽ priuat.

Ignorantia tripliciter ſe habet ad actum voluntatis.

Et idõ ſciẽdũ eſt ꝙ ignorãtia tripliciter ſe hꝫ ad actũ voluntatis. Uno mõ cõcomitãter. Alio mõ conſequẽter. Tertio mõ antecedẽter Cõcomitãter quidẽ qñ ignorãtia eſt de eo qđ agitur: tñ etiã ſi ſciretur/ nihilominus ageret. talis ignorantia nõ inducit ad volẽdũ vt hoc fiat/ ſ; accidit ſimul eſſe aliquid factũ et ignoratũ: vt cum aliqs vellet occidere hoſtẽ: ſ; ignorãs occidit eũ/ putãs occidere ferã. Et dicit. S. Tho. ꝙ talis nõ cauſat inuolũtariũ. et hoc expreſſe hꝫ Ari. in tertio ethicorũ: qꝛ nõ cauſat aliquid qđ ſit repugnãs voluntati: ſed bñ cauſat nõ volũtariũ: qꝛ nõ põt eẽ actu volitũ qđ ignoratũ eſt. Et ſcđm eũ talis ignorãtia nõ excuſat a peccato. et ſic occidẽs hoiem cũ tali ignorãtia/ putãs occidere ferã/ peccat mortaliter.

Ariſtoteles.

Sꝫ hoc videtur mihi multũ difficile. et arguitur ſic. Si eẽt alius homo ab inimico/ puta amicus: interficiẽdo illũ/ nõ peccaret. igitur. Pꝫ añs. ſi eſſet alius homo/ puta amic⁹/ et ſciret illũ eſſe: nõ occideret. et ignorat inuincibiliter eẽ hoiem/ et habet oẽm actũ et omnẽ omiſſionẽ quã tũc tenetur habere. ꝙ aũt ille ſit ſortes vel plato/ nõ eſt in ſua pote

ſtate tūc ſcire: ergo inuincibiliter ignorat eſſe hominē: ergo excuſatur a toto/ cū nunc nō habeat interiorē actū malum. Et videtur mihi ꝙ in tali caſu volēdo occidere hanc rē quā credit inuincibiliter eē ferā/ dato ꝙ ſit homo/ non peccat. Et dato ꝙ haberet volitionē formalem qua vellet occidere inimicum: talis volitio nō imperaret illam exteriorem operationē: ergo imperatur ab iſta: volo occidere hāc feram: et illa volitio imperās non eſt peccatū. Quod patet ſic: qm̄ ſi eſſet peccatū/ ergo cōtra aliqͩ dictamen practicū prudentiale qͩ actu ineſt/ vel ſaltē deberet ineſſe: ſed non habet tūc iſtud dictamen practicū/ hoc non eſt occidendū: neqꝫ tenetur habere/ cum ſit ei impoſſibile/ qꝛ credit inuincibiliter hoc non eſſe hominē: ergo non tenetur iudicare hoc nō eſſe occidendū: ergo non facit contra aliqͩ dictamē practicū qͩ inſit vel debeat ineſſe: ⁊ nō habet aliquē actū interiorem malū. Et ſic videtur mihi ꝙ ſi ſit ſimpliciter ignorantia inuincibilis/ excuſat a peccato: qꝛ nulli dictamini quod debet ineſſe/ illa operatio eſt difformis. Conſequēter aūt ſe habet ignorātia ad voluntatē/ inq̄ꝣtum ipſa ignorātia eſt volūtaria/ ⁊ hoc dupliciter. vno modo qꝛ actus volūtatis fertur in ignorātiā: ſicut cum qͥs ignorare vult/ vl' vt excuſationē in peccatis habeat/ vel vt non retardetur a peccādo/ ſecundū illud Job. xxj. Scientiā viarum tuarū nolumus. ⁊ hec dͬ ignorātia affectata/ q̄ formaliter eſt libera/ cū ſit formaliter volita. Alio modo dͬ ignorantia virtualiter volūtaria eius qͩ quis pōt ſcire et debet: neqꝫ conſiderat actu qͩ cōſiderare poteſt ⁊ debet: que eſt ignorātia male electionis/ vel ex paſſiōe vel ex habitu ꝓueniens: vt cū aliquis notitiā quā debet habere/ nō curat acquirere/ qꝛ addiſcere eſt ei penoſum: talis dicitur virtualiter libera ⁊ volūtaria. ⁊ ſic aliquādo ſine operatione eſt voluntariū/ non formaliter/ ſꝫ virtualiter. et iſte due ignorātie q̄uis ſe habeant antecedēter ad aliquā operationē/ puta ad eā que fit ex ignorātia: ſe habent tn̄ conſequenter ad aliā operationē/ ſcꝫ ad operationē volūtatis/ vel ſaltem ad omiſſionē alicuius operatiōis. Alia eſt ignorātia que ſe habet antecedēter ad omnem operationē voluntatis/ non ſolum ad eam que fit ex ea/ ſed ad quācunqꝫ aliā. ⁊ eſt illa que nō eſt volita/ nec potuiſſet habere oppoſitā ſcientiā faciendo illud qͩ tenetur et obligatur facere: et tamē eſt cauſa volendi qͩ non vellet alias: ⁊ talis dicit̃ inuincibilis/ precedēs quēcunqꝫ actū voluntatis: qꝛ null⁹ actus volūtatis nec poſitiuus nec negatiu⁹ eſt cauſa hui⁹ ignorantie: ſicut cū aliquis ignorat aliquā circunſtātiam actus quā non tenebatur ſcire. ¶ Iterū aduerte ꝙ poteſt diſtingui ignorātia quolibet predictorum modorum acce

Pctm̄ eſt cōtra dictamen practicū qͩ ineſt vel dꝫ ineſſe.

Ignorantia conſequens actū volūtatis.

Ignorātia virtualiter volūtaria.

Ignorātia ātecedenter ſe habens.

pta in ordine ad obiectū.i.ad id quod ignoratur. et tūc diſtinguitur in ignorantiā iuris/et ignorātiam facti. Ignorātia iuris eſt multiplex: quedam iuris pure naturalis: vt ignorantia mādatorū decalogi: vt ſiquis ignoraret nō eſſe mechandū/vel crederet ꝙ eſt mechādum: tale iudiciū eſt ignorantia iuris naturalis: ⁊ raro reperitur talis niſi in omnino vitioſis ⁊ peruerſis. ¶ Alia eſt iuris poſitiui diuini: vt ſi quis crederet ꝙ nō eſſet obligatus ad ſacramenta eccleſiaſtica. Jus enī poſitiuum diuinū dicitur quod eſt inſtitutū ex tempore a chriſto legiſlatore ⁊c. Alia eſt ignorantia iuris poſitiui humani: vt ſiquis ignoraret conſtitutiones ⁊ decreta ſummorū pontificum/⁊ imperatorum leges. Sed ignorantia facti eſt quādo habita ſcientia iuris ignoratur quedā circūſtantia ratione cuius ignoratur tale obiectum eſſe iure ꝓhibitū: vt Jacob cognoſcēdo lyam habuit ignorantiā facti. nam bene ſciebat iſtud ius/ꝙ nō eſt adulterandum: ſed circa illam mulierem habuit ignorantiā alicuius circunſtantie ratione cuius ignorabat tale obiectum eſſe ꝓhibitum. Et vtra**ꝗ** iſtarum ignorātiarum ſiue iuris ſiue facti eſt duplex. Quedam vincibilis: altera inuincibilis. ¶ Pro cuius declaratione nota ꝙ nō dicitur inuincibilis q**ꝛ** taliter ignorans non poſſit illam vincere/ et oppoſitam ſcientiam acquirere. Nec propter hoc preciſe dicitur inuincibilis/quia ignorās facit omne illud quod tenetur facere vt vincat. quod ſic ꝓbatur. nam ſi aliquis iudeus exiſtens in alia ciuitate/voluiſſet adire Hieruſalem in die pētecoſtes/⁊ omiſiſſet ire: talis ignorabat inuincibiliter ꝙ erat baptizandus/et non tenebatur pro illa die baptizari: nec omittendo baptizari/peccaſſet: et tamē ſi feciſſet omne illud ad quod tenebatur / puta ſi adiſſet Hieruſalem in tali die/ſciuiſſet ſe eſſe baptizandum/et viciſſet illam ignorantiam. Sed dicitur inuincibilis q**ꝛ** adhibendo omnem diligētiam quam preciſe tenetur ad illum effectum adhibere/non poteſt vincere. In caſu aūt poſito non tenebatur ſortes iudeus in die pentecoſtes adire hieruſalem vt cognoſceret ſe eſſe baptizandum. Per oppoſitū dicitur vincibilis ⁊c. ¶ Ultra videndum eſt in quibus poteſt reperiri ignorantia inuincibilis/et in quibus nō. Et quantum ad hoc ſit prima propoſitio. Non poteſt reperiri ignorātia inuincibilis in his que ſunt iuris pure naturalis vniuerſalis in aliquo vtēte ratione. patet per pſal. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. hoc eſt/habemus lumen naturale inditum a natiuitate per quod ſufficienter ab intrinſeco poſſumus cognoſcere que ſunt iuris naturalis. ergo faciendo quod in nobis eſt/non poſſumus ignorare ea que ſunt legis nature: quia faciendo quod in

Marginalia: Ignorantia iuris multiplex. — Ignorantia iuri**ſ** diuini. — Jus poſitiuum diuinum. — Ignorātia facti. — Quare ignorantia d**ꝛ** inuincibilis. — Prima propoſitio d ignorantia inuincibili. — Pſal. iiij. — Jus naturale nō pōt ignorari.

nobis eſt/ vincimus talem ignorantiā. ergo nō eſt inuincibilis. Nunꝙ pōt eſſe ignorātia inuincibilis ꝙ aliena non ſit cognoſcēda/ ꝙ non eſt furtū faciēdū: q2 illa ſunt per ſe nota/ vel facile ſequunt̄ ex per ſe notis. ❡ Secūda propoſitio. Stat ignorantiam eſſe inuincibilē reſpectu eoꝝ que ſunt iuris diuini pure poſitiui. Probatur. non immediate poſt preceptū de baptiſmate/ ij quibꝰ non erat promulgatum/ tenebantur baptizari: ⁊ tamen ante ſufficiētem promulgationē erat lex diuina/ cuius multi ignorantiā habebant inuincibilē. igitur. ❡ Tertia ꝓpoſitio. Ignorātia inuincibilis cadit in his que ſunt de iure humano poſitiuo. patet. cadit in his que ſunt de iure diuino pure poſitiuo: ergo a fortiori cadere pōt in his que ſunt de iure poſitiuo humano: cū minus obligemur ad ius poſitiuum humanū ꝙ ad diuinum poſitiuū. ❡ Quarta propoſitio. Cadit ignorantia inuincibilis in his que ſunt facti. patet. nam ignorantia inuincibilis eſt reſpectu alicuiꝰ particularis facti/ vel reſpectu alicuius circūſtantie circa particulare factū contingentis. nam vt dicūt doctores/ talis ignorātia non eſt iuris vniuerſalis ſaltem naturalis: ſortes vtēs ratione non ignorat inuincibiliter ꝙ aliena non eſt cognoſcenda: ſed bene poteſt ignorare inuincibiliter ꝙ hec eſt aliena/ cū non ſit iuris vniuerſalis. Sed hec: non eſt aliena cognoſcēda: eſt iuris vniuerſalis, circa quod regulariter ſaltem naturalr̄ non cadit ignorātia inuincibilis in habētevſum rationis: ſed circa circūſtātias contingētes circa obiectū in quo exercetur operatio. ❡ Iſtis poſitis vidēdū eſt quo modo ignorantia inuincibilis cauſat inuolūtarium. Et dico primo ꝙ non dicitur cauſare inuoluntarium eo ꝙ talis actus nō ſit liber: (nam inuoluntariū per ignorantiā aut per metum/ eſt ſimpliciter ⁊ in ſevolitum. hoc clarum eſt) ſed dicitur cauſare inuolūtarium q2 operatio que exercetur/ eſt contra volitionē ſeu nolitionē que haberetur ſine tali ignorantia vel metu. et ſic non eſt voluntaria ſub illa ratione et circūſtantia qua habetur ignorantia aut metꝰ: et per conſequens talis operatio dicitur habere bonitatē aut malitiā. Et ex hoc ſequit̄ ſolutio alterius queſiti: an videlicet ignorantia inuincibilis excuſet a pctō. Unde ſuppoſita illa diſtinctione de ignorātia antecedēte/ cōcomitante ⁊ cōſequēte/ dicit Durandus ꝙ ignorātia que ſe habet antecedenter/ nec aggrauat nec alleuiat peccatū: q2 vt dicit/ circūſtantia que eſt conditio operantis ſeu agentis/ ⁊ nō operis: nec aggrauat nec diminuit. Iſta tñ ꝓpoſitio videt̄ dubia ꝓpter gratiā q̄ eſt ꝯditio agētis/ ⁊ nō opis ❡ Quinta ꝓpoſitio. Ignorātia inuincibilis ſiue iuris ſiue facti excuſat omnino a peccato/ qñ ratiōe illius prouenit

Secūda ꝓpoſitio.

Tertia ꝓpoſitio.

Plꝰ obligat ius diuinum ꝙ humanū.

Quarta ꝓpoſitio.

Ignorantia inuincibilis nō eſt iuris vniuerſalis.

Quō ignorantia inuicibilis cauſat inuolūtariū

An ignorantia inuicibilis excuſet a peccato.

Quinta ꝓpoſitio.

Ignoran tota malitia in actu. hoc eſt: act⁹ qui fit totaliter ex igno-
tia inuin- rantia inuincibili omniũ circũſtantiarũ cauſantiũ maliti
cibilis ex am/ eſt totaliter inuoluntarius/ et per conſequens nõ pec
cuſat. catum. Sed ſi talis ignorantia ſit aliquarũ circũſtantia-
rum/ ⁊ aliquarũ non: bene excuſat a tota malitia ꝓueniẽ-
te ratione illius circũſtantie cuius habetur ignorantia in
uincibilis: ſed non excuſat a toto: cum act⁹ ille partim ſit
contra conſcientiã/ cũ habetur certa ſciẽtia de aliqua cir
cũſtantia que facit ad malitiã. ⁊ hoc etiã dicit Altiſſiodo
Bona dif rẽſis. ¶ Difficultas. ſit ſortes habens ignorantiã vincibilẽ
ficultas. que requirit tẽpus vnius hore vt vincat ⁊ ad faciendũ ea
per que vincet/ ſcʒ acquirẽdo ſcientiã oppoſitã. an ſortes
agendo cõformiter ad illã in prima dimidiata parte illi⁹
hore/ peccet: vel an teneat expectare finẽ tẽporis ad ope-
randũ? Uidet ꝙ non peccet: cũ illa ignorãtia in prima di
midiata parte hore ſit inuincibilis ex caſu poſito: qꝛ faciẽ
do que tenet ad vincendũ/ non poteſt illam vincere in mi
nori tpe ꝙ̃ in hora integra. ergo agendo ex ea nõ peccat:
Ignoran cũ agat ex ignorãtia inuincibili. ¶ Pro ſolutione dico ꝙ
tia vinci- duplex eſt ignorãtia vincibilis. Quedã eſt vincibilis ꝓ fu-
bilis du- turo vel ꝑſenti/ q̃ non eſt inducta ex ꝓpria ⁊ actuali culpa
plex. ipſi⁹ hoĩs illam habẽtis: vt cũ homo ꝑuenit primo ad vſũ
rationis/ ſtat ꝙ habeat ignorantiã quã tunc põt vincere/
non tamen ſubito: que dicitur pure negatiõis. neqꝫ indu-
cta ex peccato/ cũ non peccauerit vnqꝫ. agẽdo eni in dimi
Ignoran diata parte hore/ ex tali ignorantia nullo modo peccat: qꝛ
tia incul- ignorãtia inculpabilis. i. cui nulla eſt annexa culpa prece
pabilis ex dẽs/ excuſat a toto operationẽ preciſe factam in illa dimi
cuſat. diata parte hore: ⁊ illa dicit inuincibilis quouſqꝫ trãſierit
tẽpus totũ requiſitũ ad vincendũ illam. Alia eſt ignoran
tia que vinci poteſt/ in quã tamen homo incidit ex culpa
ſua/ ⁊ inducta eſt ex culpa ꝓpria illius. Priori caſu retẽto/
videlicet ꝙ requirat totũ tẽpus vnius hore ad vincendũ:
queſtio eſt an, talis in prima dimidiata parte agens ſcḋm
illam peccet? et eſt ſimilis difficultas cum illa qua querit
ſi aliquis ex culpa inciderit in ignorantiã que eſt vincibi
lis pro tẽpore quo incidit in illam/ ſed trãſacto aliquo tẽ-
pore nõ poterit ampli⁹ vincere/ qꝛ forte diſceſſit qui illum
edocere poterat: an agẽs ꝯformiter ad illã/ excuſet a pec-
De ebrio. cato? ⁊ eſt etiã meo iudicio eadẽ difficultas cũ illa quam
ex culpa mouẽt doctores de illo q̃ incurrit ebrietatẽ ex culpa ſua/
ſua inter- et ex ebrietate interficit ⁊c. Uidet mihi ꝙ̃tũ ad primũ du
ficiente. biũ ꝙ non peccat ſic agẽs ex tali ignorãtia. ſed ꝙ̃tum ad
alias difficultates videt mihi ꝙ ſortes in tali caſu nõ pec-
cat nouo pctõ/ ſed incurrit ignorantiã/ et tpe illo poterat
non incurrere/ ⁊ debebat nõ incurrere: ⁊ ꝓ nunc non põt

vincere. vñ eſt ꝓbabiliꝰ dicere ꝙ nõ peccat nouo peccato: queadmodũ de ebrio q̃ totaliter caret vſu rationis eſt ꝓbabilior eorũ opinio dicentiũ ꝙ nunq̃ homo peccat quin ꝓ eodẽ tẽpore q̃ peccat / ſit in eius poteſtate nõ peccare. Similiter dicendũ eſt in caſu pdicto: q2 vel illa ignorãtia pro illa dimidiata parte hore eſt culpabilis noua culpa: vel non. Si ſcdm: ergo actꝰ q̃ fit ex ea / nõ eſt difformis dictamini qd ineſt vel debet ineſſe. Nã regula eſt ꝙ omnis actus malus ꝓ tẽpore quo fit / eſt difformis dictamini recto qd ineſt vl' debet ineſſe / vel dictamini dubio. Vñ dicit Altiſſiodorẽſ. ꝙ q̃libet qui peccat / tenet̃ ſcire ꝙ peccat / vel dubitare. Si ergo pro tali tẽpore non poteſt deponere illã ignorantiam / nec tenet̃ dubitare an ſit peccatum: talis opatio nõ eſt difformis dictamini recto: ergo nõ eſt mala. ergo ſicut ebrius incurrẽs ebrietatem ex culpa ſua / apud ꝓbabiliorẽ opinionẽ nõ peccat nouo peccato tempore ebrietatis: nec peccata tẽpore ebrietatis cõmiſſa ſũt noue pene demeritoria: ita habẽs ignorãtiã quã poterat vincere qñ illam incurrebat / ſed iam nõ põt: nunc agẽdo ex illa / nõ incurrit nouã culpã nec nouũ demeritum. Sz vtrũ ille actꝰ ſit dicẽdꝰ culpabilis culpa pterita / difficultas eſt ad nomẽ. Dicũt aliq̃ ꝙ ſi emẽdauerit culpã / nõ eſt culpabilis ⁊c̃. ¶ Alia difficultas. An ignorãtia iuincibilis ipediat bonitatẽ actꝰ qui fit p eam? videtur ꝙ ſic: q2 ignorãtia inuincibilis impedit malitã actꝰ qui fit cõformiť ad illã: ergo etiã debet impedire bonitatẽ in actu. ꝯſequẽtia patet / cũ plus requirat̃ ⁊ maior libertas / ſaltẽ equalis / ad bene agendũ q̃ ad male agẽdũ. ergo ſi inuincibilis impedit malitiã in actu / a fortiori impediet bonitatẽ: ⁊ p cõſequẽs actꝰ cõformiter elicitꝰ illi / non erit moraliter bonꝰ. exẽplũ eſt de illo qui credit ĩuincibiliť bertã eſſe ſuã: reddẽdo petenti debitũ: an bene agat moraliter? De iſta difficultate duo ſunt modi dicendi. Unus eſt magiſtri Martini q̃ſtione pma de ebrietate in ſolutiõe noni argumẽti / ꝙ nunq̃ actus voluntatis cõformis ignorãtie q̃tuncũq̃ inuincibili eſt moraliter bonus: immo dicit ꝙ eſt moraliter malus / q̃uis nõ ſit imputabilis ad penã: ita ꝙ ignorantia nõ excuſat a malitia morali: ſz ſolũ ab ĩputabilitate. Talis ignorãs habet duo iudicia / vnũ vniuerſale / ſcilicet iſtud / cognoſcenda eſt a me mea: ⁊ iſtud iudiciũ eſt practicũ et verũ: ⁊ volitio illi cõformis eſt bona ⁊ meritoria. Aliud eſt particulare ⁊ ſpeculatiuũ / puta iſtud / hec ẽ mea: ⁊ tale falſum eſt / ⁊ volitio illi conformis non eſt bona. ſ. iſta: cognoſcẽda ẽ a me hec mulier. neq̃ p illã mereor / dicit Martinus. ⁊ tota apparentia ſumitur q2 non cadit ſupra debitã materiã / q̃uis materia ſit eſtimata debita. ⁊ ad actum bo

Homo nõ peccat qñ ꝓ tũc nõ põt libere agere.

Regula.

Peccans tenet̃ ſcire ꝙ peccat vl dubitare.

Reſolutio difficultatis.

Alia difficultas.

Actꝰ ꝯformis ignorantie inuincibili non eſt bonus.

num precipua circunſtātia eſt obiectū. nam dicit ſanctus Tho. ꝙ due circūſtātie ſunt precipue/ ſcʒ circunſtantia finis/ ⁊ circūſtātia obiecti. ⁊ ab eis regulariꝫ ſumiꝫ oīs bonitas et malitia. cū ergo talis actus nō cadat ſup obiectum debitū/ immo ſit cōformis dictamini erroneo: videꝫ ꝙ ſit malꝰ. Oppoſitū tamen mihi videꝫ. ⁊ ꝙ ſit bonus moraliꝫ/ patet. illa volitio qua volo reddere huic petenti debitū/ ſequitur neceſſario ex duabus cauſis in qbus nulla eſt malitia moralis: ergo ī illo effectu nulla erit malitia moralis. patet conſequentia. Quādocūqꝫ eſt aliquis effectꝰ hominis qui neceſſario neceſſitate naturali ſequiꝫ ad priorem: ſi in effectu ꝑori nulla ſit malitia moralis/ nec etiā erit in ſequenti: qꝛ tunc per actus nō malos aliqs neceſſitaretur ad male agendū: quod nemo concederet. ſed in volitiōe qua volo reddere debitū vxori petēti/ nulla eſt malitia moralis: nec ī iſto iudicio/ iſta eſt vxor petēs/ cꝫuis ſit malitia intellectualis: quia ē error. ⁊ illa volitio qua volo reddere huic: neceſſario neceſſitate naturali ſequiꝫ ex illis duobꝰ: igitur in ea nulla erit malitia moralis. Qꝫ autē ſit bona/ patet tali ratione Durādi in ſecūdo. Iſtud iudiciū eſt inuincibile/ huic petenti reddendū eſt debitū/ ergo ſaltē poteſt eſſe taliter inuincibile ꝙ nō poteſt auferri. ſit ita. tūc arguitur ſic. nō poteſt auferri tale iudiciū: ergo teneꝫ ſortes reddere debitū. ꝯña patet. ſortes teneꝫ vitare quodlibet peccatū: ſʒ non reddere debitum ſtāte illo iudicio/ eſt peccatū: qꝛ contrauenit tali iudicio ⁊ conſcientie/ igitur. vltra/ ſortes tenetur vitare illud peccatū qꝺ eſt non reddere/ ⁊ non poteſt vitare niſi reddendo (qꝛ nō poteſt vitari priuatio niſi ponēdo habitū) ergo tenetur reddere. Dices: illud dictamē/ reddendū eſt huic debitum/ eſt falſū: qꝛ eſt erroneum: alias talis actus nō fieret ex ignorantia/ ſed ex certa ſcientia. Dico ꝙ dictamē cui cōformaꝫ/ eſt rectū ⁊ verum/ ⁊ eſt iſtud: hec eſt a me cognoſcenda. Cōtra. actus ille fit ex ignorantia: ergo dictamen non eſt verū. Dico ꝙ fit ex ignorantia ſpeculatiua/ ⁊ nō practica. ⁊ concedo ꝙ ille aſſenſus ſpeculatiuꝰ ē falſus. ſ. iſte: hec eſt vxor mea. ſʒ ꝑſuppoſito totali aſſenſu/ illud iudiciū pure practicum ē verū: cum omne dictamen pure practicum ſequēs ex ignorātia pure inuincibili eſt verū: ⁊ nullum dictamen inuincibile pure practicū eſt erroneū: vt dicit Durādus. Et vt actꝰ ſit bonus/ ſufficit ꝙ ſit cōformis iudicio practico/ ſiue ſpeculatiuū ſit verum/ ſiue non. Alij/ vt Ockam ⁊ de Gerſono in lectione de vita ſpirituali/ dicunt aliter/ ꝙ talis actꝰ eſt cōformis iudicio vero/ ſcilicet iſti/ reddendū eſt debitū illi quā credo inuīcibiliter eſſe meā. ⁊ Ockam dicit ꝙ ſufficit conformitas ad iudiciū vniuerſale: ⁊ nō re

Due ſunt precipue circūſtantie actus

Regula.

Durādus

Cōtrauenīens cōſcientie peccat.

Nullū dictamē inuincibile practicū eſt erroneum.

quiritur ad particulare. ſed Durādi opinio eſt ꝓbabilior.

¶ De ignorantia an ſit peccatum. Cap.v.

Prima ꝓpoſitio. Ignorantia vincibilis eorū ꝙ quis tenet̄ ſcire/ eſt peccatum.

Conſequenter videndū eſt an ignorātia tam pure negationis ꝙ praue diſpoſitiōis in ſe ſit peccatum. ¶ Reſpondetur per ꝓpoſitiones. ¶ Prima. Utraqꝫ ignorantia vincibilis eorū que quis ſcire tenetur/ eſt peccatū. Patet ſic. bene ſequit̄: obligor ad hoc ſciēdū: ergo ſi habeo errorē oppoſitū illi⁹ ſcientie vincibilē/ libere trāſgredior preceptū: q2 ſi ſit vincibilis/ eſt aliquo mō libera. conſequentia tenet: quia precepto affirmatiuo quo ꝑcipit̄ aliquid/ prohibetur illius oppoſitū: ergo ſi hoc precipitur ſciri/ prohibetur etiam ignorari. Nam ſi obligor ad ſciendū hoc preceptū/ obligor non ignorare illud/ ſiue ꝓhibeor illud ignorare.

Scđa ꝓpoſitio. Oīs act⁹ cōtra preceptū negatiuū ꝓ oī tpe ꝙ elicitur ē peccatū.

¶ Secūda ꝓpoſitio. Ignorātia praue diſpoſitionis vincibilis/ id eſt aſſenſus errone⁹ eorū que teneor ſcire: pro quolibet tēpore quo eſt vincibilis/ ſemper eſt peccatum. patet. oīs actus contra preceptum negatiuum/ ꝓ omni tempore quo libere elicitur/ eſt peccatū. ⁊ hoc ē manifeſtū. ſed talis ignorantiā vincibilis eſt actus contra ꝑceptū negatiuum. quod ſic patet. nam bene ſequitur. habeo preceptū affirmatiuum de credēdo hoc / ergo habeo negatiuum de oppoſito / q2 omne affirmatiuum includit negatiuum/ vt dictū eſt.

Tertia ꝓpoſitio. Preceptū affirmatiuum obligat ſēper/ ſ3 nō ꝓ ſemꝑ.

¶ Tertia propoſitio. Ignorantia pure negationis eorū que teneor ſcire/ non ē pro omni tēpore pro quo habetur/ peccatū. patet. preceptum affirmatiuum obligat ſemper/ ſed nō ꝓ ſemꝑ/ ſed pro aliquādo. ſ3 ꝑceptū de credēdo vl' ſciēdo hoc/ eſt affirmatiuū: ergo nō obligat ꝓ ſemper. tunc ſic. nō obligat ꝓ ſēper/ ergo ē dabile aliqꝺ nunc in quo nō obligor ad illud ſciendū vel credēdū: ergo ꝑuatio pura actus tūc nō eſt peccatū: ⁊ ē ignorātia pure negatiōis/ vt dicit Bonauētura in ſcđo ſentētiarum diſtinctione. xxiij. vt ſi ſit ſortes qui tenet̄ credere deū eſſe trinū ⁊ vnum: ſed nunqꝫ credit: nō peccat ꝓ quolibet inſtāti nouo peccato/ ſed ſolū ꝓ tempore quo tenetur credere actualiter deū eſſe trinum ⁊ vnum. Ideo ignorantia pure negationis non eſt peccatū ꝓ omni tēpore quo eſt.

Quarta ꝓpoſitio.

¶ Quarta propoſitio. Nulla ignorātia inuīcibilis nec praue diſpoſitionis nec pure negationis eſt peccatū. bene ſequitur. iſta eſt inuincibilis: ergo ſi ſit praue diſpoſitionis/ nō teneor illā vīcere auferēdo illam. ⁊ ſi ſit pure negationis/ non teneor ad actū oppoſitū: ergo omiſſio illa nō erit peccatū.

Quīta ꝓpoſitio. Nulla ignorātia eſt intrinſece peccatum.

¶ Quinta propoſitio. Nulla ignorantia nec pure negationis nec praue diſpoſitionis eſt intrinſece peccatum: ſed ſolum extrinſeca denominatione. Patet. nulla talis ignorantia eſt immediate libera / ſed ſolum mediate

te:ergo nulla talis eſt mala malitia ꝓpria/ ſed ſolum malitia actus voluntatis imperātis vel omittētis. Sȝ de ignorantia vincibili ⁊ craſſa ponūtur alique ꝓpoſitiōes.

Propoſitiones de ignorantia vincibili.

Prima.

¶ Prima. Ignorātia vincibilis affectata non excuſat nec diminuit/ ſed aggrauat. pȝ. eſt ſimpliciter volūtaria ⁊ volita: ergo.

Secūda.

¶ Scda ꝓpoſitio. Ignorātia vincibilis craſſa ⁊ ſupina nō affectata excuſat a tāto/ nō a toto. Cōtra. ſi hoc eſſet verum: ſequeretur ꝙ aliquis tantū peccaret ex ignorātia ſicut alius ex certa ſciētia/ et ꝙ de ſuo pctō peccator reportaret commodū. Primū pȝ. capio ſortē et platonē/ ſortes credit ſimplicem fornicationē nō eſſe peccatū/ ⁊ plato oppoſitū credit: ⁊ fornicantur ambo. plato nō in infinitū magis peccat ꝙ̄ ſortes/ ſed forte in duplo plus. tunc poſſibile eſt ꝙ ſit vnus tertius puta Cicero qui peccet in duplo minus ꝙ̄ plato ꝓpter appoſitionē minoris conat⁹: ⁊ ſic equaliter cū ſorte. ergo aliquis peccaret ex ignorātia tm̄ ſicut aliqs ex ſciētia. Dico ꝙ non eſt inconueniens ꝙ aliquis ex ignorātia peccans/ ⁊ aliquis ex ſciētia/ equaliter peccent vbi cetera non ſunt paria: vtputa quādo nō eſt idē conat⁹ volūtatis. ſȝ vbi cetera paria eſſent/ hoc eſſet incōueniēs. Ad aliud dicūt aliqui ꝙ nō reportat cōmodum de peccato: qꝛ dicūt ꝙ aggregatū ex ignorātia ⁊ ſuo actu malo/ eſt eque graue ſicut actus factus in eadē materia cum ſcientia: ſiue illud ſit vīcibile/ ſiue inuincibile.

Additio.

Argumēta ꝙ ignorātia excuſet a toto.

[Arguitꝛ ꝙ ignorantia craſſa ⁊ ſupina excuſent a toto. patet ſic: volo ꝙ ſortes in die dominica nolit ire ad eccleſiā/ vt ignoret q̄ curatus precipere dȝ. quo poſito volo ꝙ curat⁹ nō predicet: et ex conſequēti ſimplices ignorent. certū eſt ꝙ tales non peccāt qui ignorāt. tūc ſic: ſi iſte ignorans affuiſſet/ nō ſciuiſſet: ergo nō peccat: qꝛ nō poteſt aliter euitare ꝙ̄ audiēdo curatū predicātē. Mihi videtur in caſu ꝙ talis peccat duplici peccato volēdo ignorare: ⁊ peccat tātū ac ſi curatus predicaret: primo qꝛ vult ignorare/ ſcdo qꝛ omittit facere illud ad qđ tenetꝛ ad ſciendū illud.]

Tertia ꝓpoſitio.

Act⁹ ꝯueniēs iudicio erroneo ⁊ ſiliꝛ omiſſio ē peccatū.

¶ Tertia ꝓpoſitio. Quilibet actus ⁊ quelibet omiſſio libera cōtraueniens iudicio erroneo/ ſiue illđ ſit vincibile/ ſiue inuincibile/ eſt malus ſiue mala moraliter/ immo peccatū. Ptȝ ſic. oē qđ non eſt ex fide/ eſt peccatū. qđ ſic gloſſant doctores: oē qđ eſt cōtra conſcientiā. cōſcientia em̄ nihil aliud eſt ꝙ̄ iudiciū practicū. ad hoc etiā ſunt multi textus iuris: vt de ſenten. excōmu. ca. inquiſitioni.

Bona difficultas.

¶ Circa hanc ꝓpoſitionē occurrit difficultas. aliquis format ſibi hāc conſcientiā/ mētiendū eſt iocoſe ꝓ ſalute hominis ſeruāda. ⁊ credit ꝙ teneatur mētiri: tm̄ nult mentiri/ ⁊ omittit. queritur movtrū tale aggregatū ex illa omiſſione et tali cōſcientia/ ſit grauius peccatū ꝙ̄ talis ꝯſcientia ſolū? Videtꝛ ꝙ non/ qꝛ illud

nolle mentiri eſt bonũ de per ſe: ⁊ ſi ſit malum/ nõ eſt niſi ratione circũſtantie/ puta ratiõe cõſcientie erronee. Rurſus. talis nolitio mentiendi non eſt mala ex obiecto/ imo habet obiectũ ſibi conueniens. Item non obligoꝛ ad non habendũ illã nolitionẽ/ ſed ſolum obligoꝛ ad nõ habendũ contra dictamẽ recte ratiõis: ergo nõ obligoꝛ auferre illã nolitionẽ: ſꝫ ſolũ ad illud dictamẽ erroneum deponẽdũ: ergo ſolũ pecco per illud iudicium: qꝛ auferendo tale iudiciũ/ remanente nolitione/ nõ amplius eſt peccatũ. Simile argumentũ. habeo iudicium ꝙ teneoꝛ mentiri officioſe: omitto ſimpliciter: videtur ꝙ illa omiſſio nõ habeat malitiã diſtinctam a malitia illius iudicij. Similiter ſi habeã volitionẽ eundi ad eccleſiã ꝓpter vanam glo2iam venialẽ/ ita ꝙ volitio eundi cauſet ex volitione vane glorie: talis volitio nõ eſt mala ex obiecto/ ſed ſolũ ex circũſtãtia vane glorie. Et per cõſequẽs in caſu ꝑdicto videtur ꝙ aggregatũ ex illa conſcientia ⁊ ex illa nolitione / non erit peius neqꝫ grauius ꝙ̃ illud iudiciũ erroneum ſeoꝛſum. et poteſt talis ratio ſic foꝛmari. Quãdocunqꝫ eſt aliquis act⁹ malus habens obiectũ cõueniens/ ⁊ ratione circunſtãtie dicitur malus: ille act⁹ non habet malitiam diſtinctam a malitia illius circunſtantie. ſed ſic eſt in pꝛopoſito. igitur. Ad hoc reſpõdet ſanctus Thomas in ꝑma ſecũde qſtione. xix. articulo quinto/ dicens ꝙ obiectum voluntatis eſt obiectũ tale quale pꝛeſentatur voluntati per intellectũ. hoc eſt/ quãuis obiectũ volũtatis ſecundũ ſui naturam nõ ſit diſconueniens/ ſi tamen ꝑ̃ſentetur voluntati vt diſconueniens ⁊ malũ/ tunc erit diſcõueniens ⁊ malũ: ⁊ ſi tũc voluntas libere feratur in tale obiectũ qꝺ eſt ſecundũ ꝑ̃ſentationẽ intellectus malum/ peccabit: ⁊ illa volitio malitiã accipiet ab illo obiecto ſic pꝛeſentato. Ex q̃ ſequit̃ ꝙ illa nolitio mẽtiẽdi/ vl' volitio eundi ad eccleſiã ꝓpter vanã gloꝛiã venialem/ non ſolũ eſt mala ex circũſtantia: ſed tales ſũt male ex obiecto. Et ſic patet ſolutio difficultatis/ videlicet ꝙ aggregatũ ex nolitione ⁊ conſcientia illa erronea/ eſt pei⁹ ⁊ grauius ꝙ̃ iudiciũ illud ſeoꝛſum. Et hoc de neceſſitate habent cõcedere qui nõ ponunt act⁹ ſingulares indifferẽtes. Et ad maioꝛẽ ratiõis cum ſic arguebat̃/ quandocũqꝫ actus cadit ſuper obiectũ debitũ ⁊ conueniens/ non eſt malus ex obiecto/ ſꝫ ſolũ ex circũſtãtia mala: negatur: immo dico ꝙ capit etiã malitiã ex obiecto ſcḋm ꝙ pꝛeſentatur volũtati. [Subtilis videt̃ ſolutio. S. Tho. Sed contra/ videt̃ ſequi ꝙ intellectu iudicãte ꝙ furãdũ eſt: talis volitio eſſet bona/ volo furari. Itẽ ad minus ponẽdo actũ ſingularem indifferentẽ/ dicẽdũ eſſet ꝙ tota malitia eſt in circũſtantia: ⁊ ſic omiſſio pura mentiẽdi/ ⁊ voli

Deductio.

Solutio difficultatis.

Regula notãda.

Additio

tio mentiẽdi/eſſent equaliter male:quod nõ videtur. Sed dicendum eſt ꝙ diuerſa obligatione obligatur ad non cõtrauenitẽdum poſitiue cõſcientie ꝙ priuatiue.] ¶ Sꝫ maior difficultas eſt de omiſſione. iam iudico ꝙ mentiẽdum eſt pure.omitto.an talis omiſſio ſit peccatum diſtinctum ab illa cõſcientia erronea? Et primo arguitur ꝙ nõ ſit peccatum omiſſionis/quia omiſſio eſt priuatio alicuius actus ad quem pro tunc obligor.ſed ad volitionẽ mentiendi nõ obligor/immo ad non habendum volitionem mentiendi: ergo nõ obligor pro tũc ad habendum/ quia obligarer ad ſupremum impoſſibile: ſcilicet ad duo contradictoria. Qꝫ autem obliger ad non habendum volitionem mẽtiendi pro illo tempore/ patet/ quia eſt preceptum negatiuum: ideo obligat ad ſemper et pro ſemper:ergo pro tũc obligor non habere illam volitiõem. Dico ꝙ talis pura omiſſio eſt peccatum/quia eſt omiſſio pura difformis iudicio erroneo.igitur. Et cum arguitur. bene ſequitur/ talis omiſſio eſt peccatum:ergo eſt priuatio actus debiti ineſſe. Diſtinguo cõſequens:vel ꝙ ſit priuatio actus debiti ineſſe ſecũdum veritatẽ/et ſic nego.vel ſecundum eſtimationem meã/ ⁊ ſic cõceditur.et dico ꝙ ad peccatum omiſſionis ſufficit ꝙ ſit priuatio ſiue omiſſio actus debiti ineſſe vel ſecundum veritatem vel ſecundum eſtimationem omittentis. [Vel poteſt dici ꝙ eſt omiſſio iudicij recti debiti ineſſe ſecundum veritatem pro tũc.] Dices:penes quid attẽditur grauitas illius omiſſionis? Non poteſt in primis attẽdi penes bonitatem actus omiſſi/quia actus omiſſus ſi poneretur/eſſet malus:neqꝫ penes obligationem veram vel eſtimatam/qꝛ ſi eſtimarem me infinite obligatum/ſequeretur ꝙ ego infinite omitterem/qđ eſt falſum. Dico ꝙ non attẽditur grauitas illius omiſſionis penes bonitatem actus omiſſi: nec penes obligationem veram ad illum actũ: nec penes obligationem eſtimatam ad actum omiſſum:ſed penes obligationem precepti prohibẽtis contrauenire conſcientie: qꝛ omittendo me conformare / contrauenio negatiue. [Videtur hic inſtantia. dictet conſcientia ꝙ diligendus eſt deus loco ⁊ tempore debitis. et ſit ita ꝙ non tenear nunc deum diligere:tunc non diligendo eum nunc / ꝯtrauenio conſcientie/vel ſaltem nolendo eum diligere pro nunc:et tamen actus talis non eſt malus/quia opponitur conſilio tantum. Hic poteſt dici ꝙ non contrauenitur conſciẽtie/ qꝛ contrauenire eſt facere vel omittere cõtra illud quod dictat cõſciẽtia pro tempore vel loco pro quo dictat. Sꝫ queſtio eſt bona vtrum ſtante tali conſcientia/eliciẽs hãc volitionem pro tempore pro quo non tenetur/volo deũ eſſe ſummum bonum loco ⁊ tempore debitis/ſit adimpleti-

Margin notes: Difficultas. — Quid requiratur et ſufficiat ad peccatũ omiſſiõis. — Additio. — De grauitate omiſſionis. — Additio.

uus precepti? Uidetur ꝙ non: q2 nullus adimplet niſi pro tēpore precepti: ſed nunc non eſt. In oppoſitum/ quia ille act9 eſt omnino cōformis dictamini regulatiuo precepti. Reſpōdetur ꝙ aliquis adimplet preceptum pro tempore pro quo non tenetur/ cū hoc tamen ſtat ꝙ per actum conſilij adimpleat] ¶ Aduerte vltra ꝙ vt dicit Durād9 in ſecundo ſententiarū diſtin. xxix. q. quinta: Conſcientia erronea neminē obligat: quia nulla obligatio poteſt eſſe reſpectu illiciti/ aut liciti nō tamē debiti: tamē ligat. dictat enim faciendū quod illicitū eſt fieri aut non debitū: ſicut eſt in indifferentibus et in his q̄ ſunt ſupererogationis: ergo non obligat. Q7 autē liget/ diſtinguendum eſt de errore conſcientie: q2 vel ille error nō eſt imputabilis/ ſicut error vel ignorantia circunſtantie particularis adhibita debita diligentia: qualis fuit in Jacob reſpectu lye. Si non ſit imputabilis/ non ligat qn homo poſſit procedere ſecūdum conſcientiam ſic errantem/ quia talis error excuſat: nec actus voluntatis ſic factus eſt conformis iudicio erroneo/ ſed vero: vt viſū eſt. Si autē error eſt imputabilis/ cuius ipſe errans eſt cauſa vel occaſio: tūc vel conſcientia errat dictando illud eſſe illicitū quod eſt licitum/ ſicut conſcientia heretica dictās ꝙ ſemper eſt illicitū iurare: & tūc in illo caſu faciens contra illā conſcientiam erroneā/ peccat: quia facit contra illud qđ credit eſſe iure diuino prohibitū: et ſic eſt contemptor diuini precepti: non quidem in iuramento ſecundū ſe/ ſed quia apprehenſum tanꝙ cōtrarium diuino precepto: ideo peccat mortaliter. faciens autem ſecundum talē conſcientiam erroneam. i. nolendo iurare/ non peccat ſemper: quia licitum eſt nō iurare. Sz ſi ſuperueniat preceptum ſuperioris precipiētis heretico ꝙ iuret/ et ipſe nolit iurare/ peccat mortaliter tanꝙ inobediens illi cui obedire tenet. et in tali caſu conſcientia erronea ſimpliciter ligat/ quia nec ſecundum eam nec contra eam poteſt talis licite facere. Uel cōſcientia errat dictando illud eſſe licitum quod eſt illicitum: vt ſi quis crederet ꝙ licitum eſt furari malis diuitibus/ vt detur bonis pauperibus: in tali caſu ſemper peccat faciens ſecundum conſcientiam erroneam: ex quo illud quod dictat faciendum/ eſt illicitum ſecundū ſe: ſed faciens contra eam nō peccat/ ſi ipſa ſolum dictat illud quod eſt illicitum/ eſſe licitum: quia a licitis poteſt abſqꝫ peccato abſtinere. ſed ſi ipſa dictat nō ſolum eſſe licitum/ ſed debitum/ puta ꝙ debitum eſt furari a diuitibus vt detur pauperibus/ vel ꝙ debitum eſt mentiri pro ſaluāda vita alterius: tūc faciēs cōtra eam peccat illo gn̄e pctī quo apprehēdit illud eſſe debitum fieri: vt viſum eſt. ¶ Querit vltra Durādus/ vtrum

Cōſcientia erronea nemini obligat: tamē ligat.

Nota de cōſciētia erronea.

Alia diffi cultas.

plus peccet homo ſe conformando conſcientie erronee: vel diſformando / ⁊ faciẽdo contra eam? Dicit ꝙ aliquando plus / aliquando minus: qꝛ cõſiderandum eſt qualiter eſt elicitum illud quod cõſcientia erronea dictat eſſe faciendum: quia quandoqꝫ eſt illicitum vt peccatum veniale: vt conſcientia dictans eſſe mentiendum propter vitã innocentis ſaluandam. Quandoqꝫ vero vt moꝛtale: ſicut quando quis credit eſſe furãdum malis diuitibus vt det bonis pauperibꝰ. Et ex parte conſcientie erronee conſiderãdũ eſt quid ipſa dictet / qꝛ quãdoqꝫ dictat aliquid faciẽdum tanꝗ̃ ex precepto: vtpote ꝙ non mentiens ꝓ ſaluãda vita alteriꝰ / reus eſt homicidij. Quãdoqꝫ dictat aliꝗd eſſe faciendũ vt opus miſericoꝛdie ſolũ: vtpote ꝙ ꝗ furatur vt det pauperibus / eſt miſericoꝛs. In p̄mo caſu ſequẽs conſcientiã erroneam / peccat ſolũ venialiter: ſed faciens cõtra ipſam / peccat moꝛtaliter. in ſecundo autẽ e diuerſo. Si autẽ aliquid ex p̄cepto ſit faciendũ vel dimittẽdũ / cõſcientia autẽ dictet oppoſitũ tanꝗ̃ cadens ſub p̄cepto: cõparandũ eſt preceptũ p̄cepto: ⁊ ſecundum hoc iudicãdũ: vt ſi mulier errante conſcientia credat ꝙ licitũ ſit ei mechari vt ſaluet ſuã vel viri vitã / alioquin rea ẽ homicidij: plus peccat exponendo ſe vel virũ moꝛti ꝗ̃ mechando: qꝛ maius eſt p̄ceptũ non occides / ꝗ̃ nõ mechaberis. ⁊ ſic de alijs eſt iudicandũ. Et ſic patet de tribus impedimẽtĳ voluntarij / ſcilicet de violẽtia / metu / ⁊ ignoꝛantia. Diceret aliquis / eſt dabile quartũ qꝺ impedit voluntariũ: ergo non ſunt ſolũmodo tria. Antecedẽs patet de cõcupiſcentia ꝗ eſt motꝰ ſenſualis ad ꝓſequẽdũ delectabile. nã ſicut operatio que fit ex metu / dicitur inuolũtaria qꝛ fit cõtra volitionẽ que ineſſet ſecluſo metu / ⁊ illo ſecluſo eſſet nolita: ita etiam homo paſſionatꝰ per concupiſcentiã / ꝓpter paſſionẽ ꝯſentit operationi cui alias nõ conſentiret niſi adeſſet talis paſſio aut cõcupiſcentia. ergo qꝺ fit ꝑ concupiſcentiam / fit contra nolitionem que ineſſet ſecluſa cõcupiſcẽtia: et per conſequens videtur ꝙ cauſet inuoluntarium.

An cõcupiſcẽtia impediat voluntariũ.

Concupiſcẽtia nõ cauſat inuoluntarium.

¶ Pro ſolutione huius dicit ſanctꝰ Tho. prima ſcꝺe. q. vj. articulo. vij. ꝙ ꝯcupiſcentia non cauſat inuoluntariũ: ſed magis facit aliquid voluntariũ. Dicit̃ enim aliquid volũtariũ ex eo ꝙ voluntas in illud fertur: ⁊ inuoluntariũ qꝛ nolitũ. Cõcupiſcẽtia autẽ inclinat voluntatẽ ad volẽdum cõcupitũ: ergo potiꝰ cõcupiſcẽtia facit ꝙ operatio ſit volũtaria ꝗ̃ inuolũtaria. Et ad argumẽtũ dico ꝙ nõ eſt ſimile: qꝛ qui operat̃ per metũ / aliquo mõ inuoluntarie agit / ⁊ cum triſtitia ⁊ penitudine: vt ꝗ proijcit merces / triſtatur. Alius vero cũ delectatiõe / et nullo modo triſtatur. et illa operatio que fit per metũ / non propterea ꝑ ſe dicit̃ inuo

luntaria qꝛ fit cōtra nolitionē ꝯditionatā neq̄ contra no-
litionē abſolutā que ineſſet ſecluſo metu: qꝛ eodē modo ar
guerē de illa que fit per cōcupiſcentiā: ſed qꝛ operans per
metū/ ex penitudine ꝛ triſtitia operatꝛ: qui vero per concu
piſcentiā/ ex delectatione. ꝛ non video aliam differētiam
quare vna dicitur aliquo modo inuoluntaria/ et alia non.

¶ De circūſtantijs actuum moraliū. Capi.vj.

POſteaq̄ determinatū eſt de impedimētis vo-
luntarij: cōſequēter agendū eſt de circūſtan-
tijs requiſitis ad bonitatē actus moralis. Et
nota primo ꝙ ad actū eſſe ſtudioſum nō ſuffi
cit ipſum eſſe liberū ſeu voluntariū/ ꝗuis etiā
obiectū illius non ſit prohibitū: ſed vltra re-
quiritur ipſum eſſe debitis circūſtantijs ornatum. Pro vo-
cabulo circūſtantia aduerte ꝙ circūſtantia pro ſignifica- Circūſtā-
tione notiore ſignificat ea que ſunt ꝓxima alicui rei loca- tia multi-
liter/ vel ſaltē multū vicina/ ꝛ illi rei extrinſeca. ꝛ trāſum- plex.
ptū eſt hoc vocabulū ad ea que ꝑtinēt ad actꝰ humanos:
et omne extrinſecū reſpectu cuiꝰ eſt extrinſecum/ dicitur
accidētale in ordine ad illud. Et ſic bene dꝛ circūſtantia
ab Ariſtotele ꝛ alijs auctoribꝰ humanoꝝ actuū accidens.
Dicit eni in tertio ethi. circūſtantias noīa particularia .i.
particulares ſingulorū actuū cōditiones: et ſic circūſtan-
tia eſt accidēs actus humani: capiendo accidens pro om-
ni illo q̄d eſt extrinſecū/ ꝛ non de eſſentia actus. Notandū
ꝙ Ariſto. in .iij. ethi. et Tulliꝰ in ſua rhetorice diuerſificā- De nume
tur in enumeratione circūſtantiarū. Septē enim enume- ro circun
rat Cicero: que in hoc verſu cōtinentꝛ: Quis. quid. vbi. qbꝰ ſtantiaꝝ.
auxilijs. cur. q̄uo. quādo. Sed Ariſto. in .iij. ethi. ca. j. addit
aliam/ ſcꝫ circa quid/ que a Tullio cōprehenditꝛ ſub quid:
et ſic cōueniunt in ſentētia/ licet in verbis diſcrepēt. Per
circūſtantiā quis/ intelligitꝛ agens operationē: que atten-
ditur penes qualitates ꝑſone agētis: ita ꝙ qualitas perſo
ne agētis ꝯſtituit circūſtantiā quis. nam doctus vel in di-
gnitate cōſtitutus/ peccans eodē genere peccati cū indo
cto vel non in dignitate conſtituto/ grauiꝰ peccat ratione
circūſtantie q̄s: ꝛ ſic circūſtantia quis/ aggrauat vel dimi
nuit. Scđa circūſtantia eſt quid .i. circūſtantia obiecti: et
circa illam attendēda eſt magnitudo vel paruitas rei que
agitur: qꝛ ſcđm hoc aggrauatur vel minuitur actus. et vl-
tra circūſtātiā quid/ poſitā a Tullio/ ponit Ariſto. circū-
ſtantiā circa quid: ꝛ per illā circūſtantiam circa quid/ in-
telligitur obiectū circa q̄d verſatur operatio agētis/ vt ſor
tes ꝑcutit platonē: ipſe plato eſt circūſtātia circa q̄d: et
percuſſio eſt circūſtātia q̄d. Vbi/ eſt circūſtātia loci in quo
fit opatio. Quibꝰ auxilijs/ eſt circūſtantia inſtrumēti me-

BIBLIOTECA NAZ. VITT. ROM.

qliate quo fit opatio/ vt pcutiēs baculo vl enſe. Cur/ eſt cir cūſtātia finis. Sed circūſtātia qūo/ itelligit ab Ariſto. ſm qualitatē et habitudinē operātis ad opationē/ hoc eſt an actus ſit ex magno vel paruo conatu. Sunt ergo pciſe in actib⁹ humanis cōſiderande iſte ſeptē circūſtantie/ qꝛ multū faciūt ad laudem vel vituperiū. Unde vt dicit. S. Tho. Conditio cauſe ex qua ſubſtātia actus dependet/ nō dicitur circūſtātia/ ſed aliqua conditio adiuncta/ ſicut in obiecto non dicit circūſtantia furti ꝙ ſit alienum/ qꝛ hoc eſt de ipſius furti eſſentia: ſed ꝙ ſit magnū vel paruum. et agens etiam abſolute non eſt circūſtantia quis/ ſed agēs ſecundū aliquam conditionē aut ꝓprietatē que non eſt de neceſſitate ⁊ eſſentia talis operationis. Similiter dicē dum eſt de alijs circūſtantijs que accipiunt ex parte aliarum cauſarum. Non enim finis qui dat ſpeciem actus/ eſt circunſtātia: ſed aliquis finis adiunctus: ſicut ꝙ fortis fortiter agat propter bonum fortitudinis/ non eſt circunſtantia: ſed ſi fortiter agat ꝓpter liberationē ciuitatis vel populi captiui. Dices. oēs circūſtātie includunt ſub vna/ que eſt modus agendi: cū ex circūſtantijs accipiat ꝙ quid bene vl male fiat. ſed hoc pertinet ad modum actus. igitur.

Duplex ē mod⁹ opationis. Dicit. S. Tho. ꝙ duplex eſt modus operationis. Unus eſt ſm habitudinem ſm quā operatio ordinat ad hūc vel illum finem: ⁊ ſic non ponitur circūſtātia ſpecialis: qꝛ debita ordinatio ad hunc vel illum finē conſurgit ex integritate oīm circunſtātiaꝝ. Alio modo capitur modus pro qualitate operationis ſm habitudinē ad ipſum agens: et illa qualitas operationis eſt ꝙ ſit vehemēs vel lenta. iſto modo modus ponitur circūſtantia operationis: ⁊ ſic non omnes circunſtātie reducūtur ad modum prout eſt circunſtantia ſpecialis. ❡ Difficultas vulgaris eſt in ſchola/ an iſte circūſtantie ſint cuiuſlibet actus obiecta partialia: et an requiratur actualis prudentia: et an ſit dabilis aliquis actus intrinſece bonus. ❡ Pro ſolutione dicit Ockā q̄ðli.

Act⁹ virtuoſus eſt duplex. beto. lij. queſtione. xvj. ſimiliter in tertio ſententiarum/ ꝙ actus virtuoſus eſt duplex. quidam eſt extrinſece bonus/ qui contingenter et indifferenter poteſt eſſe virtuoſus et vitioſus. Nam dicitur bonus ſolum propter aſſiſtētiam alterius actus / quo depoſito amplius non foret bonus: vt volitio eundi ad eccleſiam cauſata ex amore dei/ dicitur extrinſece bona/ quia propter aſſiſtentiam amoris dei dicitur bona/ et illa depoſita non amplius eſſet bona.

De actu intrinſece bono. Alius eſt intrinſece bon⁹: qui ſic eſt virtuoſus ꝙ nullo modo poteſt eſſe vitioſus. ⁊ primo non dicit intrinſece bonus ꝙ neceſſario ſit virtuoſus / quia nullus actus virtuoſus neceſſario eſt. nec ſecundo dicitur intrinſece bonus quia non

poteſt eſſe quin ſit virtuoſus: cum poſſit eſſe a ſolo deo/ voluntate non concurrente. ſed dicitur intrinſece bonus qꝛ non poteſt eſſe libere elicitus a volūtate quin ſit bonus et virtuoſus. et iſta eſt propoſitio fundamētalis Ockā: ꝙ dabilis eſt aliquis actus intrinſece bonus quē voluntas non poteſt elicere quin agat virtuoſe/ et quin ſit bene circunſtantionatus. Ratio eius eſt. capio actū virtutis: ſit. a. quero vel. a. eſt virtuoſus intrinſece: vł extrinſece. Si intrinſece/ habetur propoſitū. Si extrinſece: ergo eſt virtuoſus ab alio actu propter illius aſſiſtentiam. Jam quero iterum de illo: vel eſt virtuoſus intrinſece/ vel extrinſece. ſi intrinſece: ergo ꝓpoſitū. ſi extrinſece: ergo ab alio. ergo erit proceſſus in infinitū in actibus virtuoſis: vł tandē deueniem⁹ ad vnum intrinſece bonum: quod erat ꝓbandū. ⁊ nullum aliud motiuū habet: qꝛ certum eſt ꝙ eſt aliquis actus virtuoſus. ſed eius motiuum nō eſt multū apparens neqꝫ forte. ⁊ cōſequēter ponit talem ꝓpoſitionē: ꝙ cuiuſlibet act⁹ intrinſece boni omnes circūſtātie ſunt partialia obiecta: qꝛ alias ſequeretur ꝙ nullus actus eſſet intrinſece ⁊ neceſſario virtuoſus/ ſed ſolum contingenter: cuius oppoſitum prius ꝓbatum eſt. Antecedens patet/ qꝛ ſi ſibi deficeret aliqua circunſtantia/ deficeret obiectū: ⁊ per conſequens deficeret actus. nā vt dicit Dio. conformiter ad Ariſtotelē/ bonum eſt ex integra cauſa: ergo requirit omnes circūſtātias pro obiecto. ⁊ ſi deficeret vna/ variaretur obiectū: ⁊ per conſequēs non eſſet idem actus. ¶ Secūdo ꝓbat ipſe Ockam ꝙ actus intrinſece bonus habeat omnes circūſtantias pro obiecto: ⁊ maxime de prudentia: qꝛ ſi non/ ſequeretur ꝙ aliquis actus de nō bono efficeretur bonus/ ⁊ de nō meritorio meritorius/ per poſitionē alicuius actus mere naturalis q̄ nullo mō eſſet in poteſtate habētꝭ actū/ immo pure naturalis reſpectu illius. qđ ſic patet: qꝛ quēcūqꝫ actū reſpectu quorumcunqꝫ obiectorū aliorum adiecta rōne voluntas pōt elicere/ pōt ſine ea elicere cum ſola apphenſione illoꝝ obiectorū: vt ſit ſortes habens volitionem dandi elemoſynā propter deum/ cauſatam ex ſimplicibus apprehēſionibus/ et non ex dictamine prudentiali: tunc illa non eſt bona moraliter/ ꝓpter defectū prudētie: et poteſt aduenire prudētia mere naturaliter cauſata/ puta ꝑ cauſas neceſſitātes intellectū: qꝛ illa propoſitio prudentialis poteſt deduci ex aliquibus euidētibus neceſſitātibus intellectū. ⁊ ſi adueniat illud dictamen prudētiale/ talis volitio erit moraliter bona/ que prius non erat bona añ aduentū illius dictaminis: ergo illa volitio de nō bona efficieť bona ꝑ alidd qđ eſt mere naturale. ſ. per ſolā coexiſtētiā prudētie. Rurſus/ ſi circūſtātie nō eēnt obiecta par-

Propō fundamentalis.

Propō ſecunda.

Bonū eſt ex itegra cauſa.

Act⁹ intrinſece bonus habet oēs circūſtantias ꝓ obiecto.

tialis act⁹: ergo eſſet poſſibile illas auferri ipſo actu rema
nēte: ꝛ tunc talis act⁹ non eſſet bonus/ qꝛ deficerēt circū-
ſtātie. Difficultas apud Ockā/ quā tractat etiā Andreas
in fine primi. habeo iſtud dictamē prudētiale/ ſolum ſub-
ueniendū eſt pauperi ꝓpter deum. et nō habeo reflexionē
ſuper illud dictamen/ videlicet qꝛ dictatū a recta ratiōe:
et elicio ſolū volitionē ꝯformē illi dictamini/ q̄ volitio non
eſt reflexa ſup dictamē/ ita ꝙ nō habet illud ꝓ obiecto: an
tunc ſit bona? Et ꝓbatur ꝙ ſic: qꝛ habet oēs circūſtātias
requiſitas ad bonū actum: qꝛ eſt ab operāte ſcienter elici
ta ꝛ ꝓpter hoc. igitur. Diceret Ockam ꝙ non eſt actus bo

Actus di intriſece bonus du pliciter.

nus: ſed hoc eſt valde durū. Ideo dico ꝙ act⁹ dicit͛ intrin
ſece bonus dupliciter. Uno modo qꝛ non eſt bon⁹ bonitate
alterius actus a quo imperat͛: ſed bonitate ſibi ꝓpria: ꝛ ſic
ille actus eſt intrinſece bonus/ ſicut ſortes diceret͛ albus
albedine ſibi intrinſeca. i. ꝓpria/ ꝛ nō per albedinē alteri⁹.
¶ Alio modo dicit͛ intrinſece bon⁹ (vt dicit Ockā) qꝛ non
poteſt elici a voluntate libere quin ſit bonus/ ꝛ bene circū
ſtantionatus: et tunc ſcdm̄ eum talis non eſſet intrinſece
bonus: qꝛ ſublato dictamine prudētiali/ amplius non eſſet
bonus. Item ſi dictamen prudentiale nō eſſet partiale ob
iectum actus intrinſece boni: oporteret concedere ꝙ ali-
quis act⁹ qui nō eſt bonus/ efficeretur bonus ꝓpter aduē-
tū alicui⁹ qd̄ non eſt in mea ꝑtāte/ ſed neceſſario ꝛ natu-
raliter aduenit: vt ptȝ de dictamine prudētiali qd̄ adue-
nit naturaliter ꝛ euidēter. Dico ꝙ Ockā habet hoc cōce-
dere in actibus indifferētibus/ imo etiā in actibus malis:
vt patet de iſto actu quo nolo nūc ſubuenire Platoni quē
inuincibiliter credo non indigere. talis nolitio nō eſt ma-
la. cōtinuetur/ ꝛ tēpore continuationis cauſet͛ in me natu
raliter neceſſario ꝛ euidēter iudiciū quo iudico ꝙ ſubue-
niendū eſt Platoni: qꝛ cognoſco euidēter neceſſitatē Pla
tonis: tunc actus non malus / per aduētum alicuius pure
naturalis efficietur malus. et hoc habet concedere Ockā

Aliquis act⁹ mal⁹ ꝑ aduētū alicui⁹ pure naturalis efficit͛ peior.

ꝯformiter ad dicta ſua: ſimiliter ꝙ aliqͥs actus malus per
aliquid pure naturale aduenies efficietur peior/ vel trāſ-
ibit in peiorē per aliquid quod nō eſt in ꝑtātē habētis illū
actum. verbi gratia/ volo carnaliter cognoſcere bertam/
nō eſt in poteſtate mea quin berta nubat viro. cōtinuo vo
litionē per horā / in cuius prima parte berta eſt ſoluta: in
ſecūda vero parte nupſit. talis volitio efficit͛ peior per ali
quid quod nō eſt in mea ꝑtāte/ qꝛ trāſit de ſimplici forni-

Additio.

catione in adulteriū. [Argumēta non videtur cōcludere
cōtra Ockam/ qꝛ nullū purū naturale eſt cauſa ſufficiens
maioris malitie/ vel ad mutādum de nō bono in bonum:
ſed cauſa efficiēs eſt libera cōtinuatio actus/ et aduentus

alicuius naturalis.] ¶ Dices/ Uñ ergo aliq̄s venit laudādus vel vituperandus? Dico q̄ in talibus nullus eſt laudādus vel vituperandus q2 ſic dictat: ſed q2 adueniente illo dictamine/ libere continuat. Multi alij doctores/ vt Scotus/ dicunt q̄ non requiritur ad actū intrinſece bonū/ q̄ habeat omnes circūſtantias pro obiecto: ſaltē de prudentia q̄ non requiritur q̄ ſit partiale obiectū. Et durū videtur multū q̄ nō poſſit bñ moraliter agere niſi reflectat ſe ſupra tale dictamē prudētiale. Certū eſt q̄ ſimplices nec regulariter docti reflectūt ſe: ſed ſolū cōſiderant hoc eſſe agendū vel nō agendū. Uñ intellectu dictāte q̄ deus eſt ſuper oīa diligēdus/ abſq3 quacūq3 reflexiōe/ abſurdū eſt dicere q̄ volitio cōformiter illi dictamini elicita/ non ſit bona. Itē ſequeret̄ q̄ null9 poſſet bñ frui deo p̄ actū bonū q̄n ſimul vteret̄ aliq̄ creato. Patet/ ſortes non pōt habere actū volūtatis quin habeat actū q̄ fert̄ in prudētiā. Apud opinionē Ockā vel ille act9 quo fert̄ in prudētiā/ eſt vſus/ vel fruitio. Si primū: ergo ꝓpoſitū. ſi ſcōm: g̃ nō eſt actus bon9/ ſed mal9: q2 fruitio creature. Et ſic op3 illos fateri q̄ nulla eſt fruitio bona quī ſimul ſit vſus: aut q̄n illa fruitio ſit vſus. S3 hoc videt̄ abſurdū: cū multi mereāt̄ circa deū qui nō cogitāt de creatura. Itē manēte actu eodē habente oēs circūſtantias ꝓ obiecto/ pōt illud dictamē prudentiale falſificari: verbi grā: cōtinuata iſta volitiōe elicita cōformiter huic dictamini ꝑo: ſubueniēdū eſt platoni pauperi ꝑpter deū: et q2 dictatū per rectā rōnē: poſſibile eſt q̄ plato efficiat̄ diues me ignorāte vincibiliter: tūc illud iudiciū ꝯtinuatū erit erroneū: quo facto illa volitio ꝯtinuata cōformiter illi dictamini/ trāſibit de bonitate in malitiā. Dices q̄ non erit eadē volitio. ¶ Cōtra/ Manet eadē in gñe entitatis. quod ſic patet. Qñcūq3 manēt cauſe que nate ſunt ꝑducere aliquē effectū/ poterūt cōſeruare illū eundē effectū. ſed manent eedem cauſe. igit̄ manebit idē effectus/ puta eadem volitio/ que tūc erit mala: ergo non erat intrinſece bona. Solutio ꝯmunior eſt q̄ nō pōt manere eadem volitio: q2 requiritur ſpecialis cōcurſus dei/ qui nō adeſt q̄n tale iudiciū eſt erroneū: cū deus non ampli9 auxilietur ſpecialiter: nec3 ſpecialiter cōcurrit ad iudiciū erroneū. S3 iſta ſolutio non valet apud Ockā/ qui nō ponit auxiliū ſpeciale. Itē dato q̄ ille actus bonus corrūpatur: tñ poſſum ego elicere nūc volitionem conformem dictamini quādo eſt erroneū: igitur nl̃la cauſa remouebit̄: ⁊ erit eiuſdē ſpeciei cū primo. Preterea poteſt deus ꝓhibere illū actū/ quo facto poſſum adhuc ꝯtinuare illū ſtāte prohibitione. ⁊ ſic eſſet iam malus. igitur nō erat intrinſece bonus. et hoc eſt fortiſſimū argumētum contra Grego Regula.

rium ponentẽ auxiliũ ſpeciale requiri ad bene agẽdum.
Ex dictis videt̃ vt actus ſit intrinſece bonus/ nõ requirit̃
de neceſſitate ꝙ habeat prudentiã ꝓ partiali obiecto: vt̃
actũ ſibi coexiſtẽtem qui habeat prudentiã ꝓ obiecto/ ſi-
cut videtur ptẽdere Ockam: ſed ſufficit ꝙ ſit prudẽtia
aſſiſtẽs. et nõ ſequit̃/ prudẽtia eſt cauſa partialis illius vo
Notitia ẽ cauſa partialis volitionis.
litionis cõformiter elicite: ergo eſt obiectum partiale. Nã
notitia eſt cã partialis volitiõis: ⁊ tñ nõ eſt obiectum par
tiale. Sed ꝓ ampliori declaratiõe huiꝰ materie dico duo
(tenẽdo ꝙ precepta ſunt indiſpẽſabilia) primũ eſt ꝙ actꝰ
difformis dictamini recto dictãti de omnibꝰ circunſtan-
tijs/ vel fertur in materiã intrinſece ⁊ de ſe bonã: vel ꝯtin
gẽter/ hoceſt in caſu bonam ⁊ caſu malam. tũc dico ꝙ ſi
talis actus ferat̃ in materiã ſimpliciter bonã elicitã con-
formiter dictamini recto dictãti de omnibꝰ circũſtãtijs: ⁊
habet illud dictamẽ ꝓ obiecto/ eſt intrinſece bonus: q2 il-
lud dictamẽ eſt neceſſariũ/ et habet illud ꝓ obiecto. ergo
volitio illi conformis erit neceſſario ⁊ intrinſece bona: vt
iſtud dictamẽ/ iuſte agẽdũ eſt ꝓpter deũ/ eſt infalſificabi-
le ⁊ neceſſariũ: ⁊ ſic actꝰ ei cõformis ⁊ habẽs illud ꝓ obie
Additio.
cto/ eſt intrinſece bonus. [Videtur falſum fundamẽtũ ꝙ
aliqua materia ſit de ſe bona/ immo ipſe deus met eſt ꝓhi
bitus ꝓ aliquo tp̃e reſpectu noſtri/ alias nunꝗ̃ teneremur
dormire. Sʒ quero vtrũ iſta ꝓpoſitio ſit neceſſaria/ Juſte
agẽdum eſt pro tp̃e et loco? Et videt̃ mihi ꝙ nullũ dicta-
mẽ affirmatiuũ eſt neceſſariũ: niſi forte ſit ꝯditionatum/
vt tale dictamẽ: diligẽdus eſt deus ſi teneor diligere. ſed
q̃cquid ſit de neceſſitate dictaminis/ quilibet actus cõfor
mis tali dictamini põt eſſe malus: ſed nõ oĩno erit confor
mis ꝓ tũc.] Sed ſi ſit dictamẽ cõtingenter verum: puta
circa materiã cõtingẽter bonã: actus ei cõformis ⁊ habẽs
ipſam ꝓ obiecto/ non eſt intrinſece ſed cõtingẽter bonus:
vt ſubueniendũ eſt huic homini: iſta materia nõ eſt intrin
ſece bona. Quãuis enĩ illud dictamẽ ſit verũ nũc/ nihilo-
Pria ꝓpõ
minus eſt cõtingenter verũ / ergo volitio cõformis illi eſt
Secũda
ꝯtingenter bona/ quẽadmodũ dictamen cõtingenter eſt
ꝓpoſitio.
verũ: ita ꝙ volitio illi cõformis/ cõtingẽter eſt bona. Tũc
Tertia ꝓ
pono tres ꝓpoſitiones. ¶ Prima: Oĩs actꝰ ꝯformis dicta
poſitio.
mini neceſſario ⁊ recto/ ⁊ habẽs illũ ꝓ obiecto/ eſt neceſ-
Nullꝰ eſt actꝰ itrinſece bonꝰ ſm̃ Andreã de caſtro.
ſario ⁊ intrinſece bonꝰ. ¶ Scḋa: Nullꝰ actus cõformis di-
ctamini contingẽti/ eſt intrinſece bonus vel malꝰ. ¶ Ter
tia: Oĩs actus cõformis dictamini neceſſario malo ⁊ erro-
neo/ eſt intrinſece et neceſſario malus. De caſtro dicit ꝙ
nullꝰ eſt actus intrinſece bonus: q2 nullꝰ eſt actꝰ q̃n poſſit
continuari cõtra dictamẽ erroneũ. ⁊ illa opinio eſt multũ
probabilis. põt tñ defenſari ꝙ ſolũ dilectio dei ſuper oĩa

eſt act⁹ intrinſece bon⁹: tenēdo ꝙ deus nō pōt prohibere ſuā dilectionem. ſed difficultas eſt / tenēdo opinionem de caſtro ꝙ nullus eſt actus intriſece bonus ꝓpter ꝓhibitionē ſupuenientē de actu ꝯformi dictamini neceſſario. Nam apud eum ſunt aliqua dictamina prudētialia ꝯtingentia vt dāda eſt elemoſyna pauperi ꝓpter deum: illud eſt cōtingens: q2 deus pōt prohibere ne detur elemoſyna pauperi propter deum / immo precipere ꝙ occidatur pauper. ergo pōt prohibere ne detur ei elemoſyna. Alia ſunt dictamina neceſſaria / ſcʒ negatiua: vt iſtō: nō eſt dei precepto cōtrauenīedū: illud eſt neceſſariū: q2 iſtud eſt impoſſibile / eſt p̄cepto dei cōtrauenīedū. Similiter apō eū iſtud eſt neceſſariū: nō eſt occidend⁹ innocēs auctoritate ꝓpa: q2 iſtud eſt ipoſſibile: eſt occidēd⁹ innocēs auctoritate propria. tūc ſic / ſi hoc eſt neceſſariū / nō ē dei p̄cepto ꝯueniēdū: ḡ nolitio illi ꝯformis eſt neceſſario bona: q2 bene ſequitur: eſt dictamini vero ꝯformis: ḡ eſt bona. Silr bn̄ ſequit: eſt dictamini neceſſario ꝯformis: ergo intrinſece bona: vt iſta nolitio: nolo ꝯtrauenire precepto dei / q2 ratio dictat. ⁊ nō poteſt eſſe illud dictamē / nō eſt ꝯueniendū precepto dei: q2 ratio dictat: quin ſit verū. igit. Quātū ad hoc nego ꝙ illa nolitio que eſt ꝯformis dictamini vero ⁊ neceſſario / ſit neceſſaria ⁊ intrinſece bona. et ꝓ iſto ſuppono ꝙ dupliciter intelligit ꝙ aliquis ſe ꝯformet alicui dictamini. Primo ꝙ ſe cōformet dictamini immediate et ꝓprie. et iſto mō ſe ꝯformare nihil aliud eſt q̄ facere ita eſſe ſicut ꝑ dictamē dictat eſſe faciēdū: vel facere nō ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictat nō eſſe faciēdū: vt ſe cōformare huic dictamini / dāda eſt elemoſyna: eſt facere ꝙ elemoſyna det. ſimiliter ſe ꝯformare huic dictamini / nō eſt deus odiēdus: nō eſt amare deū: ſed nō odire deū. Jā dico ꝙ omiſſio illius actus nunq̄ pōt eſſe mala: q2 ſi nō poteſt precipi odiū dei: nō pōt illa omiſſio eē mala. Alio mō actus pōt eſſe cōformis dictamini: q2 agēs vult vł nult qō dictat nō eſſe faciendū. exēplū. ſortes dictat nō eſſe cōtraueniendū precepto dei: tūc qn̄ nullū actū elicit cōtra preceptū dei / ſe cōformat primo mō: ſʒ qn̄ nult taliter facere qualr rō dictat nō eē faciēdū / ſe cōformat ſcdo mō. tūc dico ꝙ ille act⁹ cōformis ſcdo mō nō eſt neceſſario bon⁹ / q2 pōt eē difformis alicui alteri iudicio recto. nā iſte due ſimul ſtāt in ꝟitate / nō eſt ꝯueniēdū p̄cepto dei: ⁊ nō ē eliciēdū illō nolle q̄ nolo ꝯuenire p̄cepto dei: q2 pōt de⁹ ꝓhibere ꝙ nō eliciat illō nolle. q̄ poſito illō nolle eſt aliquo mō cōforme p̄mo dictamini. hoc tn̄ nō ſufficit ad bonitatē act⁹: q2 reqrit ꝯformitas ad dictamē verū / ⁊ ꝙ nō ſit difformitas alteri dictamini vero. ſed non obſtante cōformitate act⁹ q̄ nolo ꝯuenire

Duplicia ſūt dictamina prudētialia.

Dupliciter aliqs pōt ſe conformare alicui dictamini.

preceptis dei: ſtat difformitas cum alio dictamine/ puta nõ eſt nolendum:et ſic ille act⁹ eſt cõtingens:q2 eſt cõtingent nõ difformis alicui alteri dictamini rõnis. Ualde facile defẽſari poteſt vtraqꝫ opinio ꝙ eſt dabilis aliq̃s act⁹ intrinſece bon⁹/ ꝛ ꝙ null⁹ eſt act⁹ dabilis intriſece bonus.

¶De particularibus circunſtantijs. Ca.vij.

De circũſtantia in particulari.

An circũſtãtia perſone augeat bonitatem vt malitiam actus.

Poſtꝙ determinatũ eſt in generali de circunſtantijs:nunc agendũ eſt particularit᷑. ¶Prima circunſtantia particularis eſt q̃s: que eſt circunſtantia perſone. Et primo querit᷑: vtrũ ſicut circunſtantia perſone auget malitiam actus/ita augeat bonitatẽ:vt ſi ſortes ꝛ plato circa eandem materiam eliciant act⁹ ſimiles et eodẽ conatu:ita ꝙ ſit paritas aliarum circũſtantiarũ/excepto hoc ꝙ ſortes eſt melior platone:an actus ſortis ſit melior actu platõis? ¶Hanc difficultatẽ pertractat monachus ꝛ reſpõdet negatiue ꝙ talis circũſtãtia nõ auget act⁹ bonitatem. Probat tali ratione:quia ſequeretur ꝙ ille act⁹ eſſet infinite bon⁹. Patet/ ſuppoſito ꝙ ſortes ante elicitionem illius actus fuerit ſolum bonus vt quatuor: et plato vt duo. tunc ſic:talis actus propter circũſtantiã ſortis:q2 ſortes eſt bonus vt quattuor/ habet gradum bonitat' quã non haberet ſi ſortes eſſet bonus vt duo:ergo per illũ gradum bonitat' efficitur melior:ergo iſte actus efficitur iterum melior per illam bonitatem:ꝛ ſic in infinitũ. ¶Dico ꝙ talis ratio non eſt multum ponderoſa: et ſoluitur ſicut ratio de intentione actus et habitus Alia ratio: Si circũſtãtia perſone augeat bonitatem actus: ſequitur ꝙ ſi ſortes bonus eliceret duos actus virtuoſos ſimul ꝛ ſemel/ ſcilicet actum liberalitat' ꝛ actũ manſuetudinis/ ꝙ actus liberalitatis eſſet melior ꝙ̃ ſi ſolus eliceret᷑. Patet: q2 elicitur a meliore ꝙ̃ ſi ſol⁹ eliceretur: ſed ꝯñs eſt falſum:q2 eodem modo ille act⁹ mãſuetudinis eſſet melior ꝙ̃ ſi ſol⁹ eliceretur:ꝛ inuicẽ illi act⁹ eſſent cauſa meliorationis. Propter has rõnes tenet reſolutorie ꝙ circũſtantia ꝑſone nõ auget bonitatẽ actus. ¶Quãtũ ad hoc dico ꝙ eſt aliqua circũſtantia perſone rõne cuius ꝑſona obligatur ad actũ ad quẽ non obligaretur illa ſecluſa:vt ſortes curatus obligatur ad adminiſtrãda ſacramẽta ſuo populo parochiano. Similiter ſortes ſacerdos obligat᷑ ad ꝯtinẽtiã q̃ alias nõ obligaretur. Ultra dico:ſi ſit circũſtãtia in perſona rõne cui⁹ actus cadit ſub p̃cepto:ꝛ talis actus habet illam circunſtantiam pro obiecto: efficitur ſemꝑ melior ꝙ̃ eſſet illa circũſtantia ſecluſa:vt magis virtuoſum eſt curato ꝑdicare q2 tenetur/ ꝙ̃ſit theologo p̃dicãti ſolũ ex cõſilio. ¶Nam dicũt doctores ꝙ op⁹ cõſilij ex voto eſt magis me

Propoſitio reſpõſiua.

Aliqua ẽ circũſtantia ꝑſone rõne cui⁹ act⁹ ẽ de precepto.

Op⁹ cõſilij ex voto magi' meritorium.

ritoriũ ꝙ ſine voto:qꝛ ꝓcedit ex maiori virtute. ſimiliter
dicẽdũ eſt in ꝓpoſito. [Uidetur dicendũ cõſequẽter ſiue Additio.
habeat obligationẽ ꝑ obiecto/ ſiue nõ/ ꝙ actus factus cõ=
formiter eſt melior/ eo ꝙ a maiori virtute procedit.ſ.iuſti=
tia.] ¶ Scdo dico ꝙ ſi ſit talis circũſtãtia in ꝑſona rõne
cuius non orit̃ maior obligatio nec minor: illa non auget
bonitatẽ/ ceteris paribus. ¶ Alia queſtio/ vtrũ beneficiũ An bñfi=
collatũ alicui aggrauet pctm̃: vt fortes ſit melior ꝙ plato: ciũ colla=
habeat gratiã: diuitias vel ſcientiã: vel ſit xp̃ianus/ ꝛ pla= tũ aggra=
to infidelis (que oĩa ſupradicta ſe tenẽt ex parte agentis) uet pctm̃
vtrũ actus malus elicit⁹ a forte ſit grauius pctm̃ ꝙ actus
elicitus a platone non habẽte illa beneficia? Ceteris oib⁹
parib⁹/ exceptis illis beneficijs forti a deo collatꝭ/ videt̃ ꝙ
pctm̃ fortis non ſit graui⁹: qꝛ ſequeret̃ ꝙ actu malo q̃cũqꝫ
ſignato/ abſqꝫ variatione illi⁹ quãcũqꝫ malitiã poſſet ha=
bere: ꝛ ꝙ ĩ infinitũ poſſet effici peior. Patet: quocũqꝫ gra=
du malitie ſignato ex parte agẽtis / põt eſſe aliqua circũ=
ſtãtia que nũc nõ eſt: quo poſito talis actus eſſet peior ꝙ
prius. Hãc materiã tractat Altiſſiodorẽſis in ſcdo/ ꝛ mo= Quatuor
nachus.xxij.ſcdi. tñ ꝓ ſolutione ſit ¶ Prima propoſitio. ꝓpoſitio=
Omne beneficiũ cognitũ ex parte agentis/ aggrauat pec nes de be
catũ. Patet: omne illud aggrauat peccatũ/ ratione cuius neficio
actor peccati grauius punietur. Deut'o.xxv. Scdm quan= q̃uo ag=
titatẽ culpe erit ꝛ plagarũ modus. ſed ratione beneficij ꝓ grauat.
tali actu malo actor mali graui⁹ punietur: igit̃. Patet mi= Prima.
nor ex Greg. in homil'. Cum creſcũt dona/ creſcũt rationes
donoꝝ. ꝛ vnuſquiſqꝫ magis humilis eſſe debet quãto ſe co
gnoſcit obligatiorem. igitur ex hoc beneficio oritur maior
obligatio ꝙ eſſet beneficio ſecluſo. ſed quãto maior eſt ob
ligatio/ tanto tranſgreſſio eſt peior. igitur. ¶ Secunda ꝓ= Scda ꝓ=
poſitio. Illud beneficiũ quod aliquis habet de quo habet poſitio.
ignorantiã inuincibilẽ/ non auget peccatũ. Patet ſic. di=
ctum eſt ꝙ omnis ignorãtia inuincibilis excuſat a pecca=
to. ſed ſi talis ſit alicuius circũſtantie particularis/ ꝛ non
cuiuſlibet: excuſat a grauitate peccati ꝓueniẽte ratione
illius circũſtãtie. ergo ꝙuis beneficiũ aggrauet peccatũ:
ſi de illo habeatur ignorãtia inuĩcibilis/ nõ aggrauabit il=
lud peccatum cõmiſſum/ non obſtãte tali beneficio. Alia
ratio monachi: Beneficium collatum ab homine/ de quo
habetur ignorãtia inuincibilis/ non aggrauat peccatum
cõmiſſum in illum qui cõtulit. ergo beneficium collatum
a deo/ de quo habetur ignorantia inuincibilis: etiam non
aggrauat. antecedens patet: ſi aliquis latẽter poſuerit in
arca mea aliquas pecunias/ ſicut fecit ſctũs Nicolaus/ et
poſtea pecco in illum: illud beneficiũ inuincibiliter igno= Tertia ꝓ
ratum non aggrauat peccatum. ¶ Tertia propoſitio. Il= poſitio.

lud beneficiū de quo habet ignorātia / vincibilis tñ aggrauat peccatū. Patet: ignorātia alicui⁹ circūſtātie augētis malitiā peccati / ſi fuerit vincibilis / nō excuſat a tota malitia ꝓueniente ex illa circūſtantia / ꝙuis ab vna parte excuſet ſi fuerit craſſa vel ſupina. ergo ſi bñficiū habeat aggrauare / et habeat ignorantia vincibilis: non auferet tota grauitas ꝓueniēs ratione illi⁹ beneficij.

Quarta ꝓpoſitio.

¶ Quarta ꝓpoſitio. Bñficiū nō aggrauat pctm̄ ſm eandē ꝓportionem ſʒ quā eſt mai⁹ altero: hoc eſt / inter beneficia quoꝝ vnū eſt mai⁹ alio / nō aggrauat pctm̄ ſm eādē ꝓportionē ſʒ quā eſt mai⁹. patet: qꝛ ſequeret ꝙ beneficiū gratie in infinitū plus aggrauaret peccatū ꝙ̄ beneficiū diuitiarū. cōſequēs eſt falſum: ergo ꝛ antecedēs. patet tñ cōſequentia: capio ſortē in gratia / ꝛ platonē diuitē: ſed non in grā. ambo foꝛnicentur ſimplici fornicatione. beneficiū collatū ſorti: ſcʒ gratia / in infinitū excedit beneficiū diuitiarū: immo cum gratia ſit diuiſibilis in infinitas partes / minima pars gratie ſi eſſet dabilis / in infinitū excederet beneficiū diuitiarum. Ideo illud beneficiū gratie qđ eſt maius / nō aggrauat in eadē ꝓportiōe in ꝙ̄ eſt mai⁹ / cū ſit in infinitū mai⁹ ꝙ̄ beneficiū diuitiarū: imo quelibet pars eſt ſimpliciter ꝛ in ſe maioꝛ ꝙ̄ ſit beneficiū diuitiarum.

Reſolutio.

Habet ergo reſolutorie ꝙ beneficiū ex parte agētis aggrauat pctm̄. Secūdo ſi de tali habeat ignorantia inuincibilis / non aggrauat. Tertio: ſi vincibilis / aggrauat. Quarto: non aggrauat in eadē ꝓportiōe ſm quā maius eſt. ¶ Queritur modo in qua ꝓportiōe aggrauat? Reſpōdet monachus ꝙ aggrauātia illi⁹ eſt attēdenda penes obligationē maiorē vel minorē: qua qđē obligatione vult de⁹ illū eſſe magis vel min⁹ obligatū. ꝛ hoc virtualiter dicit Altiſſiodoreñ. vt qñ de⁹ cōtulit ſorti aliqđ beneficiū: magis peccat in ea ꝓportione in qua deus vult eū magis obligari ꝙ̄ prius: ideo circūſtantia perſone auget malitiā actus.

Bona difficultas.

¶ An ceteris parib⁹ ſi re peccatū cōmiſſum a ſorte fideli / ꝛ a platone infideli / ſit ſimilis grauitatis in vno ſicut in altero? et pono cetera paria / excepto ꝙ vnus eſt fidelis / alius vero nō.

Fidelis eodem gñe pcti grauius peccat ꝙ̄ infidelis.

Dicit ꝙ fidelis grauius peccat: qꝛ eſſe fidelem eſt vnū beneficiū a deo collatū. Cōtra / ſequitur ꝙ infidelitas erit circūſtātia diminuens: ꝛ ꝙ de infidelitate reportaret cōmodū. Reſpondet Altiſſiodoreñ. ꝙ iſta conſequentia nihil valet: iſte minus peccat: ergo in iſto eſt aliqua circūſtantia diminuens: ſed opoꝛtet ſic arguere: infidelis minus peccat: ergo aliquid diminuit in eo pctm̄: vel aliqđ in alio augmentat pctm̄.

An theolog⁹ plus peccet ꝙ̄ vetula ſimplex.

¶ Querit Altiſſiodo. vtrū aliqs theolog⁹ exiſtēs in moꝛtali / magis peccet ꝙ̄ vetula ꝙ̄ cadit a charitate / aliis circūſtātijs paribus? Videt ꝙ ſic per Gregoriū: Ubi eſt ma-

lus donū ſciētie: ibi trāſgreſſor maiori ſubiacet culpe. ꝛ in euāgelio: Seruꝰ ſciēs voluntatē dñi ꝛ nō faciēs/ plagis vapulabit multis. ¶ In oppoſitū arguit. hec vetula magis leditur/ cū amittat charitatē: ꝛ ille non. et non leditur niſi quia peccat. igitur. ¶ Item fortiora habet arma ad ſe defendendum. ſ. charitatem. igitur magis eſt ei imputandum ſi ſuccūbat. ¶ Dicit ꝙ re vera theologus magis peccat: quia ſcientia eſt per quam maxime poſſumus nos iuuare: et vetula non habet talem habilitatem vtendi illis armis. ſ. gratia. licet autem nulla circunſtantia ita aggrauet peccatum ſicut ſcientia: tamē epiſcopus minus ſciēs magis peccat ꝙ ſimplex theologus: quia ignorantia eius parum aut nihil diminuit de peccato: quoniam tenet ſcire nouum et vetus teſtamētum. Dignitas autē multum aggrauat. ¶ Alia difficultas. Si beneficiū qđ ſe tenet ex parte circunſtantie ꝑſone/ aggrauaret: ſequeret ꝙ predeſtinatio aggrauaret peccatum: vt ſortes predeſtinatꝰ eodē genere peccati peccans ſicut plato nō predeſtinatus: ceteris omnibꝰ alijs paribꝰ/ grauius peccaret. Patet/ inter omnia beneficia que cōferuntur a deo/ beneficiū predeſtinatiōis eſt maximum. ſed ꝙ ꝯſequens ſit falſum/ patet: quia tūc iſta concluſio eſſet poſſibilis/ ſortes peccat. a. gradu grauitatis peccati (gratia exempli ſimplici fornicatiōe vt. viij.) ꝛ tamen nūc foret poſſibile ꝙ non peccauit tanta grauitate pctī. pꝫ. capio ſortē qui fornicet/ ꝛ tale peccatū ſit graue vt ſex: ſꝫ qꝛ predeſtinatꝰ/ eſt graue vt octo. iſta propoſitio nūc eſt vera: ſortes peccauit. a. gradu vt octo: ꝛ tñ nunc eſt poſſibile ꝙ nō peccauit. a. gradu vt octo. Patet. eſt nūc poſſibile ꝙ non fuit ꝓdeſtinatus. ergo illa grauitas ꝛc. Nego ſequelā ꝓpter duo. Primū/ Predeſtinatio nihil eſt in peccatore: ſed dicit beneficiū ſolū futurum. ſ. futuram gratiā et gloriā et voluntatē efficacē in deo illa duo conferēdi. Ideo cū predeſtinatio nihil dicat in peccatore: dico ꝙ predeſtinatio nunꝙ aggrauat peccatū. Secūdo qꝛ de predeſtinatione habetur ignorantia inuincibilis: quia nullus poteſt eſſe certus ꝙ ſit predeſtinatus niſi per reuelationem. ꝛ beneficiū de quo habet ignorātia inuincibilis/ non aggrauat peccatū/ vt dictū eſt. igitur. Sed pone ꝙ ſortes habeat ex reuelatiōe ꝙ eſt predeſtinatus. an tunc aggrauatur ſuū peccatū ꝓpter predeſtinationē? hoc eſt an grauius peccet eodem genere peccati/ ceteris omnibus alijs paribus: ꝙ̄ ille qui non habet ex reuelatione ꝙ ſit ꝓdeſtinatus? Dicit ꝙ ſic in caſu illo. Et hec dicta ſufficiant de prima circunſtātia in particulari.

Inter omnia bñficia a deo collata beneficiū ꝓdeſtinationis eſt maximū.

¶ De circunſtantia obiecti.
Capitulum octauum.

De circũſtantia

Circũſtãtie obiecti ꝛ finis ſunt precipue.

Sequitur modo videre de circũſtantia materie ſiue obiecti: hoc eſt circa q̃d actus volũtatis fertur. vñ vt dicit ſanctus Thomas: precipue circũſtantie attẽdẽde ſunt circũſtantia obiecti / ꝛ circũſtãtia finis. Rõ eſt / qꝛ penes diuerſitatẽ ſpecificã obiecti variaꝛ diſtinctio ſpecifica virtutis ꝛ vitij. Similiter penes diuerſitatẽ ſpecificã finiũ variaꝛ ſpecies actus: ſi nõ nature / ſaltẽ moris ꝛ nature qñ ille finis eſt partiale obiectũ. Sꝫ alie circunſtãtie a circũſtãtia obiecti ꝛ finis / aliqñ variãt ſpeciẽ moris: aliqñ nõ. ideo iſte due. ſ. obiecti ꝛ finis / p̃cipue ſunt inter ceteras.

Trita q̃ſtio.

Occaſione huius difficultatꝭ trita q̃ſtio q̃riꝛ. Utrũ magnitudo ſeu pluralitas ſeu perfectio obiecti augeat malitiã act⁹ mali: hoc eſt / ſi ſint duo act⁹ quoꝝ vnus feraꝛ precise ſuꝑ vnũ obiectũ: alter ſuꝑ plura: vel vn⁹ ſuper obiectũ min⁹ ꝑfectũ: alter ſuper perfecti⁹ / an ſemꝑ ſcđus actus ſit grauior q̃ prim⁹ / et hoc ceteris oĩb⁹ alijs parib⁹ / puta cũ equali intẽtiõe ꝛ conatu ꝛc. vt ſortes vult occidere vnũ hoiem / ꝛ plato duos eadẽ volitiõe. an volitio platonis ſit peior? ſilr ſortes vult furari paruũ q̃d / et plato magnũ q̃d: an plato plus peccet? Arguiꝛ ꝙ nõ. Plato q̃ plus furatur / habet maius incitatiuũ ad furãdũ q̃ ſortes: ergo minus peccat. tenet cõſequẽtia. Dicit Augu. ꝛ recitat magiſter in quarto / Plus peccat q̃ fornicaꝛ cũ turpi q̃ q̃ cũ pulchra: qꝛ hꝫ min⁹ allectiuũ. ¶ Scđo ſequiꝛ ꝙ poſſet dari act⁹ infinite malitie vel grauitatꝭ. Pꝫ ſic. Si velle occidere duos ſit graui⁹ pctm̃ q̃ velle occidere vnum: ergo velle occidere ĩfinitos / eſt infinite malitie. Idẽ argumẽtũ cõiter fit ad ꝓbãdum ꝙ pctm̃ in deũ eſt infinite malitie / cũ ipm in ꝓximũ ſit aliq̃ntule malitie / ꝛ in alterũ meliorẽ cõmiſſum / maioris malitie: ergo in deũ q̃ eſt infinite bonitatis /

Scđa qõ.

erit infinite malitie. Occaſiõe huius q̃rit monach⁹ / capiẽdo duos de quoꝝ vno habeo ꝓbabilitatẽ moralẽ ꝙ eſt in peccato / de altero vero ꝙ eſt in gratia. ſi q̃s habeat duas volitiões formaliter executiuas quib⁹ vult occidere ſortẽ in pctõ ſcitũ ꝓbabilitate morali / ꝛ platonẽ in gr̃a: q̃ illarũ eſt grauior? et arguit ꝙ ſit illa qua vult occidere ſortẽ ſcitum eſſe in peccato mortali: qꝛ eſt cauſa illius damnationis eterne. In oppoſitũ arguitur: plato eſt ꝑſona dignior q̃ ſortes / cũ ſit in gratia: ergo iniuria eſt grauior. Secũdo querit. Sit ita ꝙ vterqꝫ iſtorũ ſit in extrema neceſſitate: ꝛ nõ poſſum ſuccurrere niſi alteri iſtoꝝ. ſi ſuccurrã platõi / ſum cã dãnatiõis alteri⁹. ſi ſorti / poterit penitere: ꝛ alter

Solutio queſtiõis prime.

moriꝛ tantũ corporaliter / ꝛ nõ eternaliter. igiꝛ. Quãtũ ad primũ cũ querebatur an circunſtantia obiecti aggrauat: dico ꝙ ſic: vt q̃ vult plus furari / ceterꝭ parib⁹ pl⁹ peccat /

ꝙ ille q̄ vult furari minus. Ad argumētū: q̄ furatur plus vł q̄ fornicat̄ cū pulchra / habet maius allectiuū. cōcedit̄. ergo ille q̄ vult fornicari cū turpi / plus peccat. verū eſt. ꝙ ille q̄ vult furari plus / minus peccat. nego conſequētiā. et rō eſt / qꝛ ꝙuis allici ſit circūſtātia diminuēs / eſt tñ altera magis aggrauās in obiecto. ſ. dānificatio. ſꝫ q̄ fornicat̄ / ceteris oīb⁹ alijs parib⁹ preterꝙ ꝙ vna eſt pulchra / alia turpis: nun⁹ peccat q̄ fornicat̄ cū pulchra: qꝛ nō eſt niſi circūſtātia alliciēs. ſꝫ in caſu de furto eſt vnū aliud in obiecto qđ magis aggrauat ꝙ illud alliciens diminuat. Ad aliud de volitiōe occidēdi: negat̄ cōſequētia: et ad ꝓbationē / volitio occidēdi duos eſt peior volitiōe occidēdi vnū / ꝯcedo. et volitio occidēdi quattuor ꝙ tres / et ſic in īfinitū: nego cōſequentiā: qꝛ nō opꝫ ꝙ ſi ſint infinita quoꝝ ſcđm excedit ꝑmū in aliqua ꝓportiōe / et tertiū ſcđm / et ſic in infinitū / ꝙ volitio cadēs ſup mille excedat ꝛc̄. ſꝫ ſi ſint infinita quoꝝ ſcđm excedat ꝑmū in aliqua ꝓportiōe: et in tāta ꝓportione quartū excedit ſcđm ꝛc̄. ſi eſſet aliqđ excedēs quodlibet illoꝝ / eſſet infinitū: ſed in ꝓpoſito lꝫ ſcđm excedit primū: tamē nō excedit in infinitū: et lꝫ duplex̄ vna circūſtātia / cetere nō duplant̄. nec ſufficit ꝙ vna aggrauās dupletur: ſed requiritur ꝙ omnes aggrauantes duplētur. Ideo malitia ſcđe ſuper primā / nō augeret in duplū. ꝗpropter volitio occidēdi duos nō eſt in duplo peior ꝙ volitio occidēdi vnū: nec volitio occidēdi quattuor eſt in duplo peior volitione occidēdi duos. Contra. ad minus habetur ꝙ volitio occidendi duos eſt ꝑ aliquā latitudinē malitie peior volitiōe occidēdi vnū: ergo volitio occidēdi quattuor duplabitur in malitia reſpectu volitiōis occidēdi duos. ergo ꝙuis nō ſit peior in duplo volitione occidēdi duos: eſt tñ dupla volitiōe occidēdi vnū. Si volitio occidēdi duos eſt peior ꝑ duplā latitudinē malitie. ſ. ꝓpter duplex obiectū: volitio occidēdi q̄tuor erit peior ꝑ duplā latitudinē malitie. et ita in infinitū. ergo nō euades ꝓpoſitū. nego: qꝛ volitio occidendi duos diſtincti⁹ fert̄ in duos hoīes ꝙ volitio occidēdi mille. et penes hoc qđ eſt diſtinctius ferri / attenditur etiā grauitas peccati: et ideo ꝙuis duplex̄ circūſtantia obiecti / nō opꝫ ꝙ malitia dupletur. [Uidet̄ ꝙ iſta cōſequentia ſit bona / hic actus in infinitum augetur in malitia ex parte vnius circūſtātie / ergo eſt infinite malus. patet / hec circunſtantia ſeorſum eſt in infinitū mala / igit̄ totus actus.] ¶ Quātū ad aliud de bono et malo / an tenear ſubuenire bono / derelicto malo: dicit monach⁹ ꝙ occiſio mali eſt peior ꝙ occiſio boni / qꝛ nō ſolū eſt cauſa mortꝭ corporalis: ſed etiā damnationis. qui aūt occidit bonū / nō eſt cauſa niſi mortis corporalis. Eodē modo dicit ad ſcđm / ꝙ

Hec replica eſt apparēs multū.

Additio.

Solutio ſcđe queſtionis.

potius teneor ſubuenire malo ꝙ bono: qꝛ ſubueniēdo malo / ſum cā ſalutis ⁊ aīe ⁊ corporis. et ꝙuis nō ſubueniēdo bono: ſit vna circūſtātia que aggrauat. ſ. bonitas: eſt tamē alia circūſtātia in alio. ſ. dānatio / que magis aggrauat ꝙ circūſtātia boni. ſed vbi nō haberem ꝓbabilitatem moralem ꝙ eſſet in peccato: deberem citius ſubuenire bono. ⁊ ſic de circunſtātia obiecti ſufficiat. [Hec ſolutio monachi nō placet: qꝛ alias nunꝗ liceret repellere vim vi / quando conſtat de iniuſto aggreſſu impetētis: ⁊ ꝓpterea ego non ſum cauſa niſi per accidens / qꝛ eſt de per ſe in ſua poteſtate non damnari / et non in mea.]

Additio.

De circū- ſtantia tē- poris.

¶ De circunſtantia temporis. Cap. ix.

DIcendum eſt nunc de circunſtantia tēporis. Ideo queritur primo an ratione illius augeatur bonitas vel malitia actus. Dat exēplum Altiſſiodorenſis lib. ſecundo tract. xxviij. q. iiij. de fornicatione: vtrū videlicet ſecūda fornicatio ſit maius peccatū ꝙ prima? Videtꝛ ꝙ pma ſit peior. ꝑ primā em̄ perdit hō caſtitatē: et ſi virgo / virginitatem: et non per ſecundam. igitur. Secundo: eliciēs primum actū fornicationis habet plura adiutoria ad reſiſtendum / vel ſaltem minora incitatiua ad actum fornicationis: ergo ſecunda erit minus mala / ſemper intelligendo cetera alia paria. antecedens patet / ex prima perdit gratiam que adiuuabat illū ⁊c̄. ¶ In oppoſitū arguitur. Cōmuniter dicunt docto. ꝙ peccatum cōſuetudinis eſt grauiſſimū: immo ꝙ veniale ex genere / ꝑ cōſuetudinē efficitꝛ mortale. ſꝫ actꝰ ſcd̄o / tertio / quarto elicitꝰ / eſt peior ꝙ pmo elicitꝰ. Dicit Altiſſio. ꝙ ceteris alijs paribꝰ actꝰ primo elicitꝰ eſt peior regulariter ꝙ actꝰ ſcd̄o elicitꝰ. pꝫ ꝑ ſuas rōnes ad oppoſitū factas. Dr̄ notanter ſi cetera ſint paria: qꝛ ſi maiori deſiderio vel alio mō ferretur in obiectum in ſecūda volitiōe ꝙ in prima / ſcd̄a eſſet peior: vt ſi ī decima ebrietate ſortes ꝓponeret amorē vini amori dei: illa eſſet peior. ſed ſi eodē modo feratur in vinū ceteris paribus preter hoc ꝙ inebriatur decimo / decima eſt minus mala. Item ſi in decima haberet ſortes ſcientiā ꝙ tale vinū eſt inebriatiuū: et in prima haberet ignorantiā / vincibilem tamen: vel ſi in decima / ignorantia eſſet magis vincibilis ꝙ in prima: decima tunc eſſet maius peccatū. Ex quo ſequitur ꝙ nūꝗ peccatum veniale ex genere / ꝑ quācunqꝫ conſuetudinē efficitur mortale / niſi varietꝛ aliqua altera circunſtantia cōſuetudinis: quia tunc erit ſemper minus. Sꝫ quādo dicūt doctores ꝙ efficitꝛ veniale mortale per conſuetudinem: ſic intelligitur ꝙ per cōſuetudinē ita frequēter accidit: ꝙ augetꝛ cōtemptus vel libido: vt ꝑ

Solo queſtionis.

Quō itelligitꝛ ꝙ veniale efficitꝛ mortale ꝑ cōſuetudinē.

cõſuetudinē mētiendi iocoſe vel officioſe.ꝑpter ſalutē al=
terius/pōt d̄s tāta libidine ferri in mēdaciū iocoſum vel
officioſum/ ꝙ ſi eſſet contra preceptū/ nihilominus vellet
mētiri: ſed hoc poſito ꝙ ſit pure iocoſum vel officioſum/
nunꝙ efficit̄ mortale. Cōtra: pctm̄ cōſuetudinis eſt grauiſ Quō pec=
ſimū. Dico ꝙ ſic intelligit̄ ꝙ peccator qui peccat ex ꝯſue= catū con=
tudine/eſt in peiori ſtatu ꝙ̄ ille qui nō peccat ex cōſuetu= ſuetudis
dine: qꝛ illud peccatū accumulat̄ ſupra precedētia pctā: ſit grauiſ
et qm̄ ꝑpter maiorē infirmitatē ⁊ cecitatē citius cadit in ſimum.
peccatū deſperationis ⁊ ꝑſumptionis. Scđo pctm̄ cōſue=
tudinis pōt dici grauiſſimū/id eſt periculoſiſſimū: qꝛ diffi
cilius reſurgit̄ ab illo peccato. ¶ Alia queſtio: vtrū actus
qui ꝑ maius tp̄s cōtinuat̄/ ſit peior ꝙ̄ ſi cōtinuaret̄ ꝑ mi Difficul=
nus/ceteris alijs parib⁹. Similiter vtrū ex ſola cōtinuatio tas.
ne tēporis incremētum ſuſcipiat in bonitate? Dicit̄ ꝙ du= Solutio.
plex eſt ſenſus hui⁹: vnus/vtrū ita augeat̄ bonitas actus
ex continuatione tēporis/puta ꝙ ſit melior in ſcđa parte
tēporis ꝙ̄ in prima/⁊ in tertia ꝙ̄ in ſecūda ⁊c̄. Secundus
ſenſus: vtrū ex tali cōtinuatione ita augeatur bonitas nō
actus in ſe: ſed ipſius cōtinuantis: puta ꝙ efficiat̄ melior
et maioris meriti in ſcđa parte tēporis illius cōtinuatio=
nis ꝙ̄ in prima. Quātum ad primū ſenſum ſoluta eſt que=
ſtio prius/puta cū diceret̄ ꝙ in ſcđa medietate hore illa
volitio fornicandi nō erat peior ꝙ̄ in prima dimidietate.
patet: in ſcđa dimidietate non eſt peior ꝙ̄ eſſet ipſamet ſi
tūc puta in illa ſcđa dimidietate eliceretur de nouo. ſed
ſic eſt ꝙ ſi tunc eliceretur de nouo/ nō eſſet peior ꝙ̄ illa q̄
elicitur in prima dimidietate/immo minus mala: ĩmo Al
tiſſiodorē. habet de neceſſitate dicere ꝙ ſit minus mala:
qꝛ habet maius incitatiuū ⁊ maius inclinatiuū ad illā ꝙ̄
ad primā: qꝛ habet habitū genitū ex cōtinuatione prime
dimidietatis. ergo in ſecūda dimidietate eſt potius min⁹
mala ꝙ̄ peior. ¶ In ſecūdo vero ſenſu: vtrum ex tali cōti=
nuatione cōtinuans efficiatur melior vel maioris meriti
ſi actus ſit bonus: vel maioris demeriti ſi actus ſit malus
¶ Pro declaratiōe notādū eſt vnū vulgare qđ ponit Gre= Duplex ē
gorius in ſcđo diſtin.iij. Duplex eſt ꝯtinuatio actus. Que= cōtinua=
dam pure naturalis. Alia mere libera. Unde imaginatur tio actus.
Greg. ſuppoſito ꝙ nūc eliciatur actus libere ab ipſa volū=
tate: poſt hoc inſtans elicitionis eſt vnū tp̄s imperceptibi
le: qꝛ ſicut datur minimū viſibile/vel maximū qđ non: ita
dat̄ minimū tēpus vel maximū qđ nō eſt ꝑceptibile: ⁊ cō=
muniter aſſignat̄ maximū qđ nō eſt. In toto iſto tempore
talis actus ita neceſſario ꝯtinuat̄ ꝙ nō eſt in ptāte libera
volūtatis ſcienter ⁊ libere ceſſare ab illo actu: lʒ forte ca=
ſualiter vel ſupnaturalr̄ ceſſare pōt: ſʒ non ſciēter ⁊ libere

Alia eſt cõtinuatio libera/ quã do volũtas ſic per tempus aliqđ cõtinuat ꝙ ceſſare poteſt/ ⁊ elicere actũ contrariũ: vt cum ꝯtinuauit per illud tẽpus imperceptibile/ neceſſario: poſt illud põt ceſſare. Hoc ſuppoſito dicit Greg. ⁊ plerĩqꝫ poſt ipſum: ꝙ actoꝛ actus mali/ ex illa continuatione mere naturali in qua ſcienter ⁊ libere ab illo actu ceſſare non poteſt/ non efficitur deterioꝛ ꝙ̃ erat in pꝛimo inſtanti elicitionis talis actus. Patet: illa cõtinuatio naturalis eque naturaliter ſequitur ad elicitionẽ: ſicut ad volitionẽ efficaciter imperatiuã actus exterioꝛis naturaliter ſequit᷑ act⁹ exterioꝛ: ⁊ ꝓpter iſtam cãm actus exterioꝛ nihil bonitatis aut malitie addit actui interioꝛi. ḡ ſil'r ex libera elicitione ⁊ naturali cõtinuatione que naturaliter ſequit᷑ illã liberã elicitionẽ/ nõ efficit᷑ homo deterioꝛ. Dicit vltra Greg. ꝙ illa ꝯtinuatio libera in qua ceſſare põt/ addit malitiã ſuꝑ elicitionẽ: ⁊ homo efficit᷑ deterioꝛ. Patet: tm̃ obligat᷑ homo nõ cõtinuare qñ põt nõ ꝯtinuare actũ ꝓhibitũ/ ſicut obligat᷑ non elicere: qꝛ ꝑ pꝛeceptũ ꝓhibet᷑ tam continuatio ꝙ̃ elicitio actus/ qñ talis cõtinuatio eſt in ptãte illius. ergo ſicut elicitio addit demeritũ: ita ⁊ illa libera cõtinuatio ſciẽter ⁊ libere cõtinuata. Unde ꝓ̃ſupponit Grego. ꝙ actus dũ elicitur: ſic ſe habet ꝙ dat᷑ vnũ tẽpus poſt elicitionẽ in quo neceſſario ꝯtinuat᷑. ſ3 hoc videt᷑ difficile apud ipm̃. Dicit eñi diſtin. iij. ſcđi. ꝙ volitio ſicut eſt ꝓducibilis libere in inſtãti: ita eſt ꝓducibilis libere ſucceſſiue Hoc ſuppoſito tũc põt libere remitti ſucceſſiue: ⁊ ſit volitio q̃ incipiat libere remitti ſucceſſiue. a. tũc bñ ſequit᷑. a. incipit libere ſucceſſiue remitti: ḡ nũc adhuc ẽ tota illa volitio: ⁊ imediate poſt hoc nõ erit tota: ⁊ nũꝙ̃ poſtea erit minoꝛ: ⁊ ſic ĩ infinitũ. Si ꝯcedas ꝙ nũc ſit tota: ⁊ nũꝙ̃ poſtea erit tota: ḡ falſum eſt ꝙ opoꝛtet de neceſſitate aſſignare tp̃s certum per qđ de neceſſitate erit tota. Si dicas ꝙ erit tota vl' pars: Cõtra: ſi eſt in mea ptãte libere ⁊ ſucceſſiue ꝯtinuare/ ⁊ nõ remitto/ ḡ libere ꝯtinuo. tũc ſic ponat᷑ ꝙ libere ꝯtinuo ĩ tãto gradu quo elicita fuit/ ꝙ ꝑ qđcũqꝫ tp̃s ꝯtinuatiõis aliqđ mereoꝛ vel demereoꝛ de nouo. ⁊ hoc tenet Adã pꝛima diſtinctiõe pꝛimi. ⁊ hec opinio videt᷑ ꝓbabilioꝛ ꝙ̃ opinio Greg. ⁊ maioꝛ pars doctoꝝ defenſat iſtã

Additio. [Hoc argumẽtũ nõ ꝯcludit cõtra Greg. qꝛ diceret᷑ ſm̃ eũ ꝙ actus elicitus in inſtãti/ de neceſſitate ꝯtinuat᷑ ſm̃ qđlibet ſui per tp̃s. ſed ſi pꝛoducatur ſucceſſiue: poteſt etiã ſucceſſiue coꝛrumpi/ ⁊ non totus ſimul.] ¶ Sed eſt queſtio loquendo cõſequenter ad Gregoꝛium / an in inſtanti cõtinuationis aliquid mereatur de nouo: vtrũ in inſtanti medio mereatur aliquẽ alium gradũ ꝙ̃ mereat᷑ in pꝛima medietate hoꝛe? puta an aliqs gradus meriti coꝛreſpõdꝫ

at pro illo inſtanti medio: vt ſortes in inſtanti elicit voli=
tionem vt octo/ continuet per horam non remittendo: et
hora ſit totum temp⁹ in quo nõ poteſt remittere vſq ad
nõ gradum: vtrum ſortes per illã mereatur aliquem gra=
dum premij in inſtãti medio illius hore/ diſtinctum a gra
du premij quem merebatur per medietatem hore? Si cõ
cedas: ergo in quolibet inſtãti intrinſeco tantũ merebit:
⁊ cũ ſint infinita inſtantia/ merebit infinitũ pmiũ. Dicit
Ockã ꝙ in nullo iſtãti elicitiõis in q̃ meret certũ gradũ
pmij/ meret aliqd diſtinctũ a merito tẽporis precedentẽ:
hoc eſt/ non meret aliquẽ gradum totaliter correſpõdẽtẽ
inſtãti illi intrinſeco. Patet/ nõ eſt in poteſtate volũtatis
ꝙ pro aliquo inſtanti corrũpat certa pars illius volitiõis:
qꝛ nõ põt corrũpi niſi ſucceſſiue: qꝛ reſiſtit ſue corruptiõi.
talis eni volitio eſt entitas naturalis appetẽs naturaliter
pmanere/ ⁊ reſiſtẽs ſue corruptioni: g talis corruptio fie=
ret cũ reſiſtẽtia: g nõ põt fieri ſubito: iõ opꝫ ꝙ ſucceſſiue ĩ
aliquo certo tpe. Tũc ſic/ Nõ eſt in ptãte volũtatĩ ꝙ vna
certa ps corrũpat p inſtanti ꝯtinuationis: g p inſtãti cõ
tinuationis nihil de nouo merebitur totaliter: ſed in qli=
bet inſtanti erit ſibi maius pmiũ ꝙ̃ prius: quia quodlibet
inſtãs ſequens eſt cõtinuatiuũ tẽporis in quo tẽpore pote
rat corrũpere vnam certam partẽ. iõ in illo tẽpore mere=
batur aliquem gradum: qui quidem gradus debetur in il
lo inſtanti terminãte illud tempus. ⁊ in illo inſtãti eſt ma
ioris meriti ꝙ̃ prius: tamẽ in illo inſtãti nihil meretur de
nouo. Pari forma de demerito dicatur. Unde auget me= Meritũ
ritũ ſucceſſiue/ queadmodũ producit talis pars ſucceſſi= ſucceſſi=
ue. Producit volitio libere/ cõtinuatio in eodẽ gradu nõ ue auget.
eſt totaliter libera/ ſꝫ partialiter: qꝛ in qcũq tpe quãtũ=
cũq paruo/ licet nõ ſit in poteſtate corrũpere/ eſt tamẽ ĩ
poteſtate remittere vſq ad certum gradũ. et qꝛ nõ remit
tit: ſed cõtinuat: ideo aliquantulum meretur p illam con
tinuationem: vel demeretur per illã ſi illa volitio ſit ma=
la. [Quandocũq voluntas libere ꝯcurrit ad aliquẽ actũ: Additio.
poteſt etiam libere non concurrere ad illũ actũ/ ſic ꝙ po=
teſt ſuſpendere totum ſuũ conatum: ⁊ per conſequẽs ſi p
aliquo inſtanti illius temporis velit nõ conari: totus act⁹
corrũpetur pro tunc.] ¶ Difficultas contra vtrãq opinio
nem. Dictũ eſt ꝙ volitio non poteſt aliquo modo corrũpi
in inſtanti vel ſubito. Contra. capio volitionẽ dãdi elemo
ſynã/ elicitã ĩ inſtãti ⁊ ex charitate: talis volitio ẽ inteſior
ꝙ̃ ſi produceret a ſolo conatu volũtatĩ ſine charitate. tũc
capio gradũ per quẽ eſt inteſior: ⁊ talis gradus ſit. b. tũc
b. nõ neceſſario continuatur/ neq̃ ſm ſe/ neq̃ ſm quam=
libet partem ei⁹: hoc eſt nec totaliter nec partialit. Jam

poſſibile eſt ꝙ cum iſta volitione dandi elemoſynam inci piam ſucceſſiue elicere volitionem fornicandi / ſic ꝙ nūc nihil habeo illius / ⁊ immediate poſt hoc habebo aliquid / hoc eſt ꝑ vltimū nō eē. tūc. b. grad⁹ nūc eſt: ⁊ nūꝗ̄ poſtea aliquid eius erit. ptꝫ / charitas poſt hoc non erit. ẜ augmētum quod prouenit rōne charitatis vltra conatū voluntatiſ / nūꝗ̄ poſt hoc erit: qꝛ dependet a gratia non ſolum quantū ad eſſe ⁊ produci / ſed etiā quātum ad cōſeruari. iō talis exceſſus. b. ſuper volitionē que producitur a conatu voluntatis / non ſolum dependet in fieri a concurſu charitatis / ſed ēt in ꝯſeruari: ẜ ſublata charitate auferṫ ille exceſſus. Dico ꝙ qñ dictum eſt ꝙ ſi aliqua volitio nūc eſt / ꝙ immediate poſt hoc erit ſm ſe vel aliquid eius: ⁊ ꝙ non eſt in poteſtate voluntatis ꝙ libere et ſcienṫ deſiſtat ab illa: intelligiṫ ꝙ non eſt in ptāte volūtatis ꝙ immediate poſt hoc deſiſtat ab illa tota volitione: ſed bene caſualiter vł ſupernaturaliter fieri pōt. Jō in caſu / talis exceſſus. b. ſuper conatum voluntatſ nūꝗ̄ poſt hoc erit: ſꝫ hoc non ꝓuenit ex libera ceſſatiōe: ſed defectu charitatis: iō non ſequitur propterea ꝙ quādo volūtas libere hꝫ actū / ꝙ imediate poſt hoc ceſſet ab illo actu: ſꝫ ꝙ ceſſet quātū ad. b. eſt ex defectu charitatſ: ſꝫ nō eſt immediate ex libera continuatione voluntatis. ¶ Continuando materiā dictum eſt ex opinione Ockam ⁊ Richardi Clymētō cōtra Greg. ꝙ cōtinuans actū / in quocūꝗ̄ tēpore / quātūcunꝗ̄ paruo cōtinuet / ſiue illa cōtinuatio ſit naturalis / vel libera / meretur aliquid de nouo ſi ſit act⁹ bonus / vel demeretur de nouo ſi ſit actus malus. ⁊ rō fuit: qꝛ ꝗ̄uis nō poſſit in illo paruo tēpore totaliter deſiſtere / poteſt tamē libere remittere. ẜ ſi continuet in tempore in gradu ita inteſo: imputatur vel ad penam vel ad pmiū: vt elicio actū libere. pro inſtanti illius elicitionis act⁹ imputatur. tūc ſi cōtinuo actum in eodem gradu per vnam horā: quacūꝗ̄ parte hore ꝯtinuē in gradu ita inteſo / eſt in mea poteſtate aliꝗ̄tulū remittere / ſicut ē i mea poteſtate libere ꝯtinuare. tunc in illa parte aliquantulum mereor: qꝛ eſt in ptāte voluntatſ pro illo tpe ab aliqua parte act⁹ deſiſtere. iō ſi ſit actus malus / ⁊ non deſiſtam: eſt imputandus ꝓ illa parte qua deſiſtere poſſum. Jam queritur vtrū ꝯtinuatio tēporis tm̄ aggũet in actu min⁹ malo ſicut in peiori: vt duo ſunt ſortes ⁊ plato: ſortes elicit volitionē fornicādi / plato ꝓ adulterādi: et in codē inſtāti ceteris alijs parib⁹ plus peccat plato vt notum eſt. queritur tunc vtrū ratione cōtinuationis illius volitionis per horam ꝑ eundē exceſſuꝫ malitie augeṫ volitio fornicādi / ſicut augeṫ volitio adulterādi: vtputa qui elicit volitionem adulterādi / vltra pe

An continuatio tēporis tm̄ aggrauet i actu minus malo ſicut i peiori.

nam debitam pro tali elicitione demeretur vnũ gradum
vltra propter cõtinuationẽ vnius hore. an etiã illi qui eli-
cit volitionem fornicandi cõtinuatam per tantũ tẽporis/
vltra penam debitam elicitiõi debeatur vnus gradus pe-
ne ꝓpter illam continuationem? Et arguitur ꝙ ſic: qꝛ eſt
eadem circũſtantia: ergo equaliter aggrauat quãtum eſt
ex ſe/ niſi ſuperueniat aggrauatio ex alio: ergo tãtũ deme
retur cõtinuans actum minus malum / ſicut continuans
grauius malum. Dicitur apud Ockã conſequenter dicen
do/ ꝙ hoc contingere poteſt dupliciter. Uno modo ꝙ iſte
eliciat peiorem/ ſolum qꝛ ex maiori conatu/ vl' qꝛ intenſio-
rem: vt vterqꝫ precise elicit volitionẽ fornicãdi: ſed vnus
vt quattuor/ alius vero vt duo intenſam: et tunc quecũqꝫ
pars ſignetur illius que eſt vt quattuor intenſa: ſi reperia
tur in altera vt duo eque intẽſa: ille erũt eque male. Alio
modo cõtingit ꝙ eliciant vnus peiorem/ alter minus ma-
lã: ⁊ cum hoc vna pars vnius eſt peior q̃ pars alterius/ vt
vnus elicit volitionẽ fornicãdi/ alter adulterandi: et cer-
tum eſt ꝙ vna volitio adulterandi eſt peior q̃ fornicandi
eque intẽſa ⁊ ex equali conatu/ ratione obiecti: qꝛ in obie
ctum peius fertur. Tũc dico ꝙ ſi volitio vna ſit peior alia
in primo modo peioritatis: ſunt eque male: ⁊ continuatio
tñ aggrauat vnam ſicut alteram. Patet. per cõtinuatio-
nem tantum demeretur precise in tẽpore quãtum deme-
retur eliciẽdo tantam volitionẽ quantã poſſet corrũpere
ſucceſſiue: ſed iſti duo equali tẽpore poſſunt equaliter cor
rumpere de illis volitionibus precise: ergo cõtinuatio tẽ-
poris in iſto caſu equaliter aggrauat. Secundo dico ꝙ ſi
iſte volitiones ſic ſe habeãt ꝙ vna ſit peior in ſecũdo mo-
do peioritatis/ ita ꝙ equalis portio ſui eſt peior equali por
tione alterius/ tũc cõtinuatio vnius eſt peior q̃ alterius.
exẽplum/ ſortes habet volitionẽ adulterãdi vt duo/ plato
fornicãdi vt duo: vterqꝫ continuat in dimidia hora. ſortes
continuans volitionem adulterandi plus peccat q̃ plato
cõtinuans in equali tempore volitionem fornicandi. nam
vbi vnus actus eſt peior alio; ratione obiecti/ ⁊ nõ ratione
conatus: cõtinuatio vnius plus aggrauat q̃ cõtinuatio al
terius. [Contra primã partem arguitur. Actus vt quat- Additio.
tuor plus reſiſtit ſue corruptiõi q̃ actus vt duo: ergo q̃tu
locũqꝫ paruo tꝑe dato ꝯtinuationis taliũ actuũ/ plus de-
meretur cõtinuãdo actum vt duo q̃ actum vt quattuor.
ſequela patet/ ⁊ capio actiuitatẽ voluntatis vt octo: ⁊ re-
ſiſtẽtia act⁹ vt quattuor ſit vt quattuor/ ⁊ reſiſtẽtia actus
vt duo ſit vt duo. tũc ſic: proportio agẽtis ad primã reſiſtẽ
tiã eſt dupla/ et in ordine ad ſecundã eſt quadrupla: ergo
põt plus remouere de ſecunda reſiſtẽtia in equali tẽpore

ꝙ de prima. ⁊ hoc argumẽtũ eſt apparentiſſimũ: rõne cui⁹ mihi videt̃ cõcedendũ ꝙ plus peccat cõtinuãs actum vt duo tm̃ / ꝙ cõtinuans actũ vt quatuor: niſi dicatur ꝙ qualiacũq; fuerit agẽtia / ꝓpter naturã rei nõ poſſũt in equali tẽpore plus de vno ꝙ de alio corrũpere. ſ; ſi hoc ſit verũ / ſequeret̃ ꝙ ſi volũtas eſſet infinite actiuitatis / nõ citi⁹ poſſet corrũpere actũ vt duo ꝙ nũc / ſ; hoc ẽ falſum.] ¶ Alia queſtio. Si ſortes eliceret volitionem fornicãdi in inſtãti vt quatuor / quã de neceſſitate cõtinuat ꝑ tẽpus: ſequit̃ ꝙ eſſet neceſſario extra ſtatum ſalutis pro t̃pe illius ↄtinuationis. Patet. et pono ꝙ nõ põt viuere niſi ꝑ dimidiã horã: et ꝙ habeat hãc volitionẽ / volo peccaſſe / quã de neceſſitate ↄtinuet per illã dimidiã horã. tunc ſine ſpeciali miraculo nõ põt ſaluari: q2 per illã non poteſt habere diſplicẽtiam: ſcilicet nolitionem / que neceſſario requiritur ad penitẽdũ. Dices. poteſt habere diſplicentiam ꝙ elicuerit / ꝗuis non poteſt habere diſplicentiam ꝙ cõtinuet: q2 tũc inuitus vellet. Contra / habendo iſtam volitionem in caſu volo peccaſſe: non poteſt habere nolitionem cõtrariam / ſcilicet nolo peccaſſe: q2 nõ poſſunt eſſe ſimul ⁊ ſemel ⁊ ꝓ eodẽ tẽpore in eodem ſubiecto: ergo eſt impoſſibile ei ꝓ illo tẽpore penitere. Dices ꝙ illa volitio qua vult ſe peccaſſe / quã continuat naturaliter / eſt compoſſibilis nolitioni qua nult ſe peccaſſe: vt patet de Chriſto: q̃ habebat nolitionem naturalẽ mortis ferẽde: ⁊ volitionem liberã mortis ferende. ergo nolitio alicuius naturalis: et volitio libera de eodem ſunt cõpoſſibiles ſimul ⁊ ſemel in aliquo. Patet etiam in nobis: preſentato obiecto delectabili volũtas naturaliter proſequitur illud: et tamen aliquando nult illud: quia difforme recte rationi. Contra: ꝗuis nolitio que eſt pure naturalis / non repugnet volitioni libere eiuſdem obiecti ꝗtum ad elicitionẽ: nihilominus illa que elicitur libere / ex natura ꝓpria repugnat nolitioni de eodem obiecto que elicitur libere. ergo ſiue poſtea cõtinuetur neceſſario / ſiue libere / ſemper repugnat alteri cui pri⁹ repugnabat: ergo non ſtant ſimul. et de facto non video ꝙ ille ſtẽt ſimul: vel ꝙ quando vna neceſſario continuatur / ꝙ altera poſſit libere elici. Ideo cõceditur ꝙ aliquis poteſt ita in vita diſponi / et ſm legem cõmunẽ / ſecluſo miraculo / ꝙ pro aliquo paruo tẽpore neceſſario erit extra ſtatum ſalutis. nam ſm dicentes ꝙ deliberatio non poteſt fieri in inſtanti / datur certum tempus in quo nõ poteſt penitere ex deliberatione ſm communem curſum legis. Itẽ apud illos eſſet concedendum hoc / qui dicunt ꝙ ad penitetiã requiritur certus gradus: et ꝙ volitio non poteſt produci in inſtanti / ſed in tempore: vt ſortes incipit penitere

Alia queſtio.

Nota caſum.

Aliq̃s in vita talit̃ diſponi põt ꝙ erit ex̃ ſtatũ ſalutis.

datur certum tẽpus poſt hoc/ in quo nõ poteſt producere volitionem vſq; ad ſufficientẽ gradum contritionis. ergo non eſt incõueniens ꝙ aliqs põt ita diſponi in vita ꝙ poſt hoc ſit ſignabile certũ tempus in quo neceſſario remanebit extra ſtatũ ſalutis/ quando ex culpa incidit in illum: ⁊ opꝫ de neceſſitate hoc ꝯcedere de ebrio exiſtẽte i mortali.

¶ De circunſtantia loci.

Capitulum decimum.

Sequitur de circunſtãtia loci/ vtrum talis augeat bonitatẽ act⁹ ſimiliter ⁊ malitiã: ⁊ ꝙ̃tũ ad hoc nõ eſt magna difficultas. Unde dupliciter põt intelligi ꝙ circũſtantia loci augeat malitiã actus. Uno mõ ꝙ actus elicit⁹ in vno loco ſit peior ꝙ̃ idẽ vel ſimilis elicit⁹ in alio loco: vt ſortes exiſtens in eccleſia/ ⁊ plato in domo ꝓphana: vterq; iſtorũ elicit volitionem furandi/ ceteris oĩbus alijs paribus/ excepto ꝙ ſortes eſt in eccleſia: plato vero non: ⁊ intelligiť ꝙ ſortes licet ſit in eccleſia/ non tamẽ elicit volitionem furandi rẽ in eccleſia: ita ꝙ volitio furãdi non habet eccleſiam ꝓ obiecto/ ſed pro circũſtãtia/ puta ille exiſtens in eccleſia elicit volitionẽ furãdi aliqd in domo Ciceronis. vtrũ tunc ſortes grauius peccet ꝙ̃ plato? Quantum ad hoc apparet mihi dicendũ ꝙ nõ/ niſi ratione loci in quo ſortes eſt/ obligetur tunc ad actũ contrariũ vel ſaltem repugnantẽ illi volitioni furandi: et plato non: vt puta orare vel aliquid ſimile quod repugnet volitiõi furãdi: qꝛ tũc peccaret pluſꝙ̃ plato: ſed ꝓ tũc ratione loci in quo ad nihil aliud obligatur ꝙ̃ plato/ ſꝫ ipſe trãſiens per eccleſiã elicit volitionẽ furãdi: non pl⁹ peccat ꝙ̃ plato. ¶ Alio modo intelligiť ꝙ locus aggrauet: quãdo ſcꝫ locus eſt obiectũ partiale/ vt volitio furãdi in eccleſia/ que fertur ſup res alienas in eccleſia exiſtẽtes: ⁊ tũc locus aggrauat malitiã actus. Probatur/ qꝛ aliquando mutat ſpeciem actus quando eſt circa obiectũ partiale: ergo aggrauat actũ in malitia. Patet antecedẽs: qꝛ facit de furto ſimplici ꝙ ſit ſacrilegiũ/ quod eſt ſpecies diſtincta cõtra furtũ ſimplex. Eodem modo dicendũ eſt de circunſtantia tẽporis: vtrũ volitio elicita in vno tẽpore/ puta die dominico/ ſit peior elicita altero die non feſto. Diciť ꝙ non: niſi habeat tẽpus ꝓ partiali obiecto/ ita ꝙ tẽpus eſt circũſtantia menſurãs et nõ cadẽs in rationẽ obiecti niſi per accidẽs: puta ſi talis tali tẽpore obligaretur ad actũ oppoſitũ tali actui. Sꝫ ſi tempus ſit partiale obiectum/ vt ſiquis eliciat volitionẽ adulterandi ꝓ die dominica: ſiue eliciat illã dñica die vľ altero die: tunc tempus aggrauat/ qꝛ tali tẽpore plus obligatur deſiſtere ab illa operatiõe ꝙ̃ ꝓ alio tpe. ideo nõ eſt

D

De circũſtantia loci.
Dupľr loc⁹ auget malitiam actus.

neceſſe ꝙ locus aggrauet quando nõ ingreditur ration℥ obiecti/ nec etiam tempus. ⁊c.

¶De circunſtantia finis. Ca. xj.

De circunſtātia finis/ que inter ceteras circūſtātias eſt principaliſſima. Notādū ex Ariſtotele ⁊ ex doctoribus. xxxviij. diſtinctiõe ſecūdi ꝙ duplices ſunt act⁹ volūtatis liberi dūtaxat. Vn⁹ vocatur intentio: alter electio. Vnde intētio nihil aliud eſt ꝙ̄ volitio finis q̄ volūtas fertur in obiectum propter ſe: vt dicit Gre. Sed electio eſt volitio vel nolitio qua volūtas fertur in obiectum ꝑpter aliud/ vt ſortes diligit deū ſuper omnia. ex illa dilectiõe vult ſubuenire pauperi/ vel dicere matutinas. prim⁹ actus vocat̄ intētio: ſecūdus vocatur electio. ideo intētio eſt actus quo volūtas fertur in obiectū ꝑpter ſe: ⁊ electio qua fertur ꝑpter aliud. Sanctus Tho. prima ſecūde multa querit de electione. vide ſi vis. Eſt in hac materia difficultas: vtrū ex bonitate intētionis ſemper mēſuret̄ bonitas electiõis. hoc eſt querere vtrū ſi intētio ſit bona/ oporteat de neceſſitate ꝙ electio ſit bona. Siĺr e diuerſo/ ſi intētio ſit mala vel magis mala/ an oporteat de neceſſitate electionē eſſe malā vel magis malā. Pro ſolutione Greg. in ſecundo diſtin. xxxviij. ponit aliquas concluſiones. Prima. Non opʒ ꝙ ſi intētio ſit bona / electionē ſemꝑ eſſe bonā. Scđa. Si intētio ſit mala/ ſemꝑ electio eſt mala. Pria probat̄. ſtat ꝙ aliqua volitio ſit bona reſpectu finis: ⁊ aliq̄d elicere ſiue aliquā eſſe electionē contra dictamen rectū. igitur. Patet añs. ſi q̄s diligat deū ſuper oīa/ et ex iſta dilectiõe vult ſubuenire pauperi: ⁊ vt ſubueniat pauperi/ vult furari/ ⁊ furat̄: illa dilectio dei ſuper oīa/ eſt intētio: ⁊ illa volitio ſubueniēdi/ eſt electio: q̄ etiā quodāmodo põt vocari intētio in ordine ad tertiū actum. terti⁹ vero act⁹ eſt velle furari: qui eſt dūtaxat electio mala/ vt notū eſt: et tamen intētio eſt bona/ q2 ꝯformis recte rationi. ergo non opʒ ſi intētio ſit bona/ electionem fore bonā. ¶Cõtra hāc inducit Grego. Auguſtinū dicētem / Sunt ita voluntates hominū adinuicē ligate ſeu cõnexe/ ꝙ ſi illa volitio ꝑ quā cetere referunt̄/ bona ſit: cetere bone ſūt. ſi mala ſit/ cetere male ſunt. ꝗ. Dico ꝙ Auguſtin⁹ intelligit de illis volitionib⁹ q̄ ferunt̄ in obiecta q̄ non ſunt per ſe mala. Scđa cõcluſio ꝓbatur: puta ſi intētio ſit mala/ ꝙ opʒ de neceſſitate electionē fore malā. Patet. bñ ſequit̄. intentio eſt mala: ergo fit electio ꝑpter id propter qđ nõ dʒ fieri / ſiue fit ꝯtra dictamē rectū qđ ineſt vel qđ dʒ ineſſe/ vel qđ eēt rectū ſi ineſſet. Vltra/ ꝗ illa electio eſt mala: nõ q̄ncūq̧ intētio ē mala/ electio ſiue ferat̄ ſuꝑ obiectū bonū/ ſiue īdiffe

Duplices ſunt act⁹ volūtatis liberi.

Quid intētio: q̄d electio.

Pria propoſitio.

Scđa ꝓpoſitio.

rās: ſemꝑ ē mala. Unde Ariſt. in politicis dicit ꝙ ſūt duo
ex quib⁹ omne bonū fit in oib⁹/ ſcȝ ex intētiōe recta/ ⁊ ele
ctiōe. ergo ſi intētio eſt mala/ electio erit mala. ¶ Preter ea Gregori⁹ in primo prima diſtin. tria infert corollaria. Primū. Nūꝗ aliqua electio ſiue aliqs act⁹ ē bon⁹ niſi ſit ex dilectiōe dei actuali vł habituali acqſita vł infuſa. Patet/ nūꝗ electio ē bōa niſi ſit ex aliq intētiōe recta. ſȝ nulla intētio ē recta niſi ſit dilectio dei: quia nihil vltimate recte poteſt intēdere niſi ſit deus: ergo nulla electio ē bona niſi ſit ex dilectiōe dei actuali vł habituali acqſita vł infuſa. hoc ꝓbat ex Auguſt. Nihil ē bonū niſi ex radice. ⁊ dicit Gregori⁹ in ſecūdo. iiij. diſtin. ꝙ nulla eſt operatio idifferēs/ ⁊ nō oportet quēlibet ꝑ tpe quo nō tenet/ cogitare de deo actualit: ſȝ ſufficit habitualiter. ⁊ eſt ꝓcedere ex habitu charitatis acquiſito vel infuſo. ¶ Secūdū corollariū. Nulla operatio pure īfideliū eſt ꝟt⁹. Per infidelē purum illū intelligit qui de diuinitate vera nullā habet cognitionem/ vt eſt idolatra qui credit aliqd eſſe deū qđ nō eſt de⁹. Patet/ ſequitur bene/ iſte eſt infidelis pur⁹: ergo non habet intētionē rectā nec actualē nec habitualē/ et ad electionem bonā hoc requirit: ergo nullā habet electionē bonam: ꝗ quācūqȝ libere habeat/ ſemꝑ eſt mala.

Primum corollarium.

Scōm corollariū. Nulla operatio pure infideliū eſt virtus.

[Hāc opinionē credo veram: ⁊ rō/ qꝛ ſicut dicit Adā/ ſufficit relatio habitualis. i. ſi iterrogaret pluries/ diceret fidelis ꝑpter deū. ſic ſi infidelis interrogaret pluries/ diceret ꝓpter ſuū idolū.] ¶ Circa primū corollariū eius dicit ꝙ anꝗ electio ſit bōa: oportet ꝙ ſit ab actuali vł habituali amore dei. Ergo ipſe Grego. debet concedere ꝙ habit⁹ acquiſitus diligendi deum ſuper omnia/ cōcurrit imediate ad dilectionē creature: ergo concurrit ad actus differentes ſpecie ab illis ex quib⁹ genitus eſt. Patet/ talis diligit creaturam ex habitu acquiſito diligēdi deū: ⁊ nō ex habitu acquiſito diligēdi creaturā: ergo imediate ⁊ elicitiue ex habitu diligēdi deū/ diligit creaturā: ꝗ talis habit⁹ effectiue ꝯcurrit ad dilectionē creature: qđ ē falſū. Nūꝗ habit⁹ imediate ꝯcurrit ad ꝓducēdū act⁹/ niſi tales act⁹ ſint eiuſdē ſpēi cū actib⁹ ex qb⁹ genit⁹ ē: vł niſi ferat ſuper obiectū ꝑtiale illi⁹. ⁊ iō iſta opinio Gregorij non videt multū apparēs: ⁊ propterea dicit Sco. xlj. diſti. ij. ꝙ aliqd fieri ꝑpt alterū/ tripliciť ꝯtingit. Uno mō actualit. Scđo mō ꝟtualit. Tertio mō habitualit. Uñ aliqd eē volitū vł amatū actualit ꝑpt alterꝫ/ ē qñ ex actuali amore alteri⁹ volūtas elicit amorē iſti⁹. vt ſortes actu vult ſanitatē: ⁊ ex illa volitiōe vult potionē amarā. tūc ſortes actu refert potionē amarā i ſanitatē. Sȝ ꝟtualit referre eſt qñ in principio actionis illa elicitur actualit ꝓpter aliquod aliud obiectū

Additio.

Aliqd fieri ꝑpt alterum trí plr cōtingit.

et in ꝟtute talis elicitionis adhuc cõtinuatur/ Quis nõ ſit actualis cõſideratio illius alterꝰ obiecti: vt ſortes vult ſanitatem: ex illa volitione elicit volitionem ambulãdi: cõtinuat talem volitionem/ et ambulat nõ amplius cogitãdo de ſanitate in ꝑncipio actionis actualiť elicite: talis volitio ambulandi ex volitione ſanitatis cõtinuať / in virtute illiꝰ dicitur virtualiter volita ſiue relata. [Quero quomodo virtute volitionis ſanitatꝭ cõtinuať ãbulatio poſtꝙ illa volitio deſinit eſſe? Poteſt dici ꝙ per volitionē ãbulãdi cauſať impetus in mẽbꝛis qui in abſentia volitiõis manet. Hoc videť dicere Scotꝰ in quarto.] Sed habitualiť referre vnum obiectũ in aliud: eſt habere actũ volẽdi circa tale obiectum ex natura referibilē cũ habitu referẽdi in aliud obiectũ: vt ſortes volens dare elemoſynã/ nõ vult dare ꝓpter deũ nec actualiter nec virtualiť: qꝛ talis volitio a ꝑncipio nõ fuit cauſata ex dilectiõe dei: ſed vult dare habitualiť/ quia habet habitũ referẽdi/ ſcilicet dilectionem dei: tũc refert habitualiť. Dicit vltra Scotus/ ad hoc ꝙ actꝰ ſit bonꝰ moꝛaliter/ non ſufficit habitualis relatio: et non requiritur actualis: ſed ad minus reqriturvirtualis/ dũmodo a tꝑe relationis actualis non ſuꝑuenerit oppoſita relatio. et cõſequenter Sco. ponit actũ mediũ/ puta quando actus eſt referibilis habitualiter ſolũ. ¶ Recolligẽdo ſupꝛadicta/ eſt ꝑmo dictũ ꝙ ad bonitatē intẽtiõis non ſequitur bonitas electiõis: ſed ad malitiam intẽtiõis ſemꝑ ſequitur malitia electiõis/ quia omnis volitio elicita ꝓpter malũ finē/ ſemper eſt mala. Dictum eſt etiam ex Gregoꝛio ꝙ oīs actꝰ nõ ꝓcedẽs ex amoꝛe dei actuali vł habituali/ eſt malus. et actum referri habitualiť/ nihil aliud eſt niſi actũ cauſari ex habitu circa finē: et nõ eſt/ ſi quis interrogetur cur hoc facit/ ꝙ dicat ſe facere ꝓpť talē finē: ſꝫ ē ex habitu cauſari. ⁊ hoc ĩpugnatũ ē: ⁊ poſita eſt triplex relatio ex mẽte Scoti/ quē cõiter imitanť doctoꝛes: quam triplicē relationē cepit Sco. a ſancto Bonauentura. ¶ His ſuppoſitꝭ/ quia dictũ eſt ꝙ ad bonitatē electionis nõ ſufficit bõitas intẽtiõis/ tenẽdo cũ Ockã/ Thoma et alijs/ ꝙ idem actꝰ eſt circa finē/ ⁊ circa mediũ ad finē: Queritur vtrũ ille actꝰ qui eſt ſimul intentio boni finis/ ⁊ electio mali medij/ ſit bonꝰ ⁊ malꝰ ſimł: vt volo ſubuenire pauperi pꝛopter deũ: et volo furari vt ſubueniam pauperi ꝓpter deũ. Actus tertius ſecũdũ Tho. et Ockã eſt volitio furãdi/ et dilectio dei: et idē actꝰ in numero eſt intẽtio bona/ ⁊ electio mala. Queriť nũc an intẽtio ſit bona/ Quis electio ſit mala? Uideť ꝙ ſic: ſicut apparet ex dictis ſancti Tho. ſi qs habeat vnicã volitionē/ qua vult furari vt adulteretur: talis volitio eſt duplex vitiũ: quia equiua

Additio.

Quid ſit habitualiter referre.

let duabus volitionibꝰ| quaꝝ vna eſt furtũ: ⁊ altera adul-
teriũ. ergo ſimiliter volitio qua quis vult furari vt ſubue-
niat pauperi ꝓpter deũ| erit furtũ: et actus charitatis re-
ſpectu ꝓximi. ⁊ per ꝯñs erit actus bonus: ⁊ actus malus.

¶ De electione| an aliqua ſimul ſit bona ⁊ mala.
Capitulum duodecimum.

Videndũ eſt an aliqua electio poſſit ſimul eſſe bona ⁊ mala: vt ſi ſortes habeat duas intẽtiones| vnã bonã| alterã malã: ⁊ habeat electionem circa aliqđ medium ad vtrũq; iſtorum finiũ: an talis electio ſit ſimul bona et mala: vt ſortes habet intentionẽ vel intendit deũ: habet alterã intentionẽ reſpectu vane glorie| venialẽ tamẽ: vltra dictat ꝙ ad conſequutionẽ iſtorum finiũ neceſſaria eſt datio elemoſyne. iam ex vtraq; iſtaꝝ intentionũ elicit volitionẽ dandi elemoſynã. Queritur an talis volitio que fertur ſuper obiectum debitũ ꝓpter bonum finem| ⁊ etiã ꝓpter malũ| ſit bona ꝑciſe| vel mala ꝑciſe| vel bona ⁊ mala ſimul? Qꝫ ſit bona| ptꝫ: qꝛ elicitur conformiter ad verũ dictamen prudẽtiale| ſcꝫ ad iſtud| dãda ẽ elemoſyna pauperi| ꝓpter deũ. ⁊ talis volitio dãdi ẽ illi totaliter ꝯformis. ergo illa volitio eſt bona moraliter. Qꝫ ſit mala| ptꝫ ex ſecũda cõcluſione poſita: qꝛ cum intẽtio eſt mala: ſemꝑ electio eſt mala. ¶ An ꝓ malo actu det deꝰ bona tẽporalia? Videtur Auguſtinus dicere de Romanis ꝙ habebãt imperiũ ex iuſtis actibus quos fecerũt ob inanẽ gloriã. v. de trini. ca. xij. ⁊ xv. ¶ Quantũ ad hoc monachus in ſcđo tenet ꝙ idem actus eſt bonus ⁊ malus. Idẽ tenet Adam in fine ſecũdi. ⁊ capit de volitiõe obſtetricũ| que erat volitio mentiẽdi ⁊ ſaluãdi hebreos. et illa volitio erat equiualenter due| ſicut actꝰ ſiue volitio q̃ eſt equalẽter vſus ⁊ fruitio. Gregoriꝰ in ſcđo diſtinc. xxviij. hoc impugnat. ¶ Sed quãtum ad ſolutionẽ predictarũ queſtionũ| ponã duas ꝓpoſitiones ſcđm qđ mihi videt̃. Prima ꝓpoſitio. Nullus actus interior imediate liber ſimul eſt bonus et malus. ꝓbatur argumẽto Gregorij. bene ſequitur. iſte actus eſt malus: ergo fit qualiter fieri non debet. ⁊ vltra: fit qualr̃ fieri non debet: ergo nullo modo eſt ꝯformis dictamini recto: qꝛ fieret taliter qualr̃ fieri debet. Ultra. nullo modo eſt cõformis dictamini recto: ergo nõ eſt bonus. ecce ꝑcipuũ argumẽtũ Gre. ¶ Scđa ꝓpõ. Probabile eſt dicere ꝙ idẽ actꝰ imperatꝰ exterior ſimul eſt bonꝰ ⁊ malus. Patet| poſſibile eſt ꝙ idẽ actus exterior imperetur a duabꝰ volitionibꝰ q̃ꝝ vna ſit bona| altera mala. igit̃. Patet ꝓñũ. habeã duas intẽtiones: vnã in ordine ad deũ quẽ ꝯſtituo ꝓ fine vltimo. habeã alterã reſpectu vane gl̃ie| nõ tanq̃ finis vltimi: ſꝫ

An aliq̃s actus ſit̃ poſſit eſſe bonus et malus.

Idẽ actꝰ et bonꝰ ⁊ malus.

Prima ꝓpoſitio.

Scđa ꝓpoſitio.

vane glie venialis tm̄: illa duo ſimul ſtant: q: veniale ſtat cū gratia. Tunc arguit ſic vt prius: q: poſſum iudicare ꝙ ad cōſequēdū vtrūq; iſtoꝝ finiū cōueniens eſt datio elemoſyne: ⁊ tunc poſſum elicere volitionē dādi elemoſynā ꝓpter deū ſumme dilectū. Similiter elicio volitionē dādi ꝓpter vanā gloriā. quelibet iſtarū volitionū imperat illū actū exteriorē: ſcʒ dationē elemoſyne: imo quelibet ſeorſum poſita imperaret illā: ideo eſt bona ⁊ mala: cū imperet a bona ⁊ mala volitione: qḋ erat ꝓbandū. ¶ Cōtra. ergo idem actus erit ſatiſfactori⁹ ⁊ demeritorius pene. dicit ꝙ verum eſt denominatione extrinſeca. ergo ꝓ eodē actu beatificabitur ⁊ punietur. non eſt incōueniens: quādo beatificabitur pro illo actu non imediate: ſed mediante altero actu. Similiter punietur non mediate: ſed immediate ꝓ altero actu: ſcilʒ qui talē imperabat. Ideo cum querebat a principio vtrum ille actus qui ſimul eſt intentio boni finis: ⁊ intentio mali medij: ſit ſimul bonus et malus: dicit ꝙ eſt ſolū malus. ⁊ ratio eſt: q: nullo mō eſt cōformis rōni recte. igit. Patet de volitione furādi vt ſubueniat pauperi ꝓpter deū: q: talis eſt cōformis dictamini falſo ſiue erroneo: ſcʒ iſti: furādū eſt vt ſubueniat pauperi. ¶ Ad ſcḋꝫ de duplici intētione: vna mala: ⁊ altera bona: ⁊ vnica electione: Dico ꝙ talis electio eſt ſimpl'r mala: ⁊ nullo modo bona: vt eſt volitio dādi elemoſynā ꝓpter deū ⁊ ꝓpter vanā gloriā venialē. Cōtra: talis eſt cōformis dictamini recto. Dico ꝙ dupl'r intelligit ꝙ volitio ſit ɔformis dictamini recto. Uno modo ꝙ per illam velim taliter qualiter oīmode dictatū eſt per illud dictamen verū. Alio modo ꝙ per illā velim taliter qualr oīmode ⁊ ſolum dictatū eſt. et tūc ad volitionē eſſe bonā non ſufficit primus modus: q: in ꝓpoſito non ſolū taliter qualiter oīmode eſt dictatum: elicitur. Ex quo ſequit ꝙ ad bonitatē volitionis nō ſolum ſufficit poſitio omniū circūſtantiarū requiſitarū ad bonitatem actus: ſed requiritur ꝙ non ponatur aliqua volitio deturpans. modo in predicto caſu ponit alia circūſtantia deturpans actum: ſcilicet quia datur etiā propter vanam gloriam. ¶ Reſolutio igit eſt ꝙ circūſtantia finis requirit ad bonitatem operationis: et ꝙ ſemper ⁊ vniuerſaliter in omnibus circūſtantia mali finis reddit electionem ad illum finem malā: ⁊ ꝙ electio cōformiter elicita ad duos fines: quoꝝ vnus eſt bonus: ⁊ alter malus: eſt preciſe mala: ꝗuis ſit cōformis dictamini recto: ſed non ſolū: ⁊ hoc requiritur ad bonitatē actus. ¶ Conſequēter videnda ſunt duo in hac materia. Primū: vtrum circūſtantia male volitionis diminuat bonitatē alterius bone volitionis: que quidē bona volitio nō reſpicit primā tanꝗ referētē. Exē-

Idē act⁹ eſt ſatiſfactori⁹ ⁊ demeritori⁹ pene.

Dupl'r volitio ɔformatur dictamini recto.

Reſolutio.

Circūſtātia mali finis ſēp reddit electionē malam.

plum. Sortes habet vnã malã volitionẽ / puta appetitũ vane glorie: et ſimul cũ illa mala elicit vnã virtuoſam: q̃ nõ refert per illã malã: qꝛ tunc nõ eſſet virtuoſa: puta elicit volitionẽ dandi elemoſynã ꝓpter deũ / q̃ nullo mõ refert in obiectũ male volitiõis. ſ. vane glorie: vtrũ talis mala volitio (q̃uis nõ deprauet ſcd̃am) ad minꝰ diminuat bonitatẽ eiꝰ: hoc eſt: vtrũ rõne talis male volitiõis iſta bona volitio nõ ſit tã bona q̃ bona foret ſecluſa tali volitiõe mala? ¶ Alia difficultas: dictũ eſt ꝙ bonitas intẽtiõis nõ infert bonitatẽ electiõis. Queritꝰ q̃uis electio ſit mala: vtrũ ad minꝰ bonitas intẽtionis diminuat de malitia eiꝰ: ita ꝙ bonus finis ſit circũſtãtia diminuẽs malitiã electiõis: vt q̃ vult furari vt det pauperi ꝓpter deũ / minꝰ peccet q̃ q̃ vult furari ſine tali relatiõe. ¶ Quãtũ ad primũ ponitꝰ talis ↄcluſio. Malitia volitiõis ſiue intẽtionis alicuiꝰ nullo mõ diminuit de bonitate electiõis q̃ impertinẽter ſe hꝫ ad illã intẽtionẽ cuius obiectũ nõ refertur ad obiectũ illius intẽtiõis: vt illa volitio dãdi elemoſynam q̃ ponitur ſimul cũ appetitu vane glorie: illa datio nõ refertꝰ ad vanã gloriã. talis ẽ eque ꝛ tã bona q̃ bona foret ſecluſa vana gloria. Et ad hoc ꝓbandũ poſſunt multe rõnes adduci: quarum vna apparẽtior eſt hec: qꝛ oppoſito dato / puta ꝙ illa volitio dãdi elemoſynã ꝓpter deũ / eſſet minꝰ mala ꝓpter aſſiſtẽtiã vane glorie / ſequeretꝰ ꝙ ratiõe peccati venialis q̃s haberet penã perpetuã ꝛ incõmodũ ꝑpetuũ. qđ eſt falſũ. Patet añs / ſortes in gratia exiſtẽs vult dare elemoſynam pauperi ꝓpter deũ. cũ iſta volitione habet appetitũ vane glorie / q̃ eſt ſolũ veniale pctm̃. ſi talis volitio dãdi elemoſynã ſit minꝰ bona q̃ foret ſecluſo tali appetitu vane glie: ergo eſt minꝰ meritoria q̃ foret ſecluſo tali appetitu. Tũc arguitꝰ ſic: iſte actus eſt minꝰ demeritoriꝰ q̃ foret ſecluſo illo veniali: ergo minꝰ de premio per aliquã latitudinẽ ſibi debetꝰ q̃ deberetꝰ ſecluſo tali veniali. hec cõſequẽtia eſt nota. tũc capio latitudinẽ per quã minꝰ de p̃mio debetꝰ: ꝛ ſit vnius gradꝰ. tunc ꝓpter illud veniale ſortes iſto gradu premij ꝑpetuo p̃uabitur. ergo ꝓpter veniale habebit perpetuũ incõmodũ ꝛ ꝑpetuã penã. Conſequẽtia eſt certa / ꝛ añs ptꝫ. ſecluſo veniali / ꝛ nullo altero poſito / ꝛ q̃cũqꝫ altero eodẽ manẽte adequate ꝛ inuariato / ſortes haberet iſtum gradũ premij: ꝛ ꝓpter poſitionẽ ſolam iſtius venialis / talem gradũ nunq̃ habebit. Igitur ratione venialis perpetuo priuabitꝰ illo gradu et tali cõmodo. Et ex hoc ſequeretur tale corollariũ ꝙ aliquis beatus haberet penam. Patet / omnis carentia alicuius boni prouenĩẽs ratione peccati quod alias ineſſet ſi tale peccatum nõ fuiſſet / eſt pena. ſed carẽtia illiꝰ gradꝰ eſt huiuſmodi: igitur.

Propõ. (beside: "vult furari ſine tali relatiõe. ¶ Quãtũ ad primũ ponitꝰ ta-")

Carentia alicuiꝰ boni prouenĩẽs rõne peccati ẽ pena.

Dicitur notāter carentia ꝓueniens ratione peccati. nam
ſi aliquis careat aliquo gradu beatitudinis nō ratiōe pec
cati precedētis/ nō eſt illi pena. habet̃ ergo hec concluſio
ꝓbata/ ꝙ nunq̄ aſſiſtentia peccati venialis diminuit voli
tionē alicuꝰ boni poſiti ſimul cum tali peccato aſſiſtente:
qꝛ tunc ratiōe peccati venialis aliquis perpetuo puniret̃.
Cōtra hoc arguit̃ ſic. ſi ſupradicta nunc eſſent vera/ eodē
modo ꝓbarē ꝙ relatio qua refertur actus bonus qui alias
eſſet bonus/ in finē venialē/ non impediret bonitatē illius
actꝰ: hoc eſt/ ſequeretur eodē modo ꝙ volitio qua volo da
re elemoſynā pauperi ꝓpter deū: et vanā gloriam venia-
lē: non impediret̃ a bonitate ꝓpter hoc ꝙ refertur in va-
nā gloriā: qꝛ ex oppoſito ratione peccati venialis habeo
incomodum et penā perpetuā. Patet/ ſi non referrem in
vanā gloriā/ talis actꝰ eſſet meritorius: et qꝛ refero/ nō eſt
meritorius: ergo ꝓpter hoc perpetuo priuabor illo gradu
glorie/ quē amitto ratione illius peccati venialis. Ad hoc
argumentū negat̃ conſequentia. Et ad ꝓbationē cū dici-
tur/ talis actꝰ non eſt meritorius ꝓpter relationē venialē/
⁊ ſecluſa foret meritoriꝰ: ergo. Dico ꝙ nō eſt ſimile: qꝛ talis
actus habet etiā illum finē/ ſcʒ vanam gloriā pro partiali
obiecto: ⁊ ſi non referret̃ in illum finē/ non eſſet idē actꝰ/
qꝛ variat̃ obiectum. Sʒ in alio caſu q̄uis non ponat̃ vana
Additio. gloria/ remanet eadē volitio. ideo nō eſt ſimile. [Cōtra ſo
lutionē replicatur. actus medij non habet neceſſario finē
ꝓ obiecto. ſuppono ergo opinionē Gregorij ꝙ nō ꝯtingat
aliquo actu velle aliquid ꝓpter aliud niſi ad iſtū ſenſum
ꝙ volitio finis que eſt intētio / eſt cauſa volitionis medij/
que vocatur electio. tūc argumentū ꝓcedit. nam volitio
dādi elemoſynā que refertur ad dilectionē dei/ ex appeti
tu vane glorie priuabit̃ aliquo certo gradu beatitudinis
eterne ſolum ꝓpter peccatū veniale. Hoc argumētum vi
detur difficile: ꝓpterea videt̃ concedendum ꝙ idē actus
poſſit ſimul eſſe bonus ⁊ malus. vł dicendū eſt ꝙ nulla ta-
lis electio eſt meritoria de nouo vł demeritoria. ⁊ hoc nō
poteſt dici/ qꝛ ſequeretur bene/ electio cauſata virtualiter
a dilectiōe dei/ eſt meritoria magni premij: ergo eodē mō
electio cauſata formaliter a dilectiōe dei. ⁊ hoc argumē-
tū eſt mihi difficillimum.] ¶ Quantū ad ſcđam difficulta
tē qua querebatur vtrū qui vult furari vt det pauperi/ mi
nus peccet q̄ qui furatur nō habito reſpectu ad finem bo
Propoſi- nū. Dicūt cōmuniter docto. ponendo concluſionē negati
tio. uā: vcʒ ꝙ non diminuitur malitia ratione illius relatiōis.
Vñ Aug. in homilia: ⁊ recitat̃. xiiij. q. v. ca. forte. i fine. vbi
dicit̃: Si totum tribuat pauperibꝰ qđ abſtulerat/ addit po
tius pctm̄ q̄ minuat. Hac cōcluſionem tenet monachus.

Ratio eſt (dicit) operatio que eſt mala / ꝙ refertur in bonũ finẽ / ſi ꝓpter hoc eſſet minus mala ꝙ̃ ſi non referret / dũmodo cetera maneãt paria pter relationẽ ⁊ nõ relationẽ: ſequeret ex oppoſito ꝙ aliqua relatio in bonũ finẽ / totaliter diminueret malitiã actus: vt ſi volitio qua volo furari ad ſubueniendũ pauperi / eſſet minus mala ꝓpter talẽ relationẽ: ſequeretur ꝙ ſi referat in finẽ meliorem in duplo / quadruplo / ⁊ ſic in infinitũ meliorẽ / ꝙ totaliter abſorberet malitia illius actus. cõſequens eſt falſum / qr furari nullo modo põt bene fieri. Diceret tamẽ ad hoc / non opꝫ ꝙ finis in duplo melior / in duplo de malitia tollat. ¶ Alia ratio. ſi talis volitio eſſet minus mala ꝓpter illam relationem: ſit vnus gradus malitie / ⁊ ꝙ talis relatio abſorbeat illũ gradũ: tunc illa non eſſet amplius mala: ergo talis relatio totaliter abſorberet malitiam illius actus. Secũdũ argumentũ ſiue ratio ad ꝓbandũ ꝙ nõ diminuitur malitia ratione illius relatiõis. capio duos / ſortẽ et platonem: ſortes vult furari ꝓpter auaritiã preciſe / plato ꝓpter auaritiã ⁊ ꝓpter ſubuẽtionem proximi: ita ꝙ tantũ fertur in auaritiã ſicut ſortes / qr tñ vult furari ſicut ſortes. tũc plato tñ peccat ſicut ſortes. Patet / nam ſecluſa tali relatiõe tantũ peccaret ſicut ſortes: ſed ipſa poſita nõ impedit qn tãtum peccet. qđ patet. Omnis circunſtantia faciens ad malitiã actus ſortis / reperitur in actu platõis: nam ad malitiã actus ſortis iſta duo reperiunt / ſcilꝫ ꝙ capit vel vult capere alienũ: ⁊ propter auaritiã. ⁊ talia duo reperiuntur in actu platonis equaliter ⁊ eque intenſa ſicut in ſorte. ergo illi duo actꝰ ſunt eque mali. ⁊ vltra: ergo relatio in bonũ finẽ / nõ diminuit de malitia actus mali. ¶ Cõtra hoc arguit apparenter / Sortes vxoratꝰ ſi velit cognoſcere vxorẽ vt expellat libidinẽ: peccat venialiter (ſcđm multos doctores: vt ſcđm Tho. ⁊ s. Bonauẽ. licet Martinꝰ ⁊ moderniores teneant oppoſitũ) tamẽ ſi illam volitionẽ referret in bonũ finẽ / ſcꝫ in ꝓcreationem prolis / nullo modo peccaret: ergo relatio in bonũ finẽ / aliquãdo abſorbet totam malitiã actꝰ. ergo aliquando diminuit. ¶ Cũ ſic arguit. ſi ſortes velit cognoſcere vxorẽ ⁊c̃. hoc dato: et tñ ſi velit illam cognoſcere ꝓpter prolẽ / nõ peccat. Diſtinguo. vł ſi cetera maneãt paria: vel ſi non maneãt paria: verũ eſt. Unde ſi darẽtur duo apud iſtos doc. dicẽtes ꝙ cognoſcens vxorem cauſa libidinis explẽde / peccat venialiter: quorũ vnꝰ preciſe vellet cognoſcere ſuã cã delectatiõis explẽde: et alius ꝓpter ꝓlẽ ⁊ cauſa libidinis explẽde: ſi tñ inordinate ferret in delectationẽ ſicut alter / equaliter peccarẽt: ergo nõ eſt ſolũ differentia in hoc ꝙ vna volitio refertur in bonum finem / ⁊ alia in malum. ¶ Alia difficultas cõtra hãc

ꝓpoſitionē. capio ſoꝛtē ⁊ platonem/ ⁊ ꝙ vterqȝ ꝑ hoc tem
poꝛe teneat̄ dare elemoſynā pauperi ꝑpter deum: et ſoꝛ
tes velit dare ꝑpter deum ⁊ vanam gloꝛiā: ⁊ plato ſolum
ꝑpter vanā gloꝛiā venialē. illo caſu ſoꝛtes minus peccat
ꝙ̄ plato: ⁊ nō niſi qꝛ refert in bonū finem/ ⁊ plato nō: et in
iſtis nō eſt differētia niſi qꝛ ſoꝛtes refert in bonū finem: et
plato nō/ ꝙ̄uis vterqȝ in malū referat. patet ꝙ̄ ꝙ ſoꝛtes mi
nus peccet: ⁊ plato plus. Nā volitio platonis eſt mala moꝛ
taliter: ⁊ volitio ſoꝛtis ſolū venialiter. quod patet. volitiōi
platonis deeſt vna circūſtātia. ſ. vltimi finis/ qꝛ̄ ꝑ tūc te
net̄ ſibi dare ſub pena peccati moꝛtalis: ꝙ̄ volitio platonis
eſt pctm̄ moꝛtale. Scōa pars añtis patet. ſ. ꝙ volitio ſoꝛtiſ
nō ſit moꝛtalis: qꝛ nō habet niſi vnā circūſtantiā malā q̄
eſt ſolū venialis: ⁊ nō habet defectū circūſtantie bone ad
quā tenet̄ ꝑ tunc ſub pena peccati moꝛtalis: ergo volitio
ſoꝛtis eſt dūtaxat venialis: ⁊ nō moꝛtalis. Diſtinguo ꝙ ſoꝛ
tes minꝰ peccet ꝙ̄ plato: vel trāſgreſſiue/ ⁊ ſic nego. nā in
nullo iſtoꝛū eſt tranſgreſſio niſi qꝛ vterqȝ equaliter appe
tit vanā gloꝛiā: ⁊ vterqȝ equaliter trāſgreditur. vl' ꝙ vna
illarū ſit peioꝛ omiſſiue: ⁊ ſic tranſeat. Vñ relatio in finem
bonū aliquādo facit ꝙ actus nō ſit ita malus omiſſiue ꝙ̄
malus foꝛet ſine tali relatione/ puta qñ agēs illū actū te
netur in illū finē referre. Secūdo dico. nunꝙ̄ actus malꝰ
ex obiecto ꝑncipali/ ⁊ non ex obiecto finis/ eſt minꝰ malus
cū relatione ꝙ̄ foꝛet ſine tali relatione: qꝛ malum obiectū
nunꝙ̄ debet eſſe volitū. ideo nō debet eſſe volitum ꝑpter
quecūqȝ finē. ſed quādo obiectum volitiōis nō eſt malum
ex genere: ſȝ ſolū ex circunſtātia finis: ⁊ teneoꝛ referre: ta
lis relatio facit ꝙ actꝰ nō ſit ita malus omiſſiue/ vt dictū
eſt. ¶ Eſt alia opinio oppoſita quā tenēt multi doctoꝛes:
vt Holcot. iij. di. ꝑmi: ⁊ eliphat. q. de libertate: ꝙ circūſtan
tia boni finis aliquātulū diminuit de malitia electiōis. et
iſta opinio fundat̄ in magiſtro ſentētiaꝝ di. xl. ſcōi dicēte/
peioꝛ em̄ eſt qui ꝯcupiſcēdo ꝙ̄ qui miſerādo furat̄. ergo vo
litio furādi ex miſericoꝛdia. i. ex appetitu ſubueniēdi pau
peri/ eſt minꝰ mala ꝙ̄ ſi nō referret̄ in illū finē/ ſȝ in ſub
uētionem. Et huius opiniōis videt̄ eſſe Aug. ⁊ ponit̄. xxij.
q. ij. vbi ponit octo genera mēdacioꝛū. Dicit ꝙ peiꝰ eſt mē
tiri libidine mētiendi ꝙ̄ recreatiōis cauſa/ ⁊ peius recrea
tionis cauſa ꝙ̄ ad ſaluandum bona tēpoꝛalia ꝓximi: ⁊ ad
huc peiꝰ ad ſaluādum tēpoꝛalia ꝓximi ꝙ̄ mētiri ad ſaluā
dum vitam coꝛpoꝛalē ipſius. ⁊ per cōſequēs relatio in bo
num finē diminuit: et in melioꝛē adhuc magis diminuit:
qꝛ alias vltima tria mēdacia eſſent equalis grauitatis: niſi
ꝑpter hoc ꝑ̄ciſe ꝙ vnū illoꝛū refertur in bonū finē/ aliud
in melioꝛē/ tertiū adhuc in melioꝛem. ideo dicit Augu. ꝙ

In circū ſtātia bo- ni finis minuat e mali- a electi- nis.

tertiū eſt minus malū. ergo relatio bona diminuit de ma
litia electionis. Ideo eſt opinio Aug. ⁊ magiſtri ꝙ relatio Relatio
in bonū finē diminuit: ⁊ relatio in meliorē plus diminuit. bona di=
¶ Et ad argumentū monachi, q̄ furat̄ vt det pauperi, mi minuit
nus peccat ꝑ hoc ꝙ refert in bonū finē: ergo circūſtantia de mali=
finis in infinitū melioris totaliter abſorbebit malitiā illi= tia ele=
us electionis. Nego ꝯñam: ⁊ ſicut dictū eſt prius etiam ex ctionis.
opinione monachi ꝙ beneficiū aggrauat peccatū: ſed nō
oportet ꝙ infinite maius beneficiū infinite aggrauet: eo=
dē modo nego iſtam cōſequentiā, circūſtantia boni finis
aliquātulū diminuit: ergo circūſtantia finis in infinitum
melioris, infinite diminuet de malitia: cōſequentia nihil
penitus valet. Fortius argumentū eſt. velle mētiri libidi=
ne mētiendi, eſt peius q̄ velle mentiri ad ſaluanda tēpo=
ralia, primi: ⁊ hoc alijs paribꝰ ſumptis, puta ꝙ ſit idē genꝰ
mēdacij: ergo eſt aliqua latitudo per quā eſt minꝰ malū.
ponat̄ ꝙ ſit vniꝰ gradus. tūc arguit̄ ſic: eſt poſſibile ꝙ ali=
qd mendaciū ſine relatione ad finē, ſit malitie vnius gra
dus, ꝓpter paruū conatū voluntatis: ergo ſi iſtud menda
ciū qd eſt preciſe vniꝰ gradus, ſecluſa quacūq; relatione
boni finis referat̄ in bonū finē, qui poteſt diminuere tota
liter illum gradū, abſorbet̄ a ſua malitia: ita ꝙ nullo mo=
do erit malum. Cōcedit̄ ꝙ eſt poſſibile ꝙ ſit malū vt vnū:
ſed negat̄ cōſequentia: qꝛ relatio in bonū finē de peccatis
que ſic ſe habēt ꝙ vnū eſt peius altero: plus diminuet de
peiori q̄ de minꝰ malo: hoc eſt, maiorē latitudinē malitie
abſorbebit q̄ de minus malo: ſed ꝓportionabiliter tñ di=
minuet de actu minꝰ malo ſicut de actu peiori: hoc eſt, ſi
faciat ꝙ actꝰ peior ſit in duplo peior q̄ foret ſine relatiōe:
tñ faciet de minus malo. ſed nō oportet ꝙ ſi auferat vnū
gradū malitie de peiori, ꝙ auferat vnū de minꝰ malo: qꝛ
quod diminuit de vno peccato, aliquādo eſt in infinitum
peius illo quod diminuit in altero: vt gradus qui diminui
tur de mortali, eſt in infinitū peior q̄ qui diminuit̄ de ve=
niali, vt relatio in finem diminuit ſolum de veniali vnum
gradum malitie venialis: ⁊ de mortali vnum gradū mali
tie mortalis: ſed malitia vnius gradus mortalis eſt in infi=
nitū peior q̄ malitia vniꝰ gradus malitie venialis. Dic ğ ꝙ
relatio bona in eundē finē, maiorē q̄titatē de maiori pctō
diminuit q̄ de minꝰ malo, verūtñ eque ꝓportionabiliter
de vtroq;: hoc ē ſi vni duplū, alteri etiā duplū. ſi triplū, al
teri triplū ⁊c. q̄uis duplū vniꝰ excedat duplū alteriꝰ in in
finitū ⁊c. Aliud argumētū monachi erat: ſortes volēs fu=
rari ꝓpt̄ auaritiā ſolū, ⁊ plato ꝓpt̄ auaritiā ⁊ vt ſubueniat
pauperi: plato tñ peccat ſicut ſortes. negat̄. ⁊ cū ꝓbat̄: qꝛ
q̄cq̄d regit̄ in ſorte faciens ad malitiā. ſ. cupiditas ⁊ latio

actus ſuper obiectum de ſe malum/ reperitur in platone. Dico φ verũ eſt:ſed non quicquid reperitur in platone diminuens/ reperiꝛ in ſorte:qꝛ reperiꝛ pietas diminuens in platone/ ⁊ nõ in ſorte. Jõ oportet ſic argumẽtari. qcqd reperiꝛ in vno diminuẽs vel aggrauãs/reperiꝛ in alio: ergo

In circũſtãtia venialis aggrauet tãtũ venialiter.

equaliter peccãt. ¶Utrũ electio moꝛtalis que referꝛ in finẽ malũ venialẽ/ex illa relatione moꝛtaliter vł venialiter aggraueꝛ:vt ſorte vult occidere vel furari:illa electio eſt moꝛtalis.ſed vult occidere vł furari ſolũ ꝓpter vanã gloriam venialẽ. cũ talis electio ſit peioꝛ pꝛopter malitiã finis:an ſit peioꝛ moꝛtaliter vel venialiter? Arguiꝛ φ ſolum venialiter:qꝛ circunſtantia venialis non poteſt magis aggrauare ꝙ ſit in ſe mala.ergo. Jn oppoſitũ.ergo ſi ſit peioꝛ: eſt ſolũ peioꝛ moꝛtaliter. ¶Hanc difficultatẽ tractat Clymẽton vltima qõne ſui libri/ dicẽs φ illud peccatũ eſt grauius moꝛtaliter ꝙ foret ſine tali relatione in illũ finẽ. Ptꝫ/ois circũſtãtia mala volita aggrauat: ⁊ iſtõ pctm̃ nõ eſt grauiꝰ venialiter/qꝛ nõ eſt pctm̃ veniale/ſed ſolum moꝛtale:ergo iſtud pctm̃ eſt grauius ſolũ moꝛtaliter. Rationẽ adducit:aliqñ bonũ/ puta gŕa/ aggrauat moꝛtaliꝛ. ergo veniale põt aggrauare moꝛtaliter. Siĺiter qui mentitur nocẽdo vni vt pꝛoſit alteri/ ꝓpter circũſtantiã moꝛtalẽ illud eſt moꝛtale: qꝛ vnica circũſtantia moꝛtalis ſufficit facere moꝛtale/ ꝙuis ſint alie circunſtantie veniales.

Reſolutio.

¶Reſolutio ꝗ huiꝰ do. eſt φ electio mali obiecti moꝛtalis qð quidẽ obiectũ malũ referꝛ in finẽ venialẽ:ex tali relatione aggrauaꝛ illa electio moꝛtaliter. ¶Arguiꝛ ſic/⁊ apparẽter.capio volitionẽ qua volo furari vt cõſequi poſſim vanã gloꝛiã.talis volitio equalet duabus.ſ.velle furari/et velle cõſequi vanã gloꝛiã: ⁊ nõ habet malitiã ꝑterꝙ illas ꝗ reperiunꝛ in iſtis duabꝰ: vt ille ꝗ vult furari vt adulteretur/ talis volitio nõ hꝫ in ſe malitiã niſi illã quã due volitiões qbꝰ illa equalet/ſeoꝛſũ haberẽt.ſꝫ in iſtis duabꝰ volitioibꝰ ſeoꝛſum captis:ſcꝫ velle furari/ ⁊ volitiõe vane gl̃ie venialis/reperiꝛ pciſe vna moꝛtalis/⁊ alia venialis:ꝗ volitio furãdi ꝓpter vanã gloꝛiã venialẽ: ꝑter malitiã ꝗ ꝓuenit ex obiecto/nõ hꝫ niſi malitiã venialẽ. Jdeo ꝓpter hoc apparet mihi ſatis ꝓbabile φ idẽ pctm̃ põt eſſe et moꝛtale ⁊ veniale.nã rõne eiuſdẽ actus qui ferꝛ ſup duo obiecta/ poſſunt cõtrahi duo reatus/ vnus ad penã eternã/aliꝰ ad tẽpoꝛalẽ.

Additio.

[Contra/perpetuo punietur ꝓ peccato veniali. añs patet:qꝛ pena maxima in inferno eſt nolitio illius qð fecit: ergo perpetuo nult ſe furatũ fuiſſe ꝓpter vanã gloriã. Hoc argumẽtũ mouebat in cõtrariũ. mitiꝰ eſt tñ dicere φ ſolũ tẽpaliter puniꝛ ꝓ illo actu/inquãtũ venialis.]

¶De bonitate ⁊ malitia actuũ moꝛaliũ. Ca.xiij.

Conſequēter videndū eſt qd ſit bonitas act⁹/ et quid malitia. Et pmo ſit prima ꝓpoſitio. Bonitas act⁹ nihil aliud ē ꝙ ꝯformitas act⁹ libere eliciti ad dictamē rectum ſeu verū: cū debitis circūſtātijs. ꝛ hoc habet Scot⁹.xl.diſtinctiōe ſcdi: Durādus.xxxviij. Un̄ breuit' bonitas act⁹ nihil aliud eſt ꝙ act⁹ bon⁹. ¶Cōtra/ Jacob bene moraliter agebat volēdo cognoſcere Lyam quam credebat eſſe ſuam. talis volitio erat bona moralit': ꝛ tamē non erat ꝯformis dictamini recto: ſʒ errori inuicibili quo credebat illā eſſe ſuā: ergo ad bonitatē actus nō requiritur ꝙ ſit ꝯformis dictamini prudētiali vero. Simile argumētū fit de datiōe elemoſyne illi quē credo eſſe pauperē: iudico ꝙ eſt ei ſubueniendū: ꝛ non eſt ignorātia culpabilis/ volo huic ſubuenire/ talis volitio nō ē ꝯformis vero dictamini/ immo errori. ¶Pro ſolutiōe notādū ꝙ triplex ē modus dicēdi. Dicit Durādus ꝙ talis volitio erat bona: ꝛ cōformis dictamini vero. ſ. iſta eſt a me cognoſcenda: ꝛ non eſt error: qꝛ ſi eſt inuincibilis/ nō eſt error. Alit' dicit ockā ꝙ ꝗuis iudicium particulare ſit falſum: tamē habebat iudiciū vniuerſale quod eſt verū/ ſcilicet iſtud: omnis vxor mea eſt a me cognoſcēda. ꝛ ad bonitatē moralē ſufficit ſecundum eū cōformitas ad dictamen vniuerſale: ꝗuis dictamen particulare ſit falſū. Aliter dicit magiſter Martinus ꝙ talis habebat duo iudicia/ vnū ſcilicet/ omnis vxor mea eſt a me cognoſcēda. ꝛ ſcdm eſt/ iſta ē a me cognoſcēda: ꝛ cōſequēter duas volitiones ad illa duo iudicia cōformes. Primū iudiciū erat verū/ ꝛ volitio illi cōformis erat bona: ꝛ ſecūdū iudiciū erat falſum: ꝛ volitio illi cōformis erat mala: qꝛ immediate executiua operationis. mala inquā moralit': ſed nō imputabilit': ꝓpterea ꝙ ignorātia inuicibilis excuſabat nō a malitia morali: ſʒ ab īputabilitate. Jdeo reſpōdendo ad argumentū ſecundum opinionē Durādi que videtur ꝓbabilior: dicit' ꝙ ſicut ex falſo ſequitur verum: ꝙ ſimiliter dicit' iudiciū quo iudico de Cicerone nō indigēti ꝙ eſt ei danda elemoſyna/ quia credo eū eſſe pauperē/ illud dictamen ꝗuis ſeqtur ex falſo/ ē tamē verum. Cōtra. ſit plato iudicans Ciceroni nō eſſe dandā elemoſynā: ꝛ ſit ſortes credēs Ciceronē eē pauperē/ ꝛ iudicet ꝙ eſt ei danda elemoſyna: illa duo ſunt cōtraria: ꝫ vnū eſt verū/ ſcilicet platonis: ꝛ aliud falſum. ergo. Dico ꝙ ſi plato habeat tale iudiciū/ nō eſt ab aliquo Ciceroni dāda elemoſyna/ tale ē falſum. ſʒ ſi habeat tale iudiciū/ non ē a me dāda elemoſyna Ciceroni/ tale ē verū: ꝛ tūc nō cōtradicit iudicio ſortis/ ſed ſe habēt illa impertinēt': ꝛ nullo modo cōtradictorie. ¶Viſum eſt ergo penes quid attē

Prima ꝓpoſitio. Quid ſit bonitas actus.

ditur bonitas actus moralis.ſed queritur penes quid attenditur maior bonitas in vno/ꝙ in altero. Reſpōdet monachus ꝙ maior bonitas non attēditur penes hoc ꝙ eſt eſſe magis conforme dictamini recto/vel penes hoc ꝙ eſt eſſe magis intenſū:vel penes hoc ꝙ eſt poſſe acceptari ad maius premiū eternum vel temporale.patet primū. Nulla ratio eſt magis vera ꝙ altera: ſicut vnum verum nō eſt magis verum ꝙ aliud:ſicut propoſitio contingens nō eſt magis vera ꝙ neceſſaria.igitur. Neqꝫ penes ſecundum.nam ſtat actum magis intenſum eſſe minus meritorium ꝙ minus intenſum : vt ſtat actū diligendi deum remiſſum eſſe magis meritorium actu intenſiori diligendi proximum. Neqꝫ penes tertiū.patet.quocūqꝫ premio dato/poteſt acceptari ad maius.ſed(dicit monachꝰ) attēditur penes hoc ꝙ de facto ad maius premium eternum vel tēporale acceptatur. Contra hoc arguitur.ꝙuis a deo pro actu meritorio nullum eſſet promiſſum premiū:nihilominus vnꝰ actꝰ eſſet altero melior moraliter. ergo ꝙuis actꝰ morales nō acceptentur ad premium vel temporale vel eternum/ adhuc aliq̄ eſſent ceteris meliores.ergo exceſſꝰ bonitatis nō attēditur penes hoc ꝙ acceptatur ad maiꝰ vel minꝰ premiū. Itē ſequitur ꝙ actus acceptatꝰ ad premiū eternū/eſſet in infinitū melior ꝙ acceptatus ad temporale.ideo dicitur ꝙ attenditur penes hoc ꝙ eſt eſſe cōforme dictamini prudentiali ſecūdum meliores circūſtantias : puta quia circa meliꝰ obiectum vel ad meliorem finem ordinatum:ꝛ ſic de circūſtātijs ſcilꝫ modi/ loci ꝛc̄. ſed circūſtātie obiecti ꝛ finis ſunt precipue.

Penes quid attenditur maior bonitas in actu. Vnū verū nō eſt magis verū ꝙ aliud.

Malitia oppoſito modo ſe hꝫ ad virtutē moralem.

Alia ꝓpoſitio. Malitia actꝰ nō ē difformitas ad dictamen verū actu exiſtēs. patet. Nam aliqͣs poteſt peccare ſe conformādo dictamini vero/ ꝛ etiā erroneo. igitur illa malitia vniuerſaliter nō ē illa difformitas ad dictamē verū actu exiſtens. Tertia propoſitio. Ut actꝰ ſit malus: nec requiritur nec ſufficit ꝙ ſit difformis dictamini qͦd ſi ineſſet: eſſet verū. Secunda pars patet:puta ꝙ non ſufficit. nam volitio Jacob ſecundum Durandum ꝛ Ockam non erat mala:ſed merebatur per illā/ꝛ tamen illa erat difformis dictamini qͦd ſi infuiſſet/fuiſſet verum/ergo nō ſufficit ad malitiam moralē ꝙ actꝰ ſit difformis dictamini qͦd ſi ineſſet/eſſet verū.prima pars patet:puta ꝙ nec illud requiritur. Nam aliqua volitio q̄ elicitur contra dictamen erroneum/eſt mala moraliter.patet. fortes dictat ꝙ mētiēdum eſt/ꝛ nihilominus nult mētiri.talis nolitio eſt mala: ꝛ tamē non eſt difformis alicui dictamini qͦd eſſet verum ſi ineſſet.ergo vt actꝰ ſit malus/ nō requiritur ꝙ ſit difformis dictamini quod de facto eſſet verū ſi ieſſet. Ideo ad vidēdum quid requiratur ꝛ ſufficiat ad malitiā moralē i

Propoſitio. Malitia actꝰ nō ē difformitas ad dictamē verum actu exiſtens.

ponitur ꝓpoſitio trimembris/que talis eſt. Ut aliqs act⁹ ſit malus moraliter/ requirit̄ ⁊ ſufficit ꝙ ſit diſformis dictamini actu exiſtēti vel exiſtēti credito vero: vl̄ ꝙ ſit diſformis dictamini quod ſi ineſſet/ eſſet verū: ⁊ nō habetur ignorātia inuincibilis. ⁊ iſta vltima pars ponitur propter caſum de Jacob/ ⁊ de illo q̄ dat elemoſynā diuiti quē credit pauperem. Et oēs malitie morales reducūtur ad aliquod iſtorū triū membrorum: q₂ omnis malitia eſt diſformitas actus libere eliciti/ ad rectā rationem/ vel ad illam que putatur recta/ vel ad aliquā que eſſet recta ſi ineſſet/ cuius non habetur ignorātia inuincibilis oppoſita. [Vibi videtur ꝙ ſufficit ad malitiā moralē ꝙ ſit cōtra dictamē actu inexiſtens/ vl̄ q̄d ſi ineſſet/ eſſet verū ſi non eſſet ignorātia inuincibilis.] Querit Ockā. iij. quolibeto. q. xv. vtrū illa cōformitas ⁊ diſformitas ſit aliquid diſtinctū ab actibus cōformibus vl̄ diſformibus/ vl̄ an ſit ipſemet act⁹ conformis vel diſformis. Quātum ad illam conformitatē apud Scotum ⁊ reales illa conformitas eſt reſpectus: ſed ꝓ nunc dico ꝙ conformitas nihil aliud eſt ꝙ̄ actus cōformis: q₂ oppoſito dato/ ille actus poſſet libere elici: et non eſſe bonus. patet. deus nō neceſſitatur ad coagēdum productiōi illius reſpect⁹. Difficultas eſt de diſformitate. vnde Sco. in. ij. d. xxxvj. ponit quattuor per ordinē. Primū ꝙ malitia non eſt priuatio boni nature. vnde bonum nature nō eſt aliud ꝙ̄ habilitas naturalis ad bonū. Dixerunt aliqui ꝙ omne malū aliquid adimit de illa habilitate ad bonū. cōtra quos arguit Sco. ⁊ precipua eius ratio eſt iſta. ſecundum peccatū poteſt eſſe eque graue cum primo/ ergo aufert tātam quātitatem de bono nature ſicut primū. et tūc per applicationē finitorū peccatorum totaliter auferretur illd̄ bonū nature. quod eſt falſum. ergo malitia act⁹ non eſt priuatio boni nature. Secundo dicit ꝙ non eſt priuatio boni gratuiti: q₂ veniale habet malitiam / et tamen gratuita nō priuat. Tertio malitia nō eſt priuatio boni habitus oppoſiti producibil's ex oppoſitis actibus: q₂ cū actu peccati ſtat intēſiſſimus habit⁹ actuū oppoſitorū. Sed quarto dicit̄ ꝙ malitia act⁹ eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe tali actui. patet. oīs creatura eſt debitrix deo ꝙ actus ſuos eliciat cōformiter ad dictamen rectū. Et inſequēdo Ockā/ cōformitas eſt ipſe actus cōformis. ideo ponitur p̄ma ꝓpoſitio. Non quelibet malitia cuiuſcūq₃ act⁹ eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui/ vt malitia odij dei/ vel volitio furādi nō eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui. pt₃. illi actui nulla pōt ineſſe rectitudo. Tum primo / dicit Ockam ꝙ rectitudo non eſt niſi act⁹ rect⁹: ⁊ nulla rectitudo eſt apta nata ineſſe illi actui:

Propoſitio trimēbris.

Quid requirat ⁊ ſufficiat ad malitiam moralē.

Additio.

Quid ſit conformitas act⁹.

Bonauētura diſ. xxxv.

Quid malitia act⁹.

Pria propoſitio.

ergo malitia non eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui. Cū ſecundo: et eſt apparentius argumentū Ockā. Eſt impoſſibile ꝙ volitioni furandi vel odij dei inſit rectitudo: cū ſit actus intrinſece vitioſus. ergo nullus obligatur ad dandam rectitudinem illi actui. conſequentia patet: cum nullus obligetur ad impoſſibile. igitur. ¶ Secunda propoſitio. Malitia actus ſeu diffomitas nō eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe voluntati vniuerſaliter. patet. poſſibile eſt ꝙ ſortes velit furari pro tempore pro quo nō obligatur ad nolitionem contrariā. certum eſt ꝙ non obligor ꝓ omni tempore diligere platonē. ſignetur tēpus quo non obligor: et in illo illum odiam. quo facto malitia odij non eſt priuatio rectitudinis ꝓ tūc debite ineſſe volūtati. patet. ſi malitia iſtius actus ſit priuatio rectitudinis debite ineſſe volūtati: maxime eſſet priuatio rectitudinis amoris platōis. ſꝫ talis rectitudo nō eſt ꝓ nunc debita: qꝛ nō teneor ꝓ nunc ad amandū platonē: ergo. Secundo. ſi malitia cuiuſcūqꝫ actꝰ eſſet priuatio: ſequeret̄ ꝙ malitia illius peccati trāgreſſionis eſſet p̄ciſe omiſſio: & ſic non foret peius trāſgredi & omittere ſimul: ꝙ̄ ſolū omittere. patet. ſi malitia ſit ſolū illa priuatio: ergo non foret peius &c. quod eſt falſum. ergo nō cuiuſlibet actus mali malitia eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe volūtati. Tertia ꝓpoſitio. Aliquādo malitia eſt p̄uatio rectitudinis ꝓ tūc debite. patet tū p̄mo: cuiuſlibet omiſſiōis malitia eſt priuatio rectitudinis ꝓ tūc debite: qꝛ omiſſio eſt p̄uatio actꝰ recti. Cū ſcdo. ſtat aliquē actū eſſe malū nō ꝓpter poſitionem male circunſtātie: ſed dūtaxat propter defectū bone circūſtantie: vt ſortes pro aliquo tempore non ſolū tenet̄ ſubuenire pauperi, ſed etiam propter deū. Ideo ſi ſubueniat etiam nō propter malum finem, ſolum omittēdo circūſtātiam bonā. ſ. propter deum: talis actus eſt malus, et malitia illiꝰ eſt p̄uatio rectitudinis ꝓ tunc debite ineſſe actui vel voluntati. Ideo dicit Ockā tria. primū ꝙ non ſemper malitia actus eſt p̄uatio rectitudinis debite ineſſe actui. ſecundū: non ſemper eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe volūtati. tertium: aliquā do eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe actui vel volūtati. [Ingenioſiſſime impugnat Ockam Scotū in hac materia: ſed videtur ꝙ nō ſufficiāt ponderationes poſite: qꝛ ſtante cōſcientia dictante ꝙ eſt mentiendum iocoſe, et poſita nolitione qua nolo mentiri iocoſe: talis actus eſt malus, & tamen ibi non eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui vel voluntati. & eodē modo de odio platōis in caſu libri. ꝓpterea aliquid eſt addēdum, ſcilicet vel poſitio malitie debite non ineſſe.]

Secūda propoſitio.

Tertia propoſitio.

Quid omiſſio.

Additio.

¶ De multiplici bonitate & malitia actuū. Ca. xiiij

Conſequēter videndū eſt de multiplici bonitate ꝛ malitia actus. Unde communiter doc. in ſcdo dicunt triplicē eſſe bonitatē actus. pma eſt ex gñe ſiue ex obiecto: ꝛ nihil aliud eſt niſi actus qui fert̄ ſuper obiectū conueniēs ſecundum rectā rōnem. per oppoſitū dicit̄ malus ex genere: quādo. ſ. fertur ſuper obiectū diſconueniēs ſcdm rectam rationē. Exemplū pmi: vt velle dare elemoſynā indigēti: talis volitio que fert̄ pcie ſuper tale obiectū / eſt actus bonus ex genere. Exemplū ſecūdi / vt velle detinere rem alienā inuito dño: talis volitio fertur ſuper obiectū diſcōueniens recte ratiōi: ꝛ vocatur mala ex genere. Alia eſt bonitas ex circūſtantijs: ꝛ eſt actus circunſtantionatus omnib⁹ circūſtantijs: ſecūdum dictamē recte rationis ſibi ꝯuenientib⁹ vel debitis: vt velle ſubuenire pauperi ꝓpter deū: ꝛ quia recta ratio dictat eſſe ſubueniēdū: et talis eſt ꝑfecta bonitas moralis. Sȝ malitia ex circunſtantia / eſt duplex. quedā contraria: altera vero ꝓuatiua. Unde apud Sco. act⁹ dicitur malus ex circunſtātia ꝯtrarie: quia. ſ. habet malam circūſtātiam: vt velle dare elemoſynā pauperi ꝓpter vanā gloriam. Sed actus dicitur malus ex circūſtantia priuatiue: quādo habet defectū bone circūſtantie quam debet habere: vt habēdo precise hanc volitionē / volo ſubuenire pauperi / non referendo in deū pro tēpore quo teneor referre / tali actui deficit vna circūſtantia. ſ. finis. Tertiū bonum dicitur meritoriū: ꝛ eſt act⁹ acceptatus a deo ad vitam eternā. Per oppoſitū malum demeritorium eſt actus deacceptatus / vel ordinat⁹ ad penam eternam vł temporalem. ¶ Circa hāc materiā querunt̄ due difficultates. prima. An ǭlibet bonitas pure moralis / hoc eſt q̄ nō eſt meritoria / a q̄libet meritoria ſpecie differat? Secūda / an detur actus medi⁹ inter bonū morale / et malum morale. Non eſt difficultas quin det̄ act⁹ medius inter bonū meritoriū: ꝛ malum demeritoriū: vt act⁹ bonus factus in mortali. Quātum ad primū ponūtur due opiniones ꝓbabiles / ſecunda tamē probabilior. prima eſt Dio. xvij. di. j. ꝛ clymetō in prima ſua queſt. ꝙ quelibet bonitas moralis a qualibet meritoria ſpecie differt. pȝ. quelibet bonitas meritoria eſt a principio differēte ab illo a q̄ eſt pure moralis / ergo. patet antecedēs. Quelibet meritoria a charitate ꝓcedit effectiue. nulla pure moralis a charitate procedit effectiue: qꝛ ſi procederet a charitate / eſſet meritoria / ꝛ non pure moralis. ergo. et habet Dionyſi⁹ pro incōuenieti ꝙ meritorium ꝛ nō meritoriū ſint eiuſdē ſpeciei. Adam prima di. primi tenet oppoſitū ꝓpter quatuor ratiōes. prima. actus caſtitatꝭ ex charitate elicit⁹ eſt

Triplex ē boitas.

Bonitas ex circunſtantijs.

Act⁹ malus ex circūſtātia.

Malū demeritorium.

eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cū actu caſtitatis qui eſt ſolū moralis. patet. actus procedēs cū habitu / et ſine habitu / eſt eiuſdē ſpeciei. ergo actus preueniēs habitū / et ſequēs / erunt eiuſdē ſpeciei. ergo actus procedēs ex charitate: et q̄ ꝓcedit ſine charitate / ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Scōa ratio fortiſſima. ſit aliquis in charitate eliciēs actū caſtitatis bonū meritorie et moraliter. talis actus iteratus generat habitū. tunc habitu genito peccet: perdit charitatē: et talis habitus genitus manet: et ex tali habitu manēte poteſt operari: et nō pōt operari ex habitu niſi eliciat actum eiuſdē ſpeciei cū illis a quibꝰ producebaꝛ. ergo extra gratiā poteſt elicere actꝰ eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: et illi erunt ſolū morales. ergo bonitas moralis et meritoria erunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Tertia ratio adhuc apparentior. Sortes extra gratiam elicit actus caſtitatis bonos morales habitū gignentes. tunc habitu acquiſito ſortes acquirat gratiā. tunc poteſt elicere actus eiuſdem ſpeciei cū precedētibus illis: et erūt meritorij. igitur. Antecedens patet. omnes cauſe que prius erant ad productionē actuū precedentiū / adhuc nunc ſunt. et quādocunq; ſunt eedē cauſe preciſe: ex eiſdem poteſt ꝓduci idē effectus q̄ prius / vel ſaltē cōſimilis in ſpecie. Et iſte due ratiōes ſunt fortiores inter ceteras. Sȝ iſte ratiōes poſſunt ſolui ab aduerſario. Ideo ad p̄mā rationem: cū arguitur / actus procedēs ex habitu / et ſine habitu elicitꝰ a potētia / eſt eiuſdē ratiōis: diſtinguo: vel de habitu infuſo / et ſic nego. vl' de acquiſitis: et ſic eſt verū. Ad ſecundum dico ꝙ remanet habitus gratia ꝑdita q̄tum ad eſſe habitus: ſed nō q̄tum ad idē exercitium ſicut erat prius: quia eſt vna cauſa partialis que concurrebat ad effectū cum habitu / puta charitas &c. Ad tertiū cum ſic arguitur: ſortes cum acquiſiuit gratiā: omnes cauſe que prius erāt / adhuc ſunt: cōcedo. ergo poſſunt producere eundē effectū: nego cōſequentiā: quia nō ſole ſunt / ſed eſt alia cauſa / ideo ſequiꝛ diuerſitas effectꝰ. Uerūtamē opinio Ade eſt ꝓbabilior: vȝ ꝙ vniuerſaliter nō quelibet bonitas pure moralis a qualibet meritoria ſemꝑ differt.

De actibus indifferētibꝰ.

¶ Quātū ad aliud dubiū an inter bonitatē moralē et malitiā moralē ſit actꝰ indifferēs. i. ꝙ ſit actꝰ nō bonus nec malus moraliter: pro ſolutiōe notādū ꝙ hoc dupliciter poteſt intelligi. vno modo ꝙ ſit aliquis actꝰ deliberatus vel indeliberatꝰ indifferēs. alio mō ꝙ ſit aliquis actus deliberatꝰ formaliter / puta qui ſequitur iudiciū rationis: vel deliberatus virtualiter. i. quādo deberet eſſe iudicium rationis / et non eſt. ¶ Iterum notādū ſecundum Tho. q. xviij. p̄me ſcōe: ꝙ dupliciter intelligiꝛ ꝙ ſit actus indifferēs. Uno modo ꝙ ſit ſingularis in ſuo eſſe. Alio mo

do ꝙ ſit indifferens ſcđm ſpeciem:id eſt ex obiecto: quia actus voluntatis ſcđm eum capiunt ſpeciem ab obiecto. et adhuc dupliciter intelligitur ꝙ ſit indifferēs ſecundū ſpeciē: vno modo ꝙ a tota ſpecie debeatur ei ꝙ ſit indifferens.et tunc iſta conſequentia eſſet bona/eſt indifferēs ſecūdum ſpeciem:ergo quilibet actus in illa ſpecie eſt indifferens. Alio modo ꝙ ſit indifferens ſecūdum ſpeciem: id eſt ꝙ ex obiecto non debeatur ei ꝙ ſit bonus vel malus:quia obiectum in ſe conſideratum non habet conformitatem nec difformitatem ad dictamen recte rationis. et iſto modo datur actus indifferens: vt velle leuare feſtucam/ fricare barbam. Sed tota difficultas eſt an detur aliquis actus ſingularis indifferens: id eſt qui nec ſit bonus nec malus moraliter. et hoc de actu deliberato: quia de indeliberato non eſt queſtio/ cum non ſit bonus neqꝫ malus. Neqꝫ eſt difficultas de indifferenti actu inter bonū meritorium/⁊malum demeritorium:cum talis detur. Queſtio eſt ergo/ an ſit aliquis actus ſingularis deliberatus indifferens inter bonum ⁊ malum morale. Ponuntur due opiniones. Prima eſt ſancti Tho. quē imitatur Grego.in.ij.et in.j.diſt.j.ꝙ ſcꝫ nullus eſt actus indifferens deliberatus inter bonum ⁊ malū morale.probatur. quocūqꝫ actu capto deliberato: vel eſt conformis dictamini recte rationis/vel non.ſi primū/ ergo eſt actus bonus. ſi ſecundum: ergo eſt actus malus.ergo non eſt dabilis actus indifferens malus. Alia ratio Grego.quam facit in ſecūdo. Quocūqꝫ actu capto deliberato/ vel habet omnes circūſtantias requiſitas ad bonitatē/vel aliqua deficit. Si primum/ eſt bonus. Si ſecundū: eſt malus.Nam ſicut bonū ex integra cauſa cōſiſtit: ita malum ex defectu cuiuſcūqꝫ circūſtantie.Tertia ratio.capto quocūqꝫ actu/ vel fertur in materiā debitā/vel in indebitam.ſi ſecundū:non eſt indifferens/ſed malus ex genere.ſi primū: vl ergo fertur in illam materiā licitam propter ſe ⁊ vltimate:vel ꝑpter aliud.ſi primū.i.propter ſe et vltimatē/ ⁊ iſta materia eſt q̄d creatum: ergo eſt fruitio creature: ergo eſt actus malus. Si ſecundū/id eſt propter aliud: vel propter aliquid aliud quod eſt bonum/ſcꝫ propter bonum finem: vel non. ſi primum:ergo erit bonus: quia habet obiectū bonum/⁊ refertur in finem bonum. Si ſecundū/id eſt in malū finem/ ergo eſt actus malus. Ergo non eſt dabilis actus indifferens inter bonū ⁊ malum moraliter. Et ad hoc corroborādum citat ſanctus Thomas auctoritatē Grego.in quadam homilia: Ociosum verbum eſt quod vtilitate rectitudinis/ aut ratiōe iuſte neceſſitatis/ aut pie vtilitatis caret. Sed verbum ocioſum eſt malū/ quia de eo ſūt homines ratio- Ocioſum verbum.

nem reddituri in die iudicij: vt dicit Mat. xij. Si aūt nō caret rōne iuste neceſſitatis/ aut pie vtilitatis: eſt bonum aut malū. pari ergo rōne & quilibet alius actus vel eſt bonus vl' malus: nullus ergo indiuidualis act⁹ eſt indifferēs. Ideo ſi in verbis non dat verbū indifferens: nec in aliquo alio actu. ¶ Alia eſt opinio Ockā prima diſtinctione primi/ qōne prima: & Bonauēture in ſcdo. xlj. diſtinc. ꝙ datur actus indifferēs inter bonū & malū. & pro iſta opinione ſit talis ratio/ ſupponendo ꝙ homo nō tenet ꝓ omni tempore diligere deū/ cum ſit preceptū affirmatiuū. ſit ergo tēpus in quo ſortes non tenetur diligere deum: & pro tali velit elemoſynā dare pauperi: & habeat iudiciū rectū ꝙ danda eſt elemoſyna indigenti. Hoc ſuppoſito arguit ſic. hec volitio non eſt mala/ nec bona: ergo dat actus ſingularis deliberatus qui non eſt bonus neqꝫ malus. primo non eſt mala trāſgreſſiue: qꝛ non fert in obiectū ꝓhibitū: nec habet circūſtantiā malā prohibitā. Igit non eſt mala tranſgreſſiue. Nec eſt mala omiſſiue: qđ patet: qꝛ non eſt carentia alicuius debiti pro tunc ineſſe/ qꝛ per ſuppoſitionē nō obligat tunc ſortes ad amorē dei vel ad actum referibilē: ergo talis act⁹ non eſt malus malitia omiſſionis. [Hic poteſt dici/ licet abſolute non obliget ſortes pro tūc diligere deū/ tamen obligat ex ꝯditione: qꝛ ſi eliciat actū referibilē/ tenet referre/ per illud apl'i: Oīa in gloriā dei facite.] Forte dices ꝙ ſufficit relatio habitualis &c. actus nat⁹ eſt referri. igitur eſt bonus. Cōtra. vel per referri habitualiter ītelligis eſſe ex habitu referēdi: ſcꝫ ex habitu dilectionis dei: vt videt dicere Greg. in ſcdo diſt. xxxviij. vel intelligis aptitudīaliter: id eſt eſſe aptū natū referri. nō p̄mū: qꝛ nunqꝫ habitus cauſat immediate actum differentē ſpecie ab illis ex qb⁹ genit⁹ eſt. ſed poſſibile ē ꝙ nunqꝫ habuerit habitū dilectionis dei. igit. non ſcdm: puta ꝙ habitualiter referri. i. aptitudinaliter natus ſit qn̄tum eſt ex ſe/ referri: qꝛ ille act⁹ eſt eque nat⁹ referri in vanā gloriā ſicut ī deū: ꝫ eadē rōne qua dices bonū ꝓpter aptitudinalē referibilitatē in bonū finē: eadē rōne dicā ꝙ erit mal⁹ ꝓpter aptitudinalē referibilitatē in malū finē. Itē multū apparenter arguit ꝙ ſit dabilis actus medius inter bonū & malum moraliter. dicit. S. Bonauētura: Si actus ordinatus in bonū finē/ cadat ſuper materiā debitā: eſt bon⁹. Si autem non ordinatur: & hoc prouenit ꝓpter inordinatā conuerſionem ad creaturā: eſt malus trāſgreſſiue. vel eſt propter negligentiam operantis qui tunc tenetur referre/ & non refert: & ſic eſt malus omiſſiue. vel hoc eſt propter fragilitatem: & ſic eſt actus medius. Ideo dicit: quandocūqꝫ actus cadit ſuper materiam debitam/ & non elicitur pro-

Additio.

Digitized by Google

pter aliquem finē/eſt indifferens.in primis nō eſt bonus: quia ad bonitatē nō ſufficit habitualis relatio. ſimilit̄ nō eſt malꝰ:quia cadit ſuper materiam debitam : ⁊ nō caret circunſtantia quam pro tūc debeat habere.igitur. [Hec ratio eſt apparens:⁊ mihi dicendum videtur cōſequent̄ ad bonauēturā ꝙ iſtavolitio/volo leuare feſtucā propter deū/eſt actꝰ indifferens.] Et ad argumēta partis aduerſe: cum arguitur:vel eſt cōformis dictamini ⁊c. Dico ꝙ ē cōformis dictamini recto.ergo eſt virtuoſus/nego cōſequētiā:quia nō ſufficit ꝙ ſit cōformis dictamini recto quādo illud nō dictat vniuerſaliter de omnibus circūſtantijs re quiſitis ad bonitatem moralem.non eni tale dictamē dictat de fine q̄ requirit̄. Ad ſecundū dico ꝙ aliqua circūſtātia deficit:nec cuiuſcūqꝫ circūſtātie requiſite defectꝰ ſufficit ad malitiam.Contra.ergo actꝰ factus per ignorātiam inuincibilem/nō eſſet bonꝰ:ſed malus. patet/circūſtātia aliqua deficit.Dico ꝙ ignorātia inuincibilis excuſat a toto: q2 illa excludit vnam circūſtantiam requiſitā/ ad quam eliciens actū pro tūc nō tenetur.ideo ſi pro tūc non obligetur ad illā/ꝗuis requiratur ad bonitatem:tūc defectus illius non cauſat malitiā. Ad tertium cū infertur/ergo eſt fruitio/nego conſequētiā:quia ad frui requiritur ꝙ feratur in obiectū tanqꝫ in vltimum finem ⁊ ſummum bonum. Ad auctoritatē Greg.in homilia/dicit Bonauentura ꝙ caret rectitudine quando homo obligat̄ ſibi dare tūc: ſed nō caret quādo pro tunc nō tenet̄. Alias auctoritates/puta Omnia in gloriā dei referte ⁊c̄.expōit Bonauentura loco preallegato.vide ſi vis. Ex dictis apparet ꝙ opinio ponens actum medium inter bonū ⁊ malū morale/eſt probabilior.

Additio.

Ignorantia inuincibilis excuſat a toto.

De volūtate an poſſit ſine gratia bene moraliter agere. Capi.xv.

Conſequenter queritur vtrum voluntas ſine gratia poſſit bn̄ moralit̄ agere. Pro ſolutiōe reſpōdet̄ ꝙ hoc duplicit̄ poteſt itelligi. Uno modo ꝙ poſſit bn̄ agere ſine illo habitu ſupnaturalit̄ infuſo/q̄ efficimur formaliter grati deo. Alio mō ꝙ poſſumꝰ ſine grā bn̄ moralit̄ agere/hoc ē ſine grā ḡtis data.i.ſine iuuamine dei ḡtuito: ſiue ſit habitꝰ infuſꝰ/vel aliq̄ cognitio a deo īmiſſa: vl̄ exhortatio/vel ſpecialis modꝰagendi.De primo ſenſu/videlicetvtrū ſine gratia gratum faciente poſſimus bene moraliter agere: aliqui doct.dixerūt ꝙ nō:vt eliphat. prima diſt.de fruitione:imo dicit ꝙ q̄libet actio facta extra gratiā:eſt peccatū. Etiam fuit opinio brauardini:vt ait Diony.in ſecūdo. Alij tenent cōcluſionem oppoſitā/ꝙ vide-

An volūtas ſine grā poſſit bene moraliter agere.

actus ſuper obiectum de ſe malum/ reperitur in platone. Dico ꝙ verũ eſt:ſed non quicquid reperitur in platone diminuens/ reperiꝭ in ſorte:qꝛ reperiꝭ pietas diminuens in platone/ ⁊ nõ in ſorte. Jdõ oportet ſic argumẽtari. ꝗcꝗd reperiꝭ in vno diminuẽs vel aggrauãs/ reperiꝭ in alio: ergo equaliter peccãt.

An circũſtãtia venialis aggrauet tãtũ venialiter.

¶ Utrũ electio mortalis que referꝭ in finẽ malũ venialẽ/ ex illa relatione mortaliter vł venialiter aggraueꝭ:vt ſorte svult occidere vel furari:illa electio eſt mortalis.ſed vult occidere vł furari ſolũ ꝓpter vanã gloriam venialẽ. cũ talis electio ſit peior propter malitiã finis:an ſit peior mortaliter vel venialiter? Arguiꝭ ꝙ ſolum venialiter:qꝛ circunſtantia venialis non poteſt magis aggrauare ꝙ̃ ſit in ſe mala.ergo. Jn oppoſitũ.ergo ſi ſit peior: eſt ſolũ peior mortaliter. ¶ Hanc difficultatẽ tractat Clymẽton vltima q̃ſtione ſui libri/ dicẽs ꝙ illud peccatũ eſt grauius mortaliter ꝙ̃ foret ſine tali relatione in illũ finẽ.Ptꝫ/ oĩs circũſtãtia mala volita aggrauat: ⁊ iſtõ pctm̃ nõ eſt grauiꝰ venialiter/qꝛ nõ eſt pctm̃ veniale/ſed ſolum mortale:ergo iſtud pctm̃ eſt grauius ſolũ mortaliter. Rationẽ adducit:aliqñ bonũ/ puta grã/ aggrauat mortaliꝭ. ergo veniale põt aggrauare mortaliter.Siľiter qui mentitur nocẽdo vni vt proſit alteri/ ꝓpter circũſtantiã mortalẽ illud eſt mortale: qꝛ vnica circũſtantia mortalis ſufficit facere mortale/ ꝗuis ſint alie circunſtantie veniales.

Reſolutio.

¶ Reſolutio ꝫ huiꝰ do. eſt ꝙ electio mali obiecti mortalis qđ quidẽ obiectũ malũ referꝭ in finẽ venialẽ:ex tali relatione aggrauaꝭ illa electio mortaliter. ¶ Arguiꝭ ſic/ ⁊ apparẽter.capio volitionẽ qua volo furari vt cõſequi poſſim vanã gloriã.talis volitio equalet duabus.ſ.velle furari/ et velle cõſequi vanã gloriã: ⁊ nõ habet malitiã p̃terꝙ̃ illas q̃ reperiunꝭ in iſtis duabꝰ: vt ille q̃ vult furari vt adulteretur/ talis volitio nõ hꝫ in ſe malitiã niſi illã quã due volitiões q̃bꝰ illa equalet/ ſeorſũ haberẽt.ſꝫ in iſtis duabꝰ volitiõibꝰ ſeorſum captis:ſcꝫ velle furari/ ⁊ volitiõe vane glĩe venialis/ reperiꝭ p̃ciſe vna mortalis/ ⁊ alia venialis:ꝫ volitio furãdi ꝓpter vanã gloriã venialẽ: p̃ter malitiã q̃ ꝓuenit ex obiecto/ nõ hꝫ niſi malitiã venialẽ.Jdeo ꝓpter hoc apparet mihi ſatis ꝓbabile ꝙ idẽ pctm̃ põt eſſe et mortale ⁊ veniale.nã rõne eiuſdẽ actus qui ferꝭ ſuꝑ duo obiecta/ poſſunt cõtrahi duo reatus/ vnus ad penã eternã/ aliꝰ ad tẽporalẽ.

Additio.

[Contra/ perpetuo punietur ꝓ peccato veniali. aña patet:qꝛ pena maxima in inferno eſt nolitio illius qđ fecit: ergo perpetuo nult ſe furatũ fuiſſe ꝓpter vanã gloriã. Hoc argumẽtũ mouebat in cõtrariũ.mitiꝰ eſt tñ dicere ꝙ ſolũ tꝑaliter puniecꝭ ꝓ illo actu/ inquãtũ venialis.]

¶ De bonitate ⁊ malitia actuũ moraliũ. Ca.xiij.

Onſequēter videndū eſt ꝗd ſit bonitas actꝰ/ et quid malitia. Et pͥmo ſit prima ꝓpoſitio. Bonitas actꝰ nihil aliud ē ꝗ̄ ꝯformitas actꝰ libere eliciti ad dictamē rectum ſeu verū: cū debitis circūſtātijs. ⁊ hoc habet Scotꝰ. xl. diſtinctiōe ſcdi: Durādus. xxxviij. Vñ breuit̄ bonitas actꝰ nihil aliō eſt ꝗ̄ actꝰ bonꝰ. ¶ Cōtra/ Jacob bene moraliter agebat volēdo cognoſcere Lyam quam credebat eſſe ſuam. talis volitio erat bona moralit̄: ⁊ tamē non erat ꝯformis dictamini recto: ſꝫ errori inuicibili quo credebat illā eſſe ſuā: ergo ad bonitatē actus nō requiritur ꝙ ſit ꝯformis dictamini prudētiali vero. Simile argumētū fit de datiōe elemoſyne illi quē credo eſſe pauperē: iudico ꝙ eſt ei ſubueniendū: ⁊ non eſt ignorātia culpabilis/ volo huic ſubuenire/ talis volitio nō ē ꝯformis vero dictamini/ immo errori. ¶ Pro ſolutiōe notādū ꝙ triplex ē modus dicēdi. Dicit Durādus ꝙ talis volitio erat bona: ⁊ cōformis dictamini vero. ſ. iſta eſt a me cognoſcenda: ⁊ non eſt error: qꝛ ſi eſt inuincibilis/ nō eſt error. Alit̄ dicit ockā ꝙ ꝗuis iudicium particulare ſit falſum: tamē habebat iudiciū vniuerſale quod eſt verū/ ſcilicet iſtud: omnis vxor mea eſt a me cognoſcēda. ⁊ ad bonitatē moralē ſufficit ſecundum eū cōformitas ad dictamen vniuerſale: ꝗuis dictamen particulare ſit falſū. Aliter dicit magiſter Martinus ꝙ talis habebat duo iudicia/ vnū ſcilicet/ omnis vxor mea eſt a me cognoſcēda. ⁊ ſcdm eſt/ iſta ē a me cognoſcēda: ⁊ cōſequēter duas volitiones ad illa duo iudicia cōformes. Primū iudiciū erat verū/ ⁊ volitio illi cōformis erat bona: ⁊ ſecūdū iudiciū erat falſum: ⁊ volitio illi cōformis erat mala: qꝛ immediate executiua operationis. mala inquā moralit̄: ſed nō imputabilit̄: ꝓpterea ꝙ ignorātia inuicibilis excuſabat nō a malitia morali: ſꝫ ab īputabilitate. Ideo reſpōdendo ad argumentū ſecundum opinionē Durādi que videtur ꝓbabilior: dicit̄ ꝙ ſicut ex falſo ſequitur verum: ꝙ ſimiliter dicit̄/ iudiciū quo iudico de Cicerone nō indigēti ꝙ eſt ei danda elemoſyna/ quia credo eū eſſe pauperē/ illud dictamen ꝗuis ſeꝗtur ex falſo/ ē tamē verum. Cōtra. ſit plato iudicans Ciceroni nō eſſe dandā elemoſynā: ⁊ ſit ſortes credēs Ciceronē eē pauperē/ ⁊ iudicet ꝙ eſt ei danda elemoſyna: illa duo ſunt cōtraria: ꝗ̄ vnū eſt verū/ ſcilicet platonis: ⁊ aliud falſum. ergo. Dico ꝙ ſi plato habeat tale iudiciū/ nō eſt ab aliquo Ciceroni dāda elemoſyna/ tale ē falſum. ſꝫ ſi habeat tale iudiciū/ non ē a me dāda elemoſyna Ciceroni/ tale ē verū: ⁊ tūc nō cōtradicit iudicio ſortis/ ſed ſe habēt illa impertinēt̄: ⁊ nullo modo cōtradictorie. ¶ Viſum eſt ergo penes quid attē

Prima ꝓpoſitio. Quid ſit bonitas actus.

ditur bonitas actus moralis.ſed queritur penes quid atten
ditur maior bonitas in vno/ꝙ̄ in altero. Reſpõdet mona
chus ꝙ maior bonitas non attẽditur penes hoc ꝙ eſt eſſe
magis conforme dictamini recto/vel penes hoc ꝙ eſt eſſe
magis intenſũ:vel penes hoc ꝙ eſt poſſe acceptari ad ma
ius premiũ eternum vel temporale.patet primũ.Nulla ra
tio eſt magis vera ꝙ̄ altera: ſicut vnum verum nõ eſt ma
gis verum ꝙ̄ aliud:ſicut propoſitio contingens nõ eſt ma
gis vera ꝙ̄ neceſſaria.igitur.Neq̧ penes ſecundum.nam
ſtat actum magis intenſum eſſe minus meritorium ꝙ̄ mi
nus intenſum : vt ſtat actũ diligendi deum remiſſum eſſe
magis meritorium actu intenſiori diligendi proximum.
Neq̧ penes tertiũ.patet.quocũq̧ premio dato/poteſt ac
ceptari ad maius.ſed(dicit monachꝰ) attẽdit penes hoc
ꝙ de facto ad maius premium eternum vel tẽporale acce
ptat. Contra hoc arguitur.Quis a deo pro actu meritorio
nullum eſſet ꝑmiſſum premiũ:nihilominus vnꝰ actꝰ eſſet
altero melior moraliter. ergo quis actꝰ morales nõ acce
ptentur ad ꝑmium vł temporale vł eternum/ adhuc ali
q eſſent ceteris meliores.ergo exceſſꝰ bonitatꝫ nõ attẽdit
penes hoc ꝙ acceptatur ad maiꝰ vel minꝰ ꝑmiũ. Itẽ ſeq
tur ꝙ actus acceptatꝰ ad premiũ eternũ/eſſet in infinitũ
melior ꝙ̄ acceptatus ad temporale.ideo dicit ꝙ attendit
penes hoc ꝙ eſt eſſe cõforme dictamini prudentiali ſecũ
dum meliores circũſtantias : puta quia circa meliꝰ obie
ctum vel ad meliorem finem ordinatum:⁊ ſic de circũſtã
tijs ſcilꝫ modi/ loci ⁊c. ſed circũſtãtie obiecti ⁊ finis ſunt
precipue. Alia ꝓpoſitio. Malitia actꝰ nõ ẽ difformitas ad
dictamen verũ actu exiſtẽs. patet. Nam aliqs poteſt pec
care ſe conformãdo dictamini vero/ ⁊ etiã erroneo. igit
illa malitia vniuerſaliter nõ ẽ illa difformitas ad dictamẽ
verũ actu exiſtens. Tertia propoſitio. Ut actꝰ ſit malus:
nec reqrit nec ſufficit ꝙ ſit difformis dictamini qđ ſi in
eſſet: eſſet verũ. Secunda pars patet:puta ꝙ non ſufficit.
nam volitio Iacob ſecundum Durandum ⁊ Ockam non
erat mala:ſed merebatur per illã/⁊ tamen illa erat diffor
mis dictamini qđ ſi infuiſſet/fuiſſet verum/ergo nõ ſuffi
cit ad malitiam moralẽ ꝙ actꝰ ſit difformis dictamini qđ
ſi ineſſet/eſſet verũ.prima pars patet:puta ꝙ nec illud re
quiritur. Nam aliqua volitio q elicitur contra dictamen
erroneum/eſt mala moralit.patet. ſortes dictat ꝙ mẽtiẽ
dum eſt/⁊ nihilominus nult mẽtiri.talis nolitio eſt mala:
⁊ tamẽ non eſt difformis alicui dictamini qđ eſſet verum
ſi ineſſet.ergo vt actꝰ ſit malus/ nõ requiritur ꝙ ſit diffor
mis dictamini quod de facto eſſet verũ ſi ieſſet. Ideo ad
videndum quid requiratur ⁊ ſufficiat ad malitiã moralẽ i

Penes qd attendit maior bonitas i actu.

Unũ verũ nõ eſt magis verũ ꝙ̄ aliud.

Malitia oppoſito modo ſe hꝫ ad virtutẽ moralem.

Propoſitio.

Malitia actꝰ nõ ẽ difformitas ad dictamẽ verum actu exiſtens.

ponitur ꝓpoſitio trimembris / que talis eſt. Ut aliqs actꝰ ſit malus moraliter / requirit ⁊ ſufficit ꝙ ſit difformis dictamini actu exiſtēti vel exiſtēti credito vero: vł ꝙ ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet / eſſet verū: ⁊ nō habetur ignorātia inuincibilis. ⁊ iſta vltima pars ponitur propter caſum de Jacob / ⁊ de illo ꝗ dat elemoſynā diuiti quē credit pauperem. Et oēs malitie morales reducūtur ad aliquod iſtorū triū membrorum: qꝛ omnis malitia eſt difformitas actus libere eliciti / ad rectā rationem / vel ad illam que putatur recta / vel ad aliquā que eſſet recta ſi ineſſet / cuius non habetur ignorātia inuincibilis oppoſita. [Mihi videtur ꝙ ſufficit ad malitiā moralē ꝙ ſit cōtra dictamē actu inexiſtens / vł qđ ſi ineſſet / eſſet verū ſi non eſſet ignorātia inuincibilis.] Querit Ockā. iij. quolibeto. q. xv. vtrū illa cōformitas ⁊ difformitas ſit aliquid diſtinctū ab actibus cōformibus vł difformibus / vł an ſit ipſemet actꝰ conformis vel difformis. Quātum ad illam conformitatē apud Scotum ⁊ reales illa conformitas eſt reſpectus: ſed ꝓ nunc dico ꝙ conformitas nihil aliud eſt ꝙ̄ actus cōformis: qꝛ oppoſito dato / ille actus poſſet libere elici: et non eſſe bonus. patet. deus nō neceſſitatur ad coagēdum productiōi illius reſpectꝰ. Difficultas eſt de difformitate. vnde ſco. in. ij. d. xxxvj. ponit quattuor per ordinē. Primū ꝙ malitia non eſt priuatio boni nature. vnde bonum nature nō eſt aliud ꝙ̄ habilitas naturalis ad bonū. Dixerunt aliqui ꝙ omne malū aliquid adimit de illa habilitate ad bonū. cōtra quos arguit Sco. ⁊ precipua eius ratio eſt iſta. ſecundum peccatū poteſt eſſe eque graue cum primo / ergo aufert tātam quātitatem de bono nature ſicut primū. et tūc per applicationē finitorū peccatorum totaliter auferretur illđ bonū nature. quod eſt falſum. ergo malitia actꝰ non eſt priuatio boni nature. Secundo dicit ꝙ non eſt priuatio boni gratuiti: qꝛ veniale habet malitiam / et tamen gratuita nō priuat. Tertio malitia nō eſt priuatio boni habitus oppoſiti producibilis ex oppoſitis actibus: qꝛ cū actu peccati ſtat intēſiſſimus habitꝰ actuū oppoſitorū. Sed quarto dicit ꝙ malitia actꝰ eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe tali actui. patet. oīs creatura eſt debitrix deo ꝙ actus ſuos eliciat cōformiter ad dictamen rectū. Et inſequēdo Ockā / cōformitas eſt ipſe actus cōformis. ideo ponitur pͥma ꝓpoſitio. Non quelibet malitia cuiuſcūq; actꝰ eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui / vt malitia odij dei / vel volitio furādi nō eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui. ptz. illi actui nulla pōt ineſſe rectitudo. Tum primo / dicit Ockam ꝙ rectitudo non eſt niſi actꝰ rectꝰ: ⁊ nulla rectitudo eſt apta nata ineſſe illi actui:

Propoſitio trimēbris.

Quid requiratur ⁊ ſufficiat ad malitiam moralē.

Additio.

Quid ſit conformitas actꝰ.

Bonū nature diſt. xxxv.

Quid malitia actꝰ.

Pria propoſitio.

ergo malitia non eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui. Cū ſecundo: et eſt apparentius argumentū Ockā. Eſt impoſſibile ꝙ volitioni furandi vel odij dei inſit rectitudo: cū ſit actus intrinſece vitioſus. ergo nullus obligatur ad dandam rectitudinem illi actui. conſequentia patet: cum nullus obligetur ad impoſſibile. igitur. ¶ Secunda propoſitio. Malitia actus ſeu difformitas nō eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe voluntati vniuerſaliter. patet. poſſibile eſt ꝙ ſortes velit furari pro tempore pro quo nō obligatur ad nolitionem contrariā. certum eſt ꝙ non obligor ꝓ omni tempore diligere platonē. ſignetur tēpus quo non obligor: et in illo illum odiam. quo facto malitia odij non eſt priuatio rectitudinis ꝓ tūc debite ineſſe volūtati. patet. ſi malitia iſtius actus ſit priuatio rectitudinis debite ineſſe volūtati: maxime eſſet priuatio rectitudinis amoris platōis. ſꝫ talis rectitudo nō eſt ꝓ nunc debita: qꝛ nō teneor ꝓ nunc ad amandū platonē: ergo. Secundo. ſi malitia cuiuſcūqꝫ act⁹ eſſet priuatio: ſequeret᷑ ꝙ malitia illius peccati trāgreſſionis eſſet p̄ciſe omiſſio/ ⁊ ſic non foret peius trāſgredi ⁊ omittere ſimul/ꝗ̃ ſolū omittere. patet. ſi malitia ſit ſolū illa priuatio: ergo non foret peius ⁊c. quod eſt falſum. ergo nō cuiuſlibet actus mali malitia eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe volūtati. Tertia ꝓpoſitio. Aliquādo malitia eſt p̄uatio rectitudinis ꝓ tūc debite. patet tū p̄mo: cuiuſlibet omiſſiōis malitia eſt priuatio rectitudinis ꝓ tūc debite: qꝛ omiſſio eſt p̄uatio act⁹ recti. Cū ſcdo. ſtat aliquē actū eſſe malū nō ꝓpter poſitionem male circunſtātie: ſed dūtaxat propter defectū bone circūſtantie: vt ſortes pro aliquo tempore non ſolū tenet᷑ ſubuenire pauperi/ ſed etiam propter deū. Jdeo ſi ſubueniat etiam nō propter malum finem/ ſolum omittēdo circūſtātiam bonā. ſ. propter deum: talis actus eſt malus/ et malitia illi⁹ eſt p̄uatio rectitudinis ꝓ tunc debite ineſſe actui vel voluntati. Jdeo dicit Ockā tria. primū ꝙ non ſemper malitia actus eſt p̄uatio rectitudinis debite ineſſe actui. ſecundū: non ſemper eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe volūtati. tertium: aliquādo eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe actui vel volūtati. [Jngenioſiſſime impugnat Ockam Scotū in hac materia: ſed videtur ꝙ nō ſufficiāt ponderationes poſite: qꝛ ſtante cōſcientia dictante ꝙ eſt mentiendum iocoſe/ et poſita nolitione qua nolo mentiri iocoſe: talis actus eſt malus/ ⁊ tamen ibi non eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui vel voluntati. ⁊ eodē modo de odio platōis in caſu libri. ꝓpterea aliquid eſt addēdum/ ſcilicet vel poſitio malitie debite non ineſſe.]

Scda ꝓpoſitio.

Tertia ꝓpoſitio.

Quid o-miſſio.

Additio.

¶ De multiplici bonitate ⁊ malitia actuū. Ca. xiiij

plici boni=
iter doc.in
ictus. pͥma Triplex
aliud eſt ni ē boita
ueniēs ſe=
ū dicit ma
conueniēs
pare elemo
r tale obie
dū | vt velle
rtur ſuper
la ex gene
circunſtan Bonita
nē recte ra ex circu
uenire pau ſtantijs
oueniēdū:
ex circun=
o ꝓuatiua.
rātia ꝯtra= Act⁹ m
pare elemo lus ex c
dicitur ma cūſtātis
fectū bone
ecife hanc
ado in deū
vna circū
:⁊ eſt act⁹
tū malum Malū t
nat⁹ ad pe merito=
teriā que= rium.
s pure mo
ꝛia ſpecie
onū moꝛa=
t act⁹ me=
iū: vt act⁹
uitur due
pꝛima eſt
uelibet bo
t. pꝫ. que=
ab illo a q̄
et merito=
alis a cha
ritate | ;eſſ=
Dionyſi⁹
nt eiuſdē
pter quat
elicit⁹ eſt

eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cū actu caſtitatis qui eſt ſolū moralis. patet. actus procedēs cū habitu / et ſine habitu / eſt eiuſdē ſpeciei. ergo actus preueniēs habitū / & ſequēs / erunt eiuſdē ſpeciei. ergo actus procedēs ex charitate: et q̄ ꝓcedit ſine charitate / ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Scđa ratio fortiſſima. ſit aliquis in charitate eliciēs actū caſtitatis bonū meritorie & moraliter. talis actus iteratus generat habitū. tunc habitu genito peccet: perdit charitatē: & talis habitus genitus manet: et ex tali habitu manēte poteſt operari: & nō pōt operari ex habitu niſi eliciat actum eiuſdē ſpeciei cū illis a quib⁹ producebaꝛ. ergo extra gratiā poteſt elicere act⁹ eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: & illi erunt ſolū morales. ergo bonitas moralis & meritoria erunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Tertia ratio adhuc apparentior. Sortes extra gratiam elicit actus caſtitatis bonos morales habitū gignentes. tunc habitu acquiſito ſortes acquirat gratiā. tunc poteſt elicere actus eiuſdem ſpeciei cū precedētibus illis: & erūt meritorij. igitur. Antecedens patet. omnes cauſe que prius erant ad productionē actuū precedentiū / adhuc nunc ſunt. & quādocunq̄ ſunt eedē cauſe preciſe: ex eiſdem poteſt ꝓduci idē effectus q̄ prius / vel ſaltē cōſimilis in ſpecie. Et iſte due ratiōes ſunt fortiores inter ceteras. Sꝫ iſte ratiōes poſſunt ſolui ab aduerſario. Ideo ad ꝑmā rationem: cū arguitur / actus procedēs ex habitu / & ſine habitu elicit⁹ a potētia / eſt eiuſdē ratiōis: diſtinguo: vel de habitu infuſo / & ſic nego. vl̄ de acquiſitis: & ſic eſt verū. Ad ſecundum dico q̄ remanet habitus gratia ꝑdita q̄tum ad eſſe habitus: ſed nō q̄tum ad idē exercitium ſicut erat prius: quia eſt vna cauſa partialis que concurrebat ad effectū cum habitu / puta charitas &c. Ad tertiū cum ſic arguitur: ſortes cum acquiſiuit gratiā: omnes cauſe que prius erāt / adhuc ſunt: cōcedo. ergo poſſunt producere eundē effectū: nego cōſequentiā: quia nō ſole ſunt / ſed eſt alia cauſa / ideo ſequiꝛ diuerſitas effect⁹. Verūtamē opinio Ade eſt ꝓbabilior: vcꝫ q̄ vniuerſaliter nō quelibet bonitas pure moralis a qualibet meritoria ſemꝑ differt. ¶ Quātū ad aliud dubiū an inter bonitatē moralē et malitiā moralē ſit act⁹ indifferēs. i. q̄ ſit act⁹ nō bonus nec malus moraliter: pro ſolutiōe notādū q̄ hoc dupliciter poteſt intelligi. vno modo q̄ ſit aliquis act⁹ deliberatus vel indeliberat⁹ indifferēs. alio mō q̄ ſit aliquis actus deliberat⁹ formaliter / puta qui ſequitur iudiciū rationis: vel deliberatus virtualiter. i. quādo deberet eſſe iudicium rationis / et non eſt. ¶ Iterum notādū ſecundum Tho. q. xviij. ꝑme ſcđe: q̄ dupliciter intelligiꝛ q̄ ſit actus indifferēs. Vno modo q̄ ſit ſingularis in ſuo eſſe. Alio mo

De actibus indifferētib⁹.

do ꝙ ſit indifferens ſcdm̄ ſpeciem: id eſt ex obiecto: quia actus voluntatis ſcdm̄ eum capiunt ſpeciem ab obiecto. et adhuc dupliciter intelligitur ꝙ ſit indifferēs ſecundū ſpeciē: vno modo ꝙ a tota ſpecie debeatur ei ꝙ ſit indifferens. et tunc iſta conſequentia eſſet bona / eſt indifferēs ſecūdum ſpeciem: ergo quilibet actus in illa ſpecie eſt indifferens. Alio modo ꝙ ſit indifferens ſecūdum ſpeciem: id eſt ꝙ ex obiecto non debeatur ei ꝙ ſit bonus vel malus: quia obiectum in ſe conſideratum non habet conformitatem nec difformitatem ad dictamen recte rationis. et iſto modo datur actus indifferens: vt velle leuare feſtucam / fricare barbam. Sed tota difficultas eſt an detur aliquis actus ſingularis indifferens: id eſt qui nec ſit bonus nec malus moraliter. et hoc de actu deliberato: quia de indeliberato non eſt queſtio / cum non ſit bonus neq; malus. Nec eſt difficultas de indifferenti actu inter bonū meritorium / ⁊ malum demeritorium: cum talis detur. Queſtio eſt ergo / an ſit aliquis actus ſingularis deliberatus indifferens inter bonum ⁊ malum morale. Ponuntur due opiniones. Prima eſt ſancti Tho. quē imitatur Grego. in. ij. et in. j. diſt. j. ꝙ ſc; nullus eſt actus indifferens deliberatus inter bonum ⁊ malū morale. probatur. quocūq; actu capto deliberato: vel eſt conformis dictamini recte rationis / vel non. ſi primū / ergo eſt actus bonus. ſi ſecundum: ergo eſt actus malus. ergo non eſt dabilis actus indifferens malus. Alia ratio Grego. quam facit in ſecūdo. Quocūq; actu capto deliberato / vel habet omnes circūſtantias requiſitas ad bonitatē / vel aliqua deficit. Si primum / eſt bonus. Si ſecundū: eſt malus. Nam ſicut bonū ex integra cauſa cōſiſtit: ita malum ex defectu cuiuſcūq; circūſtantie. Tertia ratio. capto quocūq; actu / vel fertur in materiā debitā / vel in indebitam. ſi ſecundū: non eſt indifferens / ſed malus ex genere. ſi primū: vel ergo fertur in illam materiā licitam propter ſe ⁊ vltimate: vel ꝓpter aliud. ſi primū. i. propter ſe et vltimate / ⁊ iſta materia eſt q̄d creatum: ergo eſt fruitio creature: ergo eſt actus malus. ſi ſecundū / id eſt propter aliud: vel propter aliquid aliud quod eſt bonum / ſc; propter bonum finem: vel non. ſi primum: ergo erit bonus: quia habet obiectū bonum / ⁊ refertur in finem bonum. Si ſecundū / id eſt in malū finem / ergo eſt actus malus. Ergo non eſt dabilis actus indifferens inter bonū ⁊ malum moraliter. Et ad hoc corroborādum citat ſanctus Thomas auctoritatē Grego. in quadam homilia: Ocioſum verbum eſt quod vtilitate rectitudinis / aut ratiōe iuſte neceſſitatis / aut pie vtilitatis caret. Sed verbum ocioſum eſt malū / quia de eo ſūt homines ratio- Ocioſum verbum.

nem redditurí in die iudicij:vt dicit Mat.xxij. Si aūt nō
caret rōne iuſte neceſſitatis/aut pie vtilitatis:eſt bonum
aut malū.pari ergo rōne ⁊ quilibet alius actus vel eſt bo-
nus vł malus:nullus ergo indiuidualis act⁹ eſt indifferēs.
Ideo ſi in verbis non dat verbū indifferens:nec in aliquo
alio actu. ¶Alia eſt opinio Ockā prima diſtinctione pri-
mi/qōne prima:⁊ Bonauēture in ſcdo.xlj.diſtinc.ꝙ datur
actus indifferēs inter bonū ⁊ malū. ⁊ pro iſta opinione ſit
talis ratio/ſupponendo ꝙ homo nō tenet ꝓ omni tempo-
re diligere deū/cum ſit preceptū affirmatiuū.ſit ergo tē-
pus in quo ſortes non tenetur diligere deum:⁊ pro tali ve
lit elemoſynā dare pauperi:⁊ habeat iudiciū rectū ꝙ dā-
da eſt elemoſyna indigenti. Hoc ſuppoſito arguit ſic.hec
volitio non eſt mala/ nec bona: ergo dat actus ſingularis
deliberatus qui non eſt bonus neqꝫ malus.primo non eſt
mala trāſgreſſiue:q2 non fert in obiectū ꝓhibitū:nec ha-
bet circūſtantiā malā prohibitā. Igit non eſt mala tranſ-
greſſiue. Nec eſt mala omiſſiue:qd patet:q2 non eſt caren
tia alicuius debiti pro tunc ineſſe/ q2 per ſuppoſitionē nō
obligat tunc ſortes ad amorē dei vel ad actum referibilē:
Additio. ergo talis act⁹ non eſt malus malitia omiſſionis. [Hic po
teſt dici/ licet abſolute non obliget ſortes pro tūc diligere
deū/tamen obligat ex ↄditione:q2 ſi eliciat actū referibi-
lē/ tenet referre/ per illud aptī: Oīa in gloriā dei facite.]
Forte dices ꝙ ſufficit relatio habitualis ⁊c̄.actus nat⁹ eſt
referri. igitur eſt bonus. Cōtra. vel per referri habituali-
ter ītelligis eſſe ex habitu referēdi:ſcꝫ ex habitu dilectio-
nis dei:vt videt dicere Greg.in ſcdo diſt.xxxviij. vel intel-
ligis aptitudialiter:id eſt eſſe aptū natū referri.nō pmū:
q2 nunqꝫ habitus cauſat immediate actum differentē ſpe
cie ab illis ex qb⁹ genit⁹ eſt.ſed poſſibile ē ꝙ nunqꝫ habue
rit habitū dilectionis dei.igit. non ſcdm:puta ꝙ habitua
liter referri.i.aptitudinaliter natus ſit qꝫtum eſt ex ſe/re-
ferri:q2 ille act⁹ eſt eque nat⁹ referri invanā gloriā ſicut ī
deū:ꝫ eadē rōne qua dices bonū ꝓpter aptitudinalē refe
ribilitatē in bonū finē: eadē rōne dicā ꝙ erit mal⁹ ꝓpter
aptitudinalē referibilitatē in malū finē. Itē multū appa-
renter arguit ꝙ ſit dabilis actus medius inter bonū ⁊ ma
lum moraliter.dicit.S.Bonauētura: Si actus ordinatus
in bonū finē/cadat ſuper materiā debitā: eſt bon⁹. Si au
tem non ordinatur:⁊ hoc prouenit ꝓpter inordinatā con
uerſionem ad creaturā:eſt malus trāſgreſſiue.vel eſt pro
pter negligentiam operantis qui tunc tenetur referre/ ⁊
non refert:⁊ ſic eſt malus omiſſiue. vel hoc eſt propter fra
gilitatem:⁊ ſic eſt actus medius. Ideo dicit:quandocūqꝫ
actus cadit ſuper materiam debitam/ ⁊ non elicitur pro-

pter aliquem finē/eſt indifferens.in primis nō eſt bonus: quia ad bonitatē nō ſufficit habitualis relatio. ſimilit̄ nō eſt malꝰ:quia cadit ſuper materiam debitam : ⁊ nō caret circunſtantia quam pro tūc debeat habere.igitur. [Hec ratio eſt apparens:⁊ mihi dicendum videtur cōſequent̄ ad bonauēturā ꝙ iſta volitio/volo leuare feſtucā propter deū/eſt actꝰ indifferens.] Et ad argumēta partꝫ aduerſe: cum arguitur:vel eſt cōformis dictamini ⁊c. Dico ꝙ ē cōformis dictamini recto.ergo eſt virtuoſus/nego cōſequē-tiā:quia nō ſufficit ꝙ ſit cōformis dictamini recto quādo illud nō dictat vniuerſaliter de omnibus circūſtantijs re-quiſitis ad bonitatem moralem.non eni tale dictamē dictat de fine ꝗ requirit̄. Ad ſecundū dico ꝙ aliqua circū-ſtātia deficit:nec cuiuſcūqꝫ circūſtātie requiſite defectꝰ ſufficit ad malitiam. Contra.ergo actꝰ factus per ignorā-tiam inuincibilem/nō eſſet bonꝰ:ſed malus. patet/circū-ſtātia aliqua deficit. Dico ꝙ ignorātia inuincibilis excu-ſat a toto: qꝛ illa excludit vnam circūſtantiam requiſitā/ ad quam eliciens actū pro tūc nō tenetur.ideo ſi pro tūc non obligetur ad illā/cꝫuis requiratur ad bonitatem:tūc defectus illius non cauſat malitiā. Ad tertium cū infer-tur/ergo eſt fruitio/nego conſequētiā:quia ad frui requi-ritur ꝙ feratur in obiectū tanqꝫ in vltimum finem ⁊ ſum-mum bonum. Ad auctoritatē Greg.in homilia/dicit Bo-nauentura ꝙ caret rectitudine quando homo obligat̄ ſibi dare tūc: ſed nō caret quādo pro tunc nō tenet̄. Alias auctoritates/puta Omnia in gloriā dei referte ⁊c.expōit Bonauentura loco preallegato.vide ſi vis. Ex dictꝫ apparet ꝙ opinio ponens actum medium inter bonū ⁊ malū morale/eſt probabilior.

Additio. — *Ignorantia inuincibilis excuſat a toto.*

De volūtate an poſſit ſine gratia bene moraliter agere. Capi.xv.

COnſequenter queritur vtrum voluntas ſine gratia poſſit bn̄ moralit̄ agere. Pro ſolutiōe reſpōdet̄ ꝙ hoc duplicit̄ poteſt itelligi. Uno modo ꝙ poſſit bn̄ agere ſine illo habitu ſupernaturalit̄ infuſo/ꝗ efficimur formaliter grati deo. Alio mō ꝙ poſſumꝰ ſine gr̄a bn̄ moralit̄ agere/hoc ē ſine gr̄a ḡtꝫ data.i.ſine iuuamine dei ḡtuito: ſiue ſit habitꝰ infuſꝰ/vel aliq̄ cognitio a deo īmiſſa: vl' exhortatio/vel ſpecialis modꝰ agendi. De primo ſenſu/videlicet vtrū ſine gratia gratum faciente poſſimus bene moraliter agere: aliqui doct. dixerūt ꝙ nō:vt eliphat. prima diſt. de fruitione:imo dicit ꝙ q̄libet actio facta extra gratiā:eſt peccatū. Etiam fuit opinio brauardini:vt ait Diony.in ſecūdo. Alij tenent cōcluſionem oppoſitā/ꝙ vide-

An volūtas ſine gr̄a poſſit bene moraliter agere.

licet aliqs de lege ſine gra gratu faciete poteſt bene mo-raliter agere. Patet/ſupponendo primo q de lege anteq̄ qs reſurgat a peccato / requirit diſpoſitio puta in ipſo pec-catore. iſta ſuppoſitio ab omnib⁹ cōcedit/ vt habet Scot⁹ diſt. xiiij. quarti ſentētiarū: et fundatur etiā in ſacris ſcri-ptis: qr niſi hoc eſſet verū/ eſſet difficile ſaluare q de⁹ nō eſſet acceptator pſonar: quia nō videtur ratio quare dat gratiā vni / et nō alteri / niſi quia vn⁹ ſe diſponit ad illā / al-ter vo nō. Secūda ſuppoſitio eſt q illa diſpoſitio ſufficiēs ad gratiam / nō eſt ſolū non ponere peccatū / ſiue pure ne-gatiue ſe habere reſpectu peccati (qr alias dormiēs q̄ pec-cauit / qui nullū actum habet / eſſet diſpoſitus ad illā ſuffi-cienter / quia nō actu peccat) ſʒ eſt actū poſitiuum habe-re. ¶ Hoc ſuppoſito / patet q qs ſine grā poteſt bene mo-raliter agere: quia qs poteſt reſurgere ad gratiā de lege. ergo poteſt habere quandā diſpoſitionem requiſitā ad gratiam. illa diſpoſitio vocetur. a. Tūc quero vtrum. a. ſit actus bon⁹ / vel malus. ſi ſecundum: ergo nō eſt diſpoſitio ad gratiā / immo indiſpoſitio: quia peccatū indiſponit. ſi vero. a. ſit bon⁹ actus: ergo ppoſitum: puta q quis poteſt bene moraliter agere ſine gratia. ¶ Secundo probat ea-dem: cōcluſio. aliquis extra gratiam poteſt mereri pmiū temporale / et nō per actū malum neq indifferentē: ergo ex-tra gratiā poteſt bn̄ moraliter agere. patet añs Exodi pri-mo de obſtetricibus egyptior / quibus dñs iuſſit edifica-ri domos / ppterea qr meruerūt aliquid temporale / ſaluā-do pueros iudeorū. Uñ dicit Greg. Eo q erāt in pctō / me-ruerunt ſolū tpale: et tamen meruiſſent eternū / ſi nō fuiſ-ſent in pctō. Tūc arguitur ſic. meruerūt apud deū premi-um tēporale. ergo ſine gratia poteſt qs mereri apd deū pmi-um tēporale: et per pñs bene moraliter agere extra grām: ſed illd bene agere nō ē meritoriū vite eterne. patet. j. ad Cor. xiij. Si oēs facultates meas in cibos pauperū diſtri-buero / charitatē autē nō habuero: nihil mihi pdeſt. hoc ē ad vitam eternā. Utrum tale bonū opus extra charitatē factū / poſſit eſſe ſatiſfactorium p pena peccati debita? Di-cit ſanct⁹ tho. q nō eſt meritoriū apud deū remiſſiōis cu-iuſcūq pene. Alit dicit Scot⁹ / et meo iudicio pbabili⁹ / q talia opera extra charitatē facta poſſūt eſſe ſatiſfactoria p pena tēporali pctō debita. patet: qr p talia opera poſſu-mus mereri aliquid tēporale / vt pbatū eſt: et illa pena eſt ſolū aliquid tēporale / ergo. ¶ Alia qſtio. Utrū ſine gratia gratū faciēte poſſit homo qdlibet pctm̄ vitare? Hāc qſtio-nem bene tractat Durād⁹ in. ij. et dicit q qdā ſūt peccata quia contraria legi nature naturaliter nob inſite: et de ta-libus dicit q ſic. nā bene ſequitur / aliqs actū virtutis ſi-

Aliqs ſi-ne grā po-teſt bene moraliter agere.

Aliqs ex grām pōt mereri p-miū tem-porale.

Duplicia ſūt pctā.

ne gratia poteſt elicere ſcḋm oēm virtutē moralē et poli-
ticā:ergo quodcūq; vitium oppoſitū tali virtuti/ ſine grā
poteſt vitare:vt ſortes exiſtens in peccato/ vitiū intempe-
rātie ſine gratia ſubueniēte pōt vitare/ et ſimiliter quod-
cunq; peccatum oppoſitū actibus preceptorū que ſunt le
gis pure nature. Alia ſunt peccata que non ſunt oppoſita
virtutibus moralib⁹:nec ſunt cōtraria preceptis legis pu-
re naturalis:ſed alicui⁹ legis ſupernaturalis nobis a chri-
ſto tradite:vt non ſuſcipere euchariſtiā/ vł ſuſcipere indi-
gne:nō ſuſcipere baptiſmū/ vel ſuſcipere indigne ꝛc. Hoc
ſuppoſito dicit Durādus cōtra ſanctum bonauēturam:ꝙ
datur aliquod peccatū quod homo non poteſt vitare ſine
gratia gratū faciēte:vt patet de peccatis oppoſitis prece
ptis legis euāgelice:vt gratia exempli ꝓ tempore quo ſor
tes teneť ſuſcipere euchariſtiā/ bene ſequitur: ꝓ tēpore.a.
ſortes teneť ſuſcipere euchariſtiam:vel ſuſcipit/ vel nō. ſi
ſecūdum:peccat.ſi primū: vel facit ſufficientē diſpoſitio-
nē de qua eſt preceptū: Probet aūt ſeipſum homo. vel nō
diſponit ſe ſufficiēter. Si primum: ergo eſt in gratia:qꝛ oīs
ſufficiēs diſpoſitio cū diſplicentia peccatorū/ ponit homi-
nē in grā. Si ſecundū:ergo peccat ſuſcipiendo: qḋ ꝓbat
Durādus apparenter multū: Omnis libera omiſſio alicu-
ius circunſtantie requiſite actui/ facit actū vitioſum.ſed
omiſſio ſufficiētis diſpoſitiōis eſt libera:et eſt circūſtantia
requiſita ad ſuſcipiēdū digne illud ſacramentum.ergo ta
lis facit actū vitioſum:ergo illa ſuſceptio eſt vitioſa. Cōfir
matur.ſi excuſareť talis inſufficiēter diſpoſit⁹/ maxime eſ
ſet per credulitatē qua erronee credit ſe feciſſe indaginē
ſufficientē.ſed nullus error excuſat niſi ſit inuincibilis: et
faciendo id ad quod teneť/ talis vinceret talem errorē.ſ.
credulitatem ſe feciſſe ſufficientē indaginē.ergo. Reſolu-
tio igitur eſt ꝙ iſta opinio videť inter ceteras ꝓbabilior/
v cꝫ ꝙ homo ſine gratia gratum faciente poteſt bñ morali
ter agere/ lꝫ nō meritorie. ꝛ ꝓbabile eſt ꝙ poteſt ſatiſface-
re extra illam ꝓ pena peccato debita:pena inquā tēpora-
li. Item poteſt quodlibet peccatū vitare oppoſitum legi
nature naturaliter nobis inſite.

¶ An ſine auxilio dei ſpeciali poſſimus be-
ne moraliter agere. Ca.xvj.

VIdendū eſt quantū ad ſecundū membrū di
ſtinctiōis ſuprapoſite:vtrum ſine gratia gra
tis data/ ſiue ſine auxilio gratuito/ ſiue ſine
auxilio ſpeciali poſſim⁹ bñ moraliter agere.

Libera' o-
miſſio cir
cunſtātie
requiſite
facit ac-
tū vitioſū

Reſolu-
tio.

Deus dupliciť dicitur coagere specialiter. Pro declaratiõe notandũ ꝙ deus dicitur dupliciter coagere specialiter alicui creature. Primo modo quãdo de⁹ concurrit cum creatura ad faciẽdum seu ꝓducendũ effectũ insolitũ ꝓduci a tali creatura. Alio modo qñ facit ipsam creaturã esse causam alicui⁹ effectus cuius alias nõ posset esse cã. Primo mõ dupliciter adhuc intelligiť. Uno modo qꝛ coagit ad effectũ maiorem ꝓducẽdum ꝙ sit illa causa nata ꝓducere/ vt si sol esset solũ aptus natus producere lumẽ vt octo: ⁊ deus coageret illi ad producẽdum vt duodecim. Alio modo qꝛ licet nõ coagat deus ad maiorẽ effectũ producendũ ꝙ sit illa causa nata ꝓducere: coagit tamẽ ad ipsum producendum in tempore breuiori ꝙ posset illa causa producere: vt sit ignis potẽs producere caliditatem vt octo: sed non potest nisi in hora producere. si deus faciat ꝙ ꝓducat in media hora/ tũc specialiter coagit ad illã producẽdam. Secũdo modo deus dicitur principaliter alicui cause coagere/ quãdo illã causam facit cẽ causam alicuius effect⁹ cuius nõ est sufficiens causa cũ cõcursu generali. Et de isto mẽbro est questio an volũtas ex sua virtute naturali sit impotẽs ad producẽdum actũ bonum: ⁊ ꝙ ꝓducat/ hoc est qꝛ specialiter deus coagẽs facit illã esse causam illius effectus. De ista questione sunt due opiniones communes. vna est Greg. in secũdo dist. xxvij. ꝙ volũtas ex se est impotẽs ad ꝓducendum actũ bonũ: et etiam si ꝓducat/ hoc est propter deum specialiter cõcurrẽtem/ faciẽtem ꝙ talis sit causa. probat auctoritatibus et rationib⁹. primo supponẽdo duo. primũ ꝙ fideles nõ absꝗ causa rogat deum vt prestet eis auxiliũ ad vitãdũ peccata: ⁊ ad actus bonos eliciẽdos. Secũdo supponit ꝙ aliter indigem⁹ auxilio dei ad bene ꝙ ad male operãdũ (nã notum est cuilibet ꝙ nõ potest ab ipsa volũtate quecũꝗ operatio ꝓduci quin deus partialiter cõcurrat/ siue bona/ siue mala fuerit) alias nr̃a peccata essent ita equaliter attribuẽda deo: sicut bona opera: ⁊ nõ essent agẽde deo gratie propter bonas operatiões / nisi aliter ꝯcurrat deus ad bonas ꝙ ad malas: ⁊ frustra rogarem⁹ deum vt prestaret adiutoriũ ad operationes bonas. Patet/ si ex mea natura ⁊ potestate sum potẽs ad ꝓducẽdum bonam operationẽ: ergo nõ indigeo iuuamine extrinseco: ergo frustra rogarẽ deum ⁊c. Secũdo patet: qꝛ deus nõ aliter concurreret ad actiones bonas ꝙ ad malas si solo cõcursu generali concurrit ad bonã. Hãc deducit Greg. contra pelagianũ: volẽs dicere ꝙ oppositum fuit error Pelagij. ¶ Contra hãc opinionẽ fit argumẽtum difficile. bene sequiť. eadẽ actio que nũc est bona/ potest esse mala: ergo actio bona potest produci a volũtate sine auxilio speciali dei ex sola potẽtia

Argumẽtũ ad probandũ ꝙ nõ sit ponẽdũ auxiliũ speciale.

ſolū generalis ſufficit.ꝛ non eſt difficilius nūc eā produce re ꝙ tunc: ergo eedē cauſe q̄ ſufficiebāt tunc/ ſufficiūt ꝑ quocunqꝫ tēpore.eedē inquā nō augmētate:nec diminu= te:ꝛ eodē modo applicate:ſemꝑ ꝙdiu remanent/ſunt ſuf= ficiētes.ergo ſi volūtas ex cōcurſu ſui cum cōcurſu gene= rali pro tēpore quo volitio erit mala/ſit ſufficiēs ad produ cēdum illā volitionem:eedem cauſe eodē modo ſe haben tes erūt ſufficientes ad illā producendam. ꝛ ſi producāt: erit bona.igitur. Dicitur cōmuniter ad hoc argumētum: ꝙ illa volitio erit alterius ſpeciei : q2 aliter cōcurrit deus ad ipſam quādo eſt bona:ꝛ aliter qn̄ eſt mala:et ex tali cō= curſu infert̄ diſtinctio ſpecifica actus.Cōtra.bene ſequit̄. deus cōcurrit ſpecialiter: ꝛ eſt in ſua poteſtate nō concur rere.ponatur ꝙ nō cōcurrat ſpecialiter. tunc ſic.pro tem pore craſtino potero cū cōcurſu generali elicere talē voli= tionē: ergo nūc poſſum elicere volitionē eiuſdem ſpeciei. ſuppoſito ꝙ nūc deus ꝯcurrat ſpecialiter:iſta volitio nūc eſt bona:q2 ꝯformis dictamini recto / cadēs ſuper obiectū cōueniēs/ et ꝓpter bonū finem.ergo nūc iſta eſt bona mo raliter:ꝛ ad eam nō cōcurrit ſpecialiter: ſ3 generaliter.er go propoſitum. Alio mō arguit̄ ſic.Sortes qui iam habet ignorātiā inuincibilē de berta ꝙ ſit ſua :habet iſtō dicta= mē/hec eſt a me cognoſcenda:ꝛ illud eſt verū.ideo volitio ꝯformis illi/erit bona moraliter.Tūc arguitur ſic.eſt poſ= ſibile ſucceſſu tēporis.ꝙ illud dictamē erroneū inuincibi le efficiatur vincibile:tūc illud erit falſum:hec eſt a me co gnoſcēda:ꝛ illa volitio continuata efficitur de bona mala propter illud dictamē.tunc pro tempore quo efficitur ma la / ex ſolo ꝯcurſu voluntatis producitur:ergo pro iſto tem pore quo tale iudiciū eſt verum propter errorem inuinci= bilē/ ſuppoſito ꝙ nō cōcurrat ſpecialiter:ex cōcurſu volū tatis ꝛ dictamine elicio talē volitionem quando efficitur dictamē falſum.ergo ſine ſpeciali ꝯcurſu poteſt bene mo= raliter agere.Ex doctrina Gre. poteſt facile reſpōderi ad hoc argumentum.nā apud eum ſunt aliqui actus neceſſa rio boni/ſicut dilectio dei ſuper oīa/que eſt neceſſario bo= na operatio. ꝛ illud dictamē/ diligēdus eſt deus a me ſuꝑ omnia/eſt neceſſario verū.Tunc diceret cōſequēter ꝙ ad illud dictamē neceſſario bonū vt eliciat̄/neceſſariꝰ eſt ſpe cialis cōcurſus.Dicit iterū ꝙ ad hoc ꝙ alij actus cōtingē= ter boni ſint boni: requiritur ꝙ actualiter vl' habitualiter imperētur a dilectiōe dei/que neceſſario eſt bona:ꝛ ad ta

les actus cõtingenter bonos ꝗ̃uis nõ requiratur ↄcurſus ſpecialis immediatus / requiritur tamẽ mediatus: qꝛ requiritur dilectio dei / ad quã cõcurrit immediate ſpecialiter. Alij vt Sco. tenent oppoſitũ / ꝙ ad bene agendũ moraliter ſufficit ↄcurſus dei generalis: ⁊ non requiritur ſpecialis. Et hoc nõ fuit erroꝛ Pelagij / dicẽtis ꝙ natura erat ſufficiens ad omnes actus bonos: ſed qꝛ nõ ponebat charitatem neceſſario requiſitam ad merendum.

De bonitate ⁊ malitia habituum.

¶ De bonitate ⁊ malitia habituũ in generali. Ca. xvij.

POſtꝗ̃ determinatũ eſt de bonitate et malitia actuum: cõſequẽter agendũ eſt de bonitate ⁊ malitia habituũ. Et pꝛimo in generali querit̃ in qua potẽtia ſit ponẽdus habitus: an indifferẽter in omni: vł in aliqua / ⁊ ĩ aliqua nõ? Qꝫ nõ ſit ponendus habitus in qualibet potẽtia / notũ eſt: qꝛ in lapide ex frequẽti deſcẽſu deoꝛſum / nõ cauſatur habitus. Similiter dicendũ de alijs agentibus pure naturalib⁹. Reſtat ergo ↄcedere ꝙ in aliqua ſit ponẽdus / ⁊ in aliqua nõ. ſed quare poti⁹ in vna ꝙ̃ in alia? Dicũt aliqui docto. Quãdo aliqua potentia eſt ita determinata ꝙ nõ poteſt in ↄtrarium: in illa potẽtia nõ eſt ponend⁹ habitus. Sed qñ potentia eſt indifferẽs ad duo oppoſita / qꝛ poteſt in vnũ / ⁊ in aliud: in illa eſt ponendus habitus. Exemplũ pꝛimi: Lapis eſt potẽtia determinata ex ſe ſolũ ad motũ deoꝛſum: ⁊ ſi moueat̃ ſurſum / hoc eſt ab alia potẽtia. idõ in lapide ex frequẽti motu deoꝛſum / non cauſat̃ habitus. Exemplũ ſecũdi: vt volũtas poteſt velle ⁊ nolle: ⁊ ꝓpterea ex frequẽti elicitiõe volitionũ cauſat̃ habitus in ipſa inclinãs illã ad ↄſimilia velle eliciẽda illis ex quib⁹ genit⁹ eſt. Similiter dicẽdũ de nolle. ¶ Sanct⁹ Tho. dicit ꝙ nõ eſt ponend⁹ habitus dilectiõis dei acquiſitus: qꝛ volũtas eſt ita determinata ad dilectionẽ dei ꝙ non põt in oppoſitũ: ſecundũ eũ. ideo nõ cauſatur habit⁹ inclinãs ad dilectionẽ dei. ⁊ de deo clare viſo eſt ſermo. ¶ Contra. ſequit̃ ꝙ in intellectu ex frequẽtibus aſſenſib⁹ pꝛimoꝝ pꝛincipioꝝ nõ cauſaret̃ habitus illoꝝ. ſed hoc eſt falſum. cõſequẽtia pꝫ. intellectus eſt ita determinat⁹ ad aſſentiẽdũ pꝛimis pꝛincipijs ꝑ ſe notis / ꝙ nõ põt illis diſſentire / nec aſſentire cõtradictoꝛijs eoꝝ: ꝫ nõ ponunt̃ habitus in intellectu reſpectu pꝛimoꝝ pꝛincipioꝝ. ſed hoc eſt falſum. qđ pꝫ. Ariſtoteles inter habitus ponit habitũ qui vocat̃ intellectus / inclinãs ad aſſenſum pꝛimoꝝ pꝛincipioꝝ. Itẽ poſt frequentationẽ aſſenſuũ circa ꝑma ꝑncipia / homo ꝑcipit ſe magis pꝛõptũ ad aſſentiẽdum illis: ⁊ foꝛtius aſſentit ꝙ̃ pꝛi⁹. ergo. ¶ Pꝛopter hoc argumentũ qđ habet apparentiã: videtur

In q̃ potentia ſit ponẽdus habitus.

ꝙ reſpectu primoꝝ principioꝝ per ſe notoꝝ nō ponatur
habitꝰ i intellectu. Unde dicit Sco.in ſcđo:Sicut nō po=
nitur habitꝰ cauſatꝰ ex notitijs intuitiuis: ita ſilr notitijs
apprehēſiuis primoꝝ principioꝝ per ſe notoꝝ poſitis/
nō eſt in poteſtate intellectꝰ quin aſſentiat illis.ergo non
eſt ponendꝰ habitus in intellectu inclinās ad aſſentiēdū
primis pricipijs. Et ad Ariſtotelē dicit ꝙ intellectꝰ habi=
tꝰ inclinat ad aſſenſū pricipioꝝ nō pimoꝝ / q̄ nō ſunt ꝑ ſe
nota:ſed nota per experiētiam/vel aliūde/⁊ nō ex termi=
nis. Ideo reſpōdetur cōcluſiue ⁊ ꝓbabiliter: ¶ Quando
potētia ē ita determinata ꝙ poteſt in iſtud/⁊ nō poteſt in
oppoſitum:⁊ poſitis omnibꝰ neceſſario requiſitis/ neceſſa
rio coagit:tūc in tali potētia non eſt ponēdꝰ habitꝰ. Sed
quando potētia eſt indifferēs ad duo oppoſita : vel ꝙuis
non ſit indifferēs ad duo oppoſita/eſt tamē ita indifferēs
ꝙ omnibꝰ neceſſario reqſitis ad ꝓductionē illiꝰ poſitis/ nō
neceſſario coagit: tūc in tali potētia eſt ponēdus habitꝰ.
Exemplū primi/ vt reſpectu tēperantie ponitur habitus.
Exemplū ſecūdi/ vt reſpectu felicitatis.nā nullus poteſt
nolle felicitatē:nec velle ſummā miſeriā.Secūdum com
munioꝛem opinionē volūtas eſt ita determinata ad vnū/
ꝙ nō poteſt in contrarium: ſed tamen omnibꝰ neceſſario
reqſitis ad ꝓductionē felicitatis poſitis:volūtas nō neceſſa=
rio coagit/ immo poteſt ſuſpendere actū ſuū. Ideo in oꝛ=
dine ad felicitatē debet poni habitꝰ inclinās ⁊c̄.ſ; itelle=
ctus eſt ita determinatꝰ ad aſſentiendū primis ꝑncipijs:
ꝙ omnibꝰ neceſſario reqſitis poſitis/puta ſimplici appꝛe
henſione ⁊c̄.non poteſt quin aſſentiat.igit̄ reſpectu illoꝝ
nō ponit̄ habitus. [Melius eſt dicere vtrobiq; :quādo ali= Additio
qua potentia ſic ſe habet ꝙ ꝑ aſſuefactionē facilꝰ exit in
oppoſitū ꝙ̄ ſine aſſuefactione vtrobiq;:in illa potētia po=
nēdꝰ eſt habitꝰ.quare reſpectu ꝑmoꝝ ꝑncipioꝝ ponēdus
ē habitꝰ.In bꝛuto ⁊ i appetitu ſēſitiuo patet illud . nā nō
ꝓbamꝰ habitum niſi ꝑ hoc ꝙ facilꝰ potētia exit in actū.
ergo vbicūq; hoc reperitur / debemꝰ ponere habitū/⁊ in
nullo alio] ¶ Notandū ꝙ nō reperiunt̄ potētie in qbꝰ po=
nātur habitꝰ immediate/niſi intellectꝰ ⁊ voluntas : quiā
iſte potētie nō ſic ad aliqua determinātur/quī poſſint in
oppoſita . nā dato ꝙ volūtas ad aliquid ſic determinet̄:
tamē in libertate ſua eſt ponere vel non ponere illud. Si=
militer in aſſenſu cōcluſionis reſpectu fidei nō ſic ē: quo=
niā intellectus nō ita neceſſario determinat̄ aſſētire con
cluſioni / quin poſſit per argumētū ſophiſticū ei diſſenti=
re:neq; ita determinat̄ ad habēdam fidē/ quin poſſit per
rationē pꝛobabilem habere opinionem : ⁊ ideo non poni=
tur habitus immediate niſi in intellectu et voluntate.

¶ Conſequēter videndū eſt quomodo cauſatur iſta boni
tas habitualis / an a quolibet actu cauſetur? Rñdeť p ꝓ-
Pria ꝓpō nō qlibz actus ꝓducit habitum. poſitiões. Prima: Nō quilibet actus cū elicitur ſeu cōſer-
uatur / cauſat aliqd de habitu. Probatur. capio vnū intē-
peratū qui elicit actū temperantie. Jam iſte actꝰ nō cau-
ſat habitū tēperantie. Probatur: quia non pōt eſſe habitꝰ
tēperantie ſimul cū habitu oppoſito: ſcꝫ intemperantie:
immo oportet ꝙ primo aliꝰ habitꝰ corrūpatur: ſed ille nō
Scđa ꝓpoſitio. illico corrūpitur. ergo. ¶ Scđa propoſitio. Omnis actus
reperiēs ſubiectū neutrū. i. nō magis inclinatū ad hoc ꝙ̃
Maxima ad aliud / in qđ poteſt ꝓduci talis habitꝰ: ⁊ nō habituatū
ad hoc nec ad oppoſitū: cauſat aliquid habitꝰ. Probatur.
qñcūqꝫ aliquod agēs eſt ſufficiens ad ꝓducendū aliquē
effectum: medietas illius agētis ſufficiet ꝓducere medie
tatem illius effectus. Igitur ſi actꝰ multū intēſus ſufficit
cauſare habitū: ſequiť ꝙ medietas illius actꝰ. i. actꝰ i du-
plo minꝰ intēſus ſufficit cauſare habitū in duplo remiſſio
rem. et adhuc per maximā predictā / actꝰ adhuc in duplo
minor ſufficit: ⁊ adhuc in duplo minor: ⁊ ſic in infinitum
¶ Probať ſecūdo. Quādocūqꝫ ſūt duo eiuſdē ſpeciei ſpe-
cialiſſime agētia pure naturalia ſolū differētia penes ma
gis ⁊ minus / ſi intēſum poteſt in aliquem effectum: minꝰ
intēſum poteſt in ſimilē effectū: licet etiam minꝰ intēſū:
vt calor potēs producere calorē in manū: in duplo remiſ-
ſior calor poteſt ꝓducere remiſſiorē calorē in manū. ⁊ ad-
huc remiſſior calor hoc poterit. ⁊ breuiť nō eſt dabilis ca-
lor qui poſſit aliqd caloris in manū ꝓducere. ⁊ hoc vt ſup
pono / ſecluſa reſiſtētia. ¶ Et ſic cōcludiť ꝙ oīs actus po-
teſt ꝓducere aliquid habitus: ſed illud nō vocatur habi-
tꝰ: cū deficiat ꝯnotatio: ſcꝫ ꝙ ſit de difficili mobilis a ſub-
iecto. ſed vocať diſpoſitio: ſcꝫ quando actꝰ eſt ita remiſſꝰ
ꝙ nō valet habitum permanentem ꝓducere: ſed ſolū ali
qd remiſſius / eiuſdē tamē rōnis cū habitu. ¶ Cōtra iſtā
maximā inſtať apđ Ockā quarto qlibeto de notitia intui
tiua / q̄ cauſata a ꝓpinq ⁊ nō a remoto / ſufficit cāre iudici
um ꝙ ſortes ſit hō: ⁊ tñ ipā cauſata a ꝓpiquo / nō differt a
ſe cauſata a remoto / niſi penes intēſū ⁊ remiſſū. igiť. Re-
De notitia intuitiua an poſſit cauſare iudicium. ſpōdeť apud Ockā in ꝓlogo ſententiarum queſtione pri-
ma / ꝙ notitia intuitiua ſortꝭ cū ſola ſpecie viſibili nō ē ſuf
ficiēs cauſare iudiciū affirmatiuum / immo potiꝰ iudiciū
negatiuum / quo ſcilicet iudicatur ꝙ ſortes nō ē: vt ſi a ſo
lo deo conſeruaretur ſorte non preſente: qr ad hoc ꝙ poſ-
ſit cū ſpecie viſibili cauſare iudicium affirmatiuū / requi
ritur obiectum preſēs quod concurrit cum eis ad cauſan-
dum illud iudicium affirmatiuū. Secūdo ſupponitur ⁊ ē
notum in philoſophia ꝙ agēs naturale aliquando eſt po-

motis pōt ꝓducere lucē. ſic de obiecto dī ꝙ a propinquis
ſolū pōt producere ⁊ concurrere ad iudiciū affirmatiuū/
puta ꝙ ſit ſortes: ⁊ a remotis pōt ꝓducere notitiā intuiti
uam ſui. Dico igiꝛ ꝙ non ꝓuenit rōne notitie intuitiue ꝙ
a propinquis cauſeꝛ illud iudiciū affirmatiuū/ ⁊ non a re=
motis: ſed hoc ſolū prouenit ab obiecto: ⁊ hoc ideo qꝛ ob=
iectum eſt talis nature: ſeu qꝛ obiectū eſt obiectū. nam il=
la notitia intuitiua ꝗtū eſt de ſe/ eſt nata cōcurrere cum
obiecto ad illud iudiciū cauſandū/ ſiue a remotis/ ſiue a
ꝓpinquis: ſiue intēſa/ ſiue remiſſa. Unde dico ꝙ ſi illa nō
titia intuitiua remiſſa que cauſaꝛ ab obiecto remoto/ ma=
neret oīno eque remiſſa: obiecto tñ appropinquato cauſa
ret cum obiecto iudiciū affirmatiuū ꝙ ſortes eſt/ licet il=
lud iudiciū etiā eſſet minus intenſum/ ⁊ valde remiſſum.
¶ Aliud argumentū contra illā maximā/ ſcꝫ ꝙ oīs actus
quantūcūqꝫ remiſſus cauſat aliqd habitus in ſubiectum
indifferens. ſequereꝛ ꝙ ab aliquo habitu cauſareꝛ aliquis
actꝰ: ⁊ idē habitꝰ cauſareꝛ ab eodē actu cauſante illū ha=
bitū: ⁊ ſic idē eſſet prius ⁊ poſterius ſeipſo/ ⁊ cauſaret ſuā
cauſam: quo nihil eſt impoſſibiliꝰ. igiꝛ. Patet antecedēs.
capio ſortē qui nullū habitū habet temperantie/ nec intē
perantie: et incipiat elicere actū tēperantie partibiliter/
q̄ in fine hore erit intēſus vt octo. tunc ſic. ī fine hore erit
habitꝰ ꝓductꝰ ab illo actu: et ſit. b. ⁊ ille actꝰ ſit. a. tūc. a. ꝓ
ducit. b. ⁊. a. producitꝛ ab ipſo. b. pꝫ. ⁊ diuido vtrūqꝫ ꝑ par=
tes proportionales maioribus terminatis verſus inſtans
preſens initiatiuū. tunc prima pars. a. ꝓducit primā par=
tem. b. ⁊ prima pars. b. producit ſecundā partem. a. patet:
qꝛ precedit eam/ ⁊ eſt nata ꝓducere conſimilē actū a quo
producta eſt. igitur. ⁊ vltra. ſecūda pars. a. producit ſecun
dam partē. b. ⁊ ſecunda. b. tertiā. a. ⁊ ſic in infinitū. igitur.
¶ Reſpondeꝛ negādo ſequelam. ⁊ concedo ꝙ. a. producet
totū. b. ⁊ negatur ꝙ. a. producaꝛ a. b. Et ad probationē: ali
qua pars. a. produceꝛ a. b. concedo. ⁊ aliqua pars. b. produ
cetur ab. a. concedo. ⁊ iterum alia pars. a. producetur a. b.
et ſic conſequenter: igiꝛ. a. producetur a. b. negatur conſe
quentia. Et ſit prima propoſitio: Cuiuſlibet partis actus Prima ꝓpoſitio.
a. aliqua producitꝛ ab habitu. b. ſiue ab aliqua parte habi=
tus. b. ⁊ tamen eſt aliqua pars actus. a. que non producitꝛ
ab habitu. b. ſcilicet prima medietas que non producitur
a. b. Prima pars probatur: quia quacūqꝫ parte data/ illa
habet duas medietates/ quarum ſecundam precedit ali=
qua pars habitus. b. que concurrebat ad producendū illā

ſecundā;partem.Et ſecunda pars probat̄: quia prima me
dietas ſcđm cuiuſlibet ſui aliquid preceſſit quālibet par-
Scđa ꝓpoſitio. tem.b. et totum.b.igitur. Secunda propoſitio. Quelibet
pars.a.ꝓducit aliqd.b.et tamen multe producūtur a.b.⁊
hoc non inconuenit reſpectu diuerſarum partium. nam
nunq̄ȝ eadem pars producitur ab illa parte quam produ-
cit:ſed ſcđm diuerſas partes actus.a.ꝓducit.b. ⁊ ecōtra.
¶Sed eſt impoſſibile et implicat ꝙ vna pars adequata
actus.a.producat vnam partem adequatam habitus.b.⁊
ꝙ illa producat illam partem actus.a. a qua eſt producta
illa pars habitus.b.nam ſicut implicat ꝙ aliquid ſit prius
et poſterius tempore ſeipſo/ ita et natura.

¶De corruptione habitus. Capitulū.xviij.

Dictum eſt ꝙ nō ſemꝑ quilibet actus ꝓducit
aliquid de habitu/ qn̄ eſt in ſubiecto reſiſten-
tia habitus cōtrarij.Scđo dictū eſt:qn̄ in ſub
iecto non eſt habitus cōtrarius:quilibet act⁹
eſt ſufficiens ad ꝓducendū aliqd eiuſdē ſpe-
ciei cum habitu.Unde ſi magnus actus ſuffi
ciat ꝓducere actū intenſum:quilibet eiuſdē ſpeciei diffe
rēs ſolū penes intēſum ⁊ remiſſum ab illo ꝓpter remiſſio-
nem/ erit ſufficiēs ꝓducere habitū/licet remiſſum. Nunc
vero agendū eſt de corruptione habit⁹: vtrū videlicet cor
De corruptione habitus. rumpat̄ habitus ſolū per actus cōtrarios actibus ad quos
inclinat?Arguit̄ ꝙ non: q2 ſi ſic/ apud ponētes habitum
circa prima principia per ſe nota/ ille habit⁹ eſſet incorru-
ptibilis:q2 non pōt haberi actus cōtrarius: hoc eſt diſſen-
ſus circa prima principia/ vel aſſenſus ꝯtradictorꝫ.¶Si-
militer habitus genitus ex actibus quib⁹ appetimus bea-
titudinē/ non eſt corruptibilis/ q2 non poteſt haberi actus
cōtrarius: cū nemo poſſit nolle beatitudinē/ vel velle mi-
ſeriā.ergo ille habit⁹ eſſet incorruptibilis.¶Preterea ali
qui habitus corrūpunt̄ per ſolā ceſſationē / ſine poſitione
actuū cōtrariorū.Patet. experiētia docet/ ſi aliqs alicui⁹
cōcluſionis habitū ex multis actib⁹ acquiſiuerit: ⁊ longo
tp̄e perſeueret ſine actu ad quē inclinat talis habit⁹/ illi⁹
obliuiſcet̄:ḡ erit corrupt⁹:⁊ nō per ꝯtrarios act⁹: ergo cor
rūpit̄ habitus ꝑ ceſſationē ab actu/ ⁊ nō ſolū per act⁹ ꝯtra
rios.¶In oppoſitū arguit̄: habit⁹ remanet ſine actu ad
quē inclinat/ etiā in eſſe intenſo per aliqđ tp̄s.ergo ſi non
ſupueniat alia cauſa q̄ȝ ceſſatio ab actu:talis habit⁹ mane
bit i ꝑpetuū.Ptȝ.iſte habit⁹ in iſto tp̄e nō diminuit̄:ḡ iſte
habit⁹ in iſto tp̄e hȝ oēs cās ꝯſeruātes/ ⁊ nō deficit aliq̄ re
q̄ſita ad ꝯſeruationē.ſȝ in q̄cūq̄ȝ magno tp̄e ceſſet̄/ dūmō
nō ponat̄ act⁹ cōtrari⁹/ remanēt eedē cauſe ꝯſeruātes.ḡ ſi
habit⁹ corrūpatur/ ſolum corrūpitur per cōtrarios actus.

¶ Pro ſolutione notãdũ in cõmuni philoſophia ꝙ aliquẽ effectũ corrumpi nõ cõtingit niſi tripliciter. ⁊ adhuc duo illorum modorũ corruptibilitatis ſunt per accidens: ⁊ aliꝰ eſt per ſe. Primo corrumpit̃ aliquis effectus ꝑ corruptionẽ ſubiecti: ⁊ iſto modo corrumpuntur ſenſationes exiſtẽtes in brutis / que ſunt immediate in anima ſenſitiua: que poſt mortẽ bruti nullo modo remanẽt: immo omnino corrũpunt̃. talis enim corruptio ſenſationũ eſt per corruptionẽ ſubiecti ⁊ per accidẽs. Secũdo modo corrumpit̃ accidẽs per accidẽs / non per cauſam cõtrariã: ſed ſolum per defectũ cauſe conſeruantis: vt per abſentiã corporis luminoſi corrũpitur lumen. Similiter notitia intuitiua corrumpit̃ ꝑ accidẽs / ſcʒ per abſentiã obiecti. Alio modo corrumpit̃ effectus per ſe: ſcʒ ad poſitionem cauſe cõtrarie: ⁊ hoc virtualiter vl̃ formaliter. Uirtualiter videlicet quãdo poteſt ꝓducere effectũ contrarium. Unde actus temperãtie nõ eſt cõtrarius formaliter habitui intemperãtie / q2 ſe cõpatiunt̃ in eodem ſubiecto: ſed ſolum virtualiter / ſicut aqua cõtrariatur virtualiter caliditati: q2 poteſt ꝓducere frigiditatem / q̃ ↄtrariatur caliditati.

Effectũ corrumpi non contigit niſi triplicit̃.

¶ Hoc ſuppoſito videndũ eſt de corruptione habitꝰ: ⁊ hoc loquendo de habitibus in anima intellectiua: q2 nõ eſt difficultas de habitibꝰ in anima ſenſitiua / cũ corrumpantur ad corruptionem eius / cũ ſit corruptibilis: ſed ſolũ loquimur de habitibꝰ in ſubiecto incorruptibili per naturã / vt eſt anima intellectiua: ⁊ ſimiliter loquimur de habitibꝰ acquiſitis / ⁊ non infuſis / q̃ corrumpuntur per ceſſationẽ conſeruãtis / ſcʒ dei / ꝓpter noſtrũ demeritũ. Si ergo habitus acquiſitus naturaliter nõ corrumpit̃ per corruptionẽ ſubiecti / q2 eſt in ſubiecto incorruptibili: quomodo ergo corrumpitur? oportet ergo ꝙ vel per ceſſationẽ ab actu: vel per poſitionẽ actuũ cõtrariorum actibus ex quibꝰ genitus eſt. Sanctꝰ Tho. pͥma ſcd̃e q.liij. dicit ꝙ habitꝰ nõ poſſunt corrũpi per ſe / ſed ſolũ per accidẽs / puta per ceſſationẽ / inquãtũ ex illa ceſſatiõe ponit̃ actꝰ cõtrarius. ceſſatio enim permittit actũ cõtrarium / quẽ nõ ꝑmitteret non ceſſatio. nec corrũpũtur ad deſitionẽ conſeruãtis: q2 non dependẽt a cõſeruãte niſi in ꝓduci / et nõ in cõſeruari. Dicit. S. Tho. ibidem / ⁊ cõſequenter Ockã in quarto queſtiõe. xij. ꝙ habitus quicunq̈ exiſtens in intellectu nõ poteſt corrũpi niſi per poſitionem actuũ cõtrariorũ: vel per deſitionẽ alicuius neceſſario requiſiti ad conſeruãdum illũ. Et ad argumẽta: ſequitur ꝙ ille habitus circa pͥma principia eſſet incorruptibilis: cõcedo: et hoc ſuſtinẽdo ꝙ intellectꝰ nõ poteſt diſſentire pͥmis principijs. Similiter habitus qui cauſat̃ ex volitione qua deſidero beatitudinẽ: q2 non poſſũ nolle / cuius poſſim ceſſare.

Modꝰ corruptiõis habitꝰ in ſubiecto incorruptibili.

Ockam tñ tenet oppoſitū in fine tertij: ſꝫ ſc͠dm opinionē cōmunē ille habitus eſt incorruptibilis per naturam qui cauſatᷓ ex actib⁹ volendi beatitudinē: ꝛ ex actibus nolēdi miſeriā. ſed de habitu ſciētie: aliquis eſt diu habituat⁹ circa aliquam ꝯcluſionē. ſi diu ceſſet ab actu: non poterit elicere actū: ꝛ nō eſt corruptibilis per actus cōtrarios. oꝑꝫ ꝙ ꝙ per ſolā ceſſationē ab actu. ℭ Reſpōdet Ockā in quarto queſtione predicta in ſolutione ꝑmi dubij dicēs. vł corrumpitur habitus: qꝛ deus per ceſſationē diuturnā actuū deſinit cōſeruare. vel corrūpitur quia in corpore ſunt alique qualitates producte ab actibus illis que ꝑ alterationem corrumpūtur/ que neceſſario requirunᷓ ad cōſeruationē habitus/ pro quanto ille qualitates intēſe requirunᷓ ad hoc ꝙ ſenſus cōis habeat ſuos act⁹: et ad deſitionem ſpecierum ſenſitiuarū in parte interiori ꝓpter alterationē illaꝝ. ℭ Dico tertio ꝙ ille idē habit⁹ manet. Cōtra. poſt diuturnā ceſſationē non pōt recordari illius cōcluſionis. Uerū eſt. ꝛ non niſi ꝓpter defectū illius habit⁹. nego: immo ꝓpter defectū alicui⁹ cauſe q̄ neceſſario reqrirᷓ cū itellectu ꝛ habitu ad exeundū in actū. et illa cauſa eſt aliqua qualitas corporalis extēſa in phātaſmate que corrumpitᷓ ad deſitionem ſpecierū ſenſitiuarum in parte interiori ꝓpter alterationē. Ideo nō eſt ex ceſſatione ab actu: ſed

Additio. ex corruptiōe alicuius corporalis vt dictum eſt. [Qualitates corporee non ſunt requiſite ad cōſeruationē habituū in anima. Patet de anima ſeparata que pōt acquirere habitus: ſed habitus ꝓ hoc ſtatu nō poteſt exire in ſuū actū niſi mediante corpore quod alteratᷓ crebriter: ad cuius alterationē impeditur actiuitas habit⁹/ ſicut anima in hoc corpore nō poteſt videre indiuiſibilia: ſecus eſt de anima ſeparata. Hieronymus in ꝓlogo biblie ait. Diſcam⁹ in terris quorū ſciētia remanet in celo. Nota ꝙ ſi caro maneat inalterata/ homo exibit ita facile in actum in ſenectute ſicut in iuuētute: ſicut dicit Ariſto. primo de anima/ ſi ſenex haberet oculū iuuenis ꝛc̄. In patria nō erit alteratio: ergo ſemper poteſt homo exire in actū. pōt tamen homo ſupplere hāc corporis alterationē ꝑ actuū frequētationē ſicut ſenex inſtrumētū ſupplet. ſ. viſum ocularib⁹. lꝫ ei anima ꝛ habit⁹ maneāt/ ꝛ ſint cauſe naturales/ nō poteſt tamē exire in actū defectu inſtrumenti. Patet/ quando culter fit obtuſus/ ꝛ manet eadē manus ꝛ cultell⁹.] ℭ Et iſta eſt reſolutio ꝯmunior ꝛ ꝓbabilior: vꝫ ꝙ nunꝗ corrumpitᷓ habitus acquiſitus naturaliter niſi per corruptionē ſubiecti: vel per corruptionē conſeruantis: vel per actus cōtrarios actibus ad quos inclinat ille habitus: qꝛ ſunt ꝓducti ui habitus cōtrarij. Ex quo ſequitᷓ ꝙ diuiditur habit⁹ per

[illegible] illud totum frigus/ incipit producere calorē partia
liter: eodē modo ſortes habituatus in habitu tēperantie/
elicit actū intēperātie. Si eñ ſit intenſus/ corrumpit ali
quid de illo habitu: ⁊ poſtea illo corrupto totaliter/ ꝓdu=
cere incipiet partialiter aliquid de habitu intēperātie. et
hoc/ tenēdo ꝙ qualitates cōtrarie nullo modo ſe ꝯpatiun
tur in quibuſcunqꝫ gradib⁹. Et ſic dicendū eſt de quibuſ=
cunqꝫ agētibus naturalib⁹. Ubi ergo nō poſſunt elici act⁹
cōtrarij: tunc talis habitus nō eſt corruptibilis per natu=
rā. Et dicit ſanctus Thomas: quādo actus nō habēt act⁹
contrarios/ vt actus primorū principiorū: habitus illorum
nō poſſunt corrumpi a contrarijs. [Non videtur mihi hec opinio ꝓbabilior: immo melius eſt dicere ꝙ per ſolā ceſſa
tionē ab actu/ habitus pōt corrūpi. Et tripliciter effectus
poteſt ſe habere ad cauſam. Uno mō ꝙ ſimpliciter depen
deat in eſſe a cōſeruatiōe cauſe poſt ꝓductionē. Alio mō
ꝙ nullo mō depēdeat a ꝯſeruatiōe cauſe poſt ꝓductionē.
Tertio mō ꝙ medio mō ſe habeat: ſcʒ ꝙ ſi p notabile tp̄s
nō cōſeruet/ naturaliter corrumpat. Exēplū p̄mi/ vt lumē.
exemplū ſecūdi/ vt albedo. exēplum tertij/ vt habitus. Et
tūc patet ꝙ habitus non habentes actus contrarios/ poſ=
ſunt corrumpi. Facile tamē poteſt ſuſtineri ꝙ ex actu pri=
mi principij nō generatur habitus.] Additio.

¶ De cōtrarietate habituū. Ca. xix.

Conſequenter dicēdū eſt de cōtrarietate ha=
bituum. Unū apud modernos/ vt Ockā in ter=
tio/ queſtiōe octaua/ cōmuniter ponit iſta pro
poſitio: Quādocunqꝫ ſunt duo habit⁹: et act⁹
ad quos inclināt/ ſunt incōpatibiles ſeu ꝯtra=
rij: tales habit⁹ erūt ꝯtrarij. Et breuiter nō po
teſt cognoſci cōtrarietas habituū ſeu incōpatibilitas/ niſi
penes incōpatibilitatē vł ꝯtrarietatē actuū ad quos incli
nāt. Exemplū/ actus tēperātie ⁊ intēperātie ſunt incōpa=
tibiles et ꝯ̄rij adinuicē. Silr̄ et habit⁹ inclinātes ad illos
actus. Silr̄ aſſenſus fidei ⁊ aſſenſus euidēs circa eādē cō=
cluſionē/ ſunt incōpatibiles. ita et illi habit⁹ ad iſtos act⁹
inclinātes. Ideo incōpatibilitas et contrarietas habituū
eſt attēdēda ex incōpatibilitate ⁊ cōtrarietate actuū ad
quos inclināt. Patet. aliqui habit⁹ ſunt cōtrarij: alias ſta=
ret aliquē eſſe ſimul tēperatum ⁊ intemperatū. ⁊ non pōt
attēdi illa incōpatibilitas habituū niſi penes incōpatibi=
litatē actuū temperātie ⁊ actuū intemperātie. igr̄. ¶ Cō
ſequēter dicēdū eſt ꝙ aliqñ vn⁹ act⁹ eſt incōpatibilis duo
bus actib⁹ ſimul/ cui⁹ habitus eſt cōpatibilis duob⁹ habiti

Propoſitio.

De ꝯpatibilitate actuū et habituū.

f

bus illorū duorū actuū. Jdeo Quis non ſit cōcedendū ꝙ aliqui duo habitus ſint adinuicē cōpatibiles/ quorū actus ſunt incōpatibiles: nihilominꝰ eſt cōcedēdum ꝙ aliquis actus eſt incōpatibilis duobꝰ actibus ſimul iunctis: et tñ habitꝰ illius actꝰ eſt cōpatibilis duobus illis habitibus ſimul iunctis illorū duorū actuū quibus actꝰ illius habitꝰ erat incōpatibilis: vt diſſenſus cōcluſionis eſt incōpatibilis aſſenſibus duobꝰ/ quorū primo aſſentio antecedēti/ et ſecūdo aſſentio bonitati cōſequentie. illi em̄ duo nō ſtant cū diſſenſu cōcluſionis: qꝛ qui aſſentit maiori minori ⁊ bonitati ꝯſequētie: de neceſſitate aſſentit ꝯcluſiōi/ niſi obex fuerit. ⁊ tñ habitus qui cauſaꝛ ex diſſenſu ꝯcluſiōis/ cōpatitur illos duos habitꝰ. Patet minoꝛ. ſit ſortes ꝙ diſſentiat frequēter alicui ꝯcluſioni: tūc acquirit habitū. volo ꝙ frequēter aduertat circa bonitatē ꝯſequētie: et nō circa antecedēs. iā cauſatur habitus circa bonitatem cōſequētie. poſtea aduertat frequēter circa antecedēs/ ⁊ nō circa bonitatē ꝯſequētie: tūc aſſentit añcedēti: ⁊ ex illo aſſenſu frequēti añcedētꝭ cauſabiꝛ habitꝰ. tūc talis habebit tres habitꝰ inter ſe cōpatibiles: qꝛ actꝰ vnꝰ/ puta diſſenſus/ eſt incōpatibilis cū duobus actibꝰ alterorū duoꝝ habituū. ergo propoſitū. [Poteſt ꝗs negare ꝙ aſſentiet antecedēti: ⁊ dicere ꝙ tāta ē habituū vtrobiꝗ repugnātia/ ſicut actuū. et difficile eſt oppoſitū oſtendere.] ¶ Cōtra predicta arguiꝛ ꝓbādo ꝙ ſint dabiles duo habitꝰ ſe cōpatiētes ꝓducti a duobus actibus incōpatibilibꝰ inter ſe. Capio habitū opinatiuum. a. ꝓpoſitionis: ⁊ ſortes eliciat circa. a. ꝓpoſitionē aſſenſum fidei vel aſſenſum ſciētificū. tūc ſic. poſtꝗ elicuit actū primū/ nō eſt adhuc corruptꝰ habitꝰ opinatiuꝰ: et eſt ꝓductū aliquid de habitu ſciētifico/ vł fidei ſi ſit aſſenſus fidei. ergo in ipſo eſt habitus incōpatibilis cū habitu opinatiuo. minoꝛ patet: qꝛ deinceps reperiet ſe magis habilitatū ad aſſentiendū ꝗ prius. Diſtinguo/ vt dicit De kā in tertio/ queſtiōe octaua: vel ꝙ reperiet ſe magis habilitatū priuatiue: hoc eſt minus habilitatū ad cōtrariū: ⁊ ſic cōcediꝛ: qꝛ eſt remiſſum aliquid de habitu habilitante ad ꝯtrariū. vł ꝙ repiet ſe magis habilitatū poſitiue: ⁊ ſic negaꝛ. Dicit em̄: ſicut eſt i formis materialibꝰ/ ita in iſtis. nā ſi ignis debeat producere calorē in aquā: opꝫ ꝙ primo corrūpat totū frigus: deinde incipit producere calorē. Similiter iſte aſſenſus primo corrūpit habitū cōtrariū/ deinde incipit ꝓducere habitū cōtrariū poſitiue. Aliud argumentū apparētius. Sum habituatꝰ circa. a. propoſitionē habitu opinatiuo. habeā notitiā intuitiuā/ que ſufficit immediate cauſare aſſenſum certū et euidentē de. a. propoſitione. tunc cum erit obiectū abſens/ ad quod terminatur

Additio.

illa notitia intuitiua: formãdo.a.propoſitionem/ aſſentiam firmiter. illa apprehẽſio abſtractiua cum potentia nõ ſufficit cauſare aſſenſum firmum: quia eſſet per ſe nota. ergo preter illam apprehenſionem et potentiam eſt aliquid in intellectu cõcurrens: et non videt̃ niſi ꝙ ſit habitus: ⁊ ſic ille habitus erit compatibilis habitui opinatiuo.
¶ Reſpondetur. cum ſic arguitur. capiendo fortem multum habituatum circa.a. propoſitionem aſſenſu opinatiuo. obijciatur ei obiectum cum notitia intuitiua. ſufficiet cauſare aſſenſum euidentem illius propoſitiõis. tunc ſic. ſi poſt iſtum primum aſſenſum remoueatur obiectum / et preſentetur talis propoſitio: aſſentiet firmiter. Dico ꝙ poſt talem primum aſſenſum ſi ſolum preſentet̃ talis propoſitio cũ notitia apprehẽſiua ſine notitia intuitiua ⁊ ſine motiuo: nõ poterit aſſẽtire neqꝫ euidẽter neqꝫ firmit̃.

¶ De coefficientia habitus. Cap.xx.

IAm videndum eſt de coefficientia habitus: vtrum videlicet habitus coefficientiam habeat cum potentia ad actum producendum: ita ꝙ partialit̃ attingat ipſum actum? Et pro nunc loquimur de habitibus acquiſitis/ quia poſtea de infuſis erit ſermo. Et ſit prima propoſitio. Quilibet habitus exiſtens in aliqua potentia/ partialiter concurrit cum illa potentia ad conſimilem effectum producẽdum in ſpecie ei ex quo eſt genitus. Prima ꝓpoſitio. Patet vnica rõne. aliquis habitus concurrit partialiter: ergo et quilibet: qꝛ non videtur maior ratio de vno ꝙ̃ de alio. Patet añs. illud quo remoto/ et omnibus alijs poſitꝭ/ non poſſet effectus poni: cõcurrit partialit̃ ad illũ effectum/ ſi ſit extrinſecũ: qꝛ ſi eſſet intrinſecũ/ ꝯcurreret in genere cauſe vel materialis vel formalis. vnde eſt maxima/ et per nihil aliud poteſt oſtendi ꝙ aliquid cõcurrat ad aliquid ponẽdum ſiue producendum: niſi quia poſito illo/ de neceſſitate ponitur aliud: et remoto illo remouetur aliud. Maxima ſed habitus eſt huiuſmodi in ordine ad actum ſuum / ſaltem ſuſtinendo ꝙ illud quod manet in abſentia obiecti/ eſt habitus. ſi talis qualitas q̃ manet obiecto alias intuito/ nõ eſſet: ⁊ oia cetera manerent: non eſt poſſibile ꝙ producat̃ diſtincta notitia abſtractiua illi⁹ obiecti: qꝛ alias potuiſſet ꝓduci abſtractiua añꝙ̃ obiectum fuiſſet intuitũ: ergo habitu remoto/ alijs remanẽtib⁹/ non põt act⁹ ꝓduci. Et iſta rõ eſt euidens ꝙ habit⁹ cõcurrat in gñe cauſe efficiẽtꝭ: vt dicit Ockã.iij.quolibeto.xx. ⁊.xxj.q. Dicit ꝑterea ꝙ aliqñ requirit̃ habit⁹ vt effectus producat̃: aliquãdo nõ vt producat̃ ſimpliciter talis effectus: ſed vt producatur intenſior: vt in actibus voluntatis/ et in notitijs abſtractiuis.

Opinio Durādi de cōcurſu habitꝰ

¶Contrarium huius opinionis tenet Durādus in tertio diſtin.xxiij.queſt.iſ.ꝙ habitꝰ nō cōcurrit effectiue ad actꝰ ꝓducēdos. Et prima eiꝰ ratio talis eſt. Illud qḋ ꝑ ſeipm facit ad intenſionē alicuiꝰ actꝰ/ poteſt etiam per ſe ꝓducere talē actū/ ꝗuis remiſſum/ ſi non ponatur obſtaculū. ſed ſic eſt ꝙ habitus non eſt per ſe ſufficiēs ad ꝓducēdū actū/ qꝛ requiritur ꝙ potentia concurrat: ergo nō eſt per ſe ſufficiēs ad intēdendū actum. Maioꝛ patet/ cū intēſio actus nō fiat niſi per additionem partis eiuſdem ſpeciei cū toto actu. ergo ſi non poneretur obex maioꝛis reſiſtentie ꝙ̄ paſſum ſit actiuitatis: ⁊ nō ponere᷑ obex: habitus ſolus ꝓduceret actū: quod eſt inconueniens. ¶Ad iſtam rōnē dici᷑ ꝙ dupliciter intelligi᷑ ꝙ omne illud qḋ eſt per ſe ſufficiens ad intēdendū actū/ ſit per ſe ſufficiēs ad producēdū actum. Uno modo ꝙ ad intendendum effectum illud per ſe ſolū cōcurrat actiue. ⁊ iſto modo/ quod eſt per ſe ſufficiens ad intēdendum / eſt per ſe ſufficiēs ad ꝓducendum ſimilē in ſpecie. Alio modo ꝙ ſit ꝑ ſe ſufficiēs: ipſo ſolo ſuperaddito cauſe p̄cedēti/ ſit intēſioꝛ etiam cauſa p̄cedente concurrente. ⁊ ſic nego ꝙ omne illud qḋ ē ꝑ ſe ſufficiēs ad intendendū iſto modo/ ſit ꝑ ſe ſufficiēs ad ꝓducēdum. Unde nō eſt imaginandum ꝙ vna pars actus produca᷑ a ſola potētia / ⁊ alia pars a ſolo habitu: immo totꝰ actus producitur a potentia/ ſed non totaliter: ⁊ totꝰ actꝰ produci᷑ ab habitu/ ſed nō totaliter: ⁊ ipa potētia ſecluſo adiutorio nō ꝓduceret ita intēſum. ¶Altera ratio Durandi eſt: Capio ſortem qui aſſentiat alicui ꝓpoſitioni ex ſola rōne topica. ex illo generatur habitꝰ. ſi poſtea aſſētiat illi ꝓpoſitiōi ex illa ſola rōne/ nō aſſentiet clarius ꝙ̄uis ſit habituatꝰ/ et antea non erat. ergo habitꝰ non coagit effectiue ad producēdū actum. ¶Cum arguitur: non aſſentiet clarius: dico ſi intelligis clarius.i. euidētius: cōcedo. vel clarius.i. firmiꝰ/ vel ſaltem minꝰ formidoloſe: et ſic nego: immo dico ꝙ ex illa ratiōe topica ⁊ habitu ꝓducitur opinio minꝰ formidoloſa. ſimiliter aſſenſꝰ demōſtrationis etiam cauſatus ex habitu erit intēſioꝛ: ⁊ ſic euidētioꝛ. Cōtra. ſi habitꝰ producat actum: ergo ſequitur ꝙ effectus cōcurrit partialiter ad producēdū ſuam cauſam. patet/ actus cauſat habitum/ et econtra. Dicit ockam vbi ſupra/ ꝙ primꝰ actꝰ nō cauſa᷑ ab habitu/ ſꝫ ab alijs cauſis. quod patet: quia primus actus eſt cauſa efficiens habitus: ergo non cauſatur ab eo: qꝛ idem numero / nō poteſt eſſe cauſa et effectus reſpectu eiuſdē. Sed primꝰ actꝰ qui cauſa᷑ in potentijs apprehēſiuis in abſentia obiecti/ cauſatur ab habitu. ideo nō omnis actus cauſatur ab habitu. Cōtra. i cauſis efficiētibꝰ eſſētialibꝰ nō ē circulꝰ. ſed actꝰ

eſt cauſa efficiens habitꝰ: ergo habitus nõ eſt cauſa actꝰ. Reſpõdetur ꝙ in cauſis eſſentialibꝰ poteſt eſſe circulꝰ ꝗ̃tum ad ſpeciem: ſed nõ ꝗ̃tum ad idẽ numero. nunc autẽ vnus actus eſt cauſa habitꝰ: ſcʒ primus: qui ſine eo nõ poteſt eſſe habitus naturaliter. et poſtea habitꝰ eſt cauſa nõ illius actus/ ſed alterius: ⁊ ille actꝰ bene augmẽtabit illũ habitum. ¶ Sed cõtra probat̃ ꝙ habitꝰ ille ſit cauſa eiuſdem actus numero: quia actus primus generans habitũ/ poteſt continuari cũ habitu: ⁊ tũc habitus ille generatus conſeruabit illum actũ. ¶ Reſpondetur ꝙ non eſt inconueniens ꝙ effectꝰ ſit conſeruatiuus ſue cauſe efficiẽtꝭ in eodẽ ſubiecto: ⁊ ita eſt in ꝓpoſito ꝙ habitus generatꝰ ex actu primo/ melius cõſeruat illum actũ ꝗ̃ poſſet cõſeruari ſine illo habitu. ¶ Difficultas. Dictũ ẽ ꝙ habitꝰ cõcurrit ad actum ꝓducẽdum. Utrum habitus cũ potentia/ ſecluſo altero/ ſint cauſe ſufficiẽtes ad ꝓductionẽ actꝰ? hoc eſt/ anteꝗ̃ ſim habituatus ad ꝓducẽdũ actum ſciẽtificũ/ aliquid requirit̃ vltra potentiam/ ſcʒ demõſtratio. vtrũ habitu in me generato/ iſte habitꝰ cũ potentia ſine demõſtratiõe .i. ſine illa cauſa ſint ſufficiẽtes ad ꝓducẽdũ actꝰ ſcientificos? Et appet ꝙ non. habitꝰ cauſatꝰ ex aſſenſibꝰ cauſatꝭ per notitiam intuitiuã/ ſine notitia intuitiua cũ potentia nõ ſufficiunt ad cauſandũ ſimiles actus: vt ex aſſenſibꝰ frequẽtatis ꝙ ſortes eſt/ generatis ex notitia intuitiua/ cauſat̃ habitꝰ. ex illo hitu ⁊ potẽtia nõ poſſũ exire in iſtum actũ ꝙ ſortes eſt/ ſine notitia intuitiua: q2 ſi poſſum ex ſola abſtractiua cũ potẽtia: ſequitur ꝙ iſta/ ſortes eſt/ eſſet ꝑ ſe nota: q2 ad ꝓpoſitiõis per ſe note aſſenſum ſufficiunt notitie intuitiue vel abſtractiue terminorum: ergo habitꝰ cũ potentia/ ſecluſa alia cauſa/ non ſunt cauſe ſufficientes ad producẽdum actũ. ¶ In oppoſitum arguit̃. dicit Ariſt. ꝙ habitibꝰ vtimur cũ volumus. ergo habitus cauſatus ex aſſenſibꝰ demonſtrationis/ cũ potentia ſufficiet ad cauſandũ habitum ſciẽtificum ſine demõſtratione. Pro ſolutione ponit̃ ꝓpoſitio: Nũꝗ̃ habitꝰ intellectꝰ cõcurrit ad actum ſuũ ꝓducẽdum/ niſi volũtate partialiter cõcurrente/ vel aliquibꝰ cauſis naturalibꝰ partialiter concurrẽtibꝰ/ que intellectum neceſſitarent ad illum actum etiã ſecluſo habitu. patet iſta propoſitio. Si habitꝰ ſine cõcurſu voluntatis et ſine concurſu cauſarũ neceſſitantiũ poſſet concurrere ad actũ intellectus: ergo ille habitus cum intellectu eſſent cauſe ſufficiẽtes ad producendum actũ: et ſunt pure naturales: ergo quando ſimul iũgũtur/ ille actus producit̃. patet. cauſis pure naturalibus poſitis ſufficientibꝰ/ de neceſſitate ſequit̃ effectꝰ. ⁊ ſic habituatꝰ neceſſario ſemꝑ eſſet in actu intelligẽdi: qḋ ẽ fal-

Quo in cauſis eſſentialibus põt eſſe circulus.

Habitibꝰ vtimur cũ volumus.

ſum. vnde habituat⁹ in notitijs abſtractiuis / nõ poteſt exi re in notitiam abſtractiuam / niſi per cõcurſum volũtatis neceſſitetur intellectus ad exeũdum in illã abſtractiuã. Eodẽ modo opꝫ de neceſſitate confiteri ꝙ ad actũ ſcien tificum non poteſt potentia cũ habitu exire / niſi ꝑ imperium voluntatis / vel per demonſtrationem neceſſitãtem intellectum. Jdeo habituat⁹ / cũ intellectu habẽs habitũ ſciẽtificum alicuius cõcluſionis / poteſt ſine demõſtratione per imperium voluntatis exire in actũ habitus. Et hoc apparet verum. Nam habens habitum fidei / ſine motiuo per imperium voluntatis poteſt exire in actum habit⁹ illius. Cõtra. non poteſt habituatus per notitiã intuitiuam exire in actũ ꝙ ſortes ſit / ſine notitia intuitiua. ergo non poteſt habituatus in demõſtratiõe exire in actũ per imperium voluntatis ſine demõſtratiõe. Dico ꝙ nõ eſt ſimile. nam aliud eſt loqui de neceſſarijs: ⁊ de contigẽtibus. nõ poſſum habere notitiam contingẽtis eiuſdem / niſi obiectum ſit preſens: ſed non requiritur in neceſſarijs notitia intuitiua: et ad notitiam eiuſdem ſufficiunt tria.

¶ De concurſu habituum ad actus. Cap. xxi.

Reſtat nunc videre ad quos act⁹ cõcurrit habitus. vtrum habit⁹ ſolum concurrat ad act⁹ eiuſdẽ ſpeciei cum illis ex quibus genit⁹ eſt: vel vtrum aliquãdo concurrat ad act⁹ differentes ſpecie ab illis ex q̃b⁹ eſt genit⁹. ¶ Primo notãdum / vt dicit Ockam i tertio: ꝙ dupliciter habitus concurrit ad actum. Uno modo immediate / hoc eſt dictu / concurrit ad actum taliter ꝙ non cõcurrit per prius ad alterum effectum q̃ ad illũ. Alio modo mediate: hoc eſt immediate cõcurrit ad alterũ actũ: ⁊ iſte alter concurrit ad iſtum ſecundum: ideo habit⁹ cõcurrit mediate ad illum: vt habitus principiorũ cõcurrit ad habitũ concluſionis: et immediate ad actũ ſiue aſſenſum principiorum: et aſſenſus principiorum imediate ad aſſenſum concluſionis. ſic mediate habitus ꝓmiſſarũ cõcurrit ad habitũ concluſionis: vbi tam actus ꝓmiſſarũ q̃ actus concluſionis mediat. pari forma habit⁹ finis cõcurrit ad actũ medij mediate.: ⁊ immediate ad actum finis.

Dupliciter habit⁹ cõcurrit ad actum.

¶ Hoc ſuppoſito ponit̃ talis ꝓpoſitio cõis apud docto. ꝙ habit⁹ nunq̃ cõcurrit imediate niſi ad act⁹ eiuſdẽ ſpeciei cũ illis ex quib⁹ genit⁹ eſt: ſed mediate bene concurrit ad act⁹ differẽtes ſpecie: ſicut dictũ eſt de habitu principiorꝫ et ꝯcluſiõis: qui differũt ſpecie. Probat̃ ꝓpoſitio aſſũpta. Nunq̃ habit⁹ cõcurrit ad actus niſi ſint inteſiui / ſaltẽ red

Propoſitio.

dāt habitū intenſiorē.ſed actꝰ differētes ſpecie a p̄cedentibus actibꝰ nō poſſunt ꝓducere partem eiuſdem ſpeciei in habitu cū parte quā p̄cedentes produxerūt.nā ſi ſint actus differētes ſpecie/habebūt effectꝰ differētes ſpecie. ideo effectꝰ adequatꝰ ꝓductus ab iſtis erit alterꝰ ſpeciei ab effectu adequato ꝓducto ab alijs ſpecie differētibꝰ: qꝛ nulla cauſa pure naturalis habet effectꝰ adequatos differentes ſpecie.ergo ꝓpoſitū verū. [¶ Probatur aliter hec ꝓpoſitio.Da oppoſitum: vnus habitus inclinat in actꝰ alterius ſpeciei ab actu a quo emerſit: ſequit̄ ꝙ inclinabit ī omnē actū.patet. nō eſt maior ratio ꝙ in vnum q̄ in aliū. ergo ſi in vnum poteſt/ etiā in alium poterit.] Cōtra hoc arguit̄ ex cōmuni reſolutione doctoꝝ. Amor alicuius obiecti cauſatus ex notitia intuitiua/ differt ſpecie ab amore cauſato ex notitia abſtractiua.vnde dicit Scotꝰ in.iiij. diſt.xlix. ꝙ fruitio beatifica differt ſpecie a fruitione vie: qꝛ vna cauſat̄ mediāte notitia intuitiua/alia vero mediāte notitia obſcura. Similit̄.ſortes ex notitia intuitiua platonis dilexit eū.iam habet habitū acquiſitū diligendi eū. ſit plato abſens: et habeat notitiā abſtractiuā.ipſe ſortes feruētius diligit q̄ ſi nunq̄ dilexiſſet. ergo habitus cōcurrit ad actū diligendi:ꝛ talis actus differt ſpecie ab actibꝰ diligēdi ex quibꝰ talis habitus genitus eſt:ergo habitꝰ cōcurrit ad actū differentē ſpecie ab illis a quibus emerſit. Additio.
[Poſſet dici ꝙ ille habitꝰ nunq̄ inclinat ad dilectionē alterius ſpeciei vt ad ſuū actū/ niſi notitia intuitiua p̄ſens fuerit.ſed cū notitia intuitiua ꝓducit̄ notitia abſtractiua ſimul/ ſʒ Ockā in ꝓlogo:ꝛ ꝓduci pōt actꝰ volūtatis q̄ habitū ꝓducit ī abſentia.] ¶ Preterea.ſit ſortes q̄ priꝰ vidit platonē frequēter: ꝛ iudicabat platonē eſſe/ p illā notitiā intuitiuā.iam platone abſente/ p illā abſtractiuā iudicabit euidēter platonē fuiſſe:ꝛ ad iſtud iudiciū nō ſufficiūt notitie abſtractiue cū intellectu:ꝫ cōcurrit aliq̄d aliud:ꝛ non videt̄ q̄d ſit illud preter habitū: ergo habitꝰ cōcurrit ad illud iudiciū quo iudicat platonē fuiſſe. et tale differt ſpecie ab illo iudicio ex quo habitꝰ eſt genitꝰ. nam iſta duo iudicia quibus iudico platonē eſſe/ꝛ platonē fuiſſe/ſpecie differūt:ergo ꝛ habitus ꝛc. Et iſtud argumentū eſt multū apparens: et videt̄ concludere. Si dicas ꝙ ad iſtud iudiciū cauſandū/plato fuit:ſufficit notitia abſtractiua:tūc inferam ꝙ talis eſſet per ſe nota: qꝺ eſt falſum: qꝛ ad per ſe notam ſufficiūt intuitiue vel abſtractiue terminoꝝ. certū eſt ꝙ ſi ſortes prius iudicauerat platonem eſſe qn̄ videbat eū/ꝛ iā aduertat:iudicat ꝙ plato fuit: imo iuramēto affirmaret:ꝛ eſt ei euidēter notū.ad iſtud iudiciū cauſandum non ſufficiūt notitie abſtractiue: qꝛ tunc eſſet per ſe

nota/ vt dictū eſt. ergo aliquid aliud cōcurrit: ⁊ non videt niſi habit⁹. ergo habitus concurrit ad act⁹ differētes ſpecie ab illis ex quib⁹ genit⁹ eſt. Itē dicit magiſter Martin⁹ in pⁿma queſtiōe de fortitudine/ cōcluſione ſeptima/ ꝙ habitus fortitudinis aggreſſiue/ vt habitus generat⁹ ex frequentib⁹ volitionib⁹ volo fortiter aggredi inimicos/ immediate cōcurrit ad actū fortitudinis cōfuſum/ puta ad iſtū actū/ agendū eſt fortiter: qui tñ differt ſpecie a pⁿmo actu: qm̄ ſecūdus actus fert̄ ſuper aliud obiectū ꝙ̄ prim⁹ act⁹. ergo habitus aliquādo ↄcurrit ad actus differētes ſpecie ab illis ex quib⁹ genitus eſt. ⸿ Cū apparentia eſt ꝙ vbi habitus habet ꝓ partiali obiecto obiectū alteri⁹ actus ab illo a quo genit⁹ eſt: ꝙ concurrit immediate ad illos actus qui quidē diuerſe ſunt ſpeciei/ cū diuerſorū ſint obiectoꝝ. Similiter habit⁹ mediorū et finis qui eſt vnicus: vt tenet Martinus conformiter ad Gregoriū: cōcurrit immediate ad actus mediorū/ ⁊ ad actus finis/ ⁊ ad actus vtriuſꝗ ſimul: qui tñ omnes differūt ſpecie adinuicē. ⸿ Reſpondetur ad illud argumentū de ſorte ꝗ iudicat euidēter platonē fuiſſe/ quē frequēter intuitiue vidit. cōcedo totū/ ꝙ ipſe ſic euidēter iudicat: ⁊ nego ꝙ hoc ſit ab habitu ibi derelicto: ſed dico ꝙ niſi recordet̄ ſe alias platonē vidiſſe/ et ſe iudicaſſe platonē eē: nūꝗ̄ aſſentiet illi ꝓpoſitiōi: ſ3 iſta ratio quā pōt habere/ ſufficit ad hoc/ ſc3 recordatio ꝙ al's vidit eū. Unde bñ ſequitur: alias euidēter iudicaui platonē eſſe: ergo plato tūc fuit. ſi eñ iam recordor me al's euidēter iudicaſſe platonē eſſe/ per iſtā rationem poſſum habere iudiciū euidēs ↄſequētis/ puta ꝙ plato fuit. ⸿ Replicatur ſic. quero a quo cauſat̄ iſte aſſenſus quo iudico me alias platonē vidiſſe? vel ex ſolis notitijs apprehēſiuis abſtractiuis de iudicio ꝑterito: vel cauſat̄ ab aliquo alio? Si primū: ergo illa erit mihi ꝑ ſe nota: q2 ſufficiūt apprehēſiue abſtractiue ꝑ te: ⁊ nō habeo niſi notitias abſtractiuas: q2 tale iudiciū nō eſt: immo nō habeo niſi abſtractiuā illius iudicij ꝑteriti. ergo op3 dicere ꝙ iudiciū cauſat̄ partialiter ex habitu derelicto ⁊ cauſato ex illis aſſenſib⁹ quibus iudicabā platonē eſſe euidēter: ⁊ iſti act⁹ differūt ſpecie ab actib⁹ precedētib⁹. Uel ſic ⁊ clarius. ergo op3 dicere ꝙ illud iudiciū quo nūc iudico platonē fuiſſe vel vidiſſe: cauſatur ex habitu derelicto. ſ3 ille eſt cauſat⁹ ex actu alterius ſpeciei/ ſc3 ex aſſenſu cauſato a notitia intuitiua extremorū/ ꝗ̄ ſit act⁹ ad quē nūc cōcurrit. igitur habit⁹ cōcurrit ad act⁹ differētes ſpecie ab illis ex quib⁹ genit⁹ eſt. Dico breuiter ꝙ argumētū nō concludit cōtra modernos dicētes ꝙ ꝓpoſitio de ꝓſenti ⁊ de ꝑterito differūt ſpecie: ⁊ ſimiliter aſſenſus earū differūt ſpecie. Ubi tñ argumēta

iſta nulliꝰ eſſent difficultas apud antiquos tenētes ꝙ eſt
idē iudiciū ꝓpoſitionis de pñti ⁊ de p̄terito/ ⁊ ꝙ ille ꝓpo-
ſitiões nõ differūt ſpecie:tunc diceret ꝙ cauſatur illud iu
diciū ab habitu derelicto/ ⁊ ꝙ illi duo aſſenſus ſunt eiuſdē
ſpeciei. Uñ tñ pro opinione modernorū cõcedendū eſt ꝙ
aliquis habitꝰ immediate cõcurrit ad actꝰ diuerſarū ſpe-
cierū. ⁊ hoc non eſt incõueniens qñ illi duo actus habent
idē obiectū totale:vt eſt in ꝓpoſito. nã ille propoſitiones
de preſenti ⁊ de p̄terito ſunt quodãmodo eedē/ ⁊ ſunt idē
obiectū:licet aſſenſus ſint diuerſi ſpecie. Et ſimiliter ſol-
uitur primū argumentū/ quando plato amatur ex notitia
intuitiua/ que poſtea eſt abſtractiua/ et idē obiectū totale
ſecundū eandem rationē:q2 ille due notitie/ ſcȝ abſtracti-
ua ⁊ intuitiua ſunt ſynonyme/ licet differãt ſpecie. Cõce-
ditur illatū:quãdo eſt penitus idē obiectū ſub eadē ratio-
ne:vt ibi plato viſus intuitiue et abſtractiue ſemꝑ eſt idē:
et ijdē amores illi qui de eo habētur / ſunt eiuſdē obiecti/
licet ſint inter ſe diuerſi ſpecie. ⁊ ideo nõ incõuenit ꝙ idē
habitus cõcurrat ad illos actus. Similiter nõ inconuenit
habitū cõcurrere ad actus differentes ſpecie: quando illi
actus ſunt obiectorū que ſunt partialia obiecta habitꝰ:vt
viſum eſt. Si autē non eſſet totale obiectū:vel vnum nõ in-
cluderetur in alio ſecūdum eãdem rationē: vel eſt totale
obiectū ſecundū diuerſas rationes/ vt in amore ⁊ odio ali
cuius:vnus habitus nunꝗ concurrit partialiter ad actus
differētes ſpecie. ¶ Eſt igitur regula gñalis: Nunꝗ habitꝰ
ꝯcurrit immediate ad actꝰ differētes ſpe/ niſi illi actꝰ ſint
de eodē obiecto:vel vnꝰ obiectū ſit ꝑtiale obiectū obiecti
habitꝰ:vel obiecta vtriuſqȝ ſint ꝑtialia obiecta habitꝰ:qm
tūc nõ incõuenit. [Quid faciat bonꝰ habitus/ vide mãtua Additio.
nū in libro de patiētia: ⁊ alludit ad Lycurgum. vide digi-
tos agricolarū incuruatos: Jtē aſcēſores domorū intrepi-
dos: Jtē aſſuetos mane ſurgere: ⁊ ſic de ſimilibꝰ. Jn ſolu-
tione argumētorū preſupponit notitiã intuitiuã et abſtra
ctiuã differre:de quo grãdis eſt altercatio inter doctores
quomõ differãt. Jn p̄mis Ockã dicit ꝙ notitia intuitiua
dr̄ q2 per eã iudicamꝰ de re cognita ꝙ ſit qñ eſt:et ꝙ non
ſit qñ nõ eſt. Silr illa inquit eſt notitia intuitiua/ q̄ ſi co-
gnoſcat ſubſtãtia ⁊ accidēs/ immediate ſcitur ſi illō inhe
ret vel nõ:ſi illō diſtet vel nõ: ⁊ a tali notitia ſemꝑ inchoat
experimētū. Apparētia iſtiꝰ opiniõis eſt q2 deꝰ ꝑ eãdē no
titiã intuitiuã iudicat rem eſſe qñ eſt/ et nõ eſſe qñ nõ eſt.
Abſtractiua vero eſt ꝑ quã nõ poſſum iudicare de re co-
gnita ꝙ ſit qñ eſt/ et ꝙ non ſit qñ nõ eſt: ſilr nec de aliqua
veritate ꝯtingēti. ⁊ ly per/ in iſtis nõ dicit circūſtãtiã cau-
ſe formalis: ſȝ efficiētis. Cõtra qȝ arguit argumento qȝ vi

detur ſatis difficile. Si forte corrupto / deus cōſeruaret notitiā intuitiuā eius: apud hāc opinionē cauſaret in me iudiciū quo iudicarē ſortē nō eſſe / etiā naturaliter. ergo ſorte pñte cauſabit idē iudiciū. ꝯña tenet: q2 cā naturalis eodē paſſo applicato / ſēp eūdē effectū vl' ſimilē in ſpecie cauſat. Forte dices ꝙ notitia intuitiua cū intellectu ſunt cā ſufficiēs ad cauſandū iudiciū negatiuū / nō aūt affirmatiuū: ⁊ ſic illis duob⁹ ſic iūctis cauſant iudiciū affirmatiuū: q2 ſunt maioris actiuitatꝫ / ⁊ impedit̃ cauſalitas illaꝝ duarū cauſaꝝ ad iudiciū negatiuū. Ex quo infertur ꝙ obiecto pñte cauſatur iudiciū intenſius affirmatiuū / ꝙ̄ negatiuū obiecto abſente. Sz cōtra iſtud arguit̃ ſic. obiectū eſt ſolū finite actiuitatis: ergo nō poteſt agere ex quātacūq3 magna diſtātia. ꝯſequētia eſt ſatꝫ nota. Sit ita ergo ꝙ nō poſſit ex diſtātia cētū leucarū: et ponat̃ in tāta diſtātia: ⁊ cōſeruet deus notitiā intuitiuā ei⁹ in itellectu: ſequit̃ ꝙ tūc intellect⁹ iudicabit illud obiectū nō eſſe: ⁊ tñ eſt. ergo falſum eſt ꝙ ſꝑ obiecto exñte iudicet ꝑ illā illud obiectū eē. Probat̃: q2 notitia intuitiua illa cū itellectu ſufficiūt cauſare illō iudiciū negatiuū: ⁊ obiectū tūc nō pōt agere cū illis ad iudiciū affirmatiuū. igit̃ ꝓducet̃ iudiciū negatiuū. Preterea ſit obiectū pñs. de⁹ pt ſuſpēdere actiuitatē illi⁹ agētꝫ / nō ſuſpēdēdo actiuitatē notitie ītuitiue ⁊ ītellect⁹. faciat ita. tūc ſeq̄t̃ ꝙ cābit̃ iudiciū negatiuū / ꝗ intellect⁹ iudicabit de illa re ītuita ⁊ pñte ꝙ nō ſit. Pret̃ea notitia intuitiua cāt iudiciū ꝗ intellect⁹ iudicat rē aliter ſe hēre ꝙ̄ ſe hz: vtputa ꝗ iudicat baculū eē bipedalē / qui nō eſt. ꝫ nō obſtat notitiā intuitiuā cauſare iudiciū quo intellect⁹ iudicet rē eſſe ꝙ̄uis nō ſit. Propterea dicit andreas de caſtro nouo ꝙ dupliciter poſſumus habere notitiā de reb⁹ ſenſibilib⁹. vna eſt ꝑ quā res appet nobis formaliter vl' virtualiter taliter ſe habere: ⁊ rōne claritatis talis notitie / etiā ſi ꝯſeruet̃ obiecto corrupto / naturalr ꝓducit̃ iudiciū conforme / niſi impediat̃ ex imperio volūtatꝫ / aut rōne corrigēte talē apparētiā / ſiue iudicāte ꝯ̄riū aſſenſū: vt de notitia baculi ꝓ media ꝑte in aq̄ / ⁊ ꝓ media ꝑte in aere. Alia eſt notitia quā expimur in nobis / ꝑ quā nec formalr nec virtualr nec ex iperio volūtatis apparet nobis eē / nec nō eē / nec talr ſe habere. Prima iā exigit pñtiā obiecti / et dr intuitiua. Scda ṽo nō exigit pñtiā obiecti / ⁊ dr abſtractiua. Primā nō pōt intellect⁹ cāre in abſentia obiecti: ſcdā3 ṽo pōt. Sub pmo gñe ꝯtinet̃ ois ſenſitiua exterior / ⁊ nō ſola: cū in itellectu ſit ponēda notitia ituitiua reꝝ ſenſibiliū / ⁊ ēt inſenſibiliū / puta nr̃aꝝ opationū. Ex hac opinione ſeq̄t̃ corollariū ꝙ ſi de⁹ ꝯſeruaret notitiā ituitiuā obiecto corrupto / illa cāret idē iudiciū quod nūc cāt: puta iudiciū ꝗ iudicaret rē illā eē. Sz quereret aliqs an ne poſſit eē aliq̄

Duplex notitia rerū ſenſibiliū.

... pōt dici ꝙ ſic: ⁊ tale pōt de-
cāre: ſꝫ obiectū ad illā nō pōt actiue concurrere. Uerūtn̄
ſolui pn̄t his nō obſtātib⁹ rōnes q̄ adducte ſunt ꝯtra Guil
lermū Ockā. Ad p̄mā dꝛ ꝙ cauſat̄ iudiciū q̄ iudicat̄ rē nō
eē. Et qn̄ dicit Ockā ꝙ illa re exn̄te cauſat̄ iudiciū affirma
tiuū: hoc ē itelligēdū re exn̄te ī debita approximatiōe. Eo
dē mō dꝛ ad aliud ꝙ tūc cauſat̄ iudiciū negatiuū. ⁊ ſcien
dū ꝙ itelligit̄ ꝙ actiuitate obiecti nō īpedita cauſat̄ iudi-
ciū affirmatiuū/ ſiue nō ſuſpēſa. Ad aliō eſt dicēdū ꝙ hoc
ē ꝓpter indiſpoſitionē organi vl̄ medij vel aliq̄d aliud in
aqua. ¶ Querit̄ an ſit eadē notitia ī ſpecie qua intuemur
rem a remotis/ ⁊ qua intuemur a ꝓpinquis? Dicit doctor
Ockā. i. q̄ dli. q. xiij. ꝙ ſic: ⁊ differūt ſolū ſm magꝭ intēſum
et magis remiſſum. Sed ꝯ arguit̄. Notitia qua ſortes ītue
tur a ꝓpiquis/ ſufficit cauſare iudiciū ꝙ ſit homo. notitia
qua videt̄ a remotꝭ/ nō ſufficit: ḡ differūt ſpecie. ꝯn̄a tenet
qꝛ iſtud eſt rō apparētiſſima ad ꝓbādū aliqua differre ſpe
cie/ qꝛ vnū pōt in aliquē effectū/ ⁊ in ſimilē ī ſpecie nō pōt
aliud. Sꝫ ad iſtud rn̄det Ockam loco p̄allegato negando
ꝯn̄am: ⁊ ad ꝓbationē/ bn̄ verū eſt qn̄ illa ſunt eq̄ intēſa: ve
rūtn̄ ſi vnū ſit remiſſū/ ⁊ aliud intēſum/ nō opꝫ: ⁊ pōt dari
exēplū tenēdo ꝙ forma accidētalis puta calor poſſit effe-
ctiue ꝓducere formā ſubſtātialē/ puta formā ignis: et for-
mā ſubſtātialē corrūpere. aliq̄s calor pōt in materia ligni
corrumpere formam ligni: et formā ſubſtantialē ignis ꝓ-
ducere: et aliquis non poteſt ꝓpter ſui remiſſionē: non tn̄
ſequit̄ ꝙ differāt ſpecie. Sed dicet aliquis ⁊ difficulter: ſi
aliqua qualitas intenſa aliā qualitatē ꝓducere poſſit: alia
remiſſa q̄litas quecūq; eiuſdē ſpeciei qualitatē remiſſā ꝓ
ducere poterit in ſubiecto in quo nō eſt īpedimētū. iſtud
pꝫ in oīb⁹. ſꝫ notitia intuitiua qua videt̄ ſortes a ꝓpiquis/
cauſat iudiciū intenſum ꝙ ſortes ſit hō: ḡ illa qua ſortes a
remotis videt̄/ cū ſit eiuſdē ſpēi/ ⁊ in ſubiecto nulla ſit reſi
ſtētia: cauſat iudiciū remiſſū ꝙ ſortes ſit hō. Ad iſtō mihi
videt̄ dicēdū apō doct. Ockā. Pro q̄ ponit̄ iſtud documē
tū: Qn̄ aliqō agēs eſt ꝓductiuū duoꝝ effectuū diſtīctiū ſpe
cie: ſtat ꝙ vnū ꝓducat ꝑ maiorē diſtātiā/ ꝗ poſſit reliquū
ꝓducere. iſtō pꝫ exēplariter de cādela q̄ ad maiorē diſtā
tiā ꝓducit lumē ꝗ calefacit. modo apud Ockā obiectum
actiue ꝯcurrit imediate ad iſta iudicia affirmatiua: ⁊ ꝯn̄r
dicēdū eſt ꝙ ex maiori diſtātia pōt actiue ꝯcurrere ad iu-
diciū q̄ iudicat̄ rē illā eſſe/ ꝗ quo iudicat̄ rē illā eſſe aīal:
et ex maiori diſtātia ad iſtud ſm iudicium ꝗ ad illud quo
iudicat̄ rē illā eſſe hoiem: ⁊ adhuc ad iſtud tertiū ex maio
ri diſtātia pōt actiue cōcurrere ꝗ ad illud quo iudicat̄ rē

Digitized by Google

illā eſſe ſortē. Et ꝑ hoc facile ſoluit̄ argumētū: qꝛ ꝙ nō poſ ſit tūc illā rē viſam a remotis iudicare eſſe hoiem: hoc nō eſt ex defectu notitie intuitiue / ſ3 qꝛ obiectū ex tāta diſtā tia actiue nō pōt ꝯcurrere. Ex iſta ſolutiōe ſequit̄ corolla rie ꝙ ſi de⁹ īpediat ſortē a ꝓpinꝗs poſitū ne ꝓducat intē ſiorē notitiā intuitiuā ꝗ̄ a remotis: nihilominꝰ ꝓducet̄ iu diciū affirmatiuū quo iudicabit̄ illā rē eſſe hoiem. Sed̄ ſcḋo ꝙ ſi ſorte poſito a remotis ꝓduceret deus notitiā in tuitiuā ſortis eq̄ intēſam cū illa quā ꝓduceret ſortes a ꝓ pinquis: adhuc non cauſabit̄ iudiciū quo iudicabit̄ illā rē eſſe hoiem. S3 tūc eſt mihi difficile ſaluare Ockā totalit̄ qꝛ ſequit̄ ex iſto cū p̄chabitis ꝙ notitia intuitiua qua vi det̄ ſortes a remotis / cū intellectu cauſant de neceſſitate iſtud iudiciū quo iudicat̄ rē illā nō eſſe hoiem. qḋ eſt ꝯtra experiētiā. ¶ Probat̄ ſic. ſufficiūt ad cauſandū / ⁊ ſunt cau ſe naturales / ⁊ nō impediunt / qꝛ obiectū nō pōt impedire in ordine ad illū aſſenſum: qꝛ ex tāta diſtātia nō pōt in cō trariū. ꝗ. ¶ Forte dicet̄ ꝙ notitia intuitiua ꝓuata obiecto abſente nō pōt in qḋcūqꝫ iudiciū negatiuū ꝯtingēs / ſ3 ſo lū in illud quo iudicat̄ rē nō eſſe: ⁊ obiectū ex quacūqꝫ di ſtātia ex qua pōt agere notitiā intuitiuā / pōt coagere ad illū aſſenſum. Et ita replica nō currit. ¶ Pōt dici ſcḋo ꝙ illa notitia intuitiua remiſſa licet poſſit in remiſſum iudi ciū quo iudicet̄ hanc rē eſſe hoiem / nō tñ in hoc paſſo: et hoc ꝓ ſtatu iſto ſaltē: ſed bene in paſſo maioris ꝑſpicacita tis. Sed videt̄ mihi difficile ſi diceret̄ de aīa ſeparata ſiue de angelo / cū illa ſit ſuſceptiua iſtᵘ iudicij / ⁊ in ipſa nulla ſit reſiſtentia. Sed potiᵘ opponit̄ / cū naturaliter inclinet̄ intellectᵘ ad omnē aſſenſum verū. ¶ De notitia intuitiua alia eſt opinio Gregorij ariminēſis / dicētis notitiā intuiti uā eſſe illā q̄ immediate terminat̄ ad rē: abſtractiuā vero que mediate terminatur ad rem: ⁊ immediate ad ſimili tudinē rei. vide ipm. Dicit ſcotᵘ ꝙ ad cauſandū notitiam abſtractiuā req̄rit̄ ſpecies: verūtñ nō terminat̄ ad illā ſpe ciē / ſ3 ad rē abſtractiue cognitā. Dicit doctor Ockā ꝙ nō eſt ponēda ſpecies / ſed habitus a quo effectiue cū intelle ctu cauſat̄ notitia abſtractiua. Dicit Gregorius ꝙ notitia intuitiua ꝯſeruata obiecto abſente: nullū iudiciū cauſat. Dicit Ockā ꝙ cauſat iudiciū negatiuū. Dicit de caſtro ꝙ idē iudiciū cauſat qḋ cauſaret ī p̄ntia rei. Uide hec oīa.]

¶ De augmento habitus. Capi. xiij.

Onſequēter videndū eſt de augmento habitᵘ: Utrū videlz det̄ ſūmus habitus qui pōt in aīa cauſari / puta in intellectu vel volūtate? Notū eſt ꝙ aliq̄d pōt in potētia cauſari: ⁊ nō cuiuſ cūqꝫ intēſionis. ꝗ opꝫ dare ſummā intēſionē

intenſiorē. Ockā ꝛ Gregorius hoc impugnāt/ videlꝫ ꝙ nō
daꝛ maximus habitꝰ/ ſeu qualitas ex natura rei maxima.
Alio modo pōt intelligi ꝙ deꝛ maximus habitꝰ qui pōt ꝓ-
duci in potētia/ nō ex natura habitus/ ſed ex natura potē-
tie: ita ꝙ potētia non ſit capax maioris habitꝰ. Notū eſt ꝙ
daꝛ maxima aqua q̄ pōt poni in vaſe non ex natura aque:
ſed ex natura vaſis qḋ nō eſt capax maioris aque. Et tunc
queriꝛ vtrū detur maximus habitus cauſatꝰ in potētia/ cꝫ
uis nō ꝓueniat ex natura habitus quin poſſit augeri: ſed
ex natura potētie: q̄ nō eſt capax maioris habitus? Et ad-
huc dupliciter intelligiꝛ. Uno modo ꝙ detur maximꝰ cau
ſabilis in potētia per naturam/ ita ꝙ naturaliter non pōt
cauſari maior. Alio modo ꝑ potentiā ſupnaturalē. Solū
facio difficultatē: an deꝛ maximus q̄ poſſit cauſari in potē
tia ex natura potētie: vel potētia nō pōt ꝓducere actꝰ plu
res cꝫ illos q̄ reqꝛunꝛ ad ꝓductionē illiꝰ habitꝰ. De Alia-
co poſt Ockā et Gregoriū dicit ꝙ daꝛ maximus habitus q̄
pōt poni in potētia in eſſe habitus: ſed non datur maximꝰ
qui pōt eſſe in hac potētia in eſſe qualitatis: qꝛ capiendo
pure paſſiue/ eſt infinite capax. Unde habitus eſt in potē-
tia ſecūdum ꝙ eſt actiua/ et non ſecundum ꝙ eſt paſſiua.
Sed datur maximus cuiꝰ ipſa eſt capax ex natura propria
in eſſe habitꝰ: vt cꝫuis augeaꝛ volitio in eſſe qualitatis/ ta-
men non augebiꝛ in eſſe volitionis. Utrū igitur pure na-
turaliter loquēdo detur aliquis habitus qui poteſt cauſa-
ri a potētia per actus naturaliter elicitos ab illa potētia:
ꝛ non pōt maior cauſari? Et videꝛ ꝙ non. ptꝫ. ille pōt cau-
ſari in iſta potētia: ꝛ potentia pōt elicere vnū actū: qui in
tendet priorē habitū. ergo ille habitus non erat maximus
qui poterat cauſari in iſta potentia per actus naturaliter
ꝓducibiles. Dices: datur minimus qui non pōt: ꝛ quilibet
minor pōt. Contra. ſi quilibet minor poteſt: capio ꝙ in po-
tētia per actus ſit ꝓductus habitus diſtans ab illo mini-
mo per dimidietatē vnius gradus. tunc potētia pōt elice
re actum naturaliter cōtinuatū per horam: ꝛ tunc produ
cet vnā dimidietatē gradus/ ſecluſo etiā tali habitu: ergo
et nūc ꝓducet: qꝛ ſubiectum eſt magis diſpoſitū cꝫ eſſet ſi
ne habitu: ergo in fine hore erit iam habitꝰ vſqꝫ ad illam
cōpletionē ꝓductionis illiꝰ dimidij gradus. Aliqui docto
res dicūt ꝙ daꝛ certa intēſio in habitu ad quā nō pōt ho-
mo pertingere per replicationē actuum/ veruntamen ad

quãcunq; intenſionẽ infra illam poteſt homo pertingere per replicationẽ actuum. Contra. volo ꝙ pertingat ad illam infra illam ſolum per dimidiũ gradum. tunc ſic. bene ſequit. iſte poteſt elicere actum cauſantem dimidietatem gradus: ergo. dices: nego conſequentiã: qꝛ erit capacitas potentie repleta. Contra. nunq; erit repleta: quia quãdo erit vna dimidietas dimidie partis: adhuc capacitas nõ erit repleta. ergo talis act⁹ non ceſſabit a ꝓductione quouſq; illa dimidietas ſit ꝓducta. Hoc argumentũ mihi facit fidẽ ꝙ non põt defenſari ꝙ detur minima intẽſio cui⁹ potẽtia nõ ſit capax ex natura rei: qꝛ habeam intenſionẽ infra illã per dimidietatẽ gradus: ⁊ in potẽtia ponat act⁹ qui ſufficiat producere illam dimidietatẽ. tunc illam producet: cũ ſit cauſa naturaliter actiua: ⁊ paſſum ſuſceptiuum: qđ nondũ ſuſcepit: ergo ſuſcipiet: ⁊ ſic nõ erit minima: imo maxima ꝙ ſic. Pro iſto argumẽto dico ꝙ quocũq; tpe ſignato finito: opoꝛtet de neceſſitate concedere ꝙ dat maxim⁹ habit⁹ quẽ homo põt ꝓducere: vel qui põt ꝓduci in homine in illo tẽpoꝛe finito: vel minimus qui nõ. Scđo. non datur maximus gradus habitus qui põt ꝓduci ſimplr: nec minimus qui non: vt in tpe infinito infinitos act⁹ põt d ꝓducere: quoꝝ ſecũd⁹ erit intẽſioꝛ ꝑmo: ⁊ quartus tertio: ⁊ ſic in infinitũ: nec datur maximus q ſic: nec minim⁹ q nõ. Et hoc tenẽdo ꝙ potẽtia ſit infinite capax ex natura rei. [Mihi videt ꝙ opoꝛtet ponere ſummũ habitũ ex natura rei: ⁊ ſic actus ꝓducens illum habitũ: a nulla cauſa maioꝛe poteſt intẽdi: qꝛ nõ põt eſſe maioꝛ cauſa in illa ſpecie. Sed videt concedendũ ꝙ quelibet capacitas q̃tũcunq; parua poſſit habere illud ſummũ: qꝛ in infinitũ põt augeri alia cauſa partialis. ſed non ponẽdo maximum ex natura rei: bene dicit liber.] Et hec dicta ſufficiant de ꝓductione ⁊ cauſalitate habituũ. Dictũ eſt generaliter de actu virtuoſo ⁊ vitioſo: ⁊ ꝑñr de generatiõe habituũ in qua potẽtia ⁊ in qua non: ⁊ de coꝛruptione illoꝝ: et per quid coꝛrũpunt: ⁊ de cõtrarietate illoꝝ: ⁊ de coefficientia ad actus: ⁊ finaliter de augmento habituum: ⁊ de actibus humanis: ⁊ circũſtantijs eoꝛũdem.

Additio.

¶ De diffinitione virtutis: ⁊ multiplici eius diſtinctione. Capi. xxiij.

Iam conſequenter de virtute: que eſt habitus: q̃d ſit: ⁊ de multiplici virtutis diſtinctione: ⁊ de ꝓꝑietatibus eius tam in generali q̃ in ſpeciali videndum eſt. Unde primo notandum ꝙ aſſignãtur due diffinitiones virtutis: vna Ariſto. in ſecundo ethi. alia beati Auguſtini in libꝛo de libero arbitrio. Unde virtus ſic diffinit ab

Ariſtotele loco ꝑdicto: Uirtꝰ eſt habitꝰ electiuus in me- Uirtus
diocritate cõſiſtẽs/ determinata rõne ꝑut vir prudẽs de- quid.
terminabit. Alia diffinitio Auguſtini: Uirtꝰ eſt bona qua-
litas mentis qua recte viuitur/ qua nullus male vtit̃/ quã
deus in nobis ſine nobis operat̃. Prima diffinitio ꝟtutꝫ ab
Ari. data/ apud Martinũ ſic põt exponi: Uirtꝰ eſt habitꝰ
electiuus. Hoc eſt/ virtꝰ eſt habitꝰ inclinãs ad actũ medi-
um inter actꝰ vitioſos: ad actũ inquã mediũ recte ratio-
ni conformem. Unde dupliciter intelligit̃ ꝙ virtꝰ cõſiſtit Uirtꝰ du-
in medio. Uno modo tanꝗ in medio circa ꝓpꝛium actũ: pliciter
⁊ ſic exponit̃ diffinitio virtutꝫ: Uirtus eſt habitꝰ inclinãs dr cõſiſte-
ad actum mediũ inter actus vitioſos/ puta inter defectũ re in me-
⁊ ſuperabundãtiam. Conſequẽter declarat quid ſit actꝰ dio.
medius: ⁊ eſt actꝰ cõformis recte rationi: ſiue determina-
tus ratiõe/ prout vir prudẽs determinabit. Alio modo ca-
pitur medium ꝑ obiecto. tũc ſic exponit̃ diffinitio: Uirtꝰ
eſt habitus in mediocritate cõſiſtẽs. i. circa obiectum de-
terminatũ ratione/ habens pro obiecto certam materiã:
que ponit̃ talis vel tanta per rationem que vocat̃ medie-
tas ſiue mediocritas. Sed diffinitio Auguſtini eſt intelli-
gẽda de virtutibꝰ infuſis: ꝓpter vltimã partẽ. ¶ Difficul-
tas: vtrũ ad habitum eſſe virtutẽ/ de neceſſitate requirat̃
ꝙ cũ illo habitu inſit in intellectu prudẽtia hitualis? Di-
ctum eſt ꝙ nunꝗ actꝰ eſt virtꝰ niſi inſit cũ illo prudentia
actualis in intellectu. Queritur vtrũ etiã requirat̃ ad ha-
bitum electiuũ eſſe virtutẽ/ ꝙ de neceſſitate inſit prudẽ-
tia habitualis/ qꝛ virtus eſt habitus electiuus determina-
ta ratione. ideo videtur ꝙ ad eſſe virtutis habitualis req̃-
ratur ſemꝑ ratio. i. prudẽtia habitualis. Reſpõdet Ockã
in quarto/ queſtio. tertia probabiliter ꝙ nõ: ꝗuis ad actũ
eſſe virtutẽ/ neceſſario req̃rat̃ prudentia actualis in intel-
lectu. verũ ad habitum eſſe virtutem nõ neceſſario requi-
rit̃ habitꝰ prudẽtialis ĩ intellectu. qđ ſic ſuadet. capio ſor-
tem nõ habituatũ. habeat dictamẽ verũ prudẽtiale/ ⁊ ele-
ctionẽ conformẽ illi dictamini in voluntate. tũc deꝰ pote-
rit ſuſpendere actionẽ primi actꝰ/ ſcꝫ dictaminis prudẽ-
tialis/ nõ ſuſpendẽdo electionem cõformẽ illi dictamini.
quo facto/ ab illo dictamine nõ generabit̃ habitus prudẽ-
tialis. et generabitur habitus per actiuitatem electionis.
ergo non requirit̃ habitꝰ prudentialis. Qꝫ ab illo dictami-
ne non generabitur habitus prudentialis: notum eſt. ne-
ꝗ ab illo generabitur habitus electiuus: quia actus pru-
dentialis non agit immediate ad habitum electiuum: ſꝫ
ſolum mediate. Secundo arguitur multum apparenter.
ſit ſortes habituatus habitu prudentie dirigẽte electio-
nem tẽperantie: ⁊ habeat habitum electiuum temperan-

tie conformē. tūc ſortes poteſt elicere dictamina ꝯtraria / nō eliciendo electiones cōtrarias illis actibus a quib⁹ generabatur habitus tēperātie electionis. quo facto per frequentationē illoꝛum dictaminū coꝛrūpetur habitus prudētialis: et nō coꝛrūpetur habitus electiuus / qꝛ nō poteſt coꝛrūpi niſi ꝑ actus cōtrarios: vt dictū eſt de coꝛruptione habit⁹: ergo talis habitus electiu⁹ tēperātie nō coꝛrumpitur: ideo naturaliter pōt manere habitus virtuoſus abſqꝫ habitu prudētiali. Foꝛte dices. nō eſt difficultas qn poſſit manere act⁹ electiu⁹ ſine actu prudētiali: qꝛ diſtinguunt realiter: ⁊ per cōſequēs deus poteſt vnū coꝛrūpere altero cōſeruato. ſed tūc iſte actus nō eſſet amplius virtus. Eodē modo dicā ꝙ ille habitus electiuus nō erit ampli⁹ virtus abſqꝫ habitu prudentiali. Contra. illo habitu electiuo manēte ſine habitu prudētiali ⁊ habita recta rōne: talis habit⁹ concurret ad; conſimiles actus illis ex quib⁹ genit⁹ eſt. ergo ille habitus eſt virtuoſus. patet: qꝛ propter nihil aliud dicit̄ habitus virtuoſus: niſi qꝛ inclinat vel coefficit cōſimiles actus virtuoſos: et ſecluſo habitu prudētiali inclinat ad actus virtuoſos et coefficit. ergo ſecluſo habitu prudētiali talis habitus pōt dici virtus. Ideo apparet mihi ꝓbabilē ⁊ indubitanter verū / vt dicit Ockam: ꝙ nō eſt de ratione habit⁹ electiui ꝙ habeat habitū prudentialē / ꝗuis ſit de ratione actus ꝙ habeat actū prudentialem.

¶ Tractatus Secūdus. De differentia inter theologales ⁊ moꝛales virtutes. Cap. j.

Sequitur de differentia inter virtutes theologales ⁊ humanas. Et ꝓ declaratione notandū ꝙ virtus prima ſui diuiſione diuidit̄ in virtutem humanā / ⁊ in theologicā ſiue ſupernaturalē. Notādum preterea ꝙ multe differētie ſolent poni a doctoꝛib⁹ inter virtutes theologas ⁊ humanas. Un̄ ſanctus Tho. prima ſecūde / queſtiōe lxij. pōit tres differētias inter illas. Prima. virt⁹ humana eſt de obiecto creato / theologica de obiecto increato / ſcꝫ de deo. Secūda. Uirtutes humane generant̄ in nobis ex actibus ꝓprijs: ſed theologice a deo ꝓducunt̄ ⁊ infundūtur. Tertia differētia. ꝙ ſint ponende virtutes humane / hoc habetur ꝑ rationem naturalē. ſed ꝙ ſint ponende virtutes theologice / ſolū habemus ex reuelatione ſacre ſcripture: ⁊ per nullā rationē ſiue experientiā poteſt ꝓbari ꝙ ſint ponēdi habitus infuſi: ſed ſolū ex auctoꝛitate ſcripture ⁊ reuelantis. Un̄ ꝗtum ad ſecundā differētiā dicit Ockā in tertio ꝙ virt⁹ theologica dupliciter capit̄. Uno modo ſpecialiſſime ꝓ virtute habēte deū ꝓ obiecto / ⁊ ab ipſo ſolo deo nobis īfuſa. Et ſic ſcōm ponētes ſpem acꝗſitā nō

Triplex eſt driam ter virtutes moꝛales ⁊ theologas.

eſſet virtus theologica. Alio modo ꝑ virtute habēte deū
pꝛo obiecto:ſiue ſit infuſa a ſolo deo/ſiue a nobis genita ꝑ
actꝰ noſtros.ꝛ ſic ſpes/fides.ꝛ charitas acquiſite/ſunt vir-
tutes theologice . Alie autē virtutes que habent obiectū
creatum/vocātur humane. ¶ Circa hāc differentiam eſt
difficultas:ꝛ arguitur ſic.ſapiētia ponit̄ inter virtutes hu
manas/puta inter habitus intellectuales:ꝛ tñ habet deū
pꝛo obiecto:qꝛ cōſiderat pꝛimam cauſam ꝛ res altiſſimas.
ğ illa differētia poſita inter illas (qꝛ theologica virtus hʒ
deū/humana vero virtus habet obiectum creatū) non eſt
bene poſita. ¶ Itē ſpes habet quid creatum pꝛo obiecto.
ergo illa ratio diſtinctiōis nō eſt ſufficiēs ex parte obiecti
creati et increati. Antecedēs patet.ſpes habet beatitudi
nem ꝛ gratiā pꝛo obiecto:et talia ſunt creata.igitur. Quā
tū ad pꝛimū dicit Thomas ꝙ deus dupliciter poteſt eſſe Duplicit̄
obiectū alicuius virtutis. Uno modo ſecundum aliquā ra- deus pōt
tionem que noſtrā naturalē cognitionē tranſcendit. Alio eſſe obie-
modo deus poteſt eſſe obiectū alicuius virtutis ſecūdum ctum ali-
aliquā rationem que non tranſcendit intellectionem no- cuiꝰ virtu
ſtrā naturalem. Unde notum eſt ꝙ ex vi noſtri intellectus tis.
per rationes naturales poſſumus deuenire in aliqualē co
gnitionem dei ꝙ ſit ſupꝛema cauſa ꝛ ꝑma/ceteras cauſas
mouēs. Tūc dicit Tho. ꝙ ille habitus habēs deum ꝓ ob-
iecto/qui non trāſcendit noſtram cognitionē/non eſt vir-
tus theologica/ ſʒ humana.ꝛ ſic ſapiētia que ponit̄ a phi-
loſopho intellectualis virtus/cōſiderat diuina ſecundū ꝙ
ſunt inueſtigabilia ratiōe humana . ſed theologica virtus
eſt circa ea ſecūdū ꝙ rationē humanā excedunt: vt quā-
do deus cōſideratur ſub ratiōe beatificatoꝛis/ita ꝙ intel-
lectus ad hoc nō poteſt pertingere ex ratiōe naturali:tūc
talis habitus eſt theologica virtus. Sed per oppoſitū dici
tur humana qꝛ eſt de obiecto creato vł increato/ quod ſe-
cundū rationem naturalē non excedit intelligentiam no
ſtrā.ꝛ ſic ſapientia eſt virtus humana. Et loquimur de ſa-
piētia virtute:et nō de ſapiētia dono. ¶ Item cum argui-
tur.ſpes eſt de obiecto creato.ſanctꝰ Tho.ꝛ ſanctꝰ Bona.
in tertio diſtinguūt illā:vł de obiecto creato.i.obiecto ma
teriali:ꝛ ſic concedo:qꝛ eſt de beatitudine ꝛ gratia.vel de
obiecto creato tāꝗ de obiecto ꝑncipali. i. tanꝗ de illo qđ
eſt ratio mouēs voluntatē ad volendū: et ſic nego. Unde
ſpes partialiter terminatur ad beatitudinē foꝛmalē/ſʒ ad
illam ſub tali ratione/ nobis cōferendā pꝛopter merita. Il
lud eſt obiectū foꝛmale quare deſideramus beatitudinē.
Uñ Thomas ſic dicit/ tñ ſub alijs verbis/puta ꝙ ſub alijs
cōſiderationibꝰ/ſpes eſt de beatitudine in oꝛdine ad deū
tanꝗ vltimū finem/et tanꝗ conferentem beatitudinē.et

ſic habet deum ꝓ obiecto:et hoc ſufficit ad virtutē theo
logicā.¶Contra. latria habet deū pꝛo obiecto.nā act⁹ la
trie eſt honoꝛ exhibit⁹ deo:ꝛ cū hoc habet aliquid creatū
ſcꝫ cultum exterioꝛē:ꝛ ꝓpterea vocaᷓ virtus humana. vi
actus latrie exterioꝛes ſunt genuflexiōes/et ſigna ſimili
exterioꝛa in recognitionē ſupꝛemi dominij.Similiter ob
dientia habet deū pꝛecipientē/ꝛ cū hoc illud quod pꝛeci
pitur/qđ eſt aliqđ creatū.igitur ſi ſpes habeat deū ꝓ obi
cto/ꝛ aliquid creatū:nihilomin⁹ debebit eē virt⁹ moꝛali
humana/ꝛ non theologica.¶Ad hoc dicit.S.Bonauēt
ra dās talem differētiā: ꝙ nunꝗ virtus theologica habe
actū exterioꝛē ꝓ obiecto/ſicut moꝛalis virtus.Alia diffe
rētia:virtus theologica habet deū ꝓ obiecto/ ſcđm ratio
nem trāſcendentē noſtrā cognitionē naturalem:ſꝫ huma
na hꝫ quid creatū vel increatū/ſcđm rationē non trāſcen
dentē noſtrā intelligētiā.Item virtus humana aliquā d
hꝫ operationē exterioꝛē ꝓ obiecto/ theologica habet de
ſiue aliquid nō operabile a nobis.Tertia differentia:virt
humana eſt inter extremitates duas/ſcꝫ inter ſuperabu
dātiā ꝛ defectū/ſꝫ theologica nunꝗ eſt inter ſuperabūdā
tiā ꝛ defectū.¶Dices.ſpes habet duas extremitates.ſ.pꝛ
ſumptionē/puta ſperare beatitudinē ſine meritꝭ:ꝛ deſpe
rationē.ſ.deſperare de dei miſericoꝛdia:ideo hꝫ ſuperab
dantiā ꝛ defectū.ergo tertia differētia eſt minus bñ poſi
ta.¶Reſpondeᷓ ꝙ dupliciter intelligitur aliquā virtut
eē inter duo extrema. vno mō ex parte obiecti ꝑncipalis

Dupliciter virt⁹ eſt inter duo extrema.

vt temperātia/ puta velle comedere et bibere ſcđm ꝙ re
cta rō dictat/ē inter duo obiecta.ſ. velle comedere pluſq
dictat ratio:tale eſt extremū vnū ratiōe obiecti ꝑ ſupera
bundātiā.ſimiliter velle min⁹ comedere ꝛ bibere ꝗ recta
ratio dictat:eſt aliud extremū rōne obiecti in deficiēdo:
ſic virt⁹ moꝛalis hꝫ extrema/ſiue eſt inter extrema ex pa
te obiecti . Alio modo cōtingit aliquā virtutem eſſe inte
duo extrema nō ratione obiecti/ſed ꝓpter defectū alicu
ius circūſtātie quā illa virtus ſiue potētia dꝫ aſſumere i
eliciendo ſuos actus:vt ſoꝛtes ꝑ actus ſpei ſperat beatitu
dinē ſine meritꝭ.talis actus eſt vitioſus/ nō ꝑ hoc ꝙ nimi
innititᷓ deo/ vel qꝛ eſt nimis intenſus/ cū homo non poſſi
nimis intēte ſperare:ſꝫ ideo eſt vitioſus/ qꝛ omittit circū
ſtātiā quā aſſumere debet in ſperādo.ideo hoc nō eſt pꝛo
pter obiectū/vel ꝓpter defectum/vel ꝓpter ſuperabūdā
tiā/ſed pꝛopterea qꝛ omittit circunſtantiā quā debet aſſu
miere.Et ſic reſolutoꝛie ponūtur tres differētie inter theo
logicā ꝛ moꝛalem virtutem. Pꝛima/ratione obiecti. Secū
da/ratione operatiōis exterioꝛis.Tertia/ vna eſt inter ex
trema ratione obiecti.ſ.ſuperabundantiā ꝛ defectum/al

tera vero non. ¶Contra. ergo eadem virtꝰ erit moralis ⁊ theologica/ ſaltem tenēdo ꝙ idem actꝰ eſt medij et finis: vt volitio dandi elemoſynam propter deū/ habet ꝓ obiecto aliquid creatum et increatum. Dicit ockā nō eſſe incōueniēs ꝙ eadem virtus ſecūdū diuerſa obiecta ſit moralis et theologica. immo ipſe ockam habet concedere ꝙ omnis actus intrinſece bonus eſt virtꝰ moralis et theologica. [Uirtutes theologice non diſtinguūtur ab humanis penes obiecta: quia aſſēſus fidei creaturam ſolum habet pro obiecto/ puta propoſitionem cuius nulla pars deū repreſentat/ vt hec/ antichriſtꝰ erit. Forte diceretur ꝙ aſſēſus eius non eſt fides/ ſed ſolū aſſenſus huius / antichriſtꝰ erit/ eſt a deo reuelata. dato ꝙ hoc eſſet verū/ actꝰ ille non haberet deū magis ꝓ obiecto ꝙ̄ actus iſte/ volo dare elemoſynā pauperi propter deū. Quicquid ſit de hac materia: videtur ꝙ non ſit alicuius modus dicēdi niſi ꝙ diſtiguuntur ſic actꝰ theologici ab actibꝰ humanis/ q̄ regulariter habent deum pro obiecto materiali: ſaltem precipui actus habent deū pro obiecto/ nō ſub ratione humana/ ſꝫ ſupernaturali: ſecus eſt de actibus humanis.]

¶De ordine virtutum theologalium. Cap̄. ij.

Queritur conſequenter de ordine earundem virtutum theologalium. Et in primis non loquimur de ordine ꝑfectiōis: quia notum eſt in illo ordine ꝙ charitas eſt prior .i. ꝑfectior: et precedit fidē ⁊ ſpem/ eo ꝙ ille ꝑ charitatē formātur: vt dicit Tho. prima ſecūde. q. lxvj. arti. vj. Sed eſt queſtio de ordine generatiōis. Unde dupliciter intelligitꝰ ꝙ ſit ordo inter virtutes. Uno modo ꝙ̄tum ad habitꝰ infuſos. Alio modo ꝙ̄tū ad actus earum: ita ꝙ actꝰ vnius neceſſario precedat actū alterius. Quantum ad primū/ puta de ordine inter habitus/ ſit talis ꝓpoſitio. Nullꝰ eſt ordo generatiōis ſiue productiōis inter habitꝰ infuſos. Patet/ iſti infuſi habitꝰ ſimul infunduntꝰ in baptiſmate. Unde ꝙ̄ cito eſt ꝑfectū baptiſma: i. inſtāti terminā te prolationē verborū cū ablutiōe/ infundūtur ſimul iſti tres habitꝰ: ſcꝫ fides/ ſpes/ ⁊ charitas: nec vnꝰ coagit ad productionē alterꝰ: q̄ creantꝰ a ſolo deo. Ideo ꝙ̄tū ad generationē habituū nullus eſt ordo inter eos. Q̄ ſimul īfundātur/ habetꝰ ex fide. prime ad Corin. xiij. Nūc autē manēt fides/ ſpes/ charitas/ tria hec/ maior aūt horū eſt charitas. ſꝫ nō habetꝰ auctoritas expreſſa ꝙ infundantꝰ in baptiſmate: ſꝫ ex multi auctoritatibꝰ ſcripture hoc deduci poteſt: quarum vna eſt: Impoſſibile eſt ſine fide placere deo. Alia: Charitas diuidit filios regni ⁊ perditiōis. Difficultas: an maneant fides et ſpes quando non manet

Propoſitio.

Q̄ūo charitas actꝰ aliarū virtutū ipe rat.

ſic habet deum ꝓ obiecto:et hoc ſufficit ad virtutē theologicā. ¶ Contra. latria habet deū pꝛo obiecto. nā act⁹ latrie eſt honoꝛ exhibit⁹ deo:ꝛ cū hoc habet aliquid creatū/ ſcȝ cultum exterioꝛē:ꝛ ꝓpterea vocať virtus humana. vñ actus latrie exterioꝛes ſunt genuflexiões/et ſigna ſimilia exterioꝛa in recognitionē ſupꝛemi dominij. Similiter obedientia habet deū pꝛecipientē/ꝛ cū hoc illud quod pꝛecipitur/qđ eſt aliqd creatū. igitur ſi ſpes habeat deū ꝓ obiecto/ꝛ aliquid creatū: nihilomin⁹ debebit eē virt⁹ moꝛalis humana/ꝛ non theologica. ¶ Ad hoc dicit. S. Bonauētura dās talem differētiā: ꝙ nunꝗ virtus theologica habet actū exterioꝛē ꝓ obiecto/ſicut moꝛalis virtus. Alia differētia: virtus theologica habet deū ꝓ obiecto/ ſcđm rationem trāſcendentē noſtrā cognitionē naturalem: ſȝ humana hȝ quid creatū vel increatū/ ſcđm rationē non trāſcendentē noſtrā intelligētiā. Item virtus humana aliquādo hȝ operationē exterioꝛē ꝓ obiecto/ theologica habet deū ſiue aliquid nō operabile a nobis. Tertia differentia: virt⁹ humana eſt inter extremitates duas/ ſcȝ inter ſuperabundātiā ꝛ defectū/ ſȝ theologica nunꝗ eſt inter ſuperabūdātiā ꝛ defectū. ¶ Dices. ſpes habet duas extremitates. ſ. pꝛeſumptionē/ puta ſperare beatitudinē ſine meritis: ꝛ deſperationē. ſ. deſperare de dei miſericoꝛdia: ideo hȝ ſuperabūdantiā ꝛ defectū. ergo tertia differētia eſt minus bñ poſita.

Dupliciter virt⁹ eſt inter duo extrema.

¶ Reſpondeť ꝙ dupliciter intelligitur aliquā virtutē eē inter duo extrema. vno mõ ex parte obiecti ꝑncipalis: vt temperātia/ puta velle comedere et bibere ſcđm ꝙ recta rõ dictat/ ē inter duo obiecta. ſ. velle comedere pluſꝗ dictat ratio: tale eſt extremū vnū ratiõe obiecti ꝓ ſuperabundātiā. ſimiliter velle min⁹ comedere ꝛ bibere ꝗ recta ratio dictat: eſt aliud extremū rõne obiecti in deficiēdo: ꝛ ſic virt⁹ moꝛalis hȝ extrema/ ſiue eſt inter extrema ex parte obiecti. Alio modo cõtingit aliquā virtutem eſſe inter duo extrema nō ratione obiecti/ ſed ꝓpter defectū alicuius circūſtātie quā illa virtus ſiue potētia dȝ aſſumere in eliciendo ſuos actus: vt ſoꝛtes ꝓ actus ſpei ſperat beatitudinē ſine meritis. talis actus eſt vitioſus/ nõ ꝓ hoc ꝙ nimis innitiť deo/ vel q2 eſt nimis intenſus/ cū homo non poſſit nimis intēte ſperare: ſȝ ideo eſt vitioſus/ q2 omittit circūſtātiā quā aſſumere debet in ſperādo. ideo hoc nō eſt pꝛopter obiectū/ vel ꝓpter defectum/ vel ꝓpter ſuperabūdātiā/ ſed pꝛopterea q2 omittit circunſtantiā quā debet aſſumere. Et ſic reſolutoꝛie ponūtur tres differētie inter theologicā ꝛ moꝛalem virtutem. Pꝛima/ ratione obiecti. Secūda/ ratione operatiõis exterioꝛis. Tertia/ vna eſt inter extrema ratione obiecti. i. ſuperabundantiā ꝛ defectum/ al

tera vero non. ¶ Contra. ergo eadem virtꝰ erit moꝛalis ⁊ theologica/ ſaltem tenẽdo ꝙ idem actꝰ eſt medij et finis: vt volitio dandi elemoſynam propter deũ/ habet ꝓ obiecto aliquid creatum et increatum. Dicit ockã nõ eſſe incõueniẽs ꝙ eadem virtus ſecũdũ diuerſa obiecta ſit moralis et theologica. immo ipſe ockam habet concedere ꝙ omnis actus intrinſece bonus eſt virtꝰ moꝛalis et theologica. [Uirtutes theologice non diſtinguũtur ab humanis penes obiecta: quia aſſẽſus fidei creaturam ſolum habet pꝛo obiecto/ puta pꝛopoſitionem cuius nulla pars deũ repꝛeſentat/ vt hec/ antichꝛiſtꝰ erit. Foꝛte diceretur ꝙ aſſẽſus eius non eſt fides/ ſed ſolũ aſſenſus huius/ antichꝛiſtꝰ erit/ eſt a deo reuelata. dato ꝙ hoc eſſet verũ/ actꝰ ille non haberet deũ magis ꝓ obiecto ꝙ̃ actus iſte/ volo dare elemoſynã pauperi pꝛopter deũ. Quicquid ſit de hac materia: videtur ꝙ non ſit alicuius modus dicẽdi niſi ꝙ diſtinguuntur ſic actꝰ theologici ab actibꝰ humanis/ qꝛ regulariter habent deum pꝛo obiecto materiali: ſaltem pꝛecipui actus habent deũ pꝛo obiecto/ nõ ſub ratione humana/ ſꝫ ſupernaturali: ſecus eſt de actibus humanis.] Additio.

¶ De oꝛdine virtutum theologalium. Cap. ij.

Queritur conſequenter de oꝛdine earundem virtutum theologalium. Et in pꝛimis non loquimur de oꝛdine ꝑfectiõis: quia notum eſt in illo oꝛdine ꝙ charitas eſt pꝛioꝛ. i. ꝑfectioꝛ: et pꝛecedit fidẽ ⁊ ſpem/ eo ꝙ ille ꝑ charitatẽ foꝛmãtur: vt dicit Tho. pꝛima ſecũde. q. lxvj. arti. vj. Sed eſt queſtio de oꝛdine generatiõis. Unde dupliciter intelligiꝛ ꝙ ſit oꝛdo inter virtutes. Uno modo ꝙ̃tum ad habitꝰ infuſos. Alio modo ꝙ̃tũ ad actus earum: ita ꝙ actꝰ vnius neceſſario pꝛecedat actũ alterius. Quantum ad pꝛimũ/ puta de oꝛdine inter habitus/ ſit talis ꝓpoſitio. Nullꝰ eſt oꝛdo generatiõis ſiue pꝛoductiõis inter habitꝰ infuſos. Patet/ iſti infuſi habitꝰ ſimul infunduntꝛ in baptiſmate. Unde ꝙ̃ cito eſt ꝑfectũ baptiſma: ſ inſtãti terminãte pꝛolatiõnẽ verboꝛũ cũ ablutiõe/ infundũtur ſimul iſti tres habitꝰ: ſcꝫ fides/ ſpes/ ⁊ charitas: nec vnꝰ coagit ad pꝛoductiõnẽ alteriꝰ: qꝛ creantꝛ a ſolo deo. Ideo ꝙ̃tũ ad generationẽ habituũ nullius eſt oꝛdo inter eos. Qꝛ ſimul ĩfundãtur/ habetꝛ ex fide. pꝛime ad Coꝛin. xiij. Nũc autẽ manẽt fides/ ſpes/ charitas/ tria hec/ maioꝛ aũt hoꝛũ eſt charitas. ſꝫ nõ habetꝛ auctoꝛitas expꝛeſſa ꝙ infundantꝛ in baptiſmate: ſꝫ ex multis auctoꝛitatibꝰ ſcripture hoc deduci poteſt: quarum vna eſt: Impoſſibile eſt ſine fide placere deo. Alia: Charitas diuidit filios regni ⁊ perditiõis. Difficultas: an maneant fides et ſpes quando non manet

Propoſitio.

Quõ charitas actꝰ aliarũ virtutũ ſpeꝛat.

charitas? Uidetur ꝙ ſic/ vt dicit probabilior opinio ſecū da ſecũde.queſt.xliiij.arti.iiij.ad primum. Aliquādo manet charitas quando non manent fides et ſpes/ vt in beatitudine. Sȝ difficultas eſt modo/ vtrum aliquā do infundantur fides et ſpes/quando non infunditur charitas: ⁊ vtrum aliquando infundatur charitas/ quando nō infunduntur fides ⁊ ſpes? ¶ Quantum ad primum videt̃ ꝙ ſic. Nam baptizat⁹ ponēs obicē per mortale/ vt per luxuriam vel auaritiam: in illo non infundit̃ charitas: et tamen infundũtur fides et ſpes. quod ꝓbatur: quia eſt fidelis: ⁊ nō ponit obicem ꝑ infidelitatē: ⁊ eſt baptizat⁹: ideo eſt fidelis: ⁊ per conſequēs habuit fidē infuſam. inſuper auaritia vel luxuria non eſt demeritoriũ fidei vel ſpei. igit̃ non eſt obex. ergo infundunt̃ fides ⁊ ſpes nō infuſa charitate. De ſecundo ꝙ poſſit infundi charitas/ de lege clarum eſt. qđ ſic probatur. paruulus baptizatus/ in inſtanti terminante ꝓlationem verboꝝ ſacramēti baſptiſmi/ moriat̃. tũc huic anime infundit̃ charitas: qꝛ eſt ſaluata. ⁊ nō infunduntur fides vel ſpes: quia in hoc inſtanti primo eſt in charitate: et non rea alicuius pene ſoluende in purgatorio / qꝛ non peccauit: ergo eſt ſaluata. vnde fides et ſpes euacuantur in patria. et per conſequēs infunditur charitas ſine fide et ſpe. ¶ Quantum ad primum/ aliqui dicunt ꝙ in tali infundũtur fides et ſpes: quia talis eſt fidelis. ergo habet fidem. Opinio tamen oppoſita videtur probabilior/ quam inſequitur Sanct⁹ Thomas/ ꝙ nunꝗ infunduntur fides et ſpes de nouo/ quin infundatur charitas: bene tamen conſeruantur ſine charitate. Probatur. deus non dat homini ſibi ingrato dona tam excellentiſſima ſicut ſunt fides et ſpes infuſe. Contra / talis eſt fidelis. diſtinguo/ vel ab habitu fidei infuſe: et ſic nego. vel fidelis. i. habēs characterem fideliũ: vel poteſt eſſe fidelis ab habitu fidei acquiſite: ⁊ ſic conceditur. Ad aliud/ fides ⁊ ſpes nō ꝑdunt̃ per mortale: ergo nō ponit obicē infuſioni: nego cōſequētiam. Nā vnūquodꝗ mortale ē ſufficiēs ponere obicē infuſioni: ſȝ vt perdantur fides ⁊ ſpes/ ſola infidelitas ⁊ deſperatio ſufficit. Quantum ad ſecundũ / in caſu infundit̃ paruulo charitas quando non infundunt̃ fides ⁊ ſpes. dico/ qꝛ iam in illo inſtanti eſt extra ſtatũ vie / oportet confiteri ꝙ infũditur charitas ſine fide ⁊ ſpe: ⁊ nunꝗ ĩ alio caſu. Reſolutio ergo eſt ꝙ non eſt ordo neceſſario requiſit⁹ ꝗtum ad habit⁹ infuſos de cōmuni lege: quia ſimul ĩfundunt̃. ¶ Sed queritur an ſit aliquis ordo quantũ ad exercitium actuũ: ita ꝙ neceſſario act⁹ vnius preſupponat actum alterius: vt vtrũ act⁹ ſpei preſupponat actũ fidei: ⁊ actus charitatis actum fidei ⁊ ſpei? Et apparet ꝙ ſic: qꝛ

Reſolutio.

oportet primo credere ꝙ ſperare ⁊ amare. ¶ Quãtum ad hoc dico p̄mo/ad act⁹ ſpei ⁊ charitatiſ reqͥrit act⁹ fidei na tura p̄uius vel tẽpore vt eliciat actus de cõi lege. Patet/ nõ poteſt haberi act⁹ ſpei ⁊ charitatiſ/ quin habeat in itel lectu aliqͦd iudiciũ practicũ certũ et ineuidẽs.ḡ p̄ſuppo nit act⁹ fidei in intellectu.ꝯña ē certa: qꝛ omne iudicium certũ ieuidẽs ē act⁹ fidei.antecedẽs patet/ad omnẽ actũ ꝟtutiſ reqͥrit iudiciũ practicũ p̄uiũ. ⁊ de cõmuni lege nõ poteſt haberi iudiciũ euidẽs de deo ſperãdo vel amãdo: ſꝫ ſolũ ieuidẽs.ideovt hẽat act⁹ſpei/reqͥrit hoc iudiciũ ꝙ beatitudo ē nobis poſſibilis cõicari a deo ex meritiſ. p̄ter hoc reqͥrit iudiciũ practicũ ꝙ ſperãdũ ē in deũ. ⁊ iſtud iu diciũ ē act⁹ fidei.ḡ ad actũ ſpei reqͥrit act⁹ fidei. Similit ad actũ charitatiſ q̄ diligo deũ ſup oĩa/reqͥrit actus fidei. oportet eni credere deũ eſſe ſũme bonũ ⁊c. ¶ Utrũ p̄uius ſit natura act⁹ſpei ad actũ charitatiſ? Auctoritas ē glo.ſu per matth.ꝙ ſic. ¶ Cõtra/ fides ſine charitate nõ placet deo/neqꝫ ſpes:ḡ charitas q̄tũ ad actũ eſt magis preuia. ¶ Pro iſto ē notãdũ ꝙ in nobis eſt duplex amor. Quidã cõcupiſcẽtie:q̄ eſt imꝑfect⁹: ⁊ nihil aliud eſt ꝙ amor quo amo rẽ nõvt velim in ea aliquod eſſe bonũ: ſed volo bonũ qͦd ipſa habet/ineſſe mihi vl' alteri:vt ſortes vult vinũ:nõ qꝛ vult dulcedinẽ ineſſe vino/ſed ineſſe ſibi/ ⁊ eã ꝑcipere. ⁊ talis amor vocat cõcupiſcẽtie. Ali⁹ eſt amor amicitie q̄ volo bonitatẽ ineſſe rei/ſiue inde alıq̄d accidat mihi/ ſi ue nõ. ⁊ iſte amor amicitie ꝓprie ē charitatiu⁹: ⁊ amor cõ cupiſcẽtie ſi ſit adequate cõcupiſcẽtie/ p̄ſupponit amorẽ amicitie. Exẽplũ de amore amicitie / vt ſortes vult plato nẽ eſſe ꝟtuoſũ/vl' habere diuitias: ē amor amicitie plato nis. Uñ cõſequẽter dicit ſanct⁹ Thomas: Ex hoc ꝙ de⁹ ꝓ miſit nobis bona/ ⁊ ſperam⁹ hr̄e illa mediãte ſuo auxilio: diligim⁹ illũ.ita pari forma ex hoc ꝙ ſperam⁹nos cõſequi beatitudinẽ nob̄ a deo ꝓmiſſã / incitamur ad diligẽdum deũ.ḡ act⁹ ſpei/ puta deſideriũ/ē p̄us: ⁊ itroducit actum charitatiſ/ſicut timor itroducit charitatẽ. ¶ Cõtra/actus ſpei ē deſideriũ q̄ deſideram⁹ deũ nob̄: vel paſſio cauſata ex illo deſiderio. Uel tale deſideriũ q̄ deſidero/ cauſat ex amore dei:vl' ex amore mei. Si p̄miũ:ḡ act⁹charitatiſ ē pre ui⁹ ad actũ ſpei. Si ſcðm:ḡ iſte act⁹ videt eē mal⁹: qꝛ amo deũ ꝓpter me.ḡ iplicat cõtradictionẽ/actũ ſpei infuſe eē p̄uiũ natura vl' tpe ad actũ charitatiſ. ⁊ hoc eſt fortiſſimũ argumẽtũ cõtra hãc opinionẽ. Dico ad argumẽtũ ꝙ act⁹ ſpei eſt prior ad min⁹ natura ad actũ charitatis. et cũ ar guit:vel talis actus ſperandi ſiue ſpes cauſatur ex amore mei: ⁊ talis act⁹ ē mal⁹: qꝛ nõ ē relat⁹ in vltimũ finẽ. Dicit Gabriel in tertio ꝙ oportet fateri ꝙ p̄m⁹ act⁹ ſpei non eſt

Duplex amor.

virtuoſus/ſed actus indifferens. Tenendo ꝙ primū actū
ſpei non precedit actꝰ charitatis/oportet cōcedere ꝙ ta=
lis actus eſt indifferens:quia deeſt ei circunſtantia requi
ſita ſecūdum eos ad bonum actum moralē / puta relatio
in finem vltimū. ¶Contra.eſt vſus dei:ergo eſt malꝰ/⁊ nō
indifferens.negatur antecedēs.ad probationem: aſſumo
deum propter me : diſtinguo:vel propter me tanꝙ ama=
tum vt ſummum bonum:et ſic negatur. ⁊ hoc requiritur
ad vſū dei . ideo ꝙuis ego amē deū mihi/ ſiue propꝫ me/
nō tanꝙ ꝓpter finē vltimū:nō tū eſt vſus dei. Videt̃ mihi
ꝙ nō eſt neceſſariū ꝙ primū actū charitatꝭ p̄cedat actus
ſpei. Nā poſſum elicere primā volitionē qua volo deū eſſe
ſūmū bonū:⁊ cōſequenter ex illo actu poſſū diligere me:⁊
cōſequenter optare beatitudinē a deo. Stat ergo ꝙ pri=
mus actus charitatis precedat. ideo nō eſt neceſſariū ꝙ
actus ſpei de neceſſitate precedat actum charitatis.

¶De prima virtute theologica/ſcꝫ de fide. Capi.iij.

VIſum eſt de diſtictiōe theologicarū virtutū
a moralibus: ⁊ de ordine earūdē adinuicem.
Conſequēter vidēdū eſt de prima/puta de fi
de:que ſecūdum opinionem antiquorum ꝙ=
tum ad actū ſuum precedit ſpem et charita=
tem. Et primo ꝙtū ad generalia q̄ cōcernunt
illam: queritur vtrū ſit tm̄ vnica fides in vno intellectu/
Duplex ē fides. Pro hoc notādū ꝙ duplex eſt fides.quedā infuſa:alia ac=
quiſita. Infuſa ē ille habitus qui a ſolo deo ꝓducit̃ in po=
tētia nr̄a in baptiſmate/ſaltē in non ponēte obicē. Acqui
ſita vero eſt habitꝰ cauſatꝰ ex multꝭ actibꝰ fidei. Tūc po=
Prima ꝓpoſitio. nit̃ p̄ma propoſitio cōis ⁊ clara apud modernos. Non eſt
vnica fides acq̄ſita in nūero nec in ſpecie : ſꝫ tot diuerſe
quot ſūt diuerſi articuli. Exēplū. capio ſortē habituatū in
credēdo duos articulos ꝑ freq̄ntationē actuū circa illos.
incipiat errare circa vnū/⁊ nō circa alterū.tūc ꝑ freq̄uē=
tationē illiꝰ erroris corrūpet̃ fides illiꝰ articuli acq̄ſita:⁊
nō corrūpet̃ fides acq̄ſita alterius articuli.qđ patet expe
riētia:qꝛ ip̄e ſortes erit promptꝰ ad aſſentiēdū alteri arti=
culo ſicut prius:et non adeo prōptus ad aſſentiendū alte
ri ſicut prius: qꝛ habet errorē inclinātē ad oppoſitū:ergo
vnꝰ habitꝰ manet altero nō manēte. ergo diſtignūtur illi
duo/ꝑ regulā cōmunē.igit̃ ꝓpoſitū: vcꝫ ꝙ non eſt in vno
intellectu vnꝰ habitꝰ acquiſitus in nūero. Qꝫ aūt differāt
ſpecie:patet. Ockā in tertio quoli.q.vij.⁊ in tertio ſētētia
rū q̄ſtiōe. viij.alt: Error vniꝰ articuli ſtat cū fide acq̄ſita al
teriꝰ:⁊ nō ſtat cū fide acq̄ſita reſpectu eiuſdem articuli:
nec cū aliqua eiuſdē rōnis. ergo illi habitus fidei nō ſolū
differūt nūero/ſꝫ etiā ſpecie. Preterea habitꝰ qui p̄mo cō=

trariant ɔtrarijs diſtictis ſpeciei dr̄it ſpecie. ſʒ due fides acquiſite duoꝝ articuloꝝ fidei ɔtrariant primo duob⁹ erroꝛib⁹ diſtinctis ſpecie.ꝗ. vide Ockā ibidē ſi vis. Iſta ratio nō eſt efficax: qꝛ per idē ꝓbarē ꝙ amoꝛ ſoꝛtis ⁊ amoꝛ platonis differūt ſpecie. Unde in iſtis intētionib⁹ non infert cō tradictio ſpecifica aliquoꝝ per hoc ꝙ vnū repugnat alteri ⁊c. Dices ɔfoꝛmiter ad opinionē antiqꝝ ⁊ ṗcipue Thome non ponētis niſi vnū habitū logicalē reſpectu oīm cōcluſionū logicaliū arguit ſic. Quis actus credēdi ſint reſpectu diuerſoꝝ articuloꝝ materialiū tamen ſunt reſpectu vnius ⁊ eiuſdē obiecti foꝛmalis puta reſpectu iſtius oīe reuelatū a deo eſt verū qꝛ reuelatū. Nam ſi crederē alicui articulo ꝑ aliquā rationē topicā ⁊ nō ſub iſta ratione qꝛ reuelatū a deo: talis aſſenſus nō eſſet fides ſʒ aſſenſus topicus ṗciſe. Tunc ad rem. oēs habit⁹ fidei acquiſiti licet habeāt diuerſa obiecta materialia.i. diuerſos articulos: habēt tñ vnū foꝛmale ⁊ idem puta oīe reuelatum a deo eſt verū. ⁊ penes obiectū foꝛmale attendit diuerſitas ſpecifica habituū ⁊ non penes obiecta materialia. Nego illā ꝓpoſitionē: imo dico ꝙ diuerſoꝝ articuloꝝ diuerſi ſūt aſſenſus ſpecifici quis illis aſſentiat per idē motiuū puta qꝛ reuelata a prima veritate. Scḋa ꝓpoſitio de fide infuſa. In eodem hoīe eſt vnica fides infuſa. iſta propoſitio non pōt probari nec per experientiā nec per rationē: ſed ſolū per auctoritatē. Unde ad Epheſios.iiij. Unus dominus vna fides vnū baptiſma. Unde dupliciter intelligit ꝙ ſit vnica fides infuſa reſpectu oīm articuloꝝ. Uno modo ꝙ ſit vnius articuli īmediate ⁊ mediate ſit ceteroꝛum articuloꝝ: inquātum articulus primus eſt quoddā principiū partialiter illatiuū ceteroꝝ ſingulorꝝ articuloꝝ: hoc ē ꝙ fides infuſa inclinat īmediate ad aſſenſum hui⁹ oē reuelatū a deo eſt verū ſm qḋ eſt reuelatū: ita ꝙ habit⁹ fidei infuſus eſt īmediate ꝓductiu⁹ aſſēſus illi⁹: ⁊ mediāte illo inferunt oēs alij articuli: vt antixp̄m foꝛe eſt reuelatū: diē iudicij foꝛe ē reuelatū.ꝗ antixp̄s erit dies iudicij erit. ⁊ ſic aſſēſus illi⁹ vlis articuli cauſat aſſenſū ceteroꝝ articuloꝝ ſaltē partialr̄: ⁊ ſic habit⁹ fidei īfuſus īclinat īmediate ad aſſenſū illi⁹ vl'is articuli ⁊ mediate ad aſſēſum ceteroꝝ: ⁊ ſic habit⁹ fidei infuſus ē ſolū īmediate vni⁹ articuli ⁊ mediate ē ceteroꝝ vt dictū ē: ſicut habit⁹ ṗncipioꝝ īmediate īclinat ad aſſenſū ṗncipioꝝ ⁊ mediate ad aſſenſū ɔcluſiōis: ita ꝙ nūq̄ cauſabit īmediate aſſenſum circa ɔcluſionē. Huic ɔfoꝛmat ſe. S. Tho. ſcḋa ſcḋe.q.vj. ¶ Contra ṗdicta arguit ſic. ſi habit⁹ fidei infuſus ſolū īmediate ɔcurreret ad illū articulū vniuerſalē ⁊ mediate ad alios: ſeq̄ret ꝙ inclinaret ad aſſentiendū falſo. qḋ ptʒ: credat aliqs. a..

Scḋa ꝓpoſitio.

ꝓpoſitionẽ eẽ reuelatã/ q̄ tñ non eſt reuelata. aſſenſus.a.
partialiter cauſat̃ mediate ab habitu huiꝰ / oẽ reuelatũ a
deo/ eſt veꝝ. Nã talis aſſenſus in forte cauſat̃ ex aſſenſibus
iſtarũ duarũ ꝓpoſitionũ/ oẽ reuelatũ a deo eſt verũ.a. eſt
reuelatũ.igitur.⁊ per ꝯſequẽs videt̃ ꝙ habitꝰ infuſus fidei
eque inclinat ad aſſentiendũ falſo ſicut ꝟo. Dico ꝙ opꝫ
de neceſſitate fateri ſcd̃m illã opinionẽ/ ꝙ habitꝰ fidei in=
clinat mediate ad aſſentiẽdũ falſo.nã inclinat immedia=
te ad aſſẽtiẽdũ ꝟo:⁊ ille aſſenſus ẽ imediate cã ſaltẽ ꝑtia
lis alicuiꝰ falſi / ſicut de intẽtiõe dictũ eſt ꝙ eſt cã ꝑtialis
electiõis vitioſe/ qꝛ inclinat mediate ad electionẽ vitioſã.
Similiter opꝫ cõcedere ꝙ habitꝰ veridicꝰ infuſus media=
Additio. te ⁊ partialiter inclinabit ad aſſentiẽdũ falſo. [Ad hoc ar
gumentũ/ tenẽdo opinionẽ Ockã/ aliqui reſpõdent ꝙ illo
caſu admiſſo/ adhuc nõ ſequeretur ꝙ fides infuſa inclina
ret ad falſum: qꝛ ſpiritusſanctus q̄ eſt principale agẽs/ nõ
coageret:quod neceſſario requiritur.ſꝫ hec ſolutio eſt par
ui momẽti.] Alius eſt modꝰ dicẽdi ꝗtũ ad hoc/ ꝙ fides in
fuſa eſt eque immediate oĩm credibiliũ: ita ꝙ nõ inclinat
ſolũ immediate ad aſſenſum huius vniuerſalis articuli/ oẽ
reuelatũ a deo eſt veꝝ/ qꝛ reuelatũ eſt:⁊ mediate ad aſſen
ſum alioꝝ credibiliũ particulariũ: ſꝫ eque immediate ad
aſſenſum oĩm:queadmodũ in agentibꝰ ponit̃ vna vniuer=
ſalis cã que ꝯcurrit ad diuerſos effectꝰ in ſpecie cũ cauſis
partialibꝰ: vt ſol cũ calore calorẽ/ cũ frigore frigus produ=
cit. Similiter habitꝰ vnicꝰ infuſus reſpectu credibiliũ ꝑti
culariũ oĩm ſe habet per modũ cauſe vniuerſalis:⁊ habitꝰ
acq̄ſiti reſpectu illoꝝ ꝑticulariũ ſe habẽt ꝑ modũ cauſa=
rũ ꝑticulariũ: ita ꝙ habitꝰ infuſus cũ altero habitu alte=
rius articuli ꝑticularis/ cauſat imediate aſſenſum illiꝰ ar
ticuli ꝑticularis. Et iſta eſt opinio ꝓbabilior/ ꝙ habitꝰ ille
vnicꝰ infuſus ſe hꝫ ꝑ modũ cauſe vniuerſalis/ ⁊ immedia=
te ꝯcurrit cũ diuerſis cauſis partialibꝰ ad ꝓducẽdũ aſſen
ſũ circa diuerſos articulos ꝑticulares. ¶ Difficultas apud
Ockã: an iſte habitꝰ concurrere poſſit ſine fide acquiſita:
vel de neceſſitate exigat ad ſui ꝯcurſum habitũ acq̄ſitũ?
Dicit ockã ꝙ non põt cõcurrere ad aſſenſum particularis
articuli ſine habitu acquiſito. Pꝫ de paruulo baptizato/ ⁊
nutrito inter infideles/ vel ſolitarie: q̄ nullo mõ aſſentiret
iſti articulo/ deus eſt trinꝰ ⁊ vnus/ ſine particulari habitu
acquiſito. ergo talis habitꝰ infuſus nõ ſufficit ſine acquiſito
ad exeũdũ in actus particulariũ articuloꝝ. Sꝫ iſta opinio
nõ videtur vera. Nã anteq̄ ſit habitꝰ acquiſitꝰ/ opꝫ ꝙ pre
cedãt actus ẽt fidei/ et certi: qꝛ ille habitꝰ cauſat̃ ex actibꝰ
ſimilibꝰ.⁊ anteq̄ habitus ſint acquiſiti/ precedũt actus:⁊
ad illos cõcurrit habitꝰ fidei infuſus/ anteq̄ ꝓducat̃ habi

tus fidei acquiſitus. Dicit ergo q requiritur aliqd aliud cõcauſans. Un nunq̃ cõcurrit habit⁹ infuſus quin concur rãt ſecũ cauſe particulares / vbi nõ eſt in poteſtate nr̃a ex infuſo habitu exire in aliquẽ actũ quin habeamus cauſas mediãtib⁹ quib⁹ poſſim⁹ ſine habitu infuſo exire in ſimilẽ actũ. Cũ eni pducit̃ primus act⁹ fidei: opʒ de neceſſitate habere motiuũ cũ imperio voluntatis: que duo ſecluſo ha bitu infuſo pducerent actũ fidei. Ex tali eni motiuo cum imperio voluntatis cauſat̃ actus fidei: et poſtq̃ ex talibus actibus ſic pductis frequẽter / genitus eſt habit⁹ / poſſum⁹ vti illis habitibus cũ imperio volũtatis ad eliciẽdum act⁹ ſimiles: et cũ illis tunc cõcurrit habitus infuſus. Nã quan docunq̃ eſt cauſa pticularis ſufficiens vt exeam⁹ in actũ credẽdi: ſi cauſa vniuerſalis iungatur / concurrit partiali ter cum illa cauſa particulari. Ideo cum ille habit⁹ infuſus ſecũdum ſecundã opinionem ꝯcurrat inmediate ad om nes articulos particulares / poterit cũ cã particulari con currere ad aſſentiẽdũ illis. Cõtra / ſucceſſiue duo cõtradi ctoria poſſunt eẽ articuli fidei: vt Chriſtus non morie̅t: eſt articulus fidei: ꝛ ſuũ cõtradictoriũ / puta Chriſtus morie̅t: fuit articul⁹ fidei. ergo habitus fidei infuſus nõ põt imme diate cõcurrere ad articulos particulares. Patet: qꝛ vna et eadẽ cauſa naturalis nõ põt inmediate agere effectus ꝯtrarios. Diſtinguo / vel eadẽ cauſa naturalis particularis / et ſic verũ eſt. vel cauſa vniuerſalis naturalis cũ diuerſis cauſis particularibus: ꝛ ſic negat̃. Nã celũ naturaliter cõ cauſat calorẽ et frigus cum diuerſis cauſis particularib⁹. ita ſimiliter hic dicẽdum eſt. Contra. habitus naturaliter cõcurrẽs ad vnum actũ / ſemper natus eſt ꝯcurrere ad eũ dẽ. ſed iſte aſſenſus qui iã eſt fidei / tamẽ contingẽtis / hoc eſt reſpectu obiecti cõtingẽtis: vt antichriſtus erit: põt eſ ſe falſus: ꝛ tũc habitus fidei cõcurret ad illũ: vl̃ negãdum eſt q habitus fidei immediate cõcurrat ad articulos par ticulares: hoc eſt ad aſſenſus articulorũ cõtingentiũ. Ad argumẽtum / cum arguit̃: vna cauſa que ſufficit ꝯcurrere ad vnũ effectũ / ſemper nata eſt cõcurrere immediate ad illũ vel ſimilẽ: negat̃ hoc vniuerſaliter. Nã p hoc pbares q charitas ꝯcurreret ad pctm̃. Un qñ illa cauſa eſt inſtru mẽtũ motionis ſpiritusſancti: nõ opʒ ſi ꝯcurrat immedia te ad vnũ effectũ / q ſemp cõcurrat. Reſolutorie habet̃ q habit⁹ infuſus imediate cõcurrit ad oẽs aſſenſus pticula riũ articulorũ. Sc̃do: nũq̃ ꝯcurrit ad illos aſſenſus niſi cũ cã pticulari vel cauſis pticularib⁹ ſufficiẽtib⁹ p ſe et ſine tali hitu ĩfuſo pducere illũ aſſenſũ: ꝛ aliqñ illa cã pticula ris nõ eſt fides acq̃ſita: ſʒ aliqñ eſt aliqđ motiuũ. Et nõ eſt incõueniẽs q ſucceſſiue cõcurrat ad diuerſos effect⁹ ſiue

Habit⁹ infuſus concurſum aliarũ cau ſarũ req̃rit ad a gendum.

Reſolu tio.

Additio. aſſenſus. [Per hoc ſoluũtur multa in hac materia. ſic põt
dici ꝙ charitas non cõcurrit ſecũdum extremũ ſue poten
tie ad producẽdum actum bonum: ſ ſcdm motionem ſpi
ritusſancti/ vel motionem conatus voluntatis. Sed nõ po
teſt ſic dici de habitu acquiſito/ vt videtur: ꝛ per cõſequẽs
non põt aliquis euadere quin res permanens habeat vlti
mum inſtãs non eſſe: licet hoc nõ poſſit efficaciter ꝓbari
de vltimo inſtanti eſſe rei ratione habitus acquiſiti.]

¶ De cauſa actus fidei. Ca. iiij.

Viſum eſt in vltima opiniõe ꝙ ꝗuis ſint multi
articuli ꝛ diuerſi: tñ vnica eſt fides infuſa. re-
ſtat ergo nũc aliqua alia cõmunia de fide tra
ctare: puta de cauſatione act⁹ fidei ꝗtum ad
eius ſubſtãtiã: et de tali actu ſcdm veritatem
vel falſitatẽ: ꝛ vltimo de corruptione illius ha
bitus infuſi. Quãtum ad cauſationẽ act⁹ fidei ſupponitur
pmo ꝙ act⁹ fidei eſt aſſenſus certus alicuius reuelati ine-
uidẽs. Ex eo ergo ꝙ certus (ab aſſenſu opinatiuo ꝗ eſt in-
certus et formidoloſus/ differt: ex eo aũt ꝙ ineuidẽs/ ab aſ
ſenſu ſciẽtifico ꝗ eſt euidẽs. Eſt ergo difficultas inter do-
ctores quomõ talis aſſenſus fidei cauſetur: an ſolũ per ra-
tionẽ: an ſolũ per imperiũ volũtatis cũ habitu fidei infuſe:
an requirat vtrũq; (tã ſcz ratio ꝗ imperiũ. Circa quã diffi
cultatẽ tres ſunt opiniões: due extreme: vna media. Qui-
dã eñ vt ockã. xxv. ſecũdi ſententiarũ/ dicunt volũtatem
poſſe ſe ſola oẽm actũ fidei ꝓducere. Alij vt holcot prima
q. pmi ſen. putãt fidẽ ſolũ poſſe ꝓduci a medio captiuãte
intellectũ: hoc ẽ ꝙ oĩs aſſenſus fidei cauſat ex rõne neceſ-
ſitãte et naturaliter ꝓducẽte illũ aſſenſum. Alia ẽ opinio
media/ quã puto verã/ ꝛ eã tenet de aliaco et de hoyta in
ꝓlogo/ ponẽs tria (et loquor ſemꝑ de primo aſſenſu fidei)
Primũ. prim⁹ aſſenſus fidei nõ cauſatur ex ſola rõne: ita ꝙ
ſola rõ non ſufficit ad illũ ꝓducendũ. Scdm. imperiũ vo-
luntatis cũ apprehẽſione obiecti credibilis nõ ſufficit illũ
fidei aſſenſum cauſare. Tertiũ. rõ vel apparẽtia ꝓbabilis
ꝛ tale imperiũ ſimul iũcta ſufficiũt cauſare illũ aſſenſum.
Pro declaratiõe notãdũ ſcdm Ockã loco preallegato. Nõ
põt imaginari ꝙ aliqͣs aſſenſus naturaliter cauſet/ hoc eſt
ꝑ potẽtiã nature/ ꝗcũq; ſit ille/ niſi altero iſtorũ quattuor
modoꝝ. Primo ex qualicũq; notitia terminoꝝ incõplexa/
ſiue intuitiua/ ſiue abſtractiua: ꝛ ſic gñat aſſenſus ꝓpõnũ
ꝑ ſe notaꝝ. Scdo ex ſola tminoꝝ icõplexa notitia/ ſcz ituiti
ua: ꝛ ſic gñat aſſẽſus euidẽs ꝓpoſitionũ ↄtigẽtiũ. Tertio
ex aſſenſu prioꝝ ꝓpõnũ applicatarũ in bona ↄña ad aſſen
ſũ alteri⁹ cauſandũ. ꝛ iſto mõ cauſant aſſenſus ꝓpõnũ ſci-
biliũ ꝛ ꝓbabiliũ. Quarto ꝑ imperiũ volũtatis/ ſi ponat aliqͣ

tale. Hoc ſuppoſito ꝓbatur φ nihil pure naturale ē ſufficiēs ad cauſandū fidē. ptz. ſi illud ſufficit: vl' illud pure naturale eſt notitia cuiuſcūq; terminoꝝ: vl' intuitiua tm̄: vl' aſſēſus alicu' applicati ad ꝓpoſitionē creditā. nō enī pōt imaginari φ aſſenſus aliqs naturalr cauſetur niſi altero iſtorū triū modoꝝ. Naturalr dico / vt diſtiguatur ꝯ libere. Nā ſi aſſenſus cauſetur pure naturalr primo mō: tūc erit ꝓpoſitio per ſe nota: ⁊ ſic aſſenſus euidēs erit. Uel ſcḋo mō / puta ex ſola intuitiua: ⁊ ſic iterū erit euidēs / q2 nat' cauſari mediate vel imediate ex ſola termioꝝ incōpleta notitia: vt dicit Ockā i ꝓlogo. Si dicas tertiū / puta φ cāt ex aſſēſib' p̄oib' naturalr / tūc vel illi aſſēſus ſūt euidētes / vl' aſſēſus opinatiui / vel aſſenſus fidei. Si p̄mū: ḡ cauſabūt euidentē aſſenſum. ſi opinatiui: ḡ cauſabūt opinionē / ⁊ ſic aſſēſum incertū. ſi ſint aſſenſus fidei: iam q̄ro vt p̄us / vel iſti p̄ores cauſant ex ſola notitia / ⁊c. vt p̄us. Et ſic neceſſario op3 deuenire ad aſſenſum fidei q̄ nō cauſatur ex pure naturalib'. nō pōt ḡ defenſari φ aſſenſus fidei cauſetur ex cauſis neceſſitātib' intellectū naturalr. ⁊ ita ptz primū. [Hoc nō op3 / q2 qd dicat Ockā: ⁊ rō eſt / q2 p̄mus aſſenſus opinatiu' ex ſola app̄hēſione terminoꝝ cauſatur: vl' ꝓcedēdū eſſet i infinitū in cauſatiuis taliū. ḡ eodē mō pōt dici de p̄mo aſſenſu fidei. ⁊ ita videtur dicēdū ꝯnr ad Grego. al's op3 ꝯcedere p̄mū aſſenſū fidei eē malū. qḋ nō ē dicēdū. S3 forte dices: oporteret φ dicat p̄mū actū ſpei malū. ḡ eodē mō incōuenit de alio. Hoc nego: q2 nō op3 φ act' ſpei p̄cedat actum charitatis vel habitū. ſec' eſt de p̄mo actu fidei. ⁊ ita mihi videtur ꝓ nūc dicendū.] Additio. ¶ Scḋm qḋ videtur oppoſitū dictis Ockā: ptz p̄mo auctē Cōmētato. ij. de aīa dicētī φ opinari nō poſſum' cū volum': l3 imaginari q̄dē ſic. ex q̄ ſequitur φ nec nos poſſum' credere cū volum'. ptz. volūtas nō pōt impare itellectui vt opinetur ad nutū ſine motiuo. ḡ nō pōt impare ei φ credat ſine motiuo. Et ꝯfirmatur: q2 ad oppoſitū iſti' dicti ſequitur φ volūtas pōt facere aſſentire intellectū cuicūq; ꝓpōni ſine motiuo / et ſic ꝓpōni neutre / puta huic / aſtra ſūt paria. ꝯn̄s eſt falſū / ⁊ ꝯ experiētiā. al's volūtas poſſet facere de qlibet ꝓpōne φ nō eſſet dubia. ḡ non eſt in ptāte volūtatī p ſolū iperiū cū app̄hēſiōe ſimplici φ cauſetur fidei aſſenſus. ptz. ſecluſo iperio / talis ꝓpō eēt neutra. ḡ ſi volūtas p ſolū imperiū non pōt cauſare opinionē / ḡ nec fidē: q2 q̄ nō pōt in min' / nō pōt in mai'. Alij de oppoſita opinione dicerēt φ nō ſequitur: nō pōt in min' / ḡ nō pōt in mai': ⁊ ita nō ſequitur: impiū volūtatī nō pōt cauſare opinionē / ḡ nec fidē. Tertiū / videl3 φ rō ꝓbabilis q̄ ſe ſola cauſaret opinionē ſupueniēte impio volūtatis / cū tali imperio ē ſufficiēs ad cauſandū aſſenſū fidei: ptz. aſſenſus ſi

dei ē ꝗdā modo cauſabilis: ⁊ nō pōt naturalr̃ ex ſola rōne
nec ex ſolo imꝑio volūtatis cāri: ⁊ nō apparet ex qbꝰ alijs
cauſet̃: ġ reqrunt̃ illa duo ſimul iūcta / puta rō ꝓbabilis ſi
ue topica / cū imꝑio volūtatis. Nā cū adducit̃ apparētia
que ſe ſola cauſaret opinionē / ſi ſupueniat imꝑio volūtatꝫ
affectio: ab illis duobꝰ qꝝ neutrū ſeorſum ſufficeret / cau-
ſat̃ talis aſſenſus fidei. Seqt̃ ex dictis falſitas illiꝰ opinio-
nis q̄ dicit ꝙ cū habitu fidei infuſo / ⁊ cū ſolo volūtatis im-
perio pōt qs exire in actū fidei: qḋ ptꝫ de paruulo bapti-
ꝫato. Sēꝑ ġ ad ꝑmū fidei aſſenſum reqrit̃ ſuaſio aliqua ſi
ue motiuū: ⁊ ſic ad primū aſſenſum fidei non ſufficit rō to
pica ſiue rō ſola: nec ſufficit ſolū volūtatis imperiū: ſꝫ am
bo ſimul requirunt̃. [Dico primū fidei aſſenſum. Nā non
volo negare quin aliqs aſſenſus fidei in habituato ꝯcurrē
te iꝑio volūtatis (habitibꝰ eni vtimur cū volumꝰ) gn̄et̃
Silr̃ nō nego quin aliqs aſſenſus fidei naturalr̃ gn̄et̃ / pu-
ta q̄ cauſat̃ ex alijs aſſenſibꝰ fidei: ſemꝑ tn̄ mediate vel im-
mediate libere cauſat̃.] Tūc iferūt̃ aliqua corollaria. Pri-
mū / ꝙ adducta rōne apparētiori / ⁊ ſuppoſito iꝑio volū
tatis / eſt maior aſſenſus fidei / nō tn̄ magis meritoriꝰ / nec
magis bonꝰ. Ptꝫ prima pars. Una cā partialis illiꝰ effectꝰ
auget̃ / ⁊ altera non diminuit̃: ġ totū aggregatū ex oībꝰ il-
lis cauſis auget̃: ġ eſt maior aſſenſus. Scḋa ꝓo ps ſic ptꝫ.
ille aſſenſus nō eſt bonꝰ nec meritoriꝰ niſi extrinſece / ſcꝫ a
volitiōe intrinſeca iꝑatꝫ: ſꝫ illa volitio manet eadē. igit̃.
Additio. [Uidet̃ eodē modo dicēdū ꝙ ſi eſſent duo qꝝ vnꝰ eſſet in
charitate vt octo: ⁊ alter ĩ charitate vt. iiij. ⁊ conarent̃ eq-
liter ad actū ꝓducēdū / equaliter mererent̃: q2 grā agit vt
cā naturalis / ſicut ratio topica: ġ nō erit actus eiꝰ magis
meritoriꝰ. ⁊ ſic eſt dicēdū ſm Dionyſiū. licet teneas poſt-
ea oppoſitū cōtra Dionyſiū: tn̄ rō eſt apparēs.] Scḋm co-
rollariū: Si duo ſint equaliter aſſentiētes vni ꝓpoſitioni
de fide: ⁊ vnꝰ habeat rōnē minꝰ apparētē ꝗ alter: aſſenſus
eiꝰ de neceſſitate eſt melior ꝗ aſſenſus alteriꝰ. ptꝫ. bene ſe
quit̃. iſte equaliter aſſentit / ⁊ habet rationē minꝰ apparē-
tem / ġ habet maius imperiū / ⁊ ex maiori conatu imperat.
ergo illud imperiū eſt meliꝰ: et per ꝯn̄s actꝰ imperatꝰ erit
melior. Tertiū corollariū. Quis ſimplr̃ ⁊ abſolute ratio to-
pica poſſit cōcurrere ad aſſenſum fidei ſine imperio volū
tatis / ⁊ econuerſo imperiū volūtatis ſine rōne topica: hoc
tn̄ nō pōt fieri naturalr̃. Scḋa pars eſt ſupra ꝓbata: et pri-
ma ptꝫ ſic. Qn̄cūqꝫ ſunt due cauſe diſtincte: deꝰ pōt ſup-
plere cauſalitatē vniꝰ / ⁊ nō alteriꝰ (⁊ hoc in cauſis efficiē
tibꝰ.) Cū ġ iſta ratio ⁊ imperiū ꝯcurrāt effectiue ad aſſen
ſum fidei ꝓducēdū: deꝰ poterit ſupplere cauſalitatē ipſiꝰ
rōnis / ⁊ nō cauſalitatē imperij: ⁊ ecōuerſo cauſalitatē im-

periſ/non ſupplēdo cauſalitatē ipſi⁹ rōnis:ꝛ tūc cū illo au xilio ſpāli ꝛ cū ſolo imperio cauſabiť aſſenſus fidei. ¶Difficultas cōis. Ratio ꝓbabilis nō pōt cōcurrere ad actū fidei/ꝗ fundamentū falſum. Probať añs. Ratio ꝓbabilis naturaliter ꝛ ex ꝓpria natura cauſat aſſenſum opinatiuū: ꝗ quidē aſſenſui fidei ꝯtrariať: ꝗ non pōt cauſare aſſenſum fidei. tenet ꝯña: qꝛ agens naturale cū ſit determinatū ad vnū/non pōt in effect⁹ ꝯtrarios. nā teſte Ariſtotele. ij. peri hermenias: potētie irrationabiles non valēt ad oppoſita. Forte ad iſtud diceť ꝯceſſo añcedēte/negādo ꝯñam: et ad ꝓbationē ꝯcedendo bene verum eſſe ꝙ agēs naturale nō pōt effec⁹ ꝯtrarios ꝓducere tanꝗ̄ cauſa totalis: lȝ hoc negaret Burleus: qꝛ calor ſm eū calorē ꝓducit tanꝗ̄ terminū ad quē/ꝛ frigus in remiſſione: ſed tanꝗ̄ cauſa totalis ſit'e ꝓducit/ꝛ tanꝗ̄ partialis ꝯtrariū. Utrūqȝ nō eſt incōueniēs: ſicut aſſenſus euidēs p̄miſſaꝝ cū aſſenſu euidēti bonitatis ꝯñe cauſat aſſenſum euidentē cōcluſionis. Et idem aſſenſus euidēs p̄miſſaꝝ cū opinione bonitatis ꝯñe cauſat opinionē ꝯcluſionis. Et ꝙ ille aſſenſus euidēs premiſſarū ꝯcurrat ad aſſenſū opinionis: arguiť ſic: qꝛ illo aſſenſu remoto/ꝛ poſita ſola opinione bonitatiſ ꝯñe/nō cauſareť opinio ꝯcluſiōis: ergo ille aſſenſus p̄miſſaꝝ ꝯcurrit: non in gñe cauſe finalis/ ꝛ non formalis nec materialis: ꝗ in gñe cauſe efficientis. Sed forte replicať ſic: Qñ aliqua cauſa naturalis naturaliter ꝓducit aliquē effectū ſe ſola: quocūqȝ adiutorio dato non pōt in ꝯtrariū: ꝗ̄ꝗ̄ vna cauſa cū vno adiutorio poſſet vnū effectū ꝓducere/et cū altero alterū. Sȝ ratio topica ſe ſola ꝓducit opinionē/tanꝗ̄ cauſa totalis: ꝗ cū nullo adiutorio poſſet cauſare fidē ꝯtrariā. Et antecedēs ſuadeo/ qꝛ cū ignis naturalr̄ tanꝗ̄ cauſa totalis ſecūda ꝓducat calorē: non pōt ꝓducere frigus cum quocūqȝ adiutorio. Ad iſtud breuiter dicendū eſt negādo aſſumptū: ꝛ dať inſtātia apud doctrinā guillermi Ockam .j. q. ꝓlo. in ſolutiōe ad primū dubiū: Notitia intuitiua cōſeruata a ſolo deo (obiecto corrupto) cū intellectu naturaliter ꝓducit tanꝗ̄ cauſa totalis ſecūda aſſenſum quo iudicē rem intuitiue cognitā nō eſſe: ſed cū obiecto p̄ſente naturaliter ꝓducit aſſenſum ꝯtrariū/quo ſcȝ iudicē illā rem eſſe. hȝ ꝗ ipe Ockā negare hanc ꝓpoſitionē vniuerſalem: Quandocūqȝ eſt aliqua cauſa pure naturalis ꝛ totalis potens in aliquē effectū: non pōt cū adiutorio in ꝯtrarium. Quāuis ergo ratio topica ſit cauſa naturalis ꝛ totalis aſſenſus opinatiui: cū adiutorio tñ ꝓducit ꝯtrariū aſſēſum. Dices: ergo naturaliter et de ꝑ ſe ꝯcurrit ad deſtructionē ſui effectus naturalis. Ptȝ/ nam cauſa producens aliquid de per ſe/ etiā de per ſe ꝯcurrit ad deſtructionē contrariȷ

effectus preexiſtentis. Dico ꝙ concedendū eſt ꝙ ſicut eſt cauſa de ꝑ ſe partialis ꝓductionis alicuiꝰ, ita eſt cauſa de per ſe partialis corruptiōis ſui cōtrarij. Ideo ſi talis ratio ſe ſola naturaliter ꝓducat opinionē cōcluſionis, et poſtea debeat cū imꝑio volūtat de ꝑ ſe tāꝙ cā partialis aſſēſum fidei ꝓducere, corrūpet ſuum effectū quē prius produxit: eritq̄ partialiter de per ſe ſui effectꝰ corruptiua. Forte di ces: ſequit̃ ex iſto eodē modo ꝙ habitꝰ opinatiuꝰ alicuiꝰ ꝓ poſitionis cū demōſtratione ad illā ꝓpoſitionē, actiue cō currit ad ſcientiā illius ꝓpoſitionis. Qḋ ſi concedas: ergo aſſenſus ſcientificus illiꝰ ꝓpoſitionis non corrūpet illū ha bitū opinatiuū: cum effectus non ſit per ſe corruptiuꝰ ſue cauſe: ⁊ ꝑ ꝯñs ſciētia habitualis ⁊ opinio habitualis ſe cō patient̃. Et iſtud argumentum eſt qḋ in hac parte magis pōderandū videt̃. Ex his oībus probabiliter teneo ꝙ ratio topica iuncta demonſtrationi, actiue concurrit ad ſcien tiā concluſionis: ⁊ demōſtratio cum ratione topica maio rem ſcientiam intenſiue ꝓducit, ꝙ̄ ſe ſola produceret de monſtratio. ⁊ apparentia magna eſt: qꝛ poſt demonſtratio nem frequenter adducunt doctores rationē topicā: quod inane foret, niſi cum demonſtratione augeret ſciētiam ra tio topica. ⁊ iſtud tanꝙ̄ ꝓbabiliter aſſero. Cōtra qḋ argue ret aliquis. Qñcūq̄ ſunt duo agentia naturaliter, et ſuffi ciēter ꝓductiua cōtrariorū effectuū: eidem paſſo applica ta, vnū impediet aliud ne tantū effectū producat quātū al'as ſine eo ꝓduceret, vel saltē ꝙ non eque cito, vel ꝙ nō producat ſi ſint equalis actiuitatis. ⁊ hinc eſt ꝙ habitua tus habitu intēperātie, cum equali conatu non producit tm̄ actū tēperantie, ꝙ̄tum produceret ſi non haberet ha bitum intēperantie. ergo ratio topica adiuncta demōſtra tioni ad eandē cōcluſionē, non ſolū nō adiuuat primā de monſtrationē: ſed impedit ne tantā ſciētiā ꝓducat quātā ſe ſola ꝓduceret. Inſuper eſt apparētia ꝙ qñ effectus vni us cauſe diſponit ad effectū alterius, ꝙ prima iūcta alte ri, iuuet eam: ꝙ̄q̄ effectꝰ eoꝝ ꝓprij ſint incōpoſſibiles: vt ptz apud eos q̄ ponūt in gñatione ſubſtātiali reſolutionē fieri vſq̄ ad materiā primā. Item in gñatione hoīs apud eos qui ponūt vnam tm̄ eſſe animā rationalē. Non poteſt autē ita eſſe in ꝓpoſito: ergo irrationabiliter hoc aſſerit̃. Ad argumētū dicit̃ ꝙ aſſumptū eſt vniuerſaliter verū in cauſis naturalibꝰ: quaꝝ nl'a eſt nata iuuare reliquā: quē admodū nō eſt in ꝓpoſito. Sed quereret aliq̄s vnde pro ueniat ꝙ ſūt alique cauſe naturales effectuū ꝯtrarioꝝ ꝓ ductiue, in q̄bꝰ ſimul iūctis vna reliquā iuuat, in alijs vo nō ſolū nō iuuāt ſe, ſ; īpediūt? Breuiter dicēdū eſt ꝙ nl'a altera ratio aſſignari pōt niſi qꝛ hoc ē hoc, ⁊ illud ē illud;

queadmodum apud ſcotū et Ockā plerūq; reſponderi ſo
let. et de vnis habemus ꝓbabilitatē ꝑ experientiā aut ra
tionē: de alijs nequaꝙ. ¶ Alia difficultas. Sit ſortes cui
adducant̄ rationes eque ſibi ꝓbabiles ⁊ apparētes ad.a.
ꝓpoſitionem/ ⁊ ad.b. ſuum cōtradictoriū: ſequeretur ꝙ eſ
ſet in libera poteſtate ſortꝭ cui vellet partiū aſſenſu firmo
aſſentire. ꝯñs eſt falſum: ergo ⁊ añcedēs. Probo ſequelā: ⁊
ſit.c. imperium volūtatis quo imperet aſſenſum.a. ꝓpoſi-
tionis. tūc ſic arguo. c. imperiū ⁊ ratio adducta ad.a. ꝓpo
ſitionē/ ſunt maioris actiuitatꝭ in cauſando aſſenſū.a. pro-
poſitiōis ꝙ ſit rō topica ſola q̄ adducit̄ ad.b. ad impedien
dū ne cauſetur: ergo cauſant aliquē aſſenſum: ſ; nō appa
ret quē/ niſi aſſenſum fidei: igit̄. ſ; falſitas cōſequētis pro-
batur. qñ adducunt̄ ad aliquā ꝓpoſitionē et ſuum cōtra-
dictoriū rōnes eque fortes: illa remanet equiualēter neu-
tra. ſ; ꝓpoſitioni neutre nō pōt intellectus ex imperio vo-
lūtatꝭ aſſentire aſſenſu fidei: vt ſupradictū eſt: ergo nec il-
li ꝓpoſitioni. Probatur maior: qꝛ quātum nata eſt rō ad-
ducta ad.a. agere ad aliquē aſſenſum ipſiꝰ.a. ꝓducendū:
tm̄ ratio adducta ad.b. nata eſt impedire: ergo tunc ratio
adducta ad.a. nihil aget: ⁊ per cōſequens ſi ſuperueniēte
c. imperio volūtatis ꝓducatur aliquis aſſenſus ipſius.a.
erit totaliter ab iperio volūtatꝭ. Et confirmat̄. Sequeret̄
ꝙ adductis rōnibꝰ ad.a. ⁊.b. ꝯtradictoria/ ſi ratio ad.a. eēt
minus apparēs mihi ꝙ ratio adducta ad.b. eēt in mea po
teſtate aſſentire.a. et diſſentire.b. etiā firmiter ꝑ imperiū
voluntatis: qd̄ tm̄ ſatis videtur abſurdū/ ꝙ ſc; poſſim ꝯtra
rationē mihi magis apparentē diſſentire. Probatur tamē
ſequela: ⁊ ſit ita ꝙ ad.a. adducatur ratio.c. alicuius appa
rentie: ad.b. vero in duplo magis apparēs ratio adducat̄.
Tunc ſic arguo. poterit tm̄ augeri imperiū voluntatis ad
aſſentiendū ipſi.a. ꝙ ipſum ⁊ ratio.c. erunt maioris actiui
tatis in ꝓducendo aſſenſum.a. propoſitiōis ꝙ.d. ratio ad
producēdū aſſenſum.b. propoſitionis: ⁊ per cōſequens ad
impediēdum aſſenſum.a. ergo tunc agēt. Et confirmatur
ſcdo. Sequeretur ꝙ imperiū volūtatis ſe ſolo poſſet ꝓdu-
cere aſſenſum fidei. ꝯñs eſt ꝯtra predicta. ꝓbatur tm̄ ſeque
la. ad.a. ꝓpoſitionē adducatur.b. ratio topica: ſuꝑueniat
c. imperiū voluntatis ad cauſandū actū fidei reſpectu ip-
ſius.a. Tunc ſic arguo: ⁊ pono ꝙ diminuat̄ apparentia.b.
rationis vſq; ad ſubduplū: ⁊ augeat̄.c. imperiū voluntatis
in tm̄ ꝙ totū ſit ſemper equalis virtutis. remanebit ſemꝑ
equalis actꝰ fidei: ergo poterit tm̄ augeri illd̄ imperiū ꝙ
ꝙuis diminueret̄ apparētia.b. rationis vſq; ad nō gradū/
nihilominꝰ aſſentire. Confirmat̄ tertio. Pono ꝙ ſint duo
predicatores predicātes duo contradictoria eidē populo/

de quib⁹ in illo loco eſt equalis fama:qui adducāt ratiōes
eque apparētes:tūc queritur quid vetula faciet?Uidetur
ꝙ ſi ſe determinet ad vnā partē, ꝙ peccabit. Cōfirmatur
quarto.ſi voluntas imperet actū credēdi:vel virtuoſe,vel
nō.Si dicas ꝙ ꝟtuoſe:ergo illud imperiū cōformaṫ dicta-
mini recte ratiōis.ergo itellect⁹ iudicat ſic eſſe credēdū.
et illud dictamē ſiue iudiciū eſt fidei:alias intellectus nō
eſſet ſciens.ergo cauſatū mediāte altero imperio: de quo
iterū queritur ſicut de altero:⁊ ſic apparet vel ꝓceſſus in
infinitū,quod eſt abſurdum:vel ꝙ voluntas imperet actū
credēdi nō virtuoſe : cuius oppoſitū videntur dicere oēs
ſancti.¶ Ad hāc difficultatē dicıṫ primo ꝙ poterit ex im
perio aſſentire.a.⁊ ſimiliter.b.quinimmo aliqñ ꝓpter im-
periū multū intēſum,alicui ꝓpoſitiōi ad quā min⁹ appa-
rētes ſunt rationes,aſſentim⁹:quod ſane videṫ preſertim
in affectatis doctrine alicui⁹ doctoris. ⁊ ſic cōcediṫ cōclu
ſio ꝙ aduenīēte imperio volūtatis poſſem aſſentire alicui
ꝓpoſitioni q̄ eſſet mihi totaliter neutra ſecluſo volūtatis
imperio.Et ad argumētū qḋ mihi videṫ difficile,cū ſic ar
guis:rō adducta ad.b.tm̄ nata eſt impedire rōnem addu-
ctā ad.a. ne producaṫ aſſenſus.a.quantū ratio ad.a.nata
eſt agere:ergo nihil aget.dr negādo cōſequentiā:ſed ſolū
ſequiṫ ꝙ illa rō ſine adiutorio nō ageret : ſed cū adiutorio
nō opȝ ꝙ ſequatur:ſicut ſi traherē aliquid ex vna parte,⁊
plato ex alia eque fortiter trahat,⁊ſuperueniat cicero q̄ me
adiuuet:ꝙꝙ plato poſſit tm̄ impedire ꝙ nō traham ſicut
poſſum trahere:nō tñ ſequiṫ quin trahā cū adiutorio.Poſ
ſet ſcḋo aliquis tenere, ⁊ nō poſſet difficulter impugnari,
ꝙ per quodcunqꝫ imperiū voluntatis nō poſſet credere:⁊
cōſequēter diceret ꝙ ratio topica nō eſt nata cū imperio
volūtatis actiue ꝯcurrere ad actū fidei,niſi ꝓ tunc poſſet
ſine eo opinionē concluſionis ꝓducere.Prima tñ reſpon
ſio mihi ꝓbabilior videtur.¶ Ad primā cōfirmationē cō-
cedenda eſt ſequela cōſequenter loquendo ad primā ſolu
tionē ſuperius datā, cōcedēdo ꝙ poſſum diſſentire cōclu
ſioni rationis magis ꝓbabilis,qñ ad oppoſitā ꝓpoſitionē
eſt aliqualis ratio:alias nō poſſem.Tenēdo vero ſecundā
ſolutionē diceretur ꝙ nunqꝫ aſſentirē.a. ꝓpoſitioni quā-
tuncūqꝫ adueniret imperiū.Ad ſecūdā cōfirmationē ne-
gatur ſequela. ad ꝓbationē, dato añcedēte:dico ꝙ i inſtā
ti terminānte diminutionē illius rōnis ꝓbabilis, totaliter
corrūpeṫ aſſenſus fidei,ſuppoſito ꝙ depēdeat in cōſeruā-
do a cauſis a quibus product⁹ eſt , ꝓpter deſitionē vnius
cauſe conſeruātis:queādmodū poſſet dari exēplum,ſit lu
mē vt duo in aliquo aere ꝑ quē.a. albedo ꝓducat ſuā ſpe-
ciē.poterit tm̄ augeri.a. albedo ꝙ tātā ſpeciē ꝓducet ꝙꝙ

mẽ ad ſubduplũ remittat᷑.poterit ꝙ tñ augeri.a. albedo lumine ad nõ gradũ remiſſo/ ꝓducet tãtã ſpeciẽ.clarũ t eũ ꝙ nõ valeat ↄña:quippe lumen eſt cauſa neceſſario quiſita vt coloꝛ poſſit ſuã ſpeciẽ in diaphano ꝓducere: pꝫ ſecũdo de anima.¶ Ad tertiam confirmationẽ con miter ad Ockã reſpondendo/ dicendũ eſt ꝙ ſi illi vetu nõ pateat locus interrogandi peritos alios/ debet ſe ad eũ cõuertere/ qui nõ denegabit adiutoꝛiũ ad neceſſaria ſalutẽ:⁊ añ tenetur nulli parti aſſentire. ¶ Ad quartã firmationẽ reſpondendũ eſt cõfoꝛmiter ad Ockã ꝙ pꝛi ũ imperiũ volũtatis nunꝗ eſt meritoꝛiũ / nec moꝛaliter nũ.Et hoc videt᷑ manifeſte ꝓbare argumentũ/ qꝛ alias ſet pꝛoceſſus in infinitũ in actib⁹ credẽdi:qꝛ iudiciũ quo dicat intellect⁹ ꝙ deus eſt:eſt actus fidei.ergo mediãte perio volũtatis cauſatur.⁊ iterũ ſi illud imperiũ ſit vir oſum/ opꝫ intellectũ iudicare ꝙ ita ſit iudicandũ/ puta credendũ ſit ꝙ deus eſt:⁊ ſic in infinitum.Verũtamen ud illos qui dicũt ꝙ ad actũ bonũ et meritoꝛium nõ re= uirit᷑ actualis pꝛudẽtia/ ſꝫ ſolũ ſufficit aptitudinalis pꝛu= tia/puta ꝙ talis actus ſit cõfoꝛmis rationi recte ſi adeſ t/ ⁊ nõ ſit ratio cõtraria in intellectu: aut ꝙ ad actũ mo liter bonũ ſufficiat dictamẽ opĩatiuũ (de quo inferius actatu tertio capite tertio differet᷑)ſtaret illud pꝛimũ im riũ eẽ meritoꝛiũ et virtuoſum.¶ Alia difficultas.Si im riũ volũtatis cũ ratione pꝛobabili ſufficiat ꝓducere ali ẽ aſſenſum cõcluſionis cõtrariũ et in ſpecie aliũ ab illo ẽ per ſe ꝓduceret illã ratio topica: pari ratiõe imperiũ lũtatꝭ ⁊ demõſtratio ſufficiẽt ꝓducere aliquẽ aſſenſum ũ ab eo quẽ ſe ſola ꝓduceret demõſtratio. Et tũc queri r qualis erit aſſenſus ille/ vel intellect⁹/ vel ſapiẽtia/ vel entia/ vel pꝛudẽtia/ vel ars.Si foꝛte dicat᷑ ꝙ pꝛoducent iquẽ aſſenſum qui erit ſcientia/ erit tñ perfectioꝛ aſſenſu ẽ ſe ſola ꝓduceret demõſtratio:Cõtra.aſſenſus ille non it euidẽtia/ ergo nõ erit perfectioꝛ ⁊c̃.Pꝛobatur antece s:nõ erit natus cauſari mediate vel immediate ex ſola rminoꝛũ notitia/ immo ad ipſum cauſandũ erit neceſſa a volũtas. Et cõfirmatur. Si ad pꝛimũ actũ fidei ſit ne= ſſaria ratio topica:poterit ergo quis cogi ad nõ creden= ũ. Pꝛobatur ſequela:qꝛ poterit illi oſtẽdi aliquo argumẽ quod nõ ſciet ille ſoluere/ ꝙ ſua ratio topica nullam ha t apparentiam. quo facto non poterit credere. ergo in= tus ad nõ credẽdum trahetur . ¶ Confirmatur ſecũdo. apio pꝛimũ actum fidei quem habet aliquis:tu dicis ꝙ iſtum cauſandum ↄcurrit ratio topica. Jam queritur: el antecedẽti illius poterit tunc ex imperio volũtatis aſ ntire aſſenſu fidei: vel non. Si nõ/ ergo poterit firmu⁹ aſ=

ſentire concluſioni alicuiꝰ rationis ꝓbabilis ꝙ poſſit antecedēti. Sific: cum ad illud antecedens nō eſt ratio topica / vt ſupponitur: abſq ratione topica poterit quis aſſentire alicui ꝓpoſitioni. ¶ Ad hāc difficultatem poteſt dici primo ꝙ nō poteſt imperiū voluntatis cum demonſtratione in aſſenſum maioꝛē alterius ſpeciei ab illo quē ratio demonſtratiua ſe ſola cauſaret. ⁊ ratio: q2 reſpectu concluſionis nō poteſt eſſe aſſenſus perfectioꝛ: poſſum tamē in intēſioꝛem. ſ3 cum ratione topica poteſt imperiū volūtatis in alterius ſpeciei aſſenſum: q2 opinatiuus nō eſt perfectiſſimus qui poſſit reſpectu illius concluſionis eſſe. Unde aūt hoc ꝓueniat / non poteſt dici / niſi ex rerū natura. Dico ſecūdo ꝙ poſſunt in effectum perfectioꝛē etiam eſſentialiter. Et tūc ad improbationem nego ꝙ nō eſſet euidētia: ⁊ ad probationē concedo antecedēs / ſc3 ꝙ nō eſt cauſatus nec natus cauſari mediate vl' immediate ex ſola terminorū incōplexa notitia: nec hoc requiritur: ſ3 ſufficit ꝙ eminenter contineat aliquē aſſenſum ſic cauſabilem: ⁊ ita eſt de primo aſſenſu / ⁊ non ſic eſt de fide: q2 aſſenſus iſte continet eminēter aſſenſum quē demonſtratio cauſaret ſe ſola. ¶ Ad primā confirmationē concedo illatum / ſc3 ꝙ aliquis poteſt cogi ad non credendū aliquā ꝓpoſitionē quā credit / ſi euidēter oſtendatur ei non eſſe aliquā apparentiā in ratione topica propter quā credit: et ꝙ ſimiliter ſit ratio ſophiſtica. Et iſtud certum eſt: ſicut poteſt quis cogi ad non opinādum propoſitionē quā opinatur. Sed inde nō poteſt inferri ꝙ quis cogetur eſſe infidelis / cū non poſſit euidenter ei oſtēdi ꝙ ratio quā habet reſpectu coꝛum que ſunt fidei catholice / ſit nullius apparētie. ¶ Ad ſecūdam cōfirmationē dico breuiter ꝙ antecedenti primo rationis topice nō poteſt aſſentire firmiter / niſi ad illud antecedēs habeat aliam rationem: ⁊ tunc non erit prima / q2 oppoſito dato / ſequitur ꝙ actus cauſatur per ſolum imperium voluntatis. quod probatur: quia opinio qua aſſentit antecedenti illius rationis / nō poteſt actiue cōcurrere ad fidē illiuſmet antecedētis / cū nō poſſit eē ſimul: inmo ſi cauſatur fide a / ille aſſenſus non eſt. et concedo coꝛollariū ꝙ firmius poſſum aſſentire concluſioni alicuius rationis probabilis que prima adducitur / per imperium voluntatis / ꝙ antecedenti illius poſſim. ¶ Alia difficultas precipua in hac materia. Sequeret ex iſta opinione ꝙ quicūqꝫ haberet aſſenſum opinatiuum antecedentis alicuius conſequentie quā ſcit eſſe bonam / haberet in ſua poteſtate aſſentire firmiter ⁊ certitudinaliter conſequenti: ſ3 hoc eſt falſum. ſequela patet: et falſitas conſequentis probaf. Capio duas propoſitiones. a. et. b. que mutuo ſequuntur ad

inuicē ī bona cōſequētia:vt iſte: luna eſt eclipſabilis:⁊
ter ſolē et lunā poteſt poni corp⁹ opacū. quarū ꝗlibet ī
ona cōſequētia infert reliquā:vt notū eſt/cū inter ſe cō-
ertātur. Et volo ꝙ vtraꝗ; nūc ſit mihi neutra/et ꝙ īme-
iate poſt hoc aſſentiā opinatiue. a .quo facto eſſet ī mea
oteſtate aſſentire firmit̄.b. ⁊ nō aſſentire: quoniā forma
a illa cōſequētia/cōſtat mihi ꝙ ſit bona.et antecedēs eſt
atio ꝓbabilis.igit̄ poſito īperio volūtatꝭ/ ſequit̄ aſſenſus
irm⁹. Sit igit̄ ita ꝙ ego aſſentio firmit̄.b.tūc ſic:ego ſcio
ꝙ.a.eſt ꝯſequēs ad.b.⁊.b.eſt certum:ergo.a.eſt certū.igi-
tur vl̄ ille due certitudines mutuo ſe cauſant:vl̄ a ſolo im
perio voluntatis cauſant̄:quorum vtrunꝗ; eſt inconueni-
ens. Primum quidē/quia ſic effectus cauſaret ſuā cauſā.
Secundū vero/ quia ſolum imperium voluntatꝭ ſine mo-
tiuo ſufficeret cauſare aſſenſum firmū. Prima cōſequētia
eſt nota:quoniam certitudo nō poteſt cauſare niſi certitu
dinem.ſi igitur.a.eſt certum: et eſt antecedēs inferēs.b.
igitur.b. eſt certum . Et ſecunda cōſequentia probat̄ quo
ad primū illatum: quia quero a quo cauſat̄ certitudo . a.
Si dicas ꝙ a certitudine.b.⁊ certitudo.b.cauſata eſt per
caſum a certitudine.a.et ſic ſequitur illatum/ ꝙ effectus
cauſaret ſuam cauſam. Si dicas ꝙ ab opinione.b.cauſa-
tur certitudo.a. contra:in omni philoſophia quandocūꝗ;
aliquid agit effectiue / oportet ꝙ illud ſit. ſed opinio.b.
tunc non eſt.igitur non cauſat certitudinem.a.Et ꝙ opi-
nio.b. tunc non ſit/patet:quia in primo inſtāti ī quo.a.eſt
certum.b. eſt certum. oportet igitur ꝙ.dicat̄ ſecūda pars
illati/ſcilicet ꝙ certitudo.a.cauſatur a ſolo imperio volū-
tatis. Reſpondetur ꝙ oportet de neceſſitate fateri illatū/
ſcilicet ꝙ in eius poteſtate eſt certitudinaliter aſſentire
concluſioni/vel non aſſentire. Et ad argumentum in illo
caſu negat̄ ꝙ.a.ſit certū/ niſi habeatur imperiū volūtatis
ad.a.cū aliqua alia ratione motiua ad.a.Et ad probatio-
nem.b.eſt certum/ et certum eſt ꝙ ex.b. ſequitur.a.igitur
.a.eſt certum. Negatur conſequentia:ſed bene oportet cō
cedere ꝙ incipit corrumpi opinio ipſius illo tunc:hoc eſt
ꝙ.b.incipit iā corrumpere aſſenſum opinatiuū de.a.quia
certitudo. b . cum certitudine conſequentie naturaliter
ſunt productiue aſſenſus certi de.a.et inueniunt contra-
rium: ideo nunꝗ; introducet̄ aſſenſus firmus de .a. quo-
uſꝗ; ſit aſſenſus opinatiu⁹ totaliter corrupt⁹ . Et oportet
concedere ꝙ effectus incipit corrumpere ſuam cauſam
partialem/et tandem producit oppoſitum ſue cauſe effi-
cientis.Et ꝙ illa conſequētia non valeat.b.eſt certum:et
certum eſt ꝙ ad.b.ſequitur. a. igitur.a. eſt certum: ratio
eſt:quia in intellectu eſt aliquid repugnās certitudini.a.

ideo non cauſat᷑ certitudo.a.et oportet addere:ꝛ in intel
lectu nihil ē incompoſſibile certitudini.a.igitur.a.eſt cer
tum. Sꝫ dices:ꝯ. igitur aliquid produceret per ſe ꝛ natu
raliter corruptiuum ſui/ et incompoſibile ſibi:et ſic idem
corrumperet ſeipſum. Pꝫ de aſſenſu opinatiuo. a. cau-
ſante certitudinem de.b.incompoſſibilem ſibi / et corru-
ptiuam ipſius opinionis.a. vt patet in caſu. Concedenda
ſunt illata. Ecce forte et bonum argumentum in hac ma
teria. videtur tamen fortificari ſi ponatur ꝙ aſſenſus de-
beat ſucceſſiue ꝓduci ꝛ corrūpi/ ſcđꝫ opinionē que cōiter
ſuſtētat᷑ ꝙ nullū agēs naturale poteſt aliq̄d ꝓducere aut

Additio. corrūpere in inſtāti. [Reuera hoc argumētū eſt ſubtile:ꝛ
ex cōſequētividet᷑ cōcedēdū ꝙ null⁹ effectus poteſt corrū
pi tot⁹ ſimul ab aliqua cauſa naturali. et ſic ſtat aſſentire
p̄miſſis ꝛ bonitati cōſequētie/ ꝛ nō concluſiōi: ꝛ hoc ideo
quia quelibet res diligit ſe permanere in eſſe.]

De perditione habitus fidei. Cap.v.

CONſequenter videndū eſt quomodo habitus
fidei perdit᷑. Et poſſum⁹ loqui de habitu ac-
q̄ſito:ꝛ talis(vt ſatis dictū eſt in materia ha-
bituū) corrūpit᷑ per act⁹ cōtrarios illis ex qui
bus genit⁹ eſt. Sed loquemur hic p̄ciſe de in-

Prima ꝓ-positio. fuſo.et ſit ꝓpoſitio prima. Habit⁹ infuſ⁹ non

Habit⁹ in fuſus non ꝑdit per q̄dlibet mortale.

ꝑdit᷑ ꝑ quodlibet mortale. patet. oppoſito dato ſeq̄retur
quēlibet exiſtētem ī mortali/ eſſe infidelē. ꝯſequētia ꝓba-
tur. homo nō dr̄ infidelis a carētia habituū fidei acq̄ſito-
rū/ vt dicūt doc. alias paruulus baptizat⁹ eſſet īfidelis:q꜡
nō habet niſi habitū infuſū. Similit᷑ ille q̄ eſt multū habi
tuat⁹ circa oēs articulos fidei: per p̄mū peccatū hereſis
efficeret᷑ īfidelis: ꝛ tamē habet adhuc oēs habitus acq̄ſi-
tos:q꜡ nō perdunt᷑ ꝑ vnicū actū.ergo. Preterea nō dicit᷑
infidelis a carētia act⁹ fidei:q꜡ alias exiſtens in gr̄a/ dum
dormit/ eēt īfidelis. ergo oportet de neceſſitate dicere ꝙ
precise dicit᷑ infidelis q꜡ caret habitu fidei infuſe. igit᷑ oīs
in peccato exiſtēs eſſet infidelis ſi ꝑderet fidē: qđ falſum

Scđa ꝓ-poſitio. eſt:cū ſit chriſtian⁹. Secūda ꝓpoſitio. Fides īfuſa non
ꝑdit᷑ per quēlibet actū ꝯtrariū actui ad quē īclinat:ꝛ hoc
ſupponēdo ꝙ inclinet īmediate ad oēs articulos. patet.
nō ꝑdit᷑ ꝑ euidentiā.alias Paul⁹ in raptu habēs euidēti-
am multoꝝ credibiliū(quia vidit arcana que nō licet hōi
loqui)ꝑdidiſſet fidē infuſam.nā euidentia circa articulū
opponit᷑ actui fidei circa illum articulū. Similiter patet
de multiſ qui intuitiue viderūt humanitatē chriſti/ q̄ ha-
buerūt euidentiam aliquorum articulorum:et tamē erāt
fideles. ſed euidētia eſt actus oppoſit⁹ actui fidei eiuſdē:
igitur. Preterea eſt aliq̄s error oppoſit⁹ fidei inuicibilis.

lls erroꝛ non eſt pctm̄. Igitur per ipſum nō perditur fi=
es:ꝛ tamē opponitur aſſenſui ad quē inclinati īmediate
des infuſa.ergo ſcđa ꝓpoſitio ſatis ꝓbata relinquitur.
¶Tertia ꝓpoſitio. Fides infuſa non perdiť ſolū per pec= Tertia ꝓ poſitio.
atum hereſis. pꝫ.ille qui eſt infidelis ſine pertinacia/ eſt
nfidelis/ ſicut dictū eſt:qꝛ per illud moꝛtale infidelitatis
erdit fidē infuſam:ꝛ tñ nō eſt hereticus:qꝛ in pctō here=
s requiriť pertinacia.ꝛ ꝙ perdat fidem/ ptꝫ:qꝛ al'as ipſa
aret cū diſſenſu cuiuſlibet articuli non ꝑtinaci. ¶Quar Quarta ꝓ poſitio.
a ꝓpoſitio. Poteſt perdi fides infuſa ſine quocūqꝫ aſſen=
ı infidelitatis.patet. Qui dubitat ī fide:infidelis eſt/ per
eatū Auguſtinū.igitur dubitatio in fide/ ſufficit ad per=
endum fidē infuſam: ſiue eſt demeritoꝛia perditionis fi
ei infuſe.et ſtat dubiū in fide ſine quocūqꝫ aſſenſu. Nam
ı appꝛehēdit aliquē articulū/ ꝛ nec aſſentit nec diſſentit/
ubitat:imo qui nec vult aſſentire nec diſſentire/ ꝗuis il=
ud ei oſtendať per ſacras litteras:talis eſt infidelis: et tñ
on habet aſſenſum oppoſitū/ ſed ſolum dubiū/ quia nec
ult aſſentire nec diſſentire:ꝛ pure negatiue ſe habet. ta=
is eni dꝛ dubius in fide:ꝛ perdit fidē infuſam:ꝛ dꝛ infide=
is. Ideo Ockā diffiniens hereticū/ addit diffinitioni:vel
ertinaciter dubitans. vide in dialogo ſuo. Ita ꝙ ille eſt
nfidelis qui diſſentit ſciēter articulo fidei/ vel dubitat ꝑ=
inaciter. Ergo ſine quocūqꝫ aſſenſu vł diſſenſu pōt perdi
ides infuſa. ¶Quinta ꝓpoſitio. Pōt perdi fides infuſa ſi Quinta ꝓ poſitio.
ne diſſenſu articuli fidei:ſine dubitatiōe eiuſdē:ꝛ ſine aſ=
enſu ꝯtrarie vel ꝯtradictoꝛie ꝓpoſitionis.ptꝫ. S. Tho.ſe=
cūda ſcđe.q.ij.in vlti.arti. cum querit vtrum ratio addu=
cta ad ea que ſunt fidei/ diminuat meritum: dicit ꝙ ſi ali
cui adducať ratio demonſtratiua alicuius articuli:ꝛ in ta
i ſit equalis ratio animi ſiue volūtas ad credēdū ſine ta=
i rōne/ hoc eſt ꝙ habeat ꝓpoſitū ita firmū ꝙ dato ꝙ nul=
a talis ratio adeſſet/ non minꝰ aſſentiret illi articulo: eſt
equale meritū fidei. Tūc arguiť ſic.ergo ꝑ oppoſitū ſi ha
berē:nolle aſſentiēdi/ niſi haberē rationē demonſtratiuā/
eſſet demeritū infidelitatis:ſicut alter habet meritū fide
litatis.ꝛ vltra.habet demeritū infidelitatis:igitur perdit
fidē infuſam: qꝛ tale ſufficit ad amiſſionē fidei infuſe.nā
ſi ratio demonſtratiua non eſſet: talis ſic volēs nullo mo=
do aſſentiret illi articulo. igitur tūc eſſet infidelis . ſꝫ per
hoc ꝙ ex euidentia aſſentit/ non magis dicitur fidelis.igi
tur tale ꝓpoſitum non aſſentiēdi articulo fidei niſi adſit
ratio demōſtratiua : ſufficit ad perdendū habitū fidei in=
fuſe.igitur quinta ꝓpoſitio vera. ¶Sit ſexta ꝓpoſitio. Sexta ꝓpoſitio.
Meritum fidei non eſt ex aſſenſu/ ſed ex volūtate aſſentiē
di ꝛc. pari foꝛma meritū infidelitatꝭ eſt nolle aſſentire re

relatio. hoc vult dicere ꝙ fides infuſa perdit̃ ꝑ omne peccatū formale infidelitatis. Unū pctm̄ formale infidelitatis non eſt actus intellect⁹ / q̄r nullus talis formaliter eſt peccatum: ſed eſt actus voluntatis: ſcꝫ nolle aſſentire ſciēter articulo fidei: vl̃ nolle aſſentire articulo fidei niſi adſit ratio demōſtratiua. Nam ſicut meritū formale fidei non eſt ex aſſenſu: ita demeritum fidei non eſt ex diſſenſu: ſed eſt ex voluntate. Nam meritum fidei eſt ex velle aſſentire articulo fidei: vl̃ ex velle non minus aſſentire articulo fidei vbi nulla ratio demonſtratiua eſſet. ita demeritum infidelitatis eſt ex nolle aſſentire ⁊c̃. Si igit̃ cū aſſenſu euidenti alicui⁹ articuli fidei eſt ſimul nolle aſſentire niſi eſſet ratio euidēs: eſt demeritū infidelitatis: ſequitur vltra ꝙ eſt amiſſio fidei infuſe. Ex quo ſequit̃ ꝙ q̄n aliqs diſſentit articulo fidei / vel dubitat / vl̃ nult aſſentire niſi adſit rō demōſtratiua illi⁹ articuli: ꝑdit fidē infuſam: ⁊ eſt infidelis: ſed nō eſt heretic⁹: niſi alteri iſtoꝝ triū inſit ꝯtinacia. Ubicūqꝫ ergo eſt illud ex parte volūtatis / a quo ꝓuenit demeritū infidelitatis / puta nolitio aſſentiēdi: ꝑdit̃ fides infuſa. ſic in quocūqꝫ eſt illa volitio in volūtate a qua depēdet meritū fidei / habet talis meritū fidei / q̄uis nō habet actū fidei. [Cōtingit etiam dubitare in fide ⁊ opinari / nō male agēdo. ptꝫ. pōt quis habere ignorātiā inuincibilē alicui⁹ articuli. igit̃ dubitans tunc vel aſſentiēs cū formidine / nō male aget. Sed vbi conſtat vel cōſtare debet: dubitās vel opinās male agit: imo etiā demeritū infidelitatis poteſt haberi ſine omi nolle: vt in dubitāte. ſec⁹ eſt de merito.]

Meritū fidei eſt ex voluntate aſſētiendi.

Additio.

Dubium.

¶ Querit̃ cōſequenter vtrū ex aſſenſu infidelitatis perdatur habit⁹ infuſus fidei. i. fides infuſa ex vi formalis ꝯtrarietatis ⁊ repugnātie / vel ſolū demeritorie? Ad hanc dubitationē ponit Ockam in tertio q̄dlibeto. q. vij. duos modos dicēdi quos reputat ꝓbabiles. Primus modus dicendi eſt ꝙ omnis diſſenſus articuli fidei repugnat fidei infuſe formali contrarietate: ⁊ ſic corrūpit fidē infuſam tanq̄ꝫ ꝯtrariū formaliter repugnās. Secūdus modus dicēdi eſt ꝙ ſolum demeritorie ei opponit̃: ⁊ ꝙ fides infuſa tantum corrūpitur demeritorie. ⁊ iſte modus videt̃ probabilior et verior. ⁊ ratio eſt. Nam poſſibile eſt ꝙ in aliquo ſit aliquis aſſenſus oppoſiti articuli: vel diſſenſus articuli inuincibilis. quo facto erit ille diſſenſus articuli cū habitu infuſo fidei: ꝗ nō eſt formalis repugnātia inter illos. ⁊ non eſt dicēdum ꝙ de⁹ facit illi miraculū / miraculoſe cōſeruādo fidē infuſam cū illo diſſenſu: ſꝫ mere naturalr̃ ſunt ſimul. igit̃ nō repugnāt formaliter. ⁊ vltra. ſi ille idē aſſenſus ſucceſſiue incipiat fieri vincibilis / perdetur fides: ⁊ tn̄ non erit tunc maior repugnātia q̄ꝫ nunc. Igit̃ ſolum corrumpitur

demeritorie p̄ diſſēſū articuli/ ꝛ nō ex formali repugnātia.

¶ De obiecto fidei. Cap. vj.

Viſum eſt quomodo ꝑditur fides infuſa: ꝛ hoc loquendo in viatore: ꝛ cōcluſum eſt ꝙ quādo in aliquo eſt formalis infidelitas/ ſiue talis habeat diſſenſum articulorū/ vel aſſenſum oppoſitorū/ ſiue dubiū/ ſiue nolitionē aſſentiendi niſi adſit euidētia vel demōſtratio: talis perdit fidē infuſam. ¶ Nūc conſequēter videdum eſt de obiecto ipſius fidei: vtrum videlicet obiectū fidei ſit dūtaxat verū? Et nō ſit hꝫ difficultas de obiecto an ſit cōplexū vel incomplexū/ puta propoſitio/ vel res ſignificata per illā: ſꝫ queritur de obiecto ꝗtum ad eſſe verū vel falſum/ vtrū fides infuſa habeat pro obiecto verū. ¶ Pro ſolutione notandū ꝙ omnes concordant ꝙ fides infuſa habet ꝓ obiecto duntaxat verū/ ꝛ ſolum inclinat ad aſſentiendū vero/ ꝛ nunꝙ falſo. Nā iſta duo nō ſunt compoſſibilia/ hic aſſenſus eſt ex fide infuſa: et hic aſſenſus eſt falſus. Ratio eſt/ qꝛ nunꝙ aliquid eſt obiectū fidei infuſe niſi reuelatum a prima veritate. ſꝫ a prima veritate nunꝙ poteſt reuelari falſum: ergo implicat ꝙ aliquid ſit falſum/ ꝛ ſit obiectū fidei infuſe ſcḋꝫ ꝙ falſum eſt. ¶ Hic ſunt difficultates. Prima/ capio fortē qui ex fide infuſa heri aſſentiebat antichriſtū eſſe futurū: ita ꝙ fides infuſa partialiter concurrebat ad illū aſſenſum ꝓducendū. tunc ſic. mō iſta ꝓpoſitio eſt neceſſaria: ille aſſenſus cauſabatur ex fide infuſa. patet: cum ſit vna de preterito que nullo mō depēdet ex vna de futuro. iſta nūc eſt neceſſaria/ iſte totꝰ aſſenſus fuit. ꝛ nō eſt poſſibile totū illū aſſenſum fuiſſe/ quin fuerit cauſatꝰ ex fide infuſa cū aliis cauſis cōcurrentibus partialibus. Q ſ fides infuſa concurrebat ad illā/ patet: eſt nunc neceſſariū illū aſſenſum fuiſſe ita intēſum. et ſecluſa fide infuſa/ ſꝫ ſolum aliis cauſis ſtātibus/ ſcꝫ intellectu ꝛ quibuſcunꝙ rationibus/ tales non poterāt cauſare ita intēſum aſſenſum ſicut iſte eſt: ꝛ nō pōt alia cauſa cōcurriſſe niſi fides infuſa. igitur opꝫ de neceſſitate fidē infuſam concurriſſe ad illū aſſenſum. igitur iſta eſt vera/ iſte aſſenſus cauſabatur a fide infuſa. Sꝫ iſta eſt poſſibilis nūc: antichriſtus nō erit. igitur pōt ita eſſe. quo facto/ ille aſſenſus fuit falſus: qꝛ ſignificabat antichriſtū fore: ꝛ per caſum antichriſtꝰ nō erit: ꝛ tū in rei veritate ille aſſenſus cauſatꝰ eſt a fide infuſa / ꝛ nō pōt nō fuiſſe cauſatꝰ ab ea. ꝛ certū eſt ꝙ illa ꝓpoſitio: antichriſtus nō erit/ nō repugnat iſti: iſte aſſēſus fuit cauſatꝰ a fide infuſa. pꝫ. nā oē poſſibile cuilibꝫ neceſſario ē ꝯpoſſibile: qꝛ nunꝙ neceſſariū ꝛ poſſibile repugnāt. Igit̄ fides inclinat ad falſum. Forte dices ſicut dicit Altiſſ. cōcedo iſtā eē ne-

Fides infuſa habꝫ verū pro obiecto.

Uide Scotum xiiij. q. q̄d libet.

ceſſariũ: iſte aſſenſus fuit: ⁊ nũc ẽ neceſſariũ ꝙ fuit ita in‑
tẽſ⁹: ⁊ ꝙ ꝓducebat̃ a fide ĩfuſa. Ul' ſic. cõcedo ꝙ ſit neceſ‑
ſarium illũ aſſenſum fuiſſe cauſatũ a fide infuſa: ⁊ cõcedi
tur cum hoc ꝙ iſta eſt poſſibilis / antichriſt⁹ nõ erit: ⁊ cõce
ditur ꝙ eſt alteri compoſſibilis: ⁊ tũc admittit̃ caſus ꝙ an
tichriſtus nõ erit. ſʒ tũc dico ꝙ ille aſſenſus non eſt falſus /
ſed eſt aſſenſus ver⁹ / ſignificãs ꝙ antichriſt⁹ non erit / ita
ꝙ eſt aſſenſus ſui ↄtradictorij. ❡ Sed cõtra. illi duo aſſen
ſus quib⁹ iudico antichriſtũ fore / ⁊ antichriſtum nõ fore /
ſunt cõtrarij differentes ſpecie. ergo vn⁹ nunꝗ̃ poteſt fie
ri alter. igit̃ aſſenſus qui ponebat̃ ſignificare antichriſtũ
fore / nõ poteſt eſſe aſſenſus ſignificãs antichriſtum nõ fo‑
re. Itẽ ſequit̃ ꝙ iſta eſſet poſſibilis ⁊ vera / peccaui morta‑
liter: ⁊ tamẽ nũc eſt poſſibile me nũꝗ̃ peccaſſe mortalit̃.
patet. volo ꝙ heri ego aſſeruiſſem ↄtra cõſciẽtiã meam et
ex certo ꝓpoſito / antichriſtum non eſſe futurũ. illud pec‑
catũ eſt mortale / q2 mendaciũ in fide eſt grauiſſimũ. nã
iudicaſſem antichriſtũ eſſe futurum / ⁊ oppoſitũ aſſerẽdo
mẽtitus fuiſſem. igit̃ peccaſſẽ. Sʒ poſſibile nũc eſt per te
ꝙ illud fuiſſet verũ / ſcilicet ꝙ antichriſtus non erat futu‑
rus. ergo nũc eſt poſſibile ꝙ non fuerim mẽtitus / ⁊ per cõ
ſequẽs nõ peccaſſẽ mortaliter / imo meruiſſẽ. ergo nũc eſt
poſſibile ꝙ non peccauerim mortalit̃. ⁊ hoc ẽ vnũ de pre
cipuis argumẽtis. ❡ Secundum argumẽtum principale
eſt. capio iudeũ circa tp̃s natiuitatꝭ chriſti / qui ãte natiui
tatẽ chriſti ꝑ horã elicuiſſet ex fide ĩfuſa iudiciũ ꝙ chriſt⁹
naſceretur. tũc arguit̃ ſic. Eliciat per vnam partem ho‑
re anteꝗ̃ naſceretur / ⁊ cõtinuet per dimidiã hore poſt na
tiuitatẽ. in illa quarta parte ante natiuitatem talis aſſen‑
ſus eliciebat̃ a fide ĩfuſa / ⁊ cauſabat̃ in tãto gradu / ⁊ ↄſer‑
uabatur a fide infuſa. igitur nũc continuatur ab ea / quia
alias nõ eſſet in tãto gradu. ⁊ tamẽ nunc poſt natiuitatẽ
eſt falſum. vnde fides infuſa eſt agens pure naturale: igit̃
quẽcunꝗ̃ effectum conſeruat in vno tempore / poteſt in
alio cõſeruare. igitur poteſt illũ aſſenſum poſt chriſti nati
uitatẽ cõſeruare. ⁊ talis erit falſus. igit̃. Preterea volo ꝙ
chriſt⁹ natus fuiſſet tempore naturalis continuatiõis. tũc
arguit̃ ſic. ille aſſenſus per aliquod tempus poſt natiuita
tẽ chriſti naturalit̃ cõtinuabat̃: ⁊ nõ poteſt ille cõtinuari
niſi cõſeruãte habitu infuſo. ꝗ habitus infuſ⁹ cõcurrit qñ
eſt falſus. patet minor: ſcʒ ꝙ nõ poſſit cõſeruari niſi cõcur
rẽte habitu infuſo. Nam alie cauſe cõcurrẽtes cũ fide nõ
ſunt ſufficiẽtes ad ꝓducendũ talem effectũ ⁊ tantũ. ergo
min⁹ ↄſeruare / ſiue neꝗ̃ cõſeruare. ergo ſi naturaliter cõ
tinuet̃ ꝑ illud paruũ tẽp⁹: oportet de neceſſitate fidẽ ĩfu
ſam cõcurrere ad illũ conſeruandũ. ❡ Quantũ ad primũ.

ſortes qui heri iudicabat antichriſtum futurũ ⁊c. Dico ꝙ oportet neceſſario incidere in vnã iſtarum ſolutionum: puta ꝙ ad preteritũ ſit potẽtia: ⁊ ꝙ deus nõ poteſt facere ꝙ antichriſtus nõ veniet: quin faciat ꝙ ille aſſenſus non fuerit: vel ſaltem ꝙ nõ fuerit a fide infuſa: ſʒ ab alia cauſa. Secunda ſolutio. ſuppoſito ꝙ ad preteritum non ſit potẽtia: opʒ dicere ꝙ ille aſſenſus: ſi antichriſtus nõ veniret: nũꝙ fuiſſet aſſenſus: vel fuiſſet aſſenſus cõtradictorius: vel nõ aſſenſus. vñ iſta non dependet ex vna de futuro: iſte aſſenſus fuit: ſʒ iſta ꝓpoſitio: iſte aſſenſus fuit aſſenſus hui⁹: antichriſtus erit: depẽdet ex vna de futuro. opʒ ergo cõcedere ꝙ talis qualitas fuit: ⁊ fuit aſſenſus. Cõtra. aſſenſus huius: antichriſt⁹ erit: eſt cõtingẽs. ponam⁹ in eſſe. an fuiſſet aſſenſus? Dicitur ꝙ ſic. Sʒ queritur cui⁹ fuiſſet aſſenſus? Dico ꝙ hui⁹: antichriſtus nõ erit. Contra. differũt ſpecie. pʒ: qꝛ ſunt qualitates formaliter repugnãtes: puta duo iudicia ꝯdictoria. Dr̃ ꝙ verũ eſt ꝙ ille q̃litates q̃ ꝓducũtur ab habitib⁹ naturalibus: vel a cauſis pure naturalibus: tales aſſenſus differũt ſpecie: et formaliter repugnãt. ſʒ ſtat duos tales eẽ nõ differẽtes ſpecie: puta quãdo ꝓducũtur ſupernaturaliter: vel a cauſis a deo ſupernaturaliter productis. Ad ſecundã rationẽ: cum arguitur: ex hoc ſequit̃ ꝙ iſta eſſet vera: peccaui: ⁊ nũc eſt poſſibile me nunꝙ peccaſſe: et ex cõſequẽti iſta eſſet vera: ſortes eſt dãnatus: et poſſibile eſt ꝙ nunꝙ peccauit illo peccato ꝓ q̃ eſt dãnat⁹. patet. aſſerendo ꝙ antichriſtus nõ erit: ponendo in eſſe ꝙ nõ erit: iã non fuiſſet mẽtitus: immo dixiſſet verũ: qꝛ credebat ex fide ꝙ non erit. ergo imperare illã aſſertionẽ: nõ eſſet peccatũ: ſʒ poti⁹ meritum. Dico ꝙ opʒ neceſſario cõcedere ꝙ illa volitio qua volebat aſſerere ipm̃ nõ eẽ futurũ: eẽt volitio aſſerẽdi ipſum eſſe futurũ: vel ꝙ eſt poſſibile ꝙ nunꝙ peccauerit mortaliter illo peccato: vel tertio dicẽdum: ⁊ apparet ꝓbabilius: quãdo dicitur ꝙ habitus infuſus nõ poteſt concurrere ad falſum: verũ eſt de lege: qꝛ eſt ſolũ inſtrumẽtum motiõis ſpirituſſancti. ſʒ ſupra legẽ non eſt inconueniẽs dicere ꝙ ille habitus ex natura ꝓpria cõcurrat ad falſum. Vñ aliqui tenuerunt ꝙ deus põt decipere: ⁊ reuelare falſum. ideo ſcd̃m illam opinionem talis habitus fidei concurreret immediate ad iſtud: omne reuelatum a deo eſt verũ: qꝛ habet illud ꝓ obiecto adequato. ⁊ ſi reuelaret falſum: oporteret de neceſſitate cõcedere ꝙ illi habitui ſupra legẽ non repugnat concurrere ad falſum. ſʒ nõ eſt poſſibile de lege ꝙ deus decipiat ⁊ reuelet falſum: ⁊ ꝙ ille habitus cõcurrat ad falſum: ſed ſupra legem nõ eſt incõueniẽs. Unde ꝙ antichriſtus nunꝙ veniat: eſt ſimplr̃ poſſibile: ſed non de lege. ideo ſublata lege non eſt incon- Vide de Aliaco xij. q. j.

ueniēs ꝙ talis habitus fidei infuſe concurrat tā in pñenti
pterito ꝗ futuro ad falſum. Uñ Altiſſiodoreñ. et Gregori⁹
bene impediūtur in ſolutione huius: ⁊ dat Gre. duas ſolu-
tiones. ¶ Ad ſcdm cum infertur / ille aſſenſus naturaliter
cauſabat / et hoc a fide infuſa: negat hoc: immo ꝗ cito fuit
natus chriſt⁹ / nunꝗ poſtea fides infuſa cōcurrebat ad illū
aſſenſum. Cōtra. ille aſſenſus conſeruabat naturaliter: et
alie cauſe non erāt ſufficiētes. igitur. Nego ꝙ cōſeruabat
naturaliter: immo neceſſario remittebat. ⁊ quāuis volun-
tas non poſſet libere deſiſtere: tñ in illo paruo tēpore defi-
ciebat vna cauſa conſeruās / ſcꝫ habitus infuſus. Dicit pre-
terea Altiſſiodo. ꝙ illi qui ante incarnationē credebāt fi-
liū dei eſſe incarnandū / debebāt conſiderare tēpus aduē-
tus Chriſti / ⁊ diſcernere ſicut erant edocti a ꝓphetis / per
quos illuminabātur a vera luce / et debebāt ſequi illam il-
luminationem. quod qr non fecerūt / dominus cōqueritur
Hieremi. viij. de ipſis per hieremiā dicētem: Miluus ⁊ hirundo et cico-
nia cognouerunt tp̄s aduentus ſui: popul⁹ autē meus nō
cognouit iudiciū dñi. Cum ergo aduenit tēpus incarna-
tionis determinatū a prophetis: non debuerunt credere
Chriſtū eſſe incarnandum determinate: ſꝫ Chriſtum eſſe
incarnatū / vel incarnari / vel incarnandū eſſe. Uñ patet ꝙ
ſi aliquis in inſtanti incarnationis crediderit Chriſtū eſſe
incarnādum / nō credebat hoc motu virtutis / ſꝫ tantū mo-
tu liberi arbitrij / relinquens illuminationē vere lucis / qm̄
nō obſeruauit tempus a prophetis determinatū ⁊ prenū-
ciatū aliquo modo. hec Altiſſio. Dices: ille aſſenſus conti-
nuatus erat meritori⁹: ergo ex fide. nā notum eſt ꝙ nō te-
nebātur iudei ſcire punctaliter qñ erat naſciturus: immo
ruſtici et indocti ſatis magno tēpore poſt non tenebātur.
ergo talis aſſenſus continuat⁹ poterat eſſe meritorius. Cō-
cedo ꝙ aliquis poteſt mereri per aſſenſum falſum / immo
aliquādo per aſſenſum cōtrariū aſſenſui fidei: vt de vetu-
la aſſentiēte Plato predicāti oppoſitum fidei / qđ nō tene-
tur credere explicite. et tñ non ſequitur ꝙ ille aſſenſus eſt
ex fide: ſꝫ imperatur ab vna volitiōe ⁊c̄. non em̄ opꝫ omnē
aſſenſum meritoriū eſſe ex fide. Ergo reſolutorie cōcludē-
do dicēdū eſt ꝙ de lege fides infuſa nō ꝯcurrit ad falſum:
ſꝫ ſupra legē nō eſt incōueniēs: ⁊ aſſenſus falſus bñ eſt me-
ritorius de lege: ſꝫ nunꝗ eſt aſſenſus fidei. Et ſic dicta de
fide nūc ſufficiant. ¶ De ſpe. Ca. vij.

De diſtinctiōe ſpei ab alijs theologicis ꝟtutib⁹ Sequūtur aliqua gñalia de ſpe. ¶ Uñ eſt vna
difficultas inter doctores ſatis magna / quomō
ſpes diſtinguit a ceteris ꝟtutib⁹ theologicis /
ſcꝫ a fide ⁊ charitate? Et apparet ꝙ nō poſſit
poni diſtincta ab illis duabus. Pꝫ ſic. Nō po-

huntur habitus diſtincti etiã ſupnaturales/niſi ꝓpter di
ſtinctionẽ actuum ad quos inclinãt. ſed non põt eſſe act⁹
ſpei diſtinctus ab actu fidei et charitatis.ergo non eſt po-
nendus habitus ſpei diſtinctus ab habitibus fidei ⁊ chari
tatis. Maior eſt ſatis nota. Minor probatur. non poſſunt
reſpectu dei reperiri niſi duo actus/ſcʒ actusvoluntatis/
et actus intellectus. nam actus intellect⁹ circa deũ per-
tinet ad fidẽ: ⁊ actus volũtatis circa deũ pertinet ad cha
ritatẽ.ergo non eſt ponẽdus actus ſpei diſtinctus ab acti-
bus illoꝝ.¶In oppoſitum eſt auctoritas apoſtoli.j.ad Co
rinthios. xiij. Manẽt fides/ſpes/ et charitas: tria hec.ſe-
quitur ergo ꝙ poſtꝙ̃ apoſtolus dicit tria hec/ ꝙ eſt diſtin-
ctio inter actus illorũ.Unde tota difficultas ꝓuenit ex eo
qꝛ difficile eſt cognoſcere quid ſit actus ſpei:et circa hoc
diuerſificantur doctores.Ockã in tertio quodlibeto que-
ſtione.j.dicit ꝙ actus ſpei differt ab actu fidei/ et ab actu
charitatis/ſed illos duos neceſſario ꝓſupponit/ et ab illis
naturaliter cauſatur.Nam dicit ꝙ actus ſpei eſt actus vo
luntatis preſupponẽs tam actũ credẽdi ꝙ̃ actum deſide-
rãdi:⁊ diſtinguit̃ ab vtroqꝫ.Q) diſtinguat̃ ab actu deſide-
rãdi:patet.nam ſtat act⁹ deſiderãdi in aliquo qui tamen
non credit aſſequi deſideratum.talis eñi tunc nõ ſperat:
ſed ſtãte deſiderio ſi credat aſſequi deſideratum/ ſtatim
ſperat.Similiter diſtinguit̃ ab actu credendi:qꝛ ſi ꝗs cre
dat aliqđ bonum/⁊ non deſideret illud: non erit ſpes.ſed
ſi ſtante actu credẽdi/ſequatur deſideriũ:ſtatim ſequitur
ſpes.Sed ꝙ actus ſpei diſtinguatur ab vtroqꝫ cõiunctim/
non poteſt euidenter ſciri/niſi per experiẽtiam.Et ſic pa-
tet ꝙ diſtinguitur tam ab actu credendi ꝙ̃ deſiderandi.
ſed poſitis illis duobus/ſcʒ deſiderio beatitudinis/ cũ cre
dulitate habendi: neceſſario neceſſitate naturali cauſat̃
ſpes. ideo dicit Ockam ꝙ eſt tertius actus diſtinctus ab
illis duob⁹:nec eſt actusvolendi nec credendi:ſed eſt vn⁹ De cauſa
actus naturaliter cauſatus ab actu credẽdi et ab actu de tiõe act⁹
ſiderandi coniunctim: ⁊ poteſt ab illis ſeparari per potẽ- ſpei ſm
tiam diuinã: non naturaliter. analogia eſt quãdo aliquis Ockam.
nult malum futurum:ſi non habeat probabilitatẽ ꝙ eue-
niet/non timet: ſed poſita nolitione mali futuri/ cum pro
babilitate vel apparentia ꝙ eueniet/ neceſſario cauſat̃ ti
mor:⁊ naturaliter qui habet malũ futurũ pro obiecto/ ti-
met. Ita etiã quando creditur aliquod bonum eſſe futu-
rum/qđ deſideratur:cauſatur naturaliter actus ſpei:hoc
eſt/poſito deſiderio alicuius boni futuri cũ credulitate ꝙ
eueniet/neceſſario cauſat̃ actus ſperandi illud bonũ futu
rũ. ⁊ ſi tale deſideriũ ſit reſpectu dei vel beatitudis ꝯferẽ
de ab ipſo deo/ talis act⁹ cauſat⁹ ab illis duob⁹ erit act⁹ vir-

tutis theologice. Unde Ockā habet conſequenter cōcedere ꝙ ſpes nō eſt actus volūtatis nec intellectus/ſed eſt paſſio: ⁊ ꝙ act⁹ ſpei non eſt ex ſe bonus.i.ꝓpria bonitate: ſed ſi ſit bonus/ eſt bonitate illoꝝ actuū a quibus naturaliter ⁊ neceſſario eſt cauſat⁹. Sed iſta opinio non videt̄ vera. Nam cū ſpes ſit virtus: oportet ꝙ actus ei⁹ ſit in ſe bonus. vnde act⁹ intellect⁹ ſuo modo ſunt in ſe boni/ vt aſſenſus verus dicitur bonitas intellect⁹. ¶ Difficultas eſt ſm hanc opinionē: q2 ſequitur ꝙ nulli vel ſaltem pauci ſperarēt. Unde licet quilibet viator catholicus credat ꝙ beatitudo eſt ſibi poſſibilis/⁊ credat illā habere ſi perſeuerauerit in grā ⁊ meritis (habet enī fidē de iſta catholica/beatitudo eſt mihi poſſibilis) nullus tñ eſt q̄ habeat firmā credulitatē iſti⁹/ ego ſaluabor/ q2 q̄libet eſt incert⁹ an odio vel amore dign⁹ ſit: ⁊ an ꝑſeuerauerit in gratia. Tunc arguit̄ ſic. Si ad illum actū ſpei cauſandū requirit̄ talis certitudo: pauci viatores ſperarēt. Dices/ ſufficit illa certitudo cōditionalis qua credit ſe habiturum beatitudinē ſi ꝑſeuerauerit. Contra. cum illa certificatione ⁊ deſiderio beatitudinis adhuc ſtat ꝙ non ſit ſpes/ puta nult ꝑſeuerare in grā ⁊ meritis. ḡ non ſufficit illa certitudo cū illo actu deſiderādi. ⁊ hoc habet de neceſſitate cōcedere Ockam. Sanctus Bonauētura. xxvi. q̄one tertij. dicit ꝙ duo ſunt actus ſpei. Primus eſt confidere in deo/ puta ꝙ deus non poteſt hominē deſerere/ nec vult: ideo habet̄ ꝯfidentia. ⁊ ad iſtū actum ſequitur alius actus/ ſc3 expectare. Et primus act⁹ eſt principalior actus ſpei. Sed nō video quid ſit confidētia niſi iudicium intellect⁹. et expectare non videt̄ niſi volitio. ⁊ ſic poneret actū ſpei non eſſe vnicū actū: ſed vnum intellectus/ alterū volūtatis. Unde cōfidere eſt habere iudiciū vel certitudinē de aliquo ꝙ pōt ſibi benefacere. Si ſint ergo duo act⁹ ſpei/ op3 dicere (ſicut antiqui) ꝙ ſperare importat duo: ſc3 actum intellect⁹: ⁊ actū volūtatis. et ſperare eſt aggregatū ex illis duob⁹: ⁊ vn⁹ ſpectat ad fidē/ alius ad charitatē. et niſi eſſet auctoritas aplī/ iſta opinio eſſet multū ꝓbabilis. Alia eſt opinio cōmunis quā tenet Scotus in tertio/ ꝙ ſpes eſt virtus theologica diſtincta a fide ⁊ charitate: ⁊ eſt actus volūtatis/ puta deſideriū quo deſidero mihi bonū infinitū. i. deum/ ⁊ hoc a deo ſeipſum nobis liberaliter cōferente/ non quidē primo/ ſed propter aliquid aliud acceptū ſibi ordinatum ad illud. hoc eſt/ eſt actus voluntatis quo volo bonum infinitū eſſe mihi bonū ex liberalitate ſua mediantibus meritis ⁊ gratia. ⁊ tunc illud velle vocatur ſpes/ ita ꝙ obiectū ſpei eſt bonū infinitū cōmunicatiuū nobis ex liberalitate ſua ex gratia et meritis precedētibus. Uñ ad actū ſpei tria requirunt̄. Primo

Eccl'a. ix.

Duo ſunt act⁹ ſpei.

Quid cōfidere.

Opinio cōmunis.

Ad actū ſpei tria req̄runt̄.

requirit ex parte obiecti ꝙ illud ſit abſens. ¶Contra. deꝰ nunq̄ eſt nobis abſens. ergo actus circa deū nō erit deſiderium. Reſpondet ꝙ quo ad entitatē/exiſtētiam/ ⁊ intimam preſentiā/nunq̄ eſt nobis abſens: ſʒ vbiq̄ pñs realiter: ſed dicit abſens in ratiōe obiecti beatifici/ quia nō cōtingit per claram viſionem ⁊ fruitionem. ⁊ quia eſt nobis abſens in ratiōe obiecti: ergo poteſt deſiderari vt ſit nob̄ p̄ſens in ratiōe obiecti. Secūdo ꝙ illud obiectū deſideretur ꝓ futuro eſſe preſēs ab alio.ſ.a deo. Tertio ꝙ ꝑ aliq̄d aliud/ ſcʒ per merita ⁊ gratiā iſta req̄runtur ad actū ſpei qui eſt actꝰ voluntatis. Ideo clarum eſt ꝙ diſtinguitur ab actu fidei: quia ſunt diuerſarum potētiarū. Sʒ vidēdū eſt quomodo actus ſpei diſtinguit ab actu charitatis. Unde actus charitatis eſt actus quo volūtas cōplacet bonitati diuine / ſeu quo volūtas amat deum in ſe tanq̄ bonū ī ſe: ita ꝙ actus charitatis reſpicit deū vt bonū in ſe: actꝰ aūt ſpei reſpicit deū vt bonū alteri. hoc eſt/ actꝰ ſpei eſt ex affectiōe cōmodi: ⁊ actꝰ charitatis eſt ex affectione iuſtitie: quoniam ille actus quo opto illam bonitatē mihi tāq̄ cōmodā et vtilē/ eſt actus ſpei. ideo tota differētia eſt inter actū charitatis ⁊ ſpei/ quia actꝰ charitatis reſpicit deū ex affectiōe iuſtitie.i.tanq̄ bonū in ſe/ ſʒ actꝰ ſpei tanq̄ bonū alteri. ¶Dices, ergo ſpes erit actꝰ cōcupiſcentie. Dico ꝙ ſic. Cōtra. ergo nō poſſet habere deum ꝓ obiecto. ꝓbat: quia deꝰ non poteſt licite amari a nobis amore cōcupiſcētie/ ſʒ ſolū amore amicitie ⁊ ꝓpter ſe. Reſpōdet ꝙ cū deꝰ ſit bonū in ſe/ ⁊ ꝓpter ſe: tale bonū poteſt eſſe nobꝭ bonū: pōt ergo amari ⁊ amore amicitie ⁊ amore concupiſcētie: amore amicitie/ quia eſt in ſe bonū/ ⁊ amatur propter ſe. ⁊ non ſolum eſt bonū in ſe/ ſed etiā nobis. ideo poteſt amari amore cōcupiſcētie. Cōtra. ergo actus ſpei eſt vſus dei. patet: quia aſſumit deus in facultatem volūtatis propter aliud/ ſcilicet ꝓpter ſperantem. nego ꝙ oīs talis actus ſit vſus: licet omnis actꝰ voluntatꝭ quo aſſumitur obiectum in facultatem volūtatis tanq̄ minus amandum/ ⁊ ꝓpter aliud vltimate/ ſit vſus. Unde licet actu ſpei aſſumat deꝰ tanq̄ ſummū bonū vtile mihi ⁊ cōmodum: hoc nō eſt propter me vltimate/ ſʒ vltimate me refero in deū. ideo actꝰ ſpei nō eſt vſus dei. [Adam concedit ꝙ actꝰ ſpei eſt vſus: ⁊ Durādꝰ dicit ꝙ obiectū ſpei eſt creatura/ beatitudo ſcilicet formalis.] Habet ergo reſolutorie ex iſta opinione q̄ eſt cōmunis/ ꝙ actꝰ ſpei ē velle ſibi beatitudinē a deo liberaliter cōferente nō primo/ ſed ex gratia ⁊ meritꝭ preuijs. Additio.

¶Nunc difficultas eſt circa iſtam opinionem/ qꝛ videtur ꝙ deſiderare ꝓximo meo beatitudinem/ ſiue deū beatifice ab ipſo deo/ ex gratia ⁊ meritꝭ ipſiꝰ proximi/ ꝙ ille actꝰ

eſſet ſpes. conſequens eſt falſum/ quia nõ ſperam⁹ alteri/ ſȝ nobiſmetipſis. patet ſequela. ille act⁹ quo deſidero proximo beatitudinem ex meritiſ ⁊ gratia proximi/ eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime cum actu quo deſidero mihi beatitudinẽ a deo ex grã preuia ⁊ meritiſ: quia obiectũ totale vnius actus eſt eiuſdẽ ſpeciei cũ obiecto totali alteri⁹/ ⁊ ſecũdum eãdẽ rationẽ eſt obiectũ vtriuſ. ergo illi act⁹ ſunt eiuſdẽ ſpeciei. Preterea/ ſi iſte actus quo deſidero proximo beatitudinẽ ex meritis ſuis/ ponereť in proximo/ eſſet act⁹ ſpei/ ⁊ ſpes ꝓximi ꝯcurreret ad illũ eliciẽdũ. ergo eodem modo ſi ponať in me ſpes mea/ actiue cõcurret ad illũ ꝓducẽdũ/ qꝛ eſt eadẽ ſpes mea ⁊ ſpes ꝓximi ſaltẽ ĩ ſpecie. ¶ Hãc difficultatẽ tãgit Scotus: ſed dicit/ ſolutionẽ quere: et nõ ſoluit. Ideo difficultas ẽ an talis act⁹ quo deſidero: proximo beatitudinẽ ex meritis ſuis a deo/ ſit act⁹ ſpei. Primo nõ ẽ difficultas qui ſint eiuſdẽ ſpeciei/ vt probat argumẽtũ primũ. ⁊ ſi ponereť in proximo/ eſſet actus ſpei. ſed an ſit act⁹ ſpei in me/ eſt difficultas. Pro cui⁹ ſolutione ſanct⁹ Tho. ſecunda ſecũde/ queſtioe decimaſeptima articulo tertio querit vtrũ ego poſſim alteri ſperare. Reſoluit in fine ꝙ ſic/ ſ ꝗuis nõ ita ꝓprie ſicut mihi. nihilominus act⁹ quo ſpero alteri/ eſt ab habitu ſpei. ⁊ dicit ꝙ ſicut ab eodẽ habitu charitatiſ ꝓcedit amor quo ds diligit deũ/ ſeipſum/ ⁊ ꝓximũ: ita etiam eſt eadem virt⁹ qua ds ſperat ſibiipſi ⁊ aliiſ. ⁊ ꝙ ita ſit: ſcdm argumẽtũ eſt multũ apparẽs ꝙ habit⁹ ſpei mee ⁊ ꝓximi ſint eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime omnino. ⁊ ſi tale deſideriũ eſſet in ꝓximo/ ꝯcurreret habit⁹ proximi. ergo ſi tale deſiderium ponať ĩ me: ad illud producẽdũ cõcurrit habit⁹ ſpei mee. Ideo ab eodẽ habitu produciť deſiderium quo deſidero mihi beatitudinẽ/ ⁊ deſiderium quo deſidero ꝓximo beatitudinẽ. ⁊ oportet ita dicere: niſi velim⁹ dicere ꝙ ſpes habet illũ ĩ quo eſt/ ſiue qui ſperat/ pro partiali obiecto. ⁊ iſta cõſequẽtia nihil valet: iſti habit⁹ ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime: ergo ſi habitus vnus cõcurrat ad vnum actũ/ etiã ad illũ cõcurrit alius habitus. Ideo conſequenter dicendo/ ſpes quã habeo/ habet hoc totũ ꝓ obiecto totali/ ſcȝ beatitudinẽ mihi a deo ex meritiſ ⁊ grã cõferri. Ideo nõ ꝯcurrit ad deſideriũ ꝗ deſidero platoni beatitudinẽ ⁊c̃. qꝛ nõ habet idẽ obiectũ totale. Nã ĩ vno obiecto totali poniť ly mihi/ et in alio ly platoni. Sȝ hoc dicẽdo/ ꝯñr opȝ dicere ꝙ ſpes ĩfuſa platonis ſi ponereť in ſorte / nõ itẽderet ſpẽ ſortiſ/ qꝛ non haberet ſortẽ ꝓ partiali obiecto/ ſȝ platonẽ. Ideo opȝ in alterũ iſtorũ incidere/ vľ ꝙ ſpes infuſa in ꝗcũ in quo eſt/ habet illum pro partiali obiecto: et obiectum totale ſpei ſortiſ eſt beatitudo quã ſortes ſperat ſibi a deo libera-

liter cōferēte ex meritis ⁊ gr̄a: ⁊ obiectū totale ſpei plato nis eſt btitudo quā plato ſperat ſibi a deo liberalr̄ cōferē te ex meritis ⁊ gr̄a. mō manifeſtū eſt ꝙ iſta obiecta totalia differūt.iō ab illis cauſant̄ diuerſi act⁹ ⁊ habit⁹. ⁊ ſic habitus vnius nō ↄcurrit ad actū alteri⁹. ſequit̄ igit̄ ꝙ act⁹ ſiue deſideriū quo deſidero platōi beatitudinē/ nō eſt ſpes. Sȝ ſi habeat ſolū hoc pro obiecto/ ſcȝ beatitudinē futurā a deo ex meritis/ ita ꝙ nō ponat̄ in obiecto/ cui: tunc tale deſideriū quo deſidero alteri beatitudinē ⁊c̄. eſſet ſpes.⁊ hoc ſane intellige/ ꝙ ly cui nō ſit de ratione obiecti ſpei.⁊ hoc ꝓbat ſcōm argumētū. ¶ Alia difficultas. ſpes eſt act⁹ volūtatis.ergo ſi eliciatur ab habēte charitatē/ erit meritorius. vltra: erit meritori⁹/ ergo eſt immediate a charitate. et vltra/ immediate ꝓcedit a charitate/ ergo eſt actus charitatis elicitiue. ergo charitas ⁊ ſpes nō diſtinguūtur. quod patet. nā quādocūqȝ ſunt alique virtutes diſtincte: nunqȝ idē actus eſt immediate cauſat⁹ ab illis duab⁹. Un̄ actus ſpei eſt bonus nō bonitate extrinſeca. ergo ſi eliciat̄ ab habente charitatē / eſt immediate meritori⁹.ergo erit actus charitatis. ¶ Pro iſto argumēto dicit gabriel in tertio in hac materia quā cepit a Scoto/ ꝙ oportet fateri ꝙ actus qui eſt preciſe actus ſpei/ nō eſt meritori⁹ immediate/ ſed ſolus act⁹ charitatꝭ. ¶ Unde habit⁹ ſpei regulat affectionē cōmodi/ et habit⁹ charitatꝭ affectionē iuſtitie: et act⁹ ꝓcedens ex affectione ↄmodi / nunqȝ eſt bon⁹ niſi ſit imperatus ab actu ꝓcedēte ex affectione iuſtitie. iō nūqȝ eſt meritorius niſi imperat⁹ ab actu charitatis. Un̄ ꝓpri⁹ actus charitatis eſt habere complacentiā in bonitate dei vt eſt in ſe bona.⁊ ſi habito iſto actu quo volo deū eē in ſe bonū/ quo amo vt in ſe bonū: (q̄ talis eſt amor amicitie/ et ꝓprius act⁹ charitatis, ꝓcedēs ex affectione iuſtitie) impe retur vnū deſideriū quo deſidero mihi bonum illud/ talis act⁹ eſt meritori⁹. nō ꝓprio merito/ ſȝ merito illi⁹ a q̄ imperatur. ſit ģ ſortes q̄ abſqȝ illo actu quo diligit deū in ſe/ velit eū ſibi ex meritis ⁊ gr̄a. ille act⁹ nō ē meritori⁹ neqȝ bonus moralr̄/ ſaltē ꝑfecte bon⁹/ q2 deficit relatio in vltimū finē. Un̄ dictū eſt pri⁹ ꝙ ad bonitatē ꝑfectā moralē requiritur relatio actualis vl̄ virtualis in finē. iō ſortes hn̄s talē actū q̄ vult deū ſibi ex meritis et gr̄a/ ibi ſiſtēdo. i. nō referēdo vlteri⁹: talis actus ꝓprie nō eſt bon⁹/ q2 ſolū ꝓcedit ab affectiōe ↄmodi/ ꝓpterea q2 talis act⁹ non eſt ex actu q̄ feror in deū ꝓpter ſe. Utrū talis actus ſit mal⁹: Dicit Gabriel ꝙ eſt indifferēs / ſȝ ſupueniēte dilectiōe dei ſup oīa / illud deſideriū erit bonū extrinſece/ puta merito illius dilectionis ſuperuenientis. Ideo dicit Scotus ꝙ actus ſpei nō eſt meritori⁹ niſi propter actū charitatis ſuperexiſtētꝭ.

Nota.

Difficultas. ¶ Alia difficultas/ an idē act⁹ poſſit eſſe ſimul ſpei & charitatis? Dico ꝙ ſic. ſicut enim vnico actu poſſum diligere fortē propter deū/ ita vnico actu poſſum velle deum mihi pro pter ipſum deū ſumme amatū: & talis actus eſt act⁹ charitatis/ qꝛ dilectio dei: & actus ſpei/ qꝛ deſiderium dei vt bonum mihi. ergo idē actus immediate & elicitiue ꝓcedit a duabus virtutib⁹ diſtinctis. Cōceditur ꝙ non eſt inconueniēs ꝙ idem act⁹ a duobus habitib⁹/ vno infuſo/ altero acquiſito/ ſpecie diſtinctis/ ꝓcedat. ſimiliter a duobus habitibus infuſis ſpecie diſtinctis ꝓcedit idē act⁹ numero immediate & elicitiue: vt patet in ꝓpoſito. Sꝫ ꝙ idem actus numero ꝓcedat immediate a duob⁹ acquiſitis ſpecie diſtinctis/ viſum eſt pri⁹ ꝙ non. ¶ Ad tertiā difficultatē/ ſcꝫ ꝙ nullus poſſit deſperare/ cū nō poſſit nolle beatitudinē: Reſpōdet̄ ꝑ duas ꝓpoſitiōes. Prima. Si deus ſe ſolo cauſaret illud iudiciū / ego nō ſaluabor: talis nō deſperaret. Pꝫ: qꝛ omnis deſperatio eſt libera in deſperante. ¶ Scḋa

Quō deſperauit Caim. Gen. iiij. ꝓpoſitio. Omne tale iudiciū libere cauſatum eſt deſperatio. Hoc probat̄/ qꝛ caim ꝑ hoc ſolū ꝙ credidit ſe eē dānādum/ deſperauit: dicens/ Maior eſt iniquitas mea ꝙ̄ vt veniam merear. Corollarie ſequitur ꝙ quacunqꝫ reuelatiōe

De reuelatiōe future damnationis. mihi facta exteriori de futura dānatiōe/ teneor illi nō credere: qꝛ ſi quacunqꝫ tali reuelatione mihi facta/ ego libere crederē/ ergo deſperarē. Añcedens pꝫ/ qꝛ in mea ꝑtāte ē credere illi vel nō credere/ ſcꝫ aſſentiēdo vel nō aſſentiēdo dictꝫ reuelātis. igitur. Cōſequētia pꝫ: qꝛ (vt certū eſt) Caim ſolū credidit ꝙ ſua iniq̄tas eēt maior ꝙ̄ poſſet vt veniā mereri: & ſic credidit firmiter ſe eſſe dānādū/ et nō eē ſaluandū: et nullum voluntatis actū habuit: & tn̄ deſperauit. ergo quicunqꝫ libere iudicat ſe nō eſſe ſaluādum/ vel nō poſſe ſaluari/ vel non poſſe cōſequi remiſſionē pctōꝝ: peccat peccato deſperationis. & iſta eſt ꝑma ꝓpoſitio Dionyſij. Ex quo ſequitur ꝙ ad peccādū peccato deſperationis nō requiritur aliquid poſitiuū in voluntate/ ſꝫ ſufficit ſolum iudiciū in intellectu. Dicitur vlteri⁹ ꝙ poteſt d̄s iudicare ſe nō eſſe ſaluādum/ & ſe eſſe dānandum/ abſqꝫ peccato deſperatiōis. Probatur/ qꝛ poteſt deus ſe ſolo tale iudicium cauſare in intellectu: quo facto nō peccat: qꝛ nō libere iudicat/ ſed mere naturaliter. modo nullus peccat in hoc quod eſt mere naturale. igit̄ cū talis non aſſentiret libere/ nō peccaret. Sequitur corollarie: ꝙ̄tūcūqꝫ fuerit facta alicui reuelatio de ſua dānatiōe exterior: ꝙ ſi aſſētiat illi/ peccat/ et deſperat mere libere. Probat̄: ſi talis fuerit reuelatio exterior/ nunꝙ̄ aſſentiret illi ꝓpōni niſi libere: qꝛ nō eſt ꝑ ſe nota/ nec euidēs/ neqꝫ ex talib⁹ deducibilis: igit̄ non pōt illi mere naturalr̄ & neceſſario aſſentire. ſꝫ cū

ſit contingēs et ineuidēs| mere libere aſſentit. igitur.ſed qñ aliquis libere iudicat ſe nō eſſe ſaluādū| peccat peccato deſperationis. ſed ſi ſit alicui facta talis reuelatio:libere iudicat ſe eē dānādū| cū illa propoſitio non ſit euidēs| ſed ineuidens.igitur peccat peccato deſperationis.¶Sʒ dices:ergo peccatū deſperatiōis nihil importat vltra peccatū infidelitatis.patet.in iſto non reperitur actus mal⁹: niſi illud iudiciū| ego damnabor:ſʒ illud ſpectat ad infidelitatē. Reſpondetur ꝙ illud iudicium primo nō ſpectat ad infidelitatē:nec eſt infidelitas.pʒ:quia ſua oppoſita| puta iſta| ego nō dānabor:vel iſta| ego cōſequar remiſſionē peccatorū meorū:non ſunt de fide. patet:qꝛ non cōtinētur in ſacra ſcriptura| nec in ſacris literis| nec ſunt deducibiles ex ꝯtētis in illis:qꝛ alias quilʒ teneref aſſentire illis. iō iudicia oppoſita| puta iſta quibus iudico ꝙ ego dānabor| vl̕ nō conſequar remiſſionē peccatorū| nō ſunt infidelitates. patet:qꝛ non opponuntur alicui articulo| nec alicui quod de fide ſit credēdū.ſʒ iudiciū quo iudicarē| ego nō ſaluabor ēt ſi faciā qđ in me eſt:vel ego dānabor ꝙuis faciā qđ eſt in mea ptāte facere:bñ ſunt iudicia ⁊ pctā infidelitatꝭ:qꝛ eorū oppoſita ꝯtinenf in ſacris literꝭ| ⁊ deducūf ex illis: ideo ſunt de fide: ⁊ per cōſequēs ſua oppoſita ꝯtinēt ad infidelitatē. Uñ ad hoc ꝙ aliqđ iudiciū ſit infidelitas: opʒ ꝙ ſuū oppoſitū contineatur in ſacris literis| vel deducatur ex illis. ¶Dicēdum eſt igitur ꝙ deſperatio non importat peccatū infidelitatis| vt viſum eſt:cū talia iudicia: ego dānabor:vel nō ſaluabor:nō ſint aſſenſus infidelitatꝭ: immo ſtat ꝙ ſint vera iudicia . Dices. ad min⁹ deſperatio nihil importat vltra actū intellect⁹ poſitiuū.Cōcedo breuiter ꝙ ad deſperādū in homine non eſt neceſſariū aliqđ eſſe poſitiuū vltra actū intellectus:⁊ nō eſt neceſſariū aliquid eē poſitiuū in volūtate: ſed ſolū ſufficit actus intellectus.immo qđ plus eſt| concedēda eſt iſta:ad deſperandū in aliquo non requirif aliquid aliud a iudicio vero poſitiuo:ita ꝙ nō requiritur niſi aliquod iudicium verū. pʒ de Caim q habebat iſtud iudiciū verum| ego nō ſaluabor:qđ erat verū. ⁊ dato ꝙ nunꝙ iudicaſſet ꝙ iniquitas ſua eſſet maior ꝙ vt poſſet veniā mereri:nō min⁹ deſperaſſet.nō dubito qn habuerit alia iudicia:ſʒ iſtđ ſufficiebat: ego dānabor:et tale iudiciū erat verū. immo ſtat ꝙ aſſentiendo alicui vero| plus pecco ꝙ aſſētiēdo falſo ⁊ heretico: vt nō tm̄ peccarē aſſentiēdo huic falſo ⁊ heretico:Thobias nō habuit canē:quantū peccarē libere aſſentiēdo huic:ego non ſaluabor. ¶Concedif ergo hoc corollariū| Ad deſperādū non requiritur aliquid poſitiuū vltra actū intellectus| immo non requirif aliquid poſitiuū vltra iudiciū verū.¶Di

Quid cōnotet deſperatio.

Quid reꝗrit ad ſperādū. ces. ergo ad ſperandū non requiritur aliquid poſitiuum
vltra actum intellectus/ poſtꝙ ad deſperandū ſufficit ſo
lus actus intellectus/ cū ſpes et deſperatio ſint oppoſita.
Negatur conſequentia/ qꝛ quantūcunꝙ aliquis iudicaret
ſe eſſe ſaluandū ſine actu voluntatis/ nō dicitur ſperare/
licet bene diceretur confidere. ſꝫ ad ſperandū requiritur
et actus intellect⁹/ et actus voluntatis/ ſcilicet cōfidere/ ⁊
expectare: ſaltem ſpes actū intellect⁹ preſupponit. Ideo
ſpes importat actū intellectus et volūtatis: et altero iſto-
rum deficiente/ contrario eorū ſtante/ fit deſperatio/ licet
alter ſit ſimul cū oppoſito alterius. Exemplum/ ſufficit vt
Quid reꝗrit ad deſperandum. dicatur deſperare/ vł ꝙ nolit beatitudinē/ licet iudicet ꝙ
eam habebit: vel ꝙ iudicet ꝙ eā nunꝙ habebit licet velit
eam habere ſi poſſet. Ideo iſta cōſequētia nihil valet: ad
deſperandū ſufficit actus intellectus: ergo ad ſperandum
ſufficit actus intellect⁹. ¶ Sed contra hoc arguitur ⁊ ap-
parenter. cum iſto iudicio ꝙ nō ſaluabor/ ſtat velle efficax
beatitudinis: puta deſideriū efficax quod vocas ſpem: et
ſtat ꝙ faciam omnia poſſibilia ad batitudinem habendā.
Patet: ſicut cū iſto iudicio/ ego non currā/ ſtat volitio effi
cax currendi: vt patet de illo qui tenetur ligat⁹ ab inimi-
cis/ et facit quod in ſe eſt: et efficaciter vult currere: et tñ
ſcit certitudinaliter ⁊ iudicat ꝙ non curret: ergo a ſimili
cū iudicio ꝙ nunꝙ ſaluabor/ ſtat volitio efficax ſaluādi. cō
ſequētia tenet a ſimili. Unde bene verū eſt ꝙ cū iſto iudi-
cio: ego nō poſſum ſaluari: nō ſtat volitio efficax ſaluādi: ſi
cut cū iudicio ꝙ ego non poſſum currere/ non ſtat volitio
efficax currēdi: qꝛ volitio efficax nō eſt impoſſibiliū vel cre
ditorum taliū: ſed bene ſtat cū iudicio contingenti de op-
poſito: et per conſequens ſtat ꝙ deſperans peniteat. ergo
quis cū iſto iudicio/ nō poſſum ſaluari: nō ſtet volitio effi-
cax ſaluādi: videtur tñ cum iſto iudicio / ego nō ſaluabor/
ꝙ ſtet volitio efficax ſaluandi. verbi gratia. ſit ita ꝙ ſortes
credat. a. mediū eſſe neceſſariū ad ſaluādum. ſtat ꝙ velit
efficaciter adimplere illud mediū. Reſpondet ꝙ cum iſto
iudicio ego nō ſaluabor/ nō ſtat volitio efficax ſaluādi: nec
volitio efficax faciēdi media requiſita ad beatitudinē cō-
ſequendā. et ideo tale iudiciū eſt peccatū. ⁊ dico duo: Pri
mū. Cū iudicio certo/ ego non faciā hoc: quādo factio ei⁹
vel medij ad faciendū illud nō ita totaliter ſubeſt mee po
teſtati quin poſſit poni obſtaculū ab extrinſeco impediēs
me facere hoc/ ſimul ſtat volitio efficax faciēdi hoc/ ⁊ ſtat
ꝙ nitar ꝓ poſſe facere hoc: vt pꝫ in exēplo predicto de ha
bente iſtud iudiciū certū/ ego non curram/ cū q̄ ſtat voli-
tio efficax currēdi ⁊c. Secūdo dico quando eſt iudicium
certū ꝙ ego non faciā hoc/ ad quod faciēdū non poteſt eſ

Digitized by Google

ſe obſtaculū ab extrinſeco/ ⁊ eſt in poteſtate mea illud fa-
cere vel non facere: non pōt ſimul cū illo ſtare volitio effi
cax faciēdi illud/ nec volitio efficax ponendi media ad fa
ciendū illud. Tunc dico ad argumentū ꝙ cum iudicio ꝙ
ego non ſaluabor/ nō ſtat volitio efficax ſaluādi: q2 media
ad ſalutē ita ſunt in poteſtate nr̄a ꝙ nō poſſunt ab extrin
ſeco impediri. Igiť ꝑ ſecundā ꝓpoſitionē/ non ſtat ꝙ ego
iudicē ꝙ nunq̄ ſaluabor/ ⁊ ꝙ velim efficaciter ponere me
dia ſalutis: q2 ſcio ꝙ ſi ponā ea/ cōſequar ſalutē: ⁊ per ꝯñs
non iudicabo ꝙ non ſaluabor. Verū eſt tñ ꝙ ſi iudicarem
ꝙ non poſſum cōſequi beatitudinem niſi tranſeūdo per il
lud oſtium: et impediar ab extrinſeco ne tranſeā/ ꝙ cū iu-
dicio tunc ꝙ ego non ſaluabor/ ſtat volitio efficax ſaluādi:
et illud iudiciū eſſet peccatū infidelitatis. Unde media
beatitudinis ita ſunt in poteſtate volūtatis/ ꝙ nullus pōt
ab extrinſeco ponere obſtaculū. ideo cum iudicio certo ꝙ
ego non ſaluabor/ vel ꝙ dānabor: nō ſtat volitio efficax ſal
uādi. ⁊ iſta eſt ſentētia Dionyſij ꝓbabilior inter ceteras.

¶ De charitate. Capitulū. viij.

Viſa ſunt ex predictis gňalia que ꝯcernūt du-
as virtutes theologicas. ſ. fidē ⁊ ſpem. Nūc vi
dēda ſunt generalia cōcernentia tertiā virtu
tem theologicā/ ſcʒ charitatem: ⁊ prima diffi
cultas generalis circa charitatē occurrēs eſt
iſta: Utrū charitas ſit neceſſaria homini ad
ſalutem? ¶ Pro cuius intellectione notandū ꝙ charitas
eſt multiplex. quedā acquiſita: q̄ eſt duplex: ſcʒ actualis ⁊
habitualis. Uñ acq̄ſita actualis nihil aliud eſt niſi actꝰ il-
le quo diligimꝰ deū ſup oīa: ⁊ ꝓximū ⁊ noſipſos ꝓpter deū
Sed habitualis acquiſita eſt quidā habitus qui effectiue
cauſatur ab illis actibꝰ frequēter iteratis/ remanēs in aīa
trāſeūtibus actibus/ inclinās ad cōſimiles actus ꝓducen
dos illis ex quibus genitus eſt. ¶ Altera eſt charitas que
nullo modo ꝓduciť a nobis nec ab actibꝰ noſtris/ ⁊ eſt du-
plex. Quedā increata: vt deꝰ charitas eſt. et conuenit toti
trinitati/ licet attribuať ſpirituiſancto. ⁊ magiſter ſenten
tiarū decimaſeptima diſtinctione primi ſolū ponit iſtam
charitatem: ſcʒ charitatē increatā eſſe requiſitā ad ſalu-
tem: ⁊ preter illam nihil ponit in anima qd̓ ſit neceſſario
requiſitū ad ſalutē. ſed in illo non tenetur. ¶ Alia eſt cha
ritas non acquiſita: ⁊ talis eſt creata: et eſt habitus a deo
nobis ſupnaturaliter infuſus vel in baptiſmate/ vel in pe-
nitētia: qui talis habitus reddit nos formaliter acceptos
et gratos deo/ inclinās ad actuales dilectiones dei ⁊ ꝓxi-
mi ⁊ ſuiipſius propter deum: et duos habet effectus: quo-
rum primus eſt nos deo gratos efficere ad vitam eternā.

Charitas eſt multi-plex.

Alter effectus eſt diligēdi deum ſuper oīa / et proximū et
nos ꝓpter deum. Qꝫ autē talis ſit ponēda / non poteſt ali=
qua demonſtratione aut aliqua ratione ꝓbari: ſed ſolū au
ctoritate ſacre ſcripture: ⁊ non habet paſſus expreſſus ad
illam ꝓbandam / ſicut nec ad alias infuſas niſi auctoritas
beati Pauli.j.ad Corinth.xiij. vt in ſuprapoſitis viſum eſt.
¶ Iſtis ſuppoſitis ponunt aliquę ꝓpoſitiones de mente
Prima ꝓpoſitio. Dionyſij pro reſponſione ad propoſitā difficultatē. ¶ Pri
ma eſt: Prius natura non tēpore dat homini charitas in=
creata ꝙ det charitas creata: ſicut habet magiſter in pri=
mo diſtinctionib⁹.xv.⁊.xvj. Nō eni ſolū datur nobis chari=
tas que eſt habitus infuſus: ſed datur nobis ipſemet deus:
qꝛ filius datus eſt nobis: ⁊ ſpiritusſctūs datus eſt nobis. et
hanc ꝓpoſitionē ponit Dionyſi⁹.j.qōne.xvij. diſtinctiōis.
et ratio Dionyſij talis eſt. Non ideo acceptat nos deus ad
vitam eternā / quia dat charitatem: ſed ediuerſo quia ac=
ceptat nos / dat charitatē. Probatur ſic. vnus effectus pre
deſtinationis eſt ipſa charitas infuſa: et alius effectus / ſci
licet vltimus / eſt ipſa beatitudo. Nam predeſtinatio conſi
ſtit in acceptatione diuina ad vitam eternā. Unde iſta ra
tionalis eſt vera: qꝛ deus acceptat aliquē ad vitā eternā /
dat illi charitatē. nam antecedens importat cauſam cōſe=
quentis: hoc eſt / res ſignificata per antecedēs / eſt cauſa
rei ſignificate per ꝯñs. Tunc ſic arguit. iſta rationalis eſt
vera: qꝛ deus acceptat nos ad vitam eternā / dat charita=
tē: ⁊ non ediuerſo. nam iſta eſt falſa: qꝛ dat charitatē / acce
ptat ad vitā eternā. ergo prius natura acceptat ad vitā eter
nā ꝙ det charitatē infuſam. ſed deū acceptare / vel hoīem
acceptari ad vitā / nihil aliud eſt ꝙ hr̄e charitatē increatā.
ideo per illā ſpecialē aſſiſtentiā dei acceptat homo ad vi=
tā eternā. ideo prius natura habet charitatē increatā / ꝙ
habeat creatā: imo qꝛ dat increata / dat creata: et nō edi=
uerſo. nam datio create charitatis eſt effectus increate.
Scda ꝓpoſitio. ¶ Scda ꝓpoſitio ꝗ corollarie ſequit ex prima. Homo pōt
eſſe acceptat⁹ ad vitā eternā ſine charitate creata. Pꝫ.
bene ſequit: prius natura dat charitas increata ꝙ creata:
ergo pōt dari increata nō data creata. Patet ꝯña ex Ari=
ſtotele in poſtpredicamentis: quando ſecundū non poteſt
eſſe ſine primo: ſed ecōtra. Tūc ſic. poteſt homini dari in=
creata non data creata: ergo tūc poteſt acceptari ad vitā
ſine creata. cōſequentia tenet: qꝛ habere deum ſm̄ illum
modum habendi / nihil aliud eſt ꝙ acceptari ad vitam. er
go poteſt homo acceptari ad vitam ſine charitate creata.
¶ Eſt difficultas circa hoc. Si hoc eſſet verū / ſequeret ꝙ
exiſtens in mortali haberet gratiam increatā: ſed hoc eſt
falſum: igitur. Patet conſequentia. ſortes ꝑdeſtinatus in

mortali exiſtẽs eſt acceptatꝰ ad vitã eternã: ⁊ nihil aliud
eſt acceptari ad vitã eternam / ꝙ habere charitatẽ icrea
tam: vel nihil aliud eſt habere charitatem increatã ꝙ ac
ceptari ad vitã eternã: ergo in mortali exiſtẽs habet cha
ritatẽ increatam. conſequẽs eſt falſum: ergo ⁊ añs. ¶ Ad
argumẽtũ cum ſic arguitur: ſequitur ꝙ ĩ mortali exiſtens
haberet charitatẽ increatã: negatur cõſequẽtia: ⁊ cũ pro
batur / ſortes predeſtinatꝰ exiſtẽs in mortali vocatur pre=
deſtinatꝰ: quia ab eterno a deo eſt ordinatus ad vitã eter
nam: dico ꝙ aliquem eſſe acceptatũ / dupliciter intelligi=
tur. Uno modo ſecundum eternam dei predeſtinationẽ.
Alio modo ſecũdũ preſentem dei iuſtitiam. Unde aliquẽ
eſſe acceptatũ ad vitam eternam ſm eternã dei predeſti
nationẽ / nihil aliud eſt ꝙ deũ ab eterno habuiſſe volitio=
nem ſeu firmũ propoſitum iſti finaliter cõferẽdi vitã eter
nam. Unde certũ eſt ꝙ quilibet ſiue ſit ſiue non ſit: ſiue ĩ
peccato ſiue in grã: ſiue preſens ſiue futurus: eſt iſto mo=
do predeſtinatꝰ vel preſcitus. Sed eſſe acceptatũ ad vitã
eternã ſecundũ preſentem dei iuſtitiã / nihil aliud eſt ꝙ
hoiem ſe ita habere nũc ꝙ ſi decederet in tali ſtatu ĩ quo
eſt / cõferret ei vita eterna ſecũdũ leges a deo cõſtitutas.
Et iſto modo exiſtẽs in mortali nõ eſt acceptatus ad vitã
eternã. ¶ Tũc ſit ꝑma ꝓpoſitio. Acceptari ſecũdo modo — Prima ꝓpoſitio.
eſt poſterius natura ⁊ tẽpore acceptari primo modo: ⁊ ac
ceptari ſecũdo modo / ꝓcedit natura et nõ tempore chari
tatem creatã. Patet / quia ab eterno eſt acceptatio primo
modo: ſ3 acceptatio ſecũdo modo ẽ qñ acceptatꝰ eſt reali
ter in ſtatu ſalutis. Secũda pars patet / quia poteſt ds eſſe
in huiuſmodi ſtatu ſine charitate infuſa. igit ẽ prior natu
ra / ſ3 nõ tempore: quia de lege nullꝰ eſt in illo ſtatu niſi ſit
in gratia. ¶ Secunda propoſitio. Acceptari primo modo — Scda ꝓpoſitio.
precedit natura ⁊ tẽpore charitatem infuſam: vt ſatis pt3.
¶ Tertia propoſitio. De lege neceſſaria eſt charitas ifuſa — Tertia ꝓpoſitio.
ad ſalutem ⁊ ad merẽdũ. Iſta ꝓpoſitio nõ poteſt euiden=
ter ꝓbari: ſ3 probatur ex auctoritate Pauli prime ad Co=
rinth. xiij. Si linguis hominũ loquar. ⁊c ¶ Quarta ꝓpoſi= — Quarta ꝓpoſitio
tio. Adulto ad ſalutẽ cõſequẽdam multa ſunt neceſſaria.
Primo charitas increata. Scdo preter illã eſt neceſſaria
charitas creata. ⁊ hec tã puulis ꝙ adultis reqrit. Tertio
adulto reqrit charitas acqſita. Et iſta habẽt ordinẽ inter
ſe: qz ꝑmũ eſt ꝑus ſcdo / ⁊ quodãmodo cã ſcdi. Secũdum
ꝑo / puta habitꝰ infuſus / ẽ etiã cauſa tertij: qz effectiue cõ
currit ad actũ diligẽdi deũ ſuper oĩa. ⁊ primũ ⁊ ſecũdum
ſunt ꝑus tertio. Nã prius viator ẽ ordinatꝰ ad ſalutẽ cõſe=
quẽdã ꝙ habeat charitatẽ infuſam: ⁊ priꝰ hab3 charitatẽ
infuſam ꝙ acqſitã. ⁊ tertium nõ poteſt eſſe ſine ſecundo:

Additio.

nec ſecundū poteſt eſſe ſine primo/ ſʒ e diuerſo. [Nō vi
tur verum vniuerſaliter ꝙ pri⁹ habeat infuſam ꝙ̃ acqu
tam. act⁹ enī prim⁹ meritorius in adulto ꝗ ſem ꝑ ꝑus fu
in pctō/precedit natura charitatē īfuſam.] ¶ Itē paru
lis nō eſt neceſſaria charitas acꝗſita: nec etiā fatuis ⁊ r
tione orbatis/ ſed ceteris ratiōe vtētib⁹. Et ſic patet de
ſtinctiōe charitatꝭ/ ⁊ qualiter ſit homini neceſſaria. Et a
uerte pro argumēto facto ꝙ exiſtēs in peccato licet ſit
dinatus ad ſalutē/ non dicitur tamen habere charitate
increatam: nec deū: qꝛ ſolum ille dicit̃ habere charitat
increatā ⁊ deum/ qui eſt in ſtatu ī quo ſi decederet/ ſalu
ret̃. modo null⁹ exiſtēs in pctō mortali eſt in iſto ſtatu. ide
null⁹ talis dicit̃ iſto modo habere deū et charitatē icre
tā. ¶ Circa charitatē in generali queritur aliud dubium
Utrū charitas ſit neceſſaria ad preceptorū īpletionem
Et circa hoc loꝗmur de charitate creata īfuſa ꝑciſe/ ⁊ n
loquimur āpli⁹ de acꝗſita nec de increata/ ſiue ſit ſpeci
lis mod⁹ aſſiſtendi dei ad operandū (quod vocat̃ auxili
dei ſpeciale) ſiue ſit ſpecialis mod⁹ dei in acceptādo. ⁊ ꝓ
prie ſecundū hoc/ ſcilicet ſpecialiter aſſiſtere in accepta
do/ vocatur charitas. Circa hanc materiā ponuntur du
opiniones. Prima eſt Dionyſij. xvij. diſtinctiōe ꝑmi. queſt
.j. ponentis aliquas ꝓpoſitiões ⁊ aliqua corollaria. ¶ Pri
ma ꝓpoſitio. Null⁹ pōt adimplere ſingula precepta: id eſt
oīa collectiue/ ſine charitate. et hec propoſitio (dicit ipſe
Dionyſius) habet̃ de ſumma trinitate et fide catholica: ⁊
oppoſitum illu⁹ eſt damnatū. poteſt tamē ꝓbari ſic: Nul
lus pōt ſaluari de lege ſine charitate: ergo nullus pōt adim
plere omnia precepta ſine charitate. Conſequētia tenet:
quia ſeqꝛtur bene: adimplebit omnia: ergo ſaluabit̃: iuxta
illud/ Si vis ad vitā ingredi/ ſerua mandata. Ex oppoſito
bene ſequit̃: nō poteſt aliquis ſaluari ſine charitate: ergo
nō poteſt adimplere oīa ſine charitate. ¶ Secūda ꝓpoſi
tio. Ut adimpleatur preceptū/ oportet ꝙ fiat op⁹ precepti
ad intētionem precipiētis: ⁊ non ſufficit facere opus ꝑce
pti. Patet ſic. Si ꝑcipiatur. a. op⁹ cū. b. circūſtātia: et fiat
.a. ſine. b. non adimpletur preceptū. hoc certum eſt. ergo
vt impleatur preceptū/ nō ſufficit ꝙ fiat illud opus quod
ꝑcipitur: ſʒ oportet ꝙ fiat taliter qualiter ꝑcipitur: hoc ē
cum omnib⁹ circunſtantijs intentis a precipiente. igitur.
¶ Tertia ꝓpoſitio ī qua iacet lepus/ eſt. Quicꝗd de⁹ ꝑci
pit/ illud precipit ī charitate fieri. Patet duplici auctori
tate/ Bernardi ⁊ Petri. Dicit Bernard⁹: Omne qꝺ ꝑcipi
tur/ ī ſola charitate ſolidat̃. Itē dicit petr⁹: Oīa opera ve
ſtra in charitate fiāt. He auctoritates vidētur ſonare qꝺ
tertia ꝓpoſitio ſonat. Probat̃ vlterius ab eodē Dionyſio.

Quib⁹ nō eſt neceſſaria charitas acꝗſita.

Singularis difficultas: ꝓ q̃ vide Scotū. xxviij. diſt. ſcōi.

Prima ꝓpoſitio.

Scōa ꝓpoſitio.

Preceptum debet adimpleri ad ītētionem ꝑcipiētis

Tertia ꝓpoſitio.

Quicquid precipit illud precipit vt per huiuſmodi preceptorum adimpletionē curramus ad beatitudinē. pſalmiſta. Viā mādatorū ꝛc. Sed per nullum opus pergimus ad beatitudinē, niſi in charitate fiat. igit. ¶ Quarta propoſitio reſponſiua ꝙ ſequitur corollarie ex tertia. Non pōt aliquod preceptū adimpleri ſine gratia. Patet per Auguſtinum dicentem: Didiciſti ex lege non mechari, nō furari ꝛc. que ſingula ſine fide, ſpe ꝛ charitate, nō poſſunt adimpleri. Ideo videt dicere Aug. ꝙ nullum preceptū pōt adimpleri ſine gr̄a. ideo Dionyſius duo dicit. Primum: ꝙ nō poſſunt adimpleri ſingula ſine charitate. Secundū, ꝙ nullū ſine charitate pōt adimpleri. ¶ Primū corollariū. Omne opus quo adimpletur preceptū interi⁹, hoc eſt omnis volitio vel nolitio adimpletiua precepti, differt ſpecie ab operatione qua nō adimpletur preceptum: q: fit extra charitatem. Pȝ: q: talis operatio eſt effectiue a charitate aliqua: nec ab aliquo altero ſimili eſt altera operatio qua nō adimplet preceptū. Nā opera que ꝓcedunt a charitate, differunt ſpecie ab alijs non procedentib⁹ a charitate. ¶ Scdm corollarium. Nō ſequitur, iſte facit id qḋ tenetur facere: ḡ nō peccat. Sed opȝ ſic inferre: facit qḋ tenet facere, ꝛ qualr tenet facere: ḡ nō peccat. Exēplū. non eſt ſortes in charitate: ꝛ illi occurrit tp̄s adimplēdi aliquod p̄ceptū, puta dādi elemoſynā. ipſe dat. facit qḋ tenet facere: ſȝ nō taliter qualiter dȝ facere. ꝛ iſta eſt tota ſentētia Dionyſij. Cōcedit breuiter ꝙ pro omni tp̄e quo quis tenet dicere horas ex p̄cepto diuino, tenetur adimplere ex charitate. ꝛ quāuis dicat horas, ſi nō ſit in charitate, peccat: q: tenetur nō ſolū dicere, ſȝ dicere ex charitate. ꝓpterea igitur peccat: q: non facit qualiter tenetur facere. Dicit notāter, ex precepto diuino: q: eccleſia nō pōt nos obligare ad faciendū ex charitate: cū eccleſia non habeat imperiū ſup act⁹ interiores niſi per accidens. Dicit ergo Diony. ꝙ quis exerceat tales act⁹ p̄ceptū, ſi nō ſit in charitate, peccat: ſȝ tn̄ non tm̄ peccat ꝗ̄tum peccaret ſi nullo mō faceret. ¶ Sed arguitur cōtra hāc poſitionē que videtur multum dura, ꝛ non multū rationabilis, et probat ꝙ ipſe Dio. debeat concedere ꝙ tm̄ peccat ille qui facit actum precepti in mortali, ꝗ̄tum ille qui omittit facere illum actū: ita ꝙ tātū peccat ꝗ̄tum peccaret ſimpliciter nō faciēdo. pȝ. Quādocunq̄ ſunt due omiſſiones eiuſdē precepti equaliter obligantes et eque libere: ille omiſſiones ſunt equalia peccata. ſed ponatur ꝙ ſortes et plato obligētur dare elemoſynā. ſortes det nō ex charitate: et plato nullo mō det. Iſti duo equaliter peccāt. pꝫ. iſti duo equaliter obligantur, ꝛ equalr omittūt actū, ꝛ eque libere: ḡ equalr peccāt.

Ps. cxviij.

Quarta ꝓpoſitio

Qꝫ equaliter obligẽtur/illud ſupponit. Sed ꝙ eque libere ſm eum omittãt/ptꝫ:nam ſortes eliciẽs actũ non ex charitate/eque libere omittit actũ ad quẽ obligat/ ſicut plato qui nullũ elicit.ꝛ ſolus iſte actus ſcꝫ ex charitate/ꝛ nõ ille quem elicit extra charitatẽ/cadit ſub precepto de dãda elemoſyna.ergo eque libere omittunt. Qꝫ aũt iſte actꝰ quẽ ſortes elicit extra charitatẽ/nullo modo cadat ſub p̃cepto/ptꝫ.ſolus actus ex charitate ꝓcedẽs cadit ſub p̃cepto:qꝛ ſicut dicit ꝑ ſuas ꝓpoſitiones prius poſitas:ſolꝰille precipit ex charitate fieri.ꝛ ſicut habet ĩ ſuis corollarijs/ois actus ꝓcedens ex charitate/ differt non ſolum genere morum:ſed natura ſpecie ab omni actu qui non cadit ſub p̃cepto. Et hoc argumẽtũ eſt de directo ꝯtra Diony. Ideo haberet ꝯcedere ꝯñr ꝙ non grauius peccat omittẽs actũ precepti ꝗ̃ illum faciẽs ſine charitate: qꝛ eque libere obligantur ꝛ omittũt. ¶ Preterea ſequitur corollariũ ex opinione Diony. ꝙ nullus poteſt habere remiſſionẽ peccatorum per ſacramentũ penitentie. Patet. Quãdocũꝗ tenetur confiteri: niſi ꝯfiteatur ex charitate/peccat ſm eum: qꝛ obligatur ad confitendũ ex charitate. ideo peccat confitendo/niſi ſit in gratia.ergo non acquirit remiſſionem/ qꝛ ponit obicẽ actualẽ. Si vero confiteatur ex charitate: ergo non cõſequit primã charitatẽ per illud ſacramentũ penitẽtie:qꝛ ante ſacramentũ habebat charitatẽ ꝛ remiſſionẽ peccatoꝝ:ergo non confertur ei virtute ſacramẽti. Ideo habet concedere hoc corollariũ:ꝙ nunꝗ̃ confertur prima charitas per penitentiã:nec remiſſio peccatoꝝ:ſicut dictũ eſt.igit corollariũ illatũ verũ. [Hec ratio eodem modo procedit cõtra opinionẽ que dicit ꝙ quãtuluſcũꝗ dolor ſufficit ad deletionẽ peccatorũ.] ¶ Tertio ſequitur ꝙ quãdocũꝗ occurrit tẽpus cuiuſcũꝗ precepti adimplẽdi/homo tantũ teneretur diſcutere ſuã ꝯſcientiã an eſſet in pctõ vel non/ſicut ad cõdignã ſuſceptionẽ euchariſtie. Unde ꝗ̃uis alias ſit in charitate/ſi accedat ad ſuſceptionẽ euchariſtie nõ prius diſcuſſa ꝯſciẽtia/peccat. Similiter ſi teneat dare elemoſynã ex charitate:ita ꝙ hoc totũ cadat ſub p̃cepto/dare ex charitate: non diſcuſſa ꝯſciẽtia peccaret:qꝛ exponeret ſe periculo peccãdi.ꝗ nullus deberet accedere ad materiã cuiuſcũꝗ precepti niſi diſcuſſa ꝯſciẽtia/ꝛ habita certa ꝓbabilitate morali ꝙ eſt in gratia. Hoc ꝯſequẽs eſt falſum:ergo ꝛ illud ex quo ſequit. ꝛ iſta opinio eſt dura/ videlꝫ ꝙ omẽ p̃ceptũ obliget nos nõ ſolũ ad opꝰ:ſꝫ ex charitate faciẽdũ. ¶ Alia eſt opinio ꝯtraria quã tenẽt. S. Tho. ꝛ Bonauẽtura ꝙ p̃cepta legꝭ nature nõ obligãt nos ad modũ/ ſed ad opus precepti/hoc eſt non obligant ꝙ opera que precipiuntur/ fiant ex charitate. et hoc

Additio.

probatur argumẽtis prius factis ſufficiẽter. De alijs prece
ptis poſitiuis pure diuinis: vt ſumere euchariſtiã: confite
ri: baptizari ⁊c. eſt alia difficultas ſupra tacta: et dictũ eſt
ex opiniõe Durãdi ꝙ preceptũ de ſumptione euchariſtie
nõ poteſt bñ fieri neqꝫ adimpleri niſi ex charitate: ſimili-
ter de penitentia: ⁊ ita de ſingulis ſacramẽtis. Sꝫ q̈tũ ad
ꝑcepta legis nature ſimpliciter opinio ꝓbabilior eſt ꝙ illa
ꝑcepta non obligãt ad modũ: ſꝫ tantũmodo ad opus. ideo
nõ poſſunt ſingula ꝑcepta tã diuina q̃ legis nature adim
pleri ſine charitate. ⁊ opinio Durandi eſt multũ ꝓbabilis.

¶ An charitas infuſa requiratur ad preceptũ de di-
lectione dei ſuper omnia. Ca.ix.

Iam ſũt abſolute ⁊ vtcũqꝫ terminate due dif-
ficultates circa iſtã tertiam virtutẽ theolo-
gicã/ an ſcꝫ charitas ſit neceſſaria ad ſalutẽ/
⁊ an ſit neceſſaria ad preceptorum impletio-
nẽ. Conſequenter videndũ eſt de tertia diffi
cultate/ vcꝫ vtrũ charitas infuſa ſit neceſſa-
ria ad impletionem precepti de dilectione dei ſuper om-
nia: hoc eſt/ an charitas infuſa ſit neceſſaria ad hoc vt vo
luntas eliciat actum diligendi deũ ſuper omnia. Et in pri
mis ſupponitur ꝙ hic non loquimur de dilectione dei na-
turali. ſ. que ſequit̃ ad ſimplicẽ apprehẽſionẽ/ ſed de dile-
ctione dei deliberata et libera. De naturali eñ dilectione
difficultas eſt vtrũ poſſit eſſe dilectio dei naturalis ſuper
omnia. Quidã dicũt ꝙ non: ſed omni dilectione naturali
diligit ſe homo ſuper omnia: qr ꝓprius finis naturalis ho
minis eſt ſuipſius ꝯſeruatio. Loquimur ergo de dilectio-
ne ſiue de charitate ĩfuſa: ⁊ nõ naturali. ¶ Uñ dupliciter
intelligitur ꝙ nõ poſſit diligi deus ſuper oĩa ſine charita-
te etiã de lege. Uno modo ꝙ volũtas cũ cognitione non
ſunt cauſe ſufficiẽtes/ etiã ſuppoſito influxu generali dei/
ad illam dilectionẽ actualem ꝓducendam: ſed cũ hoc re
quiritur cõcurſus charitatis infuſe tanq̃ cauſa partialis.
¶ Alio modo poteſt intelligi ꝙ nõ poteſt diligi deus ſuꝑ
omnia/ ſic ꝙ q̈uis volũtas ⁊ cognitio cum influxu genera
li ſint cauſe ſufficiẽtes ad ꝓducendũ illã dilectionem: il-
la tñ diſpoſitio de lege eſt vltimata diſpoſitio ⁊ ſufficiens
ad introductionẽ charitatis: ⁊ ſic nunq̃ diligit̃ deus ſine
charitate/ tanq̃ effectus ſaltẽ meritorius illius dilectiõis
ſuꝑ oĩa. ¶ Iſtis ſuppoſitis/ q̈tũ ad vtrũqꝫ membrũ eſt al-
tercatio inter doctores. Quantũ ad primũ ſenſum/ ſcꝫ an
volũtas cũ cognitione ⁊c. dicit Adam prima diſtinc. pri-
mi ꝙ non requiritur charitas tanq̃ cauſa partialis et ne-
ceſſario requiſita ad diligendum deum ſuper oĩa. Ratio-
nes eius fuerũt adducte ſupra / tamẽ precipua eius ratio

fuit: ꝙ idem actus in ſpecie eſt ſufficiēs produci a potētia ſine habitu et cū habitu. ergo ſi actus diligēdi deū ſuper omnia: poſſet ſufficiēter produci a voluntate cum habitu: poteſt ꝓduci ſine habitu. ergo nō requirit̄ charitas tanꝙ
Eliphat. cauſa partialis neceſſario requiſita. Tenet oppoſitū Eliphat in eadē diſtinctione primi ſentētiarum: ꝙ voluntas cū cognitione etiā cum influxu dei generali non ſunt cauſe ſufficiētes vt ꝓducatur illa dilectio dei ſuper omnia: ſ3 ad eius productionē requiritur habit⁹ ſupernaturalis infuſus tanꝙ cauſa partialis neceſſario requiſita. Quātum ad ſcðm membrū diſtinctiōis: vtrū poſſit diligi deus ſine charitate ſuper omnia: vl' an nō poſſit diligi quin dilectio ſit ſufficiēs diſpoſitio de lege ad introducendū charitatē: dicit Gabriel in tertio. xxvij. diſtin. in ſecunda cōcluſione ſecundi dubij: ꝙ non poteſt deus diligi ſuper oīa ſine charitate: qꝛ dilectio dei ſuper omnia: eſt ſufficiens et vltimata diſpoſitio charitatis infuſe vt introducat̄ charitas infu-
Zachar. ie. j. ſa de lege. Probat ipſe ꝑ multas auctoritates. Prima: Cōuertimini ad me: ⁊ ego ꝯuertar ad vos. Querite: ⁊ inuenie-
Matthei vij. tis ⁊c̄. Sed ſic eſt ꝙ non eſt perfectior modus cōuerſionis ad deū: nec ꝑfectior mod⁹ querēdi deū: ꝙ diligere deum ſuꝑ oīa. ſed quicunꝙ cōuertitur ad deū: deus cōuertitur ad illū ꝑ infuſionē gratie. et deū a nobis inueniri eſt deū eſſe nobis preſentē per charitatē. ergo dilectio dei ſuper omnia: eſt ſufficiens diſpoſitio de lege vt introducat̄ charitas. ⁊ vltra: dilectio dei ſuper oīa ⁊c̄. ergo nō poteſt diligi deus ſine charitate. ¶ Hāc tenēt multi doctores ⁊ Monach⁹. xvij. diſt. primi. ⁊ multas adducit ratiōes. S3 ꝓ iſto dubio ponā duas propoſitiones que magis vidētur vere.
Prima ꝓpoſitio. Prima. Poteſt elici dilectio dei ſuper omnia a voluntate cū cognitiōe dei ⁊ influxu communi abſꝙ charitate infuſa tanꝙ abſꝙ cauſa prerequiſita: ita ꝙ nō requirit̄ charitas tanꝙ vna cauſarū. P3 ex auctoritatib⁹ allegatis: Cōuertimini ad ⁊c̄. Nos eni cōuerti ad deū: eſt pri⁹ natura: ꝙ deū conuerti ad nos: alias dixiſſet: Cōuertar ad vos: et cōuertimini ad me. ſ3 dixit: Cōuertimini ad me: ⁊ ego cōuertar ad vos. tūc bene ſequit̄. prius natura ꝯuertimur ad deū: ꝙ deus cōuertatur ad nos: ergo prius natura eſt nos diligere deū: ꝙ nos habere gratiā. ⁊ vltra. prius natura eſt nos diligere deum: ꝙ nos habere gratiā: ergo illa dilectio qua diligimus deū prius natura ꝙ habeam⁹ gratiam: nō eſt a gratia. Conſequētia tenet: qꝛ ſemꝑ effectus eſt poſterior natura ꝙ ſua cā. Et vltra. hec dilectio qua prius natura cōuertimur ad deum: nō eſt a gratia: et eſt dilectio dei ſuper omnia: (alias nō eſſet conuerſio ad deū: immo poti⁹ auerſio) ergo voluntas cum cognitione dei ⁊ influxu co-

ximi poteſt dilectionē ꝑducere abſq; cōcurſu charitatis infuſe. ⁊ iſta ꝓpoſitio eſt cōformis doctrine Adam cōtra opinionē eliphat.ſ. ꝙ charitas nō eſt neceſſaria ad diligē dum deū ſuꝑ omnia tanq̄ vna cauſa prerequiſita. ¶Secūda ꝓpoſitio contra Gabrielē. Poteſt haberi act⁹ qui eſt dilectio dei ſuꝑ omnia/ dato ꝙ nō habeatur charitas / ita ꝙ poteſt de⁹ diligi illa dilectione dato ꝙ non ſequaꝛ charitas. patet. ſicut dictū ē/ poteſt cauſari illa dilectio a voluntate cū concurſu generali nō cōcurrente habitu infuſo. pono ꝙ cauſeꝛ ita: ⁊ pro illo tempore occurrat tempus quo teneor diligere proximū / vꝉ ſubuenire ꝓximo. Quero tunc producta iſta dilectiōe dei ſuper omnia / vel voluntas eſt adhuc libera ad ꝓducendū dilectionē ꝓximi/ vel nō? Et videtur ꝙ ſic. ſed ad iſtam dilectionē dei ſuꝑ omnia/ naturaliter ſeq̄tur illa volitio ſubueniendi proximo. Si dicas ꝙ ſtante dilectione dei ſuper oīa / voluntas eſt adhuc libera ad diligendum vꝉ ſubueniendum ꝓximo: ergo ſtante dilectione dei ſuper oīa/ poteſt nō elicere. ergo cum iſta dilectiōe dei ſuper oīa/ ſtare poteſt peccatū mortale: q: in caſu poſito tenetur tūc elicere dilectionē ꝓximi. ⁊ vltra. ergo poteſt q̄s iſta dilectione ſumme diligere deum/ ⁊ nō ī charitate. igitur. Si dicatur ꝙ ſuppoſita illa dilectione/ nō eſt in poteſtate voluntatis quin eliciat dilectionē ꝓximi/ ſicut ſuppoſita volitione efficaci finis nō ē in poteſtate volūtatis quī eliciat actū circa media ad illū finem: Cōtra. illa dilectio non neceſſitat voluntatē ꝑ tēpore quo nō eſt preceptum de diligendo proximum. ergo nec quando eſt preceptū. cōſequentia tenet. Si vna cauſa ꝑ vno tempore neceſſitat ad aliquid: ergo ꝑ omni tempore neceſſitabit. ⁊ ſic ꝓpoſitio relinquiꝛ vera cōtra Gabrielē/ ꝙ poteſt diligi deus ſuper omnia/ dato ꝙ nō habeatur charitas: ita ꝙ illa dilectio nō ē diſpoſitio ſufficiēs ad introducēdū charitatē. ⁊ iſta etiā eſt opinio ſancti Thome prima ſecūde. Habem⁹ ergo reſolutorie has duas propoſitiones. Prima. Poteſt diligi deus ſuper oīa non concurrēte charitate. Secūda. Poteſt diligi de⁹ ſuꝑ oīa charitate nō habita: ita ꝙ illa dilectio nō ē ſufficiēs diſpoſitio ad hoc ꝙ itroducaꝛ charitas: imo poteſt ſtare cū mortali.

Secūda ꝓpoſitio. (margin)

Reſolutio. (margin)

¶De charitate an ſit requiſita ad merendum. Capi.x.

Quarta difficultas cōmunis. Utrum charitas ſit neceſſaria ad merēdum? Primo ſupponitur quid ſit meritū: quo ſuppoſito videbitur reſpōſio ad difficultatem. Unde meritum ſecundū Dio. in ſecundo. vij. diſtin. ſic diffiniꝛ: Eſt operatio charitatiue dilectionis in deū

Meritū quid. (margin)

mediate vel imediate| in volũtate viatoris ꝑdeſtinati| nõ
neceſſitata in cõplacẽtia eius. Et ſecũdũ hanc diffinitio-
nem infert aliquas ꝓpoſitiões declaratiuas diffinitionis.
[Prima ꝓ- poſitio.] Prima. Null⁹ meretur quieſcẽdo| hoc eſt pure omittẽdo.
⁊ propterea dicit in diffinitiõe ꝙ meritũ eſt operatio. Se
[Scđa ꝓ- poſitio.] cunda. Omne meritũ eſt formalis dilectio dei vl' ꝟtualis.
ideo dicit| in deũ mediate vel imediate: hoc eſt| ãteꝙ̃ ali-
quis actus volũtatis ſit meritori⁹ vl' meritũ| de neceſſita-
te requirit' ꝙ act⁹ ille ſit dilectio dei| ⁊ ꝙ tẽdat imediate
in deũ| vel ſit ex dilectiõe dei: hoc eſt ꝙ ſit ex aliq̃ actu q̃
[Tertia ꝓ- poſitio.] tendit imediate in deũ. Tertia. Null⁹ act⁹ beati eſt meri-
tũ. ꝓpterea ponit' in diffinitiõe| in volũtate viatoris. [Si
[Additio.] act⁹ beati nõ eſſet meritori⁹| nec act⁹ dãnati eſſet demeri
tori⁹: ſeq̃ret' eadem ratione ꝙ act⁹ beati nõ eſſet moralit'
bonus: ⁊ ex cõſequenti actus damnati nõ eſſet moraliter
malus: ⁊ ſic odium dei in dãnatis nõ eſſet malũ| quod cõ-
muniter negat'. Et videt' ꝙ nõ ſit bonitas ⁊ malitia vniuo
[Quarta ꝓpoſitio.] ce nobiſcũ.] Quarta. Nullus actus pure naturalis volũta
tis qui cauſat' ex ſimplici apprehẽſiõe obiecti| eſt meritũ.
ideo ponitur in diffinitione| nõ neceſſitata in cõplacẽtia
[Quinta ꝓpoſitio.] eius. ſ. obiecti. Quĩta. Null⁹ act⁹ formaliter preſciti eſt me
ritũ. propterea ponitur in diffinitione| in volũtate viato-
ris predeſtinati. Probat' iſta propoſitio. Act⁹ nõ dicit' me-
ritum niſi illi⁹ quem deus acceptat ad vitam eternã. ſed
deus nullũ actũ preſciti acceptat ad vitam eternã. ergo.
maior eſt nota| ⁊ minor ꝓbatur: q̄m deũ acceptare aliquẽ
actũ ad vitã eternã| eſt deũ velle ꝓ tali actu dare vitam
eternã. ſed ꝓ nullo actu preſciti vult dare vitã eternã. er-
go pro nullo actu preſciti dabit vitã eternã. nam bene ſe-
quitur. deus nõ vult dare huic vitam eternã: ergo nõ da-
bit vitã eternã. Vñ infert ꝙ act⁹ meritori⁹ ⁊ nõ meritori⁹
ſunt eiuſdẽ ſpeciei: cuius oppoſitũ videt' dixiſſe. xvij. diſti.
primi. patet. capio preſcitũ ⁊ predeſtinatum. vterqꝫ dili-
gat deũ in gratia. ille due dilectiones ſunt eiuſdẽ ſpeciei
ſpecialiſſime. nã ſunt ab eiſdẽ pricipijs et cauſis eiuſdem
ſpeciei. ⁊ illa q̃ eſt i preſcito| nõ eſt meritũ: niſi dicas ꝙ in
telligebat i illa decimaſeptima diſti. de merito large ⁊ nõ
ſtricte capto. ¶ Quãtũ ad illam particulam diffinitiõis ĩ
qua dicitur| in volũtate viatoris predeſtinati| nõ videtur
hoc multũ ꝓbabile| ſꝫ totũ ſtat ad nomen. nihilomin⁹ di-
cũt doctores ꝙ preſcit⁹ agens ex charitate| meretur vitã
eternã| vt tractat de aliaco. ⁊ ad argumẽtũ Diony. hunc
actũ deus non acceptat: quia pro hoc actu non vult dare
vitam eternam| quia non dabit: (nam bene ſequitur| vult
dare: ergo dabit) nego ꝙ hunc actũ preſciti in gr̃a factũ
nõ acceptet ad vitam eternã. ⁊ ad probationem| nõ vult

dare pro hoc actu vitã eternã: cõcedo. ergo nõ acceptat: nego cõſequentiã: qꝛ deum acceptare actũ ad vitam eternã/ non eſt deũ habere velle quo vult aliquãdo dare vitã eternã: ſed eſt iudicare hũc eſſe dignũ vita eterna ſm leges poſitas. Ideo dupliciter exponit actũ eſſe acceptatũ ad vitam eternã. Primo modo vt dictum eſt. Secũdo modo ſm preſentem iuſtitiã de⁹ acceptat: hoc eſt habet velle conditionatũ quo vult pro hoc actu dare vitam eternã ſi decedat in eo ſtatu in quo nunc eſt. Et qlibet iſtoꝝ modoꝝ exponendo deus acceptat actum preſciti. Sed meritum ſcdm cõmuniter loquẽtes eſt actus bonus libere elicitus/ad vitam eternã a deo acceptatus. Et nõ facio hic difficultatem quã Holcot facit in prima queſt. vtrũ actus pure naturales poſſint eſſe merita de potentia abſoluta? Dicitur ꝙ ſic. Neqꝫ hic queritur an omne meritũ ſit act⁹ moraliter bonus: notum eſt eni ꝙ ſic: quia bonitas meritoria preſupponit moralem. Meritũ ergo eſt operatio ſm preſentem iuſtitiã/ propter quam ſm leges poſitas deus vult dare beatitudinem. Hoc ſuppoſito: cũ queritur vtrũ charitas ſit neceſſaria ad meritũ: iterum hoc dupliciter intelligitur. vno modo ſic: vtrum charitas ſit neceſſaria tanqꝫ aſſiſtens. i. ꝙ neceſſario requiratur aſſiſtentia ipſi⁹ charitatis. Alio modo ꝙ ſit neceſſaria tanqꝫ agens: ita ꝙ neceſſario requiratur ipſam partialiter ꝯcurrere ad actũ antequã ſit meritori⁹. In iſta queſtione duo ſunt certa. Primum ꝙ neceſſario neceſſitate legis poſite/requirit charitas ad merendũ vel aſſiſtens vel coagens. Patꝫ ex auctoritate pauli. j. ad Corinth. xiij. Secũdo certũ eſt ꝙ non ſufficit coaſſiſtentia charitatis ad actum meritoriũ: qꝛ coaſſiſtit peccato veniali/ ⁊ actibus indifferentibus/ ſcdm ponẽtes illos. Sed inter doctores eſt dubia difficultas vtrũ ſuppoſita bonitate act⁹/ ſufficiat aſſiſtẽtia charitatis vt act⁹ ſit meritorius/ vel requirat cõcurſus actiu⁹ charitatis ad illum actũ ꝓducendũ: ⁊ preſupponit difficultas an habit⁹ partialiter concurrat ad actus. Dicit Durãdus ꝙ non requiritur concurſus actiuus charitatis: ſed ſuppoſita bonitate actus/ ſufficit aſſiſtẽtia illius cũ illo actu. Alij dicunt ꝙ habitus infuſus nunqꝫ cõcurrit niſi mediãte acquiſito. ideo dicerẽt ꝙ charitas ſolũ aſſiſtit. Sed iſtis dimiſſis/ ponitur propoſitio communis ⁊ multum probabilis. Antequã actus ſit meritorius/ de lege requiritur ⁊ ſufficit concurſus charitatis actiuus. i. ꝙ charitas actiue concurrat partialiter ad productionẽ illius actus. Iſta ꝓpoſitio non poteſt efficacibus argumẽtis probari: quia nõ eſt nobis euidens ꝙ charitas ſit: ſed ſolũ per fidem. ⁊ ſuppoſito ꝙ charitas ſit/ nõ ſunt auctoritates in ſacris lrĩs ꝙ charitas cõ-

Uide ſcotum. xviij diſt. ij.

Scotus vij. diſt. ſecũdi.

Meritũ

Propoſitio.

currat/ſed apparentie ſunt.qꝛ eni ponitur in anima/ ideo
oportet vt eam facilitet vel inclinet ad actus. ⁊ inclinare
nihil aliud eſt ꝗ̃ partialiter concurrere.ergo videť ꝙ ipſa
charitas actiue concurrat ad illos actus.Unde aliq̇d ani
mam vel potentiā inclinare ad actus/ eſt remouere prohi
bens/ vel partialiter cum potentia actū producere.Et nō
oportet ꝙ charitas omne prohibens remoueat/ puta con=
cupiſcētiam naturalem/ vel malos habitus: Quis poſſit il=
los diminuere.ponitur ergo charitas tanꝗ̃ ꝓductiua no=
ui act⁹/ ita ꝙ eſt neceſſaria tanꝗ̃ cauſa partialis coagens.
¶Circa iſtam poſitionē ſunt multe difficultates. Prima.
Uidetur ſequi ꝙ volūtas non poſſet remittere actum ſuū
meritoriū vſq̄ ad non gradū.Secundo ſequiť ꝙ alicuius
rei permanentis daretur vltimū non eſſe completū.⁊ ter
tio ꝙ alicuius rei permanentis datur vltimū eſſe comple
tum.et iſta tria ſunt corollaria que videnť ſequi ex iſta po
ſitione. Primū probatur:⁊ pono ꝙ ſortes conetur elicere
actum meritoriū vt duo/ ⁊ habeat charitatem intēſam vt
duo.tunc intenſior elicietur actus a volūtate conante vt
duo et a charitate/ ꝗ̃ ſi ſolū eſſet ille conatus ſine cōcur=
ſu charitatis. tunc capio illam partē quam produceret ſo
lus ille conatus ſine charitate/ ⁊ ſit.a. ⁊ capio exceſſum il
lius actus qui eſt a charitate/excedēs illā partē quā ꝓdu
ceret ſolus ille conatus/et ſit.b.tunc arguiť ſic.ſi volūtas
remittat ſuum conatū ad ſubduplū/ puta ad vnū/ remitte
tur.a.ad ſubduplū/ ⁊ remanebit.b.in ſua integritate/ quia
eius cauſa adhuc manet equalis ⁊ eadē. pariter ſi volun=
tas remitteret ſuum conatū ad ſubtriplum.a.remitteť ad
ſubtriplū/ ⁊.b.remanebit equalis:⁊ ſic in infinitum proce
dēdo ſemꝑ.b.remanebit equalis.igitur nunꝗ̃ volūtas po=
terit remittere totū actum ad non gradū quin ſemꝑ ma=
neat.b.latitudo in ſua integritate.Secundū ꝓbatur:⁊ po
no ꝙ ſortes iam non diligat platonē/ incipiat tn̄ diligere/
ita ꝙ immediate poſt hoc diliget/ incipiēdo dilectione pla=
tonis a nō gradu/ augmentādo ſucceſſiue illā.et ſuppono
ꝙ charitas vltra conatū ſufficit ꝓducere vnū gradū. tūc
ſic arguo.pars ꝓueniēs a charitate/ nūc non eſt/ ⁊ immedia=
te poſt hoc erit/ qꝛ charitas eſt agens naturale/ ⁊ agit ſm
extremū ſue potentie agens ꝗ̃tum poteſt ⁊ ꝗ̃ cito pōt. er=
go dabilis eſt certus gradus qui nunc non eſt/ qꝛ volūtas
nihil agit nūc:⁊ ille totus gradus immediate poſt hoc erit/
qꝛ ꝗ̃ cito conabitur volūtas/ erit.⁊ immediate poſt hoc erit
conatus volūtatis/ qꝛ immediate poſt hoc aget.igiť immedia
te poſt hoc erit exceſſus charitatis ſuper actū voluntatis
per vnum gradū:⁊ per conſequēs illius datur vltimū non
eſſe:quia nunc non eſt/ ⁊ immediate poſt hoc erit.Tertiū

ꝓbatur:et pono caſum ꝙ ſortes nūc diligat deū in gratia
et meritorie:et incipiat nūc odire proximū/vel ſucceſſiue
incipiat elicere volitionē furādi/ita ꝙ nūc non odit/ ⁊ im=
mediate poſt hoc odiet illū.et capio exceſſum dilectionis
dei prouenientē a charitate/et ſit.a.Iſte totus gradꝰ nūc
eſt/et immediate poſt hoc nō erit.patet: quia immediate
poſt hoc nō erit charitas/cum immediate poſt hoc erit in
peccato/⁊ voluntas immediate poſt hoc nō ſufficeret con
ſeruare.a.gradū.patet: qꝛ pono ꝙ dilectio dei citra illum
gradū eſt maxima quam volūtas poteſt habere/ita ꝙ ma=
iorē non poteſt conſeruare/quo poſito ſequitur ꝙ.a.corrū
petur totaliter immediate poſt hoc/cū illius cauſa conſer
uans nō ſit.igitur intentū.¶ Primum argumentū ſuppo=
nit hanc difficultatē:Utrum charitas tantū agat cum par
uo conatu ſicut cum magno/⁊ nō magis.exemplū/vt ſor=
tes habens charitatē vt duo/conatur vt tria:⁊ plato pari=
ter habēs charitatē vt duo/conatur vt quinqꝫ.an illa cha=
ritas equaliter cōcurrat ⁊ agat in ſorte ⁊ in platōe/hoc eſt
dicere/ an charitas cum maiori conatu concurrēs/ faciat
equalē exceſſum vel maiorē in actu ꝗ̄ faceret concurren=
do cū conatu minori? Aliqui dicunt ꝙ nō/ ſꝫ ꝙ equaliter
facit cū maiori et cū minori conatu. cuius ratio/ qꝛ chari= Charitas
tas eſt cauſa ſiue agens naturale: et ideo ſemper tm̄ agit eſt cauſa
cū vno/ſicut cū reliquo:hoc eſt/ cum paruo ſicut cum ma naturalis
gno conatu: vt notū eſt ꝙ ſortes trahens nauē cum duo=
bus/ ⁊ poſtea cū quattuor/ſemper equalem velocitatē fa=
cit ex parte ſui/⁊ ſemper equaliter agit.Similiter cādela
iuncta vni corpori luminoſo/⁊ poſtea maiori/ ſemper facit
equalē exceſſum luminis. Eodē modo dicendū eſt de cha
ritate/ vt ipſi dicunt.⁊ tunc ꝓceditur ꝙ charitas cū.a.co=
natu aliqualiter agit:et cum ſubduplo conatu tm̄ agit:et
cum ſubtriplo tātum agit:⁊ ſic in infinitū: ita ꝙ ſi ſucceſ=
ſiue volūtas remittat conatum ſuum vſqꝫ ad nō gradum/
tunc in inſtanti terminatiuo illius remiſſionis verum eſt
dicere / iſte exceſſus ſemper immediate ante hoc inſtans
fuit totus/et eius nihil nūc eſt.et ſic datur primū non eſſe
totale et cōpletum rei permanētis/quod oportet cōcede=
re ſecundū hanc opinionē.Et vt clarius hoc capiatur/po
natur tale exēplum.ſit ſortes qui conatur vt duo/et habet
charitatē vt octo . actus eſt intenſior per aliquā latitudi=
nem ꝗ̄ foret ſi nō eſſet charitas/puta per.a. latitudinem.
tunc remittat conatū ad ſubduplum/⁊ conetur vt vnum:
⁊ tunc qn̄ conatur ſolū vt vnum/actus remittitur/⁊ rema
net idē exceſſus.⁊ ſi remittat iterum ſuum conatū ad me
dium gradū/remanebit iterū idē exceſſus.et ita cōſequē=
ter remittat conatū vſqꝫ ad nō gradū.tūc in inſtāti termi

nante remiſſionē iā verum eſt dicere: iſte exceſſus ſemper ante hoc fuit totus / & nūc iſte nihil eſt: ideo deſinit eē per primū inſtās non eſſe cōpletū. et hoc eſt concedēdū ſcōm hanc opinionē. et ratio eſt: nā ꝙ cito deſijt eſſe cauſa partialiter concurrēs & requiſita neceſſario / tā cito corrumpitur ille exceſſus ſeu effectus in illo inſtāti. nā non eſt imaginādū ꝙ vna pars preciſe ꝓducatur a volūtate & a conatu volūtatis / & alia pars preciſe a charitate / ſed a quolibet iſtorū producitur tot⁹ actus / ſ; non a quolibet totaliter: ſ; totus a quolibet: & ideo volūtas neceſſario requirit ad cōſeruationē illius: qua nō poſita ſequitur corruptio illi⁹ in illo inſtāti. et ideo qꝛ ſemper añ illud inſtans fuit ſufficiēs cauſa conſeruatiua illius grad⁹. ſ. charitas & quicūq; conatus: ideo ſemper immediate ante illud inſtās fuit. Habēt ſcōo concedere conſequenter ſecundū corollariū. ſ. ꝙ rei permanētis datur vltimū non eſſe completū / vt ꝓbat argumentum. Unde ſicut in deſitione qñ remittebat conatū / in inſtāti terminante non erat / et immediate añ erat: ita ecōtra ille tot⁹ exceſſus nūc non eſt / & immediate poſt hoc erit. ideo totus ille exceſſus incipit ꝑ vltimū nō eē cōpletum. Quātū ad tertiū corollarium / dicitur ꝙ eſt concedendum / apud quācunq; opinionē / etiam apud opinionē recitatam. Et hoc non eſt inconueniēs quando cauſa neceſſario requiſita ad conſeruationē / ſupernaturaliter corrūpitur ſubito. tunc eñ pariter illius cauſe effectus corrūpitur ſubito. et vltimū eſſe nō incōuenit: vt ſortes qui iam conatur vt duo cū charitate vt octo / actus eſt intēſior per a. latitudinē ratione charitatis. ſi eliciat ſucceſſiue volitionē furandi / & incipiat peccare: tūc. a. exceſſus nunc eſt / et nūq; poſt hoc aliquid eius erit: qꝛ poſt hoc erit ſolus conatus / q non ſufficit conſeruare actū in tali exceſſu. ideo ſupernaturaliter quādo deſinit cauſa ꝯſeruare / per vltimū non eē ceſſat talis effectus / puta per ceſſatione dei nō cōſeruantis. ¶ Alius eſt modus dicēdi ꝯmunior ꝙ charitas agit fortius cū maiori conatu ꝙ cū minori: ita ꝙ ſi ſortes cū charitate vt quattuor / et cū conatu vt duo / elicit actū vt ſex: cū eadē charitate et conatu vt quattuor elicit actū vt duodecim: ita ꝙ volitio ſortis eſt intēſior ratione gratie quādo ſortes conatur vt quattuor / ꝙ ſit intēſa ratiōe gratie qñ ſortes conat̄ vt duo: ita ꝙ charitas fortius agit. Ultra dicit ꝙ ſi remittatur conat⁹ volūtatis ſucceſſiue vſq; ad nō gradū: ita concurſus charitatis remittit̄ vſq; ad nō gradū ſucceſſiue cōformiter ad remiſſionē conat⁹ volūtatis. Similiter ſi volūtas conet̄ a non gradu ſucceſſiue: ita charitas incipit concurrere a nō gradu ſucceſſiue: ſic. ſ. ꝙ ſicut conat⁹ ſucceſſiue intēdit̄ / et volūtas ſucceſſiue forti⁹

agit: ita charitas ſucceſſiue fortius & fortius aget. ideo ſicut augetur conatus volũtatis a nõ gradu/ pariter augetur cõcurſus charitatis a non gradu actiuitatis. et ſic nõ admitteret iſta poſitio ꝙ incipiat eſſe per vltimũ non eſſe. iõ charitas magis concurrit cũ maiori conatu: et ſi remittatur conatus vſq; ad nõ gradum/ ita remittitur concurſus charitatis vſq; ad nõ gradũ. et hanc opinionẽ tenet Dio. & cõmuniter fere omnes docto. et Monachus in ſecundo pariter hãc tenet. ¶ Sʒ contra hanc opinionẽ arguitur ſic. charitas nõ eſt infinite actiuitatis: vt charitas vt duo nõ eſt infinite actiuitatis. ergo dabilis eſt certus grad⁹ cõcurſus quo cõcurrere poteſt ad producẽdum actũ: & non põt maiori cõcurſu: lʒ poſſit cõcurrere ad maiorẽ actũ: ſed nõ maiori cõcurſu. tũc ſic arguitur. ipſa charitas eſt ſolũ finite actiuitatis/ gratia exẽpli vt duo. ergo datur certus grad⁹ ꝯcurſus quo cõcurrit/ & non magis ꝯcurrit. et ſit. a. tũc ſic. põt. a. concurſus cõcurrere cũ conatu vt. iiij. et cũ conatu vt. vj. non magis cõcurrit. pʒ: qꝛ nõ poteſt magis concurrere. ergo q̃uis adiungatur cauſa fortior/ nõ tamẽ magis cõcurrit charitas ex parte ſua. et ſic nõ magis cum maiori q̃ cum minori. igitur pariter cũ minori conatu vt. iiij. nõ minus cõcurrit q̃ cõcurſu ſignato/ & ſic ſemper equaliter cõcurrit cũ omnib⁹. ¶ Reſpondetur concedendo aſſumptũ: et admitto caſum: & nego duas vltimas cõſequẽtias: & dico ꝙ q̃n dixi ꝙ cum maiori conatu magis ꝯcurrit / hoc eſt intelligẽdum quãdo non cõcurrit ſcḋm extremũ ſue potẽtie. Nã q̃n charitas cõcurrit ſcḋm extremũ ſue potẽtie: cũ maiori conatu non magis ꝯcurret: ſed ſemper cum minori conatu minus ꝯcurret/ et ſic cõſequenter. Unde pro materia argumenti dicitur ꝙ charitas in ſe eſt ſolũ finite actiuitatis. ergo datur cert⁹ grad⁹ concurſus quo concurrere poteſt: & nõ maiori. & hoc eſt concedendũ: alias eſſet infinite actiuitatis. ¶ Contra ſolutionẽ argumẽti replicatur. charitas eſt agẽs naturale: igitur ſemper agit ſecũdũ extremum ſue potentie. ergo cũ omni conatu q̃tuncunq; paruo ꝯcurret ſemper ſecũdũ extremum ſue potẽtie: & ſic oportet redire in primã opinionem. Reſpondent iſti ꝙ verũ eſt ꝙ eſt agẽs pure naturale (naturale inquã vt diſtiguitur contra liberũ) ſed agit ſecũdũ motionẽ agẽtis liberi/ puta dei: qꝛ eſt inſtrumẽtum ſpiritusſancti: et ideo ſecũdũ motionẽ ſpiritusſancti magis vł minus agit: & non opʒ ꝙ ſemper agat ſecundũ extremum ſue potẽtie/ ſʒ magis vel minus ſcḋm qualitatẽ vel quãtitatẽ conatus: ita ꝙ cũ minori nõ tñ agit ſicut: cum maiori. [Uidetur mihi ꝙ omne inconueniẽs illatum contra primam opinionẽ/ etiam põt induci de habitu acq̄ſito/ puta de charitate acq̄ſita et ſi

Charitas eſt agens naturale

Additio.

de et ſpe.et ꝓpterea prima opinio eſt ſatis ꝓbabilis:⁊ ſimiliter iſta opinio eſt defenſabilis ſatis. Sed querendum eſt/cū quo conatu agit charitas vt quattuor ad extremū potētie.ſi cum conatu volūtatis vt quattuor:tunc volo ꝙ motiōe ſpiritusſancti amplius conetur volūtas ꝙ̄ vt quattuor.quare non plus ꝙ̄ ad extremū potētie agit.] ¶Alia difficultas.ſecundū hanc poſitionē notum eſt ꝙ actus eſt meritorius a charitate ⁊ volūtate.vtrum attēdatur intenſio meritorum penes proportionē conatus ad conatū/vel penes cōparationē charitatis ad charitatē/vel tertio penes aggregatū conat⁹ ⁊ charitatis vnius ad aggregatum conatus et charitatis alterius. Ideo poſſumus hic facere tres comparationes etiā eiuſdem ſpeciei/ primo cōparando conatū vnius ad conatū alterius:⁊ charitatē vnius ad charitatem alterius:et aggregatum vnius ad aggregatū alterius. queriť igitur penes quid iſtorū trium ſit attēdēda ꝓportio meritorū. ¶Pro ſolutione primo videndū eſt

Quid ſit conatus.

quid ſit conatus. Primo nō eſt actus volūtatis:⁊ hoc probat Diony.cū nos dicamus ꝙ actus eſt a conatu/et actus nō eſt ab actu. igitur conat⁹ eſt quid prius natura ꝙ̄ act⁹/ et ſic non eſt actus. Nec eſt habit⁹.patet.primus actus volūtatis eſt a conatu volūtatis/ ⁊ volūtas poteſt agere ſine habitu.igitur. Dicit igitur Dio. ꝙ conatus volūtatis nihil aliud eſt ꝙ̄ volūtas libere applicans tantū vel tantum de ſua actiuitate ad actū producendū.et poteſt ipſa volūtas applicare totam vim ſuam: ideo tūc dicitur agere ſecundum extremū ſui poſſe. Similiter poteſt minus et minus applicare:et ſic conatus volūtatis ſupponit pro volūtate connotando liberum exercitiū ſui poſſe ſiue ſue potentie. Iſtis ſuppoſitis queritur penes quid attēditur proportio meriti in illis qui inequaliter conātur ad diligēdum deū vel ꝓximum ⁊c. ¶Reſpondet Dio. ponens talem propoſitionem quā habet ꝓ maxima. Quandocunq; ſunt duo qui equaliter faciūt quod in ſe eſt/equaliter merētur.patet.ſi equaliter faciūt quod in ſe eſt/equaliter eſt attribuēdū de premio vni ſicut alteri. nam equaliter facere qđ in ſe eſt/ eſt equaliter conari. et ſi equalť conanť/equalť merētur. igiť equalitas vel inequalitas meritorū eſt attēdēda penes equalitatē vel inequalitatē conatuū. Et ecōtrario ſequiť/iſti inequalť conāť:igiť inequalť faciūt quod in ſe ē. ⁊ ediuerſo/inequaliter faciūt quod in ſe eſt/igitur inequaliter conanť.⁊ vltra.igitur inequaliter merenť.⁊ ſic equalitas vel inequalitas meritorū eſt attendēda penes conatus maioritatē vel minoritatē preciſe.⁊ hoc tenet Dio.ſcꝫ ꝙ tantum penes proportionem conatuū attenditur proportio meritorū/ceteris aliis paribus/ ſcꝫ ꝙ ſit eadem ma

teria/ ⁊ idem obiectũ: quoniã dilectio dei ex minori conatu/ eſt magis meritoria ꝙ̃ dilectio ꝓximi ex ſũmo conatu. Breuiter recapitulãdo hãc materiã dicitur ꝙ totus act⁹ product⁹ partialiter a charitate ⁊ a conatu/ eſt intẽſior ꝙ̃ foret ſi non eſſet niſi a conatu. nihilominus tot⁹ actus eſt a conatu/ ⁊ totus a gratia: tot⁹ a quolibet/ ſ3 partialiter.i. cũ adiutorio alterius: queadmodũ eſt de duobus trahentibus nauem/ vel portãtibus aliquod pondus: q2 quilibet illorũ portat totum pondus/ ſed non totaliter: ſicut etiam eſt in effectu cauſe ſecunde. nam illa ꝓducit totũ effectũ/ et etiã cauſa prima/ ſed non totaliter: ⁊ quelibet iſtarũ ꝓducit partialiter partialitate cauſe. Recitata eſt iam tandẽ opinio ꝙ penes proportionẽ conatuũ ſuppoſita gratia eſt attendenda proportio meritoꝝ/ et hoc ceteris alijs paribus/ puta de eodẽ obiecto ⁊c̃. ⁊ fundamentũ precipuum illius opinionis eſt/ q2 quicũq3 equaliter facit qđ in ſe eſt cum altero/ licet non tantum faciat ſicut alter.i. non tantam operationem: ſi tamen equaliter faciat qđ in ſe eſt/ ⁊ non ꝓducit tantũ/ q2 forte habet impedimentũ/ nihilominus eſt equaliter laudandus/ ſicut alter qui facit qđ in ſe eſt/ ꝙ̃uis faciat maiorẽ operationẽ. ¶ Conſequẽter querit circa hanc opinionẽ vtrum iſta conſequẽtia ſit bona: iſte magis conatur ꝙ̃ ille in ordine ad iſtam operationẽ: ergo magis meret/ ſuppoſito ꝙ vterq3 ſit in gratia tunc. Et apparet ꝙ non. ⁊ capio duos quorum vnus ſit preciſe actiuitatis libere vt.iiij. ſummus gradus poſſibilis quem põt ꝓducere/ eſt vt.iiij. ⁊ poteſt infra totam latitudinẽ vt.iiij. et alius ſit in duplo maioris actiuitatis/ puta vt.viij. ⁊ ꝙ primus conetur ſcđm extremũ ſue potẽtie/ et ſecũdus ſolum vt quinq3. tunc ſecũdus magis conatur ꝙ̃ primus: ⁊ tamẽ non plus meretur. patet. prim⁹ facit magis qđ in ſe eſt/ q2 totaliter facit quod in ſe eſt: ⁊ nõ ſecũdus/ ſed ſolũ partialiter facit quod in ſe eſt. ergo primus venit plus laudandus ꝙ̃ ſecũdus. ¶ Dicit diony. ꝙ primus plus meretur ꝙ̃ ſecũdus/ licet non tantũ conetur/ quia plus facit quod in ſe eſt/ ꝙ̃ ſecũdus: quia facit quicquid põt: ⁊ nõ alter: cum ſecũdus non agat ſcđm extremum ſue potẽtie. modo ille magis meretur qui facit plus quod in ſe eſt/ ꝙ̃ non ita faciẽs (vnde iſta cõſequentia non valet. iſte plus conatur ꝙ̃ alter. ergo plus meretur. pt3 in propoſito) verũ tamen hoc non videtur mihi ſatis conuenienter dictum. Nam ſcđm hoc fundamentum/ omnes angeli equaliter meruiſſent: quod tamen videtur falſum. probatur tamẽ ſequela/ quia veriſimile eſt ꝙ omnes illi qui conuerſi ſunt in deum: conuerſi ſunt omnes in deum ſecundũ extremum ſue potentie. et ſi ſic: igitur omnes equaliter fecerũt quod in ſe eſt/

et per conſequens equaliter meruerunt. quod tamen ab omnibus doctoribus negatur, dicentibus ꝙ perfectiores ⁊ ſuperiores angeli et qui preclariora habuerunt naturalia, magis meruerunt, et beatiores ſunt. Et propterea iſta opinione omiſſa, aliter dico ꝙ iſta cõſequentia non valet, iſte conatur ſm extremũ ſue potentie, et ille non: ideo plꝰ facit quod in ſe eſt: ad iſtũ ſenſum.i.plus ponit de ſua actiuitate ꝙ aliꝰ. Unde ponere de ſuo, eſt conari: et magis ponere de ſuo, magis eſt conari: ita ꝙ equaliter facere quod in ſe eſt: eſt equaliter cõcurrere ⁊ equaliter agere. Exemplum poteſt capi de artificibus, quorum vnus agit ꝙtum poteſt, et alter non tantũ ꝙtum poteſt: ⁊ tamen ſecundus magis lucratur, qꝛ habet plus artis ⁊ opera ſua eſt maior: vt eſt architector reſpectu operarij cui preeſt. ita in propoſito dicendum eſt, ſortes qui poteſt agere vt.viij.agens tantũ vt.vj.plus ponit de ſua actiuitate ꝙ alius qui agit preciſe vt.iiij.et tota actiuitas ſortis eſt maior ꝙ tota actiuitas alterius agentis preciſe vt.iiij. ideo ſortes plus meretur. ¶ Alia eſt opinio ꝙ ſolũ penes gratiã, et nullo modo penes conatũ nec penes actus eſt attendẽda proportio meritorum. ⁊ iſta eſt opinio multorum antiquorũ, quã nullus nunc tenet. Tertia eſt opinio ꝙ penes aggregatũ ex vtroqꝫ.ſ.ex conatu ⁊ gratia, ad aggregatũ ex conatu ⁊ charitate alterius, attendẽda eſt ꝓportio meritorum. Ex qua ſequunt̃ corollarie iſta tria eſſe concedenda, primũ videlicet ꝙ equaliter aliquis conãdo cum alio, magis meretur: vt ſint ſortes ⁊ plato, ſortes eliciat dilectionẽ dei vt iiij.⁊ plato tantũ conetur preciſe ꝙtum ſortes, ⁊ eliciat dilectionẽ vt.vj.plus meretur ꝙ ſortes: quia actus eius eſt intenſior. igitur primũ illatum verum. Scd'm quod ſequitur, eſt: vbi minus conatur aliquis, aliquando magis meretur, aliqñ equaliter. Patet. bene ſequit̃. plato plus meretur ꝙ ſortes quãdo equaliter conatur. ergo per aliquã latitudinẽ meriti magis meret̃ diuiſibiliter. ꝫ poſſibile ẽ ꝙ remittendo ſuum conatum, remittat ita parum ꝙ remittetur per dimidiũ illiꝰ exceſſus: et poteſt remittere de conatu preciſe vt tollat ſolũ illum gradum meriti quo excedit meritum ſortis. quo facto minus conatur. ⁊ ſic pꝫ illatum ſecũdũ. Tertium quod ſequitur, eſt: vbi minus conatur, aliquando equaliter meretur. Et ad argumentum prime opinionis ꝙ ꝓducatur maior actꝰ, hoc ꝓuenit ex gratia ſiue cõcurſu charitatis: et ille eſt naturalis. igitur non eſt in poteſtate ſortis: et per cõſequens ratione illius non debet laudari nec vituperari. ergo equaliter meretur. Diſtinguo ꝙ non ſit in poteſtate ſortis: vel antecedenter, et ſic nego. vel conſequenter et formaliter, et ſic concedo. ⁊

Penes qd attendenda eſt proportio meritorum.

hoc explicatur ſic/ qꝛ operationes ſiue actus ex q̃bus ac-quiſiuit foꝛtes gratiã/erant in poteſtate foꝛtis/ que erant antecedētia ad charitatē.ꝛ ſic añs ad charitatem erat in eius ptāte.Ideo cōcurſus gr̃e nunc eſt in eiꝰ ptāte: qꝛ ſcꝫ libere eam acquiſiuit/ ideo cōcurſus illius ad actum libe-rum imputatur ei:ad pꝛemiū. Sed ex hoc coꝛollarie ſequi tur ꝙ ad minus concurſus gratie baptiſmalis non auget meritū.patet/ qꝛ operatio per quã paruulus acquirit gra-tiam/non eſt in ptāte illius.ꝛ ſic penes maioꝛitatē vel mi noꝛitatē gratie/ ſaltem que ſit acquiſita vi ſacramentoꝝ/ que ſuſcipiunť ante vſum rationis/vt baptiſmus et confir matio/non augmētabitur meritū.Propterea opoꝛtet ali-ter explicare illud verbum antecedēter.pꝛo quo ſupponē dum eſt ꝙ licet gratia et volūtas ad eundē effectum ſiue actum ſimul cōcurrant/ tamen voluntas pꝛius natura cō currit ꝙ̃ charitas:qꝛvoluntas pōt concurrere ſine gr̃a/et agere ea non cōcurrēte/ſed non ecōuerſo.ideo concurſus charitatis eſt in poteſtatevoluntatis antecedēter/hoc eſt aliquid eſt in poteſtate voluntatis.ſ.cōcurſus voluntatis/ quod eſt añs et pꝛeſuppoſitū ad ꝯcurſum charitatis.nam ad meritoꝛiū actum eliciendum pꝛeſupponiť voluntatem concurrere: qḋ eſt pꝛius pꝛioꝛitate nature ad charitatem ꝯcurrere ſimul cum voluntate: quod eſt vnum cōſequēs: quod eſt antecedenter in poteſtate volūtatis.ꝙ voluntas concurrat vel non/eſt in poteſtate volūtatis.ideo eſt añs/ et eſt pure liberū.ꝛ ſic actus ꝑcedēs tam a concurſu volū tatis ꝙ̃ a charitate/ eſt magis laudabilis/ quia concurſus charitatis imputať partialiter voluntati ad laudem/licet in ſeipſo non ſit in poteſtate volūtatis. ſed ſufficit ꝙ illud antecedēs natura nō tempoꝛe ſit in pura libera poteſtate volūtatis.hinc eſt ꝙ actus pꝛocedēs ex habitu / eſt magis meritoꝛius vel demeritoꝛius ꝙ̃ ſi a ſolo conatuvoluntatis ꝓduceref.Quis eni ipſi habitꝰ pure naturaliter ꝯcurrāt/ tñ eoꝝ cōcurſus eſt in poteſtate volūtatis antecedēter/ꝓ quāto in eius ptāte eſt cōcurſus volūtatis/qui eſt pꝛioꝛ na tura cōcurſu illoꝝ habituum.et ſic eſt in eius poteſtate ꝙ habitus concurrat vel non cōcurrat/ pꝛo quāto in eiꝰ po-teſtate eſt agere ſiue ponere actū ad quē natus eſt ille ha bitus cōcurrere:vel nō ponere.Siliter eſt in eius poteſta te/pꝛo quāto in eiuspoteſtate fuit ponere cauſam illiꝰ ha bitus/vel nō ponere.[Ex dictis ſequeretur ꝙ actus mere naturaliter ſequens ad aliū/eſſet meritoꝛius noui pꝛemij. patet conſequentia/ quia talis actus eſt antecedenter li-ber.ꝛ hoc eſt argumentū foꝛtius cōtra opinionem.ſed po-teſt dici ꝙ actus ille antecedēter liber non habet liberta-tem intrinſecã ſicut volūtas. ſed ſemper manet replica.] Additio.

¶ De augmento charitatis. Capi. xi.

Sequitur alia difficultas generalis de augmẽto charitatis: videlȝ quõ augeᷓ charitas: an ſolo actu elicito ex charitate: ⁊ an a ꝗlibet tali augeaᷓ. Uñ non facio difficultatẽ quin poſſit augeri effectiue / qꝛ ſicut a ſolo deo ꝓduciᷓ effectiue / ita ab eo ſolo põt augeri effectiue / ſed eſt hic ſolũ queſtio de augeri meritorie ⁊ diſpoſitiue. Quãtum ad primã ptẽ difficultatis ſit iſta ꝑma ꝓpoſitio: Sicut charitas ſine ꝗcũqꝫ actu recipiẽtis acqri põt / ita et augmẽtari. Prima ps ptȝ de paruulis baptizatis / ꝗ ſolũ ex vi ſacramẽti acqrũt gratiã ſine actu bono ab eis elicito / ſȝ ſolũ ex vi opis operati ſacramentalis. ¶ Scda pars ptȝ. ſ. ꝙ eodẽ modo poſſet augeri virtute ſacramẽti / ⁊ ſolum. capio in principio naſcẽtis ecclie iudeũ paruulũ circũciſum ante xpi paſſionẽ: et imediate poſt paſſionẽ ante perfectã etatẽ baptizeᷓ. talis per baptiſmũ ſine actu volũtatis recipit augmentum gratie / qꝛ augeᷓ charitas ex vi ſacramẽti baptiſmi ſine actu ipſi⁹ / cũ adhuc nõ habeat pfectũ vſum ratiõis requiſitũ ad meritũ perſonale / vt ſupponit caſus. Similiter ptȝ nunc de baptizato / ⁊ poſt ante vſum ratõis cõfirmato. talis ex vi ſacramẽti baptiſmi recipit gratiã. a. quã adhuc habet: ⁊ virtute ſacramẽti cõfirmationis recipit gratiã. b. qꝛ confert gratiã ex opere operato: ⁊ illa auget charitatẽ acqſitã in ipſo baptiſmo. igiᷓ ſine quocũqꝫ actu operantis augeᷓ charitas. ¶ Ex his ſequiᷓ corollariũ De lege non repugnat vnũ paruulũ qui nunꝙ̃ habuit meritũ perſonale / eſſe ita beatũ et habere tantã beatitudinẽ ſicut adultus qui habuit meritũ perſonale. Unde meritũ perſonale eſt qꝺ ꝓuenit ex bono motu: hoc eſt ex bona volitione aut nolitione merẽtis: ita ꝙ eſt illud qꝺ ꝓuenit ratione opis operãtis. Per oppoſitũ meritũ nõ pſonale eſt qꝺ ꝓuenit nõ ex opere operãtis. i. virtute boni mot⁹ volũtatis. ſ. bone volitionis aut nolitionis / ſed virtute opis operati. Hoc ſuppoſito ꝓbaᷓ corollariũ: ⁊ capio paruulũ baptizatũ ⁊ ꝯfirmatũ ꝗ diſcedit ante vſũ rõnis: ⁊ tũc ſigno gradũ gr̃e illi collate ſolũ virtute ſacramẽti cõfirmationis: et ſit. a. qui gradus eſt vltra gratiã datam virtute baptiſmi. tunc capio aliũ paruulũ baptizatũ ſolũ / ⁊ non cõfirmatũ. talis cũ primũ peruenerit ad annos diſcretiõis / põt elicere vnũ bonum velle qꝺ preciſe ſit meritoriũ. a. gradus. patet. quocũqꝫ ei⁹ actu dato / ſi dicas ꝙ eſt meritori⁹ maioris gratie ꝙ̃. a. gradus: volo ꝙ eliciat velle ita remiſſum ꝙ̃tũ eſſet illud ſi ſibi ꝑciſe. a. gradus correſpõderet. ⁊ tunc volo ꝙ ſine vlteriori actu moriaᷓ: ⁊ ſequiᷓ illatũ. ideo nõ eſt incõueniẽs ꝙ carẽs merito ꝑſonali tm̃ beatificeᷓ ſicut hñs

meritũ ꝑſonale. [Mihi videt̃ cõcedendum corollariũ. Sꝫ tũc eſt argumẽtũ: minima gloria dat̃ pro gr̃a baptiſmali: ergo nõ eſt poſſibile aliquẽ decedere in minori gr̃a: alias haberet gloriã minorẽ minima.] Quãtũ ad ſecũdã partẽ difficultatꝭ in qua dr̃ ⁊ an a ꝗlibet tali ⁊c̃. eſt apparẽtia ꝙ ſic: qꝛ quilibet talis ẽ meritoꝛius: ⁊ cuilibet meritorio actui reſpõdet gr̃a i certo gradu. igit̃ ratiõe cuiuſcũqꝫ act⁹ meritorij auget̃ gr̃a per additionẽ illius gradus illi r̄ñdẽtis. *Additio.*

¶ Circa hanc difficultatẽ tres ſunt opiniones. Prima. S. Tho. xvij. di. j. q. iij. ar. ij. in ſolutiõe ad vltimũ argumẽtũ il li⁹ articuli dr̃ ꝙ nõ ꝗlibet actu ex charitate elicito auget̃ charitas: nec ex quolibet tali auget̃ beatitudo. vñ ad hoc declarãdũ dicit ꝙ ſicut aliquo bono actu diſponit̃ homo ſufficient̃ ad hñdã ꝓmã gratiã ⁊ aliq̃ bono actu nõ diſponit̃ ſufficiẽter ad maiorẽ gratiã hñdã: ita aliquo actu elicito ex charitate nõ diſponit̃ homo ſufficient̃ ad augmẽtũ maioris charitatis: ⁊ tali actui nõ reſpõdet charitas: ⁊ ex cõſequẽti nec gl̃ia ſeu beatitudo. ⁊ inde dicit ꝙ ꝓportio meritoꝝ nõ attẽdit̃ penes multitudinẽ ſeu pluralitatẽ actuũ. Vñ dicit ꝙ actu elicito ex gratia nõ ſufficiẽti diſponere ad augmẽtũ charitatis nõ efficit̃ homo ratiõe illi⁹ dignior maiori ꝓmio: ſꝫ ſolũ eodem ꝓmio ꝓcedẽti. Eandẽ opinionẽ tenet. S. Bona. in ſcdo. [Sic ego dico firmit̃ ꝙ habit⁹ acquiſit⁹ nõ augetur a quocũqꝫ actu: ſꝫ requirit̃ act⁹ ſufficiẽter intenſus.] *Additio.* ¶ Scda opinio eſt Richar. diſt. xvj. ſcdi ⁊ Sco. in quarto ꝙ nõ quolibet actu ex charitate ꝓcedẽte auget̃ charitas: qꝛ qñ quis elicit vnũ actũ ita ꝙ nõ põt maior illo ex illa charitate elici: vl' multiplicat tot ꝙ equalẽt illi ſimul ſumpti tali maximo: ꝓ tũc pie credẽdũ eſt ⁊ dicẽdũ ꝓbabilr̃ ꝙ illi tũc correſpõdet noua gr̃a ⁊ ex cõſequẽti gl̃ia. ſꝫ ſi eliciat vnũ ſolũ min⁹ ꝑfectũ nõ illi ꝑfecto equiualẽtẽ: ⁊ illũ nõ reiteret vt fiat aggregatũ illi ſũmo actui ꝑfecto equalẽs: tũc nõ correſpõdet illi actui aliqs grad⁹ gr̃e nec ꝑꝑ illũ actũ gr̃a auget̃: verũtñ illi actui ſic ꝑuo debet̃ determinat⁹ grad⁹ gl̃ie diſtict⁹ a ꝓoꝛib⁹: ita ꝙ nunꝗ̃ fit act⁹ bon⁹ in gr̃a quin augeat̃ gl̃ia: qđ eſt ꝯ S. Tho. ⁊ dicit Sco. ꝙ corr̄ñdet vnũ ꝓmiũ gr̃e ⁊ aliđ operib⁹. *xxij. diſt.* ¶ Ex quo ſequit̃ ꝙ eẽ de lege magis gratũ deo vl' magis acceptatũ non eſt habere maiorẽ gratiam. patet. ſtat magis gratum habere minorem gratiam. patet. ſtat illum qui habet minorem gratiam multiplicare tantum actus meritorios ꝙ illis debebitur maior gloria ꝗ̃ debeat̃ exceſſui gratie quã habet alter ſuper ipſum: quo facto ẽ magis gratus deo: ⁊ tñ nõ habet maiorẽ gr̃am immo minorẽ. ⁊ vt clari⁹ capiat̃ declaret̃ hoc exemplo. aliqui in. a. habuerũt equales gratias ⁊ equalia merita: tamen vnus immedia-

te poſt.a.elicuit actū remiſſum / alter vero nihil elicuit.ꝙ talis ſit magis gratus / patet: qꝛ eſt acceptatꝰ ad maiorem gloriam: ꝛ hoc eſt eſſe magis gratū. nam eſſe gratū deo eſt eſſe acceptū a deo. ideo ille eſt magis gratus ꝗ eſt magis acceptꝰ. ſed ſic eſt ꝙ ille ꝗ elicuit actū poſt.a. nō habet maiorem gratiā ſcđm illā opinionē: et tamen ei debeť maius premiū. igitur. ¶ Tertia opinio ꝯmunis ꝛ modernoꝝ quā optime tractat Dio. in ſcđo / et monachꝰ impugnando opinionē. S. Tho. eſt ꝙ cuilibet actui bono in grā elicito correſpondet grā ꝛ gloria. ꝛ facit Monachꝰ egregias ratiões cōtra opinionē. S. Tho. que inferiꝰ ponenť. Sꝫ prius declareť opinio Tho. Dicit eñ ꝙ non quolibet actu ex charitate elicito augeť charitas meritorie / lꝫ bñ diſpoſitiue: nec etiā augeť beatitudo. Uñ. S. Tho. et Durandꝰ nituť probare iſtā partē hoc modo: ꝛ primo adducitur rō Durādi diſt. xij. primi. q. viij. ꝗ talis eſt. Ille non eſt dignus accipiēdis ꝗ nō bene vtitur acceptis. ſed ille ꝗ non elicit actū ſcđm totā inclinationē charitatis / nō bñ vtitur acceptis: igitur nō eſt dignꝰ accipiēdis. ſ. grā et gloria. Uñ ſcđm. S. Tho. ad hoc ꝙ ꝗs diſponat ſe ad grām / opꝫ ꝙ diſponat ſe ſcđm ſuā totā virtutē naturalē vt habeat charitatē: et nō ſufficit ꝙ diſponat ſe ſcđm partē ſue virtutis naturalis. iō in illo qui nō habet charitatē: vt illam recipiat / opꝫ ꝙ diſponat ſe ſcđm ſuam totā virtutē naturalē. ergo vt ꝗs recipiat augmētū charitatis / opꝫ ꝙ diſponat ſe ꝛ ſcđm totam virtutē naturalē / et ſcđm totam inclinationē habitꝰ: ꝛ nō ſufficit ꝙ diſponat ſe ſcđm partē ſue virtutiſ naturalis: qꝛ̃ volūtas eſt libera / potēns agere ſcđm totā ſuā virtutē / vť ſcđm vnam partē: qđ nō contingit in cauſis naturalibꝰ / ꝗ agunt ſcđm totā ſuā virtutē. ꝛ capitur hic virtus naturalis nō vt diſtinguiť cōtra liberā: ſed contra infuſam. tunc ſi nō diſponat ſe ſcđm totam ſuā virtutē / nō facit qđ in ſe eſt: et ſolū facientibꝰ qđ in ſe eſt / deus dat gratiā. ſed nullꝰ facit qđ in ſe eſt / niſi ſcđm totā virtutē ſuam agat. igitur requiritur ꝙ diſponat ſe ſcđꝫ totā virtutē naturalē ad recipiendū gratiā. ¶ Similiter tūc ſequitur ꝙ ad augmētū charitatis requiriť ꝙ diſponat ſe ſcđꝫ totā virtutē naturalem / ꝛ ſcđm totā inclinationē habitꝰ / ſcꝫ gratie: ita ꝙ non ſufficit ad hoc ꝙ augeatur charitas ſcđm eū / ꝙ agat ſcđꝫ totā potentiā naturalē / ſed requiriť etiā ꝙ ſcđm totū habitū. ¶ Sꝫ iſte rationes nō ſunt multū fortes: ꝛ iſta opinio nō eſt heretica / nec ſapiens hereſim / et pōt defenſari: ſꝫ rōnes nō ſunt efficaces. Ideo reſpondeť ad primā. Ille ꝗ nō vtitur charitate ſcđm totā inclinationē charitatis / nō bñ vtitur acceptis / ſcꝫ charitate. iō non eſt dignus accipiēdis. Dico ꝙ bñ vtitur / ſed nō vtitur optime. et vt ſit dignꝰ

accipiẽdis/ ſufficit ꝙ bñ vtatur acceptis/ ⁊ non requiritur ꝙ optime vtatur. ⁊ ſic ſoluitur ratio Durãdi. Sꝫ ꝙ̃tum ad ratione͂ ſancti Thome: vt aliquis habeat charitate͂ (dicit) neceſſe eſt ꝙ ſe diſponat ſcd̃m ſuam totã virtute͂. Dico/ cõ muniter doctores hoc negãt: ſcꝫ ꝙ neceſſe ſit ꝙ adhibeat omnia q̃ adhibere poteſt ad ſe diſponendũ. Nam nõ requi ritur ꝙ homo ſcd̃m extremum ſui conatus diſponat ſe ad gratiã recuperãdã: qꝛ hoc eſſet nimis durũ. ¶ Scd̃a opi nio eſt ꝓbabilior/ ⁊ videt̃ cõformis ſacre ſcripture: ſcꝫ Pau lo dicẽti. Nos opꝫ preſentari ante tribunal Chriſti: vt refe rat vnuſquiſqꝫ ꝓpria corporis ſui prout geſſit/ ſiue bonum/ ſiue malũ. ergo operibus debetur gradus glorie vltra glo riã que debetur gratie. Et videtur ꝙ vult habere paul⁹ ꝙ per omne͂ actum bonũ elicitũ ex gratia meremur gloriã/ nõ tame͂ gratiã. et ſcd̃m iſtã opinione͂ attenditur ꝓportio premiorꝫ ſcd̃ꝫ aggregatorꝫ ꝓportione͂ ex meritis ⁊ gratia. Et ſcd̃m iſtã opinione͂ opꝫ concedere corollarie ꝙ de lege iſta ſimul ſtant/ ꝙ ſtat habẽtes equales gratias/ inequali ter premiari: vt viſum fuit de illis q̃ ſunt equales in grã ⁊ meritis: ⁊ tame͂ vnus ſolus elicit actũ remiſſum ex gratia. ergo nõ attẽditur equalitas premiorũ preciſe ex equalib⁹ gratijs. Similiter ſtat duos habẽtes inequales grãs/ equa liter p̃miari: vt ſint duo equales in merito: quorꝫ tñ vnus ſcꝫ fortes hꝫ duas gratias ſacramẽtales/ vnã baptiſmi/ et alterã ꝯfirmationis: ⁊ nullũ habeat meritũ ꝑſonale: ⁊ pla to habeat vnũ ſacramẽtale/ ⁊ aliud ꝑſonale. iſti habẽt ine qualesgratias/ ⁊ equalia p̃mia. ideo ſcd̃m iſtam opinione͂ p̃miũ nõ correſpõdet ſoli grẽ nec ſolis operib⁹/ ſed vtriſqꝫ. Unde eſt difficultas apud iſtã opinione͂ / quomodo auget̃ charitas: ⁊ nõ loquimur hic de operibus ſacramẽtalibus: (nã ex opere operato ſemper cõfertur grã ſi rite ſuſcipia tur: ideo p̄habita gratia augetur) ſed ſecluſis operibus ſa cramẽtalib⁹ difficultas eſt videre quomodo augetur cha ritas in iſto qui operat̃ bona opera: an operi operãtis de beatur tm̃ premiũ ꝙ̃tum deberet̃ ſecluſo augmento cha ritatis/ hoc eſt an gratie correſpõdeat certus gradus glo rie: ⁊ actui meritorio alius grad⁹ ab illo: vt ſit fortes qui fa cit actũ bonum inteſum/ ratione cuius datur. a. gratia: an vnus gradus glorie debeatur forti ꝓ actu illo: ⁊ alius gra dus glorie debeat̃ ei pro. a. gratia: ⁊ ſi ſic/ ſequit̃ ꝙ ſi plato elicit actũ remiſſum nõ agẽdo ꝙ̃tum poteſt ex charitate: ita ꝙ nõ ꝓducit ꝑfectũ et ſummũ actum: ſequit̃ inquã ꝙ platoni ſolũ correſpõdet vn⁹ gradus glorie ꝓ opere. vt ſic ponat̃ exẽplũ. ſint fortes ⁊ plato: ⁊ fortes habeat charitate͂ vt q̃ttuor ⁊ plato vt octo: ⁊ fortes agat ꝙ̃tũ põt ex charita te vt quattuor. in illo auget̃ charitas. ⁊ plato non agat tm̃

ij. Ad Co rin. v.

actū pōt.in ipſo platone non augeť charitas: et ſorti corre
ſpondet premiū ex bono opere ⁊ gradu gratie.ſed platoni
ſolū correſpondet gradus glorie ex parte ſui operis/⁊ non
ex parte ſue gratie ſuperaddite/qꝛ nulla ſuperaddiť:ergo
nūc ſortes meretur de nouo maiorē gloriā ꝙ plato ex cōſi
mili operatiōe facta in gratia. ergo de nouo efficiť ſortes
dignior ꝙ plato ꝯſimiliter operādo. cōſequēs videť abſur-
dū: qꝛ ſic ſtaret equaliter merētes inequaliter pmiari. Et
iō ad difficultatē iudicio meo eēt dicēdū ꝙ qñ acquiritur
gratia ſolū ex parte operis operātis/ꝙ nō correſpōdet no
uus gradus glorie illi grē diſtinctus a gradu glorie corre-
ſpondēte illi operi per qđ acquiritur illa gratia: ſed idem
ambob⁹ ſimul correſpōdet:ita ꝙ vna gloria tota ſimul cor
reſpōdet operi ⁊ grē:⁊ non diſtinct⁹ gradus operi:⁊ alius
grē. Sed qñ gratia acquiriť virtute ſacramenti:dico ꝙ il-
lā q̄ ſolū ex vi ſacramenti acquiritur/q̄ dr gratia ſacramē-
talis/ debeť certus et determinat⁹ gradus glorie a gloria
debita cuicūꝗ opi opato. ⁊ ſic pꝫ ſolutio illi⁹ difficultatis.

¶ Quomodo per quēlibet actū meritorium augetur gratia preexiſtens. Ca.xij.

Prima ꝓpoſitio.

Reſtat nūc declarare tertiā opinionē: ꝓ q̄ po-
nunť alique ꝓpoſitiōes. Prima. Oīs act⁹ ꝓce
dens a grā/eſt meritori⁹ augmēti glorie. hāc
ponit monachus impugnādo Tho. Probať.
Oīs actus ꝓcedēs a gratia baptiſmali: eſt me
ritorius augmēti glorie.: ergo eadē rōne act⁹
ꝓcedens a quacūꝗ altera grā/eſt meritori⁹ augmēti glo-
rie. Conſequētia pꝫ: qꝛ non eſt potior rō de vna ꝙ de alia.
Añcedēs pꝫ:qꝛ oppoſito dato ſequereť ꝙ aliq̄ duo equa-
liter premiarenť/ quorū vnus hꝫ ſolū baptiſmalē gratiam
ſine pſonali merito/et alter hꝫ baptiſmalē cū merito per-
ſonali.ſꝫ hoc eſt cōtra oēs doctores.⁊ ꝓbať aſſumptū. ſint
ſortes ⁊ plato paruuli habētes preciſe gratiā baptiſmalē.
moriať ſortes anteꝗ ꝑueniat ad annos in quibus pōt ha-
bere meritū pſonale:⁊ plato ꝑueniat ad etatē rōnis/ ⁊ eli
ciat ſolūvnū actū a grā baptiſmali q̄ nō ē meritori⁹augmē
ti glorie apud Tho.cū nō ꝓcedat ſcđm totā inclinationē
illius charitatis.tūc plato nō plus premiabiť ꝙ ſortes.igiť.
Scđo arguitur ⁊ apparēti⁹ cōtra ſanctū Tho. Sequiť in
aliquo caſu ꝙ aliquis grad⁹ grē foret alicui in detrimētū.
pꝫ.ſcđm eū ſi ſortes habeat charitatē vt q̄ttuor ꝑciſe:⁊ eli
ciat actū ex illa charitate ſcđꝫ totā latitudinē actiuitatis
illi⁹ charitatis:ille act⁹ eſt meritori⁹ alicui⁹ gradus glie ⁊
grē ſcđꝫ eū/qꝛ ꝓcedit ab habitu grē ſcđꝫ totā eius iclina
tionē.⁊ ſit ille grad⁹ grē.a. quē mereť d nouo p iſtū actū.
Arguiť ſic.ſi ſortes hēret dimidietatē.a.grad⁹ vltra illos

q̄ttuoꝛ gradꝰ gr̄e / ⁊ nō operaret̄ niſi ſcđm illos q̄ttuoꝛ: tūc nō oparet̄ ſcđꝫ totā inclinationē charitatis. ḡ talis actus nō eēt meritoꝛiꝰ nec gr̄e nec gl̄ie: ⁊ nūc cū caret dimidietate .a. gradus / ille actꝰ eſt meritoꝛius. ḡ dimidietas gradus foret in detrimentū eius. ergo ꝓpoſitū / ſcꝫ ꝙ charitas eſſet alicui in damnum et detrimentum. hoc videtur abſurdū: ergo ⁊ illud ex quo ſequitur. ¶ Secūda propoſitio cōtra ſecūdā opinionē Scoti ⁊ Richardi: Omnis actꝰ ꝓcedēs a quacunqꝫ gr̄a / eſt meritoꝛiꝰ noui gradꝰ gratie. ꝓbat̄ / qꝛ ſequit̄ bene: coꝛreſpondet nouꝰ gradus gl̄ie: ergo ⁊ gr̄e: qꝛ dꝛ cōmuniter ꝙ ſcđm ꝓpoꝛtionē gratie dat̄ gl̄ia. igit̄ ſi ꝓ omni tali dat̄ gl̄ia / opoꝛtet ꝙ det̄ gr̄ia ꝓpoꝛtionata illi gradui gloꝛie. ergo quilibet actꝰ ex gratia procedēs ſiue magna ſiue parua / eſt meritoꝛius noui gradꝰ gratie. Poſſet aliter ſuaderi. aliquis actꝰ procedens ex gratia / ex parte operis operantis augmentat gratiā (de opere operato non eſt qō: quia ſemper ex opere operato confert̄ noua gratia) ⁊ non augmētat gr̄am niſi qꝛ dignificat illū de nouo maioꝛi gl̄ia. ſꝫ q̄libet q̄ ꝓcedit a gr̄a / dignificat agētē de nouo maioꝛi gl̄ia. ergo q̄libet talis augmētat gr̄am. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Nō q̄libet actꝰ ex maioꝛi gr̄a ꝓcedēs / eſt ꝓpterea magꝭ meritoꝛiꝰ. ꝓbat̄ de dilectiōe ꝓximi multū remiſſa / ꝓcedēte tn̄ ex magna gr̄a / reſpectu dilectiōis eiuſdē ꝓcedētis ex magno conatu / ⁊ minoꝛi gratia. ſꝫ hoc eſt ꝯtra antiq̄s exponētes illā auctoꝛitatē: nō ē attēdēdū q̄d facias: ſꝫ ex q̄to. i. ex quāta gr̄a. ſꝫ alij exponūt / ex q̄ta intētiōe. ꝓpō ꝓbatur: qꝛ alias ſequit̄ ꝙ aliq̄s habens paruā gratiā / nunq̄ꝫ poſſet peruenire ad gratiā illiꝰ q̄ habet iā magnā / ⁊ q̄ ſemper licet remiſſe operat̄. patet / qꝛ q̄tūcūqꝫ iſte conet̄: aliꝰ eo ꝙ habet maioꝛē gr̄am / magꝭ meret̄. ſꝫ hoc nō eſt ꝯcedēdū. igit̄ nō quilibet actꝰ ex maioꝛi charitate ꝓcedēs ē magis meritoꝛiꝰ. ⁊ iſta opinio videt̄ ꝓbabilioꝛ / ꝙ ſemꝑ ꝓ oīni actu a gr̄a ꝓcedēte datur nouꝰ ḡdꝰ gloꝛie / ꝯtra p̄mā opinionē: ⁊ datur nouꝰ gradꝰ gratie / contra ſcđam. [Hāc ſcđā opinionē inſequoꝛ. Sed q̄ſtio eſt de actu ꝯtritiōis q̄ nō ꝓcedit a gr̄a: ſꝫ in gr̄a tm̄. videt̄ ꝙ tali actui non deberet̄ noua gl̄ia / poſtq̄ꝫ nō ꝓcedit a gr̄a. nec valet dicere ꝙ ſit vltima diſpoſitio ad gratiā: qꝛ ſequeret̄ ꝙ ſtāte illo actu ꝯtritiōis occurrēte materia alicuiꝰ precepti affirmatiui / neceſſario volūtas ſe confoꝛmaret illi p̄cepto: ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō mereret̄ ſe cōfoꝛmādo: vel poſſet omittere actū. Si ſcđm: ꝯtritio ſtaret cum pctō. ſi p̄mū: nō mereretur. Hoc argumētum eſt difficile contra illam partem in qua tenetur ꝙ quilibet actus bonus poteſt fieri malus.] ¶ Difficultas eſt: vtrū ſolus ille actꝰ qui a charitate ꝓcedit: ſit meritoꝛiꝰ gratie ⁊ gl̄ie? Et videtur ꝙ non. ſit foꝛtes

Scđa ꝓpoſitio.

Tertia ꝓpoſitio.

Additio.

in mortali:ꝛ eliciat actū bonum / quem cōtinuet quouſq; ſit in gr̄a.ꝛ ſecūdo capio diſpoſitionē qua q̄s ſe diſponit ad remiſſionē pcti/ et infuſionē gratie. talis diſpoſitio pre cedit natura gratiam / ergo non eſt a gratia / ꝛ per conſe quens nō eſt meritoria. patet: quia oīs actus moraliter bo nus in gratia fact⁹ eſt meritori⁹ vite eterne / p̄cipue ſi fe ratur in deū tanq̄ in vltimum finem. Pro iſta difficultate qua queritur vtrū ꝓ ſolo actu elicito ex charitate debeꝛ nouus grad⁹ glorie aut gratie / eſt duplex mod⁹ dicendi: vt ſit ſortes qui pri⁹ caruit gratia: iam elicit diſpōnem pre uiam ad gratiā:ꝛ poteſt illā elicere in inſtanti: verūtamē iſta diſpoſitio nō eſt a gratia / ſed potius videtur q̄ gr̄a ſit ab illa diſpoſitiōe ſaltē p̄paratiue. Dicūt p̄mi: q̄ talis diſ poſitio licet i eſſe nature p̄cedat gratiā / in eſſe tamē gra tifico vl̄ acceptatiōis a deo / ſequiꝛ ipſam gratiam:ꝛ ſcōm tale eſſe eſt a gratia. Sed hoc non intelligo / q2 q̄ro an ſub ſtantia actus illi⁹ ſit gratia: ita q̄ iſte act⁹ realiter ſit intē ſior gradualiter q̄ foret ſi nō haberet gratiā.ꝛ ideo reſpō det Gabriel in ſcd̄o q̄ ꝓ illo inſtāti ille act⁹ nō eſt merito rius nec gratie nec glorie / licet pro illo de cōgruo deꝛ gra tia ꝛ gloria. Igiꝛ tenēdo vniuerſaliꝛ q̄ ad eſſe meritoriū requiriꝛ cōcurſus gratie / ille act⁹ non eſt meritorius ꝓ ta li inſtanti ꝓ quo elicitur: ſed poſtea ſi libere cōtinueꝛ / erit meritori⁹ de nouo. Sȝ cōtra. pro illo inſtāti eſt gratia: et gratie nō repugnat in illo inſtāti primo ſui eſſe agere / ꝛ ē naturaliter ꝓductiua act⁹: vt ſol in primo inſtāti quo pro ducebatur / emittebat lumē. Cōcediꝛ q̄ in hoc inſtāti gr̄a agit:ꝛ q̄ non repugnat illi agere / ꝛ q̄ naturaliter ē ꝓdu ctiua act⁹: ſed nego q̄ agat in hoc inſtāti ad talē actum / quia repugnat ei agere actum ipſam natura precedentē: ꝛ ratio eſt: nā bene ſequiꝛ: efficit iſtū actū: ḡ eſt natura pri or. ideo iplicat ꝯtradictionē q̄ talis actus ſit natura prior ipſa gratia / ꝛ q̄ ipſa agat ad iſtū actū ꝓducēdū: ſȝ poſtea

Additio. charitas cōſeruabit talē a ſola volūtate productū. [Videꝛ mihi q̄ ꝓpter imꝑfectionē habit⁹ nō eſt nat⁹ agere in pri mo inſtāti ſui eſſe. Sȝ cōtra hoc ē apparētia: q2 act⁹ ꝓce dēs ab habitu / ē imꝑfectior charitate infuſa. ḡ ſi act⁹ pōt agere in p̄mo inſtāti / et charitas īfuſa. Propterea Gabri el videꝛ bn̄dicere q̄ charitas nō poteſt agere niſi cū cona tu volūtatis quam precedit prioritate nature.

¶ De diminutione charitatis. Cap. xiij.

Viſum eſt de augmēto charitatſ:ꝛ terminata eſt difficultas ſcd̄ȝ duplicē opinionē: an cha ritas a quolibet actu elicito augeaꝛ. Nūc ꝯſe quenter: videdū eſt de diminutione charita tiſ: vtrū videlicet charitas poſſit diminui. Re

linquo difficultatem communē/ vtrum detur ſummū ad
quod charitas ſit augmentabilis vel augmentari poteſt:
qꝛ iam ſatis hoc determinatū eſt cum ageretur de habiti
bus acq̄ſitis:cum ſit idem iudicium. Unde de lege datꝛ ſū
ma charitas quā poſſum habere/ vel minima quā nō:quia
de lege datur certū tēpus vltra quod nō viuā/ ⁊ in tali tē
poꝛe nō:poſſum infinitos act⁹ habere. ideo datur certus
numerus actuū vltra quem nō poſſum elicere alios act⁹.
quo facto charitas q̄ quis meretur per illos act⁹/ eſt finita
de lege. Sed redeo ad difficultatē motam/ videlicet vtrū
charitas poſſit diminui. Unde charitatē poſſe diminui/
dupliciꝛ itelligiꝛ. Uno modo demeritoꝛie de lege.i.ꝙ poſ
ſit dari aliquis act⁹ qui de lege erit ſolū demeritoꝛi⁹ pre-
ciſe perditiōis vni⁹ ꝑtis charitatꝭ:⁊ illo actu habito ꝑde-
tur preciſe tāta pars charitatꝭ/ ⁊ nō tota:queadmodū da
tur aliq̄s act⁹ meritoꝛi⁹ ꝑciſe certe partis. Uñ certū eſt ꝙ
charitas īfuſa ñ diminuiꝛ actiue niſi demeritoꝛie:qꝛ ſicut
a ſolo deo ꝓducibilis eſt:ita a ſolo deo coꝛrūpiꝛ. Alio mo-
do intelligiꝛ ꝙ charitas ſimpliciꝛ ⁊ abſolute ſit diminui-
bilis ſiue de lege/ ſiue preter legē/ ſiue ꝯtra legē. Hoc ſup
poſito diciꝛ ꝙ charitas i ſcđo ſēſu ē diminuibilis. Patet.
bene ſeq̄tur. charitas eſt augmētabilis: ergo eſt diminui-
bilis ſimpliciter ⁊ abſolute. Patet conſequētia. bñ ſequiꝛ.
eſt augmētabilis/ ergo poteſt illi addi vn⁹ gradus de no-
uo ſeoꝛſum. ⁊ vltra. ergo de⁹ poteſt ſeoꝛſum coꝛrūpere il-
lū gradū. quo facto diminueꝛ: ⁊ ſic eſt diminuibilis ſim-
pliciter ⁊ abſolute. ¶ Secūda propoſitio. Charitas nō eſt · Scđa ꝓpoſitio.
diminuibilis primo modo. Cōtra hāc ꝓpoſitionē ſūt due
opiniones: quib⁹ viſis ⁊ impugnatis ꝓbabiꝛ noſtra ſcđa
propoſitio. ¶ Prima quā videtur tenere Altiſſi. eſt ꝙ cha
ritas diminuitur ꝑ venialia:hoc modo.ſ.ꝙ primum venia
le aufert vnam partem: ſecundū veniale(ꝗuis eque ḡue
ſicut primū)non aufert tātum ſicut primum/ ſed ſolū ſub-
duplum:vt ſi primū veniale auferat vnum gradum/ ſecū-
dum veniale ꝗuis eque graue nō auferet niſi mediū gra
dum:⁊ tertiū veniale ſubduplū ad ſcđm: ⁊ quartū ad ter
tium:⁊ ſic cōſequēter. ⁊ iſto modo ſcđm hāc opinionē ve-
nialia nō poſſunt diminuere charitatē vſq₃ ad nō gradū/
ꝗtūcunq₃ illa venialia multiplicenꝛ. ⁊ ſic venialia equa-
lis grauitatis non auferunt equales partes eiuſdē chari-
tatꝭ/ ſcđm Al. ⁊ nunq₃ remittiꝛ vſq₃ ad nō ḡdū ꝑ venialia:
ſicut habilitas ad bonū/ remittiꝛ ꝑ malū actū:⁊ ꝗtūcūq₃
multiplicenꝛ mali act⁹/ nūq₃ abſoꝛbeꝛ hō qui remaneat ſē
ꝑ aliq̄d habilitatꝭ ad bonū. Alia ē opinio Richardi clymē
toꝛ/ ꝙ charitas diminuiꝛ ꝑ venialia ſecundū certā graui-
tatē illoꝛū/ ⁊ ꝑ partes eiuſdē ꝗtitatis etiā: vt ſit foꝛtes ha

bens charitatem vt. viij. cōmittit vnum veniale certe gra
uitatis. ſecundum eum tale veniale aufert vnam partē il
lius charitatis vt. viij. gratia exempli aufert vnum gradū
demeritorie. elicit poſtea aliud veniale tāte grauitatis cū
primo. tale aufert vnū alium gradum charitatis: et ſic per il-
la duo venialia remanet charitas preciſe intēſa. vt. vj. et
ſic per. viij. venialia eiuſdē grauitatis cum primo aufert
tota charitas. ¶ Et cum arguitur cōtra eū: ergo charitas
poteſt perdi per ſola venialia: negat cōſequentiā: quia quā-
do elicit vltimū veniale / qd. ſ. eſt demeritoriū perditionis
totius charitatis que reſtat / dicit quod tunc nō peccat ſolū
venialiter / ſed mortaliter: nō quod peccet mortaliter per venia
le quod elicit: ſed peccat mortaliter omiſſiue / quia tenetur
ſeruare charitatem quam nō ſeruat: ideo peccat mortali
ter. et iſte ſunt due opiniones oppoſite ſecunde poſitioni
ſuperius poſite: que licet nō ſint multū probabiles / neque ap-
parentes: nō tamē ſunt heretice. ideo arguitur cōtra am-
bas. Primo ſic. ſequitur quod pro veniali quis puniretur eterna-
liter et pena perpetua. Patet ſic: ſit ſortes qui preciſe habet
gratiā baptiſmalē: et nullam aliam: et primus actus quē eli-
cit / ſit venialis / nō ſufficiens tamē ad demerēdū perditio
nem totius charitatis / ſed ſolum vnius partis: et decedat ime
diate poſt illud veniale cōmiſſum ſine quocūque bono mo-
tu. i. merito perſonali. tūc ſolum premiabitur ratione chari
tatis / et nō ratione operū. ergo ſcd'm valorem charitatis in
qua decedit. ergo premiabitur minus perpetuo quam paruulus
decedēs immediate poſt baptiſmū: et pro veniali ſolū ſiue
ratiōe illius: ergo illo gradu certo glorie quo paruulus premiabi
tur pluſquam ipſe ſortes / eternaliter priuabitur ratione illius ve-
nialis. et vltra. ergo pctm̄ veniale punietur eternaliter pena
dāni / que eſt maxima pena. Nā oīs priuatio boni qd alias in
eſſet / et nūc non ineſt ratione culpe / dicitur pena dāni: alias
paruuli decedētes in originali / nō punirentur pena dāni. hoc
eſt manifeſte falſū: et contra oēs doc. ergo vtraque iſtarum duarū
poſitionū eſt falſa. et hoc argumētū equaliter currit cōtra

Additio. ambas opiniones. [Hoc argumētū eſt apparēs: ſed qui vel-
lent cōteruire / diceret quod nō ſufficienter deſcribitur pena dā
ni: ſed addēdū eſt / ratiōe culpe mortalis in ſe vel in altero.
Sed fieret replica de obſtetricibus que meruerūt bonū
tēporale / a quo potuerūt impediri per ſolū pctm̄ veniale]
¶ Scd'o arguitur cōtra ſecūdam opinionē. ſequitur quod quilibet
quicunque peccat venialiter / quod teneretur cōfiteri de illis ve-
nialibus vel ſaltē de omiſſiōe. patet. incertū ē ſorti quātam cha-
ritatē habeat. ergo incertū ē ei ſi habeat maiorē quam per ve
niale demereatur corrūpi. et vltra. ergo incertū eſt ei an pec
cet mortaliter. ergo tenetur ad minus cōfiteri ſub dubio de ve

nialibus. cõſequens eſt abſurdũ apud oẽs doc. Quis enim
multiplicent venialia ſine termino/ non tenemur illa cõfi
teri. ⁊ eſſet difficile multũ multiplicare ſecundũ illã opi-
nionẽ/ quin charitatẽ corrũperent. Relinquũtur ergo iſte
opiniones tanq̃ minus ꝓbabiles. et ꝓbatur ſecũda ꝓpoſi
tio ꝙ nõ poſſit charitas diminui: qꝛ ſi ſic/ hoc eſſet per ve-
niale vel ꝑ mortale. nõ per veniale/ vt probatum eſt. nec ꝑ
mortale/ qꝛ mortale nõ illã diminuit: imo totaliter aufert
demeritorie. igitur reſolutorie habent iſte due propoſitio
nes vere. Prima/ ꝙ ſimpliciter et abſolute poteſt diminui
charitas. Secũda/ ꝙ non poteſt diminui de lege. ¶ Cõtra
hãc ſecundã ꝓpoſitionẽ Gre. in. xvij. d. j. et de Aliaco poſt
eũ faciunt tale argumentũ. Sit ſortes qui habeat charita
tẽ vt. iiij. eliciat actũ meritoriũ quo augeat preciſe ſuam
charitatẽ per vnũ gradũ/ ita ꝙ talis actus ſit preciſe me-
ritorius vt vnũ: ⁊ talis gradus ſit. a. tũc charitas ſortis ha
bebit quinq̃ gradus. tũc ſic arguit. poteſt dari vnus act⁹
preciſe demeritorius vnius gradus/ ſicut actus erat meri
torius vnius gradus. ergo illo actu deperdit preciſe tan-
tum de charitate quantũ acquirebatur per actũ merito-
rium vt vnũ: ⁊ per conſequẽs remittitur charitas/ ⁊ nõ to-
taliter aufertur. Qꝫ poſſit dari actus eque demeritorius/
patet. poteſt dari actus minus meritori⁹/ puta veniale/ et
poteſt dari magis demeritori⁹: ergo poteſt dari vnus equa
liter demeritorius ſicut. a. actus meritori⁹. ¶ Ad argumẽ
tum admitto caſum/ ⁊ diſtinguo ꝙ poſſit dari actus eque
demeritorius preciſe ſicut eſt actus. a. meritorius: vel in il
la diſpoſitione in qua nũc eſt ſortes/ puta habendo gratiã
vt. v. ⁊ ſic negatur. vel ꝙ poſſit dari eque demeritori⁹ ſim
pliciter: ⁊ ſic cõceditur. Dico ſcḋo ꝙ actus nõ ſunt ꝯpara-
biles adinuicẽ ſcḋm meritũ ⁊ demeritũ. et tũc argumẽtũ
eſſet fruſtratũ. ſed hoc admiſſo/ dico ꝙ poſtq̃ habet chari
tatẽ vt quinq̃/ non põt dari aliq̃s eque demeritori⁹ preci
ſe. nã ſortes meretur augmẽtũ vnius gradus grẽ/ et certũ
gradũ beatitudinis: ⁊ nõ totã btitudinẽ ex illo gradu. a. qꝛ
grẽ precedẽti correſpõdet aliquid btitudinis: ⁊ ſortes nõ
põt elicere actũ demeritoriũ mortaliter q̃n demereat totã
beatitudinẽ q̃ eſt dign⁹. ergo plus demeret de perditiõe
grẽ et btitudinis q̃ prius merebat de acquiſitione ꝑ actũ
meritoriũ vnius grad⁹: ⁊ ꝓter hoc demeret penã ſenſus. g̃
nõ põt dari aliq̃s actus demeritori⁹ q̃n ſit magis demeri-
torius q̃ meritori⁹ erat p̃ciſe actus vni⁹ gradus. ſꝫ ſimpli
citer ⁊ abſolute põt dari equaliter meritori⁹ ⁊ demeritori⁹
ſꝫ nõ cũ iſta circũſtãtia in hñte charitatẽ vt q̃nq̃/ vł ĩ illo
q̃ imediate habuit. ¶ Tertia ꝓpõ. Pctm̃ veniale bñ remit
tit feruorẽ charitatis/ vñ feruor charitatꝭ infuſe eſt act⁹ ex

Veniale remittit feruorem charita-tis.

charitate infuſa elicit⁹ | vel eſt habitus acquiſitus ex illo actu: vt dicit de Aliaco. vt fortes habens charitatem infuſam | ex tali charitate infuſa elicit dilectionē dei ſuper omnia. talis dilectio ē feruor charitatꝭ infuſe: ⁊ ex illo actu derelinquitur habit⁹ aliquis q̄ vocatur etiā feruor charitatis infuſe. Probatur tertia propoſitio. ſit aliquis diligens deū ſuper oīa: cū hoc peccet venialiter | amādo creaturā. tūc non tm̄ diligit deū ſuper oīa q̄tum diligeret ſi nō haberet illā dilectionem venialē creature | q꞉ plurib⁹ intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. ergo occaſionaliter remittitur. i. reddit̄ minus intēſus q̄ foret ſine tali actu veniali. Preterea certū eſt ꝙ ipſe actus venialis remittit habitū acquiſitū ex actibus cōtrarijs. ⁊ illi actus cōtrarij erant a charitate | q꞉ erāt meritorij: ergo peccatū veniale remittit feruorē charitatꝭ. Sȝ queſtio eſt vtrū poſſit totaliter auferre charitatē ſiue feruorē charitatis. Dicitur ꝙ aliq̄d veniale aliquē feruorē totaliter poteſt auferre | ⁊ eſt ei incōpoſſibile: vt veniale quo volo mētiri iocoſe | eſt incōpoſſibile nolitioni qua nolo mētiri iocoſe. ſȝ nullū veniale eſt incōpoſſibile cuicūq꞉ feruori ſimpliciter: vt quocūq꞉ dato erit dabilis aliquis feruor charitatis cui non repugnat: licet alijs feruorib⁹ repugnet: ⁊ ſic aliq̄d veniale pōt aliquē feruorē totaliter diminuere ꝯtrarie | ſed nō demeritorie. ¶ Dubitatur vtrū ſit aliq̄d peccatū veniale quod ſit incōpoſſibile cuilibet merito: hoc eſt an iſta ſint incōpoſſibilia | mereri | ⁊ peccare venialiter? Et apparet ꝙ nō: q꞉ veniale nullā aufert charitatem: ergo. Jn oppoſitū arguitur. odium dei ſubreptitiū non ſtat cū merito. pȝ. bene ſequit̄. iſte meret̄: ergo habet actū q̄ eſt dilectio dei ſuper omnia | vel q̄ ex illa ꝓcedit. nā qui meretur | oportet ipſum habere actū immediate circa deū | vel circa creaturā impatū a dilectiōe dei ſuper oīa. ſed implicat ꝙ quis habeat odium dei ſubreptitiū | et ꝙ amet deū ſuper omnia: cū nullus poſſit ſimul amare et odire idem obiectū. Cum ergo queritur vtrū ſit aliquod veniale q̄d cuilibet merito repugnet: dico ꝙ nō: q꞉ odiū dei ſubreptitiū (ſupponendo ꝙ ſit tale | nā ockam in quodlibetis dicit nullum tale eſſe ponendum) et odire deū illo: ⁊ mereri: implicat: q꞉ odire deum | et amare eum ſecundum eandem rationē ⁊ adequate | implicat: ſȝ nō implicat odire deū ⁊ eum amare ſecundū diuerſas rationes: vt non implicat odire ſubreptitie | ⁊ amare deliberate. ſed hoc cōceſſo ꝙ iſta duo non ſtent: vt mereatur | oportet diligere deum ſuper omnia: ideo odium ſubreptitiū ſtabit cū merito actuali imperato a dilectione dei.

¶ De reſurgente a peccato an reſurgat ad maiorem gratiam et gloriam. Ca. xiiij.

Conſequēter querit̄ vtrū qui cecidit a gratia/
⁊ poſtea reſurgit/ reſurgat ad maiorē gr̄am?
Et omitto modos quibus reſurgit: q2 notum
eſt ꝙ nullus reſurgit ad gratiā niſi per peni=
tētiā. Quātū ad hoc ſit prima ꝓpoſitio. Qui
cūqꝫ reſurgit a peccato mortali/ ad min⁹ ſem
per reſurgit ad equalē gloriam/ ſiue ad dignitatē equalis
glorie/ ſiue ad acceptationē ad equalē gloriā: quod idem
eſt. Vn̄ exiſtens in mortali ſecundū pñtē iuſtitiā non
eſt acceptatus ad gloriā: ſed quando reſurgit/ non ſolū re
ſurgit ad habitū infuſum.i. ad gratiā/ ſed de nouo ad ac=
ceptationē ad gloriam ſcd̄m pñtem iuſtitiā. probatur
propoſitio: q2 oppoſito dato ſequit̄ ꝙ quis pro peccato di=
miſſo eternaliter puniret̄. et iſta eſt vnica ratio efficax ad
hoc ꝓbandū. Pꝫ conſequentia. bn̄ ſequit̄: iſte reſurgit ad
minorem acceptationē glorie ꝙ̄ prius fuit acceptat⁹: ergo
ſi nūc decederet/ min⁹ premiabit̄ ꝙ̄ ſi deceſſiſſet ante ca=
ſum.i. an̄ꝙ̄ cecidiſſet a gratia. hec ꝯſequētia eſt euidēs. et
vltra. iſte minus premiabit̄ ſi nūc decedat ꝙ̄ ſi deceſſiſſet
an̄ꝙ̄ caderet a gr̄a: ergo ꝑ aliquē gradū min⁹ premiabit̄.
ergo illo gradu ꝑpetuo priuabit̄ ꝓpter caſum. tūc ſic ar=
guit̄. illo gradu perpetuo priuabit̄ ꝓpter illud pctm̄: ergo
ꝓpter peccatū dimiſſum ꝑpetuo priuabit̄. et illa priuatio
eſt pena: ergo puniet̄ ꝑpetuo ꝓ peccato dimiſſo. cōſequēs
eſt falſum. pꝫ per Ezechielē: Si conuertat̄ peccator/ om= Ezechie.
nium iniquitatū eius nō recordabor. ſupple quātū ad pu= xviij.
nitionē eternā. igitur prima ꝓpō vera. Secūda propoſitio
ꝓbabilis: et etiā eius oppoſitū ꝓbabile eſt. Quicūqꝫ reſur
git/ ad minus reſurgit ad equalē gr̄am. Iſta nō poteſt ita
efficaciter ꝓbari ſicut prima/ et ſupponit ꝙ preciſe penes
equalitatē vel inequalitatē gratiaꝝ ſit equalitas vel ine=
qualitas acceptatiōis ad gloriā ſcd̄m pñtē iuſtitiā. Et
iā prius allegate ſunt opiniones contrarie ꝙ nō ſolū valo=
ri gr̄e correſpondet valor glorie / ſed valori gr̄e et valori
operū. Vn̄ dicit Sco. ꝙ nō ſemper opꝫ hominē reſurgere
ad equalē gratiā / ſed opꝫ ſemper ipſum reſurgere ad ma
iorem gloriā. tn̄ ſuadeo iſtā ſecundā ꝓpoſitionē quaſi eo=
dē argumēto ſicut primā. Arguit̄ ſic. ꝙuis non ſolum re=
ſpondeat valor glorie valori gratie: cuilibet tn̄ gratie ali=
quid glorie correſpōdet diſtinctū (ſcd̄m illam opinionē) a
gloria q̄ correſpōdet operib⁹. ergo ſi ſortes reſurgat ad mi
norē gratiā/ etiā reſurget ad acceptationē minori glorie.
cōſequēs eſt improbatū in pͥma ꝓpoſitione: ꝙuis non re=
ſurgat a debito toti⁹ glorie ſoli gr̄e debite/ nihilomin⁹ cui
libet gradui gr̄e correſpondet aliquid glorie debitū a gr̄a
correſpōdēte gr̄e/ ⁊ a gloria correſpōdēte operib⁹. ergo ſi

reſurgit ad minorē gratiā/ſimiliter etiā ad minorem glo=riā. nam bene ſequitur. reſurgit ad minorē gloriā debitā gratie: ergo ſimpliciter reſurgit ad minorē gloriā. patet: ſortes qui reſurgit/ quantum ad debitū operibus reſurgit ad equalē gloriā: ſ3 ex parte gratie reſurgit ad minorē: er=go reſpiciendo ad totalem gloriā ad quā reſurgit/ talis re ſurgit ad minorem gloriā. Conſequēs eſt improbatū in pri ma ꝓpoſitione: ergo propoſitio ſecūda relinquiť vtcunq̧ probata.

Tertia ꝓpoſitio.

¶ Tertia ꝓpoſitio quam multi ponunt/ ꝛ in qua ē quaſi tota difficultas. Quicūq̧ reſurgit/ reſurgit ad ma=iorem ꝛ gratiā et gloriam. Patet: quicūq̧ reſurgit/ primo reſurgit ad omnē gratiam quā prius habuit/ ꝛ ad oēm glo riā prius ſibi debitam: et cum hoc reſurgit ad vnū gradū gr̄e quem non habebat / et ad vnū gradū glorie qui prius illi non debebať. igitur tertia ꝓpoſitio vera. Prima pars huius ꝓpoſitionis pꝫ ex ſecunda ꝓpoſitione: ꝛ ſcḋa ex pri ma. Tertia pars patet: ſcꝫ ꝙ reſurgat ad gradum gr̄e quē prius nō habebat: ꝛ glorie qui prius ei nō debebatur. nam quicunq̧ reſurgit/ hoc eſt per opus meritoriū. ergo ratio=ne illius operis meretur gradū gratie quē nunq̄ habuit/ et vnū gradum glorie qui nunq̄ fuit ei prius debitus. igiť. Et iſta eſt ꝓpoſitio guillermi pariſienſis in libro de ſacra=mētis tractatu de ꝓuidētia. Vñ non eſt difficultas ꝙ qui cunq̧ reſurgit per ſacramētū / quin reſurgat ad vnū gra=dū gratie ꝛ gl'ie nō prius habite nec debite: q2 ex vi operis operati ꝯfertur. Sꝫ eſt difficultas de illo qui reſurgit ſine ſacramētis: hoc eſt ex vi operis operātis. i. ex diſpoſitione ꝛ bono motu volūtatꝭ. ꝛ ꝙ ſit difficultas/ ſic ſuadeo. ſit ſor tes q̄ cecidit a gr̄a ꝛ gloria vt octo. reſurgit a peccato per ꝯtritionē ſolū. in primo inſtanti quo eſt in gratia/ nō eſt di=gnus maiori gloria q̄ prius: ergo nō reſurgit ad maiorem gloriā. Patet añcedens. in primo inſtanti in quo eſt in gra tia poſt caſum/ nullū opus elicuit ex gr̄a: ergo poſt caſum nihil meruit de gloria: ꝛ nō acquirit aliq̄d de gloria ex vi operis opati. igitur. vñ dictū eſt ꝙ nullū opus eſt merito=riū niſi ſit ex gratia. ideo cū diſpoſitio eſt prior natura q̄ gratia: nō eſt meritoria. Vñ ſortes reſurgens/ ex vi operis operātis in hoc inſtanti nō meretur aliq̄d glorie. pꝫ: q2 in hoc inſtanti non operatur ex gr̄a. ꝛ poſt caſum nunq̄ ope=ratus eſt ex gr̄a: ergo poſt caſum nō eſt dignus maiori glo=ria q̄ erat anteq̄ caderet. ꝛ hoc apparet multū ꝓbabile: ꝛ hoc videť ſentire Eliphat in prima diſtinctione ꝙ quicūq̧ reſurgit/ ex vi operis operātis reſurgit ad equalitatē gr̄e. Sꝫ cōtra hoc arguiť. ſi iſte ſurgeret (non dico reſurgeret) ita ꝙ nunq̄ fuiſſet in gr̄a prius: ſurgeret per opus operās ad aliquē gradū gratie quē nunq̄ habuit: ergo rōne iſtius

boni motus ꝙuis non ſit a charitate/ debetur aliquis gradus gratie. ergo cum reſurgit/ non ſolū reſurgit ad gratiā quam habuit ante caſum/ ſed cum hoc ad gradum vltra qui debetur illi diſpoſitioni per quam reſurgit. et ponitur talis analogia/ ſit ſortes adultus non baptizatus/ ꝗ nunꝗ fuit in gratia. eſt poſſibile ꝙ acquirat gratiā ex vi operis operantis: id eſt per bonū motum voluntatis quo vult effici chriſtianus et baptizari/ ſed nō habet opportunitatē/ quia non inuenit ſacerdotem paratum. & ſi eum peniteat veteris vite/ ſibi cōfertur gratia anteꝗ recipiat ſacramētum baptiſmi: et talis nunꝗ habuit gratiam: & non cōfertur niſi per opus operans. ergo iſti diſpoſitioni que eſt bonus motus ſortis/ debetur aliquid gratie: et nō minus debetur ei ꝙ ſi fuiſſet prius in gratia. ꝗ ille qui fuit ꝑus in gratia/ reſurgens per bonum motum/ non ſolum reſurgit ad equalem/ ſed etiam ad maiorem gratiam/ et ex conſequenti ad maiorem gloriā ei debitam. et hoc videtur mihi concedendum. [Hoc argumentū eſt bonum ad probandum ꝙ in primo inſtāti quo gratia infunditur/ concurrit ad actū: alioquin aliquis habebit vitam eternā qui nunꝗ elicuit actū meritoriū/ et non habuit ſacramentū vllum: quod non concedo.] Et ad argumentum in oppoſitum: quando quis reſurgit/ in primo inſtanti verum eſt dicere ꝙ non meretur per bonum motum quo reſurgit. ergo nec meretur gloriam/ quia per quecunꝗ meretur gloriam/ meretur gratiam: nec prius merebatur poſt caſum a gratia/ quia non operabatur ex gratia. ergo meretur/ nec ante merebaẗ. dico admittēdo caſum ꝙ ſortes in hoc primo inſtāti reſurgat per bonum motū/ verum eſt ꝙ in illo non meretur de condigno/ q2 iſte bonus motus eſt a ſola natura/ & non a charitate (etiam ſuppoſito auxilio diuino) ſed dico ꝙ meretur de congruo: q2 ex diſpoſitione qua habet talia/ ſm legem deus infundet gratiam. ſed vltra illam infundetur aliquid gratie ratione illius diſpoſitionis/ & conſequēter meretur aliquid glorie. ¶ Difficultas circa ſecūdam & tertiā propoſitiones. Ex illis ſequitur ꝙ aliquis reſurgeret/ & non poſſet dari certus gradus gratie ad quam reſurgeret. patet. capio ſortem qui per totam horam precedentē terminatā ad hoc inſtans merebatur intendēdo bonum motum ſucceſſiue. in hoc inſtanti terminante horam peccet mortaliter/ q2 in illo inſtāti poteſt elicere volitionem ꝓhibitam/ vel omittere aliquid quod precipitur eliciēdum pro illo inſtanti ſub pena peccati mortalis. illo caſu poſito arguitur ſic. non daẗ certus gradus grē a quo cadit: ergo quādo reſurgit/ non datur certus gradus gratie ad quā reſurgit. pt3 antecedens. primo in hoc inſtanti Additio.

iſte non habet gratiā / quia eſt in mortali per caſum poſitum: ⁊ nō poteſt dari maxima gratia quā habuit prius. ergo non datur maximus gradus gratie a quo cadit. conſequētia eſt certa. et minor pbatur. quacūqȝ gratia ſignata ante illud inſtans / adhuc aliquid merebatur qđ addebatᷓ illi gratie precedēti. ergo illa nō erat ſumma. Unde communiter dicitᷓ apud Gregorium / ſi ſit aliqua qualitas que ſucceſſiue intēdatur vſqȝ ad aliquod inſtans: ⁊ in illo annihiletur tota a deo / ꝙ non datur certus gradus qualitatis qui fuerit. ergo in propoſito ſi ſortes per totam horam mereatur vſqȝ ad hoc inſtans / et in hoc inſtāti peccet: nō datur ſummus gradus a quo cadit. et non reſurgit niſi ad illam a qua cecidit / et ad illam que debetᷓ diſpoſitioni per quam reſurgit. ergo cum non detur ſummū a quo cadit / nō dabitur ſumma gratia ad quam reſurget: ⁊ hoc eſt impoſſibile ꝙ ſit aliqua qualitas in inſtanti quin detur ſummum eius. Dico ꝙ iſta ſunt concedēda. Primū: non datur ſumma gratia quam ſortes habuit. Scđm: non datur ſumma gratia qua ſortes fuit dignus. ⁊ ſic non datur nec ſumma gratia a qua cecidit / nec ſumma gloria a cuius debito cadit. nam quocūqȝ gradu glīe ſortes fuit dign⁹ / in inſtāti poſteriori maiori fuit dign⁹. quācūqȝ gratiā in inſtāti habuerit / in inſtanti poſteriori maiorem potuit habere. Tertium concedendū ꝙ quādo reſurgit / non ſolum reſurgit ad gratiā quam habuerit / nec ſolum ad debitū glorie prius debite: ſed reſurgit ad totam gratiam quam habuiſſet in illo inſtanti / et ad totum debitum glorie que debita fuiſſet in illo inſtanti. Datur analogia. aliquis adultus accedit ad baptiſmum / baptizatur: tamen ponit obicem ne recipiat gratiam baptiſmalē. ſi poſtea reſurgat talis / reſurget ad illam quā habuiſſet in baptiſmate ſi non poſuiſſet obicem. Similiter dico in propoſito. Sortes per totum tēpus meretur augmentum gratie ſucceſſiue vſqȝ ad illud inſtans terminans horam: ⁊ in illo ponit obicem: ⁊ ſi non poſuiſſet / in illo inſtanti fuiſſet gratia intenſior et maior gloria debita ꝙ̄ prius / ꝙ̄uis non fuiſſet in illo inſtanti primo merita / capiēdo ly merita nominaliter. Ideo cum reſurgit / reſurget ad totum illud quod habuiſſet et debitū fuiſſet ei in illo inſtanti. Et hec dicta ſufficiant de virtutibus theologicis.

Tractatus tertius de virtutibus moralibus et vitijs oppoſitis.

De diuiſione virtutis in moralē ⁊ intellectualē. Capitulum primum.

IMpoſito fine de virtutibꝰ ſuperhu
manis.i.thelogicis:ꝯſequēter agē-
dum eſt de virtutibus humanis. et
preſupponitur diſtinctio poſita ſu-
pra quando querebatur quomodo
differunt theologice et humane.
¶Dictum enim eſt quia humane
ſunt circa aliquod obiectum ſcđm
aliquam rationem que nō excedit
humanā rationē.¶Itē ſunt acqui
ſite/alie vero infuſe. Unde. S. Tho
mas nullas ponit theologicas acquiſitas. His ſuppoſitis:
queritur vtrum virtus bene diuidat in intellectualem et
moralem? Et apparet ꝙ non. virtus intellectualis non eſt
virtus. ergo virtus non bene diuiditur in intellectualem
et moralem. patet antecedens. habitus ille non eſt virtus
cuius actus eſt indifferens ad bonitatem vel malitiā. ſed
actus virtutis intellectualis eſt huiuſmodi. igitur. Relin-
quo maiorem ſatis notam ex auctoritate Auguſtini dicē-
tis: Uirtutibus nunꝗ contingit male vti: ſupple elicitiue.
hoc eſt/ nunꝗ cōtingit actum habitus virtuoſi eſſe malū.
patet minor. inter virtutes intellectuales vna ponit ſciē-
tia. ſed actus ſcientificus eſt indifferens ad bonum et ad
malum. nam ſtat aliquē ex habitu ſciētifico elicere actū/
ꝛ illum in bonum ꝛ in malum finem ordinare. ideo actus
virtutis intellectualis eſt indifferēs ꝛ ad bonum ꝛ ad ma-
lum. Igitur virtus nō bene diuiditur prima ſui diuiſione
in moralem ꝛ intellectualem. ¶In oppoſitum tamen eſt
Ariſtoteles ſexto ethicorum/ qui poſtꝗ tractauit de virtu
tibus moralibus in precedentibus libris/ conſequenter in
ipſo ſexto tractat de intellectualibus. ¶Pro ſolutione hu
ius difficultatis notandum eſt ex doctrina ſancti Thome
ꝙ aliquis habitus dupliciter dicitur virtus. Uno modo qꝛ
facit facultatem alicuius operatiōis bonam que de facto
eſt vel poteſt eſſe bona. Secundo modo quia facit vſum il
lius habitus eſſe de facto virtuoſum. Primo modo dicit
virtutes intellectuales eſſe virtutes. Nam ſciētia facit fa-
cultatem ad actum ſcientificum/ qui actus eſt bona ope-
ratio ipſi potentie intellectiue. Similiter intellectus ha-
bitus facit facultatem ad aſſenſum premiſſaꝝ ſiue princi-
piorum: que ſunt operationes bone intellectui potentie:
ſed habitus non facit ꝙ vſus ſuimet ſit bonus ꝛ virtuoſus/
qꝛ hoc depēdet ex libero arbitrio volūtatis: hoc eſt/ talis
habitus non inclinat ad hoc vt vſus eius ſit bonus. patet/
nunꝗ aliquis vſus eſt bonus aut virtuoſus/ niſi per actū
voluntatis. ſed habitꝰ intellectuales non inclināt ad actꝰ

voluntatis. ergo ſm ſe non inclinant ad hoc vt vſus ad il-
lam operationē ſit bonus. Habet ergo ꝙ capiendo virtu-
tem primo modo, virtutes intellectuales ſunt virtutes: ⁊
non ſcdo modo: qꝛ ſcdo modo capiendo, ſole virtutes mo-
rales ſunt virtutes. et in prima diuiſione capitur virtus vt
eſt quid cōmune ad illas duas acceptiones nunc poſitas.
Ideo reſpondetur ad argumētum prius factum, habitus
ille non eſt virtus, cuius actus eſt indifferens ad bonum
et ad malum. verum eſt ꝙ habitus ille non eſt virtus ſecū
do modo, cuius actus eſt indifferens: ſed bene primo mo-
do dico ꝙ aliquis habitus eſt virtus, cuiꝰ actus eſt indiffe-
rens ad bonitatē vel malitiā, puta per bonā vel malā rela
tionē voluntatis in finē. Unde ſtat actum alicuiꝰ habitus
artis eſſe malum, ꝑpter malam relationē. De diſtinctione
virtutum intellectualiū adinuicem, non intendo pro nūc
tractare: ſed accedo ad morales, mouēdo queſtionem de
diſtinctione illarum abinuicem in cōmuni: ¶ Utrum ſcili-
cet bene diſtinguātur in prudentiā, fortitudinē, iuſtitiā,
et tēperantiā? Et videtur ꝙ non, qꝛ prudētia eſt virtus in
tellectualis: ergo non debet poni inter morales. ptꝫ ante-
cedens, qꝛ actus prudentialis eſt iudicare de agēdis. mo-
do iudicare eſt actus intellectus: ergo et eius habitus: qꝛ
habitus ⁊ actus ab eo elicitus ſemꝑ ſunt in eadem poten
tia. Non eſt difficultas de alijs tribꝰ quin ſint morales: ſed
difficultas eſt de ipſa prudētia. ¶ Unde prudentia ſcdm
eſſentiā eius eſt intellectualis, qꝛ eſt ſubiectiue in intelle-
ctu: ⁊ eiꝰ actus eſt intellectualis. ſed ipſa prudētia eſt vir-
tus moralis ſm materiam, ſiue ſm obiectum: quia verſa-
tur circa illud obiectum circa quod verſantur cetere mo
rales virtutes: et ſic ſm ſuam naturā et eſſentiam dicitur
intellectualis, ſm vero materiam moralis. Item ipſa pru
dentia magis accedit ad eſſe virtutis moralis ꝙ̄ cetere
quattuor alie intellectuales, ſcientia, ſapientia, ars, ⁊ in-
tellectus. patet ſexti ethicoꝝ tertio: quia alie ſm ſe nō fa-
ciunt vſus bonos: ſed ipſa prudentia nō ſolum dicit facul-
tatem ad operationem, immo facit vſum ſingularum alia-
rum bonū. notum eſt enī ꝙ prudentia facit vſum iuſtitie
bonū: hoc eſt, niſi adeſſet actus prudētie, nunꝙ̄ eſſet bo-
nus ipſiꝰ iuſtitie vſus. ⁊ ſic de alijs dicēdū eſt, puta ꝙ ipſa
prudentia facit vſus aliarum bonos. Patet igitur ꝙ tres
ſunt virtutes morales ſm eſſentiam: altera vero puta pru
dentia eſt ſolum moralis ſm materiā. intellectuales vero
Additio. ſunt ſm eſſentiam intellectuales. [Prudentia facit vſum
aliarum virtutum bonum: et quia circa eandem materiā
verſatur, dicitur moralis obiectiue ⁊ vſiue; alie nec vſiue
nec obiectiue ſunt morales.]

¶ De actibus prudentie. Capitulum.ij.

Conſequẽter videndũ eſt de actibus prudẽtie/
qui cõmuniter a doctoribus tres aſſignãtur:
ſcʒ eubulia/ſyneſis/ ⁊ gnome: ⁊ an diſtinguã-
tur inter ſe. Pro declaratione notandũ ꝙ Eu-
bulia ſm Thomam eſt actus quo bene cõſilia
mur. Syneſis eſt iudicatiua ſiue iudicium de
agendis ſʒ cõmunẽ legẽ. Gnome eſt precipere ſm ipſam
rationẽ naturalẽ in his in quibus deficit lex cõmunis. Pri
mus igitur actus eſt Eubulia.i.conſiliari. Secundus ſyne
ſis.i.iudicare. Tertius eſt precipere. et iſte vltimus actus
ſcʒ precipere ſm Thomã vocatur proprie prudentia. Un
de dicit prima ſcde queſtione.lvij. ꝙ iſti tres actus diſtin-
guũtur realiter abinuicem: et ſic ſe habent ꝙ ſemper po-
ſterior eſt principalior priore. Uñ eubulia ſeu recte ꝯſilia-
ri/ſeu recte inquirere/eſt actus prudẽtie minus principa
lis ꝗ̃ iudicare. ratio eſt/ qꝛ ille actus non eſt niſi ꝓpter ſe-
cundũ.i. ꝓpter iudicare: immo quãdo habetur iudiciũ/
non eſt amplius opus inquiſitione. ideo primus actus eſt
ꝓpter ſcdm.i. ꝓpter iudicare. dicit vltra. S. Tho. ꝙ vltra
actum ſecundũ ponit tertius act⁹ perfectiſſimus.ſ.ꝑcipe-
re. ⁊ ratio eſt (dicit) nam cũ actu ſecũdo/ſcʒ iudicare/ſtat
peruerſitas in affectione: alˀs non poſſet quis agere ꝯ con
ſcientiã. ⁊ iſte eſt ꝓprius actus prudẽtie.ſ.ꝑcipere: cũ quo
nõ ſtat peruerſitas: ⁊ de iſto dicitˀ/omnis malus ignorãs.
et habitus inclinãs ad iſtum actum eſt habitus principa-
lis prudentie qui cõnectitur cũ virtutibus moralibus: quẽ
non ſtat eſſe ſine morali virtute. Unde facile ex iſta diſtin
ctione actuũ prudentie poſſunt intelligi multi paſſus. S.
Tho. actus prudentie vocat partes potentiales inclinan-
tes ad tertiũ actum: ⁊ ponit diſtinctionẽ realẽ inter illos
actus. Sʒ qꝛ nõ poſſum bene capere hãc opinionẽ: argui
tur ꝙ non ſit ponẽdus ille tertius actus/ſcʒ ꝑcipere. ⁊ nõ
eſt difficultas quin duo primi ſint ponẽdi. Dicit. S. Tho.
ꝙ poſtꝗ̃ intellect⁹ iudicat dandã eſſe elemoſynã/ habet
alterum actũ qui exprimitˀ per ly fac/ vel des: quo habito
neceſſitatur voluntas ad volendũ dare. Arguitur contra
hoc. nam ſm Ariſtotelem non ponuntur niſi tres opera-
tiones intellectus.ſ.ſimplex apprehenſio/ diſcurſus/ cõpo
ſitio vel diuiſio: ſed ille terti⁹ actus quẽ ponit/ non eſt ſim
plex apprehenſio/ neqꝫ diſcurſus: ergo eſt cõpoſitio vel di-
uiſio: ⁊ nõ eſt cõpoſitio vel diuiſio apprehẽſiua: ergo eſt iu
dicatiua. et ſi eſt iudicatiua: ꝫ nõ apparet ꝙ ſit ponẽdus
act⁹ precipiẽdi diſtinct⁹ ab actu iudicãdi. ¶ Scdo arguitˀ
ſic. habito actu iudicãdi/ ſm eũ nõ neceſſario ſequitˀ act⁹
precipiẽdi: qꝛ alˀs cũ actu iudicandi nunꝗ̃ ſtaret elicitio

oppoſiti/ vt habito actu iudicatiuo ꝙ dāda ē elemoſyna: nō neceſſario ſequitur actus ꝑcipiēdi.ſ.des vel fac. Tunc arguitur ſic. illo actu iudicādi habito ſine ꝓductiōe act⁹ precipiēdi: vel poſſum elicere volitionē conformē illi iudicio: vel non. Si dicas ꝙ nō poſſum: contra. poſſum ex ſimplici apprehēſione ſecluſo actu precipiendi: ergo poſſum etiā ex iudicio/ ſecluſo etiā quocunqꝫ alio actu ſequente. Si dicas ꝙ poſſum: arguitur ſic. illa volitio eſt bona: ergo ſuperfluit actus precipiēdi ad bonitatē illius actus. Antecedens pꝫ/ primo talis volitio eſt elicita libere ⁊ ſciēter/ qꝛ ſcio hoc eſſe faciendum/ ⁊ ꝓpter hoc.i. finem debitū/ ⁊ circa materiā debitam: et iſta ſufficiunt ad bonitatē act⁹ moralis ſecundū Ari. ergo ſuperfluit ille terti⁹ actus quē ponit Thomas. ¶ Tertio ſic. ipſe ſcꝫ Tho. videtur dicere ꝙ iſte actus iudicādi non eſt perfectiſſimus actus prudētie: quia cū tali ſtat peruerſitas in affectione. ſed actus ille tertius/ ſcilꝫ precipere/ eſt perfectiſſimus: qꝛ cū illo non ſtat peruerſitas in affectione. ¶ Cōtra. vel cauſatur mere libere/ vel pure naturaliter talis act⁹ precipiēdi. Si dicas ſecundū: ergo cū mere naturaliter ad illum actū precipiēdi ſequit᷑ elicitio: ergo nec hoc nec illud erit bonū aut vitioſum. patet conſequētia. nihil eſt bonum aut malū moraliter/ niſi libere eliciatur vel imperetur. ergo ſi tā ꝑcipere ꝙ elicere cauſentur neceſſario/ neutrū erit bonū. Si dicatur ꝙ ille tertius actus/ ſcꝫ ꝑcipere/ cauſatur libere/ ſꝫ ad illū neceſſario ſequitur elicitio in volūtate: tunc ſequitur ꝙ bonitas aut malitia moralis eſſet attribuenda actibus intellectus/ ⁊ non volūtatis. Pꝫ conſequentia: quā docūqꝫ ſunt duo actus ſic ſe habētes ꝙ vnus eſt liber in ſe/ ⁊ alter neceſſario ſequitur ad primū: ille ſecundus nō habet libertatē ꝓprie dictā niſi in primo: qꝛ tota eius bonitas aut malitia attribuitur primo. ideo hac ratione actus exterior nō dicitur habere propriam malitiā diſtinctam ab interiori/ qꝛ neceſſario ſequitur ad primum/ ſi non ponatur impedimentum. ergo cū primus actus libere elicitus ſit precipere/ ⁊ ad illū in voluntate neceſſario ſequat᷑ elicere: tota bonitas illius elicitionis eſt attribuenda actui qui eſt ꝑcipere: ⁊ ſic actus volūtatis eſſent ſolū boni vel mali denominatione extrinſeca: quod nullus doctorū concedit. Ideo dico ꝙ vltra conſiliari quod eſt vnū preuium ad actū prudentie/ non eſt ponendū aliqd preter iudicare ſiue preter iudiciū practicū: vt intellectus iudicat ꝙ dāda eſt elemoſyna/ nō eſt opus amplius inquiſitione vltra tale iudiciū/ et non video quis alter actus eſſet ponēdus pro actu prudentie: immo ille actus iudicādi ſufficit ad voluntatē vt recte eliciat: ⁊ ſi non habeat tale iudiciū/ non ſcienter eliꝗ

eſt. ⁊ ſic tenent omnes docto. nam voluntas non eſt ancilla intellectus: ſed ediuerſo intellectus eſt ſeruus ipſius voluntatis. Ideo reſolutorie dicendũ eſt ꝙ illud recte iudicare eſt ꝓprius actus prudentie: ⁊ non eſt ponendum tale precipere diſtinctũ ab ipſo iudicio. [Argumentum fortiſſimum cõtra Tho. ꝙ non ſit ponendus actus ille qui vocat̃ precipere, ſed ſufficiunt conſiliari ⁊ iudicare. ſed non bene capio quis eſt ꝓprius actus conſiliationis que vocatur Eubolia. Si dicas ꝙ ſit talis actus: volo inquirere de bonitate vel malitia actus: tunc Eubolia eſſet actus vel habitus voluntatis, ⁊ non intellectus. Si dicas, eſt tale iudicium: inquirendum eſt de bonitate vel malitia actus: tũc eſt idem cum iudicare. et hoc apparet.] Additio.

¶ De actuali prudentia an requirat̃ ad quãlibet operationem ſtudioſam. Capitulum. iij.

Conſequenter videndum eſt vtrũ ad quãlibet operationẽ virtutis neceſſario requirat̃ actus prudẽtialis, puta aliquod iudiciũ quo iudicet̃ hoc eſſe faciendũ vel non faciendũ: ꝓſequẽdum vel fugiendũ? Et arguitur ꝙ ſic, duplici auctoritate Ariſto. Dicit enĩ in ſcdo ethi. diffiniẽs virtutẽ, ꝙ eſt habitus electiuus in mediocritate cõſiſtens, determinata ratione. ergo videt̃ ex hoc ꝙ anteꝗ̃ actus aliquis ſit virtuoſus, requiritur ꝙ obiectum illius ſit medium ſ̃m determinationẽ rationis: et hoc nihil aliud eſt ꝙ̃ eſſe dictatum a recta ratione. ergo ad operationem virtutis neceſſario requirit̃ actus prudentialis. Inſuꝑ dicit Ariſto. ꝙ ad bene operandũ tria requirunt̃. Primo ꝙ talis operatio fiat ex electione. i. ſciẽter: hoc eſt cum iudicio prudentiali. Ockã in tertio queſtione. xij. ꝓ iſta queſtione ponit aliquas ꝓpoſitiones. Prima. Ad actũ virtutis non ſufficit conformitas ad prudentiã aptitudinalẽ (⁊ capitur ſemper prudẽtia ꝓ actu) hoc eſt (nõ ſufficit ꝙ actus ſit aptus natus eſſe conformis actuali prudẽtie. patet, quia oppoſito dato ſequitur ꝙ actus elicitus contra conſcientiã erroneã, eſſet actus virtutis. conſequẽs eſt falſum: immo quilibet talis eſt vitioſus. ergo ⁊ antecedẽs. patet cõſequẽtia. ille actus elicitus cõtra dictamẽ erroneũ, eſt aptus natus eſſe conformis dictamini recto. ſed talis nõ eſt virtuoſus. igitur ad actũ virtutis nõ ſufficit illa aptitudo ad actualẽ prudentiã. Dices ꝙ ſufficit illa aptitudo ad dictamen actuale rectũ ſecluſo errore oppoſito illi dictamini recto quod eſt aptum natum actũ conformare. Cõtra, nõ eſt eadem aptitudo quãdo eſt error, et qñ non eſt. et iſtud argumentũ nõ eſt multũ efficax: quia diceret aliquis ꝙ ſufficit aptitudo ſecluſo errore: vt quãdocũꝙ quis amat deũ, Prima ꝓpoſitio.

Quis nō dictet actualiť eſſe amandū deū/dū tñ nō dictet
Secūda propoſitio. nō eſſe amandū: eſſet difficile impugnare. Secūda ꝓpoſi
tio. Non ſufficit conformitas ad prudētiam habitualem.
patet. nullus habitus inclinat ad actū alteriꝰ habitꝰ niſi
mediante actu ꝓprio. ergo habitualis prudētia nunꝙ̄ in
clinat aut nunꝙ̄ dirigit actū alteriꝰ habitꝰ niſi median
te actu ꝓprio. ſicut enī habitus principiorum certū eſt ꝙ
nunꝙ̄ inclinat ad actum cōcluſionis niſi mediātibꝰ acti
bus principiorū circa principia: ita nunꝙ̄ habitualis pru
dentia inclinat ad actū affectiōis/ niſi mediāte actu ſuo.
⁊ iſtud argumētū eſt contra Gregorium ꝙ non ſufficit re
latio habitualis in vltimum finem ad hoc ꝙ actꝰ ſit bonꝰ:
Tertia ꝓpoſitio. eodem modo ꝙ nō ſufficit habitualis prudētia. Tertia ꝓ
poſitio. Anteꝙ̄ actꝰ virtutis ſit bonus/ requiriť in intelle
ctu actualis prudētia. Unde nunꝙ̄ actus volūtatis eſt bo
nus quin actu ſit iudiciū actuale in itellectu dictās hoc
eſſe faciendū vel non faciendum/ fugiendum vľ cōſequē
dum. ⁊ iſta propoſitio ſatis patet ex auctoritatibꝰ ꝑallega
tis ex ariſto. in principio huius queſtionis. Diceret aliqs:
dicis ꝙ anteꝙ̄ actꝰ volūtatis ſit bonꝰ/ requiritur dictamē
prudētiale actuale in intellectu. Queritur tunc vtrum ad
actum eſſe bonū requiratur tale iudicium certum/ vľ ſuf
ficiat iudicium opinatiuū? Et apparet ꝙ nō ſufficiat opi
natiuū: quia bene ſequitur/ eſt iudiciū opinatiuum: ergo
eſt formido de oppoſito. Sed facere contra talē formidi
nem videtur malum: quia eſſet ſe exponere periculo pec
candi. ergo nunꝙ̄ actꝰ elicitus cōformiter ad opinionem
erit bonꝰ. Unde videtur mihi dicēdum ꝙ poteſt eē aſſen
ſus opinatiuꝰ qui nō eſt ſufficiēs ad bonitatem actus ſibi
conformis. patet. poteſt eſſe aſſenſus ita opinatiuus ꝙ plꝰ
eſt de formidine/ vel ad minus tantū ꝙ hoc ſit faciēdū et
bonum/ ꝙ̄tum eſt de aſſenſu ꝙ tale ſit bonū. q̄ caſu appa
ret ꝙ talis actus non ſit bonus: verūtamē ſi eſſet multum
de aſſenſu/ ⁊ parum de formidine/ ſicut ſunt aliq̄ (vt dicit
Ariſt.) q̄ plꝰ aſſentiūt ſuis opinionibꝰ ꝙ̄ alij ſuis cōcluſio
nibꝰ: credo ꝙ tunc eſſet ſufficiens ad regulādū operatio
Additio. nem moraliter bonam in voluntate. [Per illud bñ ſoluiť
de primo actu fidei ſecūdū Gregorium: qꝛ per talem actū
poteſt regulari imperium volūtatis iperātis primū actū
fidei. Sed contra ſequiť ꝙ aliquis actus opinatiuus eſſet
de fide/ qꝛ eſſemus obligati ad talem actum opinatiuum:
⁊ per cōſequēs eſſemus obligati ad opinandū in fide. Di
co ꝙ nō ſequiť: ad talē aſſēſum teneor: ergo ē de fide. ptꝫ
inſtātia de hac ꝓpoſitiōe/ habebo btitudinē: cuiꝰ oppoſi
tū repugnat ſpei actui ad quē teneor.] ¶ Alia difficultas.
Dictū eſt ꝙ ſemper ad hoc ꝙ actus ſit bonus/ reqritur ali

quis aſſenſus in intellectu. ergo ex hoc infero ꝙ anteꝙ habeatur aliquis actus bonus in voluntate / neceſſario precedunt aliqui actus in voluntate qui non ſunt boni. patet conſequentia. implicat ꝙ in intellectu ſit aliquod iudicium quin ſit aliquis actus in voluntate preuius. vnde habitis notitijs extremorum / eſt adhuc liberum componere. Ideo dicit ſanctus Thomas ꝙ cuius aſſenſus euidens non ſit bonus aut malus: ipſa tamen conſideratio preuia requiſita eſt bona vel mala. ergo non poteſt haberi iudicium quin ſit aliquis actus voluntatis preuius. ſed non eſt poſſibile ꝙ talis ſecundum hanc opinionem ſit bonus: quia ſi eſt preuius et precedens omne iudiciū / non regulatur iudicio prudentiali actuali. ideo oportet de neceſſitate ꝙ ante omnem actum bonum precedat actus voluntatis non bonus. et hoc conceditur. et talis actus ſi ſit indeliberatus / nec eſt bonus / nec malus. Et ſi teneatur ꝙ ad puram deliberationem ſufficit ſimplex apprehenſio / vt tenet Scotus: talis eſt indifferens: quia nō habet omnes circunſtantias requiſitas ad bonum actū. Contra: ex hoc modo dicendi ſequitur ꝙ ruſticus raro bene ageret. patet / quia raro format talia iudicia. Dico ꝙ immo frequenter iudicat. nam viſo paupere iudicat ꝙ eſt ei danda eleemoſyna. [Optima eſt hec difficultas: τ videtur ꝙ obligemur ad actū indifferentem: quia obligamur ad actum prudentialem. ſecundū Gregorium argumētum eſſet maioris pōderis: niſi dicat ꝙ ſimplex apphēſio ſufficit ad bene agēdū.] ¶ Alia difficultas. Dictū eſt ꝙ ſufficit cōformitas ad iudicium practicum verum actuale ad hoc ꝙ actus ſit bonus. Iam queritur vtrum hoc ſufficiat ꝙ in intellectu ſit tale iudicium / τ ꝙ in voluntate ſit actus cōformis illi iudicio / ſiue ſecūdū ꝙ illud iudiciū dictat: ita ꝙ ſufficiat aſſiſtentia illius iudicij: vel requiratur ꝙ tale iudicium ſit partiale obiectū illius actus concurrens ad illum actū partialiter producendū? Hoc iam determinatū eſt / vbi queſitum fuit an ad actum bonū moraliter requiratur ꝙ talis actus habeat dictamē prudētiale ꝓ obiecto. Dicit Ockam ꝙ requiritur ꝙ ſit efficientia: imo dicit ꝙ ſit obiectū partiale actus: ita ꝙ ſicut nō ſufficit facere ignoranter / ſed requiritur ꝙ fiat ex ignorantia ad hoc ꝙ actus excuſetur: pari forma vt opatio ſit bona / nō ſufficit ꝙ fiat ſcienter ab operāte: ſed requiritur ꝙ fiat ſcienter τ ex ſciētia: ideo nō ſufficit aſſiſtentia circūſtantiarū. Scotus vero dicit ꝙ ſufficit aſſiſtētia illius prudētie actualis: quod credo ꝓbabilius. Additio.

¶ De voluntate an poſſit ferri in oppoſitum illius qđ eſt dictatū a recta ratiōe. Cap. iiij.

Viſum eſt quõ eſt neceſſaria prudentia actua-
lis ad bene moraliter agendũ. queritur nunc:
vtrũ ad verum dictamen prudẽtiale neceſſa-
rio conſequatᷣ ipſum bene operari moraliter:
hoc eſt vtrũ poſſit eſſe vera prudẽtia in intel-
lectu/ nõ poſito in volũtate actu: et loquimur
hic de prudẽtia actuali. Circa hoc ſũt varie opiniões. Una
eſt ſancti Thome in prima ſecũde. q. lxxvij. ⁊ Buridani in
ſeptimo ethicorũ. q̃rit enĩ ipſe Buridanus vtrum volũtas
poſſit ferri in oppoſitũ illius quod eſt dictatum per rectã
rationẽ. Ad quam queſtionem reſpõdet per aliqua dicta.
Primũ. Voluntas non poteſt ferri in obiectũ vt volũtas/
niſi iudicet intellectus illud eſſe bonũ ſecundum rationẽ
vniuerſalem boni / vel ſecundum rationẽ particularẽ bo-
nitatis/ puta delectabilis vł vtilis vel honeſti. Hãc ſẽtẽtiã
tenet Adã in prima diſtinctiõe p̃mi/ ꝙ ex ſimplici appre-
henſione volũtas vt voluntas non poteſt ferri in obiectũ:
⁊ quẽcunq̧ actũ habet ex ſimplici apprehẽſione/ talis eſt
Additio. naturalis. [Hoc eſt contra cõmunẽ doctrinam Scoti/ di-
cẽtis ꝙ ex ſimplici apprehẽſiõe intellectuali cõtingit pec-
care mortaliter. patet. ſtat habere temp⁹ ad deliberãdũ/
⁊ nõ deliberare/ ⁊ extũc exire in actũ: qui a malitia excu-
ſari nõ poteſt.] ¶ Secũdũ dictũ: Quãuis ſit iudicatũ bo-
num in ſe/ ⁊ non ſit iudicatum bonum ſibi/ volũtas nõ ne-
ceſſario fertur ĩ illud. dat duo exempla. Primũ. latro iudi
cat iuſtitiam bonã et iudicem bonum: ſed q᷑ non iudicat
iuſtitiam fieri/ eſſe ſibi bonum/ ideo nõ amat iudicẽ neq̧
iuſtitiam. Aliud exemplũ ẽ de demone. ¶ Tertiũ dictũ:
Quãuis intellectus iudicet obiectũ eſſe ſibi bonũ/ ſed iu-
dicat preciſe eſſe ſibi bonum ſecũdũ vnã rationem boni-
tatis/ ⁊ nõ ſecundum omnem: vel ſolũ iudicat ſibi vtile vł
delectabile: non neceſſario tunc voluntas fertur in illud
obiectũ. patet: q᷑ tũc ad nihil deſeruiret libertas volũta-
tis: ideo eſſet potẽtia pure naturalis / ſicut ſẽſus. nã ſi ad
omne iudicium oſtẽdẽs aliquid eſſe bonũ alicui/ volũtas
neceſſitaretᷣ ad illud: ipſa nõ eſſet libera. ¶ Quartũ dictũ.
Si obiectũ iudicetᷣ ſolum ſecundum rationẽ vniuerſalẽ
bonitatis/ ⁊ nõ ſecũdum aliquã rationem particularem:
non neceſſario ſequitur operatio in volũtate/ ſeu volũtas
nõ neceſſario fertᷣ in illud vt oſtenditur eſſe bonũ/ non ta
men ratione boni honeſti/ vtilis vł delectabilis. Probat ip
ſe buridanus: q᷑ ratio particularis plus mouet ꝙ̃ vniuer-
ſalis. ſed particularis ratio boni non neceſſitat volũtatẽ/
vt dicit dictũ tertiũ: igitur a fortiori nec ſola ratio vniuer
ſalis ipſius boni neceſſitat volũtatem vt feratur in illud.
¶ Quintũ dictum. Quãdo intellect⁹ iudicat obiectũ eſſe

bonum ſecundū oīmodam rationē bonitatis etiam in ſpe
ciali/ nō certitudinaliter/ ſꝫ opinatiue: adhuc volūtas nō
neceſſario fertur in illud / ſed poteſt diſcutere vt efficiat̄
cert⁹. hoc eſt/ ſi iudicat illud eſſe bonū ſecūdū vniuerſalē
rationē bonitatis pariter ꝛ particularē / ſcilicet ꝙ ſit ho=
neſtum vtile ꝛ delectabile/ cū hoc tamē dubitat an ita ſit:
nō neceſſario fertur volūtas in obiectū ſic ſub dubio oſtē=
ſum. ¶ Ultimum dictū in quo iacet tota difficultas. Quā
docūꝗ intellect⁹ certitudinaliter et ſine dubio aliquo iu
dicat aliquod obiectū eſſe bonū ſecūdum omnimodā ra=
tionem bonitatis tā in vniuerſali ꝙ̄ in particulari/ ꝛ nullā
inuenit rationē mali/ ſꝫ iudicat illud eſſe ſimpliciť bonū/
et ſimiliter ſecundū oēm rationē eſſe bonum/ ꝛ nullo mo=
do malum: tunc voluntas non poteſt non ferri in illud ob
iectum. ꝛ in iſto ſatis concordat ipſe buridanus cū ſancto
Thoma. ꝛ iſta eſt ꝑpoſitio Buridani/ ꝙ ſi intellect⁹ iudi=
cet de tali obiecto certitudinaliter ꝙ ſit bonū ſecūdū om
nimodā rationē bonitatis tam in particulari ꝙ̄ in vniuer
ſali/ ꝛ nullā reperit rationē malitie: ad tale dictamē ne=
ceſſario ſequiť bene operari in ipſa volūtate. ꝛ hoc expreſ
ſe dicit ſanct⁹ Thomas. tamē aliqui volūt eū gloſare: imo
ipſemet. j. ſecunde. q. x. articulo ſcđo ait ꝙ volūtas neceſſi
tatur ad ſpecificationē actus/ nō tamen ad exercitium a=
ctus/ ſic ſcilicet ꝙ nō neceſſario habet actū/ ſeu ꝙ nō ne=
ceſſario vult illud/ ſꝫ pōt non velle illud/ ꝛ ſuſpēdere actū
ſuum circa illud: tamē nō poteſt nolle illud: ꝛ ideo neceſſi
tatur ad nō nolēdū / ꝛ hoc ē neceſſitari ad ſpecificationē
actus. Buridanus enī ꝓbat ſuum dictum/ qꝛ dicit ꝙ vnuſ
quiſꝗ experiť in ſe ꝙ quādo videt ꝛ iudicat aliquid eſſe
ſimpliciter ꝛ ſcđm omnem rationem bonum ſibi / ꝛ nullo
modo eſſe malū nec ſibi nec alteri: nō poteſt non velle il=
lud. Item vt in tertio ꝓbauit/ quando preſentantur ꝑ in=
tellectū volūtati duo bona: voluntas nō poteſt velle min⁹
relicto maiori bono. igitur illud quod oſtēdiť ei ſimplici=
ter ꝛ maxime bonū ꝛ nullo modo malū/ neceſſitabit eam
ad illud volendū. ¶ Item voluntas neceſſario ferť in finē
in particulari ſibi oſtenſum: igiť oſtenſio melioris finis ne
ceſſitat voluntatem ad omittendū minus bonū finem: ꝛ
ſimpliciter et ſumme bonus finis neceſſitat ſimpliciť eā.
ꝛ hec eſt ſentētia buridani quā cepit etiam a ſancto tho=
ma. ¶ Sed Ockā ipugnat hāc opinionē: ꝛ ꝑmo notat ꝙ
ꝗtuor modiſ capiť prudētia. Uno mō ꝓ notitia directiua
opatiōis/ ſiue talis notitia ſit vniuerſalis/ ſiue ꝑticularis:
ſiue acquiſita ꝑ diſciplinā/ ſiue ꝑ experiētiā. Exēplū. hoc
iudiciū/ bn̄factori benefaciēdū eſt/ eſt prudētia. oīs iracū=
dus eſt per dulcia verba mitigandus/ iſtud iudiciū poteſt

Quatuor modis capitur prudentia.

haberi per experiētiā: primum vero per doctrinam et experiētiam. Alio modo capitur prudētia pro notitia particulari alicuius particularis operatiōis directiua ſumpta ex vniuerſali notitia ſeu ꝓpoſitione cū vna minore ſingulari. exemplū: vt iſtud iudiciū/ huic benefactori bñfaciendum eſt/ eſt prudētia iſta modo: q2 ex iſta vniuerſali/ omni benefactori benefaciēdū eſt: cum iſta particulari/ iſte ē benefactor/ poteſt inferri illa. Tertio modo capit̄ ꝓ notitia particulari directiua alicuiꝰ operatiōis particularis/ ſiue habeatur per experiētiā/ ſiue per diſciplinam: vt iſta: hic iracūdus lenibus verbis eſt mitigādꝰ: poteſt haberi vtroqꝫ modo. Quarto modo capitur ꝓ aggregato ex omnibꝰ notitijs tam vniuerſalibꝰ ꝙ particularibꝰ directiuis operationum humanarum. i. pertinētibꝰ ad vitam humanā. Tunc nititur probare contra ſanctū Thomam/ ꝙ non ſit vnica prudētia omnium humanarum operationū: q2 cum prudētia vnius ſtat error alterius/ vt cum prudentia caſtitatis ſtat error temperātie vel iuſtitie: igitur nō eſt eadē

Prima ꝓpoſitio. prudētia vtrāqꝫ virtutē dirigens. ¶ His ſuppoſitis ponit aliquas ꝓpoſitiones. Prima eſt ꝓ īpugnatione opinionis precedētis. Ad prudentiā primo modo dictā non neceſſario ſequitur operari virtuoſe ⁊ cōformiter ad illam. probatur primo: q2 quandocunqꝫ eſt aliquis actus qui neceſſario neceſſitate naturali ſequitur ad illū cui cōformat̄/ nō ē prio laudabilis/ ſ3 ſolū ſecūdario ꝓpter laudationē actꝰ p̄mi: igit̄ actꝰ volūtatꝭ nō erit prio laudabilis ſi neceſſario ſequat̄ ad actū itellectꝰ: ſed p̄mo laudabilis eſſet actꝰ itellectus. ⁊ hoc ē ꝯtra vltimū dictū Buridani. ⁊ eandē rōnē ſumebamꝰ ad impugnandū ſanctum Thomā de ſuo precipere deducto ab actu iudicādi. Unde ſi actꝰ volūtatis qui cōformatur dictamini prudētiali intellectus/ neceſſario ſeqtur ad illud dictamē/ hoc ē ſi ad illud iudiciū q̄ iudicatur hoc eſſe bonū/ neceſſario ſequat̄ electio in volūtate: talis electio nō eſt p̄mo laudabilis. ſ. laudabilitate ꝓpa. ſ3 hoc ē falſū/ imo alias exterior actꝰ adderet bonitatē vel malitiā ſuper interiorē/ quod nō eſt verum. Nam quādocunqꝫ ſunt duo actꝰ/ ⁊ ad primum neceſſario ſeqtur ſecundus/ ille ſecūdus nō eſt immediate in poteſtate volūtatꝭ/ neqꝫ īmediate liber/ ſ3 libertate prioris. ꝓpterea actꝰ exterior eſt omnino pure naturalis in ſe. ſimiliter actus ſēſitiui ſunt pure naturales in ſe/ ꝙuis ſint liberi antecedēter/ ſeu in ſua cauſa. ſed ſi ad iſtud dictamen neceſſario ſequat̄ illa volitio: talis erit in ſe pure naturalis: qđ ē falſū: quia oporteret ꝯcedere ꝙ operatiōes intellectus ſunt per prius in poteſtate volūtatis ꝙ operationes ipſiꝰ voluntatis. Ideo ad prudētiam primo modo actualem nō neceſſa

rio ſequitur recta electio in volūtate. ideo ſatis impugnatur vltimū dictū Buridani ⁊ thome. ¶ Secūda ꝓpoſitio. Ad prudentiā aut̄ ſecundo modo aut tertio modo dictā/ non neceſſario ſequitur operari virtuoſe in volūtate. hoc eſt/ad notitiā ſingularem directiuam particularis operationis/ſiue habeatur per diſciplinā/ſiue per experientiā/ non neceſſario ſequitur electio volūtatis. cōformis illi prudētie. Probatur vt prius:⁊ in ſola iſta ꝓpoſitione cōtradicit ſancto Thome/⁊ nō in prima: qꝛ ſanctus Thomas dicit ꝙ voluntas neceſſario ſe cōformat dictamini prudentiali in particulari.⁊ dicit ꝙ non neceſſitatur ad cōformādum ſe prudētie vniuerſali:et ideo cōuenit cum Ockā in prima ꝓpoſitione/ſed nō in ſcđa in qua dicit ꝙ nullo modo neceſſitat̄ a particulari. Et ad auctoritatē Ari. omnis malus ignorās.⁊ formatur ſic argumentū.ſnon poteſt eſſe malū in volūtate quin ſit error in intellectu:igitur nec poteſt eſſe bonū in voluntate quin ſit prudētia in intellectu. igitur nullus poteſt ſe difformare prudētie.ergo ſi habeat perfectā prudentiā/ erit perfecta electio. Nam dicit ſanctus Thomas ꝙ prudentia nō ſolū importat notitiā:vniuerſalē/ſed etiam particularē: ideo nō poteſt eē mala electio quin ſit error in ꝑticulari:ideo dicit: oīs malus ignorans. Ad iſtud argumentū quādo cōcederetur/ſolū ꝓbat ꝙ non neceſſitatur ad ſpecificationē actus/ non tamē ad actū:hoc eſt/ ſolū probat ꝙ ſtante prudentia neceſſitatur volūtas ad non volendū cōtrarium/vel ad non nolendum cōtra illā. ideo non ꝓbat quin poſſet ſe ſuſpēdere ab actu conformi/ita ꝙ remaneret libertas ad min⁹ ꝯtradictiōis. et nō ꝓbat q̄n ad min⁹ ſtāte prudētia poſſet peccare pctō omiſſiōis:immo dicō ꝙ etiā peccato trāſgreſſionis. Ideo ad argumētū(dato ꝙ non ꝓbet oīno intentū)rñdet̄ negādo añs/ immo ſtāte prudētia ſiue prudētiali dictamie de aliq̄ obiecto/ſtat mala electio de eodē. et auctoritatē exponit Ockā in quarto/ ꝙ oīs malus ignorās/ſaltē diſpoſitiue:qꝛ oīs talis hꝫ diſpoſitionem quā ſi cōtinuet/ incidet ī multas ignorātias ⁊ errores/qꝛ malitia hoīs excecat intellectum.nō tñ opꝫ ꝙ ſemper ſit excecatio/ſeu error tūc. Sꝫ ē difficultas ſuppoſito ꝙ ſit tale iudiciū in intellectu/ ſicut ponit Buridan⁹ in vltio dicto/an ſtet nolitio illi⁹ obiecti/ hoc ē an volūtas poſſit hēre nolle oppoſitū. videt̄ ꝙ nō/qꝛ volūtas non pōt ferri niſi in bonū.igit̄ cū hoc ſit iudicatū bonū/ſequit̄ ꝙ nō pōt nolle illud. Rñdēt cōiter oēs antiqui ꝙ nō:qꝛ volūtas nō pōt nolle aliquid niſi ſub rōne mali:hoc eſt/nō pōt nolle obiectū in quo nulla apparet rō malitie/ neq; velle obiectū in q̄ nulla apparet rō bonitat̄. et iſta eſt cōmunis opinio. tñ dicit Ockam in fine tertij/

Secūda propoſitio.

ꝙ poteſt nolle iſto ſtante. et quando dicitur ꝙ nullus pōt aliquid nolle niſi ſub ratione mali / ꝛ non poteſt aliqd velle niſi ſub ratione boni: exponit ꝙ intelligitur ꝙ nihil pōt velle niſi ſub ratione volibilitatis / ꝛ nihil poteſt nolle niſi ſub ratione nolibilitatis: ꝛ dicit ꝙ ratio volibilitatis ꝛ nolibilitatis eſt ens: ideo pōt illud nolle ſub ratiōe entis: licet de facto nulla ratio mali appareat in illo. Et hec dicta de

Additio. prudētia ꝛ actu eius ſufficiāt. [Sꝫ queſtio eſt bona an deꝰ poſſit diligi a nobis ſecundum vnā rationē / et ſecundum aliam odiri. Et hoc apparet verū / ſicut eiuſdē obiecti habetur ſcientia ꝛ opinio per diuerſa media.]

¶ De tribus virtutibꝰ moralibus: iuſtitia: fortitudine / ꝛ tēperantia: ꝛ de obiectis earundem. Ca. v.

Iam videndū eſt de virtutibus moralibus: et prima difficultas de virtutibꝰ moralibꝰ ꝗntum ad obiectum eſt: vtrum ſcꝫ inter virtutes morales ſint alique que habeant preciſe paſſionem pro obiecto / alique operationem preciſe pro obiecto. Pro cuius declaratione notādū ſecundum Tho. ꝙ virtus nihil aliud eſt ꝙ̄ habitus faciēs vel inclinans hominem vt bene ſe habeat. et aliquē bene ſe habere / dupliciter intelligitur. vno modo in ordine ad ſe. alio modo in ordine ad alterum: vcꝫ per operatiōes in ordine ad alterum: vt ſunt venditiones / emptiones / cōmutationes ꝛc. Sed in ordine ad ſe homo bene ſe habet quādo appetitus eius ſubiugatur et ſubijcitur rationi: et hoc nō fit niſi per repreſſionem paſſionū. ideo dicit ꝙ iuſtitia per quā homo bene ſe habet in ordine ad alterum / eſt circa operationem: ſed alie due virtutes / ſcꝫ fortitudo et tēperātia / per quas bene ſe habet homo ad ſeipſum / ſunt circa paſſiones. ideo dicit ꝙ eſt vna virtus moralis: ſcꝫ iuſtitia / que habet preciſe operationem pro obiecto. Alie due / ſcꝫ fortitudo ꝛ temperantia / habēt paſſiones pro obiecto / hoc eſt ꝓ materia. ꝛ hoc videtur ſatis cōforme dictis Ari. ꝛ philoſophorū dicentiū temperantiā ꝯſiſtere circa delectationes guſtus ꝛ tactꝰ / ꝛ fortitudinē circa timores ꝛ audacias / que ſunt paſſiones. Huic ſentētie aduerſat Martinus / vt apparet in prima queſtione de fortitudine / in qua nititur ꝓbare ꝙ fortitudo ꝛ tēperantia ſunt eque bñ circa operationes ſicut ipſa iuſtitia. Rationes multas adducit: quarū ꝑcipua eſt / velle aggredi ꝓ defenſiōe reipublice / et nihil aliud volēdo / eſt oꝑatio ſpectās ad fortitudinē: tale velle nō habet timorē pro obiecto / immo forte talis qui habet talem volitionē / nō cogitat de timore vel de audacia / immo habet ſolū illud velle. tūc arguitur ſic / hoc velle eſt

actus fortitudinis:ergo habit⁹ ex illo genitus eſt ipſa fortitudo.ſʒ talis habitus habet idē pro obiecto quod habet actus:ergo verus habit⁹ fortitudinis eſt eque circa operationē ſicut ipſa iuſtitia. Similiter velle comedere ſcd̃m ꝙ recta ratio dictat eē comedendū/ eſt actus tēperātie.tale velle nec habet delectationē guſtus / neqꝫ triſtitiam ꝓ obiecto:ſed hʒ ſolū ipſum comedere:ergo habit⁹ genitus ex ipſo habebit ꝓ obiecto ipſam operationē exteriorē/ ꝛ nō ipſam paſſionē. ¶ Preterea ſi in aliquo nulla inſurgat paſſio:penitus nō eſt difficultas quin poſſit elicere volitionē de aggrediendo vel expectādo vel comedēdo cōformiter ad dictamē rectū:ergo in iſto poterit generari vna virtus tēperantie vel fortitudinis non habēs paſſionē ꝓ obiecto. Ideo videt̃ mihi dicendū ꝙ aliqua tēperantia habet paſſionem ꝓ obiecto/ aliqua habet operationem/ ꝛ aliqua hʒ vtrūqꝫ:ſcʒ tā paſſionē ꝙ̃ operationē. Similiter aliqua fortitudo habet operationē dūtaxat pro obiecto/ aliqua paſſionē/ aliqua vtrūqꝫ. Primū patet de fortitudine in illo ꝗ non reflectit ſe ad timorē vel audaciā:ſed ſolū vult aggredi aut expectare. Scd̃ʒ patet de illo ꝗ reflectit ſe ad ſuas paſſiōes/ puta timorē vel audaciā/ ꝛ vult reprimere ſenſualitatē vel paſſionē naturalem.i.naturaliter cauſatā. talis eñ volitio terminatur ſolū ad illā paſſionē. Sʒ ſi ſit talis qui velit non obſtāte timore aggredi vel expectare:nō eſt difficultas quin talis volitio hʒ operationē / id eſt aggreſſum vel expectationē ꝓ obiecto : ſimiliter habet paſſionē pro obiecto.ergo aliqua fortitudo habet vtrūqꝫ ꝓ obiecto ſaltem partiali. ¶ Quantū ad iuſtitiā apparet ꝙ aliquando habere poteſt paſſionē pro obiecto:vt poteſt eſſe paſſio inſurgēs inclinans ad non reddendū alicui quod ſuū eſt/ vt eſt amor pecunie.volitio ꝯformiter elicita qua volo reddere iſti ſuam pecuniā non obſtante tali paſſione/ hʒ paſſionē ꝓ obiecto:ꝛ iſta volitio ē act⁹ ſimpliciter ꝛ adequate ꝑtinens ad iuſtitiā.ergo aliquis act⁹ iuſtitie habet paſſionem pro obiecto ſaltē partiali.ꝛ per conſequēs non diſtinguūtur abinuicē iuſtitia ꝛ alie due morales penes hoc ꝙ habeāt paſſionē preciſe pro obiecto/ et ipſa habeat preciſe opationē. ¶ Aduertēdū eſt ꝙ dicim⁹ oēm virtutē eē circa difficile:ſʒ nō videt̃ verum:q2 operatiōes circa quas verſātur iuſtitia ꝛ tēperantia/ non ſunt difficiles. Dico ꝙ virtutem eſſe circa difficile/ dupliciter intelligit̃. Uno mō circa difficile:hoc eſt ꝙ difficile ſit exercere tales operationes. Alio mō circa difficile:id eſt circa obiectū circa quod difficile eſt inuenire mediū. Uñ iuſtitia eſt circa difficile ſcd̃o mō. Quis eñ nō ſit difficile mercari/ ē tñ difficile iuenire mediū rōnis vēdendo ꝛ emēdo.ſed difficultas in obiectis

Dupliciter virtus eſt circa difficile.

aliarum virtutū/ſcꝫ fortitudinis et tēperātie/ non cōſiſtit in hoc ꝙ ſit difficile reperire medium rationis: ſed difficultas illarū eſt q꞉ eſt difficile exercere tales operatiōes. ſimiliter poteſt accidere ꝙ timor mortis retrahat ab aggreſſu. Preterea dicit ſanct⁹ Thomas ꝙ iſte paſſiones retrahūt inquātū paſſiones/ et non rōne obiecti: ſed alique paſſiones circa materiā iuſtitie poſſunt retrahere ex parte obiecti. Sortes dictat ꝙ nō eſt comedēdus iſte cib⁹. nō eſt difficultas abſtinere ex parte operatiōis: ſꝫ difficultas eſt ꝑpter delectationē maiorem que reperit̄ in iſto cibo/ ⁊ non in alio: q꞉ cōmuniter ꝓuenit difficultas ex parte paſſionis ne ponat̄ rectitudo in obiecto tēperātie. Hinc dicit ſanctus Tho. ꝙ tēperantia eſt circa paſſiones. ⁊ nō eſt difficultas quin verū dicat: ſed vt in plurib⁹ nō attēdit̄ difficultas in operib⁹ iuſtitie ex parte paſſionis / ſꝫ difficultas ponendi rectitudinē eſt q꞉ difficile eſt reperire mediū rationis. ideo talis virt⁹ nō eſt circa paſſiones tanꝙ circa illud quod retrahit ne ponat̄ rectitudo in obiecto ipſius iuſtitie: ſed circa operationē ipſam. Et ſi hoc mō intelligat / verū dicit. [Adhuc non videt̄ ſufficere talis diſtinctio illarū virtutū/ q꞉ difficili⁹ inuenitur mediū ratiōis circa materiā tēperantie regularis ꝙ circa reſtitutionem alieni: ſꝫ bene ponitur illa particula vt in plurib⁹: q꞉ circa paſſiōes due prime virtutes regulariter verſant̄: vl' ſaltē ab eis capiūt difficultatē. ſecus eſt de iuſtitia.] ¶Alia difficultas circa ſupradicta. Uidetur ꝙ in ſtatu innocētie nō fuiſſent ꝟtutes. pꝫ. nulla inſurrexiſſet paſſio difficultās hoiem circa materiā tēperātie/ puta ad comedendū qđ nō erat comedēdū. Siſr null⁹ fuiſſet timor aut audacia: q꞉ nulla fuiſſent belli ꝑicula neqꝫ timoris obiecta. Siſr ꝑ tali ſtatu nulla fuiſſet difficultas in inueniēdo mediū rōnis ꝗtū ad iuſtitiā: q꞉ ita intellect⁹ illuminat⁹ fuiſſet ꝙ potuiſſet facile iſta cognoſcere. Dico ꝙ ꝑ tali ſtatu nō fuiſſet paſſio retrahēs a bono: ſꝫ fuiſſent alie paſſiones: puta delectatiōes in cibo et potu ⁊ in gñatione/ ſed nō niſi moderate ſcđm rōnis iudiciū. ideo negat̄ iſta conſequētia/ ꝑ tali ſtatu nulla inſurrexiſſet paſſio retrahēs ab illo quod fuiſſet dictatū a recta rōne: ⁊ nulle fuiſſent virtutes morales: q꞉ ꝙ nō fuiſſent tales paſſiōes retrahentes/ hoc nō ꝓueniſſet ex natura hoīs/ q̄ nata eſt cōdelectari ſuo cōueniēti: ⁊ ipſa voluntas vt ei cōiūcta/ naturaliter nata eſt ꝯdelectari. Nā vt ponatur opus virtutis/ non opꝫ ꝙ actu ſit delectatio vel paſſio retrahēs: ſꝫ ſufficit ꝙ poſſit eſſe aliqua paſſio in operāte nata retrahere ipſum ab operatiōe virtutis. Ut ⁊ operatio ſit ꝟtuoſa/ nō opꝫ ꝙ inſurgat actu difficultas paſſiōis retrahētis: ſꝫ ſufficit ꝙ ſit circa obiectū circa quod ꝗtū ē

ex natura agentis/ pñt inſurgere paſſiones retrahẽtes. et ideo ſi in illo ſtatu non inſurgebãt paſſiones/ nõ ꝯueniebat ex hominis natura/ ſʒ ex dono dei gratuito. [Sed cõtra. ſi de⁹ ꝑduceret creaturã q̃ taliter ſe haberet ad paſſiones ſicut angel⁹: poſſet tamẽ ſe exercere circa materiã tẽperantie vel fortitudinis: tunc queſtio eſt quomodo ſaluares act⁹ circa talia obiecta eſſe circa paſſiões/ poſtq̃ꝫ ex natura rei nõ ſunt nate iſurgere? ꝛ videt ꝙ oporteret tũc alit' diſtiguere tales ꝟtutes. hoc mõ etiã videt ꝙ ſaluares ꝙ i ſtatu inocẽtie fuit act⁹ ꝯtinẽtie gd⁹ : qd ſolet negari.] Additio.

¶ De ſubiecto virtutum moralium.

Capitulum ſextum.

Viſum eſt de obiecto ꝟtutis moralis: ꝛ ꝙ vniuſcuiuſq̃ꝫ virtutis moralis indifferẽter obiectũ poteſt eſſe operatio vel paſſio. Jam cõſequenter querit de ſubiecto virtutũ moraliũ / vtrũ ſint in ratiõe/ vl' in appetitu ſẽſitiuo? Opinio ſancti Thome p̃ma ſecunde q̃ſtione q̃nquageſimaſexta/ articulis quarto ꝛ ſexto/ cõſiſtit in duob⁹ pũctis. Primũ. Alique virtutes ſunt ponende in appetitu ſẽſitiuo. Secundũ. Oẽs virtutes morales que ſunt ad ſeipſum/ que ſcilicet inclinãt ad bonũ ſibi: ſũt in appetitu ſenſitiuo/ vt ſunt fortitudo ꝛ tẽperantia: ꝛ omnes que ſũt ad deum ꝛ ꝓximum/ vt iuſtitia/ ſunt in volũtate. Dicit eni in illo ſexto articulo preallegato ꝙ virtutes q̃ ordinant affectum hominis in deũ vel in proximum/ ſunt in volũtate ſicut in ſubiecto/ vt charitas/ iuſtitia ꝛ huiuſmodi. ſed ille q̃ ordinãt ad bonũ ꝓprium ipſius volẽtis/ ſicut fortitudo ꝛ tẽperantia/ que ſunt circa paſſiones/ ſunt ſubiectiue i appetitu ſenſitiuo. Patet primũ dictum eius. Quandocũq̃ꝫ aliqua operatio procedit ab aliqua potẽtia ſecũdũ ꝙ mouetur ab altera potentia: vt operatio illa ſit ꝑfecta/ oportet vtrãq̃ꝫ illarum potentiarum mouentis et mote eſſe perfectam. Unde in quarto articulo preallegato q̃rit ſanct⁹ Thomas vtrũ: iraſcibilis et cõcupiſcibilis poſſint eſſe ſubiectum virtutis? Reſpondet ꝙ iraſcibilis ꝛ cõcupiſcibilis dupliciter poſſunt cõſiderari. Uno modo ſecundum ſe inquantũ partes appetitus ſenſitiui: ꝛ hoc modo nõ competit eis ꝙ ſint ſubiectũ virtutis/ quia huiuſmodi vires ſũt communes nobis ꝛ brutis. Alio modo cõſiderãtur inquãtum participãt rationem/ et ꝓ hoc ꝙ ſunt nate rationi obedire: ꝛ ſic pñt eſſe ſubiectũ virtutis humane. Q; eni i iraſcibili ꝛ cõcupiſcibili ſint aliquevirtutes/ patet. actus eni qui progreditur ab vna potentia ſecundum ꝙ eſt ab alia mota/ nõ poteſt eſſe perfectus niſi vtraq̃ꝫ potentia ſit bene diſpoſita ad actum: ſicut actus artificis non poteſt eſ-

ſe congruus niſi etiam artifex ſit bene diſpoſitꝰ ad agen-
dum/ ⁊ etiam ipſum inſtrumētum: alias non operaretur
operationē perfectam. ſed vt iſte operationes ꝓcedētes
a potentia ſenſitiua ſecundū ꝙ mouetur a potētia ratio-
nali/ vt operatiōes fortitudinis ⁊ temperātie/ ſint ꝑfecte:
requirit̃ ꝙ perficiatur ⁊ ratio ⁊ appetitus ſenſitiuꝰ. ſed in
ordine ad iſtam operationē non perficitur appetitꝰ ſenſi
tiuus nec ratio niſi per habitꝰ virtuoſos: ergo oportet de
neceſſitate ponere in potētia ſenſitiua ſecūdū ꝙ eſt a ra-
tione mota/ habitus perficiētes illam ad bene agēdum: ⁊
nō ſolū in ratione. Et quia bona diſpoſitio potentie mote
attendit̃ ſecundū conformitatē ad potētiam mouentem:
ideo virtus (dicit ſanctus Thomas) que eſt in iraſcibili ⁊
cōcupiſcibili/ nihil aliud eſt ꝙ̄ quedam habitualis confor
mitas iſtarum potentiarū ad rationē. ¶ Quātū ad ſecun-
dū dictū eius: dicit in articulo vltimo: quādo aliqua potē
tia eſt ex ſe id ē ex ꝓpria ratiōe potētie ſufficiēs ad actū/
non indiget habitu perficiēte: ſed qñ ex ſe eſt inſufficiēs/
tam indiget habitu perficiēte. Unde ꝙ̄tum ad bonū pro-
prium volūtas noſtra eſt ex ſua natura ſufficiēs: quia qui-
libet appetit bonum ꝓpriū. ideo ꝙ̄tū ad virtutes que re-
ſpiciunt bonū ꝓprium/ non oportet illas ponere in volun-
tate/ ſ3 in appetitu ſenſitiuo. ſ3 appetitꝰ ſenſitiuꝰ nō ē ex
ſe ſufficiēs ad bonū rationis. igitur. Nam ſi quod bonum
immineat homini volendū/ quod excedat ꝓportionē vo-
lentis ſiue ꝙ̄tum ad totā ſpeciē humanā/ ſicut bonū diui
nū qđ tranſcēdit limites humane nature: ſiue ꝙ̄tū ad in
diuiduum/ ſicut bonū proximi: ibi volūtas indiget virtute.
et ideo huiuſmodi virtutes q̄ ordināt affectū hominis in
deū vl' in ꝓximū/ ſunt in volūtate: vt dictū eſt. ¶ Unde vo
luntas nō eſt ex ratione propria ſufficiens ad bonū ratio-
nis circa deum vel ꝓximū. ideo oportet in illa ponere ha-
bitus perficientes illā in ordine ad bonum rationis prout
reſpicit deū ⁊ proximū. et ſola iuſtitia eſt talis habitꝰ. igi-
tur. ⁊ ſic ſanctus Thomas iuſtitiā in voluntate: ⁊ ceteras
duas ponit in appetitu ſenſitiuo. Cōtra hoc arguit̃. ſeque
retur ꝙ in potētia ſenſitiua ſiue in organo corporeo eſſet
ponenda virtus. Patet conſequētia. notū eſt ꝙ ab ipſa vir
tute corporea/ puta a potētia executiua' ꝓcedit oꝑatio ſe
cundū ꝙ mouetur ab ipſa ratione/ vt datio elemoſyne/ vt
ambulatio ad eccleſiā. ſed in ratione ſancti Tho. aſſume-
batur/ qñcūꝗ aliqua operatio ꝓcedit ab aliqua potentia
ſm ꝙ mouet̃ ab altera/ op3 vtrāꝗ illaꝝ eē ꝑfectā ad hoc
ꝙ oꝑatio ſit ꝑfecta: ſ3 cū iſta ambulatio vl' datio elemoſy-
ne ꝓcedat a potētia executiua ſecūdū ꝙ mota a rōne: ne
ceſſe ē vtrāꝗ eē ꝑfectā vt oꝑatio ſit ꝑfecta. Ul' ſic format

argumētū.S. Tho. Dicit Auguſt.in libro de moribus ecs cleſie/ q virt⁹non eſt in corpe:ſed in aīa:eo q aīa corp⁹ regit.Uñ q aliquis corpe bñ vtat/totū referꝫ ad aīam:ſicut ſi mihi auriga obtēperās equos qbus preeſt/ recte regit: hoc totū mihi debeꝫ.ſꝫ ſicut aīa regit corp⁹:ita etiā rō regit appetitū ſenſitiuū.ḡ totū rōnali parti debeꝫ q iraſcibilis ꝛ ↄcupiſcibilis recte regantꝫ. ſed virtus eſt qua recte viuiꝫ:igiꝫ virt⁹ nō eſt in iraſcibili ꝛ cōcupiſcibili: ſed ſolū in parte rationali.¶ Ad hoc rñdet ipſe q alia rōne regiꝫ corpus ab aīa: ꝛ iraſcibilis ꝛ cōcupiſcibilis a rōne.corpus enꝫ ad nutū obedit anime abſqꝫ cōtradictione in his in qbus natū eſt ab aīa moueri. Ideo phs primo politicoꝝ dicit q aīa regit corp⁹ principatu deſpotico:ſicut dñs ſeruū.ideo totus motus corporis referꝫ ad animā:ꝛ ꝑpter hoc in corpore nō eſt virtus/ſed ſolū in aīa.ſed iraſcibilis ꝛ ↄcupiſcibilis non obediūt ad nutū rationi/ſed habēt ꝑprios mot⁹ ſuos quib⁹ interdū rationi repugnant. Unde in eodem libro philoſophus dicit q ratio regit iraſcibilē ꝛ concupiſcibilē principatu politico/quo ſcꝫ regūtur liberi qui habēt in aliquibus propriā virtutē.ꝛ ꝑpter hoc etiam oportet in iraſcibili ꝛ concupiſcibili eſſe aliquas virtutes quib⁹ bene diſponanꝫ ad actū.hec Thom. Ideo vbi vna potētia operatur ſecundū q mota ab altera: et pōt reſiſtere potentie mouenti:oportet ponere virtutē in vtraqꝫ. ſed quādo omnino obedit/ et non poteſt reſiſtere imperio ſuperioris potentie mouentis:non oportet ponere virtutem in vtraqꝫ/ ſed ſolum in potentia mouente/ ꝛ non in mota. Ockam in tertio qōne decima nitiꝫ hoc impugnare: et ponit aliqua dicta. Primū/ in quo cōcordat cum Tho.eſt: In ſenſu eſt ponendus habitus. Secundū:Ille habitus non eſt ꝑprie virtus.Tertiū:In voluntate eſt ponendus habitus reſpectu omniū reſpectu quoꝝ eſt ponendus in ſenſu. et iſtud tertiū dictum et ſecundū ſunt cōtra ſanctum Thomam. Quartum/ Solus ille habitus eſt proprie virtus.¶ Primū dictū ꝓbaꝫ.quādo aliqua potentia ſic ſe habet q ante frequentationē actuum difficulter exibat in illos/ ꝛ facile in cōtrarios/ꝛ poſt frequētationē facile exit:in tali eſt ponēdus habitus determinans illam potentiā. ſed ipſe ſenſus ante frequētationē actuum difficulter exibat in aliquos actus/ꝛ faciliter in cōtrarios/ꝛ poſtea faciliter. Patet.qñ aliquis eſt ſolum continens: anteqꝫ ſit temperatus/ habet actus voluntatis quibus reſpuit obiectū intēperantie/ et actus cōcupiſcentie:et per frequentationē actuū per imperiū volūtatis ſuperaꝫ illa cōcupiſcētia in ſenſualitate/ꝛ ꝑduciꝫ tandē actus quo reſpuebat per imperiū voluntatis obiectū intēperantie. Tūc arguitur ſic/ poſt frequen-

tationē iſtoꝝ actuū reſpuitiuoꝝ quos habet continens cū difficultate: poſtea facile exit potentia ſenſualis in illos actus: q2 preſentato obiecto intēperātie/ reſpuet ſenſus ſine magna ꝯtrapugnatiōe. ergo poſt frequētationē actuū facile exit ſenſus: ⁊ difficulter ante exibat. et iſta eſt tota ⁊ precipua ratio Ockam ꝓpter quam ponit habitus in ſenſualitate. Alia rō/ caro cōcupiſcit aduerſus ſpm̄. i. concupiſcit aliqd qd ratio reſpuit. ergo opʒ de neceſſitate ponere habitū in ſenſu/ ⁊ alterū in appetitu rōnali reſpuitiuo. Similiter ecōtrario ſtat voluntatē aliquid appetere: ⁊ ſenſum reſpuere illud: ⁊ voluntas poſt illam reſpuitionē ſenſualē facile exit/ ⁊ ante difficulter exibat. ꝗ ſignū eſt ꝙ in ſenſu ē habitꝰ ſicut in ipſa volūtate. Diceret aliqs: in potētia pure naturali non ponit̄ habitꝰ: ſed ſenſus eſt potētia pure naturalis. igit̄. Dico ꝙ ſenſus in ſe eſt potentia pure naturalis/ ⁊ libera ꝑ participationē: ſicut etiā intellectus dicit̄ potētia libera per participationē: ſed intellectus inq̄tū intellectꝰ eſt potētia pure naturalis. Unde in illa potētia pure naturali. i. que preciſe determinat̄ ad vnū actū ſiue ad vnā operationē/ nō ponit̄ habitꝰ: ſed in alijs pure naturalibꝰ in ſe/ ⁊ liberi ꝑ participationē/ que nō determinant̄ preciſe ad vnā opationē/ pōt poni habitꝰ: ⁊ de facto

Additio. ponit̄: vt in intellectu ⁊ ſenſu. [Nō intelligo quō imaginaris ꝙ in intellectu nō ſit ponēdus habitus inq̄tū intellectus: q2 al's non eſſet aliqs habitus ſciētificus vl' opinatiuus/ poſtq̄ eſt ꝓductiuus illoꝝ inq̄tū intellectꝰ: ex quo nō requirit cōcurſum volūtatis ad taliū effectuū ꝓductionē. nec valet dicere ꝙ requirit̄ cōcurſus volūtatis antecedēter: vel ſaltē ꝙ voluntas poſſet impedire ne ꝓducant̄ effectus/ diuertēdo a cauſa: q2 ſic eſſet dicendū ꝙ oēs effectꝰ intellectꝰ eſſēt participatiue liberi: ⁊ ſic de actu appetitꝰ ſenſitiui. ⁊ hoc apparet dicēdū. forte diceres/ reſpectu ſciētie intellectꝰ nō eſt determinatꝰ ad vnū: q2 pōt in oppoſitū/ ſcʒ in opinionē: ſed ſecus eſt de appzehēſione ſimplici que non habet ꝯtrariū. nec ſufficit ꝙ pōt in oppoſitū priuatiue: q2 al's lapis non poſſet in oppoſitum deſcenſus. Quicqd ſit/ mihi videt̄ ꝙ ſatis eſt ꝙ ille potētie poſſunt in oppoſitū priuatiue ex libertate alterius potentie cui ſubdunt̄ naturaliter: ſecus eſt de lapide.] ¶ Secundū dictū ꝓbat̄/ ſcʒ ꝙ habitus poſitus in ſenſu non eſt ꝓprie virtus. Patet ſic. actꝰ ſenſitiuus nō eſt ꝓprie virtus: ergo nec habitus. Patet cōſequētia. habitus non dicit̄ virtus niſi propter actū ad quē inclinat/ immo tota ratio quare habitꝰ dicit̄ virtus/ eſt q2 inclinat ad actum. antecedens patet. actus ſenſitiuus nō eſt ꝓprie liber: ſed ſcđm ꝙ imperatur a voluntate: ergo non eſt proprie actus virtutis: quia de-

ratione actus virtutis eſt ꝙ ſit libere elicitus: ⁊ q̄to magis libere: tanto magis accedit ad virtutem. Preterea actus ſenſitiuus manens idē ſucceſſiue poteſt eſſe bon⁹ ⁊ mal⁹ ſecūdum ꝙ a diuerſis volitionibus imperat̄: et ſemper eſt idem act⁹ imperatus in ſenſu: quēadmodū eſt idem act⁹ eundi ad eccleſiam: a quacunqꝫ volitione imperet̄. Item eſt inuariat⁹: ergo nō eſt ſecundū ſe bon⁹. Quauis ergo in ſenſu ſit ponend⁹ habitus: ille tamē nō eſt proprie virtus ꝓpter habitum volūtatis. ⁊ iſta ratio ſufficienter ꝓbat ꝙ nō eſt proprie habitus virtuoſus in ſenſu. Tertiū dictū ꝓbatur ſic. reſpectu omniū reſpectu quorū ponitur habit⁹ in ſenſu: volūtas eſt indeterminata: ꝙ ſcilicet pōt velle illa vel nolle: qꝛ reſpectu omniū obiectorum ſenſitiuorum eſt indeterminata ad volendum illa vel nolendum: poteſt enim in iſtū actum: ⁊ in contrarium. Tunc arguit̄ ſic: omnis potētia indeterminata ad aliquos actus: ex frequēti elicitione acquirit habitū determinate inclinantē illam ad illos. ſed volūtas reſpectu omniū reſpectu quoꝝ ponit̄ habit⁹ in ſenſu: eſt indeterminata q̄tum ad exercitium ⁊ ſpecificationē actus: ergo cauſabitur in volūtate habitus inclinans illā ad alterum illorum obiectorū. et non video magnā apparentiā in oppoſitum: vt preſentato obiecto fortitudinis vult aggredi: ⁊ pōt nolle aggredi. ergo volūtas eſt indeterminata ad alterum iſtorū: ⁊ ex frequenti volitione aggrediēdi cauſatur habitus determināſ ipſā ad aggreſſum. ⁊ iſta eſt tota ratio q̄re ponit̄ habit⁹ in potentia: quia eſt indeterminata: ⁊ per frequētationem actuū determinatur. Quartū dictum probat̄: ꝙ ſcꝫ ſolus habit⁹ volūtatis eſt ꝓprie virtus. Patet: ſolus act⁹ eſt ꝓprie virtuoſus qui eſt immediate liber: ergo ſol⁹ ille habit⁹ eſt ꝓprie virtus. Fatetur ergo Ockam cum ſancto Tho. ꝙ in ſenſu eſt ponēdus habit⁹: ⁊ eſt magna apparentia ad hoc. ſed ꝙ talis habitus in ſenſu nō habeat habitum ſibi reſpōdētē in volūtate: falſum eſt: ⁊ ꝙ talis habitus in ſenſu exiſtēs ſit proprie virtus: etiā hoc eſt falſum contra. S. Tho.

Additio.

[Placet optime ſententia Ockā: ſed videtur ꝙ ſuperaddendū eſt ſcꝫ ꝙ ſit ponendus habitus in potētia executiua: ſicut in potētia ſēſitiua: qꝛ experimur ꝙ ex actu citharizandi generat̄ habilitas in digitis. quare ergo non ponetur habitus in illis?]

¶ De cōnexiōe virtutum moralium. Cap. vij.

Viſū ē de ſubiecto ꝟtutū moraliū: ⁊ allegata ē opinio. S. Tho. q̄ cōſiſtebat in duob⁹. Primū: ꝙ alique ꝟtutes morales ſunt in ſēſualitate. i. i potētia ſēſitiua. Secōm: ꝙ ꝟtutes morales q̄ ſūt i ſēſualitate: nō hñt ꝟtutē moralē rñdētē

in volũtate: ⁊ que ſunt in volũtate / nõ habẽt moralẽ reſpõdẽtem in parte ſenſitiua. ⁊ determinat ꝙ virtutes ad ſe. i. q̃ reſpiciunt bonũ ſibi habẽti / vt fortitudo et tẽperãtia / ſunt in parte ſenſitiua: ſʒ virtutes ad alterũ / vt iuſtitia / ſunt in appetitu rationali. ¶ Conſequẽter videndũ eſt de connexione virtutũ: vtrũ neceſſario ſeſe concomitenꝛ: hoc eſt ſi vna ponatur / de neceſſitate cetere ponanꝛ. ¶ Quãtũ ad hãc queſtionẽ poteſt eſſe triplex difficultas / vt cõmuniter dicũt doctores. Primo de virtutibꝰ theologicis / an ſint neceſſario cõnexe. ¶ Scḋo de moralibꝰ / an oẽs virtutes morales ſint adinuicẽ cõnexe. Tertio / an ille virtutes morales neceſſario cõnectanꝛ cũ prudẽtia: ⁊ prudẽtia neceſſario ꝯnectatur cũ eis. Quantũ ad tertiũ dictũ eſt prius qñ querebatur vtrũ ad bene agendũ moraliter / neceſſario requiraꝛ dictamẽ prudẽtiale: et ꝓpterea nihil ad pñs. Quãtũ etiã ad primũ de theologicis / an neceſſario ꝯnectanꝛ: Scotus dicit duo. Primũ / ꝙ neceſſario ꝯnectũtur quo ad infuſionẽ. nã de lege non poteſt infundi vna ſine alijs. Secundũ / de lege non neceſſario cõnectũtur q̃tũ ad conſeruationẽ. Rõ Scoti ꝓ pͥmo dicto eius eſt. Quẽ deus ſanat / perfecte ſanat. ſʒ virtutibꝰ theologicis ſanaꝛ anima. ergo nõ infundit vnam ſine reliquis. Quantũ ad ſcḋm: ille qui peccat mortaliter / perdit charitatẽ: ⁊ nõ perdit fidẽ. ergo poteſt vna ꝯſeruari ſine alijs. Uenio nũc ad ſcḋm / an morales ſint adinuicẽ cõnexe / vtputa an poſſit eſſe vera prudẽtia ſine iuſtitia / fortitudine et temperantia: et econtrario vera fortitudo ſine prudẽtia ⁊ ceteris. Quantũ ad hoc eſt multiplex modus dicẽdi. S. Tho. in pͥma. ij. q. lxv. dicit ꝙ

Uirtꝰ capitur dupliciter.

ſunt neceſſario adinuicẽ cõnexe: ⁊ dicit ꝙ virtus capitur dupliciter. Uno modo ꝓ oĩ inclinatiuo ad aliquã operationẽ virtutis: ſiue talis inclinatio ſit in nobis a natura / ſiue ex aſſuetudine. et hoc mõ accipiẽdo virtutes morales / nõ ſunt ꝯnexe. Et etiã iſto modo virtutes quas Ari. vocat cõgenitas / ſunt virtutes: ⁊ tales non ſunt ꝯnexe. Uidemꝰ eñ aliquẽ inclinatũ ad tẽperate viuendũ / qui eſt inclinatus ad aliud vitiũ / puta furtũ. Similiter videmꝰ aliquẽ ex naturali cõplexione vel ex aliqua ꝯſuetudine eſſe prõptũ ad opera liberalitatis / qui tñ non eſt prõptus ad opera caſtitatis. ¶ Alio modo capiꝛ virtus moralis ꝓ inclinatiuo ad perfecte bene agẽdũ / ex aſſuetudine acquiſito. Perfecta aũt virtus moralis (ait) eſt habitus inclinãs ad bonũ opus bene agẽdum. ⁊ ſic accipiẽdo virtutes morales / dicendũ eſt eas eẽ cõnexas. Uñ. S. Tho. capit duas ratiões ad hoc ꝓbandũ. Prima. Quandocũq; eſt aliqḋ vnum tertium qḋ ꝯnectitur cũ aliquibꝰ alijs: tũc quodlibet illoꝝ quibꝰ cõnectitur / etiã cũ illo tertio cõnectiꝛ: ⁊ illa alia neceſſario cõ-

nectūtur adinuicē. ſ3 ſic eſt ꝙ morales virtutes ꝯnectunt cū prudētia / ⁊ prudentia cū qualibet morali: ergo virtutes morales ꝯnectunt adinuicē. Qꝫ autē virtutes connectant cū prudētia / notum eſt: q2 nō poſſunt eſſe ſine prudētia. et prudētia cōnectit cū qualibet morali. patet ꝑ philoſophū in ſexto ethicorū: vbi dicit ꝙ / nō poteſt eſſe prudētia quin ſint cetere virtutes. ergo ille virtutes cōnectūtur cū aliquo / ⁊ illud aliqd ꝯnectitur cū qualibet ipſaꝝ virtutū moraliū. ⁊ hec eſt potiſſima ratio. S. Tho. ad hoc ſuadendū. ¶ Contra hoc ſunt magne apparētie ad oppoſitum: ⁊ primū fundamentū qḋ aſſumit / videtur falſum: vcꝫ ꝙ ſit vna prudentia q̄ ſit directiua oīm virtutū moraliū: q2 ſunt plures et diuerſe prudētie que dirigūt virtutes morales: vna fortitudinē: altera iuſtitiam: altera tēperātiā. igitur non dabis vnā prudentiā que ꝯnectitur cū illis. alias ſatis probatū eſt ſcḋm Ockā ꝙ ſtat errare circa materiā vnius virtutis / ⁊ recte agere circa materiā alterius. Sꝫ ſic eſt ꝙ habitus inclinās ad bene dictandum circa materiā iuſtitie / non ſtat cū habitu inclināte ad male dictandū circa idē: et tamē ſtat cū habitu ad male dictandū circa materiā tēperantie. igitur ille habitus qui inclinat ad bene dictādū circa tēperantiam / differt ab illo / ⁊ ſpecie: nā ſunt obiecta ſpecie differētia: ergo et habit⁹ acquiſiti. ideo falſum eſt ꝙ ſit vna prudētia directiua omniū virtutū moraliū / niſi capiatur prudētia collectiue. ¶ Quātū ad ſcḋm: ꝗuis eſſet vna prudētia / adhuc nō neceſſario ꝯnecteretur cū virtutibus morablius. Patet: ſtat plene iudicare intellectū: ⁊ tamē volūtas nō neceſſario ſe cōformat illi pleno dictamini; immo pōt ſe diſformare. ⁊ ſtat hoc frequēter iterare. ergo ſtat habitū prudentialē generari /: et nullū habitū moralē generari. ideo ratio ſua nō eſt apparēs quādo dicit: quādocunqꝫ aliqua cōnectūtur cū aliquo tertio ⁊c. q2 aſſumit vnum multū dubiū. ¶ Argumentū apparens contra hāc opinionē / qḋ cōmuniter fit. Aliqs poteſt frequēter elicere actū tēperātie ꝗuis ei nunqꝫ occurrat materia fortitudinis bellice exercende / puta religioſo in clauſtro degēti. ergo in ipſo poteſt generari habit⁹ temperātie / nō genito habitu fortitudinis. Pꝫ / poteſt ſe exercere circa materiā tēperantie: ⁊ refrenādo paſſiones inclinātes ad intēperātiā / generabitur habitus: et talis eſt perfecte virtus: quod patet. talis habitus inclinat perfecte ad tēperate viuēdū delectabiliter / immobiliter / ⁊ ſcienter: ergo ſequit ꝙ talis habitus eſt perfecte virtus. ¶ Reſpondet cōiter ꝙ nō faciliter inclinat ad tēperate viuendū in omni euētu. iō non eſt perfecte virt⁹. Pꝫ antecedēs: q2 ſi tali ꝑſentaret mors niſi cōſentiat intēperātie / puta libidini: rōne talis habit⁹

nõ operabitur faciliter, immo tũc difficulter tẽperate ageret, quia ſibi eſt tunc difficile refrenare paſſiones circa obiectũ mortis, puta timorẽ. modo ad habitum eſſe virtutẽ requiritur q inclinet ad faciliter agendũ in omni euentu: et nõ ſufficit q inclinet ad faciliter agendũ nũc. ſed ſi haberet fortitudinẽ in tali caſu, delectabiliter et faciliter operaretur: et exiret in actus tẽperãtie. ideo ille habitus teperantie ſi haberet fortitudinẽ annexam, eſſet perfecte virtus. Unde apud hanc opinionẽ non propterea virtutes morales dicũtur cõnexe, q requirat certa intenſio habitus que nõ poteſt haberi ſine alijs virtutibus, ita q minor inteſio nõ dicatur virtus: quia talis intenſio etiã ſi ponatur requiri ſumma, poteſt haberi per frequẽtiſſimã operationẽ et exercitationẽ circa materiã vnius virtutis ſine alijs virtutibus. hoc eſt, vt habitus tẽperãtie ſit virtus, nõ neceſſario requiritur certa inteſio que nõ poteſt haberi ſine habitu fortitudinis vel iuſtitie: immo põt acquiri tãta intenſio in habitu temperãtie ſine habitu fortitudinis, ſicut cũ habitu fortitudinis: vt fortes in habitu tẽperãtie põt puenire ad ſummũ illius habitus: et tñ propter hoc talis habitus nõ diceretur virtus. Sed dicũtur cõnexe, quia ad eſſe virtutis requiritur q talis habitus in omni euẽtu faciat faciliter operari. et nõ ſtat q habitus tẽperãtie in omni euẽtu faciat faciliter operari: niſi ſibi cõnectatur habitus fortitudinis et iuſtitie: ergo nõ ſtat q talis habitus ſit virtus, niſi cõnectatur cũ altero habitu. ¶ Contra hãc ſolutionẽ ſequitur q nullus habitus eſſet virtus niſi eſſet iã in gradu heroico, et niſi haberet quẽcunq habitũ cuiuſcũq virtutis in gradu heroico ſecũ. Patet, nullus eſt habitus faciẽs faciliter operari in omni euẽtu niſi ſit in gradu heroico: ergo. Patet anteceDẽs, quicũq habitus qui nõ eſt in gradu heroico: ſi eueniat caſus excedens cõmunẽ hominũ facultatem, nõ faciet faciliter operari: quia ſi ſic, iã eſſet in gradu heroico: ergo apud illã opinionẽ ſi ad eſſe virtutis requiritur quod ſupradictũ eſt, ſequitur illatũ: videlicet q nullus habitus eſt virtus niſi ſit in gradu heroico: et habeat ſecum habitus aliarũ virtutum etiã in gradu heroico cõſtitutos. et nulla videtur apparentia hoc concedere, ſaltẽ de temperãtia. Dico q iſti capiũt differenter gradum heroicũ a nobis. Unde dicunt q gradus heroicus nõ eſt inclinare ad actũ qui ſuperat cõmunem hominũ facultatem: ſed eſt ita ſe exercere circa paſſiones vel aliquã materiã, q nulle poſſunt omnino inſurgere paſſiones, vel ſaltẽ notabiliter ad oppoſitũ trahẽtes. hoc eſt, gradus heroicus ſecundum eos eſt gradus refrenatiuus paſſionũ ſupra cõmunem hominũ facultatẽ. Unde primo nõ excedit communẽ hominũ facultatẽ, quãdo inſurgũt

Quare virtutes dicuntur cõnexe.

Gradus heroicus.

paſſiones/diſſentire/ et illis contradicere: quod pertinet
ad gradum temperantie.nec ſecundo excedit communē
facultatem hominū quando non inſurgunt vehementes:
hoc eſt ita ſe exercitare circa aliquā virtutē ꝙ non inſur-
gant paſſiones intellectum perturbantes vel quaſi turbā-
tes.ſed ita ſe exercitare circa paſſiones ꝙ nulle inſurgant
omnino/vel ſi inſurgant ita parum aut nihil/hoc excedit
cōmunem facultatem hominum ſecūdū eos:ideo dicitur
gradus heroicus. Et reſolutorie gradus heroicus non eſt
inſurgentibus paſſionibus quas vincere excedit cōmunē
hominum facultatem/ illas excedere: licet hoc ſit heroi-
ce agere et excellenter: ſed eſt habitus cohibens omnes
paſſiones/ita ꝙ nulle inſurgant/ vel ſaltem ꝙ non notabi-
liter inſurgant. et ſic non ſequitur ꝙ omnis virtus ſit he-
roica. ¶Unde pro maiori declaratione: ſi preſentetur ali-
cui mors niſi conſentiat in libidinem:ſi inſurgant paſſio-
nes ad conſentiendū/ non habet habitum qui vocatur he-
roicus:quis illud nolle cōſentire actualē/ ſit heroice ope-
rari:ſed talis habitus non eſſet heroicus/ quia non refre-
nat paſſionem inſurgentem notabiliter.Unde vt habitus
dicatur virtus/non requiritur ꝙ in omni euentu faciat ꝙ
nulla inſurgat paſſio: ſed ꝙ in omni euentu non inſurgat
paſſio quam ſit multum difficile ſuperare: ſed ꝙ ſit faci-
le.¶Contra. ergo ad minus tēperantia et fortitudo non
ſunt connexe cum iuſtitia/licet bene fortitudo ⁊ temperā-
tia illo modo ſint connexe.ſequela probatur:quia illis ha-
bitis non eſt dabilis caſus in quo habitus iam habiti ſine
iuſtitia non inclinent ad faciliter operari circa materiam
temperantie et fortitudinis ſine iuſtitia:et quin faciliter
in quocunqꝫ caſu operetur. Dicunt ipſi cōmuniter ꝙ da-
tur talis caſus: ſcilicet quādo virgini offeruntur maxima
munera vt conſentiat libidini:ſimiliter quando forti offe-
runtur grādia munera ne ſubeat pericula belli:tunc ſine
iuſtitia eſſet iſtis valde difficile bene operari.ſed ꝑfecto ſi
talis virgo ſit temperata/⁊ alter ſi ſit fortis:facile erit eis
non acceptare illa munera:vt notum eſt.Scotus in tertio
xxxvj.diſtinctione hanc virtutum cōnexionem improba-
re nititur:ſed rationes eius non ſunt multum valide con-
tra iſtum ſenſum quem dat ſanctus Thomas.

¶De quinqꝫ gradibus virtutis ſm Ockam. Capitulū.viij.

Conſequēter videndum eſt de gradibus vir-
tutis quos ponit Ockā in tertio q̄ſtione. xij.
Primus gradus eſt quando voluntas acce-
ptat obiectum alicuius virtutis/exempli gra-
tia in virtute tēperantie: vel refugit obiectū

intẽperantie cõformiter ad rectam rationẽ: qꝛ honeſtum eſt: non referendo in finem ſupernaturalẽ: ſed ſolum quia honeſtum eſt: non referẽdo in aliũ finẽ niſi qꝛ honeſtũ eſt. Dicitur notanter: cõformiter ad rectam rationem: qꝛ iſto primo modo non requirit̃ reflexio dictaminis: puta ꝙ ſit ↄformiter ad rectã rationem: quia dictatũ a ratione: ſed ſufficit habere hoc dictamen: hoc eſt faciendũ vel reſpuẽdum: ⁊ non requirit̃ qꝛ dictatũ a recta ratione. ¶ Secundus gradus virtutis: vtputa tẽperantie: eſt actus quo acceptat̃ tale obiectũ cõformiter ad rectã rationẽ: ⁊ cũ hoc habetur vnum nolle quo nolo ab illo deſiſtere ꝓ quacũqꝫ re: ꝙdiu ratio recta dictabit non eſſe deſiſtendũ. ⁊ in iſto ſcd̃o gradu nõ eſt alia relatio preterqꝫ honeſtũ: ſicut in primo gradu. nam in iſtis duob⁹ primis gradibus opationes non habẽt prudentiã ꝓ obiecto. Tertius gradus addit ſuper precedentes preciſe qꝛ dictatũ a recta ratione. Unde ſecũdus gradus ſuperaddit primo: nolle deſiſtere: ⁊ terti⁹ addit ſup primũ ⁊ ſcd̃m acceptatũ obiectũ: quia dictatũ per rectã rationẽ: ita ꝙ habet ꝓ obiecto partiali: qꝛ dictatũ a recta ratione. ¶ Quartus gradus includit iſtos tres: et vltra addit: ꝓpter deum ſumme dilectũ. et iſte gradus eſt perfecte virtutis: imo apud eũ nullus precedẽtiũ graduum eſt dicẽdus virt⁹: ſaltem intrinſece: ſed ſi alij dicãtur virtutes: hoc eſt ſolũ denominatione extrinſeca ꝓpter aſſiſtẽtiã iſtius gradus. Quilibet iſtorum quatuor graduũ reperitur in gradu tẽperantie: cõtinentie: ⁊ in gradu heroico. ⁊ ſic iſto modo nõ diſtinguunt̃: vt diſtinguit Ariſto. Sed de diſtinctione graduũ virtutis ſcd̃m eum poſtea videbitur. ¶ Quintus gradus eſt qui includit oẽs iſtos: ⁊ ſuperaddit ꝙ ſit actus imperatiuus formaliter executionis operationis que excedit cõmunẽ hominũ facultatẽ ex natura rei vel ex circũſtantia: et iſte gradus eſt quẽ cõmuniter doctores vocant heroicũ.

Epilogus Recapitulando iſtos grad⁹: primus non includit obiectum qꝛ dictatũ: ſecũdus addit ꝓpoſitũ non deſiſtẽdi: tertius addit qꝛ dictatum a recta ratione: quartus addit ꝓpter deũ finaliter ⁊ vltimate dilectũ: quintus addit ꝙ talis volitio ſit formaliter imperatiua operis quod ex natura vel ex circũſtãtia excedat cõmunẽ hominũ facultatẽ. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponit Ockam aliquas ꝓpõnes: quarũ alique ſunt note: et alique dubie.

Prima ꝓpoſitio. Prima. Omnes virtutes morales cõnectunt̃ in quibuſdã principijs vniuerſalib⁹. patet: vt in iſto: omne dictatũ per rectam rationẽ: eſt faciendũ. omne honeſtum eſt faciendũ. omne inhoneſtũ eſt fugiẽdũ. ille ſunt maiores vniuerſales ſiue principia omnibus virtutibus cõmunia: in quib⁹ cõnectuntur ipſe virtutes: ⁊ ex quibus deducunt̃ particu-

lares que ſunt prudētie virtutū. igitur pma ppoſitio cer-
ta ꝛ nota. ¶ Secunda ppoſitio. Uirtutes nō ſunt adinui- Scda ppoſitio.
cē in quibuſcūq gradibus cōnexe. patet. alicui pōt occur
rere/ ꝛ frequēter/ materia vni⁹ virtutis/ quis materia alte
rius nunq ei occurrat: ꝛ talis poterit ſe exercere i tali ma
teria/ nō exercitando ſe in altera materia q̄ nunq ſibi oc-
currit/ ꝛ frequēter: quo facto/ per frequēs exercitiū circa
illā materiā generabit habit⁹/ ꝛ nō circa alterā: ſicut ma
teria fortitudinis pprie dicte religioſo/ quē ſtat tēperatiſ
ſimum eſſe. igit nulle virtutes ſunt adinuicē connexe in
quibuſcūq gradibus. ideo cum vna virtute in pmo vl ſe
cūdo gradu ſtat vitium oppoſitū alteri virtuti. Unde iſta
tria ſimul ſtant: hoc eſt aggrediēdū: volo aggredi: ꝛ volo
hoc comedere quod tamē eſt phibitū comedere. ideo ſtat
vitium intēperātie cum gradu fortitudinis/ ꝛ dictamine
recto illi⁹. ¶ Sequit tertia ppoſitio ꝛ quarta in quib⁹ ia- Tertia ppoſitio.
cet tota difficultas. Uirt⁹ tertio modo dicta nō ſtat cū vi-
tio oppoſito cuicūq alteri virtuti ꝛ dictamini recto reſpe
ctu illi⁹ alteri⁹ virtutis. ꝛ loquor de vtute actuali. hoc ē/
actus virtut tēperātie tertio modo dicte nō ſtat cū vitio
oppoſito iuſtitie ſtāte ſimul recto dictamine circa eandē
materiam iuſtitie. Similiter talis actus pdict⁹ nō ſtat cū
vitio oppoſito fortitudinis/ ꝛ dictamine recto circa forti-
tudinis materiā. Probat. bn̄ ſequit. iſte habet actū tēpe-
rātie tertio modo dicte/ igit acceptat obiectū tēperātie cō
formiter ad dictamē ratiōis/ ꝛ qr dictatū a ratiōe. ꝛ vltra.
acceptat qr dictatum a ratiōe: igitur vult omne dictatū
per rectā rationē. ꝛ vltra. vult omne dictatum a ratiōe/ ꝛ
dictat perfecte ꝛ recte de iuſtitia: igitur recte vult circa
iuſtitiā. ꝛ per cōſequēs cū tali actu tertio modo dicto nō
ſtat vitium circa virtutē aliam cuius habet rectū dicta-
men. Et dicit notanter rectum dictamē: quia ſi haberet
ignorātiam vel errorem circa aliam virtutem/ nō oportet
nec ſequitur q habeat actum bonū circa illam virtutē. ꝛ
vltra: tunc nō repugnat q habeat vitium circa eā. ¶ Mi-
hi videbatur q illa conſequētia nō valebat: vult hoc quia
dictatū a recta ratione: igitur vult omne dictatū a recta
ratione. Nam primo ſi intelligeret in antecedente/ qr hoc
eſt dictatū a ratione/ tunc certa eſt malitia conſequentie.
ſ ipſe capit ibi vt ſit termin⁹ cōmunis: ꝛ tūc dicit q ſicut
nō ſtat q ſortes ſit homo inq̄tū riſibilis/ qui oīs homo ſit
riſibilis: ſimiliter nō ſtat q velim ſortē inquantum eſt ho
mo/ quin velim omnē hominē: et q velim omnē hominē/
ꝛ ſciā iſtum eſſe hominē/ quin velim illum. ꝛ q velim ali-
quid ppter deum/ quin velim deū vel eodem actu vel di-
uerſo. ita dicit h̄ q nō ſtat velle hoc qr dictatū a recta ra-

tione ſeu propter dictamē: quin velim omne dictatū a ratione: quia illa ſic exponit: volo hoc: ⁊ volo omne dictatū a ratiõe: ⁊ cauſa quare volo hoc: eſt q2 volo omne dictatū a ratiõe. ſꝫ mihi videtur hoc nõ requiri ad actum eſſe bonū: et per cõſequens nõ debet aſſignari talis act9 vel conditio ꝑ gradu virtutis. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Cū actu v̄tutis quarto modo capte nõ ſtat quodcūqꝫ peccatū. Probatur: q2 ſi ſtaret peccatū: vel eſſet ex ignorātia: paſſiõe: vel ex malitia. ſed nullū iſtorū poteſt dici: igitur. nõ primū: q2 vel talis ignorantia eſſet inuincibilis: ⁊ ſic nõ peccat. vel vincibilis: ⁊ ſic nõ diligit deū ſuper oīa: q2 ſi diligeret deum ſumme: neceſſario vinceret illā, nec ex malitia aut paſſione: q2 ſi peccet ſcienter: iam aliq̄d ꝑponit deo. ergo nõ diligit deū ſuper omnia. igitur nõ habet illū quartū gradum virtutis. ¶ Cõtra tertiā propoſitionē (quia alie due ſunt certe) arguit̄ ſic ex ſuis principijs. pono ꝙ habeā iſta dictamina duo: nūc eſt a me tēperate agendum: q2 dictatū a ratione: (nihil habēdo aliud: quia in tertia acceptione nõ requiritur relatio in finē vltimum) ⁊ nunc eſt a me hoc opus iuſtitie exercēdū: quia recta ratio dictat. tūc notum eſt ꝙ ſcdm eū non neceſſario voluntas ſe illis cõformat: ſed poteſt ſe ꝯformare: ⁊ nõ ꝯformare: ⁊ illis contrauenire: ⁊ peccare: q2 nullum dictamen neceſſitat volūtatem ad eliciēdū ſecundū quod dictat. tūc arguit̄ ſic. quādo ſe cõformabit primo dictamini: nõ neceſſario ſe cõformabit ſcdo: ergo cū actu virtutis tertio modo poterit peccare circa materiā alterius virtutis cuius habet rectum dictamē: ſaltē omiſſiue. Probatur hoc: quia detur oppoſitum: puta ꝙ neceſſario ſequitur conformitas ad ſecūdū dictamē ſtante cõformitate primi: tunc talis actus cõformis ſecundo dictamini non habebit ꝓpriā bonitatē: quia neceſſario ſequitur ad alterū. nam per eū: act9 qui neceſſario ſequitur ad alterū precedentē: non habet propriam bonitatē. ergo ſi ad ſe ꝯformandum primo dictamini: neceſſario ſequatur conformitas ad ſecūdū dictamen: nihil bonitatis habebit ſuper bonitatē act9 pmi. ¶ Itē arguitur ſic. ſi ad actū conformē primo dictamini neceſſario ſequit̄ actus cõformis ſcdo dictamini: iam talis act9 ſecundus cauſaretur a primo. igit̄ eadē ratione actus ſecūdus erit cauſa act9 primi. nam quandocūqꝫ ſunt due cauſe reſpectu alicuius effectus que nõ neceſſario ꝓducunt illū effectum: et ſuperueniēte tertio neceſſario ꝓducitur ille effect9: tale tertiū ē cauſa illi9 effect9. tunc ſic: ſortes eliciens illa duo dictamina: nõ poteſt ſe cõformare pmo: ⁊ diſformare ſecundo ſimul ⁊ ſemel: q̄uis poſſit ſimul ſe diſformare vtriqꝫ. ſꝫ ſi ſimul ⁊ ſemel ꝯformet ſe ambobus: equa-

li ratione cuiliber/cum quilibet eſt cauſa alteri⁹/ et q̃libet neceſſario ſequit̃ ad alterũ. ergo act⁹ erũt ſibi mutuo cauſe in eodẽ genere cauſe efficiẽtis/ q̄d eſt impoſſibile. Quãtum ad hoc argumẽtũ reſpondet Ockam/ quia habet apparentiã ꝓ dicto ſuo/ cõcedẽdo ꝙ neceſſario ſequit̃ act⁹ ſecũdus ad p̃mũ/ et ꝙ vn⁹ eſt cauſa alteri⁹: ⁊ negat ꝙ eadem rõne ille ſcďs debeat dici cauſa p̃mi:⁊ ratio eſt/ qꝛ neceſſe eſt/ licet ſimul eliciant̃/ ꝙ vn⁹ prius natura alio ꝓducat̃: ⁊ ille poꝛ natura alio/ nullo modo ſequit̃ ad poſterioꝛẽ: ⁊ per cõſequẽs non poteſt dici cauſari ab eo: ſ; bñ ecõuerſo ille poſterioꝛ natura/ cauſat̃ a prioꝛe. ¶ Sed q̃tũ ad quartã propoſitionem non videtur vera ſaltẽ de peccato ignoꝛãtie/ quin poſſit ſtare cũ veritate illius. Nã illa dilectio dei ſuper omnia/ nõ neceſſitat me ad faciẽdum quicquid in me eſt de aliqua veritate inquirẽda. Igitur ſtãte illa dilectione dei ſuper omnia/ põt aduenire tẽp⁹ in quo teneoꝛ dicere horas. tũc illa dilectio nõ neceſſitat me ad inquirendũ an ꝓ tũc teneoꝛ vel nõ/ ⁊ ſic ſtabit ꝙ hoc vincibiliter ignoꝛẽ. ergo talis act⁹ ſtat cũ inquirẽdi negligentia: ergo ſtat cũ pctõ facto ex ignoꝛantia. Sed ne obliuioni tradas/ pono exempla illoꝛum quinq; graduũ. Exẽplũ primi/ vt volitio qua volo tẽperate viuere propter honeſtatem confoꝛmiter ad rectã rationẽ hoc mihi dictãtem: eſt primus grad⁹. Exẽplũ ſecũdi/ vt volitio qua volo tẽperate viuere propter honeſtatẽ ſeu quia honeſtũ eſt/ cõfoꝛmiter ad rectam rationẽ/ ⁊ nolo deſiſtere ab iſta volitiõe q̃diu recta ratio dictat nõ eẽ deſiſtẽdũ/ non obſtãte quocunq; impedimẽto: eſt ſecũdus gradus/ ita ꝙ ſupra p̃mũ ſolũ ponit ꝓpoſitũ non deſiſtẽdi. Exemplũ tertij/ vt volitio qua volo tẽperate viuere qꝛ honeſtum eſt / et qꝛ ita dictatũ eſt a ratione/ et nolo deſiſtere ab huiuſcemodi act⁹ continuatione q̃diu recta ratio dictabit/ eſt terti⁹ grad⁹/ qui precise addit ſup̃ reliquos dictamẽ reflexũ/ ſeu ponit dictamẽ rectũ ꝓ partiali obiecto. Exẽplũ quarti/ vt volitio qua volo tẽperate viuere qꝛ honeſtũ/ ⁊ qꝛ ita dictatũ eſt a recta ratione/ ⁊ nolo deſiſtere ab huiuſmodi actu q̃diu recta ratio dictabit nõ eſſe deſiſtẽdũ/ quocũq; impedimẽto non obſtãte/ ⁊ ꝓpter deũ ſumme dilectum/ ⁊ finaliter in eũ referẽdo: eſt quartus gradus. Exemplũ quinti/ vt volitio qua volo efficaciter ⁊ foꝛmalit̃ executiue refrenare oẽs paſſiones contra rationem inſurgentes/ tẽperate: vt̃ volitio qua volo imperatiue caſte viuere/ nõ obſtante morte/ qꝛ honeſtũ / ⁊ quia dictatũ eſt a recta ratione/ ⁊ ꝓpter deũ ſumme dilectum: ⁊ nolo deſiſtere ab hoc actu q̃diu recta ratio dictabit non eſſe deſiſtendũ/ non obſtãte quocunq; impedimento: eſt quintus gradus.

¶ An virtutes morales ſint connexe ꝗtum ad habitus. Ca.ix.

Conſequēter ꝓſequendū eſt de habitib⁹. Secundū hanc opinionē: Utrum habituales virtutes ſint cōnexe? Prima ꝓpoſitio. Nulla virtus pure moralis neceſſario requirit alteram pure moralē. hoc eſt, nulla neceſſario cōnectitur alteri morali. pꝫ: quacunqꝫ virtute morali ſignata, ſtat aliquē frequēter ſe exercitare circa materiā illius virtutis, nō occurrente materia alterius virtutis: vł ſi occurrat, ad min⁹ ignorat inuincibiliter. ergo quecūqꝫ virtus moralis poteſt in aliquo generari nō genita altera morali. Unde aduertendū eſt ꝙ cū dicitur ꝙ nulla virtus moralis neceſſario cōnectitur alteri, nō includitur in hoc dicto prudētia, ꝗ dicitur moralis obiectiue (inquantū eſt circa materiā virtutis moralis) qꝛ ſtat habere virtutē moralem habitualē non habita prudentia, qꝛ deus poteſt ſuſpendere actiuitatē actualis prudentie, non ſuſpenſa actiuitate actus affectiui eſſentialiter virtuoſi: quo facto generabiť in affectu habitus, non genito habitu prudētie in intellectu: ſed nō ſtat habere actū moralem affectiuū non habito actu prudētiali. Unde dicit Ockā ꝙ nō neceſſario connectiť habitus habitui, ꝗuis actus actui.

Prima ꝓpoſitio.

¶ Secūda propoſitio. Nulla virtus moralis neceſſario cōnectitur virtuti theologice. patet ſic. quacunqꝫ virtute morali quātuncūqꝫ inteſa acquiſita, ſtat hominē peccare mortaliter: qꝛ ille non reddunt hominē impeccabilē. quo facto corrumpetur charitas, ⁊ remanebūt morales. ꝙ corrūpatur charitas, notū eſt. ⁊ ꝙ remaneant alie, pꝫ: ſicut nec acquiruntur per vnicū actum, ſic nec deperduntur per vnū actum: igitur poſſunt remanere non manēte fide: quia cum habitu virtutis ſtat peccare pctō infidelitatis ⁊ etiā deſperatiōis. ergo nulle morales cōnectūtur neceſſario cuicūqꝫ virtuti theologice ſaltē infuſe.

Secūda propoſitio.

¶ Difficultas eſt an ꝯnectātur neceſſario theologice acquiſite, loquēdo precise de virtute quarti gradus. Bn ſequitur: iſte hꝫ actū quo acceptat obiectū ꝓpter deū: ergo diligit deū ſuper oīa: immo magis amat deū: qꝛ propter vnūquodqꝫ tale et illud magis. ergo ſicut ex actu quo acceptat obiectum vel refugit, generať virtus moralis: ita ex illa dilectiōe dei etiā generabiť virtus theologica. ergo quecūqꝫ virt⁹ quarti gradus neceſſario cōnectitur virtuti theologice ſaltē acquiſite. Jdō cōcedo ꝙ generabiť ſimul virtus moralis ⁊ theologica: ⁊ cōcedo ſcdm Ockā ꝙ non ſtat ꝙ ꝓducatur virtus quarti gradus, quin ꝓducatur etiā virtus theologica, vt ſe extendit tā ad theologicā infuſā ꝗ acquiſitā. ¶ Tertia ꝓpoſitio.

ulla virtus theologica neceſſario cōnectitur virtuti pu= Tertia ꝓ
moꝛali.pꝫ: quocunqꝫ homine ꝗtūcunqꝫ vitioſo dato et poſitio.
habitu ⁊ in actu/ſtat talē conteri:quo facto/in ipſo pꝛo=
acentur theologice virtutes.tūc arguit̃ ſic. Iſte talis ha
t theologicas virtutes/ ⁊ non habet moꝛales:qꝛ per vni=
m actū cōtritionis nō generātur omnes moꝛales: ergo
rtutes theologice nullis puris moꝛalibꝰ neceſſario cōne
ūtur. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Nulle virtutes theologice ne Quarta ꝓ
ſſario cōnectuntur adinuicē ſimpliciter/aliqua tamē il poſitio.
rū neceſſario alteri cōnectitur ꝓ ſtatu vie. Pꝛima pars
tet.pꝛimo/ charitas non neceſſario ꝯnectit̃ alijs duabꝰ/
c alteri earū/qꝛ ipſa manet in patria/ ⁊ nulla illarū ma=
t.igitur pꝛima pars vera. Inſuper nec fides nec ſpes cō
ctuntur charitati neceſſario.patet:quelibet ipſarū ma=
t cū moꝛtali/ ⁊ nō manet charitas cū illo. Similiter nec
es neceſſario cōnectitur ſpei. Nā contingit aliquē eſſe
idelem qui non deſperat:ergo fides et ſpes nō neceſſa=
cōnectūtur. Similiter cōtingit aliquē deſperare abſqꝫ
idelitate / Quis regulariter peccet deſperans peccato
idelitatis.et ſic nulla theologica neceſſario cōnectitur
eri theologice.igit̃ pꝛima pars quarte ꝓpoſitiōis vera.
ecūda pars pꝫ: puta ꝙ ꝓ ſtatu vie aliqua neceſſario cō=
ctitur alteri:ſcilꝫ charitas fidei/qꝛ ſine fide impoſſibile
placere deo. Similiter neceſſario cōnectitur ſpei. ergo
qua theologica ꝓ aliquo ſtatu de lege poſita neceſſa=
cōnectitur alteri. Ex ſupꝛa habitis patet qualiter virtu
cōnectuntur ⁊ ꝗtum ad actus et ꝗtum ad habitus.

¶ De tribus gradibus virtutū poſitis ab Ariſtotele: ſcꝫ
cōtinētia/temperantia/ ⁊ gradu heroico. Ca.x.

IAm reſtat videre de gradibus virtutū quos
ponit Ariſtoteles: et pꝛima difficultas occur=
rens eſt iſta:Utrum in vnaquaqꝫ virtute mo=
rali/ ſcꝫ tēperantia/foꝛtitudine et iuſtitia/re=
periātur iſti tres gradus/ continētie / tempe=
rantie/ ⁊ heroicus: ⁊ vtrū illi tres gradus dif=
ant ſpecie. Quantū ad pꝛimū videtur ꝙ nō reperiātur
vnaquaqꝫ virtute moꝛali:qꝛ nō aſſignantur illi gradus
i ꝓpter paſſiones.ſed ſunt alique virtutes que nō ſunt
ca paſſiones/vt iuſtitia:igitur. Itē ꝓbatur ꝙ nō diſtin=
ātur ſpecie in virtutibꝰ in quibꝰ inueniūtur: ⁊ eſt argu=
ntū cōmune/ ⁊ multum apparēs.nā capio ſoꝛtem cōti=
tem circa materiā temperantie virtutis.tunc certū eſt
oꝛtes ꝑ frequentationē actuū continētie tandē faciet
nō amplius erit inſultꝰ vehemēs/ ⁊ ſucceſſiue diminue=
.cū pꝛimū aūt talis inſultus nō eſt ampliꝰ vehemēs:ille
tēperatꝰ;et ipſe nondū habet habitum niſi illū quē ac=

quiſiuit p act⁹ cōtinentie: et primus actus tēperantie eſt primus actus quē habet: ergo iſte idē habitus in numero qui prius erat continentia gradus/iā efficitur tēperantia gradus:ꝛ ſic continentia et temperātia ſolum differūt ſecundū magis ꝛ minus. ¶ Pro ſolutione huius queſtionis primo declarandi ſunt iſti tres termini/ſcꝫ cōtinentia gradus/temperātia gradus/ꝛ gradus heroicus. poſtea videndū erit de diſtinctione ſpecifica habituū importatoꝝ per illos terminos. Unde continentia ſecundum Tho. ſecūda ſecunde queſtione. clv. ꝛ Buridanū in ſeptimo ethicoꝝ/ capitur tripliciter. Uno modo pro omnimoda abſtinentia a delectationibus venereis:ꝛ tunc idem eſt qꝺ virginitas. Scꝺo modo vt tantū valet ſicut tēperātia. ꝛ de iſtis duabus acceptionibus nō eſt hic ad ꝓpoſitum: ſed ſolū de tertia: q̄ talis eſt. Continētia vt importat gradū in vnaquaqꝫ virtute/ eſt habitus inclinās ad agendū conformiter ſecūdū rectam rationē/ non obſtātibus vehementib⁹ paſſionibus ab illo bono rationis retrahētib⁹. Ockā in tertio in vltima queſtione dicit ꝙ continētia tria cōnotat. Primū/ ꝙ in intellectu ſit iudiciū practicū de aliquo operabili vl' fugibili/ puta hoc eſt faciendū vel fugiendū. Secundū/ ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſit vehemēs paſſio retrahēs ipſam virtutē cōtra dictamē recte rationis/ incitās ipſum hominē ad fugiēdum aliquid:ꝛ ſi illud ſit fugiēdū/ ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſit paſſio incitās ad illud ꝓſequendū. Tertiū/ ꝙ in volūtate ſit electio dictamini recto cōformis/ hoc eſt ꝙ volūtas eligat illud operari non obſtantib⁹ paſſionib⁹ retrahentib⁹. Exēplum/ ſit ſortes in quo inſurgit valde vehemens motus illecebre: habet hoc iudiciū: nō eſt a me mulier cognoſcenda. ꝛ in appetitu ſenſitiuo eſt paſſio multū incitās illū ad agendū cōtra iſtud dictamē. non obſtante tali paſſione habet actū quo nult cognoſcere mulierē. talis eſt actus cōtinētie gradus:ꝛ habitus quē gignit/ eſt habitus ꝯtinētie gradus. notū eſt ꝙ in ſorte per replicationē actuum conformiū non obſtantibus vehemētibus paſſionibus generatur habitus vel diſpoſitio que eſt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cū tali habitu:ꝛ talis eſt continētia gradus. Tho. dicit ꝙ talis gradus participat cū virtute/ꝛ nō dicitur cōpleta virtus. Et ſic pꝫ quid ſit continentia gradus q̄tum ad actū ꝛ q̄tum ad habitū. ¶ Conſequēter videndum eſt quid ſit temperātia gradus. Unde cōtinētia et temperātia aliquādo capiuntur vt ſonant ſpecialē virtutē: aliquādo vt ſonant gradū virtutis/ et non ſpecialem virtutē. et de iſtis loquimur in ꝓpoſito. Unde omnis cōtinētia gradus vel tēperātia gradus eſt virtus/ ſꝫ nō oīs cōtinentia gradus eſt temperantia vt eſt ſpecialis virtus/ qꝛ

De trib⁹ gradibus virtutū.

Continētia capitur tripliciter.

In fortitudine ⁊ iuſtitia reperit̃ cõtinẽtia ⁊ tẽperãtia gra-
dus: ⁊ tamen fortitudo ⁊ iuſtitia nõ ſunt tẽperãtia. Item
tẽperantia gradus (vt dicit Ockã) capit̃ dupliciter. Uno
modo pro habitu firmante animũ in bono rõnis/ nõ inſur
gentibus vehemẽtibus paſſionibꝰ in cõtrarium. Notũ eſt
ꝙ poſtꝗ̃ fortes ſe exercuit per multos actꝰ in materia tẽ-
perãtie/ ꝯtinue debilitat̃ paſſio: poſtꝗ̃ aũt ex iſta frequẽ-
tiſſime peruenit ad tantã intenſionẽ habitꝰ ꝙ nõ ampliꝰ
inſurgit paſſio/ vel ſaltem debilis eſt/ talis habitꝰ ĩpediẽs
vehementẽ inſultum eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime cum
habitu cõtinẽtie/ immo ſolum illi duo habitus differũt ſe-
cundũ magis ⁊ minus. Nam prius talis habitꝰ propt̃ eius
remiſſionẽ nõ ĩpediebat vehemẽtes paſſiões ⁊c. Aliqñ ca
pit̃ tẽperãtia gradꝰ ꝓ habitu ĩclinatiuo ad agẽdũ non ſo
lũ cõformit̃ ad rectã rõnẽ/ nõ inſurgẽtibus vehemẽtibus
paſſionibꝰ: ſ; etiã ad fugiẽdũ occaſiones ipſarũ paſſionũ/
ſc; ad fugiẽdũ pñtiam obiecti nati cauſare paſſiones:
ſimilit̃ ad fugiẽdũ tactꝰ natos cauſare paſſiões. ⁊ iſto mo-
do tẽperantia gradus differt ſpecie a cõtinẽtia gradu: q;
habet vnum obiectũ partiale quod non habet cõtinentia
gradꝰ: ſc; fugam occaſionũ ipſarum paſſionum vel cõcu-
piſcẽtie. Unde cõtinẽtia gradꝰ eſt habitus cõnotãs inſul
tũ vehemẽtem paſſionũ/ inclinans ad oppoſitũ / vt dictũ
eſt: ſ; temperãtia gradus eſt habitus inclinans ſecũdũ di-
ctamẽ recte rõnis/ nõ inſurgẽtibꝰ vehemẽtibus paſſiõibꝰ.
¶ Difficultas eſt vtrũ tẽperantia gradus et continentia
gradus differant ſpecie. Aliqui dicunt ꝙ non eſt cõtinẽ
tia gradus niſi habeat vehementes paſſiones ꝓ obiecto:
vt nolo fornicari non obſtantibus vehementibus paſſioni
bus. ſimiliter volo aggredi non obſtante timore vehemen
ti retrahente ab aggreſſu/ vel incitante ad fugam. habitꝰ
genitꝰ ex tali actu eſt habitꝰ cõtinẽtie gradus. ⁊ dicũt ꝙ
tẽperãtia gradꝰ fert̃ in paſſionẽ ſub ratione parui: vt nolo
hanc cognoſcere/ non obſtãte parua paſſione incitante/
fert̃ in paſſionẽ ſub ratione parui. ⁊ tunc differunt ſpecie.
ſ; hec difficultas potiꝰ eſt ad nomẽ. Si ꝟo aliqͥs dicat (vt
multi dicunt) ꝙ de ratione cõtinentie eſt ꝙ inſurgãt ma-
gne paſſiones/ ſiue habeat illas pro obiecto/ ſiue nõ: et de
ratiõe tẽperantie ꝙ non inſurgant magne paſſiões: tũc il
li habitꝰ nõ differunt ſpecie/ ponẽdo illos habitus in volũ
tate: q; quicquid eſt obiectum vniꝰ / eſt obiectum alteriꝰ/
⁊ ſecũdum eandem rationem. ergo non differunt ſpecie.
¶ Alia difficultas quã tractat Buridanus: vtrum in illo
qui elicit actum ſecũdum gradum continentie/ ſit in ap-
petitu ſẽſitiuo actꝰ cõformis actui volũtatis virtuoſo. Si-
militer an ſit in volũtate actꝰ cõformis illi concupiſcẽtie

Tẽperã-tia gradꝰ capit̃ du-pliciter.

que eſt in appetitu ſēſitiuo. Unde quādo ſortes habet vehementē paſſionem/ puta mouetur ad cognoſcendū mulierem: vtrum ex illa cōcupiſcentia cauſet in appetitu rationali aliqua paſſio que trahat volūtatem ad cōſentiendum appetitui ſenſitiuo: nō obſtante iſta cōcupiſcētia/ volūtas habet nolle quo nult hoc obiectum: an ex iſta nolitiōe cauſetur in appetitu ſēſitiuo fuga obiecti/ hoc ē vtrū appetit⁹ ſenſitiu⁹ habeat duos act⁹/ vnū fugitiuū cauſatum ab imperio volūtatis quo fugit obiectū ſub rōne turpis/ ⁊ alterū quo ꝓſequitur illud obiectum ſub alia ratione/ puta q꞉ vult delectari in illo? ¶ Quātū ad hāc difficultatē cōtrariantur Buridanus ⁊ Ockam. Unde Buridan⁹ queſtione quinta ſeptimi ethicoꝝ dicit ꝙ in cōtinēte eſt duplex tractus tam in ſenſu ꝗ in volūtate: vn⁹ ad ꝓſequēdum/ cauſatus ex appꝛehēſiōe obiecti ſub rōne delectabilis: alter ad fugā/ cauſat⁹ ex appꝛehēſiōe obiecti ſub rōne turpis. ⁊ ideo dicit non eſſe incōueniens cōcupiſcētiā trahi ad fugā/ ⁊ ꝓſequi obiectū ſcđm diuerſas rōnes obiecti vł appꝛehēſiōes. Similiť in volūtate eſt ꝓſecutio ⁊ fuga. ⁊ apparētia eſt/ quia niſi ſic dicatur/ videť ꝙ nunꝗ aliqs poſſet pertingere de gradu cōtinentie ad gradū tēperantie. patet. bene ſequiť. in iſto cōtinēte nullus eſt; act⁹ refugitiuus: ergo in appetitu ſenſitiuo nō cauſať habit⁹ ꝗ reſiſtat inſultatiōi paſſionum. vñ paſſio in appetitu ſenſitiuo cauſať pure naturaliť (ſicut calor ab igne) nō ex obiecto/ ſicut dicit Scot⁹ in ſcđo/ ſꝫ ex appꝛehēſione obiecti. Nā ſi nō ponať obſtaculū: poſita appꝛehēſione obiecti cauſať naturaliter paſſio in appetitu ſenſitiuo. tunc bñ ſequiť. in hoc appetitu nō eſt aliquis actus refugitiu⁹ obiecti: ergo nō cauſať habit⁹ inclinans ad refugiēdū: qui habit⁹ ſi eſſet/ reſiſteret ꝓductioni paſſionū. ⁊ vltra. nō cauſať habitus ⁊c. ergo ꝙtumcunꝗ cōtinuē actum vł replicē/ cauſabitur equalis paſſio. patet cōſequētia: erit eadē cauſa naturalis ⁊ eque fortꝭ: q꞉ nihil cauſatum eſt in appetitu ſenſitiuo: ꝗ ex iſta cauſa pure naturali cauſabiť equaliť effectus. Si dicas ꝙ volūtas reſiſtit: contra. pꝛius nō poterat facere ꝙ nō inſurgeret paſſio: ergo ſi nihil ſit derelictū in appetitu ſēſitiuo qđ reſiſtat/ volūtas nō poterit facere ꝙ appꝛehēſo obiecto nō cauſeť paſſio. ⁊ ſic modus Buridani eſt ꝙ in cōtinēte eſt duplex paſſio in ſenſu: vna qua proſequiť obiectum ſub rōne conuenientis: altera cauſata ex imperio volūtatꝭ/ qua ferť in obiectū ſub ratiōe turpis. Eodē modo in volūtate eſt duplex actus. vnus cauſať naturaliť ꝓpter cōuerſionē ad ſenſum. alter cauſať libere ꝗ iudicat de tali obiecto ſub rōne turpis. ¶ Aliť dicit Ockā ꝙ in cōtinēte non generať habitus in ſenſu cōformis ha-

bitui genito in voluntate. ratio ei⁹ eſt. actus ſenſus eſt ꝓſe cutiuus: ergo non eſt actus refugitiuus. Ideo in continē te in ſenſu eſt vnica concupiſcentia inclinans ad contrariū recte rōnis / ⁊ eſt vnicus actus in volūtate cōformis: et dicit̄ cōtinentia ꝓpter aſſiſtentiā paſſionis que eſt in ſenſu. ⁊ eſt magna apparentia ꝙ oīs actus refugitiuus diſtincte ſm eandem potentiā contrariet̄ actui diſtincto proſe cutiuo. vnde nō poſſum odire ⁊ amare diſtincte idem obiectum. Similiter nō eſt poſſibile ꝙ in ſenſu appetam aliquid / ⁊ refugiā illud. Ideo apparet cōtra Buridanū ꝙ ſit preciſe vnus tractus. Et ad ratione Buridani / cū infert̄: ꝙ in appetitu ſenſitiuo nō cauſat̄ habitus reſiſtēs ꝓductioni paſſionis que nūc eſt / imo potius cauſabit̄ habit⁹ inclināſ ad paſſionē iſtam ꝙ reſiſtens paſſioni: ergo per replicationē actuū ꝯtinētie: et preſentet̄ obiectū: equaliter inſultabit tanta paſſio ſicut prius / imo forte maior: et per cō ſequēs nunꝙ ꝯtinget ad gradū tēperantie. Dico ꝙ verū eſt ꝙ in parte ſenſitiua nullo modo cauſabit̄ habit⁹ qui re ſiſtat / qꝛ nō pōt cauſari ſine actu illi⁹ appetitus ſenſitiui. et cū infert̄: ꝙ inſurget poſtea tāta paſſio preſentato obiecto illo eodē ſub eadē rōne / ſicut prius inſurgebat: dico ꝙ cōſequētia nō valet: ⁊ licet volūtas nō poſſit facere quin inſurgat paſſio inclināſ ad vitium ſtāte appħēſione obiecti / tñ voluntas pōt facere ꝙ obiectum non ſit preſens / quo facto non cōtinuat̄ paſſio: ſed p̄ſente obiecto nō pōt. et eſt illud qḋ dicit Aug. Impoſſibile eſt quin viſis tangamur. Scḋo volūtas pōt facere ꝙ nō inſurgat tāta paſſio ꝙta inſurgeret ſi volūtas nllo modo niteret̄ ad oppoſitū. patet ꝑ experientiā. ⁊ vltra. poſt iſtum actū quo voluntas nititur in oppoſitū / derelinquit̄ habitus in volūtate: tunc ſi ſcḋo preſentet̄ obiectū / magis renitit̄ ꝙ prius / qꝛ habet maius adiutoriū ꝙ prius. nam prius renitebat̄ ſm ſolū co natum ipſius voluntatis: et nunc habet habitū vel diſpoſitionem eiuſdem ſpeciei cum habitu / adiuuantē ad reniſtendum. ergo voluntas cum tali adiutorio facit ꝙ nō tanta inſurgat paſſio: ⁊ ex tali actu intendit̄ habit⁹: et ſic tertio volūtas magis nitetur: ⁊ ſic ꝯñr ꝑ replicationē pōt fieri ꝙ tandē volūtas poterit facere mediāte tali habitu ꝙ nullo modo vł ſaltē debiliter inſurgat paſſio: ⁊ tñ p̄mo qñ p̄ſentabat̄ obiectū / non poterat hoc facere. Scḋo dico ꝙ nō ſolū habit⁹ ꝑtis ſenſitiue reſiſtit in oppoſitū / ſ3 etiā habit⁹ ꝑtis intellectiue ꝓpt̄ cōnexionē appetit⁹ ſenſitiui ad voluntatē. ſi eliciā actū ꝯformē appetitui ſenſitiuo / elicio intēſiorē: ⁊ illa ꝯcupiſcētia ſenſitiua iuuat volūtatē. Silr ꝓpter cōiunctionē habitus in oppoſitū ꝯcupiſcētie exiſtētis in voluntate: reſiſtit productioni paſſionis in ſenſu.

¶ De comparatione graduū temperantie et cōtinentie in bonitate. Capitulū.xj.

QUeritur cōſequenter vtrū gradus continētie
ſit melior q̃ gradus tēperantie.⁊ hāc queſtio
nem tractat. S.Tho.ſecūda ſecūde.q.clv. et
Buridanus.q.v ſeptimi ethicoꝝ. Et apparet
ꝙ ſic:q2 qui habet gradū ꝯtinētie/plus mere
tur: ergo eſt melior gradu temperantie.cōſe-
quentia eſt nota.antecedens patet.qui habet gradum cō
tinentie/ agonizat cum certamine.i.cum reſiſtētia: quia
eſt paſſio ſenſualis rationi reſiſtens. ſed tēperatus nō ago
nizat ſiue nō operatur cum certamine/ quia iam ſunt ſe-
date paſſiones.ſed oꝑari cum certamine/virtuoſius eſt q̃
operari ſine difficultate: quia virtus et ars ſunt circa diffi
cilia.Unde q̄tū ad hoc melius eſt eſſe temperatū in habi
tu q̃ eſſe cōtinentē in habitu. Et oportet cōcedere ꝙ me-
lior eſt habitus in gradu tēperātie q̃ cōſimilis habitus in
gradu ꝯtinētie.ptz ſic.habitus intēſior ⁊ ex pluribꝰ actibꝰ
bonis genitus ſemꝑ eſt melior q̃n vterq̄ habitus eſt circa
eandē materiā.ſed circa eandem materiā acceptis duo-
bus habitibus cōtinentie ⁊ tēperantie:ille qui eſt tēperā-
tie/eſt intenſior ⁊ ex pluribus actibus virtutis genitus:er
go ceteris alijs paribꝰ eſt melior illo q̄ eſt in gradu ꝯtinē-
tie.Sed eſt difficultas vtrū ille q̄ oꝑat̄ ex gradu ꝯtinētie/
ceteris aliis paribus plus per talē oꝑationē mereat̄/⁊ ma
gis virtuoſius agat q̃ ille q̄ oꝑatur ſecūdū gradū tēperā-
tie.hoc eſt/ an oꝑatio actualis ab habitu ꝯtinentie gradꝰ
ꝓcedēs/ſit melior illa ꝓcedente ab habitu tēperātie gra
dus?Dicit Buridanꝰ ꝙ nō.⁊ ratio eiꝰ precipua eſt.oīs oꝑa
tio quecūq̄ dr̄ virtuoſa:dr̄ virtuoſa inq̄tū ꝯſiſtit circa bo-
nū rōnis:⁊ nunq̄ eſt oꝑatio virtuoſa niſi ſit erga aliq̄d q̄d
cōſtituit̄ per rectā rationē tanq̄ bonū. ſed maius bonum
rationis eſt in tēperato q̃ in cōtinēte:ergo ille q̄ tēperate
agit/ virtuoſius agit q̃ qui ꝯtinēter agit. Cōſequentia eſt
certa cum maiore:⁊ patet minor.In tēperato ſubdit̄ pars
ſenſitiua rationi/tanq̄ edomita a rōne: ſed in ꝯtinēte re-
calcitrat pars ſenſitiua rationi/⁊ ratio reſiſtit.ſed maiꝰbo
nū rationis conſiſtit in hoc q̄d eſt partē ſenſitiuā ſubdi ra
tioni/ q̃ ſolū in hoc q̄d eſt reſiſtere ipſi parti recalcitrāti/
ergo tēperate agēs ſm̄ gradū tēperātie virtuoſius agit q̃
ꝯtinēter agēs.⁊ ecce precipua ratio illius.⁊ cū arguit̄:qui
cōtinēter agit/agit cū agone ⁊ certamine/ dicunt ꝙ cer-
tamen q̄d ꝓuenit ex debilitate cōplexionis/ vel maiori oc
caſione habita de cōcupiſcētia habēda/ vel debilitate rō-
nis/vel de parte ſenſitiua/nō auget meritū:ſʒ difficultas
ꝓueniēs ex bono grē/vt ex tētatione/auget meritum.ſed

hoc non ſatiſfacit argumẽto: ⁊ capio ſortẽ qui ſcit ⁊ iudicat ꝙ nõ lubrice agendũ eſt: non obſtante tali iudicio allicitur ſortes ad opus illecebre vt lubrice agat: ⁊ inſurgunt paſſiões ⁊ motꝰ ſẽſuales ex ꝑſentia obiecti lubrici inclinãtes ad lubrice agendũ: tũc difficile eſt nolle tale obiectũ: nihilominus nult lubrice agere ex tãto conatu q̃tũ plato qui non patitur illũ motũ ſenſualitatis ex equali conatu: iam ſortes agit ſecundũ gradum ↄtinẽtie: ⁊ plato ſecũdũ gradũ temperantie: queſtio eſt vter iſtorum magis mereatur. nã dicere ꝙ talis concupiſcẽtia diminuat de merito: eſt abſurdũ: qꝛ eſt contra voluntatem ipſius ſortis ꝙ inſurgit: ⁊ nõ eſt in eius poteſtate: ⁊ tamẽ ſi ꝓpter ꝑſentiã illiꝰ concupiſcentie minꝰ mererẽ, illa diminueret de merito. Dicit Altiſſiodorenſis ꝙ ille qui habet habitũ vitioſum, q̃ poſt talẽ habitum genitum exercet operationes ↄtrarias operatiõi ex qua genitꝰ eſt talis habitꝰ, ex equali conatu cum alio qui non habet habitum vitioſum, plus mereẽ: qꝛ magis difficulter agit. ergo cum propter talẽ difficultatẽ ꝓuenientẽ ex habitu vitioſo genito ex culpa ſua magꝭ mereaẽ: a fortiori ſequiẽ vbi ſortes agit cõtra illum motũ ſenſualitatis: ceteris alijs paribꝰ ꝙ magis mereẽ q̃ plato qui non patiẽ tales inſultꝰ ſenſuales. Ideo cõcedo ꝙ qui agit ↄtinenẽ: vbi cetera ſunt paria, virtuoſius ⁊ magꝭ meritorie agit. Sꝫ diceret aliquis: contra, ſequereẽ ꝙ per aliq̄d qđ nullo modo eſſet in mea poteſtate, imo contra volũtatem meam, augereẽ meritũ: ⁊ hoc eſt eque magnũ icõueniẽs ſicut ꝙ ꝑ illud diminuaẽ meritũ. Patet cõſequẽtia. iam nõ inſurgit in me cõcupiſcẽtia: qꝛ non eſt obiectũ lubricũ ꝑſens: ⁊ conformiter ad rationẽ rectam elicio nolle intemperate agere: poſt illam elicitionem efficiẽ obiectũ preſens cauſans cõcupiſcentiam. ille actus qui cõtinuaẽ, efficiẽ magis virtuoſus q̃ prius, ſecũdũ hanc ſolutionẽ: qꝛ cõtinuaẽ cũ maiori difficultate: ⁊ hoc ſolũ propter iſtã cõcupiſcentiã que non eſt in mea poteſtate. ergo per aliq̄d quod eſt contra meã voluntatem, ⁊ nõ in poteſtate mea, actus efficieẽ magis meritoriꝰ q̃ prius. Ad argumẽtũ cõcedo ꝙ non efficitur magis meritorius ꝓpter illã cõcupiſcẽtiam: ſed efficiẽ magꝭ meritoriꝰ propterea qꝛ libere cõtinuo nõ obſtãte tali cõcupiſcẽtia ſiue paſſiõe difficultante. Unde nõ eſt incõueniens ꝙ actꝰ qui nunc eſt malꝰ: penitus inuariatus poſtea efficiaẽ peior propter circunſtantiã que non eſt in poteſtate habentis: ſed efficitur peior ꝓpter hoc qꝛ nõ obſtante tali circunſtãtia libere cõtinuaẽ. ideo etiã ratione libere continuationis cum maiori difficultate ꝓueniente q̃ prius, actus eſt magis meritorius. ⁊ ſic patet de gradibus temperantie ⁊ continentie.

❡De gradu heroico. Ca.xii.

Quid gradus heroic⁹.

Onſequēter videndū eſt quid ſit gradus heroicus. ⁊ differenter loquūtur antiqui doc. de gradu heroico/ ⁊ moderni. Antiqui vt Tho. vocant gradum heroicū quando ratione virtutis ſunt ita ſedate paſſiones ꝙ ſupra cōmunē hominum facultatem non inſurgūt / puta ꝓpter aſſuefactionem in operibus virtutis: vel quādo parū inſurgunt. nā eſt ſupra cōmunem hominū facultatem ꝙ nō inſurgāt vel quaſi non inſurgāt paſſiones. Sȝ Ockā xv.q. tertij dicit ꝙ gradus heroicus in vnaquaqȝ virtute eſt habitus inclinans ad operationē que excedit communem hominū facultatem / vel ex natura obiecti / vel ex aliqua circunſtantia: hoc eſt quam communis hominum facultas nollet ita operari. Exemplū primi / vt velle ſuſtinere mortē ꝓ defenſione reipublice: ex natura obiecti. i. mortis / hoc excedit cōmunem hominū facultatem. Exemplū ſecūdi: vt velle ſeruare caſtitatem non obſtāte morte que ꝓbabiliter exiſtimatur futura: vt ſortes proponit ſeruare caſtitatē. ꝓponitur ei mors niſi deſerat caſtitatē. ſi continuat volitionem ſeruādi caſtitatem non obſtāte tali circūſtantia / heroice agit ratione circunſtātie ſuperadiūcte vel ſuperueniētis ad obiectū ſue volitionis: ⁊ nō heroice agit ex natura obiecti. Pro iſto notandum ꝙ imaginatur triplex act⁹ in iſto qui vult ſeruare caſtitatē nō obſtāte morte ſibi ꝓpoſita niſi deſerat caſtitatem. vnus eſt quo fertur in caſtitatē ſolū tanꝗ̄ in obiectū. alius quo fertur in mortem ſolum. alius quo fertur in vtrunqȝ / tam in mortē ꝙ̄ in caſtitatem. Primus actus nō eſt heroicus / ſed duo vltimi ſunt heroici / qꝛ ferūtur in ſufferentiā mortis tanꝗ̄ in obiectum: ſed prim⁹ nō eſt heroicus eſſentialiter. i. ex natura obiecti: ſed dicitur heroic⁹ extrinſece: ſcȝ ratione talis circunſtātie: qꝛ excedit cōmunem hominum facultatē. ideo ille idē actus inuariat⁹ / qꝛ cū maiori difficultate cōtinuatur / efficiẗ virtuoſior. Ultra diceret aliquis. ſortes hȝ iſtum actū / volo ſeruare caſtitatem nō obſtante morte. ſit ita ꝙ ꝓponatur ei mors niſi deſerat caſtitatē. ſi cōtinuet / in ipſo neceſſario cauſabitur volitio ſufferēde mortis. ⁊ iſta volitio neceſſario ſequitur ad preambulas volitiones / ſcȝ ad volitionē qua vult ſeruare caſtitatē nō obſtante morte ⁊c̄. ergo de ſe nō habet bonitatē vel malitiā. dicit Ockā ꝙ nō: ſed preābula efficitur melior: qꝛ difficilior: ⁊ iſte volitiōes que conſequuntur naturaliter ad illā / non addunt bonitatem vel malitiā. et ſic patet de gradibus virtutum.

❡De diſtinctione virtutum moralium a donis. Ca.xiii.

Viſum eſt de virtutib⁹ moralib⁹ in genere: ⁊ de diſtinctione ipſaꝝ tã ex parte obiecti ꝙ ſubiecti/⁊ de ꝯnexione eaꝝ/⁊ de gradib⁹. Cõſequẽter videndũ eſt de diſtinctione ipſaꝝ a donis. Unũ ab Eſaia ca.xj. enumerãtꝰ ſeptẽ dona ſpiritusſancti: ſcʒ donũ intellectus/ſciẽtie/ſapientie/⁊ cõſilij/q̃ quattuoꝛ ꝑtinẽt ad intellectũ: ſed donũ pietatis/timoꝛis/⁊ foꝛtitudinis/ſpectãt ad affectũ. Querit̃ ergo vtrũ ſit mutua diſtinctio inter quaſcũꝙ virtutes tam moꝛales ꝙ theologicas/et iſta ſeptẽ dona? ¶ Pꝛo ſolutiõe inꝑmis notandũ ꝙ duplex eſt modus dicẽdi. Pꝛimus. S. Tho.ꝑma.ij.q.lxviij. ꝙ ꝟtutes ⁊ dona abinuicẽ diſtinguũtur non ſolũ rõne/ſʒ re ipſa. ¶ Alij vero dicũt ꝙ tm̃ diſtinguunt̃ rõne: ⁊ ſcdm̃ eos dñr virtutes inꝙtũ habilitãt potẽtiã ad faciliter/pꝛõpte/⁊ delectabiliter exeqũdũ in actũ: ſʒ dicũtur dona in oꝛdine ad cãm. Tho. vero dicit ꝙ nõ ſolũ rõne: ſʒ realiter diſtinguunt̃. ⁊ modũ diſtinctiõis aſſignat iſto modo. notũ eſt ꝙ homo a duob⁹ mouet̃ ad bene agendũ. ſ. a rõne/⁊ ab ipſo deo. a rõne tãꝙ a motiuo intrinſeco: ⁊ a deo tanꝙ a motiuo extrinſeco: ⁊ anteꝙ moueat̃ a deo/ opʒ illũ eſſe diſpoſitum: qꝛ actus actiuoꝝ ſunt in patiẽte diſpoſito. tũc dicit. S. Tho. ꝙ illa diſpoſitio diſponẽs hominẽ inquãtũ eſt mobilis per rationẽ/dꝛ virtus: ſʒ illa diſpoſitio inꝙtũ eſt mobilis a deo/vocat̃ donũ. et ſicut ibidẽ dicit/opʒ hoĩem habere ꝑfectioꝛẽ diſpoſitionẽ vt moueat̃ ad ꝑfectioꝛes effect⁹. ⁊ qꝛ homo excellentiſſime a deo mouetur/ꝓpterea requirit̃ diſpoſitio excellẽtioꝛ ꝙ ſit virt⁹: ⁊ hoc fit per dona. idõ donũ eſt habitus hominẽ diſponẽs vt ſuſcipiat motionẽ a deo. ⁊ ſic diſtinguunt̃ dona ⁊ virtutes. ſʒ hoc eſt multũ difficile ad intelligẽdũ. Pꝛopterea arguitur ſic cõtra eũ. nõ ponit̃ diſtinctio habituũ niſi ꝓpter diſtinctionẽ actuũ: ſʒ nõ eſt diſtinctio inter actus virtutũ ⁊ donoꝛũ: ꝫ nec inter illos habit⁹. nã nõ põt reperiri diſtinctio donoꝛũ q̃ ponũtur in intellectu/ ab ipſis virtutib⁹ intellectualib⁹: ergo nõ eſt reperibilis diſtinctio ab ipſis virtutib⁹ quoꝛũcunꝙ donoꝝ. nã apud Tho. nulla eſt diſtinctio eoꝛũ q̃ ponunt̃ in intellectu/a virtutib⁹ intellectualibus. ꝫ nec quoꝛũcunꝙ donoꝛũ. Pʒ: qꝛ non eſt maioꝛ rõ de vnis ꝙ de alterĩ. Añcedẽs pʒ/nã. S. Tho. ponit quattuoꝛ dona in intellectu: ſcʒ donũ intellect⁹: ſapiẽtie: ſciẽtie: et cõſilij: ⁊ ponit differẽtiã inter actus donoꝛũ. Dicit: pꝛimo opʒ intellectũ penetrare. i. appꝛehendere rẽ: ⁊ hoc ꝑtinet ad donũ intellect⁹. vltra poſtꝙ intellectus penetrauit ſeu cepit. i. appꝛehẽdit rẽ/opʒ de ipa re rectũ habere iudiciũ: ⁊ hoc/ſi talis res ſit increata/pertinet ad donũ ſapiẽtie: ſi creata/ad donũ ſciẽtie. ⁊ ꝑter hoc. i. ꝑter appꝛehẽſionẽ et

Donum quid.

preter rectū iudicium op; applicare ad operationē: et hoc pertinet ad donū conſilij. ideo dicit ponēdo iſtam diſtinctionē ſcd̄a ſecūde: q intellectus primo capit rē: ſecundo iudicat recte: tertio applicat ad opationē. tūc ſic arguo: illa recta eſtimatio quā ponit: ſiue ſit de deo: ſiue de creaturis: eſt act⁹ fidei: vel actus ſciētie: capiēdo ſcientiā put eſt virtus intellectualis: ergo actus illi nō diſtinguunt ab actib⁹ virtutū. cōſequētia eſt certa: et antecedēs p;. Iſta recta eſtimatio: vel eſt euidēs: vel ineuidens. ſi ineuidēs: eſt act⁹ fidei. nā recte eſtimare q deus ſit ſummū bonū: ſumme prudēs: ineuidēter: eſt actus fidei. eodē modo in reb⁹ creatis q dies iudicij erit: eſt act⁹ fidei. ideo ſi tales recte eſtimatiōes ſeu iudicia: ſint ineuidētia: tunc actus illorū donoꝝ non diſtinguunt ab actib⁹ fidei. ſed ſi talia iudicia ſint euidētia: ptinēt ad intellectuales ꝟtutes: puta ad ſapiētiā. ſi de rebus ſint altiſſimis vel de agibilib⁹: ad prudētiā etc. ergo illi act⁹ quos ponit ptinere ad donū ſapiētie: ſciētie etc. neceſſario pertinēt ad virtutes intellectuales.

¶ Aliter dicit Sco. in tertio: et melior et pbabilior eſt ſua opinio: q dona nō diſtinguunt a virtutib⁹ niſi ſaltē rōne: et nō realiter. Rō Scoti eſt talis. tota neceſſitas ponēdi habitus nō ē niſi pter actus. vñ duplex eſt habit⁹: infuſ⁹. ſ. et acquiſit⁹. infuſi ſunt tres: fides: ſpes: et charitas. Alij ſūt habit⁹ acquiſiti: quoꝝ quidā ſunt intellectuales: alij morales. Intellectuales ſunt duplices: quidā ſpeculatiui: qdā ꝟo practici. de ſpeculatiuis nihil ad ppoſitū: ſ; de practicis. alij ſunt morales: et ſunt cōiter tres in volūtate: ſc; iuſtitia: tēperātia: et fortitudo: prudētia in intellectu. tūc ponit talē ppoſitionē. Ad hoc q homo pfecte ſe habeat circa oē obiectū: ſufficit habere iſtas ꝟtutes: puta theologicas et morales. nā ad diligendū deū ſufficit charitas. Siſr prudentia perficit intellectū ſufficiēter ad hoc q recte ſe habeat circa quodcunq; agibile. Similiter morales ſufficiēter perficiūt voluntatē ad hoc q recte ſe habeat circa ſe et pximū. Ex hoc ſequit q nō ſunt ponēda dona q ſint alij hitus diſtincti ab illis virtutib⁹: ita q oē donū vel erit prudētia: vel iuſtitia etc. vñ ſūt aliqua dona in intellectu: et aliqua in volūtate. q ſunt in intellectu: nen diſtinguunt a ꝟtutib⁹ intellectualib⁹. q in volūtate: nō diſtinguunt a virtutib⁹ volūtatis.

Tres ſūt habit⁹ infuſi.

Propoſitio.

¶ De peccatis: et de diffinitione et diuiſione ipſoꝝ. Ca. xiiij.

In ſuperiorib⁹ viſum eſt de virtutibus in genere et in cōmuni: et de operationib⁹ virtuoſis: et de habitib⁹ virtutū tam theologicis q̄ humanis: tā intellectiuis q̄ affectiuis: et de diſtinctionibus illarū inter ſe. conſequenter videndum

eſt de peccatis: Primo quid peccatū. Scdo de multiplici peccatoꝝ diuiſiōe. Tertio de differētia inter mēbra illarum diuiſionum. Quarto de grauitate & pena reſpondēte illis peccatis. Quātum ad primū / peccatū cōmuniter diffinitur ab Auguſtino: Eſt dictum vel factum vel ꝯcupitū cōtra legē dei. Pro cuiꝰ declaratione primo vidēdū eſt in qua operatione reperiaꝛ peccatū. Dicit ſanctus Thomas ꝙ nullus actus vel operatio vel entitas eſt peccatum / niſi ſit operatio humana: ita ꝙ de ratiōe peccati eſt ꝙ ſit operatio humana / hoc eſt libera tanꝙ elicita / vel tanꝙ imperata: cetere aūt operationes non ſunt humane / licet ſint operationes hominis. ¶ Particule iſtius diffinitionis ſic declaranꝛ. Per concupitū non ſolum intelligimus actum voluntatis quo cōcupiſcimus: ſed etiam actum volūtatis quo aliqđ obiectū refugimus: ita ꝙ ſe extendit ad vtrūqꝫ. et illa particula. ſ. concupitum / ſe extēdit ꝓprie ad actus elicitos volūtatis q̄ ſunt velle & nolle. ¶ Alie particule. ſ. dictū vel factū / ſe extendunt ad operationes imperatas: puta exteriores. Alia particula cōtra legē dei / tangit formale peccati. nam in omni pctō duo ſunt: materiale / & formale. Materiale eſt operatio libera elicita vel imperata. formale vero eſt difformitas ad legē dei. ¶ Circa hāc diffinitionē multe occurrūt difficultates. Prima / in q̄bus operationibus hoīs poteſt reperiri illud materiale pcti: vtrū ſolū in operationibus volūtatis interiorībꝰ & exterioribus imperatis: & non in oꝑationibus intellectus? Et ex diffinitione peccati poſita apparet ꝙ nō reperiaꝛ pctm̄ pro materiali in operationibus intellectus: q2 in diffinitione non dicitur / peccatū eſt intellectum. Secunda / vtrum reperiatur peccatum ſine operatione: hoc eſt in pura omiſſione. Tertia / vtrum quodlibet peccatū ſit peccatū quia ꝓhibitum / vel prohibitum quia peccatum. nam in diffinitione peccati dicitur contra legem dei. ergo apparet ꝙ dicitur peccatum quia prohibitū. Quarta difficultas quid ſit formale in peccato: & vtrum in omni peccato formale diſtinguatur a materiali. ¶ Quātum ad primā difficultatē ſit prima propoſitio. In cuiuſlibet potētie operatione in qua reperiꝛ libertas vel intrinſeca vel extrinſeca / pōt reperiri peccatū. Hec ꝓpoſitio ſatis nota eſt: q2 in tali potentia poteſt reperiri operatio libera contra legem dei. ergo. Secūda ꝓpoſitio. Operatio non diciꝛ libera quia volita vel nolita: hoc eſt q2 feratur actus voluntatis ſuper talem operationem. et loquor de imperatis. ¶ Tertia propoſitio. Operatio extrinſeca dicitur libera quia volita. Et ſecluſa volitione qua eſt volita / omnibus alijs poſitis / non produceretur: ita ꝙ illa que remanēt / non produceret talem

Peccatū quid.

Prima ꝓpoſitio.

Scda ꝓpoſitio.

Tertia ꝓpoſitio.

operationem.Uerbi cauſa|quãdo ſoꝛtes ambulat:ſecluſa
volitione qua vult ambulare| quibuſcũqꝫ alijs poſitis ſoꝛ-
tes non ambularet. ergo illa ambulatio eſt libere poſita i-
peratiue. Similiter qñ ſoꝛtes vult credere|ꝛ habet moti-
uum|ipſe credit:ꝛ ſecluſa volitiõe non crederet.Sed ha-
bita demõſtratione ſoꝛtes ſcit ꝯcluſionẽ:ſecluſa volitione
equalr̃ ſciret|qꝛ demõſtratio eſt cauſa ſufficiẽs act⁹ ſcien-
di abſqꝫ actu volũtatis.ideo ille aſſenſus ſciẽtificus nõ eſt
liber ſiue libere cauſatus.Propterea dicit.S.Thomas ſe
cũda ſcđe qõne prima| ꝙ ſciẽtia non põt eſſe demeritoꝛia
nec meritoꝛia:qꝛ non põt eſſe libera. ſed non eſt ſimile de
actu credẽdi:qꝛ talis actus ita ſe hꝫ in oꝛdine ad actũ vo
lũtatis|ꝙ ſecluſa volitione imperãte|talis actus nõ ꝓdu-
ceretur.ergo relinquit̃ tertia ꝓpoſitio vera. ¶Ex hoc ſe-
quit̃ ꝙ in operationibus potentie motiue|puta lingue|au-
ditus ꝛ intellectus|reperit̃ pctm̃. Patet de intellectu.nã
actus oppoſitus fidei| puta infidelitas|·vel ipſe act⁹ fidei
ſi referat̃ in malũ finẽ|eſt pctm̃.ergo in operationib⁹ intel
lectus reperit̃ pctm̃. Quid ergo dicendũ eſt ad diffinitio-
nẽ Auguſtini? Dicit̃ ꝙ in cõcupito intelligit omnẽ opera-
tionẽ imanentẽ interioꝛẽ:ſiue ſit intellect⁹|ſiue volũtatis|
ad hoc ꝙ ipſa diffinitio ſit completa.¶Quereret aliqs de
opationib⁹ oculoꝝ ꝛ alioꝝ ſenſuũ. Dico ꝙ nulla viſio vel
auditio eſt pctm̃: qꝛ nunqꝫ cauſat̃ viſio quin cauſet̃ ſeclu-
ſo quocũqꝫ actu volũtatis.ſimiliter ꝛ auditio. ſed apertio
oculoꝝ ad videndũ|põt eſſe pctm̃|qꝛ non cauſatur ſeclu-
ſo quocũqꝫ actu volũtatis:ſed illa viſio que cauſaret̃ aper
tis oculis ſecluſo actu voluntatis| nihil habet libertatis:
ideo nõ vocat̃ peccatũ|ſed effectus peccati.ſed illa aper-
tio vel moꝛa in preſentia obiecti eſt libera| et etiã põt eſſe
pctm̃:ꝛ talis includit̃ in illa particula diffinitionis| vel fa
ctũ.Et breuiter oĩa pctã potẽtie motiue exterioꝛis inclu-
dunt̃ in illo verbo factũ.¶Quãtũ ad ſecundã difficultatẽ
duplex eſt modus dicẽdi.Primus|quẽ reputo pꝛobabilio-
rem|ꝙ põt reperiri pctm̃ ſecluſo quocunqꝫ actu poſitiuo.
Patet ſic.ſit ſoꝛtes habens preciſe iſtud iudiciũ|nũc eſt a
me diligẽdus deus ſuper oĩa.ita ꝙ non apprehendat deũ
ſub aliqua ratione mali:et nõ odiat.tũc ſtante preciſe tali
iudicio|vel neceſſitat̃ ab illo iudicio ad diligendũ deũ: vl̃
non.ſi ſcđm|ergo ſtat cũ tali iudicio non elicere illam di-
lectionẽ dei ſuper oĩa.tunc ponatur in eſſe: ſcꝫ ꝙ non eli-
ciat: iam peccat ſine actu:qđ patet.tenetur iã elicere:et
non elicit:ꝛ põt.igitur ſine actu volũtatis peccat.neqꝫ di
cendũ eſt primũ:qꝛ nunqꝫ iudiciũ neceſſitat ad eliciendũ
actũ|licet poſſit neceſſitare ad nõ eliciẽdũ.ꝛ ratio ꝑdicta
eſt precipua ipſi⁹ Ockam in tertio ad pꝛobandũ ꝙ ſit da-

bile peccatū pure omiſſiōis. Dices: ergo erit aliquod pec catū qd nō erit dictū aut factū ⁊c̄. Dico ꝙ in iſtis terminis includūtur oppoſita ꝑuatiue: puta ē dictū / vł omiſſio dicēdi: factum / vel omiſſio faciēdi: concupitū / vel omiſſio concupiēdi. ergo eſt aliquod pctm̄ ſine actu penitus: ſcʒ peccatum pure omiſſionis.

¶ An peccatum ſit peccatum quia prohibitum. Capitulum. xv.

Quantum ad tertiā difficultatē qua querebatur vtrum quodlibet peccatū ſit pctm̄ q2 prohibitū / vł ꝓhibitum q2 pctm̄: apparet ꝙ non. nā aliqua ſunt mala que habēt intriſecā malitiā: vt pʒ per Ari. in ſcdo Ethicoꝝ. ca. vj. dicit enī ꝙ aliqua ſūt q̄ habēt iuolutā malitiā / vt mētiri / adulterari. ergo aliqua ſunt opera que ſūt itrinſece mala / ⁊ illa non ſolū ſunt mala quia prohibita. patet: deꝰ cōtingenter ꝓhibet illa. nam ꝑcipere ⁊ ꝓhibere ſunt actꝰ dei reſpiciētes exteriora. Uñ in hac q̄ſtiōe ē vnū certum / et aliud dubium. nā certū eſt apud oēs ꝙ quocunqꝫ pctō dato deꝰ ꝯtingēter acceptat vel deacceptat illud ad penā quancunqꝫ aliā ab ipſomet: nam nullū dat̄ peccatū quin ſit poſſibile illud cōmitti / ⁊ tamē a deo ad nullā penā deacceptari. patet. eſt poſſibile deū nolle penā infligere / q2 eſt vnū pure extrinſecū: ergo quocūqꝫ peccato ſignato / hec ſunt cōpoſſibilia / hoc ꝯmittit̄ / ⁊ tamē ad nullā penā deacceptat̄. ꝓpterea querūt aliqui doctores an poſſit eſſe aliquod pctm̄ actuale qd nō ſit mortale nec veniale: nō mortale / hoc ē nō deacceptatū ad penā eternā: necveniale. i. nō deacceptatū ad temporalē / ſed erit pctm̄ pure morale: qd cōcedit Martinꝰ in materia de martyrio: qm̄ nō imputatur ad aliquā penam. ⁊ aliqui etiā dicūt ꝙ ſic / vt Durādꝰ / ꝙ ſtādo ꝑciſe in lege nature / fuiſſēt talia peccata quibꝰ ſecluſa q̄cunqꝫ reuelatiōe homo potuiſſet peccare / ſʒ ſolū moraliter. ergo nullū eſt pctm̄ q̄n poſſibile ſit ꝙ cōmittat̄ / ⁊ tm̄ ad nullā penā iputabit̄. ¶ Alia difficultas: vtrū ſit aliqua operatio libera exterior q̄ poſſit ab homine fieri / ⁊ nō eſſe pctm̄? Dico ꝙ ſic: q2 m̄ nulla eſt opatio exterior q̄n poſſit imperari a volitione q̄ nō erit peccatū. Patet inductiue per ſingulas operatiōes: vt opatio exterior que eſt adulterium / ſtat ꝙ illa q̄ cognoſcit̄ carnaliter / efficiatur cognoſcētis / ⁊ erit eadē operatio. Similiter de operatiōe que eſt homicidiū / poſſibile ē ꝙ talis nō ſit peccatū / q2 poteſt fieri auctoritate legis ⁊ dei precipiētis: q̄ facto nō erit pctm̄. Similiter ꝓlatio ꝓpoſitiōis falſe ſi nō fiat cū aſſertione / nō eſt pctm̄ ⁊c̄. ergo nulla ē operatio exterior q̄n poſſit ab homine libere fieri / ⁊ nō eſſe peccatū.

et in hoc concordant oēs. ¶ Sed difficultas eſt de opatio
ne interiori: vt eſt volitio cognoſcēdi alienā inꝯtum alie
na: ſimiliter volitio furti que cadit ſup alienū inꝯtū alie
nū | inuito quocūꝗ dn̄o: an tales poſſint ab homine elici | et
nō ſint male moraliter ꝛ pctā? Aliqͥ | vt de Aliaco et Ger=
ſon in aliquibus locis | ꝛ de Caſtro i fine p̄mi ſnīarū | dicūt
ꝙ nulla eſt opatio interior qn̄ poſſit libere ab homine nō
male fieri: ſicut de operatiōe exteriori dictū ē. Patet. de⁹
contingēter ꝓhibet hāc operationē: ꝛ ſecluſa ꝓhibitiōe
nō erit pctm̄. ergo quecunꝗ talis pōt ſimpliciter de lege
abſoluta fieri | ꝛ nō erit peccatū: ꝛ om̄e peccatū dr̄ pecca=
tum quia contra legem dei. ꝛ iſta eſt fortior apparentia.
¶ Adducunt auctoritates ad ꝓbādū ꝙ aliquādo fuerūt
diſpēſati aliqui in talibus operationib⁹. ¶ Conſequenter
habent cōcedere ꝙ poteſt ab homine elici odiū dei | ꝛ nō
erit malū. Similiter volitio qua vult detinere alienū inꝯ
tum alienū inuito domino | nō erit mala. Patet | quia ſtat
ꝙ deus nullū illoꝝ ꝓhibeat. Jam eſt difficultas apud eos
vtrū quelibet talis operatio poſſit eſſe bona: que ſolet cō=
muniter tractari i ſchola. nam ſi oīs talis poſſit eē licita |
ꝛ referri in vltimū finē: ergo odium dei poterit eē bonū |
ꝛ acceptatum ad vitam eternā. Sed ſi dicam⁹ ad opatio
nem eſſe bonam neceſſario reqͥri ꝙ fiat ex amore dei ſpe=
rante illā: ita ꝙ ſit de intrinſeca ratione illi⁹ bonitatis: tūc
odium dei non poteſt eſſe bonū: quia nō ſtat habere amo=
rem dei | et odiū: cū nō poſſim elicere odium dei ex amore
dei. ꝛ ſi hoc requirat̄ ad bonitatē alicui⁹ act⁹ | ita ꝙ amor
dei partialiter concurrat | ſequitur manifeſte ꝙ odiū dei
nūꝗ pōt bn̄ fieri: q2 ille due qualitates | ſcȝ amor ꝛ odiū |
repugnāt: ꝛ propterea nō eſt poſſibile ꝙ odium dei ab ali=
quo homine bene fiat: puta volo ex amore dei efficaciter
odire deū: q2 ſi efficaciter volo odire | odio: ꝛ tūc nō amo.
ꝛ ſic nō ē poſſibile ꝙ odiū dei in me ſit impatū ex amore
dei. ¶ Sed in illo caſu diſpenſationis facte ſortes pōt bn̄
moralit̄ me velle odire deū: ſȝ non eſt poſſibile ꝙ ſortes ex
amore dei odiat deū. Similiter poſſū velle ex amore dei
ꝙ alter odiat deū | ſed hoc nō eſt poſſibile in me. ideo non
ſequitur | odiū dei poteſt eſſe licitum: ergo bonum. ſi dica
mus igit̄ ꝙ ad bonitatē moralem act⁹ non requirit̄ ꝙ eli=
ciatur ab amore dei | ſed ſufficit ꝙ nō ſit cōtra voluntatē
dei | ꝛ ꝙ ab eo acceptetur: ꝯcedit̄ tunc ꝙ odiū dei pōt eſſe
bonū ꝛ meritoriū ꝛc. ¶ Eſt tamē apparētia quā facit An
dreas ꝯtra ſe in primo | volēs probare ꝙ ſit aliquis act⁹ in=
diſpenſabiliter malus. Patet: ſit ſortes qui habeat actū q̄
velit facere contra p̄ceptum dei | talis act⁹ nō pōt nō eſſe
malus: igitur nō oīs actus poteſt non eſſe malus ipſo exi=

ſtēte. p3 antecedēs: bñ ſequitur / vult contra preceptū / ergo peccat / ex diffinitione peccati. ¶ Reſpondet ibidē Andreas diſtinguēdo / vl' illa volitio terminatur ad hoc totū / aliqd ꝯtra p̄ceptū: ⁊ ſic non ſequit̃ ꝙ ſit mala ſi vult contra p̄ceptū. nā non ſequit̃ / volitio terminatur ad hoc ſub rōne alieni: ergo hoc eſt alienū. Similiter non ſequit̃: ſortes vult hoc ſub hac ratione q2 ꝯtra preceptū: ergo habet preceptū de non volēdo. ⁊ ſic nō ſequitur: ergo illa volitio eſt contra legē dei / ſiue contra preceptū: vt ly cōtra preceptū / ſit ſolū determinatio ſpecificans obiectū / ſc3 vt equiualeat iſti / volo ꝯtrauenire precepto: talis eñ volitio ſtat ꝙ non ſit mala: puta ſi nullū ſit preceptū. Alio nō poteſt capi ly ꝯtra preceptū / vt determinet hoc verbū velle / nō in ratione obiecti / ſed in rōne determinationis: ita ꝙ non fertur in hoc obiectū / cōtra preceptū / ſ3 in aliqd aliud: puta in odiū ſortis / vl' in furtū: vtputa ſortes volēs odire platonē / vult cōtra preceptū: ⁊ verū eſt dicere ꝙ volitio eius eſt cōtra preceptū: ⁊ tñ volitio nō terminatur in hoc cōtra preceptū: ſed ſolū determinat conditionē volitiōis / ſicut ſi diceremus / intenſe vult / remiſſe vult / non ſunt obiecta partialia nec ꝯditiones obiecti / ſed determinationes. eodē modo dicēdū eſt / ſortes odiendo platonē vult cōtra preceptū: ⁊ eſt ſenſus / elicit volitionē cōtra preceptū de non eliciendo hāc volitionē. ſed tūc conſequētia eſt bona: vult cōtra preceptū: ergo peccat: ita ꝙ iſta ꝯſequētia eſt ineuitabilis ex diffinitione peccati quin ſit bona iſto mō capiēdo / ſortes vult cōtra preceptū / ſortes nult cōtra preceptū: ergo peccat. ſed dico ꝙ oīs volitio et nolitio cōtingēter eſt cōtra p̄ceptū / ⁊ ſtat añcedens eſſe falſum / puta ſi nullū ſit preceptū. tñ quelibet volitio ꝯtingēter eſt mala / et pōt nō eſſe mala / l3 neceſſario ſequat̃: iſta volitio eſt ꝯtra preceptū dei: ergo eſt mala. S3 cōſequēter eſt difficultas de iſta volitiōe / volo occidere platonē cōtra p̄ceptū dei: vt ly cōtra preceptū dei / nō determinet ip̄m velle ſeu actū volēdi: ſ3 determinet ly occidere. appet ꝙ illa ſit neceſſario mala. p3: illud iudiciū practicū ē neceſſariū / nō eſt occidēd9 plato cōtra preceptū dei. nō eſt licitū occidere platonē cōtra preceptū dei: ita ꝙ in iſtis dictaminib9 practicis includit̃ nō l3: ſeu non eſt licitū. ꝙ aūt illud iudiciū practicū ſit neceſſariū / p3: ſuū contradictoriū implicat ꝯtradictionē / puta eſt occidēdus plato cōtra legē dei: licitum eſt occidere platonē cōtra legē dei. Implicat eñ ꝙ ſit ꝯtra preceptū / ⁊ licitū. ergo hec volitio q̄ fertur ſuper hoc totū / occidere platonē ꝯtra preceptū dei / nō pōt nō eſſe mala: cū ſit difformis iudicio practico neceſſario. ğ talis ē neceſſario mala. Iſta ꝯſequētia negat̃ ab eis: immo ꝯcedūt ꝙ agēs ꝯtra

cõſcientiã erroneã/ ſtat nõ male agere. ⁊ ſic ſtat agere cõtra dictamẽ verũ/ ⁊ non male agere: qꝛ ſtat ꝙ deus nõ obliget nos ad nõ cõtrauenire cõſcientie erronee: ita ꝙ licet ei tũc cõtrauenire. ita ſi deus põt diſpenſare in oĩbus preceptis/ eodẽ modo poterit in iſtis. et ſic iſta cõſequẽtia nõ valet. iſta volũtas eſt diffoꝛmis dictamini vero neceſſario pure practico: ergo eſt neceſſario mala. ¶ Cõtra. iſtud iudiciũ eſt verũ: ergo ita eſt in re ꝙ nõ eſt licitũ taliter facere ſicut per ipſum ſignificatur non eſſe faciendum. concedo. ſed habens illam volitionẽ faciendi cõtra rectã rationem/ ſeu volẽdi occidere hominẽ contra legem dei/ facit taliter qualiter nõ eſſe faciendũ ſignificatur per illud iudicium practicũ et neceſſario verũ: ergo illa eſt neceſſario mala. Diſtinguo. vł ly contra legem dei/ in illo dictamine importat cõditionẽ obiecti: ⁊ ſic eſt cõtingens/ et põt eſſe falſum: puta qñ nullũ eſt preceptũ: qꝛ falſum eſt ꝙ occidere tũc ſit ꝯtra preceptũ. Uel determinat ly velle/ et ſic eſt neceſſariũ: qꝛ ſenſus eſt / nunꝙ põt licite ꝗs occidere hominẽ qñ illud occidere eſt ꝯ ꝑceptũ. tũc diſtinguit̃ ꝙ illa volitio ſit cõtra illud dictamẽ: vel ſi eſſet cõtra preceptũ/ determinet velle: ⁊ ſic nego. vel ſi determinet obiectũ: et ſic diſtinguo ꝙ ſit contra dictamẽ: vł vere: et ſic nego. vel falſe ⁊ credite ſeu apprehenſiue/ ⁊ ſic cõcedo. ſed hoc non ſufficit vt illa ſit mala: ſed opꝫ ꝙ vere ei contraueniat.

¶ De actibus intrinſece malis. Ca. xvj.

Alia opinio ꝓbabilioꝛ eſt ꝙ aliqui ſunt act⁹ ꝗ ſunt intrinſece mali: ita ꝙ nõ eſt in poteſtate dei facere ꝙ tales actus libere eliciant̃ ab homine/ ⁊ nõ ſint mali: vt furari/ mẽtiri. ⁊ hanc multi tenẽt/ vt Gre. in ſcđo: Ockã. S. Tho. et Bonauẽtura. Dicit̃ notãter ab homine: qꝛ ſi a ſolo deo ꝓducãtur/ iã nõ poſſunt eſſe mali. Et ad argumẽtũ: oẽ peccatũ eſt peccatũ qꝛ lege dei ꝓhibitũ: ⁊ deus mere contingẽter ꝓhibet: igit̃ poteſt nõ ꝓhibere. Diſtinguit ibidem Gre. ꝙ duplex eſt ꝓhibitio ⁊ preceptũ. quedã indicatiua/ alia imperatiua. Indicatiua que explicat̃ per verbũ indicatiui modi: vt ꝓpoſitio qua ſignificatur aliꝗd eẽ faciendũ: vel antecedẽs ad quod ſequitur ipſum nõ eẽ faciẽdũ: vt furtũ eſt malũ: oẽs adulteri/ raptoꝛes/ auari ⁊c. vitam eternã non habebũt. per illam ꝓpoſitionẽ antecedẽter ſignificatur ꝙ non licet foꝛnicari/ adulterari ⁊c. nã bene ſequit̃/ foꝛnicatio eſt mala: ergo non eſt faciẽda. ⁊ ſic dicit ꝙ dãtur aliqui actus ⁊ nõ eſt poſſibile quin ſint ꝓhibiti a deo iſta ꝓhibitione indicatiua: ⁊ non põt nõ ꝓhibere. nã ſicut neceſſario de⁹ iudicat ſe eẽ/ ita neceſſario iudicat adulteriũ eſſe malũ. Alia eſt imperatiua ꝗ explicat̃ ꝑ ver=

bū imperatiui modi: vt fac illud: vel illud fuge: ꝛ tales de⁹ cōtingenter ꝓhibet aut precipit: ſ3 neceſſario ꝓhibet aut precipit ꝓhibitione indicatiua: et ad actū eſſe malū ſuffi-cit ꝙ ſit ꝓhibitio indicatiua: ꝛ nō requiritur ꝓhibitio im peratiua. ꝛ eſt magna apparētia pro hoc. Vñ in moralibus dātur alique ꝓpoſitiones per ſe note/ et alique cōtingen tes. P3/ ſunt alique ꝓpoſitiones de lege nature: et iō eui-dētes: ꝛ deducūtur ex per ſe notis/ vel per experiētiā. Nā ſi ſit per ſe nota in moralib⁹: ergo neceſſaria. ſi neceſſaria: ergo indicatiua. ſi indicatiua: ergo oſtēdit aliquid eē ma-lū vel faciendū: igitur actus ei cōtrauenietes ſunt neceſ-ſario mali. ergo op3 fateri ꝙ ſunt aliqui actus ſtādo preci-ſe in lege nature / qui neceſſario habēt inuolutā malitiā: vt volo capere hanc rē alienā inuito domino: ita ꝙ volitio fertur ſuper hoc/ alienū dño inuito: talis eſt intrinſece et neceſſario mala: et deus nō poteſt facere quin ſit ꝓhibita prohibitione indicatiua: l3 poſſit facere ꝙ nō erit ꝓhibita ꝓhibitione imperatiua. Silr volo hāc cognoſcere: talis nō eſt neceſſario mala: q2 poteſt eſſe mea: ſ3 inqūtum eſt alie-na/ talis nō poteſt eē quin ſit mala. Reſolutio eſt ꝙ ꝓcepto imperatiuo mere cōtingēter deus prohibet vl' precipit: q2 mere cōtingēter reuelat homini ꝙ faciat hoc vl' illud im-perādo: ſed hoc non ſequitur/ ꝙ ſi nullū tale preceptū ſit/ ꝙ actus non erit malus: q2 ad actum eſſe malū ſufficit ſo-lum preceptū indicatiuum. vnde nō eſt peccatum quia le ge preceptiua prohibitū: ſed potius omne tale peccatum eſt peccatū q2 lege indicatiua prohibitū: immo nō ꝓhibe-tur lege indicatiua q2 peccatum/ ſed econtra peccatū eſt q2 lege indicatiua prohibitū. patet: omne tale peccatū eſt peccatū q2 cōtra dictamen rectū. ꝛ iſta eſt cauſa precipua peccati etiā apud Gregoriū/ qui tenet act⁹ intrinſece ma-los. Formale in peccato eſt agere ꝯtra rectā rationē/ ꝛ oē tale peccatū eſt peccatum q2 contra rectā rationē. omnis talis recta rō eſt preceptū vel ꝓhibitio indicatiua qua ſi-gnificat de aliquo ꝙ ſit faciendū antecedēter vel ꝯſequē ter. Antecedēter/ q2 ſignificat eſſe malū vel punibile/ que ſunt añcedens ad hoc conſequēs: hoc nō eſt faciendū: vel hoc eſt bonū fieri. Et l3 iſta ſcđa opinio ſit ꝓbabilior ꝙ pri ma: apparētia tñ eſt in oppoſitum. Dictū eſt ꝙ oē tale pec catū eſt peccatum q2 cōtra dictamē rectū/ ꝛ oē tale dicta mē eſt lex preceptiua vel indicatiua: ergo omne peccatū eſt peccatū ad minus q2 ꝯtra dictamen legis indicatiue. Arguit ſic et apparēter: illa lex indicatiua nō eſt vera niſi q2 hoc eſt pctm: igit prius natura eſt pctm ꝙ illud dicta-mē ſit verū: q2 ab eo ꝙ res eſt vel nō eſt/ oro dr vera vl' fal-ſa: ergo hoc eſt pri⁹ pctm natura ꝙ illud dictamē ſit ver.

⁊ vltra. hoc eſt pri⁹ natura pctm̄ / ꝙ illud dictamē ſit veꝝ⁊
ergo hoc nō eſt pctm̄ qꝛ cōtra dictamē verū / immo potius
hoc eſt veꝝ dictamē qꝛ pctm̄ eſt peccatū. Nā iſta lex indi-
catiua ſeu hoc dictamē eſt rectū / nō eſt furādū: ⁊ act⁹ quo
volo furari / eſt malus qꝛ difformis illi dictamini. tūc cū ar
guitur. hoc iudiciū ſolū eſt verū qꝛ res ita ſe habet ſicut ꝑ
illud iudiciū ſignificat: ergo hec res pri⁹ natura ſe hꝫ ita
ꝙ illud dictamē ſit veꝝ: ideo hec res pri⁹ natura eſt mala
ꝙ illud dictamē ſit verū: qꝛ ipſam eſſe malā / eſt cauſa veri-
tatis illius iudicij preciſa: ergo. negat̄ cōſequētia: puta ꝙ
ſit prius natura mala ꝙ iudiciū ſit verū: qꝛ iſta ſunt corre
latiua / rē ſic ſe habere / et iudiciū eſſe veꝝ / ideo ſunt ſimul
natura. Datur ſimile / ſortes eſt preciſe pater qꝛ habet fi-
liū / non tñ prius natura habet filiū ꝙ ſit pater / immo pre-
ciſe hꝫ filium qꝛ pr̄. vñ in iſtis relatiuis et correlatiuis nō
opꝫ hāc conſequētiam valere / hoc eſt preciſe tale ꝓter il-
lud: ergo illud eſt prius natura ſic ſe habēs ꝙ ſit tale.

¶ De formali peccati. Ca. xvij.

Conſequēter circa vltimā difficultatē agendū
eſt de formali peccati. nā ſcd̄ꝫ Tho. materia-
le tāgitur in iſtis verbis poſitis in diffinitione
pctī / dictū factū ⁊c. ⁊ formale in hoc verbo / ꝯ
legē dei. Dico primo ꝙ formale peccati nō eſt
priuatio alicui⁹ actus vniuerſaliter. pꝫ. homo
pōt peccare ꝓ tēpore ꝓ quo nō tenet̄ aliquē actū habere /
vel ꝓ tp̄e q̄ tenet̄ nullū actū habere. vñ ſortes odiēdo deū
pōt dupliciter ſe habere. vno mō ꝙ odiat pro tp̄e q̄ tenet̄
diligere. ſcd̄o ꝙ odiat ꝓ tp̄e: ⁊ ꝓ illo nō tenet̄ diligere. tūc
ſit tp̄s. a. in quo nō tenet̄ diligere / ⁊ nihilomin⁹ odiat deū.
illud odiū eſt peccatū: et formale non eſt carētia actus de
biti ineſſe. i. actus amoris: ergo formale peccati nō eſt ca-
rētia actus / vt dicit Ockā. q. x. tertij. Dico ſcd̄o ꝙ oē forma
le peccati eſt carētia quedā / nō act⁹. ⁊ hoc dicit Gre. equi-
ualēter / etiā nō ponēdo ꝯplexe ſignificabilia. ſꝫ illa eſt ca-
rentia conformitatis ad legē dei vel ad rectā rationē. Pro
quo nota ꝙ iſta ſimul ſtant: ſortes ꝯformiter ſe habet ad le
gē dei vel ad rectā rationem: et tñ nullū actū elicit. Pꝫ.
ꝓ tēpore quo non teneor diligere deū / iſta eſt recta rō: de⁹
nō eſt odiēd⁹: nō eſt furādū: nullū actū eliciēdo. vñ ꝯformi
ter ſe habere ad legē dei vel ad rectā rōnē eſt taliter ſe ha
bere qualiter tenet̄ ſe hr̄e: et difformiter ſe hr̄e eſt taliter
ſe hr̄e qualiter tenet̄ ſe nō hr̄e: ⁊ ſic ꝯformitas ad legē pōt
haberi ſine actu. Igit̄ carētia illius ꝯformitatis nō eſt ca-
rētia act⁹ debiti ineſſe in aliquo caſu. Pꝫ. in illo caſu in q̄
nō teneor diligere ſortē / ꝯformo me tali legi ſine actu poſi
tiuo: ergo carētia illius cōformitatꝭ nō eſt carētia act⁹ de-

biti ineſſe/ qꝛ talis ꝯformitas nõ eſt poſitio actus qñ cõformat ſe legi nullũ actũ eliciẽdo. Unde breuiter dico ꝙ illa carẽtia ꝯformitatis ad legẽ dei eſt vnum aliqualr̃ ſe hr̃e: puta eſſe difformẽ. ſed difficile eſt videre ꝓ quo ſupponit illud aliqualr̃ ſe habere. diceret ꝙ in pctõ omiſſiõis ſupponit pro hoĩe. Unde ſortes difformat ſe legi aliqñ mediãte actu/ aliquãdo mediãte omiſſione. ſi ꝯformitas ad legem ſupponat pro omiſſione actus/ illa carentia cõformitatis ſupponit ꝓ illo actu. [Formale pcti eſt carẽtia cõformitatis ad legẽ dei ſiue ad rectã rationẽ. ⁊ ꝑ hoc ſoluit argumentũ cõtra Ockã de odio dei ꝑ tꝑe ꝓ quo non tenet diligere. Ex quo ſequit hãc ꝯñam nõ valere. iſte taliter ſe hꝫ qualiter tenetur ſe habere: ꝫ bñ agit: ſꝫ ſequit bñ/ ſortes taliter ſe habet qualiter tenet non ſe habere: ꝫ male agit. Additio.

¶ De actu exteriori an habeat bonitatẽ aut malitiã diſtinctã ab actu interiori a quo iperat. Cap. xviij.

Onſequẽter eſt quinta difficultas circa eãdẽ diffinitionẽ pcti/ vtrũ in ipſo facto vel cõmiſſo ſit alid̃ malitie vltra malitiã ipſi⁹ cõcupiſti. hoc eſt querere/ vtrũ act⁹ exterior habeat malitiã diſtinctã a malitia actus interioris: hoc eſt an act⁹ exterior addat aliquid bonitatis vel malitie actui interiori? Pro quo notandũ ꝙ eſt controuerſia inter docto. Uñ Sco. ⁊ poſt ipm Clymeton ⁊ boquinkan tenẽt partẽ affirmatiuã ꝙ ſic. Sꝫ ꝑ parte negatiua que cõiter tenet/ ponunt ꝓpoſitiões. Prima. Ipſum factum vel ipſum dictũ ſolũ/ ita ꝙ non includitur act⁹ interior/ eſt peccatũ. patet. verũ eſt dicere/ hoc opus eſt mẽdacium: igit hoc opus eſt peccatũ. Similiter hoc opus eſt dictũ vel factũ cõtra legẽ dei: igit eſt peccatũ. ptꝫ a diffinitione ad diffinitũ. tamen Diony. dicit oppoſitũ in fine ſecũdi/ ꝙ nullum opus eſt peccatũ/ niſi ſimul includatur actus interior voluntatis: ita ꝙ nititur ꝓbare ꝙ actus exterior per ſe ſumptus. i. ſine interiori/ nullo modo eſt bon⁹ vel malus. Pro cuius probatione ſupponit ꝙ nulla operatio pure naturalis eſt pctm̃: quia ꝓpter naturalia nec laudamur nec vituperamur. Scdo ſupponit ꝙ poſita volitione efficaciter imperãte actũ exteriorẽ/ pure naturaliter ſeqr̃ illa opatio ad illã volitionẽ efficacir̃ imperatiuã illi⁹: ſicut calor naturalr̃ ſeqt ad ignẽ: qꝛ ſi nõ/ de⁹ poſſet vnã ꝓhibere altera pmiſſa. iducit ad hoc auctas Auguſtini. ſ. ꝙ mẽbra pñt dicere volũtati ꝙ de⁹ ea ſubiecit volũtati/ talit ꝙ neceſſe hñt parere volũtati. Ideo ipſa mẽbra obediẽdo volũtati/ obſuãt legẽ eis a deo traditã. iõ dicũt volũtati/ tu ſola mereberſ vl̃ demereberſ. Hoc ſuppoſito ſic arguit Dionyſi⁹. hec eſt opatio pure naturalis/ vt ꝓbatũ eſt: igit

Marginal notes: An act⁹ exterior habeat ꝓpriã malitiam. — Prima ꝓpoſitio. — Nulla operatio pure naturalis eſt pctm̃. — alias Anſelmi.

nō eſt pctm̄. ꝙ ſit opatio pure naturalis/ pꝫ: qꝛ poſita ſuā cauſa/ de neceſſitate ponit̄: ita ꝙ nō eſt i ptāte cauſe quin ponat̄: ergo eſt effect⁹ pure naturalis: ideo nō eſt pctm̄. Rnde tur ſm eū ꝙ ille qui habet vtrūq; actū tam interioꝛem ꝙ̄ exterioꝛē/ non peccat plurib⁹ peccatis ꝙ̄ ille qui habet ſolum interioꝛē. hoc tñ eſt cōtra cōmunē modum dicendi. ⁊ argumentū eius non eſt difficile. cū arguit: hoc eſt effect⁹ pure naturalis: dico ꝙ verū eſt in ſe/ ſꝫ eſt liber in ſua cauſa. Ideo argumentū bene ꝓbat ꝙ non habet ꝓpꝛiam malitiam aut bonitatē: ſed eſt malus malitia ſue cauſe/ ſcꝫ volitiōis efficaciter impatiue. relinquit̄ ergo ꝑma ꝓpoſitio vera. ſ. ꝙ opus exteri⁹ eſt peccatum. Ex qua ſequit̄ coꝛollarie ꝙ qui peccat exterioꝛi et interioꝛi actibus/ magis peccat extenſiue. ¶ Secunda ꝓpoſitio in qua iacet difficultas. Illud pctm̄ exterius non habet malitiam diſtinctā a malitia actus interioꝛis: ideo non eſt malus actus niſi extrinſece. Unde malitia actus poſitiui non eſt niſi act⁹ poſitiuus: ſed malitia actus exterioꝛis eſt ipſe act⁹ interioꝛ a quo imperat̄. patet ſic: albedo dr̄ eſſe alicui⁹ albi/ qua poſita dicit̄ albū: ⁊ qua remota non dicit̄ albū. Ita actu interioꝛi poſito/ exterioꝛ eſt malus: et eo ſecluſo nō eſt mal⁹: ergo ei⁹ malitia qua denominat̄ foꝛmaliter mal⁹/ eſt act⁹ interioꝛ. ſed act⁹ interioꝛ mal⁹ eſt malitia ſuimet/ ⁊ eſt etiā malitia actus exterioꝛis: ⁊ per ꝯñs eſt vnica malitia illoꝝ duoꝝ actuum. Ratio Dionyſij eſt ſufficiens ad ꝓbandū ꝙ actus exterioꝛ non habet libertatē/ niſi libertatē actus interioꝛis: et ſit ſolū libere antecedenter. i. in illo interioꝛi q̄ libere elicit̄/ ⁊ neceſſario ad illum ſequit̄ exterioꝛ: ergo in ſe non habet laudē vel vituperiū: ſed ſolū in ſuo antecedēte ⁊ in ſua cauſa. ¶ Contra hanc poſitionē ſunt multa argumenta/ ⁊ foꝛtioꝛa tangā: ſed pꝛius ponitur tertia ꝓpoſitio. Quāuis actus exterioꝛ non habeat bonitatē aut malitiā ſup interioꝛē: tñ in aliq̄bus actib⁹/ puta ſatiſfactoꝛijs/ magis ſatiſfacimus ꝑ vtrūq;: ita ꝙ magis ſatiſfacit qui ponit vtrūq; actū tam interioꝛē ꝙ̄ exterioꝛem ſimul/ ita ꝙ quo ad meritū accidētale/ ⁊ ad rationē ſatiſfactiui/ actus exterioꝛ addit ꝓpꝛiā bonitatē: cū magis mereat̄ accidētaliter ⁊ magis ſatiſfaciat q̄ illos ſimul habet/ ꝙ̄ qui ſolū interioꝛē/ ſed nō in rōne bonitatis ꝓpꝛie. Arguit̄ igit̄ ſic. ſecluſo iterioꝛi actu/ adhuc exterioꝛ eſt mal⁹: ergo ꝯña eſt nota. añs pꝫ: ſit ſoꝛtes q̄ de facto vult ire ad eccleſiā ꝓpter vanā gl'iā/ vl' vt occidat īimicū. iā ambulatio eſt mala: vt pꝫ ex ꝑma ꝓpōne. ꝯtinuet illā ābulationē iterrūpēdo illā volitionē: ābulatio adhuc ē mala: ⁊ tñ interioꝛ act⁹ eſt depoſit⁹: ergo ſecluſo iterioꝛi actu ⁊ depoſito adhuc remanet exterioꝛ mal⁹. ¶ Eodē modo ꝓbat̄ de bonitate. ſoꝛtes vult di

Scđa ꝓpoſitio.

Tertia ꝓpoſitio.

cere horas ꝓpter deū/non cogitat de deo ꝑ omni tēpore quo dicit:ꝛ dicendo bene agit: ergo illa operatio exterior eſt bona ſecluſa interiori īperante. ¶ Item aliquis ex paſſiōe ſecluſo quocūq; actu volūtatis libere elicito occidit. ſtat eni ꝙ ſolū ex motu ſenſitiuo moueanẜ potētie executiue: q̄uis ſanct⁹ Tho. dicat oppoſitū. hoc ſuppoſito/ illa occiſio eſt peccatū/ꝛ tamē nō ē act⁹ interior ſibi correſpōdēs qui ſit peccatū:ergo ſecluſo quocūq; interiori adhuc exterior eſt peccatū. immo Martinus nitiẜ ꝓbare in libro de tēperantia/ ꝙ aliquādo eſt actus interior bonus/ꝛ exterior mal⁹/ vt exiſtens in bello emittit ſagittā vt occidat inimicū fidei:non tamē bene adhibet diligētiā an ſit aliquis infidelis. velle ſagittare ad occidēdū inimicū fidei/ eſt actus bonus:ꝛ tamen illa ſagittatio eſt peccatū/ꝛ ē imperata ab actu interiori bono:ergo ſtat ꝙ act⁹ exterior ſit malus ſine malitia act⁹ interioris. Ad hoc argumētū cū diciẜ ꝙ opus exterius aliquādo eſt malū ſine interiori/ primo concedo ꝙ aliquando eſt malū quando eſt ſolū omiſſio exterior. vnde tenēdo ꝙ ipſe appetit⁹ ſenſitiu⁹ ſufficit mouere potentiā executiuam ad opus exterius/ talis operatio exterior manet ꝛ cauſaẜ niſi reprimaẜ/ꝛ talis opatio eſt mala malitia omiſſionis/ q2 omittit habere motum repreſſiuū actus appetit⁹ ſenſitiui:ꝛ nō ē mala malitia act⁹ interioris imperantis illā operationem exteriorem. Concedo vlterius ꝙ dato ꝙ remaneat ille mot⁹ ſenſitiu⁹:ꝛ cū hoc eliciat actū voluntatis liberū conformiter ad illū motū ſenſitiuum/ vt ex ſenſualitate mouetur ad occidēdū/ꝛ cum hoc habet velle liberū occidēdi:tūc illa operatio exterior eſt mala duab⁹ malitijs/ ſcʒ malitia opationis interioris illam imperātis/ꝛ malitia omiſſionis. ideo eſt peior ſaltem extenſiue .i. plurib⁹ malitijs mala q̄ act⁹ imperās interior. Ad ſecundū dico ꝙ ſi nō cōtinuet interiorē/ nec habeat omiſſionē actus interioris quam teneẜ habere:illa operatio non eſt amplius bona neq; mala/ vt ait Ockā in tertio:vt fortes continuans horas nō continuādo actū interiorē/ nihil mereẜ de nouo: et illa continuatio non eſt bona bonitate que ſit p̄ſens : q2 omnis bonitas eſt in affectu:ꝛ in caſu nō ē bonitas in ipſo affectu. ſi vero dicaẜ bonus vel malus malitia vel bonitate preterita q̄ infuit:hoc ſtat ad nomē. ſed ſi nō continuet actum interiorem cū exteriori:nihil merebitur de nouo. Secūdo arguiẜ ſic:ſequitur ꝙ volitio medij neceſſarij ad aliquē finē non haberet malitiā ſuꝑ malitiā volitiōis efficacis finis: ſʒ hoc ē falſū. patet ſequela. ad volitionē efficacē finis cū iudicio certo de aliquo medio neceſſario req̄ſito ad illū finē ꝙ tale ſit neceſſariū/ita naturaliter ſequitur volitio medij ſicut ad

volitionẽ efficacem imperatiuam operationis exterioris
ſequitur illa operatio exterior ſi non ponat̃ impedimẽtū:
ergo illa volitio medij nõ eſt plus in ſe libera ꝙ ſit opatio
exterior/ſed ſolū antecedenter/puta in ſua cauſa: vt ſi ve
lim efficaciter ſanitatẽ/ ⁊ efficior certus ꝙ ad illam hãbẽ
dā neceſſaria ē potio amara: naturalit̃ ad illa duo ſeq̃tur
volitio potionis amare: ⁊ nõ eſt in poteſtate mea/ꝯtinua-
ta volitiõe efficaci finis/quin velim mediū: ergo nõ habe
bit bonitatẽ aut malitiā ſuper finẽ ipſum. ſꝫ ꝙ hoc ſit fal-
ſum/probatū ē ſupra: cū volitio finis eſt bona/⁊ electio me
dij mala. ¶ Quātū ad hoc argumentū Ockā in prima di-
ſtictiõe primi/⁊ in tertio quītadecima diſtinctiõe cõcede
ret ꝙ ſi eſſet aliqua volitio efficax alicui⁹ finis ⁊c. ꝙ i caſu
ꝑdicto talis volitio medij nõ habet malitiā diſtinctā aut
bonitatẽ a bonitate vel malitia finis et iudicij: quod iudi
ciū poteſt eſſe malū extrinſece. Unde dicit ꝙ ſi ſit aliq̃ vir
go que habeat volitionem efficacẽ nõ deſiſtẽdi a virgini-
tate ꝓ quocunq; cõtra iudicium ratiõis/⁊ in ipſa ſit certi
tudo ꝙ non poterit cõſeruare niſi per mortẽ naturaliter:
ſequitur in illa virgine volitio mortis ſubeunde/⁊ nullam
penit⁹ habet bonitatẽ ꝓpriam. Et cū ꝓbatur oppoſitum/
qꝛ aliquãdo ſtat volitionẽ finis eẽ bonã/⁊ volitionẽ medij
malā: dico ꝙ nunꝙ ſtat qñ illa electio neceſſario ſequitur
ad illā volitionẽ finis. ſꝫ ſepe habem⁹ multas electiões q̃
nõ neceſſario ſequūtur ad intẽtionẽ ſeu volitionẽ finis: vt
volo efficaciter ſubuenire ꝓximo: poſſū illi ſubuenire ⁊ de
meo ⁊ de alieno. tūc ſi velim ſubuenire de alieno/ad hoc
nõ neceſſitor: ſꝫ ad ſubueniẽdū de meo vł de alieno. ideo
eliciẽdo volitionẽ ſubueniẽdi de alieno/ talis nõ neceſſa-
rio ſequit̃ ad volitionẽ efficacẽ finis/ ideo in tali caſu hꝫ
propriā malitiā: ⁊ volitio finis ē bona/ ⁊ medij mala. Dico
etiā ꝙ ſtat volitionẽ efficacẽ eſſe alicui⁹ finis/⁊ ſtat habe
re volitionẽ medij ad illū finẽ: que q̃dẽ volitio medij me-
re libere elicit̃: qꝛ ſtat elicere non habẽdo iudicium ꝙ ta-
le mediū ſit neceſſariū ad illū finem: ſed ſtantib⁹ iſtis duo
b⁹/puta ꝙ volitio finis ſit bona/ ⁊ ꝙ habeat̃ iudiciū rectū
de aliquo medio neceſſario ad illū finem/non ſtat volitio-
nẽ medij eſſe malā: immo iſta tria repugnāt/ volitio finis
eſt bona/⁊ iudiciū de medio neceſſario eſt rectum/ ⁊ voli-
tio circa tale mediū eſt mala. ¶ Contra. ſit ſortes qui non
teneat̃ nunc ſubuenire ꝓximo/ qꝛ nõ eſt in extrema neceſ
ſitate. nihilominus vult efficaciter ſubuenire: q̃rit mediū
vt ſubueniat: inquiſito medio reperit ꝙ nõ põt ſubuenire
niſi capiẽdo alienū. ecce iſta volitio finis eſt bona/⁊ iſtud
iudiciū non eſt malum/ nõ poſſum ꝓximum releuare niſi
capiā alienum/immo tale iudicium eſt verū / neq; impe-

ratur a mala volitione:et tñ illa volitio qua volo capere a proximo/ vt alteri ſubueniã/ eſt mala:qꝛ furtũ.ergo adhuc ſtat ꝙ volitio finis nõ ſit mala/ ⁊ iudiciũ non ſit malũ/ immo verũ:⁊ tñ volitio medij ſit mala.Dico ad hoc ꝙ ſuperueniẽte iudicio certo/ non poſſum releuare ꝓximũ niſi capiẽdo a ꝓximo:illa volitio efficax finis ẽ mala:et eodẽ precepto ꝙ̃ teneoꝛ nõ capere a ꝓximo/ teneoꝛ deſiſtere ab illa volitione finis:⁊ ſi cõtinuet/ erit mala.pꝫ.Dĩs libera cõtinuatio alicuiꝰ ad qđ neceſſario ſequit̃ aliqđ ꝯtra ꝑceptũ dei/ et ſciẽter:illud eſt malũ.ſed ad volitionẽ efficacem finis in ꝑdicto caſu ſequitur aliquid ꝯtra preceptũ diuinũ: ſcꝫ volitio capiẽdi alienũ:ergo illa ꝯtinuatio libera illiꝰ volitionis circa talẽ finẽ eſt mala:⁊ ſic volitio illius medij nõ habet malitiã niſi malitiã volitionis finis;et eſt mala malitia furti.⁊ ſtat eandẽ volitionẽ numero ꝯtinuatã ſupueniẽtibꝰ diuerſis iudicijs habere diuerſas malitias/ ſcꝫ malitiã furti/ et malitiã homicidij.Exẽplũ:ſortes vult efficaciter ſeruare vitã platonis/ ſupuenit iudiciũ ꝙ nõ põt ſeruare niſi mẽtiẽdo:talis volitio ꝯtinuata eſt mala malitia mendacij.⁊ apud iſtã opinionẽ nunꝙ̃ efficit̃ volitio medij mala quin priꝰ volitio finis fuerit mala: ⁊ tenet̃ ſuperſedere a volitione finis.¶Forte replicaret aliqˢ/ ſit ſortes qui hꝫ volitionẽ efficacẽ.a.finis/ inquirit media/ et repit duo: et habet iudiciũ ꝙ neceſſario opꝫ ꝑ alterũ iſtoꝝ conſequi illũ finẽ:⁊ ꝙ quodlibet illoꝝ eſt ſufficiẽs/ ⁊ nullũ iſtoꝝ neceſſariũ/ ſꝫ ꝙ eſt neceſſe ꝑ alterũ iſtoꝝ conſequi finẽ.⁊ illa duo media ſint.b.c.tunc arguit̃ ſic.cũ volitione efficaci.a. finis/ nõ neceſſario elicit volitionẽ.b.medij/ nec.c.medij.⁊ volo ꝙ tã.b.ꝙ̃.c.ſint media ꝓhibita.tũc neceſſitat̃ ad aliquã volitionẽ eliciendã:ergo neceſſitabit̃ ſortes ad eliciẽdũ:et quãcũꝙ̃ eliciat/ peccabit nouo peccato libere in ſe. nego ꝙ neceſſitat̃ ad aliquã volitionẽ eliciendã:qꝛ poteſt adhuc cõſulere qđ ipſoꝝ ſit vtilius ad illũ finẽ conſequẽdũ/ vt volo efficaciter ire Romã:iudico ꝙ opꝫ trãſire ꝑ.a. vel.b. nõ neceſſitoꝛ ad vnã volitionem circa aliquẽ iſtorũ locoꝝ:qꝛ poſſum ꝯſulere anteꝙ̃ eliciã volitionẽ circa quẽcunꝙ̃ iſtoꝝ.¶Aliter dicũt ꝙ volitio medij ſuperaddit ad malitiã finis:⁊ nõ eſt idẽ ſicut de opere exterioꝛi.Q̃uis eñ naturalr̃ ſequat̃ volitio medij ad volitionẽ efficacẽ finis/ tñ eſt aliqđ diſſimile:qꝛ ſecluſa volitione finis/ volitio medij põt cõſeruari:ſed ſecluſa volitione imperatiua efficaci operatiõis exterioꝛis/ illa operatio exterioꝛ nihil plus hꝫ libertatis que depẽdet ab interioꝛi imperãte:ſꝫ tota libertas volitiõis medij nõ depẽdet omnino et totaliter a volitiõe et libertate finis.iõ illa volitio medij hꝫ aliquid libertatis in ſe.et vterꝙ̃ modus eſt ꝓbabilis: ſed primus ꝓbabilioꝛ.

¶ De prima diuiſione peccati in originale et actuale. Ca. xix.

Prima diuiſio peccati.

Nunc vidende ſunt diuiſiones peccatorũ. Prima diuiſio. Peccatorum aliud eſt originale / aliud actuale. Vñ in diffinitione peccati ſupra poſita ſolũ diffinitur actuale / et nõ originale. ideo nũc videndũ eſt de ipſo originali / circa quod eſt cõtrouerſia inter doctores. Aliqui dicũt ꝙ originale nihil aliud eſt ꝙ carẽtia iuſtitie originalis debite ineſſe. et dicit Ockã ꝙ aliud eſt loqui de peccato originali de facto / et aliud de pctõ originali de poſſibili. Nã originale de facto ſcdm Anſelmũ de ꝯceptu virginali (et adducit hoc Sco. in ſcdo) nihil aliud eſt ꝙ carentia. Si aũt loquamur de poſſibili / hoc ē falſum / ita ꝙ ſit ꝯuertibilitas inter diffinitũ et diffinitionē: qꝛ ſtat in aliquo eſſe originale ſine carẽtia cuiuſcũꝙ debiti: ergo illa non eſt conuertibilis cũ diffinito. pꝫ antecedẽs: ſtat aliquē eſſe in puris naturalibus / in quo nullũ erit donũ ſupernaturale / nec iuſtitia / nec fides / nec ſpes / etc. et erit acceptus ad vitã eternã / et illi poterit dari preceptũ / quēadmodum fuit datũ Ade ſub illa cõditione ꝙ ſi trãſgrederetur illud / ipſe et tota poſteritas ſua erit deacceptatus ad vitã eternam. Tũc ſic arguitur. In aliquo deſcendente ab iſto eſt pctm̃ originale / tamen nõ eſt carẽtia cuiuſcunꝙ doni gratuiti / ſcꝫ nec iuſtitie originalis / nec gratie. et ꝙ ſit originale in ipſo / pꝫ: eſt peccatũ in omni illo qui eſt indignus vita eterna: et nõ eſt actuale: ergo originale. Dicit ḡ reſolutorie Ockã ĩ quodlibeto tertio / queſtiõe. x. ꝙ peccatũ originale de facto nõ eſt niſi carẽtia iuſtitie originalis debite ineſſe. Sꝫ de poſſibili eſt indignitas ad vitã eternam ex peccato alterius proueniẽs: et qui ita naſcitur ex illo mediate vel immediate / ꝙ cito natus eſt / in illo eſt indignitas ad vitã eternã / ex pctõ primi ſui parẽtis. vñ peccatũ originale ꝯuertibiliter eſt indignitas ex pctõ alterius ꝓueniẽs. ideo nec eſt fomes nec carẽtia iuſtitie cõuertibiliter. Diceret aliqs: ergo in Adã fuit originale / qꝛ poſtꝙ peccauit / erat carentia iuſtitie originalis debite ineſſe. Nã perdidit illã / et tenebatur cõſeruare. ¶ Itẽ ſi in puulo nato ſit carẽtia iuſtitie debite ineſſe: ḡ talis paruulus obligatur ad iuſtitiã originalē habendã. et vltra: eſt obligatus ad illã habendam / et nõ habet eã: ergo tranſgreditur preceptũ vel legem obligantē. et ſi tranſgreditur: ergo peccat pctõ actuali. Preterea iſte puulus nõ eſt obligabilis: qꝛ ꝑceptũ nõ eſt ei manifeſtabile: ergo iſta eſt falſa: originale eſt carẽtia iuſtitie debite ineſſe. ¶ Quãtum ad primũ dico ꝙ originale eſt carẽtia iuſtitie originalis debite ineſſe / ex peccato alterius ꝓueniẽs / et nõ ex pro-

Varie opiniões de peccato originali.

prio. ⁊ ſic eſt intelligēda diffinitio. Unde in primo parēte erat carētia iuſtitie originalis debite ineſſe/ſed nō proueniebat ex peccato alterius/ſed ꝓprio:⁊ ſic erat peccatum actuale.Similiter dicēdū eſt ꝙ in Eua fuit actuale pctm̄.

¶Quantū ad ſcdm̄ dico ꝙ aliquid eſt debitū dupliciter. Duplex debitum.
Uno mō debitū debito precepti.Alio modo debitū debito ſtatuti.Unū paruulus nō eſt debitor iuſtitie originalis debito precepti:q2 nō eſt capax precepti nec obligabilis(nullus enī poteſt obligari niſi poſſit ei preceptū manifeſtari) ſ3 eſt debitor iuſtitie debito ſtatuti:hoc eſt/fuit tale ſtatutū a deo factū ꝙ quicūqȝ regulariter deſcēdēs ab Adam Regula.
mediate vel immediate ꝑ ꝓpagationē / nō habēs iuſtitiā originalē in ſe vel in equiualenti/damnabit̄ ſi in tali ſtatu decedat. ⁊ talis paruulus ſubijcit̄,tali ſtatuto:ſ3 nō eſt preceptū obligās ſub pena peccati mortalis. Eodē mō paruulus nō tenetur ad baptiſmū debito precepti/cuiꝰ trāſgreſſio inducat mortale actuale:ſ3 tenetur debito illius ſtatuti/niſi quis renatꝰ fuerit denuo ⁊c.[Debitum ſtatuti nihil Additio.
ꝓhibet/ergo nō eſt aliqua malitia in pctō originali.probatur cōſequētia:q2 vel illa malitia ꝓuenit a ꝓhibitione/vl̄ a ꝑcepto:vel illa malitia eſt intrinſeca.non ſcdm̄:q2 ſi deꝰ faceret ſtatutū ꝙniſi quis fuerit natus in ſeptēbri/ nō habebit ſummā gratiā ⁊ gloriā: ⁊ ſortes naſcatur in octobri: ſortes non ꝓpterea eſſet peccator.ergo eodē modo ꝓpter quodcunqȝ ſtatutū liberale paruulus nō dicitur pctōr.Dicendū videtur ꝙ ſi nō eſſet auctoritas ſanctorū vl̄ſcripture ad hoc/mouēs/non eſſet cōcedēdum:⁊ videtur cōcedēdum conſequēter ꝙ tali ſtatuto poſito paruulus natus in octobri haberet peccatū hoc modo . ſ3 hoc nō poteſt dici/ q2 ſtat cū ſtatuto predicto ꝙ nato in octobri deus velit dare gloriā et gratiā citra ſummū.]

¶Alia eſt opinio quam Alia opinio de pctō originali.
tenēt multi doc.vt Gre.in ſecūdo/⁊ Bonauētura/ꝙ originale ꝑtum ad ſubſtratū.i. materiale/nihil aliud eſt ꝙ̄ fomes/qui multis nominibꝰ nominatur/ſc3 qualitas morbida/lex mēbrorum ⁊c.ita ꝙ peccatū originale eſt fomes exiſtēs ſubiectiue in anima: et idē fomes qui nunc eſt in me/ erat originale anteqȝ eſſem baptizatꝰ. ideo originale ꝑtū ad ſubſtātiā remanet poſt baptiſmū/ſed nō pro formali:q2 connotat ꝙ ſit deacceptatio ad vitam eternā:et ratione huius originale opponitur iuſtitie originali: q2 iuſtitia ori- Quid iuſtitia originalis.
ginalis nihil aliō eſt ꝙ̄ donū ſupernaturale gratuitū quo inferiores potētie reddunt̄ ſubiecte ſuperiori parti rōnis. ſed fomes facit oppoſitū: q2 reddit vires inferiores rebellātes ratiōi. ideo iſte fomes ⁊ iuſtitia originalis repugnāt omnino:cū habeant effectus omnino repugnātes:et propterea q2 iſte due qualitates habēt effectus omnino repu

gnantes/ꝛ vna dicit̃ iuſtitia originalis: ex oppoſito altera debet dici peccatũ originale. Ideo ſecũdũ iſtos nihil aliud eſt peccatũ originale ꝙ̃ fomes. ꝛ iſta opinio videt̃ eſſe Aug. vt allegat Grego. in ſecũdo. ¶ His viſis querit̃ cõſequẽter/in quo eſt ſubiectiue pctm̃ originale/ vł in carne/ vł in anima? Et videt̃ ꝙ in aia/ q: caro nõ eſt ſubiectũ peccati niſi illud ſit extrinſece pctm̃/ vt ſũt opatiões exteriores. igit̃. ꝛ ſi ſic/ vel eſt effectiue ſolũ ab ipſo deo/ ꝛ hoc nõ: q: eſſet cauſa peccati. vel ab aliqua qualitate exiſtente in carne/ ꝛ hoc non: q: qualitas corporalis non agit in ſpiritum. Dico ꝙ ipſa qualitas morbida que eſt originale/ ẽ in ipſa aia / reddens ipſam pronã ad concupiſcẽdũ ea q̃ apparent corpori bona vł delectabilia. ideo talis ẽ effectiue ab aliquo exiſtente in carne/ non a deo/ q: nõ põt eſſe effectiue ſe ſolo cauſa peccati. nec ab aia nec ab aliquo exiſte in aia ſolũ: q: de⁹ creat illam nudã ſine habitib⁹. ergo neceſſario oportet ꝙ ſit effectiue ab aliquo exiſtẽte ĩ carne. ¶ Cõtra/ corp⁹ non agit in ſpm̃. hoc negat̃: inimo actione intentionali corp⁹ agit in ſpm̃. obiectũ eñi cauſat partialiter notitiã ſui in animã vel in angelũ preſẽtem: ꝛ ſic corpus agit in ſpm̃. Eodẽ modo non eſt inconueniẽs aliquã qualitatẽ eſſe in aia que reddat animam cõcupiſcibilem eorũ que apparent corpori delectabilia/ que quidẽ qualitas erit ꝓducta a qualitate exiſtẽte in corpore. ¶ Cõtra/ illa qualitas eſt alicuius intenſionis: ergo non põt in primo inſtãti in quo aia infunditur corpori/ ab aliquo agẽte ꝓduci: q: purũ agẽs naturale finitum nõ poteſt producere effectũ in inſtanti/ q̃tũcunq; ſit actiuũ/ ſ; ſolũ in tẽpore. Querit̃ ergo cũ in corpore non ſit aliquod agens quod poſſit illã qualitatẽ in inſtãti ꝓducere/ ꝛ certum eſt ꝙ cõtrahit̃ originale in inſtanti infuſiõis anime/ a quo ꝓducitur? Difficile eſſet dicere a quo ꝓducit̃ talis q̃litas/ tenendo ꝙ agens naturale non agit in inſtãti/ niſi dicat̃ cũ hol cot ꝙ ꝓducit̃ a ſolo deo. Dico tamẽ ꝙ oppoſitũ eſt multũ ꝓbabile/ ꝛ ꝓbabilius/ videlicet ꝙ agens naturale põt producere effectũ ſuum in inſtanti. nã agens naturale nõ habẽs reſiſtẽtiã/ in paſſũ ꝓducit effectũ ſuũ in inſtãti. Habetur ergo ꝙ illa qualitas ꝓducit̃ a qualitate exiſtẽte in corpore: ꝛ eſt quid poſitiuũ ꝓ materiali: ſed ꝓ formali importat aliquid priuatiuũ. [Sequeret̃ eodẽ mõ ꝙ ignis ex ſua natura poſſet agere in ſpm̃. hoc conſequẽs cõmuniter negatur. ſequela patet / poſtq̃ corp⁹ poteſt agere in animã. nec valet dicere ꝙ corpus põt agere actione intẽtionali/ ſed non reali: q: qualitas illa morbida non eſſet intenſibilis/ q: nec notitia/ nec volitio vel nolitio/ nec paſſio ſequẽs. ab aliqua illarũ. ergo nõ videt̃ q̃ qualitas eſſet / niſi dicat̃.

Corpus agit in ſpiritum.

Agẽs naturale poteſt effectum producere ĩ inſtanti.

Additio.

tur qualitas realis et naturalis. Dicēdū eſt ꝙ eſt qualitas intētionalis ſolū: et licet nō ſit paſſio ꝓprie dicta: naturā tn̄ paſſionis inſequit.] ¶ Difficultas. ſit ſortes adult⁹ non baptizatus/ habens originale. volo ꝙ baptizet: ⁊ qn̄ baptizat/ peccet mortaliter. nō ſuſcipit gr̄iā. an in ipſo remittatur originale/ vel non? Nō poteſt dici primū: qꝛ nunꝙ pōt remitti peccatū incōpoſſibile gratie quin infundat gr̄a. originale eſt incōpoſſibile gratie/ quēadmodū ⁊ mortale. ergo nō pōt remitti quin infundat gratia. ⁊ non remittit tunc. queritur ergo quando poſtea remittetur? videtur ꝙ poſtea non remittat: quia non poteſt remitti originale niſi ꝑ baptiſmū/ qui eſt inſtitut⁹ cōtra originale. Dico ꝙ tūc nō remittitur/ ſcilicet cū baptizatur/ quia ponit obicē. ſed poſtea remittet/ nō ꝟtute penitētie / ſꝫ baptiſmi ſuſcepti: ⁊ de illo originali nō oportet neqꝫ atteri/ neqꝫ ꝯteri / neqꝫ cōfiteri: quia ſicut nō libere ꝯtrahit/ ita nō reqrit nolitionem qua nollē fuiſſe in originali: ſꝫ oportet ꝯteri de obice poſito/ ꝙ peccabat eo tp̄e quo ſuſcipiebat baptiſmū: et in illa cōtritiōe de obice poſito/ ꝟtute ſacramēti baptiſmi remittuntur omnia que fuiſſent pro tūc remiſſa ſi nō fuiſſet poſit⁹ obex: ⁊ nō oportet agere penitētiā de peccatis ꝓcedētibus/ ſꝫ tantū de illo peccato quo poſuit obicē. ¶ Alia difficultas. Qua pena punit originale? Gre. dicit ꝙ pena ſenſus: ⁊ adducit multas auctoritates Auguſtini: ſꝫ eſt nimis rigoroſus: ideo vocatur tortor paruulorū: ⁊ ꝓbabilior opinio ē ꝙ puniūtur ſolū pena damni: hoc eſt ꝙ in anima eorū nunꝙ erit triſtitia/ nec in eorū corpore dolor poſt reſurrectionem: ſed ſolū habebūt perpetuā carētiam viſionis eterne. ¶ Cōtra. habēt nolitiōes detineri: ⁊ tamē detinētur. vellent habere beatitudinē: ⁊ nō habēt. ⁊ iſta ſunt cauſe ſufficiētes cauſare triſtitiā. Similiter poſt reſurrectionem corpora eorū nō erūt impaſſibilia: quia nō reſurgēt cū dotibus. ergo applicato nociuo habebunt dolorem ſenſuū. Dico ꝙ nollēt eſſe miſeri ⁊ damnati/ ⁊ ſciūt ſe eſſe dānatos: ſꝫ de⁹ impedit ꝙ ex illa apprehēſione cauſet triſtitia in eis: qꝛ nō ꝯcurrit cū illa cauſa particulari ad cauſandum triſtitiā. Similiter poſt reſurrectionem ꝗuis habebunt corpus paſſibile/ nunꝙ de⁹ cū quocūqꝫ nociuo cōcurret ad cauſandum paſſionem in ipſis. ideo nō erūt impaſſibiles ſimpliciter: ſꝫ ex dono dei nō cōcurrētis ad cauſandū qualitatē afflictiuā in ipſis. Ad auctoritates Auguſtini ꝙ patiātur ab igne / dico ꝙ in igne habebūt penā damni/ non ꝙ ab igne patiātur penam ſenſus/ ⁊ inmutētur ab eo: ſed ꝙ ibidem detinebuntur.

Qua pena puniatur originale.

¶ Secūda diuiſio peccati. Cap. xx.

Conſequenter vidēdū eſt de ſecūda diuiſione peccati. ſcʒ actualis in mortale / ⁊ veniale. Quod autē ſit veniale / dicit Diony. in ſcdo ꝙ pecca-tū quadrupliciꝰ dicitꝰ veniale: ſcilicet ex cauſa: ex effectu ſiue ex euētu: ex parte opis opeꝛātis: ⁊ ex pte operis operati. Primū qñ cauſa eſt talis ꝙ peccato inde ſequēti debeꝰ venia (vt qñ peccatum / mortale etiā / ꝓcedit ex ignorātia) dicitur veniale ex cauſa: qꝛ cauſa eſt ratio venie. ⁊ ideo beatus Paulꝰ dicit: Veniā conſequutus ſum: qꝛ ignorans feci. Secundum eſt qꝛ iā remiſſum eſt ī effectu: ⁊ ſic peccatū mortale de quo quis puniꝰ / dicitur veniale in effectu. Tertio eſt quando quis mouetur ad peccatum mortale: ⁊ tamē reprimit illū motū anteq̄ deliberate exeat in effectum: vt motus ſecūdo primꝰ eſt venialis iſto modo. nam tali motu moueꝰ ad contrariū rationis / ⁊ talis motus eſt ad mortale: tamen qꝛ alliditur ad petrā. i. per imperium rationis remittitur. vꝰ totaliter corrūpitur / ita ꝙ non exit cōtra rationem ſeu in contrariū rationis deliberate / eſt ſolum venialis: vt motꝰ ad illecebrā indeliberatus ⁊ imperfectus. Quarto modo eſt ꝙ licet exeat in opꝰ / ē tamē veniale: vt q̄uis cōſentiat plene / adhuc ē peccatū veniale: qꝛ illa materia circa quā eſt / eſt ſolū venialis / vt mēdaciū iocoſū. De peccato veniali duobus primis modis non eſt queſtio: qꝛ illud eſt mortale. Queritur ergo vnde peccatū dicitur veniale tertio vel quarto modis? Et difficultas ē apud doctores vtrū peccatū deacceptatum ſolum ad penā tēporalē / ſit veniale in ſe: hoc eſt ꝙ ex natura actus ſolū ſit dignū pena tēporali / ita ꝙ ex natura actꝰ nō poſſit imputari ad penā eternā: vꝰ ſolū ex miſericordia dei deacceptatū ſolum ad penam temporalē: vbi tamen poſſet ad eternam imputari? ¶ Reſpondet dñs de Berſono per talem propoſitionem: Omne peccatū ex parte ipſius actus pro quanto eſt difformis rationi / et contra legē dei / eſt mortale et offenſiuū dei ex indignitate eius. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ nullū peccatū quātū eſt ex parte actꝰ / eſt veniale / ſed mortale. ⁊ nititur ꝓbare hoc Berſon aliquibus rationibꝰ. Prima. deꝰ quodcūq̄ peccatum etiā / ex indignitate actus quia offenſiuū dei / ⁊ ꝯtra legē eius / poſſet punire pena eterna / ⁊ pena annihilatiōis: ⁊ breuiter omni pena poſſibili: ⁊ nō niſi peccatū ex ſua indignitate hoc demeruiſſet: igiꝰ omne peccatum eſt mortale. Secūda ratio. illud peccatū veniale ſi nunq̄ remitteretur quo ad culpā / puniretur pena eterna. ⁊ iſta eſt apparentia maxima ꝓ opinione ſancti Tho. dicētis ꝙ veniale adiunctū mortali puniꝰ pena eterna. igitur q̄tū eſt de ſe ⁊ ex natura actꝰ / eſt mortale. ꝙ autē culpa non re

Peccatū quadrupliciꝰ dꝛ veniale.

Propoſitio.

mittatur in inferno/ptʒ: culpa nunq̄ remittit̃ niſi infundatur gratia:qꝛ quicquid deꝰ ſanat/perfecte ſanat: ſed in inferno nunq̄ remittit̃ culpa:ideo puniretur eternaliter. Tertia ratio.illud peccatū eſt infinite malitie qđ pꝛo quo cūq̄ bono ſiue finito ſiue infinito non eſt faciendum nec cōmittendū.ſed veniale eſt huiuſmodi. igitur eſt infinite malitie.Ex quo infert coꝛollarie ꝙ pctm̄ veniale eſt ſolum veniale ex mīa dei/et nō ex natura actꝰ.hoc eſt dictu/ deꝰ ex miſericoꝛdia ſua ratione illiꝰ peccati nō aufert gratiā/ que tn̄ ex natura actꝰ eſſet auferenda/ſed ex miſericoꝛdia ſua ſolū punit illum actū pena tēpoꝛali/ qui tn̄ ex ratione actus eſſet pena eterna puniendus. Et ſcđm iſtos peccatum veniale eſt illud qđ ſolum ex miſericoꝛdia dei ad penam ſolū tēpoꝛalē imputat̃. Dicit̃ ergo veniale eo ꝙ rōne ipſius non perdit̃ gratia que eſt vita anime:et moꝛtale qꝛ ratione ipſius perditur gratia:vel perderetur ſi haberet̃: et infert carentiā vite puta gratie:⁊ ratione illius infligitur pena eterna.Habet̃ ergo ex iſta opinione ꝙ quodlibet peccatū eſt moꝛtiferū: ſed aliquod dicit̃ veniale ſolum ex miſericoꝛdia dei non imputātis illud ad penā eternā.Sʒ eſt apparentia cōtra hanc opinionē/ ⁊ maxime de operationibus que non ſunt peccata niſi ꝓhibita:vt capio actū indifferentē ꝓhibitū ſolum ſub pena vniꝰ diei in purgatorio.talis actus nō eſt malus niſi qꝛ ꝓhibitꝰ:et eſt pctm̄ veniale:vt notū eſt. Igitur non habet maioꝛē malitiā ex parte actus q̄ habeat ex parte ꝓhibitionis.ſed illa eſt ſolū tēpoꝛalis: igitur ex parte actus ſolum eſt demeritoꝛꝰ pene tempoꝛalis:ergo ex parte actus nō eſt moꝛtalis/ immo nō eſſet malus niſi pꝛohiberetur ſub illa pena. Reſpondet̃ dicendo pꝛimo ꝙ implicat contradictionē ꝙ deus ꝓhibeat aliquē actū ſub quacunq̄ pena etiā minima:⁊ ꝙ ille actū eſt ex parte ſui/non ſit moꝛtalis:ita ꝙ implicat ꝙ ſit ꝓhibitus/⁊ non ſit moꝛtalis. Pꝛobatur.implicat cōtradictionem ꝙ ſit aliquod peccatū ſolum finite malitie:imo quia contra legē dei/eſt infinite malitie:et qꝛ dei offenſiuū/eſt infinite malitie. ſed omē peccatū eſt offenſiuū dei. igitur eo ipſo ꝙ eſt contra legem dei/eſt moꝛtale.Secundo dico ꝙ poteſt pꝛohiberi ſolum ſub pena tempoꝛali infligenda. Dico tertio ꝙ eius malitia eſt maioꝛ q̄ ſit reatus ſeu obligatio ad penā:ita ꝙ ſm̄ iſtum reſpectum/qꝛ ille actus eſt contra legē dei/inſurgit in peccatoꝛe vna indignitas maioꝛ q̄ ſit quecūq̄ pena tēpoꝛalis quā deꝰ poſſet infligere. et ratio huius eſt/qꝛ quacūq̄ pena poſita/vel quocūq̄ poſito malo tēpoꝛali/eſt minus fugiendū q̄ ſit ille actus cōtra legem dei.

Peccati veniale.

¶ An veniale poſſit eſſe moꝛtale. Cap.xxj.

An pctm̄ veniale poſſit eſſe mortale.

Queritur cōſequenter vtrum peccatū veniale poſſit effici mortale? et apparet ꝙ ſic: qꝛ peccatū illecebre per ſucceſſionē tēporis efficit mortale / qđ tñ prius erat veniale. ergo. In oppoſitū arguit: qꝛ ſunt due diuerſe ſpecies: et vna in aliā trāſire non poteſt. ¶ Pro ſolutione notādū ꝙ queſtio duplicē pōt habere ſenſum. Primus vtrū id qđ modo eſt veniale / vt actus volūtatis / ſtante lege iam poſita poſſit effici mortale. Scđs ſenſus / an actus qui iam eſt peccatū veniale ſimpliciter ⁊ abſolute / ſuperuenīete lege noua vel nouo precepto vel nouo voto poſſit effici mortale. et ſm Tho. adhuc pōt intelligi in alio ſenſu / puta vtrū poſſint multiplicari venialia intantū ꝙ ipſa ſimul iuncta equiualebūt vni mortali. i. obligabūt ad tantam penā ad quantā obligat vnū mortale. Si loquamur in primo ſenſu / adhuc eſt queſtio de illo qđ eſt veniale extrinſece. i. de actu exteriori / vel de illo qđ eſt veniale imediate. i. de actu interiori. ¶ Quātū ad primū / an ſcꝫ actus exterior qui de facto eſt veniale peccatū / poſſit effici mortale: dico ꝙ ſic. nam poſſumus cōtinuare eandē ambulationē ꝓpter finē mortalē / que prius cōtinuabat ꝓpter finē venialē. igit non eſt difficultas de exteriori actu quin primo veniale poſſit eſſe mortale. Reſtat ergo inqrere de interiori actu / puta vtrū illa eadē volitio que nunc eſt peccatū veniale / poſſit effici mortale. Quātū ad hoc / Ockā et doctores dicētes ꝙ illa volitio que non habet finē ꝓ obiecto / ſed eſt cauſata a volitione finis ſolum / ſupueniente alio fine manet eadē: habent ꝯcedere ꝙ illa volitio medij que non habet finē ꝓ obiecto partiali / remanet eadē trāſeunte volitione finis: imo ſuperueniēte volitione alterius finis / talis pōt eſſe ſucceſſiue ⁊ venialis et mortalis: vt habeo volitionē vane glorie venialis: ex ea elicio volitionem eūdi ad eccleſiā: ita ꝙ illa volitio eūdi ad eccleſiā non hꝫ vanā gloriā ꝓ fine / neqꝫ ꝓ obiecto: talis ē venialis. ſuppoſito ꝙ deſiſtā ab illa volitione vane glĩe / ⁊ nihilominꝰ volo ire ad eccleſiā: ⁊ incipiā habere finē volitionis mortalis / puta occidēdi aliquē in eccl'ia: illa eadē apud Ockā efficitur ſucceſſiue venialis ⁊ mortalis. Sꝫ q̄ſtio eſt de illa q̄ eſt venialis ⁊ mala ex obiecto: vt volo mētiri iocoſe / an talis q̄ eſt mala ex obiecto / ⁊ venialis ſolum / poſſit fieri mortalis? Dico ꝙ pōt effici mortalis ꝑ nouū preceptū: vel ꝑ votū ſuperuenīes. Vñ dicit Diony. circa finē ſecūdi ꝙ veniale poteſt effici pars mortalis: ſed nō pōt effici mortale. Sed dico ꝙ malū ex obiecto / et venialiter ſolū / pōt effici mortale. nā deus pōt precipere ꝙ actꝰ indifferēs / ſub pena pctī mortalis nō cōtinuet. tunc ſi ꝯtinuet / etiā actus erit mor-

talis. Similiter a fortiori pōt ꝓhibere illud qđ eſt veniale / ſub pena mortalis. tūc ſi cōtinuet / erit mortale. Similiter ꝙs pōt vouere ꝙ non mētietur iocoſe. ſi cōtinuet / illud mēdaciū poſt votū emiſſum erit mortale. ergo apparet ꝙ eadē volitio ſucceſſiue pōt eſſe venialis et mortalis. dicit ad hoc Dio. ꝙ peccat mortaliter: qꝛ vult mētiri iocoſe contra preceptū vel contra votū: ⁊ hoc qđ erat prius veniale / efficitur pars mortalis: et illa eadē volitio que prius erat venialis / efficit̄ mortalis ſuperueniēte voto vel nouo ꝑcepto. Difficultas. ponat̄ ꝙ ſolū emittat votū ꝙ nō peccabit venialiter deliberate ꝑ totā hanc horā. iam in iſta hora velit mētiri iocoſe deliberate. an talis volitio ſit mortalis / vl' venialis? Si mortalis: ergo per illā nō tranſgredit̄ votū de nō peccādo venialiter. Si venialis: ergo trāſgredit̄ votū. ergo eſt mortalis. forte dicco ꝙ nō peccare venialiter / non pōt eſſe materia voti: qꝛ votū eſt de materia licita / et etiā cuius oppoſitū eſt licitū / puta de cōſilijs. ſed ſuppoſito ꝙ poſſit votū fieri de preceptis / dico ꝓ ſolutiōe argumēti ꝙ illud votū eſt intelligēdū / nō peccabo venialiter. i. nō exercebo actū qui alias ſecluſo voto eſſet peccatum veniale. ideo illa volitio eſt mortalis. Cōtra / ergo per eā nō peccat venialiter. ↄcedo. ergo non tranſgredit̄ votū: nego conſequentiā: qꝛ intelligitur non peccabo venialiter. i. non eliciā actum qui ſecluſo voto eſſet venialis. Primū igitur dictū verū eſt / puta ꝙ veniale pōt effici mortale. ¶ Alia difficultas. An veniale poſſit effici mortale ex cōſuetudine / vl' ſolū ex circunſtātia perſone? Dicūt ↄmuniter doctores ꝙ veniale ex obiecto / ſi non ſuperueniat preceptū vel votū / ex quātacunqꝫ cōſuetudine vel quātacunqꝫ dignitate non pōt effici mortale. Qꝫ ex quātacunqꝫ cōſuetudine nō fiat mortale / dūmodo non ſuperueniat alia noua circūſtātia / patet / qꝛ ſecundus actus non aggrauat infinite / ergo quātuncūqꝫ frequētetur talis actus / nō efficit̄ mortalis. Silr̄ circūſtantia ꝑſone nō aggrauat infinite: ⁊ ſi mutaret in mortale / aggrauaret infinite: vt ſimplex fornicatio in ꝑlato eſt ſemꝑ ſimplex fornicatio / ꝗuis ꝑꝑ dignitatem ſit grauior ꝙ̄ in altero. ergo ex quātacūqꝫ circūſtātia ꝑſone / nō mutata ſpē necqꝫ etiā ↄſuetudine / nō pōt veniale ex obiecto effici mortale. Sequit̄ iterū alia difficultas de pctō veniali.

¶ An veniale fuerit cōpoſſibile iuſtitie originali. Capitu. xxij.

Vtrū veniale fuerit cōpoſſibile ſtatui innocētie / hoc eſt / an ſicut veniale hꝫ cōpoſſibilitatē ad gratiā gratū facientē (qꝛ vocatur ideo veniale / qꝛ nō aufert gratiam) ſimiliter habeat compoſſibilitatem ad iuſtitiam originalem?

An pctm̄ veniale fuerit cōpoſſibile

¶ Pro ſolutione notandū ꝙ hec queſtio dupliciter pōt in
telligi. Uno modo ſic / vtrū entitas que nūc eſt peccatū ve
niale / potuiſſet elici ab eo ꝗ habebat iuſtitiā originalē: ſꝫ
ratione ſtatꝰ fuiſſet peccatū mortale: ⁊ ita ex demerito eiꝰ
fuiſſet perdita iuſtitia originalis? Secūdus ſenſus: vtrū ip
ſa iuſtitia originalis ita ſubdiderit ipſas vires inferiores
parti ſuperiori rōnis / ꝙ ꝓ tunc fuerit homo impoſſibilita-
tus ad eliciendū actū qui nūc eſt pctm̄ veniale: ita ꝙ non
potuiſſet elicere actū venialem anteꝙ̄ peccaſſet mortali-
Prima ꝓ positio. ter? ¶ Pro ſolutiōe ſit prima ꝓpoſitio. Ueniale ex opere
operātis / hoc eſt ꝓpter imperfectionē ipſius deliberatio-
nis / nō fuiſſet ꝯpoſſibile iuſtitie originali / queadmodū ſūt
primi motꝰ / vt primus motꝰ ad gulā / ad luxuriā ⁊c. nō pri-
mo primi: ſed ſecūdo primi qui ponunꝭ a doc. venialia / nō
fuerunt cōpoſſibiles iuſtitie originali. et oēs in hoc conue
niūt: qꝛ iuſtitia originalis reddebat ſenſualitatē ſubiectā
portioni ſuperiori ratiōis: ita ꝙ iuſtitia originali ſtāte / nō
potuiſſet inſurgere motus cōtra iudiciū rationis: ergo re-
pugnabat ꝙ in habēte iuſtitiā originalē fuiſſet talis motꝰ
venialis rōne indeliberatiōis. Sꝫ difficultas eſt de venia-
li ex opere operato / id eſt ex obiecto / quod veniale eſt ꝑfe-
cte deliberatū / vt de mēdacio iocoſo: an tale fuerit cōpoſſi
bile iuſtitie originali? ¶ Tenet ſanctus Thomas ⁊ multi
ex antiquis ꝙ nō: ⁊ difficultas huiꝰ materie eſt circa diſtin
ctionē ſupradictā. Dicunt iſti doctores ꝙ veniale ex obie-
cto nō eſt ꝯpoſſibile iuſtitie originali. Queriꝭ ergo ab ipſis
vtrū talis incompoſſibilitas ꝓueniat ex eo ꝙ habēs iuſti-
tiā originalē / ſi elicuiſſet velle mētiri iocoſe / peccaſſet mor
taliter rōne talis ſtatꝰ / et ſic fuiſſet ꝑdita iuſtitia origina-
lis: vel ſolū ꝓpter hoc ꝙ habēs iuſtitiā originalē nō potuiſ
ſet tale veniale elicere? Si dicas primū: tunc ponatur ꝙ
Adā elicuiſſet velle mētiri iocoſe. ſequitur ꝙ in primo in-
ſtanti elicitionis non habuiſſet iuſtitiā originalē: ⁊ per cō-
ſequēs fuiſſet extra ſtatū innocētie. ergo talis actus non
fuiſſet mortalis ratione illius ſtatus. ⁊ hoc argumentū eſt
multū apparēs. ¶ Preterea ſi iſte ſtatꝰ / puta nature lapſe
faciat ꝙ ille actus ꝗ alias fuiſſet mortalis / de facto ſit ſolū
venialis: ergo ſtatꝰ nature lapſe infinite diminuit de gra-
uitate pcti (qꝛ veniale eſt in infinitū minus ꝙ̄ mortale) et
ſi in infinitū diminuit de vno: ergo ⁊ de quolibet. ⁊ vltra:
ergo quodlibet pctm̄ pro ſtatu nature lapſe erit ſolū venia
le. Patet / qꝛ eadem ratiōe in infinitū diminuet de graui-
tate homicidij. et nō pōt in infinitū diminuere de homici
dio quin ipſum faciat tranſire in aliam ſpeciē peccati: qꝛ
duo peccata eiuſdē ſpeciei / neutrū alteꝝ excedit infinite:
Additio. neqꝫ eſt in infinitū peius alio. [Dato ꝙ nullū pctm̄ eiuſdē

ſpeciei ſit peius altero infinite/non ſequitur ex hoc ꝙ omnia peccata huius ſtat⁹ eſſent venialia: q2 in genere peccati mortalis vnũ peccatum mortale eſt infinite peius alterò: ſed ex hoc videtur concedendũ ꝙ nullum peccatũ cõmiſſum in ſtatu innocentie / eſſet eiuſdem ſpeciei peccati in eſſe peccati cũ peccato circa eandẽ materiã in iſto ſtatu.] ¶ Aliud argumentũ etiã poteſt fieri de leuatione feſtuce: et ſic iſta opinio non videtur multũ probabilis / vez ꝙ tale peccatũ veniale fuiſſet mortale ratiõe ſtatus. ⁊ nullus doctor illã tenet / ꝗ̃uis alias fuerit defenſata in ſcholis. Dicit ſanctus Thomas ꝙ veniale eſt incõpoſſibile iuſtitie originali ad iſtũ ſenſum ꝙ non fuit poſſibile habẽtem iuſtitiã originalem / ꝑ primo peccato elicere illũ actũ qui ſolũ eſſet venialis. Et forte ratio ſua eſt / q2 omne veniale ex obiecto eſt in inferiori parte rationis. Vñ ratio diuiditur in duas portiones / in ſuperiorẽ / que reſpicit obiectũ increatum: ⁊ effectus ꝓprius ipſius iuſtitie originalis erat nõ ſolũ ſubdere ſenſualitatẽ rationi: ſed etiã portionẽ inferiorẽ rationis portioni ſuperiori: ita ꝙ inferior pars rationis nõ potuiſſet moueri ad aliquid niſi ſcd̃m leges eternas quas ſuperior portio rationis cõſiderat. ſed peccare venialiter repugnat legibus ſupernis. ergo ſtãte iuſtitia originali nõ erat poſſibile elicere actũ venialem. ergo ſimiliter ſtante iuſtitia originali non fuiſſet poſſibile ſenſualitatẽ moueri ad illecebrã neq3 ad iram. Contra hoc eſt ſolũ vnum fortiſſimũ argumentũ. Si deus potuit / ⁊ de facto ꝓhibuit Ade ne ederet de fructu lignivetiti ſub pena peccati mortalis: etiã potuit ꝓhibere ſolum ſub pena peccati venialis: quia talis eſus non eſt mortalis de ſe. et ſi prohibuiſſet ſolũ ſub pena peccati venialis / Adã potuiſſet equaliter elicere illum actũ / volo edere de tali fructu / poſito etiã illo precepto. ergo illud peccatum. ſ. veniale / qđ eſt venialiter malũ q2 ꝓhibitũ / non repugnat iuſtitie originali ex natura ipſi⁹ iuſtitie originalis. ⁊ eſt argumẽtũ fortiſſimũ in hoc ꝓpoſito. Aliud argumẽtũ põt fieri. Adã in ſtatu innocẽtie obligabatur non mẽtiri iocoſe. ergo poterat illud transgredi / q2 nõ datur preceptũ niſi de illo quod poteſt adimpleri et trãſgredi. Aliq̃ dicunt verũ eẽ ꝙ de potẽtia abſoluta iuſtitia originalis nõ repugnat veniali / ſicut charitas de potẽtia abſoluta nõ repugnat mortali: ſ3 de lege ſtatuta repugnabat veniale iuſtitie originali: ſ3 non de potẽtia abſoluta. et ſic argumẽtũ faciliter ſolueret̃: q2 queadmodũ diceremꝰ de mortali ⁊ gratia ꝑ ſtatu iſto / ita dicerẽt de veniali ⁊ iuſtitia originali ꝑ ſtatu innocentie. Aliter dicit Sco. in ſcđo ꝙ veniale ex obiecto / et nõ ex imꝑfectione actus / eſt cõpoſſibile iuſtitie originali. ⁊ rationes ei⁹ poſſunt eſſe

ille que cōmuniter fiunt contra. S. Tho. Sꝫ arguitur ap‐
parenter ꝯtra Sco. ſi aliquis voluiſſet in tali ſtatu nature
integre mētiri iocoſe: ex illa repetitiōe frequēti illius act⁹
potuiſſet generari vnus habitus multū intenſus qui feciſ‐
ſet difficultatē ad eliciendum actum contrariū: qꝛ habit⁹
habet hoc ex natura ſua. ergo aliquis pro tali ſtatu habuiſ‐
ſet repugnantiā et contrarietatem et rebellionē ad bene
faciendū. et tamē hoc ponitur vnus effectus iuſtitie origi‐
nalis, puta nullam pati difficultatē et rebellionē ad bene
agendū. Preterea ſi tunc peccaſſet venialiter, quomodo
fuiſſet peccatū remiſſum et pena ſoluta: qꝛ Adam in tali
ſtatu erat impaſſibilis: ergo nō potuiſſet pati penam in ta‐
li ſtatu ꝓ veniali, et ſic manſiſſet impunitū. Ad primum
dico ꝙ Adam potuiſſet reiterare ſepe, ſed non feciſſet. et
negatur ꝯſequētia, puta ꝙ potuiſſet generari habitus: qꝛ
iuſtitia originalis que ſe habebat per modū habit⁹, eſt in‐
cōpatibilis habitui inclinanti ad veniale: q̄uis nō ſit incō‐
patibilis actui. nam de ratione iuſtitie originalis erat dif‐
ficultatem ꝓuenientē ex parte agētis excludere. ergo in
Adā non fuiſſet genit⁹ talis habitus. ¶ Quātum ad ſecū‐
dum dicitur ꝙ fuiſſet illud veniale remiſſum per bonum
motū dilectionis: et fuiſſet ſatiſfactum non per penā, ſed
per feruentem actum amoris in deum. ⁊ ſic patet de iſtis
duab⁹ opinionibus: quarū quelibet eſt ꝓbabilis. [Facilior
eſt opinio Scoti: ſed argumentū de habitu mentiendi eſt
multum apparēs. Nec ſufficit dicere ꝙ iuſtitia originalis
ꝓhibuiſſet generationem habitus: qꝛ ſequeretur hoc mo‐
do ꝙ nullus habitus fuiſſet genitus in illo ſtatu, vel ſaltē
ſolum habitus boni vel indifferētes: et cū actus bonus pōt
fieri malus, ⁊ ſimiliter indifferēs: tūc volo ꝙ poſtq̄ habit⁹
eſt genitus, ꝙ ſub pena veniali ꝓhibeatur talis actus ⁊c.]

¶ An veniale aliq̄n puniatur eternaliter. Ca. xxiij.

COnſequēter queritur de veniali quo ad puni‐
tionē, vtrū aliquando puniat̄ eternaliter, vel
ſemper ſolū tēporaliter: ⁊ iſta difficultas agi‐
tatur a Scot. et. S. Tho. Nam dicit Sanctus
Tho. ⁊ multi antiqui ꝙ veniale ſi fuerit iun‐
ctum mortali, punietur eternaliter. Nā vt no‐
tū eſt, aliq̄s poteſt decedere ꝑ ſe cū vno mortali, ⁊ vno ve‐
niali. talis ſic decedēs puniet̄ ꝓ veniali nō in purgatorio,
ſꝫ in inferno, qꝛ erit damnatus: ⁊ puniet̄ eternaliter in in‐
ferno ꝓ veniali: dicit. S. Tho. Rō prima eſt: qꝛ in inferno
nulla eſt redēptio: ergo non punietur in inferno aliq̄n pl⁹,
aliquādo min⁹. ſed aliquādo in inferno puniet̄ ꝓ veniali:
al's remaneret impunitū: ergo ſemꝑ in inferno puniet̄ illa
pena ꝓ veniali. Scōm motiuū apparenti⁹ eſt, peccatū ve‐

Vide Scotum xxi. di. q̄r‐ti. q. pri‐ma.

niale in quo decedit cū mortali/ nunq̄ʒ remittetur quo ad culpā: ergo etiā nunq̄ʒ remanebit ſine pena. Patet.ſecū- dum oēs doctores nunq̄ʒ peccatum ſaltem actuale poſtq̄ʒ cōmiſſum eſt / poteſt remitti niſi per aliquem bonum motum: etiā q̄uis applicetur ſacramentū / requiritur aliquis bonus motus. ſed in iſto nō poteſt eſſe bonus motus: q2 dā- natus nō poteſt bene moraliter agere: ergo non poteſt veniam cōſequi de illo. Item nunq̄ʒ remittitur peccatū quo ad culpā q̄diu placet: ſed veriſimile eſt ꝙ placet dānatis cōmiſiſſe peccata. ergo. Ratio igitur quare veniale punie- tur eternaliter: eſt q2 nō poteſt remitti quo ad culpā. Diſ- crepantia eſt de pena que debet̄ adhuc ꝑ mortali remiſſo et de veniali. quādo eñ mortale eſt remiſſum quo ad cul- pam / adhuc eſt obligatio ad penā. Dicūt multi Thomiſte probabile eſſe ꝙ in inferno ſolum temporaliter puniat̄ pro mortali remiſſo / q2 ſolum reſtat ſuſtinere talem penā: ſed veniale non eſt remiſſum quo ad culpā. ideo oēs Thomi- ſte cōcordāt ꝙ eternaliter pro veniali punietur. ¶ Cōtra hoc inſtatur apparēter primo: ſequeret̄ ꝙ veniale puniret̄ ad cōdignū / immo ſupra cōdignū. Patet / veniale eſt ſolū dignū temporali pena / ⁊ punit̄ eternaliter: ergo ſupra cō- dignū. Itē ſequit̄ ꝙ aliq̄s tm̄ vel plus puniret̄ pro veniali ſicut ꝑ mortali. ꝯſequēs eſt falſum: quia mortale quantū- cunq̄ʒ paruum eſt in infinitū maius q̄ʒ veniale quātūcūq̄ʒ magnū: ergo nō puniretur ſecūdum equalitatē proportio nis peccati ad peccatū: ergo deus eſſet iniuſtus. patet ſe- quela. ſortes punitur eternaliter gradu diſtincto pene pro mortali / ⁊ alio gradu diſtīcto pene ꝑ veniali: q2 punit̄ diui ſibiliter pluſq̄ʒ ſi decederet ī ſolo mortali. tūc ſic. Iſte gra dus pene quo punitur eternaliter vltra penā que debet̄ adequate mortali / nō eſt in infinitū minor illo qui reſpon det mortali. ponat̄ ꝙ ſit ī decuplo minor: ergo illud venia- le tātum punitur in inferno q̄ʒtum puniretur ſubdecuplū mortale ad illud in quo decedit. ſed hoc eſt falſum: igit̄ et illud ex quo ſequitur. ⁊ hoc argumentum eſt apparens. ta- men reſpōdet̄: cum ſic arguitur / ſequitur ꝙ aliquis pro ve niali tātum puniretur ſicut ꝑ aliquo certo mortali / nego ꝯñam. Dico tñ ꝙ punit̄ eternaliter pena ſenſus ꝑ veniali / q2 perpetuo durat culpa: ſʒ nō punit̄ eternaliter de per ſe pena dāni: ſed ſolum ꝑ mortali. Dico ſecūdo ꝙ illa pena ſenſus debita veniali eſt in infinitum minor pena q̄ʒ pena qua punit̄ ꝑ mortali. Vñ illud qđ punit̄ aliq̄ pena q̄ nō pu niret̄ niſi rōne adiūcti / nō punit̄ illa pena ꝑ ſe. ⁊ lʒ venia- le puniat̄ eternaliter pena ſenſus et pena dāni: hoc tñ eſt ratiōe adiūcti: ergo nō punit̄ de ꝑ ſe / ſed de ꝑ accidēs. Di co tertio ꝙ in infinitū min⁹ et̄naliter punit̄ ꝑ veniali q̄ʒ ꝑ

Vide ſco. ſ. diſt. iiij. q. iij. xvj. diſt. q. j. ⁊ xix. diſt. iij.

mortali in ratione pene: ⁊ ratio eſt. In infinitum eſt peius ei puniri pro aliquo de per ſe ꝙ de per accidẽs. Ultra/ eſt in infinitũ peius tali pena puniri pro mortali ꝙ pro veniali: ſicut cõmuniter dicũt docto. ſi eadem pena ſenſus que iam infligitur dãnato pro culpa/ infligeret alicui ſine culpa/ non eſſet ei pena ſicut illi qui punitur pro culpa: vt carentia viſionis diuine nobis exiſtẽtibus viatoribus nõ eſt nobis pena/ quia nõ infligitur pro culpa: ſed poſt mortem erit pena/ quia infligetur pro culpa. Dico vltra ꝙ eadem carentia in numero pro maiori peccato eſt maior pena/ et pro minori eſt minor: propterea quia pena dicit reſpectum ad culpam. Ex quo ſequitur ꝙ illud quod infligitur pro mortali/ eſt in infinitum maior pena ꝙ illud qđ infligitur pro veniali: q̄ꝛ infligitur pro aliquo quod in infinitum excedit culpam venialem: ideo in genere pene eſt in infinitũ maior ꝙ illud qđ infligitur pro culpa que eſt in infinitum minor in ratione culpe. Dico ergo ꝙ dolor in inferno ꝓ veniali/ non eſt in infinitũ minor gradualiter ꝙ ille qui infligiẗ ꝓ mortali/ ſed eſt in infinitũ minor in rõne pene. Alius eſt modus dicẽdi Scoti/ ꝙ ſolum tẽporaliter puniẽt in inferno ꝓ veniali iuncto mortali/ ⁊ hoc eſt multum ꝓbabile. Et ad rationes aliorũ dicentiũ ꝙ in inferno non eſt redẽptio: dico ꝙ non eſt redemptio ereptiua: hoc eſt a toto/ ſed bene a parte pene/ puta ab illa que infligiẗ ꝓ peccatis dimiſſis in hoc mundo/ vel pro veniali. Ad ſecundũ cum diciẗ/ veniale nõ poteſt remitti quo ad culpam: ergo neq̄ quo ad penã: et realiter manet culpa. et eſt precipua ratio quare punitur eternaliter peccatum. eodem modo de veniali non poteſt remitti in inferno/ cum non habeãt bonum motũ ratione cuius remittatur. Dico ꝙ poteſt remitti per ſatiſpaſſionem abſq̄ bono motu. Unde ſm Scotum duplex eſt modus remittendi veniale. Unus modus eſt ſatiſfactio. i. per actionẽ ⁊ operationẽ illius qui peccauit venialiter. Aliꝰ modus eſt per ſatiſpaſſionẽ/ q̄ñ ille qui illud cõmiſit/ patitur penã ad quã obligat peccatũ. et dicit Scotus/ de ratione venialis eſt ꝙ ſolum ad penã temporalẽ obliget: ideo per ſatiſpaſſionem in inferno remitti-

Additio. tur. ¶ Scotus tamẽ non manet fixus in ſoluendo: vt patet diſtinctione. xxi. quarti. ſed hec ſolutio eſt ab eo acceptanda. Contra iſtum modum dicendi eſt argumentũ tale: ſequereẗ ꝙ inuite perderet culpã. patet ſequela/ extra gratiam peccauit mentiendo iocoſe: et complacet ei illud in inferno. tunc illud inuite remittereẗ. ſed hoc non videtur concedendum in via/ vbi requiritur bonus motus.

¶ De primis motibus.
Capitulum. xxiiij.

Nunc agendū eſt de pctō veniali ex parte ope-
ris operãtis: ⁊ primo de primis motibus: quid
ſit motus/ et in quo ſit ſubiectiue: et vtrū om-
nis motus primus ad obiectū illicitum ⁊ ꝓhi
bitū/ ſit peccatum veniale. Dicitur ꝙ motus
nihil aliud eſt ꝙ̄ quedã q̄litas partis ſēſitiue **Motus q̄d ſit.**
cōſequēs apprehenſionē ſimplicē ſubiecti/ ipſum ſuppoſi
tū iclinãs ad proſecutionē illi⁹ obiecti vel fugã. Unde ex
perientia docet ꝙ apprehenſis obiectis ſub ratiōe conue-
nientis/ cauſaꝛ in nobis quedam qualitas que nos mouet
ad ꝓſequutionē illoꝝ obiectoꝝ. Similiter apprehēſis ob
iectis ſub ratione diſconueniētis/ cauſaꝛ in nobis quedã
qualitas in parte ſenſitiua inclinãs nos ad fugam illi⁹ ob
iecti: vt notum eſt. Et voco motus primos q̄ non ſunt deli
berati ꝓcedētes omnē deliberationem. ¶ Difficultas eſt
vtrū ſint reperibiles in voluntate quemadmodum in ſen
ſualitate? Et dicitur ꝙ ſic. Patet: q2 experimur nos moue-
ri iſtis motib⁹ apprehēſo obiecto ſolū apprehēſiōe intelle
ctiua/ etiã vbi nulla ꝓceſſit ſēſatio: vt i abſētia obiecti q̄s
poteſt illud apprehēdere/ ⁊ hoc apprehēſiōe intellectiua:
qua ſtante ſtatim moueꝛ ad ꝓſecutionem vel fugam illi⁹
obiecti: ⁊ non niſi motu volūtatis. igitur. Secūdo experi-
mur nos moueri iſtis motib⁹ in obiecta nō ſenſibilia/ vt in
beatitudinē/ q̄ nō eſt circa ſenſibilia. illa eni͂ apphēſa ſta-
tim inſurgit appetitus illi⁹: ⁊ nō niſi in voluntate. ¶ Que-
ritur igitur poſtꝙ̄ ꝓ certo habeꝛ ⁊ omnes concedunt pri-
mos motus reperiri in voluntate: vtrū voluntas reſpectu
illoꝝ motuū ſe habeat pure paſſiue/ vel ſe habeat aliq̄ mō
actiue. Reſpondet roſet⁹ ꝙ ſe habet pure paſſiue/ ⁊ nullo **Roſetus.**
modo actiue reſpectu ꝓmoꝝ motuū/ ſeu reſpectu motuū
ꝓcedentiū omnem deliberationem: quod idē eſt. et facit
tres ratiōes. Prima: Omne agēs liberū quã docūꝗ agit/
agit libere. ſꝫ volūtas ſi libere ageret illos mot⁹/ peccaret
mortaliter: ſꝫ nō peccat mortaliter/ ⁊ eſt agēs liberū: igiꝛ
nullo modo agit. Secūda: Uolūtas i ordine ad iſtos mot⁹
nō plus ſe habet actiue ꝙ̄ ſenſus ad ſenſatiōes: ſed ſenſus
reſpectu ſenſationū ſe habet pure paſſiue. igiꝛ. Tertia rō
eſt q2 nullum paſſum agit illū effectū a quo ipſum patiꝛ: ⁊
ſi agat/ agit vt cauſa libera. ſed voluntas patiꝛ ſeu recipit
ꝓmū motū: igitur nō agit illū: vel ſi agit/ mere libere agit.
ſed hoc nō/ quia peccaret mortaliter: igiꝛ. Sed quodlibet
iſtoꝝ quod aſſumit/ ē falſū: ideo argumēta ſua parū valēt.
ꝓmū eni͂ eſt falſū: ſiliter ⁊ ſcdm/ q2 ſenſus actiue cōcurrit
ad ſenſationes. ſimiliter ꝓmū aſſumptū eſt falſum: q2 aīa
eſt agēs liberū/ ⁊ tamē naturaliꝛ ꝓducit ītellectiōes. Ter
tiū dictū ſimiliter eſt falſū: q2 intellect⁹ in ſe ꝓducit intel

lectionē/ ⁊ tamē mere naturaliter ꝓducit. Sʒ iſta ꝓpoſitio eſt bene vera/ Nunꝗ̄ aliqđ agēs eſt cauſa totalis alicuius effect⁹ quē immediate in ſe ſuſcipit: niſi ſit cauſa libera. ⁊ ratio eſt/ qꝛ alias ſemper illum effectum haberet i ſe. eſſet enī inconueniēs ꝙ eſſet cauſa naturalis ⁊ totalis/ et non ageret/ cū neceſſario agat omnis cauſa naturalis. Dico igit̄ ꝙ ipſa voluntas eſt cauſa partialis illius mot⁹ pꝛimi et naturalis: ⁊ cū hoc ſtat ꝙ aliquādo ſit libera/ ſʒ hoc eſt reſpectu alteri⁹ effect⁹. Similiter ille mot⁹ cauſat̄ partialiter a cognitiōe intellectiua: ⁊ dicitur mot⁹ intellectiuus: qꝛ ꝑſupponit cognitionē intellectiuam. Jam reſpondetur ad queſtionē in qua eſt cōtrouerſia. ¶ Sāct⁹ Tho. dicit vniuerſaliter ꝙ oīs motus aīalis (.i. ꝗ ꝑſupponit cognitionem) cōtra ꝑcepta dei / eſt venialis: vt patet. xxiiij. diſtinctione ſecundi. ⁊ dicit ibi ꝙ diſtinctio doctoꝝ de motibus pꝛimo ꝑmis ⁊ ſecundo ꝑmis nihil valet. ſʒ quia oppoſitū communiter tenetur: ideo defenſabimus ipſū: declarando illam diuiſionē. Unde ille motus vocatur pꝛimo ꝑmus qui non eſt in poteſtate ipſius hominis aliꝗ modo/ nec in ſe/ nec in ſua cauſa: ad min⁹ quē homo nō tenetur vitare vllo pacto/ nec in ſe/ nec in ſua cauſa: vt ꝑſentata alicui pulchꝛa muliere/ ipſo de illa nihil cogitāte/ nec hoc ſperāte: tūc illa viſa cauſat̄ in illo in ſenſualitate ꝗdā qualitas ꝗ inclinat eū ad ꝓſecutionē illius obiecti: ⁊ talis qualitas dicit̄ motus pꝛimo pꝛimus: quia ea viſa non eſt poſſibile quin moueatur: cū impoſſibile ſit (ſecūdum Auguſtinum) ꝗn viſis tangamur. ⁊ non tenemur vitare illū motū: quia licet potuiſſet vitare cauſam illius motus/ ſcilicet vitando pꝛeſentationem: quia tamen ſibi non cōſtabat/ non tenet̄ vitare eam: et non poteſt vitare motū illū: igitur talis motus eſt pꝛimo pꝛimus. Motus igitur vocat̄ ꝑmo ꝑmus ꝓ illo tēpoꝛe quo voluntas non poteſt illū motum amouere ⁊ repꝛimere. Sʒ ille vel ali⁹ dicitur ſecūdo ꝑmus quando voluntas poteſt illū aliquo modo amouere ⁊ repꝛimere. Secundo ſupponit̄ ꝙ illo motu inſurgēte/ et intellectu reflectente ſe ſuper illū motum / voluntas pōt multipliciter ſe habere: vt dicit Gerſon: vel ſe habet vt totaliter abijciens ꝑ nolle deteſtatiuū illi⁹ motus vel obiecti ad quod inclinat ille motus: vel vt cōſentiens/ vł vt titubans: id eſt nec cōſentiens/ nec diſſentiēs/ ſed mere negatiue ſe habens ad illū motum. Si ꝑmū / non peccat/ vt notū eſt. ſi ſecūdū/ peccat: quia iā cōſentit: ideo ei imputatur. ſi tertiū: quia ſcilicet fert illum motum/ ⁊ tamē nec conſentit nec diſſentit: dicit Bonauentura ꝙ ſecurius eſt dicere ipſū peccare moꝛtaliter: qꝛ exponit ſe periculo peccati moꝛtalis: ⁊ cōtēnit illud vitare. Sʒ quicqꝗ ſit: hoc eſt

Uide gerſon in cōpendio theologie i pte de motib⁹ carnalis delectatiōis.

vnum certum/ ꝙ actus deliberatus circa materiam mortalem/ eſt peccatum mortale: ſed quando habetur actus indeliberatus circa materiā peccati mortalis: eſt peccatum veniale. Quid autem ſit ille actus indeliberatus: eſt difficultas. Et inquiritur ſic. vł talis motus eſt motus ſenſitiuus/ vel rationis/ vł naturalis. ſi naturalis/ igitur nullo modo in ſe eſt peccatum: quia nullum eſt in ſe peccatū niſi ſit in ſe liberum. ⁊ ideo talis motus ſenſualitatis ſi ſit peccatum/ eſt peccatum ſecūdario ⁊ extrinſece: ⁊ per conſequens oportet ꝙ ſit aliquid aliud qđ ſit in ſe peccatū: ⁊ illud aliud peccatum nō poteſt eſſe niſi actus volūtatis liber/ vel negligentia qua tenebatur vitare huiuſmodi motū: que negligentia dicitur conſenſus virtualis ſeu interpretatiuus. ſed ſi ſit cōſenſus liber verus vel virtualis/ eſt peccatum mortale: igitur ⁊ ille motus naturalis qui ab eo denominatur/ dicetur mortalis. ¶ Reſpōdetur ꝙ verū eſt ꝙ omnis conſenſus verus vel interpretatiuus liber cōtra precepta dei/ eſt peccatum mortale: et nullus veniale: ſed negatur ꝙ omnis conſenſus ſit liber: quia requiritur deliberatio ad hoc vt ſit liber. Unde deliberatio fit quādo inquiritur de aliquo an ſit faciendum vel fugiēdum: an ſit bonum vel malum ⁊c. ſed propriiſſime vltim⁹ aſſenſus qui habeť ex tali inquiſitione/ vocať deliberatio/ ita ꝙ deliberatio formalis nihil aliud eſt ꝙ̄ iudiciū ꝙ hoc eſt ꝓſequēdū vel fugiendum ⁊c. [Uidetur ſequi ex dictis ꝙ nullus talis motus eſt veniale tātum: qꝛ ſi talis motus nullo modo ſit liber/ nullo modo eſt peccatū nec veniale nec mortale: ⁊ per dicta hic poſita ſi eſt liber/ eſt mortale/ ergo nullo modo reperiretur veniale. Reſpōdendū eſt ꝙ hic loquimur de perfecta deliberatione/ ⁊ nō de ſemiplena: que nihil aliud eſt ꝙ̄ iudicium formidoloſum/ vł nō iudicare de bonitate vel malitia pro tempore pro quo tenetur iudicare ſub pena peccati venialis/ puta tempus pro quo multū difficile ſe reflectit ſuper motum primū. et ſic videtur ꝙ omnis motus ſecūdo prim⁹ eſt omiſſio intrinſece/ extrinſece eſt ille motus.] Additio. ¶ Queritur vtrum in forte in quo eſt mot⁹ ſecundo primus/ ſit illud iudicium/ vel non: ſcilicet iſte motus eſt reprimēdus. et ſi ſic: igitur eſt vere liber: qꝛ ille motus eſt vere liber de quo habeť perfecta deliberatio: quoniā illa habita/ in poteſtate volūtatis eſt ꝙ ille motus reprimať vel cōtinuetur. Si dicas ꝙ non habet: tunc queritur: vł tenetur habere/ vel nō? ſi ſic: igitur idē eſt ac ſi haberet: quia ignorantia nō excuſat a toto/ licet bene a tāto: ⁊ ꝑ cōſequēs diciť liber interꝑtatiue: ⁊ peccat mortaliter. ſi nō teneť habere: igiť eſt ignorātia inuicibilis: ⁊ ꝑ cōſequēs nullo modo peccat. patet. ignorātia diciť inuici

An pctm̄ veniale poſſit eſſe mortale.

Queritur cōſequenter vtrum peccatū veniale poſſit effici mortale? et apparet ꝙ ſic: qꝛ peccatū illecebre per ſucceſſionē tēporis efficitur mortale / qđ tñ prius erat veniale. ergo. In oppoſitū arguitur: qꝛ ſunt due diuerſe ſpecies: et vna in aliā trāſire non poteſt. ¶ Pro ſolutione notādū ꝙ queſtio duplicē pōt habere ſenſum. Primus vtrū id qđ modo eſt veniale / vt actus volūtatis / ſtante lege iam poſita poſſit effici mortale. Scđs ſenſus / an actus qui iam eſt peccatū veniale ſimpliciter ꝛ abſolute / ſuperueniēte lege noua vel nouo precepto vel nouo voto poſſit effici mortale. et ſm Tho. adhuc pōt intelligi in alio ſenſu / puta vtrū poſſint multiplicari venialia intantū ꝙ ipſa ſimul iuncta equiualebūt vni mortali. i. obligabūt ad tantam penā ad quantā obligat vnū mortale. Si loquamur in primo ſenſu / adhuc eſt queſtio de illo qđ eſt veniale extrinſece. i. de actu exteriori / vel de illo qđ eſt veniale immediate. i. de actu interiori. ¶ Quātū ad primū / an ſcꝫ actus exterior qui de facto eſt veniale peccatū / poſſit effici mortale: dico ꝙ ſic. nam poſſumus cōtinuare eandē ambulationē ꝑpter finē mortalē / que prius cōtinuabatur ꝑpter finē venialē. igitur non eſt difficultas de exteriori actu quin primo veniale poſſit eſſe mortale. Reſtat ergo inqrere de interiori actu / puta vtrū illa eadē volitio que nunc eſt peccatū veniale / poſſit effici mortale. Quātū ad hoc / Ockā et doctores dicētes ꝙ illa volitio que non habet finē ꝓ obiecto / ſed eſt cauſata a volitione finis ſolum / ſuperueniente alio fine manet eadē: habent ꝯcedere ꝙ illa volitio medij que non habet finē ꝓ obiecto partiali / remanet eadē trāſeunte volitione finis: imo ſuperueniēte volitione alterius finis / talis pōt eſſe ſucceſſiue ꝛ venialis et mortalis: vt habeo volitionē vane glorie venialis: ex ea elicio volitionem eūdi ad eccleſiā: ita ꝙ illa volitio eūdi ad eccleſiā non hꝫ vanā gloriā ꝓ fine / neqꝫ ꝓ obiecto: talis ē venialis. ſuppoſito ꝙ deſiſtā ab illa volitione vane glie / ꝛ nihilominus volo ire ad eccleſiā: ꝛ incipiā habere finē volitionis mortalis / puta occidēdi aliquē in eccłia: illa eadē apud Ockā efficitur ſucceſſiue venialis ꝛ mortalis. Sꝫ q̄ſtio eſt de illa q̄ eſt venialis ꝛ mala ex obiecto: vt volo mētiri iocoſe / an talis q̄ eſt mala ex obiecto / ꝛ venialis ſolum / poſſit fieri mortalis? Dico ꝙ pōt effici mortalis ꝑ nouū preceptū: vel ꝑ votū ſuperueniēs. Vñ dicit Diony. circa finē ſecūdi ꝙ veniale poteſt effici pars mortalis: ſed nō pōt effici mortale. Sed dico ꝙ malū ex obiecto / et venialiter ſolū / pōt effici mortale. nā deus pōt precipere ꝙ actus indifferēs / ſub pena pctī mortalis nō cōtinuetur. tunc ſi ꝯtinuetur / etiā actus erit mor-

talis. Similiter a fortiori pōt ꝓhibere illud qđ eſt veniale/ ſub pena mortalis. tūc ſi cōtinuet/ erit mortale. Similiter ꝗs pōt vouere ꝙ non mētietur iocoſe. ſi cōtinuet/ illud mē daciū poſt votū emiſſum erit mortale. ergo apparet ꝙ ea‑ dē volitio ſucceſſiue pōt eſſe venialis et mortalis. dicit ad hoc Dio. ꝙ peccat mortaliter: q2 vult mētiri iocoſe contra preceptū vel contra votū: ⁊ hoc qđ erat prius veniale/ effi citur pars mortalis: et illa eadē volitio que prius erat ve‑ nialis/ efficit᷑ mortalis ſuperueniēte voto vel nouo ꝑcepto. Difficultas. ponat᷑ ꝙ ſolū emittat votū ꝙ nō peccabit ve‑ nialiter deliberate ꝑ totā hanc horā. iam in iſta hora ve‑ lit mētiri iocoſe deliberate. an talis volitio ſit mortalis/ vł venialis? Si mortalis: ergo per illā nō tranſgredit᷑ votū de nō peccādo venialiter. Si venialis: ergo trāſgredit᷑ votū. ergo eſt mortalis. forte dices ꝙ nō peccare venialiter/ non pōt eſſe materia voti: q2 votū eſt de materia licita/ et etiā cuius oppoſitū eſt licitū/ puta de cōſilijs. ſed ſuppoſito ꝙ poſſit votū fieri de preceptis/ dico ꝓ ſolutiōe argumēti ꝙ illud votū eſt intelligēdū/ nō peccabo venialiter .i. nō exer cebo actū qui alias ſecluſo voto eſſet peccatum veniale. ideo illa volitio eſt mortalis. Cōtra/ ergo per eā nō peccat venialiter. ꝯcedo. ergo non tranſgredit᷑ votū: nego conſe‑ quentiā: q2 intelligitur non peccabo venialiter .i. non eli‑ ciā actum qui ſecluſo voto eſſet venialis. Primū igitur di ctū verū eſt/ puta ꝙ veniale pōt effici mortale. ¶ Alia dif‑ ficultas. An veniale poſſit effici mortale ex cōſuetudine/ vł ſolū ex circunſtātia perſone? Dicūt ꝯmuniter doctores ꝙ veniale ex obiecto/ ſi non ſuperueniat preceptū vel vo‑ tū/ ex quātacunq; cōſuetudine vel quātacunq; dignitate non pōt effici mortale. Qđ ex quātacunq; cōſuetudine nō fiat mortale/ dūmodo non ſuperueniat alia noua circūſtā tia/ patet/ q2 ſecundus actus non aggrauat infinite/ ergo quātuncunq; frequētetur talis actus/ nō efficit᷑ mortalis. Silr̄ circūſtantia ꝑſone nō aggrauat infinite: ⁊ ſi mutaret in mortale/ aggrauaret infinite: vt ſimplex fornicatio in plato eſt ſemꝑ ſimplex fornicatio/ ꝗuis ꝑꝑ dignitatem ſit grauior ꝙ̄ in altero. ergo ex quātacūq; circūſtātia ꝑſone/ nō mutata ſpē neq; etiā ꝯſuetudine/ nō pōt veniale ex ob‑ iecto effici mortale. Sequit᷑ iterū alia difficultas de pctō veniali.

¶ An veniale fuerit cōpoſſibile iuſtitie ori ginali. Capitu. xij.

Vtrū veniale fuerit cōpoſſibile ſtatui innocē‑ tie/ hoc eſt/ an ſicut veniale hȝ cōpoſſibilitatē ad gratiā gratū facientē (q2 vocatur ideo ve niale/ q2 nō aufert gratiam) ſimiliter habeat compoſſibilitatem ad iuſtitiam originalem?

¶ Pro ſolutione notandū ꝙ hec queſtio dupliciter pōt in
telligi. Uno modo ſic / vtrū entitas que nūc eſt peccatū ve
niale / potuiſſet elici ab eo ꝗ habebat iuſtitiā originalē: ſꝫ
ratione ſtatꝰ fuiſſet peccatū mortale: ⁊ ita ex demerito eiꝰ
fuiſſet perdita iuſtitia originalis? Secūdus ſenſus: vtrū ip
ſa iuſtitia originalis ita ſubdiderit ipſas vires inferiores
parti ſuperiori rōnis / ꝙ ꝓ tunc fuerit homo impoſſibilita-
tus ad eliciendū actū qui nūc eſt pctm̄ veniale: ita ꝙ non
potuiſſet elicere actū venialem anteꝙ peccaſſet mortali-
ter? ¶ Pro ſolutiōe ſit prima ꝓpoſitio. Ueniale ex opere
Prima ꝓpoſitio. operātis / hoc eſt ꝓpter imperfectionē ipſius deliberatio-
nis / nō fuiſſet ꝯpoſſibile iuſtitie originali / queadmodū ſūt
primi motꝰ / vt primus motꝰ ad gulā / ad luxuriā ⁊c. nō pri-
mo primi: ſed ſecūdo primi qui ponunt a doc. venialia / nō
fuerunt cōpoſſibiles iuſtitie originali. et oēs in hoc conue
niūt: qꝛ iuſtitia originalis reddebat ſenſualitatē ſubiectā
portioni ſuperiori ratiōis: ita ꝙ iuſtitia originali ſtāte / nō
potuiſſet inſurgere motus cōtra iudiciū rationis: ergo re-
pugnabat ꝙ in habēte iuſtitiā originalē fuiſſet talis motꝰ
venialis rōne indeliberatiōis. Sꝫ difficultas eſt de venia-
li ex opere operato / id eſt ex obiecto / quod veniale eſt ꝑfe-
cte deliberatū / vt de mēdacio iocoſo: an tale fuerit cōpoſſi
bile iuſtitie originali? ¶ Tenet ſanctus Thomas ⁊ multi
ex antiquis ꝙ nō: ⁊ difficultas huiꝰ materie eſt circa diſtin
ctionē ſupradictā. Dicunt iſti doctores ꝙ veniale ex obie-
cto nō eſt ꝯpoſſibile iuſtitie originali. Querit ergo ab ipſis
vtrū talis incompoſſibilitas ꝓueniat ex eo ꝙ habēs iuſti-
tiā originalē / ſi eliciuiſſet velle mētiri iocoſe / peccaſſet mor
taliter rōne talis ſtatꝰ / et ſic fuiſſet ꝑdita iuſtitia origina-
lis: vel ſolū ꝓpter hoc ꝙ habēs iuſtitiā originalē nō potuiſ
ſet tale veniale elicere? Si dicas primū: tunc ponatur ꝙ
Adā eliciuiſſet velle mētiri iocoſe. ſequitur ꝙ in primo in-
ſtanti elicitionis non habuiſſet iuſtitiā originalē: ⁊ per cō-
ſequēs fuiſſet extra ſtatū innocētie. ergo talis actus non
fuiſſet mortalis ratione illius ſtatus. ⁊ hoc argumentū eſt
multū apparēs. ¶ Preterea ſi iſte ſtatꝰ / puta nature lapſe
faciat ꝙ ille actus ꝗ alias fuiſſet mortalis / de facto ſit ſolū
venialis: ergo ſtatꝰ nature lapſe infinite diminuit de gra-
uitate pcti (qꝛ veniale eſt in infinitū minus ꝙ̄ mortale) et
ſi in infinitū diminuit de vno: ergo ⁊ de quolibet. ⁊ vltra:
ergo quodlibet pctm̄ pro ſtatu nature lapſe erit ſolū venia
le. Patet / qꝛ eadem ratiōe in infinitū diminuet de graui-
tate homicidij. et nō pōt in infinitū diminuere de homici
dio quin ipſum faciat tranſire in aliam ſpeciē peccati: qꝛ
duo peccata eiuſdē ſpeciei / neutrū alteꝝ excedit infinite:
Additio. neqꝫ eſt in infinitū peius alio. [Dato ꝙ nullū pctm̄ eiuſdē

ſpeciei ſit peius altero infinite/non ſequitur ex hoc φ omnia peccata huius ſtat⁹ eſſent venialia: qꝛ in genere peccati mortalis vnū peccatum mortale eſt infinite peius alterō: ſed ex hoc videtur concedendū φ nullum peccatū cōmiſſum in ſtatu innocentie / eſſet eiuſdem ſpeciei peccati in eſſe peccati cū peccato circa eandē materiā in iſto ſtatu.] ¶ Aliud argumentū etiā poteſt fieri de leuatione feſtuce/et ſic/iſta opinio non videtur multū probabilis/vel φ tale peccatū veniale fuiſſet mortale ratiōe ſtatus. ⁊ nullus doctor illā tenet/quāuis alias fuerit defenſata in ſcholis. Dicit ſanctus Thomas φ veniale eſt incōpoſſibile iuſtitie originali ad iſtū ſenſum φ non fuit poſſibile habētem iuſtitiā originalem/ pro primo peccato elicere illū actū qui ſolū eſſet venialis. Et forte ratio ſua eſt/ qꝛ omne veniale ex obiecto eſt in inferiori parte rationis. Unde ratio diuiditur in duas portiones/in ſuperiorē/ que reſpicit obiectū increatum: ⁊ effectus proprius ipſius iuſtitie originalis erat nō ſolū ſubdere ſenſualitatē rationi: ſed etiā portionē inferiorē rationis portioni ſuperiori: ita φ inferior pars rationis nō potuiſſet moueri ad aliquid niſi ſcd̄m leges eternas quas ſuperior portio rationis cōſiderat. ſed peccare venialiter repugnat legibus ſupernis. ergo ſtāte iuſtitia originali nō erat poſſibile elicere actū venialem. ergo ſimiliter ſtante iuſtitia originali non fuiſſet poſſibile ſenſualitatē moueri ad illecebrā neqꝫ ad iram. Contra hoc eſt ſolū vnum fortiſſimū argumentū. Si deus potuit/ ⁊ de facto prohibuit Ade ne ederet de fructu ligni vetiti ſub pena peccati mortalis/ etiā potuit prohibere ſolum ſub pena peccati venialis: quia talis eſus non eſt mortalis de ſe. et ſi prohibuiſſet ſolū ſub pena peccati venialis / Adā potuiſſet equaliter elicere illum actū/ volo edere de tali fructu/ poſito etiā illo precepto. ergo illud peccatum. ſ. veniale/ qd̄ eſt venialiter malū qꝛ prohibitū/non repugnat iuſtitie originali ex natura ipſi⁹ iuſtitie originalis. ⁊ eſt argumētū fortiſſimū in hoc propoſito. Aliud argumētū pōt fieri. Adā in ſtatu innocētie obligabatur non mētiri iocoſe. ergo poterat illud tranſgredi/ qꝛ nō datur preceptū niſi de illo quod poteſt adimpleri et trāſgredi. Aliq̄ dicunt verū eē φ de potētia abſoluta iuſtitia originalis nō repugnat veniali/ſicut charitas de potētia abſoluta nō repugnat mortali: ſꝫ de lege ſtatuta repugnabat veniale iuſtitie originali: ſꝫ non de potētia abſoluta. et ſic argumētū faciliter ſolueret̄: qꝛ queadmodū diceremꝰ de mortali ⁊ gratia pro ſtatu iſto/ita dicerēt de veniali ⁊ iuſtitia originali pro ſtatu innocentie. Aliter dicit Sco. in ſcd̄o φ veniale ex obiecto/et nō ex imperfectione actus/ eſt cōpoſſibile iuſtitie originali. ⁊ rationes ei⁹ poſſunt eſſe

ille que cõmuniter fiunt contra. S. Tho. Sȝ arguitur ap=
parenter ꝯtra Sco. ſi aliquis voluiſſet in tali ſtatu nature
integre mẽtiri iocoſe: ex illa repetitiõe frequẽti illius act⁹
potuiſſet generari vnus habitus multũ intenſus qui feciſ=
ſet difficultatẽ ad eliciendum actum contrariũ: qꝛ habit⁹
habet hoc ex natura ſua. ergo aliquis pro tali ſtatu habuiſ
ſet repugnantiã et contrarietatem et rebellionẽ ad bene
faciendũ. et tamẽ hoc ponitur vnus effectus iuſtitie origi
nalis/ puta nullam pati difficultatẽ et rebellionẽ ad bene
agendũ. Preterea ſi tunc peccaſſet venialiter / quomodo
fuiſſet peccatũ remiſſum et pena ſoluta: qꝛ Adam in tali
ſtatu erat impaſſibilis: ergo nõ potuiſſet pati penam in ta
li ſtatu ꝓ veniali / et ſic manſiſſet impunitũ. Ad primum
dico ꝙ Adam potuiſſet reiterare ſepe/ ſed non feciſſet. et
negatur ꝯſequẽtia/ puta ꝙ potuiſſet generari habitus: qꝛ
iuſtitia originalis que ſe habebat per modũ habit⁹/ eſt in=
cõpatibilis habitui inclinanti ad veniale: ꝗuis nõ ſit incõ
patibilis actui. nam de ratione iuſtitie originalis erat dif=
ficultatem ꝓuenientẽ ex parte agẽtis excludere. ergo in
Adã non fuiſſet genit⁹ talis habitus. ¶ Quãtum ad ſecũ=
dum dicitur ꝙ fuiſſet illud veniale remiſſum per bonum
motũ dilectionis: et fuiſſet ſatiſfactum non per penã / ſed
per feruentem actum amoris in deum. ⁊ ſic patet de iſtis
duab⁹ opinionibus: quarũ quelibet eſt ꝓbabilis. [Facilior
eſt opinio Scoti: ſed argumentũ de habitu mentiendi eſt
multum apparẽs. Nec ſufficit dicere ꝙ iuſtitia originalis
ꝓhibuiſſet generationem habitus: qꝛ ſequeretur hoc mo=
do ꝙ nullus habitus fuiſſet genitus in illo ſtatu / vel ſaltẽ
ſolum habitus boni vł indifferẽtes: et cũ actus bonus põt
fieri malus/ ⁊ ſimiliter indifferẽs: tũc volo ꝙ poſtꝗ̃ habit⁹
eſt genitus/ ꝙ ſub pena veniali ꝓhibeatur talis actus ⁊c.]

¶ An veniale aliq̃ñ puniatur eternaliter. Ca. xxiij.

Conſequẽter queritur de veniali quo ad puni
tionẽ/ vtrũ aliquando puniat̃ eternaliter/ vel
ſemper ſolũ tẽporaliter: ⁊ iſta difficultas agi
tatur a Scot. et S. Tho. Nam dicit Sanctus
Tho. ⁊ multi antiqui ꝙ veniale ſi fuerit iun=
ctum mortali/ punietur eternaliter. Nã vt no
tũ eſt/ aliqᷓs poteſt decedere ꝯcſe cũ vno mortali/ ⁊ vno ve
niali. talis ſic decedẽs puniet̃ ꝓ veniali nõ in purgatorio/
ſȝ in inferno/ qꝛ erit damnatus: ⁊ puniet̃ eternaliter in in=
ferno ꝓ veniali: dicit. S. Tho. Rõ prima eſt: qꝛ in inferno
nulla eſt redẽptio: ergo non punietur in inferno aliq̃ñ pl⁹/
aliquãdo min⁹. ſed aliquãdo in inferno puniet̃ ꝓ veniali:
alʼs remaneret impunitũ: ergo ſemꝑ in inferno puniet̃ illa
pena ꝓ veniali. Scdm motiuũ apparenti⁹ eſt/ peccatũ ve=

Uide Scotum xxi. di. q̃r=ti. q. pri=ma.

niale in quo decedit cũ mortali/ nunq̃ remittetur quo ad
culpã: ergo etiã nunq̃ remanebit ſine pena. Patet. ſecũ=
dum oẽs doctores nunq̃ peccatum ſaltem actuale poſtq̃
cõmiſſum eſt / poteſt remitti niſi per aliquem bonum mo=
tum: etiã q̃uis applicetur ſacramentũ/ requiritur aliquis Vide ſco.
bonus motus. ſed in iſto nõ poteſt eſſe bonus motus: q2 dã j. diſt. iiij.
natus nõ poteſt bene moraliter agere: ergo non poteſt ve q. iij. xvj.
niam cõſequi de illo. Item nunq̃ remittitur peccatũ quo diſt. q. j. &
ad culpã q̃diu placet: ſed veriſimile eſt ꝙ placet dãnatis xix. diſt.
cõmiſiſſe peccata. ergo. Ratio igitur quare veniale punie= iij.
tur eternaliter: eſt q2 nõ poteſt remitti quo ad culpã. Diſ=
crepantia eſt de pena que debet̃ adhuc ꝓ mortali remiſſo
et de veniali. quãdo eñ mortale eſt remiſſum quo ad cul=
pam/ adhuc eſt obligatio ad penã. Dicũt multi Thomiſte
probabile eſſe ꝙ in inferno ſolum temporaliter puniat̃ pro
mortali remiſſo/ q2 ſolum reſtat ſuſtinere talem penã: ſed
veniale non eſt remiſſum quo ad culpã. ideo oẽs Thomi=
ſte cõcordãt ꝙ eternaliter pro veniali punietur. ¶ Cõtra
hoc inſtatur apparẽter primo: ſequeret̃ ꝙ veniale puniret̃
ad cõdignũ/ immo ſupra cõdignũ. Patet/ veniale eſt ſolũ
dignũ temporali pena/ & punit̃ eternaliter: ergo ſupra cõ=
dignũ. Itẽ ſequit̃ ꝙ aliq̃s tñ vel plus puniret̃ pro veniali
ſicut ꝓ mortali. ꝯſequẽs eſt falſum: quia mortale quantũ=
cunq̃ paruum eſt in infinitũ maius q̃ veniale quãtũcunq̃
magnũ: ergo nõ puniretur ſecũdum equalitatẽ proportio
nis peccati ad peccatũ: ergo deus eſſet iniuſtus. patet ſe=
quela. ſortes punitur eternaliter gradu diſtincto pene pro
mortali/ & alio gradu diſticto pene ꝓ veniali: q2 punit̃ diui
ſibiliter pluſq̃ ſi decederet ĩ ſolo mortali. tũc ſic. Iſte gra
dus pene quo punitur eternaliter vltra penã que debet̃
adequate mortali/ nõ eſt in infinitũ minor illo qui reſpon
det mortali. ponat̃ ꝙ ſit ĩ decuplo minor: ergo illud venia=
le tãtum punitur in inferno q̃tum puniretur ſubdecuplũ
mortale ad illud in quo decedit. ſed hoc eſt falſum: igit̃ et
illud ex quo ſequitur. & hoc argumentum eſt apparens. ta
men reſpõdet̃: cum ſic arguitur/ ſequitur ꝙ aliquis pro ve
niali tãtum puniretur ſicut ꝓ aliquo certo mortali/ nego
ꝯñam. Dico tñ ꝙ punit̃ eternaliter pena ſenſus ꝓ veniali/
q2 perpetuo durat culpa: ſ3 nõ punit̃ eternaliter de per ſe
pena dãni: ſed ſolum ꝓ mortali. Dico ſecũdo ꝙ illa pena
ſenſus debita veniali eſt in infinitum minor pena q̃ pena
qua punit̃ ꝓ mortali. Vñ illud qđ punit̃ aliq̃ pena q̃ nõ pu
niret̃ niſi rõne adiũcti/ nõ punit̃ illa pena ꝑ ſe. & l3 venia=
le puniat̃ eternaliter pena ſenſus et pena dãni: hoc tñ eſt
ratiõe adiũcti: ergo nõ punit̃ de ꝑ ſe/ ſed de ꝑ accidẽs. Di
co tertio ꝙ in infinitũ minꝰ et̃naliter punit̃ ꝓ veniali q̃ ꝓ

mortali in ratione pene: ꝛ ratio eſt. In infinitum eſt peius ei puniri pro aliquo de per ſe q̄ de per accidēs. Ultra/ eſt in infinitū peius tali pena puniri pro mortali q̄ pro veniali: ſicut cōmuniter dicūt docto. ſi eadem pena ſenſus que iam infligitur dānato pro culpa/ infligeret alicui ſine culpa/ non eſſet ei pena ſicut illi qui punitur pro culpa: vt carentia viſionis diuine nobis exiſtētibus viatoribus nō eſt nobis pena/ quia nō infligitur pro culpa ꝛ ſed poſt mortem erit pena/ quia infligetur pro culpa. Dico vltra ꝙ eadem carentia in numero pro maiori peccato eſt maior pena/ et pro minori eſt minor: propterea quia pena dicit reſpectum ad culpam. Ex quo ſequitur ꝙ illud quod infligitur pro mortali/ eſt in infinitum maior pena q̄ illud qđ infligitur pro veniali: qꝛ infligitur pro aliquo quod in infinitum excedit culpam venialem: ideo in genere pene eſt in infinitū maior q̄ illud qđ infligitur pro culpa que eſt in infinitum minor in ratione culpe. Dico ergo ꝙ dolor in inferno ꝑ veniali/ non eſt in infinitū minor gradualiter q̄ ille qui infligitꝛ ꝑ mortali/ ſed eſt in infinitū minor in rōne pene. Alius eſt modus dicēdi Scoti/ ꝙ ſolum tēporaliter puniet in inferno ꝑ veniali iuncto mortali/ ꝛ hoc eſt multum ꝓbabile. Et ad rationes aliorū dicentiū ꝙ in inferno non eſt redēptio: dico ꝙ non eſt redemptio ereptiua: hoc eſt a toto/ ſed bene a parte pene/ puta ab illa que infligitꝛ ꝑ peccatis dimiſſis in hoc mundo/ vel pro veniali. Ad ſecundū cum dicitꝛ/ veniale nō poteſt remitti quo ad culpam: ergo neq̄ quo ad penā: et realiter manet culpa. et eſt precipua ratio quare punitur eternaliter peccatum. eodem modo de veniali non poteſt remitti in inferno/ cum non habeāt bonum motū ratione cuius remittatur. Dico ꝙ poteſt remitti per ſatiſpaſſionem abſq̄ bono motu. Unde ſ̄m Scotum duplex eſt modus remittendi veniale. Unus modus eſt ſatiſfactio. i. per actionē ꝛ operationē illius qui peccauit venialiter. Aliꝰ modus eſt per ſatiſpaſſionē/ qñ ille qui illud cōmiſit/ patitur penā ad quā obligat peccatū. et dicit Scotus/ de ratione venialis eſt ꝙ ſolum ad penā temporalē obliget: ideo per ſatiſpaſſionem in inferno remittitur.

Additio. ¶ Scotus tamē non manet fixus in ſoluendo: vt patet diſtinctione. xxi. quarti. ſed hec ſolutio eſt ab eo acceptanda. Contra iſtum modum dicendi eſt argumentū tale: ſequeretꝛ ꝙ inuite perderet culpā. patet ſequela/ extra gratiam peccauit mentiendo ioco ſe: et complacet ei illud in inferno. tunc illud inuite remitteretꝛ. ſed hoc non videtur concedendum in via/ vbi requiritur bonus motus.

¶ De primis motibus.
Capitulum. xxiiij.

Nunc agendū eſt de pctō veniali ex parte ope-
ris operātis: ⁊ primo de primis motibus: quid
ſit motus/ et in quo ſit ſubiectiue: et vtrū om-
nis motus primus ad obiectū illicitum ⁊ ꝓhi
bitū/ ſit peccatum veniale. Dicitur ꝙ motus Motus
nihil aliud eſt ꝙ̄ quedā q̄litas partis ſēſitiue q̄d ſit.
cōſequēs apprehenſionē ſimplicē ſubiecti/ ipſum ſuppoſi
tū iclinās ad proſecutionē illi⁹ obiecti vel fugā. Unde ex
perientia docet ꝙ apprehenſis obiectis ſub ratiōe conue-
nientis/ cauſat̄ in nobis quedam qualitas que nos mouet
ad ꝓſequutionē illoꝝ obiectoꝝ. Similiter apprehēſis ob
iectis ſub ratione diſconueniētis / cauſat̄ in nobis quedā
qualitas in parte ſenſitiua inclinās nos ad fugam illi⁹ ob
iecti: vt notum eſt. Et voco motus primos q̄ non ſunt deli
berati ꝑcedētes omnē deliberationem. ¶ Difficultas eſt
vtrū ſint reperibiles in voluntate quemadmodum in ſen
ſualitate? Et dicit̄ ꝙ ſic. Patet: qꝫ experimur nos moue-
ri iſtis motib⁹ apprehēſo obiecto ſolū apprehēſiōe intelle
ctiua/ etiā vbi nulla ꝑceſſit ſēſatio: vt i abſētia obiecti q̄s
poteſt illud apprehēdere/ ⁊ hoc apprehēſiōe intellectiua:
qua ſtante ſtatim mouet̄ ad ꝓſecutionem vel fugam illi⁹
obiecti: ⁊ non niſi motu volūtatis. igitur. Secūdo experi-
mur nos moueri iſtis motib⁹ in obiecta nō ſenſibilia/ vt in
beatitudinē/ q̄ nō eſt circa ſenſibilia. illa em̄ apꝑhēſa ſta-
tim inſurgit appetitus illi⁹: ⁊ nō niſi in voluntate. ¶ Que-
ritur igitur poſtꝙ̄ ꝓ certo habet̄ ⁊ omnes concedunt pri-
mos motus reperiri in voluntate: vtrū voluntas reſpectu
illoꝝ motuū ſe habeat pure paſſiue/ vel ſe habeat aliq̄ mō
actiue. Reſpondet roſet⁹ ꝙ ſe habet pure paſſiue / ⁊ nullo Roſetus.
modo actiue reſpectu ꝑmoꝝ motuū / ſeu reſpectu motuū
ꝑcedentiū omnem deliberationem: quod idē eſt. et facit
tres ratiōes. Prima: Omne agēs liberū quādocūqꝫ agit/
agit libere. ſꝫ volūtas ſi libere ageret illos mot⁹/ peccaret
mortaliter: ſꝫ nō peccat mortaliter / ⁊ eſt agēs liberū: igit̄
nullo modo agit. Secūda: Uolūtas i ordine ad iſtos mot⁹
nō plus ſe habet actiue ꝙ̄ ſenſus ad ſenſatiōes: ſed ſenſus
reſpectu ſenſationū ſe habet pure paſſiue. igit̄. Tertia rō
eſt qꝫ nullum paſſum agit illū effectū a quo ipſum patit̄: ⁊
ſi agat/ agit vt cauſa libera. ſed voluntas patit̄ ſeu recipit
ꝑmū motū: igitur nō agit illū: vel ſi agit/ mere libere agit.
ſed hoc nō/ quia peccaret mortaliter: igit̄. Sed quodlibet
iſtoꝝ quod aſſumit/ ē falſū: ideo argumēta ſua parū valēt.
ꝑmū em̄ eſt falſū: ſiliter ⁊ ſcdm / qꝫ ſenſus actiue cōcurrit
ad ſenſationes. ſimiliter ꝑmū aſſumptū eſt falſum: qꝫ aīa
eſt agēs liberū/ ⁊ tamē naturalit̄ ꝓducit īntellectiōes. Ter
tiū dictū ſimiliter eſt falſū: qꝫ intellect⁹ in ſe ꝓducit intel

lectionē/ τ tamē mere naturaliter ꝓducit. Sꝫ iſta ꝓpoſi
tio eſt bene vera/ Nunꝙ aliqđ agēs eſt cauſa totalis alicu
ius effect⁹ quē immediate in ſe ſuſcipit: niſi ſit cauſa libe-
ra. τ ratio eſt/ qꝛ alias ſemper illum effectum haberet i ſe.
eſſet eñ inconueniēs ꝙ eſſet cauſa naturalis τ totalis/ et
non ageret/ cū neceſſario agat omnis cauſa naturalis. Di
co igiť ꝙ ipſa voluntas eſt cauſa partialis illius mot⁹ pri-
mi et naturalis: τ cū hoc ſtat ꝙ aliquādo ſit libera/ ſꝫ hoc
eſt reſpectu alteri⁹ effect⁹. Similiter ille mot⁹ cauſať par-
tialiter a cognitiōe intellectiua: τ dicitur mot⁹ intellecti-
uus: qꝛ ꝓſupponit cognitionē intellectiuam. Jam reſpon-
detur ad queſtionē in qua eſt cōtrouerſia. ¶ Sāct⁹ Tho.
dicit vniuerſaliter ꝙ oīs motus aīalis (.i. q̄ ꝓſupponit co-
gnitionem) cōtra ꝓcepta dei / eſt venialis: vt patet. xxiiii.
diſtinctione ſecundi. τ dicit ibi ꝙ diſtinctio doctorum de
motibus primo ꝓmis τ ſecundo ꝓmis nihil valet. ſꝫ quia
oppoſitū communiter tenetur: ideo defenſabimus ipſū:
declarando illam diuiſionē. Unde ille motus vocatur pri
mo ꝓmus qui non eſt in poteſtate ipſius hominis aliq̄ mo
do/ nec in ſe/ nec in ſua cauſa: ad min⁹ quē homo nō tene
tur vitare vllo pacto/ nec in ſe/ nec in ſua cauſa: vt ꝓſenta
ta alicui pulchra muliere/ ipſo de illa nihil cogitāte/ nec
hoc ſperāte: tūc illa viſa cauſať in illo in ſenſualitate q̄dā
qualitas q̄ inclinat eū ad ꝓſecutionē illius obiecti: τ talis
qualitas diciť motus primo primus: quia ea viſa non eſt
poſſibile quin moueatur: cū impoſſibile ſit (ſecūdum Au-
guſtinum) q̄n viſis tangamur. τ non tenemur vitare illū
motū: quia licet potuiſſet vitare cauſam illius motus/ ſci-
licet vitando preſentationem: quia tamen ſibi non cōſta-
bat/ non teneť vitare eam: et non poteſt vitare motū illū:
igitur talis motus eſt primo primus. Motus igitur vocať
ꝓmo ꝓmus ꝓ illo tēpore quo voluntas non poteſt illū mo
tum amouere τ reprimere. Sꝫ ille vel ali⁹ dicitur ſecūdo
ꝓmus quando voluntas poteſt illū aliquo modo amouere
τ reprimere. Secundo ſupponiť ꝙ illo motu inſurgēte/ et
intellectu reflectente ſe ſuper illū motum / voluntas pōt
multipliciter ſe habere: vt dicit Gerſon: vel ſe habet vt to
taliter abijciens ꝑ nolle deteſtatiuū illi⁹ motus vel obie-
cti ad quod inclinat ille motus: vel vt cōſentiens/ vľ vt ti-
tubans/ id eſt nec cōſentiens/ nec diſſentiēs/ ſed mere ne-
gatiue ſe habens ad illū motum. Si ꝓmū / non peccat/ vt
notū eſt. ſi ſecūdū/ peccat: quia iā cōſentit: ideo ei impu-
tatur. ſi tertiū: quia ſcilicet fert illum motum/ τ tamē nec
conſentit nec diſſentit: dicit Bonauentura ꝙ ſecurius eſt
dicere ipſū peccare mortaliter: qꝛ exponit ſe periculo pec
cati mortalis: τ cōtēnit illud vitare. Sꝫ quicq̄d ſit: hoc eſt

Uide ger
ſon in cō-
pendio
theolo-
gie i pte
de moti-
b⁹ carna-
lis dele-
ctatiōis.

vnum certum/ ꝙ actus deliberatus circa materiam mortalem/ eſt peccatum mortale: ſed quando habetur actus indeliberatus circa materiā peccati mortalis: eſt peccatum veniale. Quid autem ſit ille actus indeliberatus: eſt difficultas. Et inquiritur ſic. vł talis motus eſt motus ſenſitiuus/ vel rationis/ vł naturalis. ſi naturalis/ igitur nullo modo in ſe eſt peccatum: quia nullum eſt in ſe peccatū niſi ſit in ſe liberum. ⁊ ideo talis motus ſenſualitatis ſi ſit peccatum/ eſt peccatum ſecūdario ⁊ extrinſece: ⁊ per conſequens oportet ꝙ ſit aliquid aliud qđ ſit in ſe peccatū: ⁊ illud aliud peccatum nō poteſt eſſe niſi actus volūtatis liber/ vel negligentia qua tenebatur vitare huiuſmodi motū: que negligentia dicitur conſenſus virtualis ſeu interpretatiuus. ſed ſi ſit cōſenſus liber verus vel virtualis/ eſt peccatum mortale: igitur ⁊ ille motus naturalis qui ab eo denominatur/ dicetur mortalis. ¶ Reſpōdetur ꝙ verū eſt ꝙ omnis conſenſus verus vel interpretatiuus liber cōtra precepta dei/ eſt peccatum mortale: et nullus venialis: ſed negatur ꝙ omnis conſenſus ſit liber: quia requiritur deliberatio ad hoc vt ſit liber. Unde deliberatio fit quādo inquiritur de aliquo an ſit faciendum vel fugiēdum: an ſit bonum vel malum ⁊c. ſed propriiſſime vltim⁹ aſſenſus qui habet ex tali inquiſitione/ vocat deliberatio/ ita ꝙ deliberatio formalis nihil aliud eſt ꝙ̄ iudiciū ꝙ hoc eſt pſequēdū vel fugiendum ⁊c. [Uidetur ſequi ex dictis ꝙ nullus talis motus eſt veniale tātum: qꝛ ſi talis motus nullo modo ſit liber/ nullo modo eſt peccatū nec veniale nec mortale: ⁊ per dicta hic poſita ſi eſt liber/ eſt mortale/ ergo nullo modo reperiretur veniale. Reſpōdendū eſt ꝙ hic loquimur de perfecta deliberatione/ ⁊ nō de ſemiplena: que nihil aliud eſt ꝙ̄ iudicium formidoloſum/ vł nō iudicare de bonitate vel malitia pro tempore pro quo tenetur iudicare ſub pena peccati venialis/ puta tempus pro quo multū difficile ſe reflectit ſuper motum primū. et ſic videtur ꝙ omnis motus ſecūdo prim⁹ eſt omiſſio intrinſece/ extrinſece eſt ille motus.] ¶ Queritur vtrum in forte in quo eſt mot⁹ ſecundo primus/ ſit illud iudicium/ vel non: ſcilicet iſte motus eſt reprimēdus. et ſi ſic: igitur eſt vere liber: qꝛ ille motus eſt vere liber de quo habet perfecta deliberatio: quoniā illa habita/ in poteſtate volūtatis eſt ꝙ ille motus reprimat vel cōtinuetur. Si dicas ꝙ non habet: tunc queritur: vł tenetur habere/ vel nō? ſi ſic: igitur idē eſt ac ſi haberet: quia ignorantia nō excuſat a toto/ licet bene a tāto: ⁊ ꝑ cōſequēs dicit liber interꝑtatiue: ⁊ peccat mortaliter. ſi nō tenet habere: igit eſt ignorātia inuīcibilis: ⁊ ꝑ cōſequēs nullo modo peccat. patet. ignorātia dicit inuici

Additio.

bilis non quia nō poſſit vinci: ſed quia non tenetur eam vincere: et talis excuſat omnino a peccato. Si igitur dicatur quod in ſorte eſt perfecta deliberatio de illo motu reprimendo / ſi omittit reprimere / illa omiſſio eſt perfecte libera: quia poterit tunc perfecte libere elicere nolitionē habendi illū motum: et illa omiſſio eſt tā perfecte libera quam perfecte liber eſt actus per quē poterat ille motus reprimi: et ideo talis omiſſio eſt peccatū mortale. Dicunt aliqui doct. vt Ockam in quodlibetis / quod nō ſunt ponēdi actus ſubreptitij contra preceptum dei / nec odiū ſubreptitiū: et quod in volūtate nullus eſt motus venialis circa materiā mortalē. Sed hoc eſt nimis durū: ideo reſpondetur ſecūdum aliā opinionē que communior et mitior eſt / quādo queritur an habeat illud iudiciū: dico quod non habet: vel ſi habet / hȝ multum formidoloſum / quod nō ſufficit ad mortaliter peccādū. vel dico etiā quod nullo modo habet. Et quādo dicitur poſtea: vtrum tenetur habere / vel non? dico quod tenetur habere: ſȝ non ſub pena peccati mortalis / ſȝ solū venialis. vnde quādo ſortes mouetur ad illecebrā vel ad aliud illo motu primo: eſt ſibi multum difficile ſe reflectere ſuper illū motū / et aduertere periculū: licet poſſet ſe reflectere. et quia eſt ita nimis difficile / deus nō obligat eum nec aliquē noſtrum ad illā reflexionem faciendā ſub pena peccati mortalis: quia neminē ita vult obligare ad nimis difficile. Correlarie ſequitur quod talis motus ſecūdo primus non eſt immediate peccatū: ſed ſolū ratione omiſſionis qua omittit illū reprimere: et quia non tenetur reprimere niſi ſub pena peccati venialis / ideo non eſt niſi peccatū veniale. Et ideo quando querunt doc. in ſecundo vtrū in ſenſualitate ſit peccatū: dico quod non niſi denominatiōe extrinſeca: quia enim nullus actus eſt in ſe liber ipſius ſenſualitatis: ideo nullus eſt in ſe peccatū: ſed ſolū denominatiue. et ſic patet de peccato veniali / propter imperfectionē deliberationis: quod ſcȝ eſt circa materiā mortalē: et dicitur veniale vel quia ſcȝ deliberatio contra quā fit. i. iudiciū eſt valde formidoloſum / ita quod habet plus de formidine quam de iudicio: vel quia non eſt aliquod iudiciū verū ſeu aduertētia ad malitiā illius peccati: nec pro tūc tenetur ad illud iudiciū et diligētiā habēdam niſi ſub pena venialis. Et dicit Henricus de Gādauo in quodlibetis quod illi primi motus ſunt ſolū mali malitia omiſſionis / et nō trāſgreſſionis. Ratio eſt / quia tales motus ſolū ſunt mali propter negligentiā ipſius volūtatis in reprimendo. Nā negligentia importat omiſſionē / et nō tranſgreſſionē. ergo illi motus ſolū ſunt mali malitia omiſſionis / et non trāſgreſſionis. et hoc videtur ſatis apparens ex prius dictis: cū illi motus non ſint in ſe liberi / immo pure naturaliter cauſati ex cognitione et apprehēſione habē

Vide Bonauentu. xxiiij. di. ij. ar. ij. ſecūde partis principalis. q. ij.

tis:ſed ſolū ſunt liberi interpretatiue/hoc eſt:quia voluntas nō reprimit:⁊ tamē tenetur reprimere: ergo illi mot⁹ habent ſolū malitiā omiſſionis. Soluta eſt prius difficultas de illa ignorātia an eſſet inuincibilis vel nō. ¶Reſtat alia difficultas. Dicis ꝙ prim⁹ mot⁹ qui eſt ſecundo prim⁹ ꝗuis ſit ad rem illicitā mortaliter/nihilominus eſt venialis ꝓpter imperfectionē deliberatiōis:ergo ex hoc infero ꝙ motus primo primus ad peccatū veniale/ꝓpter imperfectionē deliberationis nullo modo erit peccatum. Unde ſicut contingit moueri ad materiā que prohibetur ſub pena peccati mortalis/vt ad adulteriū/ad homicidiū ⁊c̄. ita contingit moueri ad materiā prohibitam ſolum ſub pena peccati venialis: vt habere motū allicientē ad mētiendū iocoſe. ergo ſequit̄ ꝙ talis motus nullo modo eſſet peccatum. patet conſequētia:⁊ arguit̄ ſic. Iſta imperfectio deliberatiōis infinite diminuit de motu qui eſt ad materiā mortalē:q2 facit illum eſſe venialem: qui tamē foret mortalis ſi eſſet ꝑfecta deliberatio:ergo etiā infinite diminuet de veniali. ſ3 nō pōt de veniali infinite diminuere: niſi ipſum faciat penit⁹ nō peccatū: ergo illa imperfectio deliberationis taliter faciet ꝙ talis motus nullo modo erit peccatū. ¶Alia difficultas de iſtis motib⁹. moueat̄ aliqs ſimul duobus motibus ſecūdo ꝑmis ad diuerſa mortalia: puta ad fornicationē ⁊ ad homicidium:ſic ꝙ ad perfecte deliberandū circa quodlibet eorū ſeorſum requireretur dimidia hora:ita ꝙ nullus ſeorſū efficeretur mortalis niſi in fine dimidie hore: tūc notū eſt ꝙ requiritur maius tēpus ad perfecte deliberādū circa illa duo ꝗ circa vnū ſolū: adeo ꝙ quēlibet ſeorſū poſſet reꝑmere ī dimidia hora ex deliberatiōe ꝑfecta:⁊ nō ē poſſibile ꝙ ꝑfecte deliberet in dimidia hora circa vtrūqꝫ: q2 q̄dlibet illoꝝ ꝑ caſum requirit dimidiā horā ad perfecte deliberādū vt reprimat̄. tunc omittat deliberare ⁊ reprimere. an in inſtāti terminā te illā medietatē hore peccauerit duob⁹ peccatis? Nā ſecundū Altiſſiodoren. mot⁹ illecebre eſt primo mortalis in inſtanti terminante totū tempus in quo tenetur illum reprimere. ſed quilibet iſtorū motuum in inſtāti terminā te illā dimidiam horam eſſet mortale peccatum ſeorſum. Q̄ſtio eſt vtrū vterqꝫ ſit mortale/ vel alter mortale/⁊ alter non. Non eſt dicendū ꝙ vterqꝫ: quia ꝑ caſum in dimidia hora non eſt poſſibile neqꝫ tenet̄ circa vtrūqꝫ deliberare ſub pena peccati mortalis/q2 non poteſt:cum quilibet illorū ſeorſum requirat totam mediam horam ad perfecte deliberandnm: ergo non poteſt in tali tp̄e ita deliberare perfecte circa illa duo:ergo ſi non obligetur/nō eſt perfecte mortalis:ergo non peccat omittendo. Nec eſt dicēdū

ꝙ vnus illoꝝ eſt peccatum, ⁊ alter non: q2 nõ videtur ma-ior ratio de vno ꝙ̃ de alio, cũ qlibet ſi ſeorſũ eſſet, et omit-teret deliberare ⁊ reprimere: in inſtãti terminãte illã me-diã horam, eſſet mortale. ⁊ equaliter ſe habet omittendo circa illa duo: igiť videť ꝙ peccat duplici peccato, forni-catiõis videlicet ⁊ homicidij. ¶ Ad primũ dico ꝙ ꝑ illud ꝑceptũ non mentiaris iocoſe, non ſolũ obligatur ad non mentiendũ: ſed etiam ad aliquod poſitiuum habẽdũ pro aliquo tẽpore. ſ. nolle mentiri ꝓ tempore quo mouetur ad mentiendũ, ſicut aliquis obligatur aliquando circa ꝑce-pta negatiua ad habendũ actũ poſitiuum, puta ſi moue-atur ad occidendũ: non ſolum tenetur nõ velle occidere: ſ3 etiã habere nolle occidẽdi. Dico ergo ꝙ primus motus ſecundo primus ad mentiendũ iocoſe, eſt veniale. Cõtra. deliberatio ĩperfecta mutat id qđ de ſe eſt mortale, in ve-niale: (q2 illa ſunt de ſe mortalia: ſed venialia ex parte ope-ris operantis) ergo a fortiori mutabit id qđ eſt veniale, in nõ peccatũ: quia certum eſt ꝙ plꝰ remittit de culpa quã-do remittit a mortali in veniale, ꝙ̃ a veniali in non culpã. Dico ꝙ verũ eſt: ſed non mutabit veniale in nõ peccatũ. nã mẽtiri iocoſe deliberate, ⁊ moueri ad mẽdaciũ iocoſũ, differunt in rõne peccati etiã ſpecie: ita ꝙ apud nõ ponẽ-tes ꝓportionẽ inter peccata differẽtia ſpecie, nulla eſt ꝓ-portio grauitatis vnius ad alterũ: quia ſicut iam dictum eſt, vnũ habet ſolum malitiam omiſſionis, ſcilicet negligẽ-tie reprimendi: ſed alterũ habet malitiam tranſgreſſiõis. ideo ille due malitie differunt ſpecie: et ſic improportio-nabiliter exceditur vnus ab altero. ¶ Ad aliud (vbi eſt ma-ior apparentia) admitto totũ caſum: ⁊ dico ꝙ peccat mor-taliter vtroꝗ̄ iſtoꝝ duoꝝ motuũ in inſtãti terminãte il-lam dimidiã horam, quia nõ eſt maior ratio ꝙ peccet vno ꝙ̃ aliõ: ergo peccat vtroꝗ̄. Dico ſecũdo ꝙ illi duo motus ſimul iũcti in inſtãti terminãte illã dimidiã horã nõ faci-unt maiorẽ grauitatẽ ꝙ̃ faceret vnicꝰ ſeorſum. nã ſi fortes in illa dimidia hora deliberaret circa motum fornicatio-nis, ⁊ reprimeret: nõ peccaret mortaliter ratiõe motꝰ ho-micidij. Similiter ſi deliberaret circa motũ homicidij, et repmeret, nõ peccaret mortaliter ratiõe motꝰ fornicatio-nis: vterꝗ̄ ergo indifferenter eſt peccatũ: ſed non eſt niſi vna grauitas: q2 non omittit niſi vnica omiſſione, cum te-

Additio. neatur ſolum vnum reprimere. ¶ Uidetur tamen licet perfecte deliberet de homicidio, ⁊ reprimat illđ, peccare mortaliter nõ reprimẽdo fornicationẽ: poſtꝙ̃ ꝯſenſus in-terpretatiuus in mortale ſufficit ad peccãdũ mortaliter. ⁊ ꝓpterea videtur dicendũ ꝙ tenetur reprimere vtrunꝗ̄ motũ ſimul ꝙ̃tũ poteſt in illa media hora: ⁊ l3 nõ repmat

vtrunqꝫ totaliter/ non tñ peccat: qꝛ facit qđ in ſe eſt. Sed tūc eſt queſtio quomodo peccat vtranqꝫ repreſſionē omit tendo. videtur ꝙ non peccet: qꝛ non poteſt vtrunqꝫ ſimul reprimere omnino: ꝛ ad hoc tenebaẜ. Dico ꝙ eodē modo eſſet dicēdū ſicut dicit auctor/ ꝙ vtroqꝫ modo peccaret/ ſꝫ grauitate vni⁹ peccati.] Simile eſt argumētū ſicut de illo q̄ videt duos in extrema neceſſitate/ ꝛ cuilibet ſeorſū ſubuenire pōt: ſed nō ambob⁹ ſimul: ſi negligat ꝛ omittat ſubuenire: q̄riẜ que omiſſio eſt peccatū/ vel illa qua omit-tit ſubuenire iſti puta platoni: vł illa qua omittit ſubueni-re alteri/ puta forti? nō vtraqꝫ: qꝛ non pōt vtrunqꝫ/ et non eſt maior ratio de vna ꝙ̄ de altera. Dico ꝙ eſt homicida vtriuſqꝫ: et vtraqꝫ omiſſio eſt peccatū: ſꝫ homicidiū illorū duorū pauperum nō eſt forti grauius ꝙ̄ vnum ſolum ſeor-ſum. ꝛ ſic ille due omiſſiōes non faciūt maiorem grauita-tē ꝙ̄ vnica. Similiter dicēdū eſt in ꝓpoſito. [Contra. non **Additio.** eſt homicida alicuius illorū omiſſiue: quia non tenebatur vtriqꝫ ſubuenire. Dico ꝙ tenebaẜ vtriqꝫ ſubuenire ſub diſ iunctione: ꝛ hoc ſufficit. Contra. nō magiſ occidit platonē ꝙ̄ ſi dediſſet panē forti. ſed ſi dediſſet panē forti/ non pec caſſet/ igitur.]

¶ De diuiſiōe peccati actualis in omiſſionē ꝛ cō-miſſionem. Cap. xxv.

Viſum eſt de diuiſione peccati actualis in ve niale ꝛ mortale. Conſequēter ponitur alia di uiſio peccati actualis in peccatū omiſſiōis ꝛ cōmiſſionis (originale non dicitur neqꝫ omiſ-ſio neqꝫ cōmiſſio) ꝛ iſta diuiſio nō datur ſolū de mortali: quia eſt aliqua cōmiſſio venialis/ ꝛ aliq̄ omiſſio venialis. Primū patet de mendacio ioco ſo. Secundū patet/ nam in iſto p̄cepto de non mētiri/ nō ſo lū ꝓhibetur actus mendacij: ſꝫ etiam precipitur act⁹ po-ſitiuus contrari⁹ per regulā generalem: Omne preceptū negatiuū includit affirmatiuum. ꝛ ſic aliquo tēpore obli-gatur homo nolle mentiri iocoſe: qñ ſcilicet habet inci-tatiuum vehemens ad mentiendum/ tenetur illud repri-mere ſub pena peccati venialis. ꝛ ſi nō reprimat: tūc erit omiſſio venialis. Sūt hic aliq̄ difficultates. Prima: vtrum deẜ transgreſſio ſine omiſſione. Similiter an deẜ omiſſio ſine trāſgreſſione. Et eſt apparentia de vtroqꝫ. ꝙ non de-tur trāſgreſſio ſine omiſſione/ ptꝫ: qꝛ bene ſequiẜ: iſte trāſ-greditur: ergo habet actū quē teneẜ vitare. et vltra. hꝫ actū quē teneẜ vitare/ ꝛ nō vitat: ergo omittit vitare: et ſic peccat pctō omiſſiōis. ¶ Pro ſolutiōe aduertēdū ē ꝙ trāſgreſſio **Trāſgreſſio quid.** nihil aliud eſt ꝙ̄ act⁹ poſitiuus quē volūtas elicit/ ꝛ teneẜ

pro tunc non elicere: q2 ſcilicet prohibetur. vel ſic. Tranſ
greſſio eſt actus libere elicitus contra preceptum negati
uum. Et omiſſio nihil aliud eſt ꝙ carentia actus poſitiui
quem pro tunc voluntas tenet elicere: ⁊ ſic omiſſio eſt cō
tra preceptum affirmatiuum/ ⁊ tranſgreſſio contra nega-
tiuum. S. Bonauen. in. ij. ponit differētiā inter omiſſionē
⁊ negligētiā. nam omiſſio eſt carentia act⁹ pͥcipalis qui
precipit/ vt carentia dilectiōis dei vel ꝓximi ⁊c̄. Negligē
tia vero eſt carētia alicuius circūſtātie que pro tūc debet
ineſſe actui pͥcipali: vt cū quis dicit horas: ⁊ habet inad-
uertētiā circa illa que dicit: vocatur negligētia. Iſtis ſup
poſitis conſequēter ad Ockā in tertio/ dico tria. Primū:
ſtat eſſe trāſgreſſionē ſine omiſſione. Scōm/ ſtat eſſe omiſ
ſionē ſine trāſgreſſione. Tertiū/ ſtat ꝙ illa duo ſint ſimul
puta circa eādē materiam. Patet ꝑmum. ſortes nō tene-
tur ꝓ omni tēpore amare proximum/ quia non tenet pro
ſemper/ ſit ꝓ hoc tēpore preſenti: tunc ſtat ꝙ eliciat odiū
proximi/ quo poſito in eſſe/ ſortes in hoc tēpore trāſgredi-
tur/ q2 elicit actū cōtra preceptum negatiuum: ad quem
nō eliciēdū ꝓ ſemper obligatur/ ⁊ ipſe in hoc tempore nō
omittit. Patet. in hoc tēpore nulla eſt carentia act⁹ prin-
cipalis quē teneatur pro hoc tempore elicere: q2 maxime
eſſet carentia amoris ꝓximi. ſed ꝓ hoc tēpore ad illū eli-
ciēdū non tenetur. Igitur nulla eſt omiſſio ꝓ hoc tēpore.
Et cū arguitur: bene ſequitur: ſortes nunc trāſgredit: er-
go elicit actū quem pro nūc tenetur vitare. Reſpōdet ꝙ
dupliciter poſſum⁹ vitare aliquem actū. Uno modo nos
pure negatiue habendo: hoc eſt nullū actū eliciēdo. Alio
modo affirmatiue/ id eſt habēdo actū cōtrariū tali actui.
Sufficit aūt in caſu pure negatiue ſe habere. Uñ nō ſeq-
tur/ ſortes ꝓ hoc tēpore tenet vitare hoc/ ⁊ nō vitat: ergo
peccat peccato omiſſiōis: quia ꝗuis omittat vitare: talis
omiſſio vitādi nō eſt omiſſio/ ſ3 eſt trāſgreſſio/ capiēdo vi-
tare ꝑmo modo: q2 omiſſio vitādi ē elicitio illi⁹ act⁹: ⁊ per
cōſequēs tranſgreſſio. Breuiter omittere vitare ē omitte-
re. Uñ. Sco. in fine quarti in vltima. q. vbi q̄rit de ꝓpor-
tiōe pene damni/ dicit ꝙ q̄s cū elicit actū malum/ tenet
elicere actū bonū: ſ3 hoc eſt difficile ſuſtinere ſecūdū eū:
cū ipſe ponat actus indifferētes/ et libertatē cōtradictio-
nis. [Probat ꝙ nunꝙ ꝯtingat peccare cōmiſſiue q̄n pec-
cet omiſſiue: q2 maxime eſſet in caſu poſito in ꝓbatiōe: ſ3
hoc nō: q2 odiēdo proximū ꝓ tempore ꝓ quo nō tenetur
diligere/ omittit cōformitas ad iſtud dictamē: nō eſt odiē-
dus proxim⁹. ſ3 ꝓ quolibet inſtāti homo tenet ad confor-
mitatē illius dictaminis: ergo tūc peccat omiſſiue. Reſpō-
det negando conſequentiā/ ſaltem ꝙ peccet omiſſiue. nō

Margin notes: Omiſſio quid ſit. — Additio.

additur malitia/ q2 illa omiſſio neceſſario ſequit̃ ad cõmiſ
ſionem: ⁊ ſic nulla talis habet nouam malitiam. ꝓpterea
mihi videt̃ ꝓpoſitio oppoſita vera/ ꝙ nunꝙ cõtingit pec=
care cõmiſſiue quin peccet̃ etiã omiſſiue.] Secundũ pro=
batur/ videlicet ꝙ poteſt dari peccatũ omiſſionis ſine pec
cato trãſgreſſionis. ſit ſortes qui nunꝙ prius transgreſſus
eſt mandatũ/ ⁊ nũc habeat iudiciũ verũ practicum ꝙ pro
nunc ſit hoc faciendũ ab eo. certum eſt ꝙ nõ neceſſitatur
ab illo iudicio ad eliciẽdũ actum. ergo ſtat ꝙ ſortes nullũ
actũ eliciat circa illam materiã. quo facto peccat omiſſio
ne/ q2 pro tunc tenetur elicere. ergo eſt caretia actus prin
cipalis, ꝓ tunc debiti: ⁊ tñ tũc nõ peccat peccato trãſgreſ=
ſiõis. ergo ſtat ꝙ aliq̃ tẽpore ſit omiſſio: ⁊ tñ nec ꝓ tũc nec
vnꝙ ante fuit trãſgreſſio. ¶ Ex quo ſequit̃ ꝙ eſt poſſibile
primũ peccatũ primi angeli ⁊ primi parẽtis fuiſſe pecca=
tum omiſſionis: cuius oppoſitũ videt̃ dicere. S. Bonauẽ.
q2 ſtat ꝙ habuerint iudicium verũ practicũ ꝙ pro aliquo
tẽpore deus erat diligendus: ⁊ tñ ante confirmationẽ nõ
elicuiſſe talem actum/ nullum oppoſitum eliciendo. igit̃.
¶ Tertiũ dictũ probatur/ ſit ſortes qui pro hoc tẽpore te=
netur ſubuenire corporaliter platoni. eſt in ſua poteſtate
nolle ſubuenire/ ⁊ odire. iam peccat peccato transgreſſio=
nis: q2 elicit actum quem tenet̃ nõ elicere. ſimiliter omit=
tit: q2 in ipſo eſt carentia act⁹ debiti ꝓ tũc. ergo iſta ſimul
ſtant. ſ. peccatũ trãſgreſſionis/ ⁊ peccatũ omiſſionis in eo
dem. ¶ Difficultas/ an omiſſio ſupaddat malitiã ad ipam
transgreſſionem/ cum ipſa naturaliter ſequatur ad ipſam
transgreſſionẽ. Dictũ eſt ad hanc difficultatẽ in prima le=
ctione hui⁹ cõpilationis. ¶ Alia difficultas. Quãdo quis
omittit: vtrũ detur ſemp primũ inſtans in quo omittit/ vt̃
certũ tempus in quo omittit. ¶ Pro ſolutione dicit̃ ꝙ du= Genus actuũ eſt duplex.
plex eſt genus actuũ. Quidam ſunt actus factibiles in in=
ſtanti: vt oẽs actus interiores/ apud opinionẽ cõmuniorẽ
Alij ſunt actus non factibiles in inſtãti: vt ſunt act⁹ exte=
riores/ vt dicere horas/ ire ad eccleſiã ⁊c. ⁊ hoc gen⁹ actu
um reqrit vnũ certũ tẽpus. De primis/ aliqui ſũt impera=
tiui actuũ nõ factibiliũ in inſtãti/ vt volitio q̃ imperat di=
cere horas. Quidã vero nõ ſunt imperatiui alteri⁹ actus:
ſed ſũt circa aliqđ obiectũ abſolute nihil imperãdo: vt di=
lectio dei. nam illa nõ habꝫ alterũ actũ ꝓ obiecto. De iſtis
actibus primi generis. i. qui ſunt factibiles in inſtanti/ nõ
eſt difficultas quin macula pure omiſſionis contrahat̃ in
inſtãti. Difficultas ergo remanet de opationib⁹ non facti=
bilibus in inſtãti/ ſed in tpe: vt eſt opatio dicẽdi horas: et
ſuppono gratia exẽpli ꝙ requiratur dimidia hora ad dicẽ
dũ illas/ ita ꝙ breui⁹ tẽpus nõ ſufficeret ad dicẽdũ eo mo=

do quo tenet aliqs dicere: ꝛ illa dimidia hora ſit. a. ꝛ omit
tat. an ſortes peccauerit peccato omiſſionis in inſtãti in=
choatiuo / vel in inſtãti terminatiuo / vel ↄtinuatiuo / vl' in
tpe / hoc eſt in illa dimidia hora / ꝛ in nullo inſtãti illiꝰ? Nõ
videt ꝙ in inſtanti inchoatiuo: qꝛ non tenet pro illo inſtã
ti dicere. ergo omiſſio ꝓ illo inſtanti non eſt peccatũ. et ſi=
militer dicendũ eſt de alijs inſtãtibꝰ. ꝯ videt ꝙ pro tali di
midia hora nõ peccet omiſſiue. Dices / tenet in inſtãti in=
choatiuo habere velle dicẽdi formaliter imperatiuũ ꝛ ef=
ficax: ꝛ tũc ſi hoc habeat / neceſſario neceſſitate cõſequen
tie incipiet dicere horas. Contra. ſi imediate poſt illud in
ſtans inchoatiuũ incipiat dicere horas / illas dicet in tali
dimidia hora: ꝯ nõ omiſit in illo inſtanti inchoatiuo: nec
põt omittere vt videt / qꝛ poſt illud inſtans põt inchoare /
et finire ante vltimũ inſtans dimidie hore. Maior difficul
tas eſſet ſi daret minimũ tẽpus in quo nõ poſſet talis ope
ratio fieri / puta in iſto nõ põt / ꝛ in quolibet maiori poſſet.
ſit ſortes ad imaginationẽ. ante meridiẽ tenet dicere ho=
ras: ꝛ dimidia hora non ſufficit. quocũq tẽpore dato ante
inſtans inchoatiuũ vltime dimidie hore / nõ peccat pecca
to omiſſionis: qꝛ poſt illud tẽpus põt inchoare / ꝛ finire an=
te meridiẽ / qꝛ poſt illud inſtans ſequit tẽpus maius ꝙ di=
midia hora / ꝛ quodlibet tale ſufficit. Dicit Altiſſio. ꝙ pri=
mo omittit in inſtanti in quo eſt impoſſibilitatus ad dicẽ=
dum / ſcꝫ in inſtãti inchoatiuo ſecũde dimidie hore: qꝛ in
illo primo cõtrahit culpã: ꝛ primo verũ eſt dicere ꝙ eſt in
pctõ in inſtãti primo in quo primo eſt impoſſibilitatus vt
dicat horas. ideo ꝙtũ ad hoc ſcdm Altiſſio. ſi det minimũ
tẽpus non ſufficiẽs / ita ꝙ quodlibet maiꝰ ſufficeret: tũc eſt
in culpa omiſſiõis i inſtãti inchoãte illud minimũ tpˢ. Sꝫ
ponat ꝙ dimidia hora ſufficit: et nullũ minus tẽpꝰ: querit
qñ eſt in culpa omiſſionis? dico ꝙ qñ talis opatio requirit
certũ tpˢ: in inſtãti inchoatiuo talis tpis adhuc nõ omit=
tit: ſed ſemp poſt hoc omittet / qꝛ ꝓ qualibet parte tẽporis
obligat ad vnã partẽ illius operatiõis: et ſic omittet ſcdm
ꝙ negliget ſucceſſiue: et aggrauat ſuũ peccatũ ſucceſſiue
vſq ad finẽ dimidie hore in qua totaliter terminat omiſ=

Additio. ſio. [M]elius eſt dicere ꝙ dat minimũ tẽpus in quo põt di
cere horas: qꝛ dãdo maximũ qd nõ / eſſet difficile reſpõde
re quãte grauitatis eſſet omiſſio ſortis ſi diceret de horis
ꝙtũ põt in iſta dimidia hora. ꝛ videt ꝙ nihil omitteret: qꝛ
ſit vnũ vbũ / iſtud ſucceſſiue ꝓfert: ergo reqrit aliqd tẽpꝰ
ad iſtud proferẽdũ. ꝛ vltra: ergo alterũ nõ fuit maximũ tẽ
pus in quo nõ potuit dicere horas: qꝛ in aliquo maiore nõ
potuit. ꝛ propterea relinquẽda eſt opinio Altiſſiodorẽſis.

¶ De grauitate omiſſionis. Cap. xxvi.

Queritur penes quid attendit malitia omiſſionis? Et videt ꝙ nõ põt dici niſi penes bonitatem act⁹ cuius illa omiſſio eſt priuatio: ita ꝙ omiſſio melioris actus eſt peior ꝙ̃ minoris/ qꝛ eſt priuatio melioris: ⁊ omiſſio minoris boni eſt minus mala ꝙ̃ alia ⁊c. ¶ Sed contra hoc eſt forte argumẽtum. Sequitur ꝙ eſſet aliqua omiſſio que nõ eſſet alicuius determinate malitie ſi omiſſio capiat ſuam malitiã ꝓportionaliter ad bonitatẽ actus cuius eſt priuatio. Pꝫ cõſequẽtia: forti datũ eſt preceptũ ꝙ diligeret deũ ſuper oĩa: nihilominus nõ eſt de aliquo certo gradu ei p̃ceptũ/ puta ꝙ eliciat in tãto gradu/ vt in certo gradu tã inteſo/ puta vt quattuor aut quinq;. notũ eſt autẽ ꝙ dilectio dei ſuper oĩa/ eſt vna qualitas hñs partes nõ extẽſiuas/ ſꝫ intẽſiuas: ⁊ q̃libet pars illi⁹ eſt dilectio dei ſup oĩa: et pars q̃tuncũq; remiſſa ſi eſſet ſola in voluntate/ ꝑ illã partẽ homo adimpleret preceptũ. Tũc arguit ſic. ſit plato cui p̃ceptũ eſt ꝙ diligat dilectiõe intẽſa vt q̃ttuor: et omittat: illa omiſſio eſt peior in duplo ꝙ̃ ſi eſſet ei p̃ceptũ ſolũ ꝙ diligeret vt duo/ qꝛ eſt priuatio melioris boni in duplo. ⁊ ſi eẽt ei preceptũ ꝙ diligeret vt q̃ttuor/ omiſſio illi⁹ eẽt in quadruplo maior ꝙ̃ ſi eſſet ei p̃ceptũ ſolũ vt diligeret dilectiõe vt vnũ/ qꝛ priuatio actus in quadruplo melioris: ⁊ eſt in octuplo peior ꝙ̃ ſi eẽt ei ſolũ p̃ceptũ vt diligeret dilectiõe vni⁹ dimidij grad⁹ intẽſa: ⁊ ſic cõſequẽter in infinitũ ꝓcedẽdo. ꝗ ſi penes hoc attendat malitia omiſſionis/ illa omiſſio in platone erit infinite malitie/ ⁊ in forte in infinitũ minoris malitie. ſꝫ ꝯñs eſt falſum. nec valet dicere qͦ cõiter dr/ ꝙ illa omiſſio ẽ alicui⁹ determinate malitie: ſꝫ hoc nobis nõ cõſtat/ nec poſſum⁹ ſignare: ſed deus ſcit: qꝛ hoc penit⁹ nihil valet. Quãtũ ad hoc ſit p̃ma ꝓpõ. Non attẽdit malitia omiſſiõis culpabilis penes bonitatẽ act⁹ ad quẽ obligatur omittẽs: vt ſint fortes et plato omittẽtes/ nõ opꝫ ꝙ in eadẽ ꝓportione malitiarũ omiſſionũ omittãt/ in qua ꝓportione ſe hñt bonitates actuũ ad q̃s obligant. pꝫ manifeſte ꝑ argumẽtũ ſupra factũ. Et ſcdͦo ꝓbatur: qꝛ eſt poſſibile ꝙ ad nullum actũ obliget determinate: et tñ omittã. [Contra hãc ꝓpoſitionẽ arguit ſic: iſte due regule topice: mai⁹ malũ maiori bono opponit: ⁊ ꝑuatio eſt tã mala ꝙ̃ bon⁹ eſt habit⁹: intelligunt de malo ꝑuatiuo in ordine ad bonũ priuatum: ꝗ in qua ꝓportiõe ſe hñt bona ꝑuata/ in tali ꝓportione ſe hñt mala priuãtia. ⁊ vltra: ergo ꝓpõ p̃ma falſa. forte dices ꝙ vtraq; regula dꝫ ſic intelligi: maius malũ maiori obligatiõi ad bonũ opponit: ⁊ ſilr ꝑuatio eſt tã mala ꝙ̃tũ ẽ maior obligatio ad bonũ ꝑuatũ. ⁊ ita credo vtrãq; regulã intelligẽdã: alr dicta exẽpla nõ haberẽt apparẽtiã.]

Prima ꝓpoſitio.

Additio.

Scda ꝓpoſitio. ¶ Scda ꝓpoſitio. Grauitas peccati omiſſionis debet attē di penes latitudinem obligationis qua obligatur aliquis ad actū. Sicut dictū eſt / omiſſio eſt contra preceptū affirmatiuū. vltra dico. datiſ duob⁹ preceptis affirmatiuis / vno obligamur maiori obligatiōe ꝙ altero: vt magiſ obligamur diligere deū ꝙ ꝓximum / et noſipſos ꝙ proximum. maiori obligatione obligamur ad vnū ꝙ ad alterū / nō in iſto ſenſu ꝙ magis obligemur deum diligere ꝙ ꝓximū / maiori et inteſiori dilectiōe / ſed magis obligamur. i. maiori latitudine obligationis: ita ꝙ in obligatiōe eſt imaginā da inteſio ⁊ remiſſio ⁊ latitudo / ſicut in albedine. Hoc ſuppoſito / dico ꝙ malitia omiſſionis eſt attēdēda penes latitudinem obligationū quibus obligātur omittētes ad act⁹ omiſſos: ita ꝙ tales omiſſiones non ſunt proportionāde in malitia penes ꝓportionem bonitatū ipſorū actuum omiſſorū / ſed penes ꝓportionē obligationum quib⁹ obligant omittētes ad act⁹ omiſſos: vt ſortes dupliciter obligat. ſ. diligere ſe / ⁊ diligere proximū: omittat: dico ꝙ iſte due omiſſiones non ſunt ꝯparāde nec attēdēde penes ſui dilectionē / ⁊ ꝓximi: ſed ſolū penes obligatiōes quibus obligatur / ita ꝙ ſi obligatio vna ſit in duplo maior ꝙ alia: vl in ꝓportiōe ſeſquialtera vl aliqua alia: in eadē ꝓportiōe omiſſio illi⁹ ad quod magis obligat / eſt grauior alia. ſ. in ꝓportiōe dupla / vel ſeſquialtera. Ultra dico ꝙ ſtat ſortē teneri diligere deum vt qttuor / et platonē ſub nullo gradu dilectiōis: et tñ equaliter peccare omittēdo. Pꝫ / ſtat ꝙ nō maiori latitudine obligatiōis obliget deus vnū ꝙ alterū / qꝛ in eius poteſtate eſt magis vel min⁹ obligare. Si igit obligatiōes ſint equales: pariter et omiſſiones erūt equales. Eſt alia difficultas magis logicalis ꝙ theologica: qſ aliquis peccat nullū actum cōmittēdo: ꝓ quo ſupponit peccatū in illo: hoc eſt ꝓ quo ſupponit peccatū omiſſionis. Dicūt nominales ꝙ ꝓ homine vel anima: qꝛ dicūt terminū priuatiuum ſupponere ꝓ ſubiecto quod poteſt habere habitū priuatum: et ſic cōceditur ꝙ peccatū omiſſionis beatificabit. Alij dicūt aliter ꝙ nihil eſt: ſed eſt pura priuatio: ita ꝙ omiſſio ꝓ nullo ſupponit: ſed eſt purū nihil. Et ſic patet de diuiſione peccati in pctm̄ cōmiſſiōis ⁊ omiſſionis: ⁊ penes qd attēdit grauitas omiſſiōis / qꝛ nō penes bonitatē act⁹ omiſſi / vl act⁹ ad quē quis eſt obligatus: ſed eſt attēdēda penes latitudinē obligationis qua quis obligatur. ideo ſtat aliquē maius bonū omittere: ⁊ minus peccare: qꝛ ſtat illum minus eſſe obligatum ad illud ꝙ ad minus bonum. ⁊ ſic ſtat actū omiſſum eſſe meliorē / et hominem minus obligatū. ſtat etiam omiſſiones actuū eque bonorū eſſe inequaliter malas: qꝛ ſtat vnū plus obligari ad actum ꝙ alterum; ergo omiſſio

vnius erit peior ꝙ̄ alterius. ⁊ iſte modus dicēdi eſt multū facilis. ¶ Conſequēter circa hāc diuiſionē querit̄ an poſſit eſſe peccatū quāuis illud non ſit omiſſio actus debiti/ nec actus poſitiuus ꝓhibitus: ita ꝙ nec ſit peccatū omiſſionis/ nec cōmiſſionis. ⁊ loquor de actuali peccato/ ſecludēdo originale. Apparet ꝙ ſic: ſicut dictū eſt ſupra de merito ⁊ conatu volūtatis. Nā conatus voluntatis diſtinguitur ab ipſo actu volūtatis: vt expreſſe tenet Dio. in ſecundo: q2 actus voluntatis eſt a conatu ⁊ ex conatu/ immo conatus eſt natura prior ꝙ̄ actus/ ⁊ ipſe actus natura poſterior. Tūc arguit̄ ſic. Si actus diſtinguitur a conatu libero voluntatis/ et actus ipſe ſit natura poſterior conatu: ergo contingit conatū eſſe/ et nō eſſe actum: ſeu cōtingit volūtatē conari/ ⁊ actum nō ꝓducere: quo facto ſi ſit conatus ad actū malum/ et ſit liber/ erit peccatum: quāuis non ſequatur actus: ⁊ tamē non erit omiſſio actus debiti (q2 ſuppono ꝙ ꝓ tunc non teneatur ad aliquē actū) nec erit act9 poſitiuus voluntatis: ergo cōtingit dare peccatū actuale quod non erit omiſſio nec trāſgreſſio. ⁊ hoc videtur habere apparentiā: ꝙ̄uis non ſit ita de facto: vel ſaltem raro videtur hoc poſſibile: ſcʒ voluntatem peccare nec eliciēdo actū/ nec omittēdo. Nā contingit illam conari/ et non elicere actum: q2 ipſa conante ad eliciendū actū/ ſtat deum cōcurſum ſuū ſuſpēdere ad productionē actus: quo facto volūtas non minus peccabit/ vel ſaltem peccabit: q2 ſi libere conatur ad actum malū/ peccat. ergo. Alia apparentia/ tenēdo precipue ꝙ volūtas patitur reſiſtentiā in ſuis actibus/ ⁊ poteſt neceſſitari: tunc volo ꝙ patiatur reſiſtentiam/ non tamē tantam quātam habet actiuitatem: vt ſit actiuitatis preciſe vt octo/ et patiatur reſiſtentiā vt tria: tunc volūtas ex ſua libertate poteſt conari ad actū eliciēdū vt duo/ reſpectu cuius patitur reſiſtentiā vt tria. nā tota latitudo actiuitatis volūtatis eſt in poteſtate ipſiuſmet voluntatis: ideo ſtat ꝙ conet̄ vt duo preciſe: quo facto voluntas conabitur ad actū malū libere/ ⁊ patitur reſiſtētiā reſpectu act9 qui eſſet malus ſi eliceretur/ et nō eliciet: q2 minus conatur quando patitur reſiſtentiā. ergo nō agit: q2 a ꝓportione minoris inequalitatis non fit actio. Datur analogia: ſortes qui eſt actiuitatis vt octo ad leuandū lapidē qui eſt reſiſtentie vt ſex/ poteſt minus conari ad leuādum lapidē ꝙ̄ requiratur: puta poteſt conari p̄ciſe vt duo vel tria/ ⁊ tūc nō leuabit: ergo pariformiter ſi ſortes patiatur reſiſtentiā ad elicitionem actus etiā interioris/ nō tamen tantā quin poſſit illā ſuperare: eſt in ſua poteſtate tā parū de actiuitate apponere ꝙ illud nō ſufficiet: ideo nō eliciet actū. ergo ſtat ꝙ peccabit non eliciēdo actum/ nec

Uolūtas pōt peccare nec: omitten: do nec cōmitten do.

omittendo. ⁊ iſta opinio pōt defenſari/⁊ aliqñ defenſat̃ in ſchola.ſ.ꝙ volūtas pōt peccare nec omittēdo nec ꝯmittē= do.Sꝫ apparētia eſt in oppoſitū. ſequitur ꝙ actus malus elicit⁹ nō plus haberet de malitia intrinſeca ꝙ̃ actus im= peratus.Pꝫ conſequētia: ſicut act⁹ exterioꝛ ꝗ neceſſitate naturali ſequit̃ ad actū interioꝛē efficaciter imperatiuum illius/non hꝫ malitiā niſi malitiā actus interioꝛis:ita etiā ille actus interioꝛ elicit⁹ neceſſitate naturali ſequit̃ ad co natū volūtatis ſi nō ponatur reſiſtētia.ergo ſicut talis ex= terioꝛ non hꝫ malitiā niſi malitiā actus imperātis interio ris:ita ille actus interioꝛ non habebit malitiā niſi malitiā conat⁹ voluntatis/qui diſtinguit̃ realiter ab illo.et ſic iſta opinio fingeret nouum modū dicendi contra omnes doc. vcꝫ ꝙ malitia nō eſt in actu interioꝛi malo pꝛimo/ſꝫ in co= natu volūtatis libere producētis talē actum. Itē dicendū eſſet de bonitate/ꝙ ſicut operatio exterioꝛ naturaliter ſe= quitur ad volitionē bonā efficaciter imperatiuā talis ope rati͠ois exterioꝛis/ nec hꝫ bonitatē niſi bonitatē illius in= terioꝛis volitionis imperātis:eodē mō talis operatio inte= rioꝛ bona neceſſario neceſſitate naturali ſequit̃ ad cona= tum voluntatis/niſi ponatur obex:ergo ſicut operatio ex= terioꝛ nō habet pꝛopꝛiā bonitatem/etiā talis interioꝛ non habebit niſi bonitatē ipſius conatus. ⁊ ſic ex hoc infertur ꝙ aliquis pōt mereri ſine actu/⁊ conſequi remiſſionē pec catoꝛū ſine actu poſitiuo de lege. Patet: ſicut cōtingit co nari ad actum malū/⁊ illum non elicere/⁊ tñ talis conat⁹ erit peccatum/qꝛ conat⁹ eſt liber ad malū:eodē modo cō= tingit conari ad actum bonū/et illum nō elicere:et ſit co= natus ad contritionem:tunc foret remiſſio peccatoꝝ ſine quocunqꝫ actu poſitiuo.et hoc eſt maximū inconueniens quod poteſt inferri ex iſta opinione: ſcilicet ꝙ actus inte= rioꝛ elicitus nō haberet pꝛopꝛiam bonitatē aut malitiā:et ſic ꝓ talibus actibus interioꝛibus bonis non eſſet merces immediate/necꝫ punitio pꝛo malis:cuius oppoſitū ſonāt doc.ꝙ tam pena ꝙ̃ merces immediate redditur pꝛo operi bus interioꝛibus:⁊ tales haberent cōcedere ꝙ ꝓ ſolo volū tatis conatu quis immediate puniretur vel pꝛemiaret̃:er= go ſi pñt iſta duo ſeparari/ſcꝫ conatus ⁊ actus:opoꝛtet ne ceſſario cōcedere conſequēter ꝙ vltra pꝛemium vel ſuppli ciū debitum conatui nihil penit⁹ debebitur actui interio= ri elicito. Propterea apparet pꝛobabilius ꝙ nō poteſt eſſe conat⁹ ſine actu:nec eſt dabile peccatū actuale quin illō ſit omiſſio vel cōmiſſio. Ad apparētiā partis oppoſite:ope ratio diſtinguit̃ a conatu:immo eſt natura poſterioꝛ ipo:qꝛ eſt ab ipſo: ꝫ ꝯtingit conatū eſſe ſine operatiōe volūtatis: puta volitione vel nolitiōe.ꝯceſſo añcedēte nego ꝯñam/⁊

datur vnum ſimile/calor diſtinguit ab igne agẽte ſiue calefaciente/ ꝛ tamẽ non contingit ignẽ calefacere ſine calore. Similiter tenendo motum diſtingui a mobili/motus diſtinguit a graui deſcendẽte: ergo cõtingit graue deſcẽdere ſine motu. conſequẽtia non valet. eodẽ modo in propoſito/operatio interior diſtinguitur a conatu voluntatis (quia conatus voluntatis eſt voluntas agens)ergo cõtingit conatum eſſe(in ſenſu cõpoſito) operatione nõ exiſtẽte. conſequẽtia nõ valet/ immo eſt implicatio in terminis ꝙ ſit conatus volũtatis ſine actu quem producit/quia dicitur conatus inquãtum producit. Quãtum ad ſecundũ/ quando voluntas eſt actiuitatis vt octo/ꝛ conatur preciſe vt duo/ et habet reſiſtẽtiã vt tria reſpectu volitionis producende: dico ꝙ eſt implicatio ꝙ ſortes conet̃ producere actum interiorem vt duo ſolum/ſtante reſiſtentia illius vt tria/ qꝛ illa reſiſtentia vt tria impoſſibilitat volũtatem ne conetur preciſe vt duo: qꝛ ſi conaret̃ preciſe vt duo/conaretur libere ad malũ/ et nullũ actum malũ eliceret.

¶De peccato ex ignorãtia:paſſione: ꝛ certa malitia.
Capitulum vigeſimumſeptimum.

Alia peccatoꝝ diuiſio.

POnitur alia diuiſio peccatorũ. Nã aliqͦd fit ex ignorãtia:aliud ex paſſiõe:aliud ex certa malitia . Dicitur eſſe ex ignorãtia quãdo perpetratur poſita ignorantia alicuius circũſtãtie cuius quidẽ ignorãtie ſi haberetur ſciẽtia vel notitia oppoſita / illud peccatũ nõ perpetraretur:vt ſortes occidit patrem quẽ credit inimicũ/habet ignorãtiam alicuius circũſtãtie/puta ꝙ iſte ſit pater:et ſi haberet ſcientiã oppoſitã tali ignorãtie/ nullo modo ꝑpetraret illud homicidiũ. Peccatũ vero ex paſſione eſt illud qͦd perpetrat̃ propter incitatiuum vel inclinationẽ alicuius paſſiõis preuie et inſurgentis/quod alias.i.ſecluſa illa paſſione non ꝑpetraretur. Paſſio aliquãdo totaliter diminuit a culpa ꝛ pena:vtpote quando totaliter aufert vſum rationis/vt in furioſis ꝛ maniacis. [Arguit̃ ſic.tantũ impellit habitus ad ꝓſequẽdũ/quãtũ paſſio/ꝛ eque naturaliter:ergo ſi ꝓpter paſſionẽ excuſat̃ malitia peccati/etiã ꝓpter habitũ debet excuſari:ꝛ tamen actus ex habitu eſt peccatũ ex malitia: ergo pctm̃ ex malitia non eſt grauius peccato ex paſſiõe. Forte dices diſcrimẽ eſſe/qꝛ habit⁹ acq̃rit̃ ex ſua culpa:ſecus eſt de paſſione . Cõtra:ſtat paſſionẽ acqri ex culpa:ergo ſolutio nulla.] Aliud eſt pctm̃ ex malitia:ꝛ circa hoc qrit̃ ꝓ nũc:an ſit aliqͦd pctm̃ vel poſſit eſſe ex certa malitia/ ad iſtũ ſenſum ꝙ peccãs ferat̃ in actũ vel malã oꝑationẽ ſub ratiõe malitie/ꝛ ſub ratiõe peccatiuita ꝙ vult hoc facere qꝛ malũ: ꝛ vult hoc facere qꝛ pec-

Pctm̃ ex ignorãtia

Paſſio aliqñ diminuit a culpa ꝛ pẽa.

Additio.

Pctm̃ ex certa malitia.

catū. Clymeton ⁊ multi alij dicunt ꝙ aliquis pōt peccare ex certa malitia / ad iſtū ſenſum ꝙ poteſt ferri in obiectū et velle illud facere ſub iſta ratione qꝛ peccatum. ⁊ nitunt̄ hoc ſuadere multis rationibus: ꝑcipua tñ eſt iſta / qꝛ iſtud pctm̄ ꝗuis non poſſit a me apprehendi ſub rōne boni honeſti / pōt tñ apprehendi ſub rōne boni vtilis et delectabilis. Exemplū: poſſum apprehendere ꝙ ſi peccauero / rōne pcti ego ꝯſequar qđ eſt mihi vtile ⁊ delectabile / ergo tūc potero taliter ferri in illud obiectū ſub rōne peccati / puta volo facere qꝛ peccatū eſt. notū enī eſt ꝙ feror in potionē amarā ſub rōne amari / qꝛ talis amaritudo apprehenditur ſub ratione boni vtilis / qꝛ propter ſanitatē: ita ꝙ non ſolū volo potionē / ſed etiā potionē amarā. ergo ſilr̄ ſi formale peccati apprehēdam ſub ratione vtilis / puta ꝙ eſt mediū ad aliquod vtile / poterit tunc voluntas ferri in illud obiectū ſub ratione mali. ideo poteſt quis peccare ex certa malitia ad iſtū ſenſum ꝙ vult peccare qꝛ peccatū eſt. Ockā non faceret difficultatē / vt pꝫ ex fine ſecūdi eius / vbi cōcedit ꝙ volūtas pōt ferri in obiectū omnino apprehenſum ſub ratione mali. Et cum arguitur ꝙ bonū eſt obiectū volūtatis / vt cōmuniter dicit̄: dicit ꝙ bonū capitur trāſcendēter. Nihilominus iſti doctores concedētes ꝙ voluntas non pōt ferri in aliquod obiectū niſi ſub ratiōe boni: dicūt ꝙ poteſt ferri in peccatū ſub ratione peccati: qꝛ peccatū inꝗtum peccatū poteſt apprehendi ſub ratione vtilis. ideo poteſt quis ferri in peccatū ſub ratione peccati volēdo illud qꝛ eſt pctm̄. ⁊ iſte eſt vnus modus peccādi ex certa malitia. Cōſequenter dicūt cōmuniter doctores ꝙ eſt vnus alius modus peccandi ex certa malitia quādo peccatur nō ex ignorantia nec ex impulſu alicuius paſſionis: (imo ꝑuenit paſſio in peccādo) ſed ſolū ex quadā inclinatione aut naturali aut per cōſuetudinē acquiſita: vt ſit fortes habituatus ad furtū: nō habet paſſionē ad hoc / neqꝫ ignorantiā ꝙ hec res ſit aliena / nihilominus ex habitu capit illam rem. dicit ſanctus Tho. ꝙ hoc peccatū ꝓprie eſt ex certa malitia. ſed peccatum eſt ex maiori malitia qñ volūtas fert̄ in peccatū ſub rōne peccati. ⁊ iſto modo peccauerunt angeli: qꝛ non habebāt paſſiones impellentes ad peccandū neqꝫ ignorantiā. Circa primū membrum peccati ex certa malitia / eſt difficultas tenēdo ꝙ ſit poſſibile: an ſi aliqs vellet peccare venialiter ex certa malitia / an eſſet mortale / vt volens mētiri iocoſe qꝛ peccatū eſt? Et apparet ꝙ ſic / ꝑ auctoritatē Auguſt. Non eſt aliqđ veniale quin efficiat̄ mortale ſi placeat. ⁊ docto. precipue hoc exponūt ſi placeat ſub ratione pcti. nā ſi placeret veniale rōne recreationis / vel alio modo: non eſſet mortale.

Peccare ex certa malitia.

oppoſitum tamen arguitur ſic.mentiri iocoſe habet ſolū malitiā venialem:ergo ſi quis habeat complacentiam in illa malitia/ cū illa volitio nō habeat malitiam niſi ex obiecto:illud obiectū in tali mendacio quod eſt formale ſup quod fertur talis volitio:/ eſt ſolū veniale:ergo videtur ꝙ talis volitio ſit ſolū peccatum veniale. Quantum ad hoc dico ꝙ vtrūqꝫ poteſt probabiliter teneri.Unde Gerſon exponit auctoritatē Auguſti.dupliciter.nullum eſt veniale/ ſupple ex parte operis operātis/ qn ſi placeat/efficiat mortale.Secūdo ſic.nullū eſt veniale quin ſi placeat/ ſupple ſub ratiōe peccati/ efficiať mortale.ꝛ tenet Roditon ꝙ ſi quis feratur in peccatū ſub ratiōe peccati/ꝙ eſt mortale: et quicunqꝫ fertur in quodcunqꝫ obiectū ſub illa ratione quia tranſgreſſiuū legis dei/aut quia dei offenſiuū(quod idem eſt)oīs talis volitio eſt mortalis/ et ſic omē peccatū ex certa malitia ſecūdum primā acceptionē eſſet mortale. Ad argumentū prius factum/ volitio eſt precise mala ex obiecto: ſed obiectum ſuper quod fertur/habet ſolum malitiam venialem/ vt velle mentiri iocoſe quia venialiter offenſiuum dei:ergo talisvolitio eſt ſolū malavenialiter. Dico ꝙ act⁹ ex obiecto formali hꝫ malitiā mortalem: ꝛ licet illi obiecto formali inſit ſolū malitiavenialis/ tamē quicunqꝫ fertur ſecundū illam rationē / peccat mortaliť: non ꝙ ratio formalis ſit i ſe mortalis/ſed qꝛ ſub pena peccati mortalis eſt diſproportionata actui veniali:vt ſi forti ſit prohibitū ambulare ſub pena peti mortalis: tale obiectū continet malitiam mortalem ſolum ratione prohibitiōis.Similiter dico/quicunqꝫ fertur in obiectū ſub ratione offenſiui dei ſiue venialis ſiue mortalis/peccat mortaliter etiam ex obiecto. Alij dicūt etiā probabiliter ꝙ ſolū peccat venialiter/ſicut poſſetvelle tēporaliter carere beatitudine/ꝛ ſolū peccat venialiter.poſſet ſimilitervelle qđ eſt demeritoriū talis pene ſolum venialiter. ſed prim⁹ modus dicēdi apparet mihi probabilior/ſcilicet ꝙ quicunqꝫ fertur in obiectū ſub tali ratiōe quia dei offenſiuum/ peccat mortaliť.ꝛ ſic patet qđ ſit peccare ex malitia/ex ignorantia/vel paſſione:ꝛ quomodo dupliciter peccať ex malitia:id eſt ex habitu ſine impulſu paſſiōis aut ignorantia agendorum.Nam habitus vocatur malitia : et iſto modo peccare ex malitia contingit frequenter/ ꝛ eſt peccatum in ſpiritumſanctum/de quo in ſequenti capitulo.

¶De peccato in ſpiritumſanctum/ꝛ ſpeciebus eius.

Capitulum vigeſimumoctauum.

Sex ſpẽs pctĩ in ſpiritũſctm.

Videndum eſt de alia diuiſiõe peccati in ſpiritũſanctũ: et cõmuniter a doc. aſſignantꝛ ſex ſpecies: ſcʒ deſpatio/ pſumptio / impugnatio veritatis agnite/ inuidentia fraterne gratie/ ipenitẽtia/ et obſtinatio. Queritꝛ an ſit peccatũ in ſpiritũſanctũ quod non ſit in patrem et filium? arguitur ꝙ nõ: quia offenditur quelibet perſonarum tali peccato. Oppoſitum arguitur ex ſcriptura/ dicitꝛ ꝙ peccatum in patrem et filium remittitur/ ſed peccatũ in ſpiritũſanctũ non remittitur. ⁊ ſupponitur ꝙ quelibet ꝑſonarũ in diuinis eſt ſpirituſſanct⁹/ ſtãdo i rigoꝛe terminoꝝ: qꝛ ꝗlibet eſt ſpirit⁹: et nulla ẽ coꝛpoꝛea. igitꝛ cũ ꝗlibet ſit ſctiſſima: quelibet eſt ſpirituſſanctus. nihilominus attribuitur ſpirituſſanctus vni perſonarũ/ ſcilicet tertie per attributionẽ. Supponitur ſecundo ꝙ ſecũdum diuerſitatẽ doc. etiã ſanctoꝝ ponitꝛ triplex imaginatio de peccato in ſpiritũſanctũ. Piero. ſimiliter ⁊ Chryſo. illud peccatũ in ſcriptura vocãt in ſpiritũſanctum quod eſt blaſphemia in ipſam diuinitatẽ. Pꝛo cui⁹ declaratiõe notãdũ ꝙ Chriſtus aliqua exercuit ſecundũ humanitatẽ/ aliqua vero ſecundum diuinitatẽ. Secundũ humanitatẽ comedit ⁊ bibit/ ambulauit/ cõuerſatus eſt cũ peccatoꝛibus: ſecũdũ vero diuinitatẽ fecit miracula/ ſanauit lepꝛoſos / cecos illuminauit/ moꝛtuos ſuſcitauit ⁊c. iudei autẽ blaſphemauerunt eũ ſecũdum ea que operabatꝛ ſm humanitatẽ/ qñ dicebant eum voꝛacẽ/ ⁊ vini potatoꝛem. ⁊ talis blaſphemia vocatur peccatũ in filium hominis. Aliquando vero commiſerunt blaſphemiã ſecundum ea que operabatur Chriſtus ſecundũ diuinitatẽ/ quãdo ſcʒ dicebãt ꝙ in pꝛincipe demonioꝝ eijciebat demonia: ⁊ illã blaſphemiã vocant peccatũ in ſpiritumſanctum. ⁊ ſecũdũ iſtũ modũ loquẽdi de peccato in ſpiritũſanctũ/ ſpirituſſanctus accipitꝛ vt cõuenit cuilibet perſonarũ ĩ diuinis. ⁊ illud peccatũ dicitur in ſpiritũſanctũ / qꝺ eſt blaſphemia ſecũdum aliquid qꝺ cõuenit diuinitati qꝺ eſt ꝓpꝛiũ ſoli diuinitati: nã eijcere demonia/ eſt ꝓpꝛiũ ſoli diuinitati. ⁊ ſic loquuti ſunt illi docto. de peccato in ſpiritũſanctũ. ⁊ iſto modo capiendo/ aliqꝺ peccatũ in ſpiritũſanctũ põt cõmitti ex infirmitate aut ex ignoꝛãtia: ⁊ ſic nõ omne peccatũ in ſpiritũſanctũ eſt ex certa malitia. nã potuit ſtare ꝙ aliq̃ rudes ⁊ ſimplices blaſphemauerũt xp̄m ſcḋm id qꝺ erat ꝓpꝛiũ ſoli diuinitati/ ex ignoꝛãtia. ⁊ ſic nõ omne ẽ ex malitia. Alitꝛ capiunt alij doc. peccatũ in ſpiritũſanctũ. Sunt eñ tres ꝑſone ĩ diuinis q̃ ſic ſe hñt ꝙ aliqua attribuuntꝛ vni/ ⁊ nõ alteri: ⁊ ediuerſo: vt patri foꝛtitudo ⁊ potẽtia/ filio ſapiẽtia/ ſpirituiſctõ bonitas. ⁊ pctm̃ ꝯmiſſũ ꝯtra id qꝺ patri attri-

Uide ſco. xliij. diſti. ſcdi. q. j.

Pctm̃ in ſpm̃ ſctm̃ capitꝛ dupliciter.

bulꝛ/dicitur in patrē per attributionē: puta pctm̄ cōmiſſum ex impotētia: ⁊ peccatū cōmiſſum ex ignorātia/ dicitur in filium: ⁊ ex certa malitia/ in ſpiritūſanctū. ⁊ ſic patet ꝙ dupliciter ꝯmittitur pctm̄ in ſpiritūſctm̄. primo modo blaſphemādo contra id qđ eſt ꝓpriū ſoli diuinitati. ⁊ tūc ſpiritusſanct⁹ capitur vt eſt cōmune tribus ꝑſonis. Scđo modo qñ cōmittitur contra attributū ſpiritui ſancto/ puta ex malitia. Alio modo accepit Auguſt. ſolū ꝓ finali impenitentia: q2 eſt cōtra remiſſionem peccatorū/ que attribuitur ſpiritui ſancto: ſicut infuſio gratie: nam diffuſa eſt gratia in cordibus noſtris per ſpm̄ſanctū. ideo finalis impenitētia vocatur in ſpiritūſanctū ƀз Augu. iſto modo capiendo/ peccatū. ſ. cōtinuatū vſq; ad mortē: ita ꝙ peccatū in ſpiritūſanctum eſt ſolūmodo circūſtātia peccati ī quo q̄s perſeuerat vſq; ad mortē incluſiue. Et apud iſtos ponētes ſex ſpecies pctī in ſpm̄ſanctū/ vt eſt Tho. Duran. et fere omnes/ peccatū per qđ ex contēptu remouetur illud qđ conducit ad deſiſtendū a pctō/ ⁊ ad non peccandū/ vel qđ eſt ordinatū ad remiſſionē pctī: vocatur in ſpiritūſanctū. Unde ex parte dei aſſignātur duo: quia ex parte dei prouocamur ad non peccandū/ ⁊ ad deſiſtēdū a peccato/ ex ꝓmiſſione bonorū per ſpem/ ⁊ terrore penaꝝ que debēt inſligi ꝓ pctīs. ideo illud peccatū qđ de directo aufert ſpem/ ſicut eſt deſperatio/ dicitur in ſpiritūſanctū: ⁊ illud qđ aufert timorem/ ſicut preſumptio/ dicitur in ſpiritūſanctū. per illa duo. ſ. deſperationē ⁊ preſumptionē/ aufertur ſpes ꝓmioꝝ/ ⁊ timor penaꝝ. Similiter ex parte noſtri duo ſunt que retrahūt a pctō. ſ. veritas agnita/ ⁊ gratia incitans ⁊ mouens ad non peccādū. impugnatio igitur veritatis agnite que aufert ipſam veritatē ꝗtū eſt ex ſe/ eſt peccatū in ſpiritūſanctū: ſicut inuidētia fraterne gratie. illa eni duo ordinantur de per ſe vt iuuent ad non peccandū: ideo oppoſita dicuntur in ſpiritū ſanctū. Ex parte autem peccati duo ſunt que poſſunt retrahere a peccato. Primū/ vilitas peccati. ſecundū/ breuitas illius delectationis peccati. contra primū eſt impenitentia: et capitur impenitētia nō ſolū priuatiue/ ſed etiā poſitiue pro volitione non penitēdi/ vel volitione peccandi. cōtra ſecundū eſt obſtinatio que firmat nos in peccato Ad penitentiā duo requiruntur. Primū eſt deteſtatio peccati. contra illud eſt nolle penitere. Secundū eſt ꝓpoſitū non peccandi in futurū. contra illud eſt obſtinatio. Secūdum docto. in gloſ. ſuper Mattheum/ penitentia ex duobus oritur: ex timore/ et ſpe. penitentia vt ſit vera/ requirit cognitionem veritatis/ et gratiam. nam non eſt contritio ſine gratia. Jlla peccata que de directo ⁊ per ſe auferunt illa ſex que neceſſario requiruntur vel tanꝙ cauſe

Ad penitētiā duo requiruntur.

vel tanq̄ cognitiones: vel tanq̄ de eſſentia penitentie: vo cantur in ſpiritūſanctum. Ideo iſto modo capiendo dicit peccatum in ſpiritumſanctum per quod aufertur aliquid quod eſt neceſſarium ad penitentiam vel tanq̄ cauſa/ vel tanq̄ concomitās/ vel tanq̄ de eſſentia penitētie. Et dicitur hoc peccatū qd̄ fit ex certa malitia/ irremiſſibile: quia nō habet in ſe cauſam excuſantē: ſicut peccatū ex ignorātia vel paſſione commiſſum. vnde angeli ex ꝓpria malitia peccauerunt ſine ignorātia aut impulſu: ſꝫ primi parētes ex tētatione: ideo peccatū eorū habuit aliquo modo cauſam excuſantem. Dicitur ergo peccatū in ſpiritumſanctū irremiſſibile: qꝛ nō habet in ſe cauſam vnde debeat remitti. Dicitur etiam alio modo irremiſſibile: qꝛ cōmuniter eſt ex habitu: ⁊ habituati difficulter penitēt. qui vero peccāt ex ignorantia/ ſuperueniēte cognitione: vel qui ex paſſione/ recedente ea penitēt. ſed qui ex ꝓpria electione/ abſq̄ impulſu paſſionis/ et ignorantia: recedēte actu adhuc nō penitent. dicitur ergo irremiſſibile: quia difficulter ⁊ raro agitur penitētia de illo peccato ex certa malitia ⁊ electione commiſſo. Si capiat pctm̄ in ſpiritūſanctū ſicut capit Auguſtin⁹: tūc finalis impenitētia dicitur ſimpliciter irremiſſibilis: qꝛ nō pōt remitti de lege. Breuiter dico duo. Primū/ quodlibet peccatū in ſpiritumſanctum pōt remitti: ⁊ quodlibet peccatum poteſt eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum: qꝛ de quolibet ante mortem poteſt agi penitentia. Dico ſecūdo ꝙ de lege poſita implicat aliq̄d eſſe peccatum in ſpiritumſanctum/ ⁊ ꝙ remittatur: qꝛ bene ſequitur: remittitur: ergo nō erit finalis impenitentia/ qꝛ nō poteſt remitti de lege ſine penitētia. et dicitur irremiſſibile/ qꝛ non ſtat ꝙ ſit in ſpiritūſanctum/ et ꝙ remittatur. Utrū nolle penitere de peccato veniali/ ⁊ eſſe obſtinatum in veniali/ ſit peccatū in ſpiritūſanctum? Dico ꝙ iſta difficultas ſtat ad nomē. Si requiratur ad hoc ꝙ ſit peccatum in ſpiritumſanctum/ ꝙ ſit mortale: tunc illa non ſunt peccata in ſpiritumſanctum/ cum ſint venialia.

¶ De punitione peccatorum. Ca. xxix.

POſitis peccatoꝝ diuiſionibus/ finaliter reſtat videre de punitiōe peccatoꝝ: et primo an de⁹ ſemper puniat quecunq̄ peccata citra condignū: ⁊ an ſit eadem ꝓportio penarum qualis eſt ꝓportio culparū. Et iſte ſunt due precipue difficultates in hac materia. Quātū ad pͥmū eſt apparentia ꝙ non: ⁊ arguitur primo ſic. aliq̄n pena eſt peior q̄ culpa ſit mala: ergo deus nō punit citra ꝯdignū/ immo ſupra cōdignū. antecedens patet: pena damni quā habent paruuli/ eſt carētia beatitudinis debite ineſſe: ſꝫ illa

eſt peior ꝙ carētia iuſtitie originalis debite ineſſe: q2 beatitudo eſt melior ꝙ iuſtitia originalis. ergo etiam carētia ſeu priuatio beatitudinis eſt peior ꝙ priuatio iuſtitie originalis. conſequētia tenet: q2 vt in pluribus/ ſuppoſito debito/ priuatio melioris habitus eſt peior ꝙ priuatio habitus minus boni: ergo videtur ꝙ paruuli decedētes cū originali/ ſupra condignū puniātur. Quātū ad ſecundā difficultatē/ vz an ſit eadem ꝓportio penarum ⁊ culparum/ apparet ꝙ non: ⁊ capio duos. ſ. ſorte ⁊ platonem. ſortes decedit in duob⁹ peccatis. ſ. in originali/ ⁊ mortali. ſ. ſimplici fornicatione: et plato decedit preciſe in vno mortali. ſ. ſimplici fornicatiōe eque graui cū fornicatione ſortis. iſto caſu ſortes decedit in plurib⁹ peccatis ꝙ plato: ⁊ vnū iſtoꝝ peccatorum eſt eque graue ſicut peccatum platōis: et tñ ſortes non plus punitur ꝙ plato. ꝑtz/ ſortes non plus punitur ꝙ plato pena dāni/ immo equaliter: neq3 plus punit̄ ꝙ plato pena ſenſus (que pena ſenſus ſolū mortali correſpōdet) ergo ſimpliciter ſortes non plus punit̄ ꝙ puniatur plato. ergo non oportet ꝙ ſecundum proportionē peccatoꝝ in quibus decedunt aliqui duo/ ſit ꝓportio penarum quib⁹ puniuntur. ¶ Pro ſolutione iſtarū difficultatum notandum ꝙ in peccato actuali tria ſunt conſiderāda. Primū eſt ipſum peccatū quo actualiter peccat̄/ ſiue ipē actus peccati. ſecundū eſt indignitas ad beatitudinem: ⁊ dignitas ad penam aliquā/ ſeu obligatio ſeu reatꝰ/ quod idem eſt/ qui reatus conſequit̄ ipſum peccatum/ ⁊ remanet in peccatore tranſeunte actu peccati. Tertiū eſt ipſa pena q̄ poſtea infligitur ratione peccati precedētis/ etiā poſterior ad minus natura ipſo reatu. ⁊ inter iſta eſt ordo talis ꝙ primum eſt peius ꝙ ſcōm: videlicet actus peccati vel peccatū ſiue omiſſio ſiue cōmiſſio eſt peius ꝙ indignitas ad vitam eternam/ ⁊ ꝙ dignitas ad penā ſiue ſenſus ſiue dāni qua efficitur dignus. ⁊ illud ſecundū eſt pena primi: immo primū eſt etiam pena ſuipſius. patet/ quia primum/ ſc3 peccatū habet quandam malitiam in ſe/ ſecluſa etiam malitia reatus: ita ꝙ ſi ex illo actuali peccato (quod eſt poſſibile) non ſequeretur talis reatus: adhuc illud primum eſſet malum in ſe/ et fugibile. ⁊ ſecundum. ſ. reatus ad eternā penā/ vel indignitas glorie future ſequit̄ et oritur ꝑciſe ex malitia act⁹. ergo illud primū. ſ. malitia actualis peccati/ eſt fugibilius ꝙ ſecundū. i. reatus ad penā eternam. queadmodū enī notitia premiſſaꝝ eſt perfectior ꝙ notitia ꝯcluſionis: ita illud primū ad qđ ſequitur aliud: eſt peius ⁊ fugibilius ꝙ ſecundū. ¶ Ultra eſt notandū ꝙ illud ſecūdū eſt pena. Unde duplex eſt pena. ſ. pena dāni/ ⁊ pena ſēſus in actuali pctō. preterea duplex eſt pena. ſ. cōtracta: et inflicta. pe=

In pctō actuali tria ſunt conſideranda.

Pena eſt duplex.

Pena inflicta. Pena cõtracta.

na inflicta eſt illa quã deus infligit vel p ſe/vel mediantibus demonib⁹ ⁊ cauſis ſecũdis: vt pena ſenſus quã patiũtur damnati. Sed pena cõtracta ſeu derelicta ſeu pmiſſa (quod idem eſt) eſt illud quod ſequitur ,pter ablationẽ auxilij dei ſpecialis/ſeu ,pter derelictionẽ vel pmiſſionẽ a deo factã. Nam ratione peccati pcedentis deus aufert ſuum auxilium ſpeciale a creatura/ ⁊ permittit illã agere quicquid vult cõtra rectã rationem: ⁊ illud peccatũ perpetratũ ratione ablationis auxilij ſpecialis vel derelictionis/ſeu illud bonũ quod nõ agit quod alias ageret/ vocatur pena cõtracta ſeu derelicta ſeu permiſſa/ vt fortes cadens in mortale/ habet penã inflictam: ⁊ cum hoc de⁹ eũ derelinquit nõ ipſum adiuuando: ⁊ permittit eũ exire in malas operatiões: puta in odiũ ſui: in murmurationẽ ɔtra deũ: in eſtimationẽ ꝙ iniuſte punit: ⁊ nihil boni agit. omiſſio illoꝝ bonoꝝ/ ⁊ comiſſio illoꝝ maloꝝ eſt ſibi mala: ⁊ actus ſunt pene ɔtracte/ ⁊ nõ inflicte a deo. Cũ ergo queritur/ vtrũ aliqs puniat ſemper citra ɔdignũ: dico primo ꝙ pena inflicta ſemper punit quis citra cõdignũ: immo non poſſet deus de ſua potẽtia punire pctm ad cõdignũ pena inflicta. Patet: de⁹ nõ poteſt facere ꝙ pena iflicta ſit peccatũ/ ⁊ malum culpe: ſed ſolum malũ penale. ſed ſic eſt ꝙ quocunqꝫ malo pene inflicte quodcũqꝫ malũ culpe eſt in infinitũ peius ⁊ fugibilius. ergo deus non poteſt facere ꝙ pena inflicta puniatur ad condignũ: immo in infinitũ minus citra condignũ. nam implicat contradictionem ꝙ ſit pena inflicta/ ⁊ ſit peccatũ: immo de neceſſitate ſi eſt iflicta/ eſt tãtum pena. ſꝫ implicat cõtradictionẽ ꝙ iter duo ſit equalitas/ ⁊ ꝙ vnũ ſit culpa/ ⁊ aliud pena: imo quicũqꝫ grad⁹ culpe eſt in infinitũ peior ꝙ͂ infinita pena/ ſicut qlibet gradus albedinis eſt in infinitũ perfectior infinita nigredine. ſed inter actũ peccati/ et illo quod eſt ſolũ penale/ nulla eſt ,pportio: immo vnũ excedit aliud improportionabiliter: ideo non põt fieri ꝙ inter illa ſit equalitas. igit. Sed difficultas eſt vtrũ ſit aliqua pena pmiſſa/ derelicta vel contracta/ aliquando ita fugibilis ſicut peccatũ cui⁹ eſt pena? Dico ꝙ ſic: ⁊ deus nõ eſt auctor talis pene: ſꝫ ille qui peccat. ideo non eſt incõueniens peccatorẽ ,pter demeritũ minoris peccati cadere in maius peccatum: ⁊ per conſequens non eſt incõueniẽs ꝙ pena cõtracta excedat illud peccatũ cuius eſt pena. immo Diony. in fine quarti dicit ꝙ damnati grauı⁹ peccãt in inferno ꝙ͂ fecerũt ĩ via. nec eſt inconueniẽs ꝙ͂tum ad penam contractã/ ꝙ illa ſit peior ꝙ͂ culpa. Cum ergo querit an puniatur citra condignũ/ dico ꝙ ſic pena inflicta: ſꝫ pena cõtracta aut pmiſſa non eſt inconueniẽs ꝙ puniatur ad cõdignũ/ immo ſupra

Quo intelligitur punitio citra cõdignum.

cõdignũ:ita ꝙ aliqua pena eiꝰ ſit fugibilioꝛ ꝙ̃ fuerit peccatũ ꝑcedens.ſed pena inflicta ſemper eſt minoꝛ ꝙ̃ fuerit culpa.nã quicquid nõ eſt culpa: ꝙ̃tũcunqȝ fuerit penale/ eſt in infinitũ minus ꝙ̃ quecunqȝ culpa quãtũcũqȝ ꝑua.

Regula.

hoc eſt/ſi tota latitudo pene poneret̃ ex vna parte:⁊ tota latitudo culpe ex altera:tunc dico ꝙ minimꝰ gradꝰ culpe in infinitũ excedit totã latitudinẽ pene/⁊ eſt in infinitũ fugibilioꝛ ꝙ̃ tota latitudo pene inflicte:ideo non põt culpa ꝙ̃tũ ad penam inflictam ad condignũ puniri: ⁊ ſic neceſſario ſemper punitur citra condignũ. Sed contra hoc arguit̃ ſic/ſit ſoꝛtes ꝗ peccato aliꝗ peccauit.ꝓ tali peccato duplici pena punit̃.ſ.pena damni/⁊ pena ſenſus.Nam pena damni qua punit̃/eſt carentia beatitudinis:⁊ illa ẽ ſoꝛti peioꝛ ꝙ̃ ſua culpa.ergo punit̃ ꝓ ſua culpa ſupꝛa cõdignum.cõſequẽtia eſt certa.patet antecedẽs: aliquis actꝰ in hac via elicitus eſt eque bonꝰ ĩ ſuo genere ſicut ipſa culpa eſt mala in ſuo genere:quia poteſt elici actus ꝯtrarius cum tanto conatu ſicut elicit̃ culpa.ſꝫ ſic eſt ꝙ beatitudo quocũqȝ actu bono in hac vita elicito eſt melioꝛ : ergo eiꝰ carẽtia erit peioꝛ ꝙ̃ ſit iſte actꝰ malꝰ in hac vita elicitꝰ.vel ſic/ſtat actũ eſſe ita bonũ in genere bonitatis ſicut culpa eſt mala in genere malitie.ſed beatitudo ẽ melioꝛ eliciẽti actũ ꝙ̃ ſit ei actus bonus:ergo etiam carentia illius beatitudinis erit peioꝛ iſti ꝙ̃ ſit ſua culpa quã ꝯmittit in hac vita.Exẽplũ.ſit ſoꝛtes qui ꝓ hac hoꝛa tenet̃ diligere platonem.ipſe nõ diligit. beatitudo quam haberet pꝛo actu dilectionis/ eſſet ei melioꝛ ꝙ̃ actꝰ dilectionis quo dilexiſſet platonem: ergo carentia dilectionis platonis que eſt ei culpa/ eſt minoꝛ ꝙ̃ carẽtia viſionis dei ꝗ eſt beatitudo: ⁊ per cõſequens punitur ſupꝛa cõdignum. Pro ſolutione iam dictũ eſt/⁊ dico iterum ꝙ nunꝗ̃ aliqua pena ſenſus eſt ita fugibilis ſicut quecunqȝ culpa quãtũcunqȝ parua. Secundo dico ꝙ nunꝗ̃ pena damni que nõ eſt culpa/eſt eque mala ſicut culpa. Unde ſtat aliquã priuationem eſſe culpam in damnato:ſed nunꝗ̃ pura pena eſt ita fugibilis quãtũcunqȝ magna/ſicut minima culpa.Et ad argumentum/ſoꝛtes ꝓ carentia dilectionis platonis punietur carentia viſionis diuine/que erit ſibi peioꝛ ꝙ̃ culpa:nego:qꝛ carentia beatitudinis nunꝗ̃ eſt culpa. ⁊ ad ꝓbationem: beatitudo foꝛet ſoꝛti melioꝛ ꝙ̃ dilectio platonis:ergo carẽtia beatitudinis eſt ſoꝛti peioꝛ ꝙ̃ carentia dilectionis platonis:concedo antecedens:⁊ diſtinguo cõſequens : vel ſi ille due carentie conſiderentur ſolum per modum carentie:⁊ iſto modo nulla illarũ eſt culpa:ſꝫ ſolũ pena.ſꝫ ſi vna iſtaꝝ ꝯſideret̃ in rõne culpe inꝗ̃tũ eſt carẽtia debiti ineẽ: dico ꝙ illa ẽ peioꝛ ꝗ eſt carẽtia minoꝛis boni.ſ.carẽtia dile

Pena ſenſus maxima nõ eſt ita fugibilis ſicut minima culpa.

An vnus plꝰ puniat pena dãni ꝙ̃ alter.

ctionis platonis in ſoꝛte in caſu poſito:licet ſit carẽtia mi
noꝛis boni reſpectu carentie beatitudinis.ſꝫ qꝛ illa eſt ca=
rentia alicuꝰ debiti ad quod debitũ ille qui caret/obliga
tur ſub pena peccati:⁊ carentia beatitudinis nõ eſt huiuſ
modi carentia ſecundũ ꝙ conſideraṫ ſub ratione debiti:
ideo alia carentia q̃ eſt ſub ratione debiti/ eſt culpa:⁊ per
conſequens peioꝛ: ſed incͣtum carẽtia/eſt minꝰ mala/qꝛ
minoꝛis boni ẽ carẽtia ꝙ̃ carẽtia btitudīs:⁊ inq̃tũ culpa/
puniṫ:⁊ per cõſequẽs habetur ſemꝑ ꝙ pena inflicta ẽ mi=
noꝛ:nec̄ tãtũ fugibilis ſicut culpa.Quãtũ ad aliud/ vtrũ
videlicet deus ſemper ſeruet eandẽ pꝛopoꝛtionem pena=
rum quãta eſt culparũ:Difficultas huius queſiti eſt de pe
na damni:vtrũ vnus plus puniatur pena damni ꝙ̃ alter.
Hoc conceſſo/ penes q̃d attenditur maioꝛitas pene dãni
in vno/⁊ in altero : vel penes maioꝛẽ gloꝛiã ad quã erant
oꝛdinati/vel penes culpã?Eſt apparentia ꝙ ſit maioꝛ pe=
na damni in vno ꝙ̃ in altero.nã paruuli non tantũ puniũ
tur pena dãni/ſicut adulti:ergo ẽ maioꝛ in vno ꝙ̃ in alte=
ro.Ptꝫ antecedens : p̄cipua pars dãnationis/ ⁊ pꝛecipua
pena eſt pena dãni:⁊ pena damni ẽ fugibilioꝛ ꝙ̃ pena ſen
ſus.ergo illi qui damnãtur ex culpis ꝓpꝛijs/plus puniunṫ
pena damni ꝙ̃ decedentes paruuli in ſolo oꝛiginali.Quã
tũ ad hoc dico ꝙ vna pena dãni eſt peioꝛ in vno.ꝙ̃ in alio.
Secundo dico ꝙ peioꝛitas illius pene dãni non eſt atten
denda penes p̄miũ quo alias fuit aliquis dignꝰ qui puni=
tur. Pꝛimũ ꝓbatum eſt de paruulis. Secũdum patet/ qꝛ
p̄uatio beatitudinis in illo qui fuit dignꝰ maioꝛi p̄mio/ nõ
eſt peioꝛ ꝙ̃ in illo q̃ fuit dignꝰ minoꝛi.patet.gẽtiles ⁊ par=
uuli nunꝙ̃ fuerũt digni beatitudīe:ergo malitia pene dã
ni nõ eſt attendenda penes bonitatẽ p̄mij quo alias fue=
runt digni.Exemplũ/ſit ſoꝛtes qui fuit in gratia maioꝛi in
duplo ꝙ̃ plato/ nihilominꝰ cadit a gratia ⁊ dignitate pꝛe=
mij ꝓ ſimplicẽ foꝛnicationẽ/⁊ plato per adulteriũ.non eſt
dicẽdũ ꝙ ſoꝛtes puniatur plus pena damni ꝙ̃ plato: quia
alias plus puniretur ꝓ minoꝛi culpa ꝙ̃ aliꝰ ꝓ maioꝛi:⁊ ta=
men argumẽtũ cõcluderet hoc efficaciter/ſi illa pena dã
ni eſſet attendenda penes maiꝰ pꝛemiũ quo alias fuit di=
gnus qui puniṫ.Dico tertio cũ Diony.ꝙ malitia illius pe=
ne eſt attendenda penes cauſam ratiõe cuiꝰ eſt inflicta il
la pena vel carentia:hoc eſt dictu:ſi alicui infligaṫ ꝓpter
maioꝛẽ culpã/infligitur ei maioꝛ:⁊ eſt ei peioꝛ ꝙ̃ illi cui in
fligiṫ ꝓ minoꝛi culpa. Pena enī dicit oꝛdinationẽ ad cul=
pam.Nã pꝛiuatio beatitudinis nõ eſt mihi pena:quia nõ
pꝛiuoꝛ ꝓpter culpã. Similiter ſi deus creaſſet hominẽ in
puris naturalibus:⁊ nõ cõferret illi ſuã beatitudinem ſeu
viſionẽ claram:nõ eſſet illi pena talis pꝛiuatio:quia pena

dicit reſpectum ad culpam: ita ꝙ priuatio non eſt pena niſi propter culpam precedentem. ⁊ inde in paruulis illa priuatio beatitudinis eſt pena ipſis propter culpam precedentem. Unde quando illa eſt propter maiorem culpã/ eſt maior pena: et ſi propter maiorem culpã in duplo/ erit peior in duplo: vt ſortes decedit in peccato duplo ad peccatum platonis: tunc priuatio beatitudinis eſt ſorti ī duplo peior ꝙ platoni. Reſolutorie habetur ꝙ pena damni dicitur maior vel minor vel equalis ex cauſa propter quã infligitur: ⁊ non ex debito ad maiorem vel minorem gloriam. [Eodem modo. dicendum eſt de peccato omiſſionis ꝙ meſurat penes cauſam ex qua oritur: ſcȝ penes obligationem. ſed queſtio eſt tunc vnde oritur maioritas culpe. dicitur ꝙ ex multis/ ex obiecto/ ex intenſione/ ex circunſtantijs. ſed queſtio eſt de odio dei et partibus eius.] Et iſta pauca ſufficiant circa materias pretactas in generali tam virtutum ꝙ vitiorum.

¶ Moralium acutiſſimi doctoris theologi Magiſtri Jacobi Almain Finis: cum additionibus eiuſdem/ ⁊ Dauid cranſton non antehac impreſſis/ neqȝ in alijs appoſitis.

¶ Queſtio in veſperijs habitā.

POſt ingenioſam q̄ſtio-
nis deciſionē magiſtroꝝ noſtroꝝ
expectatiuā/ necnō oꝛnatā preſtā-
tiſſimi magiſtri noſtri terminoꝝ in
terpretꝭ expoſitionē/ mihi incūbit
ad q̄ſtionē ꝑpoſitā ꝑ virib⁹ rñdere.
Preſuppoſitis igit̄ ꝓteſtationib⁹ ꝑ
me alias factis/ pono tres conclu-
ſiones. ¶ Pꝛima.
DOminiū naturale homini cō-
ueniens ex dono dei/ ſimpliciter eſt inabdicabile q̄tū ad
cuncta/ ſiłr ꝛ q̄tū ad certā ſpeciē cibi ꝛ potus in om̄i euē-
tu: cui poſt pctm̄/ ꝯueniēs fuit ſupaddere dñium ciuile ꝓ-
pꝛietatis/ ſiłr ꝛ iuriſdictionis: quo fungentes/ executionē
gladij materialis habēt: a quo eccłiaſtici iure diuino mi-
nime eximunt̄. ¶ Pꝛima hui⁹ cōcluſionis pars eſt ꝙ dñiū
naturale hoībus cōpetit ex dono dei. Pro cuius ꝓbatione
Dñiū na- ſupponit̄ ꝙ dñium naturale eſt facultas ſeu ptās ꝓpiqua
turale. aſſumēdi res inferioꝛes ad ſui ſuſtētationē ſm̄ dictamen
legis naturalis. Lege eni naturali quilibet tenet̄ ſe cōſer-
uare in eſſe. Ex qua obligatiōe in quolibet oꝛitur ptās res
inferioꝛes ſumēdi in vſum ad ſui conſeruationē: que ptās
dñium naturale vocat̄/ cuius titulus eſt neceſſitas. de quo
dñio dicit̄: In neceſſitate oīa ſūt cōīa. Iſtud dñium quoſ-
cūq dños ſimul cōpatitur. Ad iſtud dñium apud quoſdā
pertinet ptās alterū inuadentē occidēdi/ ſeruato mode-
ramine inculpate tutele. Huic dñio nullū ius humanū de
rogare pōt/ cū iure īferioꝛi nō abroget̄ ius ſupius. Ex iſtis
ſequunt̄ aliq̄ coꝛollaria. Pꝛimū eſt. Nō obſtāte quacūq ap
pꝛopꝛiatiōe facta ſoꝛti ꝑ ius poſitiuū/ ſi illa res ſit neceſſa
ria ad ꝯſuationē ſoꝛtꝭ ſiłr ꝛ platonis/ ꝛ plato eā pꝛi⁹ occu-
pauerit: licite pōt eavti/ qꝛ ſecluſa appꝛopꝛiatiōe facta ſoꝛ
ti ꝑ ius poſitiuū/ plato ad hoc fuiſſet obligat⁹ iure nature.
nec eſtimo ꝓbabile q̄d dicit armachan⁹ ꝙ fuiſſet obligat⁹
dare dimidiū ſoꝛti/ q̄uis ſeq̄ret̄ vtriuſq moꝛs. Sꝫ ius poſi
tiuū ꝑ q̄d facta ē appꝛopꝛiatio ſoꝛti/ iuri naturali nō dero-
gat: igit̄. Et huius ſententie eſt Petrus de palude diſt. xv.
quarti/ vbi dicit: Melioꝛ eſt conditio poſſidentis. oppoſite
Sco. in diſtinc. eadē. Scdm coꝛollariū cōtra armachanū.
Iſtud dñium non fundat̄ in charitate. Abſurdū eni foret
dicere quēlibet vtentē cibo ꝛ potu in ſubleuationē ſue ne
ceſſitatis/ nouū incurrere crimē: al's tāta requireret̄ ꝓba-
tio ad ſumēdū potū aut cibū coꝛpoꝛalē ſicut ad ſumendū

corpus venerabile xpi. Tertiũ corollariũ. Nõ põt aliquis ꝑ ſentẽtiã cuiuſcũq iudicis ob quãcũq culpã hoc dñio priuari ita q ei ſubminiſtrato cibo et potu nõ foret licitũ ad ſui ꝯſeruationẽ vti. Iſtõ corollariũ eſt de mẽte. S. Tho. ij.ij.q.lxix.art. vltimo in ſolutiõe ſcdi argumẽti: vbi ſic dicit: Nullꝰ ita ꝯdẽnat q inferat ſibi mortẽ/ ſꝫ q ipſe patiat: ꝛ iõ non tenet facere illud vñ mors ſequat. ꝛ ſtatim ſubiũgit: ſic etiã ſi aliqs ſit ꝯdẽnatꝰ vt fame pereat/ nõ peccat ſi cibũ ſibi occulte ſubminiſtratũ ſumat: qꝛ nõ ſumere eẽt ſeipm occidere. Quartũ corollariũ. Cõtra ius naturale facit hñs ſuperfluũ reſpectu nature/ lꝫ nõ reſpectu ſtatꝰ/ nõ cõicans alteri quẽ cognoſcit pati indigẽtiã reſpectu nature. Iſtud corollariũ videt eſſe contra ſcm̃ Tho. ſcda ſcde q.xxxij.ar.vj. ſil'r in quarto ſentẽtiarꝫ diſ.xv. ꝛ ratio corollarij eſt qꝛ ſtatꝰ quilibet eſt de iure pure poſitiuo/ qđ iuri nature derogare nõ põt. Huius ſentẽtie eſt durãdus in.iiij. diſt.xv. Iſtis p̄miſſis ꝓbat iſta prima pars per illud qđ ſcribitur Ge.j. Ecce dedi vobis oẽm herbã afferentẽ ſemẽ ſuper terrã / et vniuerſa ligna que hñt in ſemetipſis ſemen gñis ſui / vt ſint vobꝭ in eſcã. Ex quo ſequitur corollarie q deus hoiem hoc dñio p̄uare põt. Quicqđ eñi dat deus ad extra/ mere cõtingẽter dat: etiã ſi p̄cẽperit ꝑ interiorẽ reuelationẽ Sãpſoni vt euulſis colũnis faceret domũ ruere ꝗuis ad hoc ſeqret mors eiꝰ: eadẽ rõne p̄cipere põt ne qs comedat ꝛ bibat/ ꝗuis ſequat mors. Scdo ſequit ꝓbabilitas opiniõis durãdi i tractatu de legibꝰ/ q exiſtẽtibꝰ duobus/ meliori/ et minꝰ bono/ qbꝰ pñs eſt p̄ciſe qđ ſufficit ad alteriꝰ ſuſtẽtationẽ: dꝫ minꝰ bonꝰ meliori cedere/ ꝗuis illud induſtria minꝰ boni ſit acqſitũ: qꝛ magis bonꝰ hꝫ magis de bonitate veri dñi ſupremi/ cũ eũ deꝰ magis diligat. etiã cũ iſta inferiora ſint facta ꝑꝑ hoiem: tanq minus ꝑfecta ꝓpter magis ꝑfectũ: erunt magis facta ꝓpter magis ꝑfectũ hoiem q ꝑꝑ minꝰ perfectũ. Et ꝯſequẽter deducit ꝓbabilitas opinionis. S. Tho. q aliqs põt ſibi ſubtrahere ſimplicit neceſſariũ ad ſui ꝯſeruationẽ/ vt det magne pſone a qua depẽdet reſpu. ciuilis aut eccleſiaſtica. ¶ Scda pars eſt q eſt ſimpliciter inabdicabile/ ꝛ ſil'r q̃tum ad certã ſpeciẽ. In oĩ euentu nõ lꝫ homini ſeipm interficere/ nec poſitiue/ omittẽdo.ſ. id qđ eſt neceſſariũ ad ſui ꝯſeruationẽ. ſꝫ ſi abdicaret in oĩ euentu hoc dñiũ q̃tũ ad certã ſpeciẽ/ ſeipm interficeret interp̄tatiue in aliq caſu.ſ. ſi neceſſario indigeat cibo/ ꝛ nihil ſit illi pñs p̄ter illud comeſtibile. Huiꝰ opiniõis eſt dñs armachanꝰ in ſuo.ij.lib. de paupꝫtate xpi ca.xxiij. Ex q ſequit carthuſiẽſẽ poſſe cõedere carnes ſi nihil ſit aliud pñs/ et egeat cibo. et hoc deducit Panor. in ca. Si ꝗ. de iureiurãdo. noli tñ negare ſi imineret

ſ. ad Co. viij. ſcādalū/debere poti⁹ mortē ſufferre/iuxta illud Pauli: Si ſcādalizauero fratrem meū/nō comedā carnes ineternū. Scdz corollariū ē. Cōtra legē nature faciūt q intm vacāt abſtinētie q eorū vitā notabil'r abbreuiāt. ¶ Tertia pars cōcluſiōis eſt q ꝯueniēs fuit tā dñium ciuile ꝓprietatiſ. ꝙ iuriſdictiōis ſuperaddi. Pro cui⁹ ꝓbatiōe/quelibet cōitas aliquoꝝ adinuicē ꝯuerſantiū eſt velut vnū corp⁹/cui⁹ ſinguli alter alteri⁹ ſunt mēbra/iuxta dictū Pauli ad Romanos.xij. Scdo ſupponēdū eſt q in illa cōitate iure naturali eſt ptās quedā qua lz eos quorū vita eſt in ꝑturbationē ei⁹/a corpore ꝑſcindere etiā per mortē. et iſtud deducit a priori ex ratione ſancti thome ſcda ſcde.q.lxiiij. Ois pars ordinatur ad totū cui⁹ eſt pars / velut imperfectū ad ꝑfectū. ꝛ ſi ſaluti toti⁹ corporis expediat abſciſſio alicui⁹ mēbri/puta qꝛ ē putridū/aut ceterorū corruptiuū: laudabiliter abſcinditur. Cū ergo quelibet perſona ſingularis ꝯparetur ad totā communitatē ſicut pars ad totū: ideo ſi aliquis ſit pernicioſus cōitati/ ꝛ ipſius corruptiuus: laudabiliter occidit a cōmunitate. Et ꝓbatur idē a poſteriori: qꝛ cū ꝯmunitas det principi auctoritatē occidendi/ſequitur q eſt prius in cōitate/ ꝛ non ex datione cuiuſcūqꝫ alteri⁹/ niſi dicatur dei. ergo in ea eſt illa poteſtas naturalis. Prima cōſequētia tenet per illud: Nemo dat quod non hꝫ. Et ſi dicatur: Curat⁹ nō preſbyter dat ſuo vicario poteſtatē abſoluendi quā nō hꝫ. Iſtud negatur: ſed ſolū dat iuriſdictionē quā habet. Ex iſto ſequitur ꝑmo corollarie q poteſtas occidēdi ꝙtum ad inſtitutionē non eſt poſitiua/ꝙuis ſit poſitiua ꝙtū ad cōicationē certe perſone/ vtputa regi aut certis perſonis de cōmunitate paucis aut plurib⁹ qui eā regant ariſtocratice aut timocratice: qꝛ cū hoc ꝑceptū non occides/ſit de iure naturali: niſi ab eo ꝑ ius naturale aliqs caſus exciperet/ ꝑ ius poſitiuū quodcūqꝫ ſaltē hūanū excipi nō poſſet: cū hūana ptās vt ſingulis certū ē/ſup ius naturale nō exiſtat: de diuina aūt inter doc. eſt dubiū. Scdm corollariū. Nulla cōitas tota ꝑfecta hāc ptātē a ſe abdicare pōt/ſicut nec ſingularis hō ptātē quā hꝫ ad conſeruādū ſe in eſſe. Tertiū corollariū. Princeps nō occidit auctoritate ꝓpria/ nec illā ptātē pōt ſibi ꝯferre reſpu. Hic dicit Guillerm⁹ parrhiſiēſis q dñium ꝑncipū iuriſdictionis eſt ſolū miniſteriale in ordine ad cōitatē: ſicut dñium ſacerdotis reſpectu remiſſiōis pctoꝝ eſt ſolū miniſteriale in ordine ad deū. Quartū corollariū. Nō pōt renūciare cōmunitas ptāti quā hꝫ ſuper ſuū ꝑncipē ab ea cōſtitutū: q ſcꝫ ptāte eū ſi nō in edificationē ſꝫ deſtructionē regat/deponere pōt: cū talis ptās ſit naturalis. ꝛ iſtius ſententie eſt glo.xxiij.q.ca.oñdit. vbi dicit: populus hꝫ iuriſdictionē/ lꝫ

dicat lex ꝙ eā trāſtulit in imperatorē. Nā ſi ciuitas vel populus non haberet iuriſdictionē/ quare puniret̃ ꝓpter delictū iudicis? ⁊.xxiij.q.ij. capite dñs. dicit̃ ſic: Gēs et ciuitas plectēda eſt que vel vindicare neglexerit qđ a ſuis improbe factū eſt/ vel reddere quod ꝑ iniurias ablatū eſt. Nō enī puniēda foret ciuitas niſi iuriſdictionē haberet ad cōpellendū. Et iterū ſequitur ꝙ nō eſt dabilis in quocūqꝫ caſu naturalr̃ monarchia pure regalis / capiēdo monarchiā pure regalē prout viſus eſt capere quidā iſtis diebus/ qñ vnicus preeſt/ ⁊ nullis ſubeſt. ſꝫ apud philoſophū nō ita capitur politia timocratica ſicut ipſe capiebat. Quintū corollariū. Falſiſſimū eſt illđ Scoti qōne. iij. diſtinctiōis quitedecime/ ꝙ non lꝫ quēquā occidere auctoritate publica: niſi in caſib⁹ exceptis a deo ab iſto ꝓcepto/ nō occides. Si eī intelligat de exēptiōe facta ꝑ ius poſitiuū diuinū/ qualia erāt iudicialia veteris teſtamenti/ prout videt̃ pretēdere: tunc añ legē moyſi non licuiſſet quēquā interficere/ cum tūc nullū erat adhuc ius poſitiuū. et in lege euāgelica nō liceret quēquā interficere/ ſaltē niſi ꝓ homicidio: qꝛ iudicialia antique legis ſunt reuocata: ⁊ nullus caſus videtur exceptus in lege euāgelica: niſi dicat̃ homicidiū fuiſſe exceptū Mat.xxvj. vbi dr̃. Omnes enī qui gladiū acceperit/ gladio peribunt. Si vero intelligat de exēptis a deo ꝑ ius naturale: nō facio difficultatē: ſed tūc nulla erit eius ꝓbatio ad ꝓbandū ꝙ ꝓ ſimplici furto non licet quēquā interficere. Iſtis ſuppoſitis probat̃ illa pars. Si enī res ſingulis cōitatis nō appropriarētur: ſꝫ remanerēt ꝯmunes: cultura eaꝝ negligeret̃: qꝛ qđ cōe eſt/ negligit̃: ⁊ corpore fortiores/ a debilioꝛib⁹ cūcta auferrēt. ergo ꝯueniēs fuit ſupaddere dñiū ꝓprietatꝭ ciuile. De dominio iuriſdictōis ꝓbat̃: qꝛ cū cōitas regulariter facile cōgregari non poſſit/ penes quā reſidet naturalis auctoritas malos arcēdi/ ⁊ vnicuiqꝫ ꝑticulari ſuppoſito ius dicēdi: ad pacificā cohabitationē cōgruū fuit vt eā delegaret alicui aut aliquib⁹ ꝗ facile ꝯgregari poſſent. Ultima ꝑs eſt quā nō aſſertiue ꝓpono/ ſꝫ ſolū ꝓbabilr̃/ ⁊ inquirēde veritatis grā/ etiā cā ꝯferētie cū doctiſſimo viro mgr̃o Roberto Jacquinot in ſacra theologie facultate licētiato meritiſſimo/ necnō venerabilis collegij beluacēſis vigilātiſſimo ꝓmario: ꝙ eccꝉiaſtici a iuriſdictione coactiua/ ciuili/ nō iure diuino eximunt̃. Et ꝓmo ꝓbat̃ ex illo Pauli ad Ro. xiij. Oīs aīa ptātib⁹ ſublimioꝛib⁹ ſubdita ſit. Et ꝙ ꝑ ptātes ſeculares intelligat ꝓncipes ſeculares/ et ſequētib⁹ manifeſte appet. Nā ꝓncipes nō ſunt timori boni opis/ ſꝫ mali. Et iteꝝ. Nō enī ſine cā gladiū portat. Et ꝙ iſta ſubiectio nō ſit ſolū ad vitādū ſcādalū/ pꝫ iterū ex ſequētib⁹. Jōqꝫ neceſſitate ſubditi eſtote/ nō ſolū ꝑꝑ

kraſ/ſʒ etiã ꝓpter cõſciẽtiã. Scðo ꝓbatur ⁊ apparẽter exẽplo btiſſimi Pauli: Actuũ. xxv. vbi refugiẽs iudiciũ coactiuum ſacerdotũ/ dicit: Ad tribunal ceſaris appello: ibi opʒ me iudicari. iudeis nõ nocui. ſi eñ nocui/ aut dignũ morte aliqđ feci/ nõ recuſo mori. ⁊ itẽꝝ: Ceſarẽ appello. vbi dicit gloſſa interlinearis: qꝛ ibi eſt locꝰ iudicij. ergo refugiẽs iudiciũ ſacerdotũ / ꝯfeſſus ẽ ſe iuriſdictiõi coactiue ceſaris fuiſſe ſubiectũ. Sʒ credendũ ne ẽ apoſtolũ ficte dixiſſe/ A quo opʒ me iudicari: aut metu mortiſ/ q̃ iã ꝓveritate mori elegerat: ipſo teſte dũ dixit: Ego eñ nõ ſolũ alligari/ ſʒ ⁊ mori paratus ſum in hieruſalẽ ꝓpter nomẽ dñi nr̃i ieſu xp̄i. Multe ſũt alie auctoritates quas breuitatiſ cauſa omitto: ⁊ ꝓbo rõne. Si ꝑ hoc ꝙ hõ ꝯſecrat̃ i ſacerdotẽ (de ſimplici tonſurato nõ facio difficultatẽ) efficeret̃ iure diuino nõ ſubiectꝰ pꝛĩcipi: ſeq̃ret̃ ꝙ nullꝰ veniret ordinãdus niſi ex licẽtia p̄ncipis. ꝯñs eſt falſũ ⁊ abſurdũ. pʒ ſequela. Añ ordinationẽ p̄nceps habʒ aliqđ ius in iſtũ hoiem / q̃ etiã ip̄o iuito p̄uat̃ per ordinationẽ ex parte oppoſita. ſed nullꝰ iure ſuo niſi ex ꝯſenſu ꝓprio/ aut culpa ꝓ qua a ſuperiori p̄uari põt/ debet p̄uari. hinc ẽ ꝙ epiſcopꝰ ordinãs ſeruũ deſpoticũ ſine cõſenſu dñi/ tenet̃ dño ad reſtitutionẽ. Scðo: ſi iure diuino ſit exẽptꝰ eo ꝙ preſbyt̃: ğ ꝑ quã cũq; degradationẽ nõ põt fieri laico p̄ncipi ſubiectꝰ: ⁊ per ꝯñs nec a laico iuſte iudicari: cũ ad iuſtũ iudiciũ ſubiectio requirat̃. pʒ ſeq̃la: cũ iure diuino ſit exẽptꝰ/ ⁊ iure diuino ꝓhibitꝰ erit p̄ncipi vſus gladij in ſacerdotẽ. ſʒ tota eccleſia ius diuinũ immutare non põt: ergo nõ poteſt ꝑ quãcũq; degradationẽ aut ſententiam humanã ſubijci iudicio laico/ ſicut nec nõ ſacerdos fieri. Snie oppoſite videt̃ eẽ Innocẽtiꝰ tertiꝰ i ca. ſolite. de maioritate ⁊ obediẽtia. dicẽs: Quod aũt dicit̃/ ad vindictã malefactorũ/ laudẽ vero bonorũ: intelligendum non eſt ꝙ rex vel imperator ſuper bonos ⁊ malos gladij acceperit poteſtatẽ: ſed ſolũ in eos qui vtẽtes gladio/ eius iuriſdictioni ſunt ꝯmiſſi. Et eiuſdẽ ſententie cũ Innocentio eſt Panor. in eodem ca. vj. notabili. Similiter vltimo ca. de foro ꝯpetẽti. vbi dicit ꝙ p̄uilegiũ datũ eccleſiaſticiſ nõ fuit alicuiꝰ noui collatio/ ſʒ tm̃modo iuris declaratio. Idẽ tenet gloſſa i ca. Si imperator. xcvj. diſtinctiõe. vbi ſic dr̃. Anteq̃ eẽt aliqua ꝯſtitutio / clerici nõ erãt de iuriſdictiõe laica. vñ oẽs cõſtitutiones q̃ emanarũt/ nõ ſunt niſi iuris declaratio. Et Carlerius copioſũ tractatũ edidit ꝯtra bohemos. Nihilominus guillermus ockã/ marſilius de padua/ ⁊ Ioãnes de parrhiſius/ dicũt hoc eſſe priuilegiũ datum: ⁊ fuit datũ tẽpore iulij p̄mi adhuc viuente cõſtãtino magno. Vñ refert Platina ip̄ʒ fuiſſe primũ qui prohibuit eccleſiaſticos litigare corã iudici-

bus laicis. Notādū eſt tñ circa hāc partem ꝙ pricipes lai
ci nō poſſūt iā hoc ꝑuilegio eccleſiaſticos ꝑuare: q2 nullꝰ
pōt alterū ob quā cunqꝫ culpā aliqua libertate ſibi ꝯpetē-
te ꝑuare niſi in cū habeat iuriſdictionē: cū priuatio talis
actꝰ ſit iuriſdictiōis. ſꝫ pricipes laici i ecclíaſticos iā nul-
lā habēt iuriſdictionē ſaltē ꝗtū ad eoꝝ ꝑſonā: cū eā quā
ꝑus habuerūt a ſe abdicauerit: ꝫ libertate donata eos pri
uare nō poſſūt. Similiter ecclíaſtici nunꝗ pricipibꝰ laicis
fuerūt ſubiecti ꝗtū ad ea q̄ eis iure diuino ꝯpetūt: vt ſunt
ſacramētoꝝ adminiſtratio ꝛ decimaꝝ ſuſceptio. Hec ma
teria ampliſſimū reqreret tractatū. ¶ Secūda ꝯcluſio.
Dominiū eccleſiaſticū ſeu euangelicū a puro homine nō
inſtituibile quo cuncti fideles arceri poſſint nec aliquis
eximi poſſit ſꝫ infideles: a regali imutabile i ariſtocraticū
aut timocraticū: ex inſtitutione diuina nullā habet in tē-
poralibus iuriſdictionē annexam. ¶ Prima pars ꝯcluſio
nis eſt ꝙ dominiū euāgelicū ſeu eccleſiaſticum ſupremū
non eſt ab homine puro nec hominibꝰ inſtituibile. Pro cu
ius probatiōe ſupponitur hic ꝙ nō loquimur de dominio
quod habēt eccleſiaſtici ſuꝑ peccata in foro ſecreto ꝛ pe-
nitentiali (cuiꝰ actꝰ nō poteſt exerceri in inuitum) ſed lo-
quimur de dominio quod reſpicit forū exteriꝰ ꝛ publicū:
et eſt poteſtas a chriſto immediate inſtituta ad arcēdū fi-
deles ad viuendū ſecundum leges euangelicas ꝓ ꝯſe-
cutiōe felicitatis eterne. ꝛ hec poteſtas poteſt exerceri in
inuitū. Ad quos aūt actus ſe extendat hec poteſtas tāta
eſt apud doctores ꝯtrouerſia vt nimis ꝯfuſa ſit hec ma-
teria: ita vt his tēporibus (vt dicit Guillermꝰ Ockā) ſum-
me neceſſariū foret ꝙ per ſapientes iuramentis ꝛ horribi
libus cōminationibus ad veritatē dicendam arctatos de-
clararētur que ſpectant ad plenitudinē poteſtatis quam
eccleſia noſcit obtinere. Quidā enī eā ita ampliant forſi
tan adulatiōis cā vt beneficia ꝛ ꝑuilegia obtineāt: vt ois
abſorpta videat pricipū poteſtas. Ceteri vero ex aduerſa
parte forſan vt principibus adulentur eā tantū arctāt vt
principū ſecularium voluntati ſubijciant: vt Marſiliꝰ de
padua dicēs neminē poſſe excommunicari ab ecclíaſtico
iudice niſi ex pricipis ꝯſenſu: vt videre ē in ſuo libro q̄ de-
fenſoriū pacis ītitulat. Aliq eā extēdūt vſqꝫ ad diſſolutio
nē mrīmonij rati ꝛ nō ꝯſumati: vt glo. in ca. q̄ votū. de vo
to et voti redēptiōe. lib. vi. Similiter glo. in ca. ex publico.
de ꝯuerſiōe ꝯiugatoꝝ. vbi ponit hāc propoſitionē meo iu
dicio periculoſiſſimā et condēnandā ꝙ ſummus pōtifex
poſſet ſtatuere ꝙ ꝑ ſecundū mrīmoniū rūperet primum.
Eiuſdē ſnīe eſt Panoꝛ. in eodem ca. Siliter magiſter tho
mas de vio caietanꝰ i opuſculis nuꝑ ipreſſis. ſꝫ hoc ē ꝯtra

verbū xpi Math. xix. Quos de⁹ ꝯiūxit / hō nō ſeparet / niſi fornicatiōis cauſa. Hoc ꝑterea ē ꝯ ſubſtātiā ſacramēti matrimonij / qđ eſt vinculū indiſſolubile. Nec veriſimile eſt / ſi diſſolui poſſet ꝑ hominē / qn ex ſacrīs lřis hoc poſſet cōperiri: ſicut de matrimonio inter īfideles / altera ꝑtiū ad fidē ꝯuerſa. Nec ſignificat matrimoniū iſtud ratū ⁊ nō ꝯſūmatū ꝑciſe vnionē dei ad aīam: ſʒ etiā ad eccleſiā / que eſt inſeparabilis. Et ſi alleget aliqs ꝙ tale matrimoniū ex iure pure poſitiuo diſſoluit̄ per votū ſolēne caſtitatis / ad min⁹ ꝑ ingreſſū religiōis: hoc negat de palude diſtin. xxvij. q̄rti. ſed ex iure diuino qđ ex traditione eccleſie habemus. Aliqui eam extendunt ad diſpenſandū cōtra ius naturale: vt gloſſa in ca. auctoritatē. xv. queſtione. vj. Alij ꝯtra ꝓhibitionē dei dicunt poſſe diſpenſari: vt Angelus in ſumma ſuꝑ iſto termino papa: ſʒ hoc in his que nō ſūt primaria legis nature principia: vt ſunt quidam gradus cōſanguinitatis a lege diuina ꝓhibiti. ⁊ allegat ex archidiacono florentino factū martini quinti. Eiuſdē ſententie eſt Panormitan⁹ cap. per venerabilē. qui filij ſunt legitimi. Et ꝙ falſum ſit iſtud / manifeſte patet: q2 nō poteſt ſubditus alicui legi / in illā legē: nec inferior / in legē ſuperioris: q̄lis ē papa in ordine ad legē dei / et legē nature. Et mirū eſt ꝙ tales eū ab illis legib⁹ non abſoluant. Aliq vero hāc ptātē extēdunt ad auferēdos minores ꝑlatos ſine cā rōnabili / ⁊ iuris ordine nō ſuato: ita ꝙ nūc tenet ſnia ac ſi eſſet iuſta: ⁊ eo facto quo placet ſūmo pōtifici / depoſit⁹ eſt / q̄uis in ita faciēdo peccet: vt petr⁹ de palude tractatu ſuo de eccl'aſtica ptāte articulo. v. et articulo. vj. dicit vnū qđ eſt mirādū / ꝙ rex nō pōt deponere vaſſallū vt alteꝝ īſtituat: īmo ſi deponat / nō tñ peccat / ſʒ etiā nihil facit. papa aūt ſi deſtituat magis bonū ſine cā / ⁊ loco ei⁹ ponat min⁹ bonū: lʒ peccet / tñ īſtitutio tenet. Si aūt min⁹ bonū deſtituat vt ponat magis bonū: tenet īſtitutio / ⁊ nō peccat. Que ꝑfecto ſentētia ē igne digna: cū ꝯſtet ꝑlatos ⁊ titularios verū ius habere / q̄ null⁹ inuit⁹ ſine cauſa rōnabili ꝑuari poteſt. Iſta tñ poteſtate abſoluta viſus ē vti ſanctiſſim⁹ pat modern⁹ in ꝑlatos nr̄os: vt infra patebit. Aliq ꝟo ad infideles eā ꝓtendūt: ita ꝙ ꝑ eā ad ꝑcepta legis nature ſaltē cōpelli poſſint: vt Panor. ī ca. nouit. de iudicijs. cui⁹ oppoſitū ſatis habet̄ ex. c. gaudem⁹. de diuor. vbi dr̄ eos ꝯſtitutionib⁹ canonicis minime arctari: iuxta illud apoſtoli: Quid eni ad nos de his q̄ foris ſunt iudicare? Aliqn ad peccata ſecretiſſima / puta pctā cordis / extēdūt: ita ꝙ ꝓ eis hoīes ligari excōicatiōe poſſint: vt glo. in clemētin. i de hereticis. ſʒ hoc ē aduerſū ferme oīb⁹ doctorib⁹ dicētib⁹ ea pctā iudicio dei reſuata. de pe. di. j. c. cogitatiōis. cogitatiōis penā

nemo patiaꝛ. ab hoīe / dicit glo. ſꝫ bene a deo. ⁊ hoc patet per ca. mādato. de ſimonia. ⁊ ca. tua nos. Et ꝑ parabolam Saluatoris Matthei. xiij. ꝓhibenꝛ crimina eradicari ſub cēſura excōmunicatiōis ſub nomīe zizanie / qn̄ a frumēto dinoſci nō poſſunt. ⁊ hoc nō poteſt eccleſia apud durādū in q̄rto diſt. xiij. nō ſolum ꝓpter defectum cognitiōis / ſꝫ etiā ꝓpter defectū iuriſdictiōis. Nō videtur mihi inſuꝑ hec poteſtas ad eos qui ſunt in purgatorio / extendenda: cum vbicunq; in euangelio fierent ꝓmiſſa aut collata / dictum ſit: Quodcunq; ligaueris ſuper terrā / aut q̄dcunq; ſolueris ſuper terrā. quecunq; ligaueritis ſuper terrā / et quecunq; ſolueritis ſuper terrā. ⁊ nunq̄ de his qui e vita deceſſerūt / facta eſt mentio. Et ex hoc ſequiꝛ ꝙ nō poſſunt anime in purgatorio exiſtentes a pena ſolui ꝑ indulgentiarū largitionem / ſed bene per ſuffragia. et hoc optime deducit Carlerius in tractatu quē fecit de iſta materia. Alij vero hanc poteſtatē nimis reſtringere videntur. Dicunt eni eā non extēdi niſi ad peccata commiſſa in rebus pure ſpiritualibus iuncta contumacia: vtputa q̄ ſunt euangelio ꝓpria: vtputa peccata commiſſa ꝯtra articulos ⁊ ſacramenta: ⁊ non ad peccata que ſunt contra legē nature. Et huius ſententie videtur eſſe Guillermꝰ Ockā circa finē ſui dialogi: et Joan. Gerſon lectione quarta de vita ſpirituali anime. Ueruntamen videꝛ mihi ſatis conformiter ad textū euāgelicum / ad quecunq; mortalia manifeſta quibus iuncta eſt contumacia / hanc poteſtatē extendi: ita ꝙ per eam contumaces ligari poſſint. Nā Matthei. xviij. vbi inſtituta eſt hec poteſtas / dr̄: Si peccauerit in te frater tuꝰ. vbi non diſtinguit Chriſtus de his peccatiſ vel illis / ſed vniuerſaliter de ſingulis peccatis mortalibus loquitur: et ſtatim ſubiungit denunciandū eſſe eccleſie / cum ad charitatiuā correctionē non vult emēdari. Et iterū ſi eccleſiam nō audierit / venit excommunicādus. Huius ſententie eſt durādus in tractatu quē fecit de iſta materia: vbi dicit iuriſdictionē eccleſiaſticam extēdi ad omnes actiones chriſtianorū / non ſolum clericorum / ſed etiā laicorū: maxime ſi per modum iniurie vel cuiuſcūq; alterius peccata conſiderentur. Et ad hoc probandū / rationem quā dicit irrefragabilem / adducit. ſed plꝰ cogit textus preallegatus q̄ eius ratio. Correlarie ſequiꝛ ꝙ extenditur ad cogendū eum qui vendidit vltra iuſtum preciū q̄uis non dimidiū iuſti precij / vt reſtituat. Secūdo ſequitur ꝙ extenditur ad cogendū pure laicum vt ſoluat debitū / aut cedat bonis. Quis dubitat talem nolentē ſoluere / in fratrē ſuum peccare? Seruandꝰ erit igitur ꝓceſſus iſte Matthei. xviij. in ip̄m. Et iſtud corollariū ponit Carleriꝰ

in tractatū contra certas pſonas male ſentiētes de clauibus eccleſie ad archiepiſcopū biſontineñ. Ueruntamen eccleſiaſticus non debet attētare vbi parat⁹ eſt iudex laicus cogere:ne in grauamē principū videatur chriſt⁹ hāc poteſtatē inſtituiſſe. Sed quādo deeſt laicus iudex: aut ſi non deſit/nō vult:aut ſi velit/nō poteſt: tūc ad poteſtatē eccleſiaſticā recurrēdum eſt. de foro competēti. ca.licet. Iſtud corollariū prius poſitum eſt de mente Panormita. in ca.in ciuitate.de vſuris.vbi poteſt cōpelli cleric⁹ ad reſtituendū id quod habet vltra iuſtum precium in foro cōtētioſo. Idē puto de laicis ſaltem in foro eccleſiaſtico. Et iſtud eſt bene notādū/ cum videatur expreſſe cōtra capitulū cum dilecti.de emptiōe ꝛ venditiōe.ꝛ gloſſā in eodē ca.ſed falſum eſt qḋ dicit gloſſa in illo capi.ꝙ licitū eſt cōtrahentib⁹ ſeſe citra dimidiū iuſti precij decipere:nec iure canonico approbatur cōtractus ille/ſ꞉ bene iure ciuili: cū non ſit veriſimile ius canonicum conditū inſtinctu ſpiritusſancti / deceptionē doloſam approbare. Iſtis ſuppoſitis ꝓbatur prima pars. Poteſtas includēs aliquid quod excedit omnē facultatem humanā/ non poteſt inſtitui ab homine/nec a cōmunitate. ſ꞉ poteſtas eccleſiaſtica aliquid includit omnē poteſtatem excedēs:ſcilicet poſſe relaxare penā debitā in purgatorio/ ꝛ poſſe aliquē excludere a ſuffragijs eccleſie:ſimilit̄ poſſe conſecrare/ꝛ poſſe abſoluere a peccatis:que ſingula humanā facultatem excedūt. ꝫ.ꝛ hoc argumento vtuntur doctores ad ꝓbandū ꝙ eccleſia non poteſt inſtituere ſacramentū:et ex conſequēti ſequitur ꝙ non poteſt inſtituere aliquid qḋ ex vi operis operati remittat venialia peccata : ſicut imaginant̄ aliq̄ de aq̄ benedicta. Secūda pars eſt ꝙ illa poteſtate cūcti fideles poſſunt arceri/ꝛ ꝙ ab illa nulli poſſunt eximi. que probat̄ ſatis ex dictis circa ꝓceſſum illū/ Si peccauerit in te frat̄ tu⁹.ꝛ ex eo quod dictū eſt petro cū promiſſa eſt ei hec poteſtas : Quodcunqꝫ ligaueris ſuper terrā ꝛc. Si enim eximeret̄ aliquis/falſa eſſet hec ꝓpoſitio. Inſuper cū illi poteſtati nō ex inſtitutione humana/ ſ꞉ diuina cūcti fideles ſubijciātur:ꝛ quando aliq̄s ſubijcit̄ alicui auctoritate alicuius/ꝛ non ex ꝓprio conſenſu: non pōt ab illa ſubiectiōe eximi niſi auctoritate ei⁹ qui eū ſubiecit / vel auctoritate ſui ſuperioris ſi habeat ſuperiorē:hinc eſt ꝙ cōtra obediētiā debitam eccleſie pſcribi non poteſt. Et multi īperatorū ꝛ regū ex hac poteſtate fuerunt excōmunicati: vt Innocētius papa Arcadiū īperatorē/ qꝛ cōſenſit vt Ioānes chryſoſtomus pelleret̄ a ſede ſua/ excōmunicauit:ꝛ beat⁹ Ambroſi⁹ licet ſanct⁹/ nō tamen vniuerſalis eccleſie epiſcopus Theodoſiū magnū imperatorē excōicauit: vt ca.

duo ſunt.xcvj.diſtinctiõe. ¶ Tertia pars eſt ꝙ illud dñiũ nõ eſt mutabile in ariſtocraticũ aut timocraticũ: ſic ꝙ ſecluſo cõcilio vniuerſali / plurib⁹ ſuprema eccleſiaſtica poteſtas cõmunicaretur / ſiue in magno numero / ſiue in pauco. ⁊ iſta pars eſt glo.ij.q.prima / in ca. non autẽ. Oppoſitũ probabile reputat Guillermus Ockã tertia parte dialogi. quod ſic ꝓbo: q2 ſi cõicetur pluribus: aut cõicatur eis copulatim / aut diuiſim. Si pmũ: ſit ita ergo ꝙ cõicetur duobus: ⁊ nullus eorũ eam ſeorſum habeat. tunc vno iſtorũ capto / cũ ſupremã iuriſdictionem nõ obtineat / põt illa poteſtate ligari: ⁊ per conſequẽs nũc in iſtis copulatim nõ reſidet. Si diuiſim: ergo nullus alteꝝ poterit ligare aut ſoluere: cũ par in parẽ non habeat imperiũ. et ſic falſificaẽ illa ꝓpoſitio: Quodcũqꝫ ligaueris. Huius ſententie eſt glo. in ca. non autem. vij.q.j. et armachan⁹ libro ſeptimo queſtionũ armenorũ. cap.xv. ¶ Ultima pars eſt ꝙ ex inſtitutione chriſti nullã habet poteſtatẽ laicã annexã. Iſta propoſitio pꝫ auctoritate Bernardi dicentis: Nõ in poſſeſſionibus ſꝫ criminibus eſt poteſtas veſtra. Et ex ca. nouit. de iudicijs. vbi Innocẽtius ad p̄latos frãcie ſcribẽs: Nõ eñi intẽdim⁹ inquit iudicare de feudo cui⁹ iudiciũ ad regẽ ſpectat: ſꝫ decernere de peccato / cui⁹ ad nos ptinet ſine dubitatiõe cẽſura: quã in quẽlibet exercere poſſumus ⁊ debem⁹. Secũdo ꝓbatur eadẽ propoſitio. De ratione poteſtatis laice eſt penã ciuilẽ poſſe infligere / vt ſunt mors / exiliũ / bonorũ priuatio. ſed nullã talẽ penã ex inſtitutione diuina infligere põt eccleſiaſtica poteſtas: immo nec incarcerare: vt pleriſqꝫ doctoribus placet: ſed ad ſolã penã ſpiritualẽ extẽditur / vtputa excõmunicationẽ. relique aũt pene quib⁹ vtiẽ / ex iure pure poſitiuo ſunt. Et ſi dicat aliqs: Ad poteſtatẽ eccleſiaſticã ſpectat ciuiles leges auferre: vt pꝫ ca. vltimo de preſcriptionib⁹. vbi abrogaẽ lex permittẽs p̄ſcriptionẽ fieri cũ mala fide. Breuiter dr prout habeẽ in glo. in regula poſſeſſor. de regulis iuris. lib. vj. ꝙ nullã legem ciuilẽ auferre põt ſuprema poteſtate eccleſiaſtica fungẽs / niſi illa cõtineat pctm̃: queadmodũ erat lex illa p̄ſcriptiõis. ⁊ act⁹ ille nõ eſt act⁹ iuriſdictiõis ciuilis / ſꝫ eccleſiaſtice / ad quã ſingula peccata cohibere ſpectat. ⁊ ex iſta ꝓpoſitiõe infero corollaria. Primũ eſt. Si cõſtãtin⁹ magn⁹ dederit ſummo põtifici imperiũ occidẽtale / fuit vera datio / ⁊ non ſolũ debiti redditio. Dicitur notãter ſi dederit / cũ in ſingulis capitulis vbi aſſeritur ipſum dediſſe / ponaẽ palea / vt pꝫ in vtroqꝫ capitulo conſtantinus. lxvj. diſt. ⁊ mirũ eſt ſi dediſſet / quomodo hoc tacuiſſet platina. bñ refert de quarundã eccleſiarũ rome dotatione: ſed de imperio nihil. Secũdũ corollariũ eſt. Cõſtantinus magn⁹ cõtradicẽs populo

occidentali nō potuit ad ſummū pontificem trāſferre imperium: cū poteſtas quelibet ciuilis / et precipue ſuprema / (niſi tyrānidem appelles poteſtatē) ex libero conſenſu populi introducatur: nec conſenſus ex metu cadente in conſtantē virum ſufficeret: cum nō ſufficiat ad tranſlationem rei particularis: vt cōmuniter dicūt doctores. xiiij. diſtinctione quarti ſententiarū: Quis iuriſte / nominatim gloſſa et Panor. in ca. abbas. de his que vi metus ve cauſa fiunt. ſentiāt oppoſitum: et precipue de rebus in quibus cōpetere poteſt actio qd metus cauſa. et per hoc dicunt nō poſſe fieri corporis trāſlationem matrimonialē / cū nō competeret actio qd metus cauſa: quia quos deus cōiunxit / homo nō ſeparet. Sed probabilior eſt theologorū opinio. Et ex iſto iterum deduceret chriſtianiſſimū regnū gallorum nunq̄ fuiſſe ſubiectū imperio romano. Nā manifeſtum eſt eos tyrānice intraſſe / et populum nunq̄ poſtea libere cōſenſiſſe in ſubiectionem. ſed ſi cōſenſerit / hoc fuit ex metu cadēte in conſtātem virū. Et iterum ſequitur corollarie chriſtianiſſimū regē francorū nunc nulli ſubeſſe in tēporalibus. et hoc habetur in capitulo per venerabilē. qui filij ſunt legitimi. vbi dicitur q rex frācorū nullū in tēporalibus recognoſcit ſuperiorē. Et quis dicat glo. hoc eſt de facto / et nō de iure / quia de iure ſubijcitur imperatori: illa gloſſa deſtruit textū: cū ſtatim ſubiungatur: Et ideo ſine alterius iniuria noſtro ſe iudicio ſubijcere potuit. Si enim iure alterū haberet ſuperiorē / vtputa imperatorem: manifeſtū eſt illi ſuperiori iniuriam factā eſſe ſe alteri ab eo ſubijciēdo. ¶ Tertia cōcluſio. Dñiū eccleſiaſticum ſupremū / prius tēpore / maius perfectione et extenſione in eccleſia q̄ in ſummo pōtifice exiſtit: quo conciliū generale / ſine auctoritate pape congregabile / fungens / eius quēlibet actū in quēlibet chriſtifidelem exercere pōt. ¶ Prima pars huius concluſionis eſt q dñium eccleſiaſticū eſt prius tēpore in eccleſia q̄ in ſummo pontifice. Probatur ſic. Iſtud dominiū fuit collatū eccleſie Matthei. xviij. vbi data eſt primo poteſtas cognoſcēdi de peccato in foro exteriori cū illo precepto / Dic eccleſie. Fruſtra ei preciperet eccleſie denūciari / niſi apud eā cognoſcēdi reſideret auctoritas. Scdo data eſt eccleſie ptās ſentētiādi cognitiōe preuia: et non obtēperātes ſentētie / pena mulctādi: quod eſt proprium iuriſdictiōis coercitiue: qn dictū eſt: Si non audierit eccleſiā / ſit tibi ſicut ethnicus et publicanus. Et q de eccleſia put eſt pluriū collectio / intelligatur / patz: quia ſtatim pluraliter ſubiungitur / Quecūq̄ ſolueritis / et quecūq̄ ligaueritis etc. in quibus verbis etiā apud doctores data eſt eccleſie auctoritas ſtatuēdi cōſtitutiones ſentētie late: nō ſolū ſentētie excōmunicatio

nis:ſʒ et ſuſpenſionis a fructib⁹/immo ⁊ depoſitionis a titulo:ſicut multū ꝓbabile eſt iā eſſe canonē ſententie late in hereticos/ ⁊ illos qui poſt adeptum beneficiū nō ꝓmouētur infra annū.⁊ hoc tenet de fontibus in quodlibetis. Sʒ adhuc tūc nullus erat inſtitut⁹ ſumm⁹ pōtifex: ſʒ preciſe poſt reſurrectionē/ Joan.vltimo: cū dictum eſt petro: Paſce oues meas.etiā apd̄ aduerſarios/ q̄uis ei prius fuiſſet ꝓmiſſa Matthei.xvj.Dabo tibi claues regni celorū. ergo prius fuit collata eccleſie q̄ ſummo pontifici.Vn̄ ſicut poteſtas ciuilis coercitiua/cui⁹ finis eſt felicitas politica ſcʒ ciuiliter adinuicē conuerſantiū/eſt prius tēpore in corpore politico q̄ in quocunq; eius mēbro:ita chriſtus prius corpori eius myſtico eccleſiaſticā poteſtatē contulit/ cui⁹ finis eſt felicitas ſuperna/ q̄ cuicunq; membro. Ex hoc infero ꝓbabiliter corollarie. Etſi chriſtus nulli poſt reſurrectionē eius ſummū pontificem ſeu ſuū vicariū generalem inſtituiſſet: eccleſia tn̄ in gradu eque ꝑfecto potuiſſet inſtituere. Probaṫ. q̄uis nullū inſtituiſſet/ iā pri⁹ erat ſuprema eccleſiaſtica poteſtas coercitiua inſtituta/⁊ eccl'ie cōmunicata:ergo ēt potuiſſet eā alicui ſuppoſito ꝯmittere/ ſicut ciuium multitudo ptātē ciuilē ſuo principi cōmittit. Scd̄o ꝓbatur/et meo iudicio perēptorie:Cū chriſt⁹ inſtituit petrū ſummū pōtificē Joā.vlti. nihil poteſtatis de nouo cōtulit eccleſie/ ſed ſoli petro.nec vnq̄ poſtea legiṫ aliquid de nouo contuliſſe:et tn̄ notiſſimum eſt q̄ petro mortuo/in eccleſia fuit poteſtas inſtituēdi aliquē ſummū pontificē:ergo et an̄ inſtitutionē petri.⁊ per conſequēs ſi chriſtus non inſtituiſſet/ eccleſia potuiſſet inſtituere. ¶ Scd̄a pars eſt q̄ illa poteſtas eſt maior perfectione ⁊ extenſione in eccleſia q̄ in ſūmo pōtifice. Q̄ ſit maior ꝑfectione/probatur ſic.eſt in eccleſia indeuiabiliter/ ita q̄ errare nō poteſt in his q̄ ſunt fidei ⁊ bonoꝝ morū:nec errare pōt in ſententiādo/ita q̄ male ſentētiaret/cum ſemper ei aſſiſtat ſpiritusſanct⁹ veritatis doctor/⁊ infallibilis director:et nihil iudicat aut ſtatuit niſi ei⁹ inſtinctu/iuxta illud qd̄ ſcriptū eſt Actuū.xv.Viſum eſt ſpirituiſācto ⁊ nobis. ſʒ in ſummo pontifice eſt deuiabiliter.ergo eſt ꝑfectior illa ptās in eccleſia q̄ in ſummo pōtifice. Ex iſta parte infertur corollarie q̄ determinatis per ſummū pontificē nō eſt neceſſario credendū(q̄uis non ſit oppoſitū publice dogmatizandū) niſi manifeſtū ſit ex ſacris litteris/ex reuelatione/aut determinatione cōcilij determinātis/aut per cōciliū neceſſario credēdū. Propter hanc cauſam viſum eſt guillermo Ockā in.j.q.de poteſtate ſummi pōtificis cap.ix. multa in decretalibus contineri que hereſim ſapiunt. ⁊ nititur deducere ex pluribus paſſibus. Primo ex ca.per venerabilē.

qui filij ſint legitimi. vbi dr: Sane cū deuteronomiū ſcḋa lex interpretetur ex vi vocabuli: ꝯprobatur vt qḋ ibi decernitur in nouo teſtamēto debeat obſeruari. ſʒ manifeſtū eſt multa in deuteronomio poni q̄ obſeruāda in nouo teſtamēto aſſerere/ hereticū eſt. Si dicat/ obſeruāda ſūt in ſenſu myſtico: ita ⁊ ea q̄ ponuntur in leuitico ⁊ alijs libris: et ſic nullā poneret differentiā. Et ita deducit de pleriſqꝫ alijs locis/ que tñ mallē humiliter exponere ꝓpter reuerentiā. Scḋo eſt in eccl'ia inauferibiliter/ in ſummo autē pōtifice auferibiliter. Probatur nunc ꝙ ſit maius extēſiue in eccl'ia ꝙ̄ in ſūmo pōtifice. Nam in eccl'ia eſt ad inſtituēdū ſummū pōtificē/ aut ad eius inſtitutionē aliq̄bus cōmittendā: ſicut cōmiſit dominis cardinalibus. non autē ſic eſt in ſummo pontifice. Scḋo eſt in eccleſia ad arctandum vſum poteſtatis in ſūmo pōtifice/ ſi vtatur non in edificationē eccl'ie: iuxta illud ſaluatoris: Si ſcādalizauerit te ocul⁹ tu⁹/ erue eū a te. Quātum ad vſum / dicit glo. queadmodū arctauit in mādatis ⁊ reſeruationib⁹. ſed in ſummo pōtifice nō eſt ad arctādū vſum illi⁹ poteſtatis in ſequēti/ cū par in parē nō habeat imperiū. Tertio eſt in eccleſia ſupra ſummū pōtificē non ſolū in materia fidei: ſed in ſingulis: vt tenet Jo. patriarcha antiochen⁹ in tractatu de iſta materia: quod etiā cōcedit glo. in ca. ſi papa. xl. diſtinc. in peccatis ſcandalizantibus totam eccleſiam. Tertia pars eſt ꝙ cōciliū generale cōgregabile ſine auctoritate pape/ iſta poteſtate fungitur. Pro cuius partis ampliori declaratione dico primo ꝙ iure diuino ſummo pōtifici cōpetit auctoritas ordinaria ⁊ regularis cōciliū generale ꝯuocādi/ ⁊ nulli alteri. ſummo eni pōtifici iure diuino obligatur quilibet fidelis obtēperare/ ⁊ nulli alteri: ergo iure diuino ſoli ſummo pōtifici regulariter ⁊ ordinarie ſubijciuntur ceteri ꝓlati/ vt ad ei⁹ preceptū teneantur ꝓ vtilitate eccl'ie ad certū cōuenire locū. De collegio autē cardinaliū/ apud eos qui dicunt ꝙ ſunt de ſtatu hierarchico/ ſuccedentes apoſtolis prout aſſiſtebāt chriſto/ ſimiliter ⁊ petro / ante eoꝝ diuiſionem: ſatis probabile eſt ꝙ illi collegio hec auctoritas iure diuino cōpeteret: cū duodecim apoſtoli/ ⁊ nō ſolus Petrus multitudinē diſcipuloꝝ conuocauerint Actuū. vj. Ex quo iterum ſequitur ꝙ non ſolum de ſtatu epiſcoporū qui apoſtolis ſuccedunt/ ſunt vocandi ad cōciliū ad habēdam vocē deliberatiuā: ſed etiam de ſtatu curatorum qui ſuccedūt diſcipulis. Secundo dico / ſi et papa et collegium ita obſtinati eſſent/ vt etiam vrgente neceſſitate nollent cōciliū conuocare/ non eſſe credendū a domino derelictā eccleſiā abſqꝫ medio opportuno vt ſe cōſeruet/ tueatur ⁊ ꝓtegat: alias meli⁹ eſſet ordinata politia pure ciuilis ꝙ̄ eccleſiaſtic

ea:cū eorū principib⁹ negligētib⁹ eius tuitionē/poſſit po-
pul⁹ ab aduerſarijs ſe defendere. Vñ in tali caſu meo iudi
cio q̄libet eccleſia ꝑticularis ad cui⁹ notitiā ꝑuenit con-
gregādi cōciliū neceſſitas/ necnō eorū vel ei⁹ ad quē or-
dinarie ſpectat cōuocare/obſtinata malitia:ceteris nō p̄-
ceptiue/ſꝫ cōſultiue illud manifeſtare debet/necnō certū
locū aut certa nominare ad quē vel que tut⁹ pateat acceſ
ſus:ad inſtar oculi/qui cū ꝓuidet pericula corpori immine-
re/ceteris manifeſtat mēbris/necnon locū oſtēdit ad quē
cōfugere poſſint/ ⁊ inſtrumēta q̄bus ſe ꝓtegāt:⁊ poſt iſtā
manifeſtationē cetere eccleſie ꝑticulares nō humano/ſꝫ
diuino precepto ad locū aliquē tutū debēt ꝯuenire: ſicut
poſtq̄ ꝑ expertū medicū alicui dictū eſt de aliquo cibo ꝙ
eſt neceſſarius ad eius ſuſtentationē:nō vi precepti medi
ci:ſed vi p̄cepti legis nature tenet̄ illū ſumere. Corollarie
ſeq̄tur quarundā ꝓuinciarū p̄latos de neceſſitate cōcilij
ſufficiēter īſtructos/nec aliter laborātes ꝓ pace eccleſie/
nō eſſe in ꝯſciētia tutos. Dico tertio:ſi ſingule eccleſie ꝑ-
ticulares poſt hāc inſtitutionē ad certū cōuenerint locū:
apud illā collectionē eccleſie reſidet auctoritas/imo etiā
ſi a caſu ꝯuenirēt: vt dicit Jo. Gerſon. Quis enim dubitat
quin apud collectionē ap̄lorū q̄ a caſu ꝯuenerūt (vt dicit)
in trāſitu ꝟginis/ tāta fuerit auctoritas ſicut ſi petri p̄ce
pto ꝯueniſſent? Dico q̄rto ꝓbabilr̄/nihil temere aſſerēdo/
ſi poſt talē inſinuationē cauſe neceſſarie ꝯgregatiōis fiēn
de/alique ꝑticulares eccl̄ie/ceteris ꝑniciose negligētib⁹/
apud aliquē certū locū ꝯueniāt: tota reſidet i eis auct̄as.
Si eni nō poſſet dextera man⁹ aut nollet ꝑ imaginationē
corporis defēſioni vacare: nōne apud ſiniſtrā reſidebit de-
fēdēdi corp⁹ ꝑtās:⁊ ſi neutra manuū velit aut poſſit/i ce-
teris mēbris? Et hoc ē ſatis ꝯforme dicto xp̄i: Vbi duo vel
tres fuerit ꝯgregati in noīe meo:in medio eorū ſū. ⁊ dicit i
noīe meo/⁊ nō in noīe petri. ⁊ iſtud iterū ꝓbat̄. nā poſſibi-
le eſt ſūmū pōtificē cū vna eccl̄ia obſtinatū eē/ ⁊ nolle va-
care eccl̄ie edificatiōi/ſꝫ poti⁹ deſtructioni. quo i caſu q̄s
aſſerere auderet in ꝑte reſidua ꝑtātē nō eſſe? Vtinā zel⁹
domꝰ dei nr̄i tꝑis p̄latos cū regio ꝓpheta comederet/⁊ ze
larēt ſalutē xp̄ifideliū pluſq̄ pecuniā. non differrēt ꝓpera
re ad cōciliū piſanū/aut quēuis aliū locū tutū/⁊ occurre
re effuſioni tāti ſanguīs xp̄iani/necnō vt veriſil̄e eſt innu
mere aiarū ꝑditiōni que eorū cuſtodie cōmiſſe ſunt. Videt
eccleſiam gallicanā ad quēcūq̄ locum tutū paratiſſimā
ꝓficiſci. Quis eni eis locū tutū Romam eſtimabit eſſe? cū
in eos tm̄ ſeuiat ſctiſſimi p̄ris anim⁹/ vt quēuis penes ro-
maniſtarū ſuorū iudicet ꝯſiliū/ nō expectato p̄rm aduētu/
nō obſtāte legitima appellatiōe interiecta:⁊ nō ꝑuato in-

ris ordine/in eos ꝓceſſerit/deponēdo ⁊ excōīcando/vt iſ eos intituletꝛ olim lugdunēſem ⁊ ſenonēſem epos:⁊ ſic de alijs/cām.ſ.dictur⁹cū aduenerint pſes qui depoſiti ſunt/ ſi venerint:aut etiā ſi videatꝛ/nō dictur⁹:ſ3 peiora factur⁹. Quid vobis videtꝛ:q̄s dubitare poterit hec tpa periculoſa magiſ eē ꝙ tpa ſchiſmatiſ⁊ cū caput ac ſi eēt in deſtructio-nē ſibi ptās data/⁊ nō in edificationē/ in eos q̄ ſaluti cor-poris xp̄i intēdūt/ſeuire videatꝛ/⁊ ꝑ eo q̄d bn̄ arguūt/ple-ctere pena. Sed illas cēſuras nullo modo eſſe timēdas cō ſtat ex eo q̄d dicūt doct.in.iiij. diſt.viij.nōiatim Durād⁹: Cū ſnīa manifeſtū errorē cōtinet/vtputa ſi dicatꝛ/excōico te q: credis in deū:nullo modo eſt timēda/nec ſeruāda in ſecreto aut publico. S3 de his hacten⁹. ¶ Ultima pars eſt ꝙ cōciliū generale oēs actus iuriſdictionis eccl'iaſtice in quēlibet xp̄ifidelē exercere pōt. Qꝛ poſſit diſpēſare/ptʒ ex ca.p̄ſbyter.lxxxvj.diſt. Qꝛ poſſit canones obligātes ꝯdere: patet ex.xviij.ca. Actuū.⁊.c.ſi quis.de clericis.xij.q.ij. Qꝛ poſſit dare indulgētias/ptʒ/ cū indulgētie dentꝛ ex theſau ro eccl'ie/cui⁹ papa miniſter eſt. Si eni miniſter ex theſau ro dn̄i aliquid erogare poſſit:a fortiori eccl'ia dn̄i poterit. Qꝛ poſſit excōicare:ptʒ ex ca.epi.⁊.ca.placuit.xj.q.iij.⁊.c. oīs vtriuſq̄ ſexus.de penitētijs ⁊ remiſſiōib⁹. ¶ Circa iſtā partē dn̄s veſperiʒat⁹ magiſter Ludouicus Bel poſuit ꝓ-poſitionē mecū collatiuā/ ꝙ ſummus pōtifex pōt excōica ri manēs ſummus pōtifex.cui ꝓpoſitioni nollē cōtradice-re/q: determinatū eſt per cōcilia antiquitus: nunc per ſa crū cōciliū piſanū reuocatū/ꝙ ſummi⁹pōtifex illi p̄cepto: Si peccauerit in te frater tu⁹ ⁊c̄. ſubijcitꝛ non ſolū actiue/ ſed etiā paſſiue. verūtn̄ eius ꝓpoſitio non eſt ita certa q̄n de multoꝝ ptāte ꝯcilioꝝ ʒelatores maximi dubitauerint/ non ꝓpter impotētiā cōcilij/ ſed rei cōtradictionē: vt ptʒ ex Nicolao de cuſa in libro quē cōpilauit in ꝯcilio Baſilīē ſi/qui intitulatꝛ de cōcordia eccl'iaſtica/opus ꝑfecto inſi-gne:in quo preclariſſime de ptāte cōcilioꝝ ⁊ ſummi pōti-ficis ⁊ regū ⁊ imperatoris diffinit ca.xviij. ſc̄di tractatus: hoc pacto:Cū papat⁹ in libera admiſtrādi ptāte cōſiſtere videatꝛ/⁊ nil aliud videatꝛ eſſe ꝙ libera ptās ſuꝑ oēs ligādi et ſoluendi. et Joānes Gerſon ꝯſideratione habita de ſta tu papali/ſic dicit:Status papalis ꝙuis eximat papā a le gibus pure poſitiuis ciuilib⁹ aut canonicis/ ſic ꝙ ſm̄ eas coerceri punitione non pōt. Et ꝙ loquatꝛ de canonib⁹ ge-neralioꝝ cōcilioꝝ/ſatis ptʒ ex eadem ꝯſideratione. Et ad iſtud ꝓbandū adducā rōnes q̄ mihi videntꝛ apparētiores/ relictis auctoritatib⁹ que varie ſunt. Primo ſic.papa non pōt ſeparari a cōione fideliū:ergo nō pōt excōicari.ꝯña te net:q: excōicatio quelibet illā ſeparationē importat.⁊ ꝑ-

bat̄ añs: q2 cū quis excōicat̄, ei⁹ ſubditi licite cū eo pñt cō municare: vt ex oib⁹ doctorib⁹ notū eſt. ſed ſūmo pōtifici ꝗlibet fidelis eſt ſubiect⁹: ḡ nullo modo pōt ſeparari a licita fideliū cōione. Et cōfirmat̄ iſta rō: q2 iure diuino tenet̄ quēlibet xp̄ifidelē paſcere: ⁊ ꝗlibet xp̄ifidelis ab eo paſturā accipe: q2 iure diuino eſt ei determinata cura cuiuſlibet fidelis, qñ xp̄s dixit: Paſce oues meas. ſ3 ꝯciliū ḡnale a p̄cepto diuino ſoluere nō pōt. ergo. Scd̄o. ſi ſummi⁹ pōtifex poſſet excōicari abſq3 ei⁹ depoſitione, a cōcilio: ergo poterit remanere ſummus pōtifex excōicatus ꝯcilio diſſoluto. Cñs tenet: q2 poſt talē ſentētiā poterit diſſolui abſq3 depoſitione ⁊ abſolutione. ſed q̄ro, q̄s tunc abſoluet̄: ⁊ apparet ꝙ nullus poterit ſoluere niſi in mortis articulo: q2 nullus pōt abſoluere a cēſura lata ab hoīe vel hoīb⁹ nolatim niſi ille qui tulit aut illi qui tulerūt, ſi a cōitate feratur, vl̄ ad eū aut eos ſuperior. Cū ſcd̄o, abſolui a tali cenſura eſt act⁹ iuriſdictionis fori exterioris quē in papā nullus nec aliq̄s collegiū p̄ter ꝯciliū ḡnale habere dinoſcit̄. Hinc dicunt doct̄. et Gerſon ꝙ nulli pōt ſe ſubmittere ꝗ poſſit eū excōicare, l3 poſſit ſe alicui ſubmittere ꝗ eū poſſit a p̄ctō ſoluere. Tertio, ſi ſūmus pōtifex poſſit excōicari a cōcilio: ḡ poterit incurrere ſn̄iam canonis ſentētie late a ꝯcilio: ſicut eſt canon de ſemel cōfitendo in anno: ⁊ ſic eſſet excōicat⁹ ſūmus pontifex ipſo facto ſi non cōfiteret̄ ſemel in anno. Hoc autē foret periculoſiſſimū: q2 tūc quicūq3 act⁹ iuriſdictiōis, ſicut ſunt excōicationes, diſpēſatiōes, beneficiorū collatiōes, eſſent nulli, cū excōicat⁹ ꝗlibet exercitio iuriſdictionis careat. Preterea tūc non eſſet orādū ꝓ ſūmo pōtifice. Silr̄ tūc caput eſſet a corpe ſeparatū, ⁊ ſic nō eſſet ampli⁹ caput. Et ad oēs canones ꝯciliorꝝ conſtantieñ. baſilien. ⁊ lateraneñ. in ſummū pōtificē ſub pena ſuſpēſionis, r̄ndet Nicola⁹ de cuſa, ꝙ ſūt itelligēdi ſub pena ſuſpēſiōis ab exercitio iuriſdictiōis fori exterioris. Et ad rōnē: curatus manēs curat⁹ pōt excōicari. R̄ndet̄. nō eſt ſil̄e: q2 cuilibet curato ex iure pure poſitiuo determinate ſūt iſte vel ille oues: ſed ſummo pontifici iure diuino omnes chriſtifideles determinate ſunt oues. hinc ipſo remanēte non poteſt earum cōmunione p̄iuari. Finis.

¶ Sequit̄ libellus de auctoritate eccleſie ſeu ſacrorū ꝯciliorꝝ eā rep̄ſentantiū, editus a mḡro Jacobo Almain Senonēſis dioceſis doctore theologo: contra Thomam de vio, qui his diebus ſuis ſcriptis niſus eſt omnē eccleſie chriſti ſponſe poteſtatē eneruare.

¶ Primū capitulum: ī quo tractat̄ de origine iuriſdictionis ciuilis: vt per eius comparationem notificetur iuriſdictio eccleſiaſtica.

Quemadmodū deus na-
ture auctor hominē cōdidit cū na-
turali iure ſeu poteſtate ea que ſue
ſuſtētationi ac cōſeruationi neceſ-
ſaria ſunt ſumēdi/necnon ⁊ ea que
nociua ſunt repellēdi: ita ſup eo iu-
re fūdatur poteſtas eū qui iniuſte
aggredit̄ interimēdi/ſi ſeruet̄ mo-
deramen inculpate tutele: quāuis
oppoſitū dogmatizet de ancona in
ſuo tractatu de ptāte eccłiaſtica: cui⁹ rationes nūc omit-
to/cū nō ſit hec materia preſentis ſpeculationis. ſimiliter
et cōmunitas quelibet aliquoꝝ adinuicē ciuiliter cōuer-
ſantiū (que iuxta dictū Pauli ad Romanos. xij. velut vnū
corpus eſt: cui⁹ ſinguli alter alterius ſunt mēbra) naturalē
habet poteſtatē ſe non ſolū in eſſe/verūetiā in eſſe pacifi-
co conſeruādi: ad quam ſpectat eos quorū vita eſt in per-
turbationē eius/etiā per mortē preſcindere. ⁊ iſtud dedu-
ci poteſt ex ſctō Thoma ſcda ſcde queſtiōe. lxiiij. Ois enī
pars ordinatur ad totum cuius eſt pars/velut imperfectū
ad perfectum. ⁊ ſi ſaluti totius corporis expediat abſciſſio
alicuius mēbri: puta quia eſt putridum/aut ceterorū infe-
ctiuū: in toto corpore reſidet auctoritas illud preſcinden-
di. Cū ergo quelibet perſona ſingularis cōparetur ad to-
tam cōmunitatē ſicut pars ad totū: ideo ſi aliquis ſit per-
nicioſus in cōmunitate: laudabiliter a cōitate interimit̄.
Et iſtud idem oſtendit̄ ſic. Cōmunitas cōfert principi au-
ctoritatē occidendi eos quorū vita in pernicie reipublice
cedit. ergo illa auctoritas eſt per prius in cōmunitate: cū
nemo alteri det qđ non habet. Et antecedēs notū eſt/ cū
princeps a ſe auctoritatē illā nō habeat/nec habet eā im-
mediate a deo/ſaltē vt in plurib⁹. Nam vt dicūt doctores/
preſertim Durādus in tractatu de iuriſdictione eccleſia-
ſtica: Non eſt intelligendū ꝙ auctoritas regis ſecularis ſit
a deo/ ſic ꝙ imediate eam alicui cōmiſerit regulariter: ſꝫ
qꝛ ſm rectā rationē quam deus hoībus indidit/eſt alicui
cōmiſſa. Et non videt̄ cum nō ſit a deo imediate cōmiſſa/
a quo ſit principi collata: niſi ab ipſa cōmunitate: igit̄ aſſū-
ptum verum. Ex ante dictis inferuntur aliqua corollaria.
Primum eſt. Primaria poteſtas iuriſdictionis coercitiua
etiā vſqꝫ ad mortē infligēdam/non eſt ꝯtum ad ei⁹ inſti-

-tutionem pure poſitiua/ quãuis eius communicatio cer-te perſone/ vtputa regi aut certis perſonis de cõmunitate paucis aut pluribus qui eã regant ariſtocratice aut timo-cratice/ ſit poſitiua. Et iſtud manifeſte oſtenditur/ qꝛ hoc preceptum non occides/ cũ ſit de iure naturali/ ab eo nul-lus poteſt excipi caſus per quodcunqꝫ ius poſitiuũ ſaltem humanũ/ cum humana poteſtas ſupra ius nature non exi-ſtat. ergo primaria poteſtas occidẽdi non eſt poſitiua hu-mana/ ſed naturalis. Secũdum corollariũ eſt. Nulla com-munitas perfecta hanc poteſtatẽ a ſe abdicare poteſt: ſi-cut nec ſingularis homo quã habet poteſtatem ad ſe con-ſeruandũ: immo nec ea priuari poteſt niſi a deo. et huius ſentẽtie videtur eſſe gloſſa. xxiij. queſtione. iij. in capitulo oſtendit. in qua ſic dicitur. Populus dñ habet iuriſdictio-nẽ/ licet dicat lex ꝙ trãſtulit ius ſuum in imperatorẽ. Nã ſi ciuitas vel populus non haberet iuriſdictionem/ quare puniretur propter defectũ iudicis? vt. xxiij. queſtione ſe-cunda capitulo dominus. vbi dicit: Ciuitas plectenda eſt que vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbe factum eſt/ vel reddere quod per iniurias ablatũ eſt. Tertiũ co-rollariũ. Tota cõmunitas poteſtatem habet ſuper princi-pem ab ea conſtitutũ: qua cum/ ſi non in edificationẽ/ ſed deſtructionem politie regat/ deponere poteſt: alias nõ eſ-ſet in ea ſufficiẽs poteſtas ſe conſeruãdi. Et iſta poteſtate Gallorum cõitas quondã vſa/ regẽ ſuum depoſuit non tã pro criminibus ꝙ̃ pro eo ꝙ tãto regimini inutilis eſſet: vt habet gloſſa in capitulo alius. xv. q. vj. vbi dꝛ ꝙ Zacha-rias põtifex regẽ francoꝝ depoſuit. hꝫ gloſſa. i. deponẽtibꝰ conſenſit. Hac eadem poteſtate vſi filij iſrael receſſerunt a Roboã/ qui erat ſalomõis naturalis ſucceſſor: eligẽtes in regẽ ſuper ſe Hieroboam: vt patet. iij. Regum. xij. Et q̃uis ſuper aliquem populũ a deo acceperint aliqui iuriſdictio-nẽ ciuilẽ immediate/ vt videtur ꝓbabile de ſaule ꝛ dauid: nihilominus ſemper toti cõitati fuerunt ſubiecti caſu quo in deſtructionẽ eius regimẽ eorũ eſſet. ¶ Quartũ corolla-riũ. Non ideo dꝛ politia aliqua regalis qꝛ vnicus ei preſit: qui ſit tota cõitate in iuriſdictione maior/ nec ei quouis mõ ſubiectus: ſed ſolũ ꝓpter hãc cauſam qꝛ vnicus preeſt qui in quẽlibet alterũ de cõitate iuriſdictionẽ habet/ ꝛ eſt eo ſuperior. ꝛ hoc minime reperitur in politia timocratica aut ariſtocratica. Nec cõueniẽs foret aliquẽ vnum taliter cõitati preſici qui eẽt ea tota in oĩ caſu ſuperior/ niſi talis foret indeuiabilis/ quẽadmodum de chriſto cenſetur/ qui cõitatẽ regere poſſet ſcðm voluntatẽ/ et non ſcðm legẽ: ꝛ tũc eſſet politia illa perfecte regalis. ¶ Quintũ corollariũ eſt. Falſum eſt illud Scoti diſtinctionis. xv. q. iij. ꝙ nõ licet

quenꝙ occidere auctoritate publica niſi in caſib⁹ exceptis a deo ab iſto precepto/ nō occides. ſi eñ intelligat de exēptione facta per ius diuinū poſitiuū/ qualia erāt iudicialia veteris teſtamēti/ ſicut videtur pretēdere: tunc tēpore legis nature non licuiſſet quenꝙ interficere / cū tunc nōdū eſſet ius diuinū poſitiuū. nec gentilibus tpe legis moſaice licuiſſet aliquē interimere/ cum eis illa lex non eſſet data. Similiter in lege euāgelica nō eſſet principibus licitum aliquē ad mortem dānare / ſaltē niſi pro homicidio/ cū lex vetus ſit reuocata / et euangeliū nullū excipiat caſum/ niſi dixeris homicidiū exceptū fuiſſe Matthei.xxvj. Omnes qui gladiū acceperint/ gladio peribūt. Si autem intelligat de exēptis a deo per ius naturale: non facio difficultatē. ſed tūc nulla eſt eius probatio ad probandum ꝙ pro ſimplici furto non licet interficere. Ex oībus his facile eſt videre quō poteſtas qua rex vtitur/ eſt ptās cōmunitatis. hinc auctoritate publica dr agere. ⁊ hac ob rē Guillermus pariſienſis dicit dñium pricipū eſſe miniſteriale. Cōſequenter facile eſt videre ꝙ principatus regalis ⁊ principatus ariſtocraticus ⁊ principatus timocraticus non differunt inter ſe q2 ſint diuerſe poteſtatis/ cū idem obiectū penitus habeant: ſ3 propter diuerſitatē ſubiectorum. Sed quia de hac poteſtate ciuili in hoc tractatu nihil intendo principaliter dicere/ propterea hec ſufficiant.

¶ Secundū cap. in quo oſtenditur aliā eſſe poteſtatē nō naturalem nec humanitus inſtituibilem.

CUm chriſtifideliū collectio non ſit ſolū corp⁹ politicū/ ⁊ ad finem naturalem ordinatū/ qui eſt viuere ſecūdum virtutē/ verumetiā eſt corpus myſticū chriſti/ et ad finē ſupernaturalē/ vitā ſc3 eternam ordinatum: ad eius conſecutionē legiſlator de medio noſtri ſuſcitat⁹ iuxta vaticiniū moyſi/ chriſtus ſc3/ legem gratie et libertatis tulit: et poteſtatem inſtituit nō ad corpora occidēda/ qualis eſt poteſtas ciuilis: (q2 nō querit mortē peccatoris/ ſed magis vt viuat et cōuertatur: nec venit perdere quenꝙ/ ſed potius ſingulos viuificare) ſed ad compellēdum fideles legē euangelicam conſeruare/ alterius pene metu/ ſc3 ſpiritualis coercuit. De cuius ptātis integritate duo ſunt. Primū eſt auctoritatiue poſſe ius dicere ſiue diffiniendo/ ſiue aliquid quod ꝯferat multū ad conſecutionē finis/ ſtatuendo. Scdm eſt poſſe dictū ius non obſeruantē/ aliquā mulctare pena. Hec aūt poteſtas nō eſt naturalis: ſed poſitiua: nō ab hoīe puro aut ab hoībus inſtituibilis/ ſed a deo ſolo. Pro cuius ꝓbatione ſupponēdum eſt (quēadmodum optime declarat Herueus in ſuo tractatu de poteſtate pa

pe. Aliud eſt inſtituere ptātē/ ⁊ inſtitutā alicui pſone cōicare. Et iſtud manifeſtū ē ex pōri caplo/ cū pplꝰ ptātē occidēdi nō iſtituat: qꝛ eſt naturalis: ſꝫ eā pncipi cōicat. Inſtituere nāq ptātem eſt ordinare ꝙ in cōitate ſit aliqua ptās/ et talis/ ad tot caſus/ ad talē populū: et ſic de ſimilibus. Et talis inſtitutio tempore precedere poteſt cōmunicationē certe pſone. Poteſtas autē talis poteſt cōferri alicui dupliciter. Uno modo ꝙ cōferaꝛ determinate pſone: vt cū rex Petrū aut Guillermū inſtituit alicuius ciuitatis balliuū. Alio modo nō determinate pſone: ſꝫ perſone determinate cōditiōis: vt ſi rex inſtitueret aliquā poteſtatē iuriſdictiōis in aliqua ciuitate/ ordinādo ꝙ quicūq a talibus eligereꝛ/ eā cōſequereꝛ: talis electio eſt diſpoſitio vltimata ex parte recipiētis/ que facit eum capacē talis poteſtatis ex antiqua inſtitutiōe pricipis. Iſtis ſuppoſitis ꝓbaꝛ ꝙ a ſolo deo eſt hec poteſtas iſtituibilis. Hec poteſtas nō eſt inſtituibilis niſi vel a papa/ vl'a cōmunitate chriſtiana/ vel a deo. Sꝫ primo ꝙ nō poſſit inſtitui a cōmunitate chriſtiana/ ꝓbaꝛ ſic/ ſaltē ꝓpria auctoritate: quia talis poteſtas includit aliquid qđ humanā poteſtatē excedit: puta poſſe relaxare aliquid de pena debita in foro dei: poſſe aliquē reddere incapacē (quātū ad deū) ſuffragiorum eccleſie: et multa alia. ergo a cōmunitate chriſtiana inſtitui non pōt. Et ꝙ a papa inſtitui nō poſſit/ manifeſte patet ex hoc qꝛ prius ſaltē natura eſt illā poteſtatē eſſe ꝙ aliquem eſſe papā. Corollarie ſequiꝛ ꝙ nec iſta poteſtas ab homine puro aut hominibꝰ deſtitui pōt. Secūdo ſequiꝛ corollarie ꝙ poteſtas eccleſiaſtica de qua nunc loquimur/ eſt poteſtas coercitiua/ imediate a xpo inſtituta/ que valet exerceri in alterū etiā inuitū ad dirigendū ſubditos in finē beatitudinis eterne/ velut in finē proximū ⁊ principaliter intentū. Cōſequēter ex dictis multiplex haberi pōt differentia inter poteſtatē eccleſiaſticā iuriſdictionis in foro exteriori/ ⁊ poteſtatē laicā. Prima ex parte inſtitutionis/ cū vna ſit naturalis quantū ad inſtitutionē: altera ſupernaturalis. Secūda ex parte finis. Una eſt ad finē naturalē: altera ad finem ſupernaturalē. Tertia ex parte penarū que infligi poſſunt per has poteſtates: qꝛ p vnā corporalis pena duntaxat / per alterā vero ſpiritualis preciſe. Quarta ex parte ſubiectorū: qꝛ vniꝰ capax eſt etiā infidelis: alteriꝰ vero nullus capax eſt niſi ſacro baptiſmate regeneratꝰ. etiā vna/ ſcꝫ tēporalis/ in infideles exerceri poteſt: altera in ſolos fideles: vt infra patebit. De aliiſq autē ptātibus eccleſiaſticis a coercitiua / quas optime declarat Joannes de pariſius/ ⁊ cōſequēter Petrus de aliaco/ in hoc tractatu nihil dicere intendo. Tertiū corollarium.

deuiauit a fide Marſiliꝰ de padua/ oẽm coercitiuã iuriſdictiõẽ ab eccleſiaſticis auferens: vt videre eſt in ſuo tractatu qui in quibuſdã voluminibus defenſoriũ pacis intitulatur. Quartũ corollariũ. Poteſtas eccleſiaſtica in ſe cõſiderata/ nullatenus ab hominibꝰ reſtrigi poteſt. ſi eni ab ipſis nõ ſit inſtituibilis/ nec deſtituibilis: nec ab ipſis fieri poteſt ꝙ in aliquos actꝰ non poſſit in quos poterat prius. Et iſtud corollariũ bene tractat Joannes de gerſono cõſideratione ſeptima de ptãte eccleſiaſtica. Et qꝛ hec certa ſunt/ nõ curaui auctoritatũ aut rationũ numero munire.

¶ Tertium capitulum in quo oſtenditur ad que ſe extendat hec poteſtas.

Tanta eſt inter doctores cõtrouerſia de plenitudine huius poteſtatis/ ꝛ ad que ſe extedat: vt pauca ſint in iſta materia ſecura: ita ꝙ his tẽporibus (vt dicit Guillermus Ockã circa finẽ prime partis dialogi) ſumme neceſſariũ foret ꝙ per ſapiẽtes iuramentis ꝛ horribilibus cõminationibꝰ ad veritatẽ dicendã arctatos declararent que ad plenitudinẽ poteſtatis eccleſiaſtice ſpectãt. Quidã enim eã ita ampliant forſitan adulatiõis cauſa vt bñficia et priuilegia obtineãt: vt omnino abſorpta videatur principũ poteſtas: necnõ ad actꝰ ſe extẽdat in deſtructionẽ eccleſie. Quidã eñi eam dilatant vſqꝫ ad diſſolutionẽ matrimonij rati nõ ꝯſummati: vt gloſſa Joãnis Andree in capitulo quodvotũ. de voto ꝛ voti redẽptione. libro. vj. ꝛ gloſſa in capitulo ex publico. de conuerſione coniugatorum. qui ponit hanc propoſitionẽ: ꝙ ſummus põtifex poſſet ſtatuere ꝙ per ſecũdum matrimoniũ rumperetur primũ non cõſummatũ: ſicut rumpitur per ingreſſionẽ religionis. Que ꝗ̃tum periculi cõtineat/ aduertere poteſt lector. Eiuſdẽ ſententie eſt Panormitanus in eodem capitulo: ꝛ cũ ipſis deuiauit magiſter Thomas de vio in ſuis opuſculis aureis de diuerſis ac curioſiſſimis materijs. Iſtud eſt contra verbũ xp̃i Matthei. xix. Quos deus coniunxit/ homo nõ ſeparet: niſi fornicatiõis cauſa. vbi homini poteſtatẽ diſſoluendi matrimoniũ denegauit. Secũdo ſi diſſolui poſſet ſine ingreſſu religionis/ non eſt veriſimile quin hoc cõperiri poſſit ex ſacris litteris: queãdmodũ de matrimonio īter infideles altera partiũ cõuerſa ad fidem. Tertio ſummus põtifex non poteſt debitorẽ abſoluere inuito creditore. ſi enim oppoſitũ dicatur/ creditorum multi ad ipſum currerẽt pro abſolutione. ergo nec poteſt mulierem ab obligatione qua eſt obligata viro/ abſoluere. Et hãc partẽ pro indubitata tenet Scotꝰ. xxxj. diſtinctiõe quarti. et Petrus de palude. xxvij. eiuſdẽ. Sed pro priori

parte arguit/ vt magis pateat veritas. Diſſoluit matrimo-nium ratū non conſummatū per votū ſolēne religionis. ſʒ voti ſolēnitas non ex iure diuino/ ſʒ humano eſt: vt patet per capitulū preallegatum q̇ð votū. in quo dicitur: Voti ſolēnitas ex ſola conſtitutione eccleſie eſt inuenta. ergo ex ſtatuto humano diſſoluitur matrimoniū. Secundo/ ſi votū ſolenne ex ſtatuto diuino diſſolueret matrimoniū non cō ſummatū: a fortiori illegitimaret iure diuino ad matrimo nium ſequēs. Minus eſt enim illegitimare ꝙ̄ contractum diſſoluere: cū primum poſſit eccleſia/ ⁊ non ſcðm. Sed fal ſitas conſequētis oſtendit: qꝛ ſi illegitimaret iure diuino/ nō poſſet ſummus pōtifex nec eccleſia tota diſpēſare cū il lo qui vouit ſolēniter/ in quocūq; caſu: cū non poſſint con tra ius diuinū. Tertio/ matrimoniū contractū et ratū ſo-lū ſignificat coniunctionē chꝛiſti ⁊ anime fidelis: que diſ-ſolubilis eſt: ergo illud matrimoniū eſt etiā diſſolubile. Si dicatur ꝙ ſignificat etiā cōiunctionē chꝛiſti ⁊ eccleſie in-diſſolubilē: vt dicit magiſter ſentētiarū diſt. xxvj. quarti: cō ſequēter ⁊ Richardus: Contra. ſequit bigamiā contrahi ſi vxoꝛe pꝛima moꝛtua anͣ conſummationē/ cōtraheret cum ſcða: vel econuerſo ſi aliquis aliquā cuius vir moꝛtuus eſt anͣ conſūmmationē/ in vxoꝛē duceret. hoc aūt eſt cōtra ca pitulū debitū/ de bigamis non oꝛdinādis. Pꝛobatur tñ ſe-quela: qꝛ ratio bigamie eſt defectus ſacramēti: qꝛ non eſt vnicus vnius: ſicut chꝛiſtꝰ vnus vnice ꝯiunctus eſt eccl'ie. ¶ Ad pꝛimū iſtoꝝ reſpondet: bñ verum eſt ꝙ modus per quē ſolennizat votū/ eſt ex ſtatuto ⁊ determinatiōe eccle-ſie: non tñ ſequitur effectum ſequentē ad votū ſolēne per quod vouēs moꝛitur ciuiliter/ eē de ſtatuto eccleſie. ¶ Ad ſcðm q̇ð eſt foꝛte ad ꝓbandū ꝙ in voto ſolēni nō cadit diſ-penſatio: videt mihi dicendū ꝙ votū ſolenne iure diuino tādiu illegitimat ꝙ̄diu obligat: ita ꝙ ſi tentēt ꝯtrahere ſe cluſo quocūq; ſtatuto humano/ non cōtraherēt. Sʒ qꝛ pōt emergere caſus in quo amplius nō obligat/ et tūc ceſſat il legitimare: ſic papa nō diſpenſat: niſi capiēdo diſpenſare vt tñ valet ſicut ius declarare. ¶ Ad tertiū dꝛ pꝛimo ꝙ cō ſequētia pꝛima nihil valet. in ſtatu eñ innocētie matrimo niū cū nō eſſet ſacramentū / non ſignificaſſet aliquā con-iunctionē indiſſolubilem: ⁊ tñ non fuiſſet diſſolubile. ¶ Di citur ſcðo ꝙ antecedens eſt falſum: immo ſignificat con-iunctionē chꝛiſti ⁊ eccleſie: vt habet magiſter ſententiarū diſt. xxvj. quarti: ⁊ Richardus cōſequenter: ꝙ̄uis tñ apud Richardū non tā perfecte ſicut matrimoniū ꝯſummatū. ¶ Dr vlterius ꝙ cōſequentia nō valet qua infertur biga-miā in illis caſibus contrahi: ⁊ hoc ſolū quia eccleſia non ſtatuit ꝙ contrahat. Contrahit eñ ſolū per diuiſionē car-

nis pluribus/ vel alicui que diuisit plurib⁹. Aliqui iſtã poteſtatem extẽdũt ad infideles: vt Panormitanus in capitulo nouit. de iudicijs. dicẽs ꝙ per iſtã poteſtatem ad precepta legis nature ſaltẽ cõpelli poſſunt. ſed oppoſitũ iſti⁹ habetur ex capitulo Gaudemus: de diuortijs. vbi dicit eos conſtitutionib⁹ canonicis minime arctari: iuxta illud apoſtoli: Quid eñ ad nos de his q̃ foris ſunt iudicare? Arctarẽtur eñ conſtitutionibus eccleſiaſticis precipiẽtibus ea que ſunt iuris naturalis/ ſub cẽſuris. Scdo/ cum excõmunicatio non ſit aliud q̃ a conſortio fideliũ et participatione ſacramentorũ ſeparatio: ſequitur infidelẽ excommunicari nõ poſſe. et ſi in oppoſitũ allegetur illud chriſti Matthei. xvi. dictũ petro cũ ei ꝓmiſſa fuit hec poteſtas: Quodcunq ligaueris ſuper terrã/ erit ligatũ et in celis: ⁊ quodcunq ſolueris ſuper terrã/ erit ſolutum et in celis. et illud Matthei. xviij. Quecunq alligaueritis ſuper terrã/ erunt ligata et in celo: et quecunq ſolueritis ſuper terrã/ erunt ſoluta et in celo. In quib⁹ auctoritatib⁹ dicitur quodcũq et quecũq vniuerſaliter. Reſpõdetur ꝙ vtraq auctoritas de fidelibus intelligenda eſt. De his auctoritatibus infra magis patebit. Aliqui ad peccata ſecretiſſima cordis eã extendi volũt: vt gloſſa in clementina de hereticis. Oppoſitũ iſtius ab omnib⁹ ferme doctorib⁹ tenetur. Et pro maiori elucidatione ſuppomẽdum eſt eſſe quoddam peccatũ quod in ſolo conſiſtit actu interiori/ cũ ſcilꝫ ad nullũ opus exterius ſit progreſſio. Aliud eſt peccatũ ad opus vſq exterius ꝓgrediens: ⁊ iſtud eſt iterũ duplex. Eſt quoddã qđ non eſt peccatũ ex opere exteriori ad qđ progreditur/ ſed ſolum ex mala relatione interiori: vt eſt dare elemoſynam ꝓpter malum finẽ. Eſt aliud qđ eſt peccatum ex opere exteriori/ q2 ſcꝫ prohibitũ eſt. Et iſtud multiplex eſt/ quoddã eſt qđ iuridice probari põt factũ eſſe: ſcꝫ per duos vel tres teſtes: et etiam actor ipſius peccati. Eſt aliud qđ iuridice ꝓbari poteſt: ſed actor nõ: vt cum reperitur trucidatũ corpus/ ſed cũ trucidaretur/ nullus preſens erat. Eſt aliud qđ nec iuridice ꝓbari poteſt/ nec eius actor/ propter defectũ teſtium ad vtrũq. ¶ Secundo ſupponendũ eſt ꝙ eccleſiaſtica poteſtas non ſolũ eſt ad infligendũ penam ꝓ crimine preterito ꝓbato/ ſed ad ſtatuendũ aliquid ſub pena: quod quidẽ ſtatutũ ſolum reſpicit futura. de conſtitutionib⁹ capitulo cognoſcentes. eodem titulo/ capitulo vltimo. cuius tranſgreſſor eo facto ꝙ tranſgreditur / penã illam incurrit: vt videre eſt in pleriſq ſtatutis. ¶ Iſtis ſuppoſitis dicitur primo ꝙ eccleſia nihil poteſt ſuper peccata cordis/ et que ad actum exteriorem non ſunt ꝓgreſſa. Et addit Durandus. xvij. diſt. quarti. Non ſolum propter defectum co=

gnitionis/ſed propter defectū iuriſdictionis.ea enim de ſuo reſeruauit iudicio/ qui ſcrutatur corda ꝛ renes:hominibus autem ea que foris ſunt/ dedit iudicare. et ſententia Durandi multum apparentie habet: quia ſi hoc non eſſet propter defectum iuriſdictionis/ſed cognitionis:eccleſia ad minus poſſet in illa ſtatuendo/ſicut in opera exteriora futura que nunꝗ̄ probari poterunt propter defectum teſtium. Pro actu em̄ exteriori ꝗ̄uis occulto incurritur pena iuris:vt regulariter tenēt doctores/ nominatim de paludc.xiij.diſtinctione quarti. Tunc probatur iſta propoſitio. Primo per parabolam ſaluatoris Matthei.xiij.de zizania/ vbi ſm̄ expoſitionem doctorum prohibentur mali ſub nomine zizanie intellecti/eradicari per cenſurā excōicationis/ quādo a bonis intellectis per frumētum/cognoſci non poſſunt. Secundo per capitulum cogitationis.de penitentia diſtinctione prima. Cogitationis penā nemo patiatur. vbi gloſſa:ab hominibus:ſed bñ a deo. Adduci poſſent ad hoc probādum pleraꝗ̄ capitula/ vt capitulum ſicut tuis litteris.de ſimonia. capitulum tua nos. eodem titulo. capitulum erubeſcant.xxxij.diſtinct. capitulum conſuluiſti.ſecūda queſtiōe quinta. ¶ Secūdo dicitur: ſi procedatur ad peccatum exterius/quod quidem opus nō eſt malum niſi propter malam relationem interiorē : ad tale peccatum non extenditur eccleſiaſtica poteſtas iuridica. Cum enim non ſint illa opera prohibita ſm̄ ſuam ſubſtantiam/ſed ſolum ſm̄ interiorē relationem/ad quam puniēdam non extenditur eccleſiaſtica poteſtas:nec extēdetur ad illa peccata. Secundo probatur idē. non poteſt etiam ex natura operis/et non ſolum ex defectu teſtium probari opus illud peccatum eſſe/ niſi de relatione probaretur: ergo ſicut relatio eccleſiaſtice non ſubijcit poteſtati:ita nec peccatum illō. ¶ Tertio dicitur ꝙ eccleſiaſtica poteſtas extenditur ad peccatum iuridice notū/ cuius actus actor iuridice ignotus eſt. probatur per capitulum quidā maligni ſpiritus. v. queſtione.j. vbi de quodam qui contra caſtorum notarium ac reſpōſalem apoſtolicum nocturno ſilentio in publico ciuitatis loco conteſtationem poſuerat/ in eius crimina loquentem : dicit Adrianus papa. Qui ſi non exierit/ neꝗ̄ publice confeſſus fuerit : quiſquis ille ſit qui hoc agere preſumpſerit: vel conſenſum tāte iniquitatis conſilio prebuerit : ex dei et domini noſtri Ieſu chriſti ſpiritu diffinimus vt ſancti eius corporis ꝛ ſanguinis participatione priuatus ſit. et iſte eſt vnus caſus apud guillermum Ockam in tertia parte ſui dialogi : in quo recurrendum eſt ad poteſtatem eccleſiaſticam in crimine ciuili. ¶ Quarto dicitur ꝙ ad peccata exteriora que ſm̄ ſe ſunt

prohibita/quia non iuridice poſſint probari propter defectum teſtium/nec actor:extenditur hec poteſtas ſtatuendo. Probatur ex capitulo porro. de ſententia excõmunicationis. in quo dicitur eos qui manus violentas in fratres ſuos iniecerunt/qui nõ conuicti/ſed priuatim veniam poſtulant/ eſſe monendos vt ſatiſfaciant his quos leſerunt: et apoſtolice ſedi ſe preſentent:cũ ab alio ſine ſpeciali mãdato abſolui non valeant. ergo illi ſunt excommunicati. Abſurdum enim foret dicere eum qui violentas iniecit in clericum manus quis ſecrete/nõ eſſe excommunicatum. Et in omnibus iſtis de iuridica poteſtate loquor/que forũ exterius reſpicit.

¶Capitulum quartum: in quo ponuntur obiectiones ad iſta:et ſoluuntur.

Contra pmũ iſtorũ quattuor dictorũ obijcif. habens ſolum peccata cordis/vt ſtatuti eccleſie Omnis vtriuſq̃ ſexus/tenef in paſchate cõfiteri ea:et ſi non confiteatur/incurrit cenſurã excommunicationis:vt patet ex dicto capitulo: ergo poteſtas eccleſiaſtica ad illa cordis peccata extenditur. ¶Secundo/inquiſitor fidei omittẽs procedere contra hereticos/ſine quocunq̃ actu exteriori incurrit cenſuram excommunicationis:vt patet in clemẽtina multorũ. de hereticis. et gloſſa ibidẽ/ hic patet aperte q̃ conſtitutio militantis eccleſie ligat crimen omnino occultum/ad penas ſuſpenſionis ⁊ excommunicationis. ⁊ ad hoc inducit capitulum primum de ſtatu monachorum eodem libro. §. quia vero. vbi de monachis diſcurrentibus per curias principũ dicif: Q/ ſi vt ſuis prelatis aut monaſterijs damnum aliqđ inferant/ ad dictas curias ſe tranſferre preſumpſerint: excommunicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto. hic non excõmunicantur p eo q̃ ad curias principum ſe tranſtulerunt / ſed qz intendunt prelato aut monaſterio damnũ inferre. et ſic pro ſolo actu interiori. ¶Tertio arguitur. Si eccleſia alicui precipiat ſub pena excommunicationis q̃ aliquã accipiat in vxorem:eam ſcꝫ cũ qua prius contraxerat ſponſalia:⁊ proferat illa verba exterius/ ⁊ nõ conſentiat interius:videtur excõmunicatus/cum non accipiat eam in vxorem:et hoc eſt propter omiſſionem ſolius actus interioris:ergo etiã p ſolo actu interiori excõmunicari poteſt. ¶Deinde arguitur contra tertium et quartum dicta/primo per capitulũ ſicut de tuis litteris. de ſimonia. in quo dicitur: Illos aũt qui dederũt pecuniam vel etiam receperunt/ in tantum conſtat eſſe culpabiles q̃ ſi eorum exceſſus eſſet eccleſie manifeſtus(que nõ iudicat de occultis)pena canonica eſ-

ſent feriēdi. ergo ſi non ſit manifeſtus/ non ſunt feriendi. Et in capitulo erubeſcant. xxxij.diſtinc.in quo de preſbyteris/ diaconis et ſubdiaconis qui mulierculas non abiecerunt/ dicitur ꝙ ſunt excludendi a ſuorū graduū dignitate:ſtatim ſubiūgitur. De manifeſtis quidem loquimur: ſecretorum autem deus et cognitor et iudex eſt. ¶ Secūdo arguitur. Matthei. xviij. vbi inſtituta eſt hec poteſtas eccleſiaſtica/ datur forma ſm quam ſit ea vtendum.ſ; ſic eſt ꝙ ibi precipitur reum eſſe eccleſie denunciandum/ et conuincendum per duos vel tres teſtes : ergo non extenditur hec poteſtas ad ea peccata exteriora que probari nō poſſunt. ¶ Ad primum iſtorum dicitur primo ꝙ confiteri eſt actus exterior:et ſic preceptum illud non fertur immediate ⁊ per ſe ſuper actum interiorem: quāuis feratur ſuper exteriorem qui eſt de actu interiori. Dicitur ſecundo ſm Durandum ꝙ preceptum eccleſie principaliter fertur ſuper cōmunicationem/ quam conſtat actum exteriorē eſſe/ et in foro exteriori cognoſcibilem / q: ad digne communicandum iure diuino prerequiritur omnium mortaliū confeſſio:et ſic preceptū eccleſie non fertur per ſe ſup actū illum confeſſionis ſacramentalis/ ſed ſolum per accidens. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ inquiſitor fidei non excōmunicatur pro actu interiori: ſed pro omiſſione actus exterioris:que iuridice/ ſicut actus cuiꝰ eſt priuatio / quātum eſt ex ſe/ probari poteſt. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ in illo caſu non incurrit ſententiam excommunicationis/ cum nihil agat nec committat qđ iudicio eccleſiaſtico ſubſit: eodem modo ſicut nec ille qui in paſchate ſumeret euchariſtiam nō preuia ſufficienti diſpoſitione/ non veniret arcēdus ab ingreſſu eccleſie ſm tenorem illius ſtatuti: Omnis vtriuſq; ſexus. Ad primum argumentum contra vltimum dictum dicitur ꝙ illa capitula intelligenda ſunt de pena ab homine inferenda. Sunt enim canones quidā qui non ſunt ſententie late: ſed ferēde: qđ eſt.ſ.trāſgreſſoribꝰ non infligit̄ eo facto pena:ſed declaratur infligenda per iudicem. et horum tranſgreſſores non ſubijciuntur illi pene niſi notorij ſint. Et quāuis gloſſa ex capitulo erubeſcant. fundet argumentum pro opinione eorum qui dicunt ꝙ occultum delictum non irrogat irregularitatem:oppoſitum tamen huius opinionis ſatis determinatum eſt ex capitulo Queſitum.de temporibus ordinandorum.vbi dicitur: Si propoſita crimina:puta adulterium/ periurium/ homicidiū/ falſum teſtimonium/ ordine iudiciario comprobata/ vł alias notoria non fuerint: non debēt hi/ preter reos homicidij/ poſt penitentiam in iam ſuſceptis ordinibus impediri.ergo homicide incurrunt irregularitatem: quāuis non ſint

notorij. ¶ Ad ſecundum ex textu euangelico eodem mo-
do dicendum eſt ꝙ proceſſus ille intelligitur de eo qui
per iudicem et nominatim feriendus eſt pena eccleſiaſti-
ca. ¶ Iſta requirerēt maiorem proceſſum: ſed quia ſolum
accidentia ſunt / et non eſſentialia principali propoſito /
omitto.

¶ Quintum capitulū de his qui nimis re-ſtringunt iſtam poteſtatem.

AB aliquibꝰ mirum in modū reſtringitur hec
poteſtas. dicunt enim aliqui eam ſolum extē-
di ex inſtitutione chriſti ad punienda pecca-
ta in rebus pure ſpiritualibus / puta que pro-
pria ſunt legi euangelice: vt ſunt peccata cō-
miſſa contra articulos et ſacramenta: et non
ad peccata que ſunt contra legem nature / ſaltem niſi ca-
ſualiter. ⁊ huius ſententie videtur eſſe Guillermus Ockā
circa finem ſui dialogi / etiam in prima parte eiuſdē libri
libro. vj. capl'o. viij. vbi dicit: Spiritualia ſunt illa que reli-
gioni chriſtiane ſunt propria: que in nulla alia ſecta ſunt
reperta / nec ad legem nature ſpectantia: ſicut que perti-
nent ad ſacramenta eccleſiaſtica diſpenſanda / et ad cau-
ſas fidei determinandas. Eiuſdem ſententie eſt Joannes
de Gerſono lectiōe quarta de vita ſpirituali anime / vbi di-
cit ꝙ in terris ſubiectis īmediate ſummo pontifici quātū
ad temporalitatē / pro peccatis cōmiſſis contra legem na-
ture non ſunt homines feriendi pena eccleſiaſtica / ſed lai-
ca. Videtur mihi tamen ſaluo meliori iudicio / hanc pote-
ſtatem ad quecūq; mortalia notoria iuncta contumacia
extēdi. Probatur primo ex ca. nouit. de iudicijs. vbi dicit
Innocentius tertius ſcribens prelatis per franciam con-
ſtitutis: Non enim intendimus iudicare de feudo / cuius
ad ipſum ſcilʒ regem ſpectat iudicium: ſed decernere de
peccato / cuius ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura /
quam in quēlibet exercere poſſumus et debemus. Et no-
tum eſt ꝙ ibi loquitur de peccato cōmiſſo ex detentione
rei aliene. ¶ Secundo probatur ex auctoritate xp̄i / Mat-
thei. xviij. vbi ſicut infra probabitur / fuit inſtituta hec po-
teſtas eccleſiaſtica: Si peccauerit in te frater tuus / corri-
pe eum inter te et ipſum ſolum. ſi te audierit / lucratus es
fratrē tuum ⁊c̄. In qua auctoritate nulla fit diſtinctio hu-
ius vel illius peccati / ſed indifferenter de omni mortali lo-
quitur. et ꝙ ſolum de mortali loquatur / ſatis notū eſt per
hoc ꝙ ſubditur / ſi te audierit / lucratus es animā eius. per
veniale enim nullus eſt perditus. ergo pro omni mortali
ſi ad fraternam correctionem non emendetur / eſt denun-
ciandus eccleſie: et ſi eccleſiam non audierit / excōmuni-

cā duo: et per conſequēs iſta poteſtas ex ordinatione chri
ſti ad quecunqȝ peccata mortalia ſaltem notoria extendi
tur. et meo iudicio multū ponderanda eſt illa auctoritas.
¶ Tertio arguitur quia Paulus excōmunicauit fornica-
rium publicum. i. ad Corinthios. v. et in eodem capl'o di-
cit: Si quis nominetur inter vos fornicator / aut auarus /
aut idolis ſeruiens / aut maledic⁹ / aut ebrioſus / aut rapax:
cum huiuſmodi nec cibū ſumere. ¶ Quarto arguit̄ ex ra-
tione quam ſumit Durādus ad hoc probandum / et etiam
ea vtitur ſanctus Thomas in libro de regimine principū.
Cuius eſt conſiderare finem: ei⁹ eſt et iudicare de his que
debent ordinari ad finem: quia ratio eorum que ordinan-
tur ad finem / ſumitur ex fine. debet enim intendens ali-
quem bonū finem / eligere ea que ſunt congrua fini / ꝛ tol-
lere ea que finem impediunt: verbi gratia. medicus conſi
derat ſanitatem corporis: et ſuum eſt conſiderare de his
que conſeruant ſanitatem / et de his que impediunt. ſed
omnes actiones humane debent ordinari ad conſequen-
dam vitam eternam. cuius ergo vel quorum eſt cōſidera-
re de ſalute anime et de ſpiritualibus / eorum eſt iudicare
de quibuſcūqȝ actionibus per quas deuiant aut deuiare
poſſunt a ſalute ſua circa quācunqȝ materiā. et iſtius ſen-
tentie eſt Carlerius in tractatu quem compilauit contra
quoſdam errātes in materia clauium / vltimo corollario:
vbi dicit ꝙ extenditur clauis eccleſiaſtica ad cogendum
pure laicum ad ſoluendū debitum / vel cedendum bonis.
¶ Sequitur corollarie ex dictis ꝙ extendit̄ hec poteſtas
ad cogendum eum qui vendidit vltra iuſtum pretium / ꝗ-
uis non vltra dimidiū iuſti pretij / vt reſtituat. Quis dubi-
tat talem venditorē eſſe obligatū ad reſtituendum? et ſic
non reſtituendo peccat in fratrem: et per conſequens cū
eo procedendū eſt ſecundū preceptū euāgelicū / ſi pecca-
uerit in te frater tuus / preallegatū. Iſtud corollarium eſt
de mente Panormitani in ca. in ciuitate. de vſuris. vbi di-
cit. Poteſt compelli clericus ad reſtituēdum id quod ha-
bet vltra iuſtum pretiū in foro contentioſo. et ſtatim ſub-
dit. Idem puto de laicis ſaltē in foro eccleſiaſtico. ꝛ ibi lo-
quitur de eo qui habet vltra iuſtū pretium / ſed citra dimi
dium iuſti pretij: vt ſatis patet legendo. Et ſi cōtra iſta di
cat aliquis / ſequeretur quēlibet peccare qui cōueniret ꝓ-
ximū corā iudice laico de actione in qua conſiſtit pecca-
tum mortale. Conſequentia tenet: quia quilibet talis con
trauenit huic precepto / Si peccauerit in te frater tu⁹ ꝛc̄.
¶ Secundo ſic. corollariū illatum in fine eſt contra capi-
tulū. cum dilecti. de emptione ꝛ venditione. in quo videt̄
dici emptionē minus iuſto pretio tenere / dūmodo non ſit

minoꝛ dimidio iuſti pretij. Ad primū negatꝰ ſeq̄la. dico enī quālibet partē illiꝰ precepti / Si peccauerit in te frater tuus (continet enim tria partialia precepta) eſſe precepti affirmatiui: ꝛ obligat ſolū pro tēpore pro quo non poteſt aliter retrahi frater a peccato: ꝛ ſic ſi poſſit retrahere per cōuentionem corā iudice laico pure laicum / non obligatur pro tunc eccleſie denūciare. Propterea eccleſiaſticus nō debet attētare vſum huius poteſtatis in pure laicum pro peccato ciuili quādo iudex laicus eſt paratus exercere ſuam poteſtatē in illum: ne videatur hec poteſtas introducta eſſe in grauamen principū laicorum. Sed quādo deeſt laicus iudex / aut ſi non deſit / non poteſt: aut ſi poſſit / non vult: ex precepto chriſti ad poteſtatē eccleſiaſticam recurrendum eſt. Ad ſecundum dicitur ꝙ in illo capitulo non dicitur emptionem citra iuſtū pretium / ſed ſupra dimidium iuſti pretij eſſe validam: et non eſſe cogendū emptorem ad ſupplēdum iuſtum pretium: ſed ſolum dicitur emptionē citra dimidium iuſti pretij eſſe reſcindendam / aut emptorem cogendū eſſe ad ſupplendū iuſtum pretiū. ex quo non ſequitur ꝙ ſi ſit ſupra dimidiū iuſti pretij / non ſit cogendus. Notandum eſt tamen ꝙ hac poteſtate non eſt vtendum in aliquam perſonam niſi tribus iſtis concurrentibus: queādmodum optime deducit Carlerius in tractatu de punitione criminū publicorum eccleſiaſticorum contra bohemos. Primū eſt iuriſdictio. Secundū eſt conuictio. Tertium pax ſalua. et iſtud tertium ſatis patet ex parabola ſaluatoris Matthei. xiij. de zizania ꝛ frumento.

¶ Sextum capitulum: in quo oſtenditꝰ quibus imediate ſit collata ſuprema poteſtas eccleſiaſtica a chriſto.

Conſequenter vidēdum eſt quibus ſit imediate collata hec poteſtas eccl'iaſtica. ꝛ ſit prima propoſitio. Immediate a chriſto collata ē petro primo ſummo pontifici. Probatur primo: qꝛ Matthei. xvj. poſtꝗ̄ petrus chriſto ſciſcitāti: Uos autē quē me eſſe dicitis? reſpondiſſet: Tu es chriſtus filius dei viui. aliquibus interpoſitis dixit ei chriſtus: Dabo tibi claues regni celorū: et quodcūqꝫ ligaueris ſup terrā / erit ligatū ꝛ in celis: ꝛ quodcūqꝫ ſolueris ſuper terrā / erit ſolutum ꝛ in celis. ergo chriſtus cum fidelis ſit / et ſeipſū negare non poſſit / aliquādo cōtulit claues regni celorum beato petro: inter quas ponitur poteſtas illa coercitiua. ¶ Secūdo patet: qꝛ a chriſto dictū eſt beato petro: Paſce oues meas: paſce agnos meos. Ioā. vltimo. ſuper quibus verbis dicit glo. ordi. Paſcere eſt credētes ne deficiant confortare: terrena ſubſidia ſi neceſſe eſt

prouidere:exempla virtutũ prebere:aduerſarijs obſiſtere: peccantes corrigere. ⁊ iſtud vltimũ notum eſt ꝙ ad hanc coercitiuam poteſtatẽ ſpectat.et in hoc conueniunt ſatis ſinguli doct. dicẽtes chriſtũ tunc eum feciſſe ſuum generalem vicarium:⁊ ad hoc adducunt innumeras auctoritates. ¶ Secunda ꝓpoſitio. Chriſtus hanc poteſtatem immediate contulit eccleſie:capiendo eccleſiam pro collectione omniũ fidelium/ ſiue pro collectione omniũ prelatorũ maiorum ⁊ minorũ qui ſuccedunt apoſtolis et diſcipulis/ ſiue pro cõcilio generali eccleſiã repreſentãte.probať per illud chriſti Matthei.xviij. preallegatũ/ Si peccauerit in te frater tuus ⁊c̃.vbi precipit chriſtus nolẽtem corrigi ad fraternã correctionẽ/denũciari eccleſie:⁊ ſi eccleſie monitioni non obtemperet/excõmunicandũ.Et dat eccleſie auctoritatẽ excõmunicandi/dicens:Quecũq; ligaueritis ⁊c̃.Et ꝙ de eccleſia prout eſt plurium collectio/intelligatur/patet ex eo ꝙ poſtq̃ dixit/Dic eccleſie:⁊ ſi non audierit eccleſiam/ſit tibi ſicut ethnicus et publicanus:ſtatim ſubiunxit pluraliter: Quecũq; ligaueritis ſuper terrã ⁊c̃. ergo non capit ibi eccleſiam pro vnico ſuppoſito/ ſed pro pluribus.Et ꝙ non intelligat de ligatione et ſolutione in foro ſecreto et penitentiali/vt dicit de Palude in ſuo tractatu de iſta materia/ manifeſte patet ex precedentibus. nam in foro ſecreto nullus debet peccatum alterius deferre ſeu reuelare niſi quando eſſet peccati proprij circũſtantia mutans ſpeciem/ ⁊ non poſſet propriũ cõfiteri ſine reuelatione alieni. Sed xp̃s iniũgit ibi alienũ pctm̃ deferri et reuelari:et eũ cui⁹ eſt pctm̃/ligari aut ſolui.ğ loquiť de ligatione et ſolutiõe in foro publico ⁊ exteriori. Scd̃o ꝓbatur per illud qđ ſcribiť Actuũ.xv.in quo ca. narratur qũo in concilio apoſtolorũ et ſeniorũ propoſita fuit queſtio de ceſſatione legaliũ/et an conuerſi ex gentibus circũcidendi eſſent. Placuit apoſtolis ⁊ ſenioribus cum omni eccleſia eligere viros ex eis: et mittere antiochiam cum Paulo et Barnaba/ Iudã qui cognominabať barſabas/⁊ Sylam: viros primos in fratribus/ ſcribentes per manus eorum:Apoſtoli et ſeniores fratres ⁊c̃.et aliquibus interpoſitis ſubiungitur concluſio illius concilij: Viſum eſt ſpiritui ſancto ⁊ nobis nihil imponere vltra vobis oneris ꝙ̃ hec neceſſaria vt abſtineatis vos ab imolatis ſimulachrorũ/et ſanguine ſuffocato/⁊ fornicatione.Vbi non dicitur Petrũ hoc impoſuiſſe q̃uis eſſet preſens/ſed totũ apoſtoloꝝ ⁊ ſeniorum cõcilium.ergo penes eccleſiã eſt poteſtas ſtatuẽdi ſeu precipiendi que ad poteſtatem iuriſdictionis ſpectant. Tertio probatur auctoritate Gregorij que ponitur in ca.ſicut ſcti. Sicut ſcti euãgelij q̃tuor libros/ ſic quat-

tuor concilia ſuſcipere ⁊ venerari me fateor: Nicenū: Con-
ſtātinopolitanū: Epheſinū: ⁊ Calchedonēſe. ⁊ in fine red-
ditur cauſa: qꝛ dū vniuerſali ſunt cōſtituta ꝯſenſu: ſe et nō
illa deſtruit/ quiſquis preſumit abſoluere quos ligant/ aut
religare quos abſoluunt. Non dicitur enī/ quia dum petri
aut ſummi pontificis conſenſu cōſtituta ſunt: nec dicitur
quos ſummus pontifex ligat/ ſed quos patres ligant. Ad
hoc eſt ca. decreuit. lxxxviij. diſtinc. vbi dicitur: Decreuit
ſancta ſynodus. et non dicitur: Decreuit ſummus ponti-
fex: ad denotādum ꝙ auctoritas diffinitiua apud ſynodū
reſidet. ⁊ ca. nimis. de iureiurando. vbi ſummus pontifex
auctoritate ſacri concilij/ ⁊ non auctoritate propria preci-
pit ne clerici perſonis ſecularibus preſtare iuramētum fi-
delitatis cogantur/ a quibus nil temporale obtinēt. Quar
to eccleſia poteſt elargiri indulgentias: quod ſpectat ad
claues fori exterioris: ergo eccleſia habet illas claues. pro
batur antecedens. Dantur indulgentie de theſauro ec-
cleſie/ et non de theſauro pape. ergo eccleſia a fortiori po
teſt eas dare ꝙ̄ papa. Item poteſt concilium repreſentās
eccleſiam condere canones ſententie latę depoſitionis ⁊
excōicationis: vt patet de carthaginēſi cōcilio octauo: vt
ſcribit in ca. placuit. viij. q. j. Placuit vt quicūꝗ ab impe-
ratore cognitionē iudiciorum publicorū petierit/ honore
proprio priuetur. Item poteſt aliquē deſtituere: quod eſt
iuriſdictionis: vt patet per ca. ex geſtis: de clericis nō re-
ſidentibus. vbi dicitur: In ſynodo Anaſtaſius preſbyter
cardinalis tituli beati marcelli ab omnibus canonice eſt
depoſitus eo ꝙ parochiam ſuam per annos quinꝗ cōtra
ſtatuta deſeruit. vbi non dicitur a ſolo papa depoſitum eſ-
ſe. Hanc materiam latiſſime tractat Gofredus de monte
electo/ abbas ſancti honorati inſule Lirinenſis in tracta-
tu quem edidit tempore concilij baſilienſis: diſcurrendo
per ſingulos iuriſdictionis actus: puta per excommunica
tiones/ indulgētias/ diſpenſationes/ canonum editiones:
et ſic de alijs que ibidem latiſſime poteris videre. Ex his
omnibus ſequitur corollarie conformiter ad Jo. de Gerſo
no: ꝙ per hec verba: Dic eccleſie/ data eſt eccleſie et con-
cilio generali cognoſcendi poteſtas. et per verba ſequen-
tia: ſi non audierit eccleſiam ⁊c̄. data eſt cognitione pre-
uia ſententiandi poteſtas: et non obtemperantes ſenten-
tie/ pena mulctādi. ⁊ per verba ſequentia: Quecūꝗ liga-
ueritis ⁊c̄. data eſt primo eccleſie poteſtas aliquem ligan-
di excommunicatione: et ab eadem ſoluēdi. Data eſt ſecū-
do poteſtas aliquem ligādi ſtatuto ſeu precepto/ cui obe-
dire tenetur quilibet pro rationabili cauſa: et ꝓ ſimili cau
ſa eum ſoluendi ab eodem precepto. et ibi fundatur pote-

ſtas diſpenſandi. Data eſt tertio poteſtas aliquem ligandi ad penam temporalem pro crimine: & ab eadem pro ratio nabili cauſa ſoluendi per indulgentiarum largitionē. Data eſt quarto poteſtas aliquem alligādi aīarum cure: quā ſi ſumpſerit/ iuxta dictum ſapientis in Prouerbijs: Illaqueatus eſt verbis oris ſui: et captus proprijs ſermonibus. et eundem pro rationabili cauſa ab eadem cura ſoluēdi: vt infra magis declarabitur. Et ſequitur iterū ꝙ in eccleſia eſt poteſtas legiſlatiua/ contra Thomam de vio ſuo. xij. capitulo: et iſtud deducetur infra magis. De poteſtate immediate data apoſtolis/ loquendo ſemper de iſta poteſtate iuriſdictionis/ pro nunc omitto.

¶ Septimum capitulum/ in quo comparatur poteſtas iuriſdictiōis data eccleſie/ ad Petrum ſiue ſummos pontifices eius ſucceſſores q̄ntum ad maioritatem.

Videndum eſt conſequenter ex quo in eccleſia eſt poteſtas iuriſdictionis eccleſiaſtica/ ſimiliter & in ſummo pontifice ex xp̄i collatione imediata: quomodo ſe habet eccleſia ad ſummū pōtificem quantum ad hanc poteſtatem: vtrum in proportione equalitatī/ aut in porportione maioris inequalitatis: vel in porportione minoris inequalitatis: et eſt materia huius tractatus principaliter intenta. ¶ Pro qua materia ſupponendum eſt ꝙ de ratione maioris poteſtatis multa ſunt. Primū/ a minori ad maiorem eſt appellatio. Secundū/ cōſtitutus in maiore poteſt iudicare conſtitutum in minore. Tertium/ poteſt vſum minoris poteſtatis limitare: et quaſdam conſtituere leges ſm̄ quas tenebitur minor ꝓcedere. Quartū/ poteſt conſtitutum in minori poteſtate ea priuare exigente delicto. ¶ Secundo ſupponendum eſt ꝙ quando comparo eccleſiam ſeu concilium ad ſummum pōtificem: indifferenter intelligo de eccleſia ſeu concilio eā repreſentante/ non incluſo ſummo pōtifice: vtputa q2 non eſt: aut ſi ſit/ non poteſt cōparere/ quia eſt detentus apud infideles captiuus: aut ſi poſſit/ contumaciter non vult ſuffi[illegible]ē ter vocatus. ¶ Iſtis ſuppoſitis pono hanc propoſitionem cōtra magiſtrum Thomā. xvij. ca. ſui tractatus. Eccleſia ſiue cōciliū generale eſt in hac ptāte ſummo pōtifice ſuperior. Et q̄uis iſta ꝓpoſitio ſit per ſacra concilia conſtātienſe & baſilienſe determinata: ita ꝙ ſicut ſacrum euangelium foret venerāda: quia tamen illa concilia pro tempore determinationis nullius exiſtimat vigoris/ cōtra eū procedam alia via. Primo oſtendendo hanc propoſitionē non eſſe fictionem nouā: vt dicit ille doctor: ſed antiquā

doctorum ſententiam. Auguſtinus in epiſtola ad Gloriũ
eleuſium/ Felicem grãmaticum/ et ceteros/ que eſt inter
epiſtolas.clxij. cõmemorat de depoſitione Ceciliani car-
thaginẽſis epiſcopi ab epiſcopis aphricanis iiuſte facta:
qui videntes orbem communicare cum Ceciliano/ ⁊ non
cum eo quem inſtituerant: necnon a tranſmarinis eccle-
ſijs(que in ordine ad nos ſunt citramarine) ad Cecilianũ
cõmunicatorias litteras tranſmitti: elegerunt(dicit Au-
guſtinus)vt fertur/ ad duas cauſas agere cauſam cum Ce-
ciliano apud tranſmarinas eccleſias: parati ad vtrunqꝫ:
vt ſi eum potuiſſent quacunqꝫ verſutia falſe criminatiõis
euincere/ ſatiarent pleniſſime cupiditatem ſuam.ſi autẽ
non poſſent/ in eadem quidem peruerſitate durarent: ſꝫ
iam tamen quaſi haberent quod dicerent/ malos iudices
ſeſe perpeſſos.que vox eſt oim maloꝝ litigatoꝝ/ cum fue-
rint etiã manifeſtiſſima veritate ſuperati. Statim ſubdit
ad ꝓpoſitũ: Quaſi non eis ad hoc dici poſſet: et iuſtiſſime
dici: Ecce putemꝰ illos epiſcopos qui Rome iudicarũt/ nõ
bonos iudices fuiſſe. Reſtabat adhuc plenarium eccleſie
vniuerſale concilium: vbi etiam cum ipſis iudicibus cau-
ſa poſſet agitari: vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent/ eorũ
ſententie ſoluerentur. Ex quibus verbis manifeſte ſequi-
tur duo. Primum/ ꝙ non ſolum a ſententia ſummi pontifi
cis/ verum etiam a ſententia ſummi pontificis et concilij
particularis ad vniuerſale concilium appellari poteſt. Se
cundum eſt ꝙ ab vniuerſali concilio ſententia ſummi põ-
tificis cum concilio particulari ſolui poteſt. Legat igitur
⁊ perlegat/ ⁊ iterum relegat illam epiſtolam: ⁊ non dicet
fictionem eſſe nouam Joannis de Gerſono: ſed antiquã
Auguſtini veritatem Secundo probatur. Nam in octauo
concilio canone.xxj. qui incipit Dominicum ſermonem.
cuius pars habetur.xxij. diſt. cap. diffinimus. dicitur. Uni-
uerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia quãlibet
queſtionem de Romana ſede exortam audire tenetur: et
in ea proficere: non tamen audacter ſentẽtiam in Roma-
num pontificem dicere. Ecce ꝙ licet omnem queſtionẽ
de Romana ſede diffinire habeat: id tamẽ cum reueren-
tia propter eius primatiam facere debet: et hoc vt notiſſi
mum eſt/ ad maiorem ſpectat poteſtatẽ. ¶ Tertio argui-
tur auctoritate Damaſi pape que ponitur inter epiſtolas
Ambroſij epiſtola.lxxix. vbi deputati a concilio capuenſi
ad cognoſcẽdũ de Bonoſo epõ in aliquibꝰ accuſato/ ſen-
tẽtiã ſciſcitati ſunt a Damaſo papa ex conſilio Ambroſij.
Reſpondet igitur Damaſus: Sed cũ hmõi fuerit concilij
capuẽſis iudicium: vt finitimi Bonoſo epiſcopo atqꝫ eiꝰ
accuſatoribus iudices tribuerentur: ⁊ precipue macedo-

nes / qui cum epiſcopo theſſalonicenſi de eius factis cognoſcerent: aduertimus ꝙ nobis iudicandi forma cõpetere nõ poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie ſynodus / recte de his que veſtrorum ſcriptorum comprehẽdit ſeries / decerneremus. Ueſtrum eſt igitur qui hoc recepiſtis iudicium / ſentẽtiam ferre de omnibus / nec refugiendi aut elabendi vel accuſatoribus vel accuſato copiã dare. Uicem enim ſynodi recepiſtis / quos ad examinandum ſynodus elegit. Ecce ꝙ Damaſus papa dicit ſe nõ poſſe de illa cau ſa cognoſcere: de qua poſſet / ſi ſynodus adhuc eſſet integra. i. non commiſiſſet alijs iudicium. Et ꝙ illa verba non ſint Ambroſij: patet ex ſequentibus. ſubditur enim. Deniq; cum Bonoſus epiſcopus poſt iudicium veſtrum miſiſſet ad fratrem noſtrum Ambroſium / qui eius ſententiam conſuleret / interdictã ſibi eccleſiã irrumpere atq; ingredi: reſponſum eſt ei ꝙ nihil temerandum foret / neq; contra veſtram ſententiam tentandum aliquid: vt quod videretur vobis iuſtitie ꝯuenire / ſtatueretis / quibus hanc ſynodus dederat auctoritatem. Hoc de ſe non dixiſſet Ambroſius. Sequitur iterum Ideo primum eſt vt ij iudicent quibus iudicãdi data eſt facultas. vos enim (vt ſcripſim⁹) totius ſynodi vice de his decernitis: nos ꝗſi ex ſynodi auctoritate iudicare non conuenit Ex his manifeſte patet Damaſum papam non ſolum confeſſum fuiſſe concilium eſſe eo ſuperius in iudicando: ſed ⁊ deputatos per concilium in ea cauſa in qua deputati ſunt. ¶ Quarto arguitur. Contulit dominus claues petro ſummo pontifici vt ſigno et figure eccleſie: ergo per amplius ⁊ magis contulit eccleſie. probatur antecedẽs per Auguſtinum ſuper Joannem: ⁊ ponitur. xxiiij. q. j. c. quodcũq;. Petrus quando claues accepit / eccleſiam ſanctam ſignificauit. Nec valet dicere (ſicut dicit Thomas de vio) ꝙ hoc eſt itelligendũ ad iſtum ſenſum ꝙ non ſolũ perſone Petri: ſed officio ſuo in eternũ duraturo collate ſũt claues: ⁊ q̇ officiũ petri ẽ officiũ capitis: qđ hꝫ influere in corp⁹ reliquũ: ideo officio capitali data / toti corpori data dicunt̃ ⁊ ſũt. ꝓbo enĩ ꝙ nõ ad illũ ſenſum dicat Aug. claues datas eſſe eccl̃ie: q̇ hoc modo claues eſſe datas eccl̃ie / eſſet eas datas eſſe ꝓpter eccleſiã finaliter / ⁊ nõ ei datas eſſe formaliter: qđ manifeſte eſt cõtra Auguſtinũ dicentẽ in eodẽ capl̃o: Si hoc tãtum Petro dictum eſt (puta: Quodcunq; ligaueris. ⁊c̃) nõ hoc facit eccleſia. vbi pro inconuenienti infert iſtud ꝯñs ꝙ eccleſia nõ ligat / ⁊ ꝙ non ſoluit. Item idem Auguſtin⁹ ſuper Joannẽ ſuper illo verbo: Tu vocaberis cephas. Mutauit ei nomen / et fecit de Simone Petrum. Petrus aũt a petra: petra autẽ eccleſia. ergo i petri nomine figurata

eſt eccleſia/ etiam ad iſtum ſenſum/ ꝙ Petrus et quilibet eius ſucceſſor vtitur clauib⁹ vice eccleſie vniuerſalis quā ſignificat: ſicut rex quilibet vice communitatis exercet iuriſdictionis actus/ ita ꝙ ſummus pontifex excommunicat/ confert beneficia ſimiliter et indulgentias: et ſic de alijs actibus eccleſiaſtice poteſtatis auctoritate totius eccleſie. et iſtud rationabile eſt ex eo ꝙ ſuffragia quibus priuatur excommunicatus/ ſunt eccleſie/ et non ſummi pontificis. Hinc prelati dicuntur nomine eccleſie/ et non proprio illa auferre. Erit igitur totius eccleſie aliquem poſſe illorum participatiōe priuare. Hinc dicit quidam doctor Paulum noluiſſe excommunicare publicū fornicariū (vt patet. j. ad Corinthios. v.) niſi corinthijs ꝯgregatis. vnde ſic dicitur. Ego quidem abſens corpore/ preſens autē ſpiritu/ iam iudicaui vt ꝑſens eū qui ſic operatus eſt/ in noīe domini noſtri ieſu chriſti: congregatis vobis et meo ſpiritu cum virtute domini noſtri ieſu Chriſti/ tradere huiuſmodi hominem ſathane in interitum carnis. ꝛc̄. Et ita cōcedendum eſt. Quemadmodū enī deus condēs humanū genus/ indidit ei naturalem poteſtatem iuriſdictionis ad finē naturalē: et non ab aliquo ſuppoſito regulariter/ ſed a communitate particularibus ſuppoſitꝭ eſt communicata/ qui ſunt communitatis miniſtri in exercitio illius iuriſdictionis: vt patet in primo capitulo: ita chriſtus regenerans eccleſiam ad finem ſupernaturalem/ ei iſtam poteſtatem poſitiuam ad illum finem communicauit: quā poſſet et etiam teneretur (cum non ſemper poſſit eſſe cōgregata) alicui ſuppoſito communicare: qui vt miniſter eccleſie hanc poteſtatem exerceret. Et ſicut communitatem aliquando deus preuenit/ alicui ſuppoſito ciuilē poteſtatem cōicans/ vt moyſi ſuper populum iſrael: ita et eccleſiam preuenit/ poſitiuā eccleſiaſticā poteſtatē cōmunicando Petro: vt vice eccleſie eam exerceret/ quam eccleſia ei potuiſſet communicare/ cum prius eſſet a chriſto inſtituta/ ꝛ eccleſie collata: vt infra patebit. ¶ Quinto arguitur. Si eſſet ita pape collata poteſtas ſuper totam eccleſiam/ ꝙ ꝗuis eam exerceret ī deſtructionem eccleſie/ et non in edificationem/ et eſſet toti eccleſie pernicioſus ꝗtum ad conſecutionem finis/ non poſſet a tota eccleſia puniri: primo politia eccl'iaſtica nō eſſet ita bene ordinata ſicut politia ciuilis: qꝛ contra bonam ordinationem politie ciuilis foret non poſſe membrū auferre cuius conuerſatio in eius deſtructionem cederet. Secundo hoc eſſet ī detrimentum ipſiuſmet pape: eſſet enim miſerabilior omnibus hominibus ſi a malo compeſci nō poſſet. ¶ Sexto. Papa eſt vniuerſalis eccleſie filius. ergo ei ſubiectus. et

añs patet ex Ambroſio in libro de ſymbolo: Non habebit ibi deum patrem/ qui noluit hic habere eccleſiam matrē. Cauendum eſt ergo ſummo pontifici ne eccleſie deneget obedientiam. Stultus enim homo deſpicit matrem ſuā: et filius ſtultus meſtitia eſt matris ſue. Prouerbiorum.x.

¶ Septimo arguitur. Si ſint duo contendentes de papatu: eccleſia vniuerſalis ſiue concilium eam repreſentans eſt eorum iudex. ergo in vtrūq; habet iuriſdictionē et ſuperioritatē. conſequentia tenet: nullus eſt enī alterius ordinarius iudex: quin ſit in iuriſdictione eo ſuperior. et antecedens manifeſte patet ex capitulo. Si duo. lxxix. diſt. Et iſtius ſententie/ ſcilicet ꝙ eccleſia ſiue concilium generale eam repreſentans ſit in iuriſdictione maior ſummo pontifice/ fuit beatus Hieronymus dicens: Si autem auctoritas quereretur: orbis maior eſt vrbe. Nec aliquid habet apparentie ſolutio fratris Thome de vio dicētis Hieronymum loqui de maioritate meritorum. nam nō dicit Hieronymus: Si merita querantur / ſed ſi auctoritas. et ſic de maioritate poteſtatis et non meritorum loquitur. Hanc ſuperioritatem recognoſcens Nicolaus papa ſcribit Lothario regi: niſi vitet cōtuberniū pellicis ſue que erat excommunicata: adhibitis duobus vel tribus teſtibus ſancte denūciaret eccleſie: et ſic fieret ſicut ethnicus et publicanus. xj. queſtio. iij. cap. precipue. Et certum eſt ꝙ nō dicebat denunciaturum ſibimet. Hāc etiam ſuperioritatem recognouit Symmachus papa: qui cū a quibuſdā accuſaretur/ auctoritate ſua ꝯciliū ꝯgregauit: a quo inter ipm ⁊ accuſatores ferretur ſentētia. xvij. diſt. ca. concilia. §. Hinc etiam. Ad hāc veritatē corroborandū etiam adduci poſſet quod ſcribitur Actuū octauo/ ꝙ ſcz apoſtoli qui erant Hieroſolymis/ cum audiſſent quia recepiſſet ſamaria verbum dei/ miſerunt ad eos Petrum ⁊ Joannē. ⁊ per ꝯñs illa congregatio apoſtolorum erat Petro maior: iuxta illud quod ſcribitur in Luca ſeptimo capitulo. Nam et ego homo ſum ſub ptāte cōſtitutus/ habēs ſub me milites: ⁊ dico huic/ vade/ ⁊ vadit. ⁊ alio veni/ ⁊ venit: ⁊ ſeruo meo fac hoc: et facit. Nec valet ſolutio Thome de vio dicentis. xj. capitulo ſui tractatus/ ex hoc nō ſequi aliquo modo inferioritatem Petri. nam ſpirituſſanctus miſſus eſt a filio: iuxta illud Joannis. xvj. Quem ego mittam vobis. ⁊ tamen nō eſt ſubiect⁹. ⁊ ſtatim ſubdit idem frater: Male theologus eſt qui ex miſſum eſſe/ infert ſubditum eſſe. nam iſta ꝯña ē optima: Spirituſſanctus mittitur a filio: ergo eſt a filio/ vel eo inferior. et ſic oportet ꝙ fateatur ꝙ Petr⁹ ſit ab eccleſia. Similiter nec poteſt rationabiliter dici ꝙ Petrus fuit miſſus concilio / et non precepto : cum non fuerit miſſus

ſolus/ſed Joannes cum eo. Et tot ſunt teſtimonia de iſta ſuperioritate eccleſie ⁊ concilij ad ſummum pontificem: preter determinationes conciliorum Conſtantienſis et Baſilienſis:in que blaſphemo ore laceſſit idem frater:ſimiliter eſt tanta rationabilitas in lumine naturali / ſi bñ conſiderēt iuriſdictionū finis (Nō ſunt enī iuriſdictiones poſſeſſiōes particulares) vt nemo ſane mētis de ea ſuperioritate dubitaret. Sed inimic⁹ homo ꝗ nō ceſſat in agro dñico ꝓ ſe ⁊ ſuos miniſtros ſeminare zizania / cognoſcens eccleſiam nō poſſe in capite et in membris aliter reformari ꝗꝫ per cōcilium: induxit adulatores quoſdam (qui plus querunt hominibus ꝗꝫ deo placere / et plus que ſua ſunt ꝗꝫ que Jeſu chriſti) in hūc errorē pernicioſiſſimū eccleſie / ſcilicet ꝙ ſummus pontifex ei non eſt ſubiectus. Si enim ſingula beneficia vendat / aut ſacrilegis et pernicioſiſſimis perſonis diſtribuat:aut nitatur eccleſiam omnimodo deſtruere:non erit via ad reſiſtendū ei:niſi eccleſia ſit eo ſuperior. Ex propoſitione iſta probata meo iudicio ſufficiēter / probanda tamen inferius deſcendendo ad particulares actus iuriſdictionis: infertur primo ꝙ falſa eſt gloſſa in capitulo Cū ex illo. de tranſlationibus epiſcoporum. dicens illa que his verſibus cōtinentur / ad ſolū papam pertinere:ſi excludat cōcilium. Reſtituit papa ſolus / deponit et ipſe. Diuidit / ac vnit / / eximit atꝙ probat. Articulos ſoluit / ſynodūꝙ facit generalem. Transfert et mutat: appellat ab illo nullus. Sequitur ſecundo ꝙ papa ex vna parte ſumptus non eſt maioris poteſtatis ꝗꝫ totū reſiduū eccleſie ex altera parte: nec equalis cū aggregato ex ipſo et toto reſiduo. et ita dicam de concilio vniuerſali legitime cōgregato:ſiue papa ſit / ſiue non. et iſtud corollarium eſt directo cōtra Thomam de vio ſexto et ſeptimo capitulis per totū. in ſexto enim capitulo ponit ꝙ conciliū auctorizatum etiam per papā / non eſt maioris auctoritatis ꝗꝫ papa ipſe. Iſtud corollariū patet primo ex illo qꝺ habet gloſſa in capitulo Legimus. xciij. diſt. Statuta cōcilij generalis preiudicant ſtatutis pape / ſi contradicant. Hinc ꝙuis Leo papa reclamauerit cōtra cōſtitutionem calchedonēſis concilij / ꝙ conſtantina ſedes precederet alexandrinā / preualuit conſtitutio cōcilij reclamationi Leonis per capitulū Antiqua. de priuilegijs. et. xxij. diſt. Renouantes. et iſtud optime deducit Nicolaus de cuſa. Hinc etiam fit ꝙ conſuetudo generalis eccleſie que vnanimi conſenſu introducitur / ſtatutum pontificale abrogat. Secūdo probatur idē corollariū / et ꝙtum ad primā. ſi ſummus pontifex habeat iuriſdictionem ſuper totū reſiduum ab ipſo cathegoreumatice / ergo poterit in illud totū etiam inuitū alſe

quem actū iuriſdictionis exercere. conſequentia patet: qꝛ poteſtas iuriſdictionis foꝛi exterioꝛis in inuitum exerceri poteſt. ⁊ falſitas conſequētis ꝓbatur: non poteſt illud totum cathegoꝛeumatice excōmunicare aut interdicere / vt notū eſt: nec ad aliquid ipſo renitente obligare / vt patet per illud Auguſtini: Leges inſtituuntur cū pꝛomulgātur / firmantur cum moꝛibus vtentium appꝛobantur. diſt. iiij. capitulo in iſtis. ⁊ in eodē capitulo pꝛobatur illud exēplo de edicto Teleſphoꝛi pape / quo decreuit ꝙ clerici generaliter ieiunarēt a quinquageſima. ⁊ non pōt dari alter actus iuriſdictionis quē in totum illud reſiduū etiam inuitū exercere poſſit. igitur. Sequitur tertio ꝙ eccleſiaſtica poteſtas eſt pꝛius tempoꝛe in eccleſia ꝙ̄ fuerit in aliquo ſummo pōtifice. pꝛobaꝛ. fuit inſtituta eccleſiaſtica poteſtas Mat. xviij. et eccleſie collata / vt ex antedictis ſatis haberi poteſt. et hoc ponit Joannes de gerſono conſideratione quarta ſui tractatus de eccleſiaſtica poteſtate. ſꝫ tūc nullus erat adhuc ſummus pontifex: nec fuit vſqꝫ poſt reſurrectionē / cum dictū eſt Petro Joannis vltimo. Paſce oues meas. ergo pꝛius tēpoꝛe fuit in eccleſia eccleſiaſtica poteſtas ꝙ̄ in ſummo pontifice: ſicut ſupꝛadictū eſt ꝙ pꝛiꝰ in populo fuit poteſtas ciuilis coercitiua: immo eſt in eo naturalius ꝙ̄ in rege. Et ex iſto coꝛollario ſequitur aliud: ꝙ ꝙ̄uis chꝛiſtus non inſtituiſſet Petrum ſummum pontificē / hoc potuiſſet facere eccleſia. et iſtud coꝛollariū eſt expꝛeſſe Henrici de haſſia / pꝛout reperi in quodam extracto ex opuſculis eius. patet iſtud coꝛollarium: qꝛ cum illa eccleſiaſtica poteſtas fuerit pꝛius in ſua plenitudine in eccleſia / eccleſia potuiſſet alicui committere a quo nō potuiſſet eam auferre / niſi pꝛo cauſa rationabili: queadmodum populus ciuilem commiſit regi. ergo eccleſia potuiſſet aliquē inſtituere ſummum pontificem. pꝛobatur ſecundo / et apparenter meo iudicio idem coꝛollariū. cum poteſtas pape electiua fuerit in eccleſia moꝛtuo petro: et non a petro / vt infra pꝛobabitur: ergo a chꝛiſto. ſed non poteſt reperiri quādo fuerit a chꝛiſto collata eccleſie / niſi Mat. xviij. nam cum dictum eſt Petro: Paſce oues meas: nihil eccleſie / ſed ſoli Petro collatum eſt: ergo in eccleſia fuit poteſtas electiua pape anteꝙ̄ Petrus fuerit papa. Et ſic cum maioꝛi apparētia dicetur chꝛiſtum cum fecit Petrū ſummū pontificē / pꝛeueniſſe eccleſiā: et id ex gratia Petro contuliſſe qđ eccleſia potuiſſet oꝛdinare ex chꝛiſti inſtitutione: ꝙ̄ ꝙ pꝛeuenerit Petrū dādo apoſtolis oꝛdinis poteſtatem / iuxta fantaſiam fratris Thome de vio in. iij. ca.

¶ Octauum capitulum: in quo ponuntur obiectiones aduerſarioꝛum.

Oppoſitum propoſitionis probate in priori ca-
pitulo nituntur veritatis inimici multis ra-
tionibꝰ ſuadere. ¶ Primo / papa eſt caput ec-
cleſie vniuerſalis / et non ſolū ſingulorum mē-
brorum. qꝺ mōſtratur primo ex auctoritate ip-
ſius Conſtantienſis concilij ante et poſt ele-
ctionem Martini quinti / vbi damnatur ꝓpoſitio illa Jo-
annis hus: Petrus nec eſt nec fuit caput eccleſie ſancte
catholice. ⁊ in illa altera nō eſt ſcintilla apparētie / ꝙ opor-
tet eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens eccleſiam / qꝺ
ſemper cum ipſa eccleſia militante conuerſetur. Hic ex-
preſſe damnatur ꝙ Petrus non fuit caput catholice ec-
cleſie. Catholicum eni idē eſt qꝺ vniuerſale: et ad hoc eſt
Hieronymus in libro de ortu et obitu ſanctorū in nouo te-
ſtamēto. Petrus inquit in chriſti eccleſia firmamentū eſt:
cephas corporis chriſti principatus et caput eſt. Et hanc
rationem deducit de vio in ſuo. vj. ca. ¶ Secundo / ſoli Pe-
tro dictum eſt: Paſce oues meas. In hoc chriſtus inſtituit
regimē eccleſie monarchicum. Et ſi ridiculoſa illa reſpō-
ſio detur / ꝙ chriſtus dixit Petro: Paſce oues: non eccle-
ſiam meā: quaſi fecerit eum paſtorem ſingularū ouiū: nō
ipſius eccleſie que ſignificat totū cōſurgens ex omnibus
ouibꝰ: manifeſte excluditur hoc ex eo qꝺ in oratione dici-
tur: Deus omnium fideliū paſtor et rector / famulū tuū. N.
quem paſtorem eccleſie tue preeſſe voluiſti. et in concilio
Lugdunenſi: de electione libro. vj. ca. Ubi periculum. pa-
pa rector vniuerſalis eccleſie / ⁊ gregis dominici director
dicit. vbi patet ꝙ reſpectu eccleſie ⁊ gregis / que collectio-
nes ſignificāt: ⁊ non ſolum reſpectu particularium perſo-
narum: paſtor / rector et director eſt papa. Amplius Joan-
nis. x. ſaluator inquit: Alias oues habeo ⁊c. et ſubdit: Fiet
vnū ouile / et vnus paſtor. Certū eſt ꝙ ouile ſignificat vnū
continens oues. et ex hac auctoritate arguitur ſic. Eccle-
ſia vt vna ex iudeis et gentilibus / eſt ouile. et Petrus cui
dictum eſt: Paſce oues meas: eſt paſtor illius ouilis. ergo
eccleſia vt vna nō eſt ſupra papam: ſed ſub eo vt ouile ſub
paſtore. Et confirmatur / qꝛ eccleſia ſeu conciliū diſtinctū
ſupra papā: aut eſt oues: aut ouile: aut paſtor. Nō oues: qꝛ
ex vtriſqꝫ ouibus ouile vnum conſtituendum dicit domi-
nus. Non paſtor: quia cum petrus ſit vnus paſtor eccleſie
vt monſtratum eſt / ⁊ eccleſia eſſet alius paſtor: eſſent duo
paſtores / contra dominum dicentem: Fiet vnus paſtor.
ergo ouile. et cum non ſit ouile nullius paſtoris / eſt ouile
vnum vnius paſtoris qui eſt dominici gregis rector et di-
rector. ¶ Tertio arguitur. Non minus papa eſt epiſcopus
eccleſie catholice ꝙꝫ quilibet epiſcopꝰ ſue eccleſie. ſꝫ quili

bet epiſcopus eſt epiſcopus ſingularum perſonarum / et totius collectionis eaꝝ in vnam communitatē: ergo et papa. Et confirmatur / quia cum eccleſia ſit nomen collectiuū / et ſignificet collectionem fidelium / vt dicitur de cōſecratione. diſt. j. ca. eccleſia. et epiſcopus dicatur epiſcopus eccleſie talis: opoꝛtet vt pꝛimo ſit epiſcopus ipſius eccleſie / et ſecundario ſingularum perſonarum. ac per hoc papa qui intitulatur epiſcopus eccleſie catholice / et non illoꝝ aut omnium chꝛiſtianoꝝ: eſt pꝛimo epiſcopus eccleſie catholice / et ſecundario membꝛoꝝum eius: et quando dicitur / eſt epiſcopus eccleſie catholice / eſt diſtributio accommoda / ſicut quando dicit / celum tegit omnia. ¶ Quarto arguitur. Papa habet ſupꝛemā poteſtatē in eccleſia dei. ergo nō ſubeſt eccleſie. antecedens patet ex condēnatione iam dicta in concilio conſtantiēſi per martinum quintum / vbi de papa loquēdo dicitur: habens ſupꝛemam poteſtatem in eccleſia dei. conſequētia pꝛobatur: q2 ſupꝛa ſupꝛemam auctoꝛitatem in eccleſia dei non poteſt maioꝛ intelligi in eadem eccleſia dei. Immo ex hoc etiā ſequitur ꝙ tam eccleſia ꝙ̄ conciliū pape ſubditur: q2 non ſunt due ſupꝛeme poteſtates in eccleſia dei. Pꝛincipatuū enim pluralitas cū ſit mala: vt patet duodecimo metaphyſice: a ieſu chꝛiſto ſumme bono qui vult eccleſiam ſuā optime diſponi / eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc auctoꝛitate innocētij tertij in concilio generali. ca. cum ex eo. de penitētijs et remiſſionibus: vbi dicitur ꝙ romanus pontifex plenitudinem detinet poteſtatꝭ. Multa alia capitula ad hoc adduci poſſunt. ¶ Quinto arguitur. Papa eſt / pꝛimus et immediatus vicarius chꝛiſti et apoſtoloꝛum: ergo nullam habet in terris poteſtatem pꝛioꝛē ſe. antecedens patet in eadem condēnatione articuloꝛū a martino quinto in concilio cōſtātienſi. cōſequētia patet: q2 pꝛoximo et immediato nihil eſt ꝓpinquius et immediatius. et ex hoc patet pꝛimo ꝙ erroneū eſt dicere ꝙ eccleſia vt diſtinguitur contra papā / habet immediatam auctoꝛitatē a chꝛiſto ſupꝛa papam. ſic eñ eccleſia nō papa eſſet immediata vicaria chꝛiſti. impoſſibile eſt eñ eſſe duo ſuboꝛdinata ambo eque pꝛoxima et immediata chꝛiſto. Confirmatur auctoꝛitate thome dicentis in tractatu contra erroꝛes grecoꝛū. cap. lxvj. Chꝛiſti vicarius ſuo pꝛimatu et ꝓuidentia vniuerſalē eccleſiam tanꝙ̄ fidelis miniſter chꝛiſto ſubiectam ſeruat. et oppoſitum ſentire dicit erroneum. Et iſte ſunt ratiōes in quibus pꝛincipaliter pꝛedictus frater thomas de vio fundat ſe. ¶ Sexto arguitur multis auctoꝛitatibus. In ca. Significaſti. de electione. dꝛ ꝙ concilia generalia recipiunt auctoꝛitatē a papa. ergo nō ſunt ſupꝛa papā / cum nemini

poſſit papa dare poteſtatem coercitiuam ſupra ſe. Poteſt enim alicui cōmittere vt eum abſoluat a peccatis/ ſed nō poteſt ſe alicui ſubijcere qui eū liget aut abſoluat vinculo excommunicationis: vt dicit thomas in quarto. Item in ca. Ita dominus. xix. diſt. Ex quo dominus Jeſus chriſtus munus poteſtatis clauium ita ad omnium apoſtolorum officium pertinere voluit: vt in beatiſſimo petro apoſtolorū omnium ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua in corpus omne diffunderet. ex qua auctoritate patet ꝙ nec eccleſia nec concilium nec quecunq̄ perſona aliquid poteſt habere de iuriſdictione eccleſiaſtica niſi inq̄tum ſibi a papa conceditur. Item in ca. nemo. ix. q. iij. Nemo iudicabit primam ſedē. neq̄ enim ab auguſto nec ab omni clero neq̄ a regibus neq̄ a populo iudex iudicabitur. & ſuper illo verbo ab omni clero/ dicitur ꝙ concilium non poteſt iudicare papam: vt ſequitur in eadem gloſ. innumere ſunt alie auctoritates: ſꝫ omniū ſimilis eſt ſolutio. ¶ Ad primū negat ioannes patriarcha antiochenus (vir ꝑfecto doctiſſimus/ qui interfuit ↄcilio baſilienſi/ cuius meminit Panormitanus in tractatu quē edidit ſuper depoſitione eugenij) ꝙ papa ſit caput totius eccleſie cathegorcumatice: etiam loquendo de capite miniſteriali (notum eſt enim de capite principali) conſiderato inquit ꝙ eſſe caput denotat preeminentiam & ſuperioritatem/ quam ſummus pontifex non habet ſuper eccleſiam/ cū non ſit dominus eccleſie/ ſed miniſter. Dictū eſt enim petro a chriſto: Tu es petrus: et ſuper hanc petram edificabo eccleſiam meam. & non eſt dictum/ edificabo eccleſiam tuam. maior eſt aūt qui recumbit/ & minor qui miniſtrat: iuxta dictū ſaluatoris. Eſt ergo miniſter inferior/ & nō ſuperior domina. Reſpectu tamen eccleſiarū particulariū eſt caput miniſteriale: q: ratione miniſterij petro cōmiſſi habet ſuper eas ſuperioritatē. vnde Pelagius papa in. c. quāuis vniuerſe. xxi. diſt. Quāuis vniuerſe per orbem catholice & apoſtolice conſtitute eccleſie/ vnus thalamus chriſti ſit: tamen ſancta Romana eccleſia catholica & apoſtolica nullis ſynodicis conſtitutis ceteris eccleſijs prelata eſt: ſed euangelica voce domini et ſaluatoris noſtri primatū obtinuit. In quo nō dicit ꝙ eccleſia romana eſt prelata vniuerſali eccleſie que eſt chriſti thalamus: ſꝫ ceteris eccleſijs particulariter cōſideratis ab eadem romana diſtinctis. Et ad omnes auctoritates ſonātes ꝙ ſit caput eccleſie: reſpōdet ꝙ ſit diſtributio pro particularibus eccleſijs/ & non pro tota. Et conformiter ad eum dicit Nicolaus de Cuſa vltimo ca. ſui ſecundi tractatus libri eius de concordia eccleſiaſtica: ꝙ conſtitutus eſt petrus et ſummus

pontifex quilibet ſuperior ſingulorum: ſed non omnium. Et eodem modo reſponderetur ad ſecundum argumentum in quo probatur quod ſit paſtor vniuerſalis eccleſie: et negaretur conſequenter quod oporteat dicere quod ſit primo caput et paſtor alicuius totius congregationis/ et ſecundario perſonarum ſingularum. ¶ Secundo reſpondetur ad argumentum: quamuis concedatur Petrum aut ſummum pontificem quemcunque eſſe caput totius eccleſie vniuerſalis miniſteriale: non oportet tamen omnem proprietatem capitis proprie dicti reperiri in iſto capite ſimilitudinario: et hoc precipue cum eccleſia tota non dicatur corpus petri/ ſed ſolum chriſti corpus: vt patet ad Romanos. xij. vbi dicitur: Multi vnum corpus ſumus in chriſto. Et ſic vt dicatur totius eccleſie caput/ non oportet quod ſit toto reſiduo in auctoritate ſuperior/ ſaltem ſi ſit in vnum congregatum per ſe aut ſuos legatos principales partes repreſentantes: ſed ſufficit quod in quodlibet partiale membrum ſuperioritatem habeat/ et iuriſdictionem exercere poſſit per totum illud corpus diſperſum: vt regulariter eſt. Et dicitur vlterius quod dicitur paſtor totius eccleſie vniuerſalis quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi dei et ſacramentorum. Illa enim per concilium non exercetur / ſicut actus iuridici: ſed per ſingulares perſonas. Et quod iſta duo argumenta non debeant mouere/ patet. nam quamuis rex dicatur caput regni in ciuilibus: non eſt tamen concedendum quod ſit regno congregato ſuperior in ciuilibus. Pariformiter de papa in ordine ad eccleſiam dicendum eſt. Et iſta argumenta parua motiua ſunt ad inferendum quod ſit error intolerabilis dicere quod conciliũ ſit ſupra papam: immo oppoſitum eſt error totius eccleſie deſtructiuus/ et eccleſie ſponſe chriſti perniciosiſſimus. Nec ſequitur/ vt infert idem/ quod regimen eccleſie ſit ariſtocraticum ſeu populare/ in quo tota auctoritas apud vnum reſidet. nam non dicitur regimen regale in quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior / quia tunc non eſſet in ciuilibus regimen aliquod regale: ſed quia eſt vnicus quolibet altero ſuperior/ qui totius populi vices gerit: cui data eſt poteſtas exercendi actus iuriſdictionis regulariter exiſtentis in populo/ vice populi/ qui regulariter congregari non poteſt: vt ex antedictis conſtat ſatis. Et per iſta facile ſolui poteſt confirmatio ſecundi argumenti/ quod eccleſia diſtincta contra papam/ eſt ouile et oues xpi. nam dictum eſt Petro: Paſce oues meas/ et non tuas. Et illi ouili data eſt a xpo poteſtas vnumquodque membrum arcendi ad legem eccleſiaſticam: que quia regulariter exerceri non poteſt per totum/ communicauit eam xps vni ſuppoſito vice totius/ relinquens eccleſie exemplum quonam pacto ipſa facere deberet in po-

ſterū: ⁊ ille dici poteſt paſtor totius reſidui modo ſupra di=
cto. ¶ Ad tertium in quo arguit̄ de epo particulari: dici=
tur: Quis concedat̄ ꝙ eps particularis tota ſua dioceſi in
ptāte eccleſiaſtica ſit maior: nō poteſt ex hoc idē inferri de
epo vniuerſali: ⁊ ratio / qr eps particularis nō ſolū gerit vi=
ces ſue dioceſis in ordine ad populū ſibi cōmiſſum / ſed to=
tius eccleſie vniuerſalis in ordine ad populū: alīas nō poſ=
ſet aliquem ſimpliciter excōicare / vt bene arguit Scotus
in quarto. Scdo dicitur ꝙ eccleſia particularis cui preſi=
citur dioceſanus aliquis / habet ſuperiorē cōmunē ſibi et
ſuo dioceſano in terris. Propterea bene conceditur papā
eſſe ſuperiorem ſua dioceſi particulariter ſibi cōmiſſa di=
ſtincta contra ipſum. ¶ Ad quartū dicit̄ primo: qn̄ dicit̄:
Papa habet ſummā poteſtatē in eccleſia. de ſingulis au=
ctoritatibus hoc ſonantibus fit comparatio ſolū pape ad
quodlibet aliud particulare ſuppoſitū: puta quēlibet aliū
patriarchā / primatē / archiepm / ⁊ epiſcopum: non autem
ad totam collectionē aut concilium eam imediate repre=
ſentans / cuius eſt miniſter: quēadmodū qn̄ dicitur regē
habere ſupremā poteſtatē in regno ſuo. ¶ Secūdo dicit̄
Quātum ad id qd infertur ꝙ eſſent due ſupreme poteſtates
in eccleſia dei / quēadmodum dicit Carlerius in tractatu
quem edidit de auctoritate ſacroꝝ generaliū conciliorū.
Et qualiter ſe habēt inter ſe auctoritates eorum ⁊ ſummi
pontificis: in ſecūda propoſitione dicit ꝙ in eccleſia con=
cilio ⁊ papa non ſunt diuerſe poteſtates / ſed eſt eadē ple=
nitudo poteſtatis. non poſſunt eni eſſe due plenitudines.
et hoc eſt rationabile. nam vbi vnū propter alterū / ibi vnū
tantū / ſm regulā Ariſtotelis in topicis. ſed propter eccle
ſiam eſt poteſtas ſummi pontificis / iuxta illud: Attendite
vobis ⁊ vniuerſo gregi in quo poſuit vos deꝰ regere eccle=
ſiā. ergo eſt ibi vna poteſtas / quēadmodū in rege ⁊ regno:
Quis in eccleſia poteſtas illa ad aliquē actū extendat̄ / ad
quā non extendit̄ in papa / puta ad electionē ⁊ diſpoſitio=
nem ſummi pontificis / vt infra patebit: ſicut apud ſanctū
Thomā eadem eſt poteſtas ſacerdotalis in ſimplici ſacer
dote ⁊ epo: in epiſcopo tamen ad aliquos actus extendit̄ /
puta ad confirmandū ⁊ ordinandū: ad quos non extendi
tur in ſimplici ſacerdote. Et cōſequēter gloſandi ſunt om
nes textus dicentes in ſummo pontifice eſſe plenitudinē
poteſtatis / ꝙ hoc eſt verum tanq̄ in miniſtro dei et eccle
ſie in ordine ad ſingula / non cōſequēter ad omnia. ¶ Ad
quintū dicitur ꝙ poteſt intelligi multipliciter ꝙ papa ſit
proximus ⁊ imediatus vicarius xpi: vno modo ꝙ imedia=
te a chriſto ſine quocūq; actu humano ſeu ſine conſenſu
ſubditoꝝ in ſe vel in gerentibus vices eorum: et ſic certū

eſt nullum fuiſſe imediatũ chriſti vicarium quo ad poteſtatẽ ſpiritualem preter Petrũ. alio modo ꝙ ſit immediatus vicarius chriſti ꝙ̃tum ad exercitium poteſtatis immediate a chriſto inſtitute cũ inter homines viſibiliter conuerſaretur/et eccleſie collate: et ſic concedẽdum eſt quẽlibet ſummũ pontificẽ eſſe immediatũ vicariũ chriſti: quẽadmodũ reges ſinguli iuxta dictum Pauli ſunt miniſtri dei in vindictã malefactorum: non ꝙ illam immediate a deo ſuſceperint primo modo: ſed q: ex cõſenſu populi hñt excercitium poteſtatis quã deus indidit populo. Et q: frequenter adducitur analogia hec de populo/probatur iterũ ꝙ in ipo ſit iuriſdictio hec ciuilis. nam in terris imediate ſubiectis ſummo põtifici/in q̄b⁹ nullũ recognoſcit ſuperiorẽ quo ad tẽporalitatẽ: p̃tores ſeu iudices licite cauſas ſanguinis exercẽt: et non auctoritate ſua nec auc̃te alicuius principis laici / cum nullus in illum populum iam habeat iuriſdictionem: nec auctoritate que ſit formaliter in ſummo pontifice (abſit enim dicere in ſummo pontifice eſſe formaliter poteſtatem ad occidendum: cui dominus vſum gladij materialis ꝓhibuit) ergo auctoritate que eſt formaliter in populo. ¶ Ad confirmationem de auctoritate Thome parum nobis eſt cure de ea/ cum eius dicta nimis ſecundum litteram accepta fuerint pleriſ꜡ doctrine eius zelatoribus occaſio errandi in hac materia. ¶ Ad ſextũ dicitur primo ꝙ omnes auctoritates que regulariter adducũtur/ſunt ipſoꝝ ſummorũ pontificum: qui vt in pluribus fimbrias ſuas nimis extendentes / ſibi attribuerũt qđ eſt eccleſie proprium. nihilominus ad primam que adducitur ex capitulo Significaſti. de electione et electi poteſtate. dicitur ꝙ illud eſt intelligendum de auctoritate relata ad hoc ꝙ concilia generalia non poſſunt regulariter eſſe legitime cõgregata niſi per vocationem pape. de qua auctoritate habetur. xvij. diſtinc. per totum. Sed poſtꝗ̃ concilia generalia ſunt auctoritate pape vel alias congregata: non habent ſuam auctoritatem a papa: ſed immediate a chriſto. Et illi poteſtati ſubijcitur ſummus põtifex/ſicut miniſter domine. Ad auctoritatem ex capi. Ita dominus. xix. diſtin. dicitur/licet poteſtas iuriſdictionis fuerit beato Petro tradita: fuit tamẽ ei tradita vt miniſtro chriſti et eccleſie per conciliũ repreſentate: conſiderato ꝙ in tali traditiõe Petrus eccleſiam ſignificauit: vt allegatum eſt ex Auguſtino: et ſic tradita eſt ei cum onere ꝙ Petrus ⁊ eius ſucceſſores vt miniſtri eccleſie illi ſubijcerentur. Ad auctoritatem ex ca. Nemo. dicitur primo a quibuſdã hoc eſſe intelligendum ꝙ̃tum ad peccata occulta: non ſolum ꝙ̃tum ad ea que iuridice ꝓbari nõ poſſunt/

puta per duos vel tres teſtes:ſed que eccleſiam non ſcandalizant et perturbant. et hoc videtur ſatis conforme textui: dicitur enim: Nemo iudicabit primā ſedem iuſtitiā temperare deſiderantem:. Conformiter ad illud apoſtoli: Juſto nō eſt lex poſita. ſed ſecus eſt quādo notorie ſcandalizat eccleſiam/ſm glo.in capi.Si papa.xl.diſtin.Sic etiā practicatum fuit in concilio Conſtantienſi contra Joannem.xxiij.et ita reſpondēdum eſt ad cetera capitula iiſdē cauſa ꝛ queſtione:puta capitulum Aliorum:et capitulum Facta.peccata ſubditorum quibus non ſint ſcandalizantia: dūmodo iuridice probari poſſint: regulariter iudicantur. Poſſet dici ſecundo hoc eſſe intelligendum regulariter: cum regulariter ad ſuperiorem ſummi pōtificis recurſus haberi non poſſit.vel dicitur ꝙ ibi/toto clero/non capitur collectiue:ſed diſtributiue.vl' dicatur/vt alij volunt/ꝙ capitur pro collegio cardinalium . Et ſic ex his facile patebit ſolutio omnium fundamētorum illius pernicioſiſſime opinionis que eneruat modum omnē quo reformari poſſit eccleſia/viſa malitia iam currente.

¶Nonum capitulū: in quo inquiritur in quo aut quibus ſit primaria poteſtas electiua ſummi pontificis.

Viſo de ſuperioritate eccleſie ſeu concilij eā repreſentātis in ordine ad papā: nūc deſcendendū eſt ad ſpeciales actus illius poteſtatꝭ. Et primo inquirit̃ in quo ſit ꝑmaria poteſtas electiua pape.Et ad iſtud dicit predict⁹ frater Thomas de vio.c.xiij.ꝛ.c.vj. ꝙ eſt i ſūmo pōtifice.Pro cuius ipugnatiōe ſupponim⁹ ꝙ hic nō inquirimus de primaria poteſtate electiua ſimpliciter/ſeu conſtitutiua pape/ſeu applicatiua eccleſiaſtice poteſtatis ad ſingularē ꝑſonam/cum notū ſit illā eſſe in ſolo deo:ſed loquimur de primaria poteſtate applicatiua ſub deo: imo ꝛ ſub xp̄o ſm humanitatē ſm quā etiā eſt ſupra totā eccleſiam:imo et ſupra totū orbem. Et de iſta dicit̃ ꝙ eſt in eccleſia/et nō in ſummo pōtifice.ꝓbatur primo.illa ꝑmaria poteſtas eſt in eccleſia/aut in ſummo pōtifice/ cum nō dicat aliquis cardinales imediate a xp̄o accepiſſe illā poteſtatē.ſed nō eſt in ſummo pōtifice: ergo in eccleſia. ꝓbat̃ minor: qꝛ ſi in ſolo ſummo pōtifice ſit illa poteſtas electiua ſucceſſoris/aut ordinādi a quib⁹ ꝛ qualiter debeat eligi: ſequit̃ cum ſummus pōtifex ſit homo peccabilis ſicut ceteri/ꝛ prauis actionib⁹/ negligētijs/malitijs ac neqtijs valeat irretiri:poſſet totā eccleſiā xp̄ianā relinq̄re abſqꝫ poteſtate eligēdi ſummū pōtificē. poſſet eñ priuare cardinales illa poteſtate:cum ab ip̄o ſolo habeant: quo facto

vel negligēdo/ vel ex malitia differendo/ vel tp̄s ſufficiēs nō habendo/ poſſet mori anteq̄ de electoribus ſummi pō- tificis aliquid ordinaret: et ſic tota xp̄ianitas ſine poteſta te eligendi ſummū pōtificē remaneret. Hanc rationē tā- git Guillermus Ockam tertia parte ſui dialogi tractatus primi libro. j.c.xvj. Et ſi dicatur ſicut videt̄ dicere idē fra ter/ q̄ in iſto caſu deuolueretur poteſtas illa ad. eccleſiā: tūc arguitur: nunq̄ poteſtas aliqua ex negligētia alicu⁹ deuoluit̄ in alterū: niſi ſimpliciter ꝛ abſolute ſit ſuperior. Poteſtas eni papalis propter eius negligentiā non deuol uit̄ in ep̄m: ſed poteſtas epiſcopi de prouidēdo beneficio vacanti/ in eius negligentia deuoluitur ad ſummū ponti ficē. Amplius ſi i illo caſu habeat eccleſia poteſtatē illā/ queritur a quo habet imediate/ cum a ſemetipſa habere non poſſit? Et ſi dicatur/ a chriſto: difficile erit reperire i ſacris litteris fundamentum in quo poſſit ſtabiliri q̄ in il lo caſu habeat/ et non regulariter. ¶ Secundo: non eſt ve riſimile q̄ chriſtus voluntati vnius hominis commiſiſſet auctoritatē ſummi pontificis: cum vnius charitas in tm̄ refrigeſcere facile poſſit/ q̄ ſanguinē ꝛ carnē loco ſui ſub- rogaret: et forſitan vnum pſeudoprophetam: et ſic facile vna progenies diceret: Hereditate poſſideamus ſanctua rium dei. ꝛ quilibet cum videret inſtare finem dierum ſuo rum/ aliquem ex cōſanguineis ſtuderet loco ſui ſubroga- re. Et hanc rationem tangit Armachanus. vij. lib. queſtio num armeniorū. c.xix. ¶ Tertio ſi primaria poteſtas con- ſtitutiua pape/ et ordinatiua de electoribus/ eſſet in ſum- mo pontifice: eodem modo primaria poteſtas deſtitutiua ſummi pontificis in eo caſu i quo deſtitui poſſet: vt eſt ca- ſus hereſis etiā apud aduerſariū: eſſet in ſūmo pōtifice: et ſic par in parē haberet imperiū: et ſūmus pontifex ɔſtitue re poſſet q̄ a ſolis duob⁹ vł trib⁹ in caſu hereſis deſtituere tur ſummus pontifex. ɔn̄a. p̄bat̄: q2 per eaſdē cauſas gn̄ari habēt ꝛ deſtrui p̄tātes iſte. ¶ Quarto arguit̄ ſic. Si in ſū- mo pontifice ſit poteſtas electiua ſucceſſoris/ vel ergo eſt in eo poteſtas electiua ſucceſſoris/ ſic q̄ per ſemetipſum poſſit ſucceſſorem eligere: vel ſolum quia aliquibus pōt il lam poteſtatem communicare. Secundū nihil habet ap- parentie. Si dicatur primum: ergo per hoc ſolum q̄ ſum- mus pontifex vult alterum ei ſuccedere/ et ille alter vult acceptare/ ille alter efficitur ſummus pontifex: quod ſi cō- cedatur: ſequitur iſtud inconueniens q̄ eſſet in poteſtate duorum facere q̄ alternatis vicibus quilibet per annum in ordine ſuo eſſet ſummus pōtifex/ more anne ꝛ caiphe. conſequentia patet: quia ſummus pontifex. a. pro ſua vo- luntate poteſt conſtituere. b. ſummum pontificem: et in ſi

ne anni.b.iterum poterit.a.et ſic cõſequenter. ¶ Quinto arguitur. Chriſtus non contulit ſummo pontifici aliquam poteſtatem pernicioſam eccleſie.ſed vt habet glo.in capitulo ſi petrus.hoc eſt pniciosum ꝙ aliquis eligeret ſucceſſorem:ergo chriſtus non contulit ſummo pontifici illã poteſtatem. Et propterea dicit Guillermus Ockam loco preallegato ꝙ nulla poteſtas eſt conceſſa ſummo pontifici q̃ regulariter vni perſone pernicioſe committeretur. et ad iſtam propoſitionẽ videtur fuiſſe vſus primitiue eccleſie: nam a plebanis aſſumebant curati.lj.diſtin.ca.qui in aliquo.⁊ a clericis ⁊ plebanis epiſcopi.lxij.diſt.cap.Nulla ratio.et a cardinalibus epiſcopis/ alijſq; cardinalibus clericis/et toto clero ac populo acclamante aſſumebatur ſummus pontifex.xxiij.diſtin.ca.In nomine domini. Sed cõtra hoc arguit aduerſarius primo ex facto Petri:nam Petrus elegit ſibi ſucceſſorem:ergo ⁊ quilibet alius ſummus pontifex hoc facere poteſt. conſequentia tenet:quia quilibet ſummus pontifex ſuccedit Petro ĩ eadem poteſtate. et antecedens probatur per capi. ſi petrus.viij.queſtio.j. vbi dicitur: Si Petrus princeps apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit linum et cletum: non tamen poteſtatem pontificij aut ſoluendi aut ligandi normam eis tradidit: ſed ſucceſſori ſuo Clementi qui ſedem apoſtolicam poſt eum tenere promeruit: ipſo tradente ſibi. ¶ Secundo arguit. Ad romanum pontificẽ ſpectat ordinare actum electiue poteſtatis/ determinãdo qñ et q̃liter debet fieri electio:et determinando ſubiectum illius poteſtatis/ dum cõſtituit ꝙ ad duas partes cardinaliũ ad minꝰ ſpectet electio:nec poteſt tota eccleſia ſummo pontifice ſecluſo illam legem mutare. ¶ Ad primum iſtorũ dicitur primo ſm armachanũ loco preallegato/ ꝙ petrus nõ ordinauit Clementem: ſed ordinãdũ nominauit/ patefaciẽs fratribꝰ quid de ſuo ſucceſſore ſentiret. nã matthiã q̃uis ſpirituſancto plenꝰ/ noluit ſine fratrũ cõſenſu loco iude ſubrogare. etiam credendũ eſt ꝙ nec hoc fecerit de clemente niſi ad hoc dñi ſenſum accepiſſet. Propter hoc poſſet dici ſecundo ꝙ inſtinctu ſpirituſſancti hoc fecit:quo etiã ſuã ꝓuidit mortẽ. Aliter dicit Guillermus Ockã ꝙ in caſu in quo nõ eſt veriſimile poſſe congregari ſubditos qui eligant ſibi ſuperiorẽ/⁊ inſtat mors pape:⁊ neceſſitas eſt ꝙ ſit aliquis cito futurus ad occurrendũ imminenti periculo : tunc poſſet ſummus pontifex rõne neceſſitatis inſtituere ſucceſſorem/ ne videatur deus non ſufficienter ꝓuidiſſe ſue eccleſie.⁊ eiuſdem ſentẽtie eſt Archidiaconus in dicto.c.et ad hoc allegat capitulũ primũ.xxxiij.q.j. vbi dicit ꝙ propter neceſſitatem factum eſt ꝙ frater duceret ſororẽ:ſed ceſſãte

neceſſitate ceſſat prouiſio. ¶ Ad ſecundū dicitur ꝙ papa non dedit poteſtatem cardinalibus eligēdi ſucceſſorem: ſed hoc habent ab eccleſia ſeu a concilio eā repreſentāte. et hoc patet in ſexta ſynodo. in cap. In nomine domini. vbi Nicolaus papa decernit et ſtatuit nō auctoritate propria / ſed ſanctorum patrū / de modo electionis ſummorū pontificū. Ex dictis patet ꝙ ſi cardinales oēs eſſent mortui / aut nollent eligere: aut non poſſent: ad vniuerſitatē fideliū ſpectaret eligere / aut electores inſtituere. et eius eſt ſolius iudicare an inſtitutio facta ꝑ cardinales ſit ſufficiens / an non. Secundo ſequitur ꝙ vbi cardinales manifeſte ſibi tradita poteſtate abuterentur / hec vniuerſitas eos ꝑuare poſſet hac ptāte: necnō eam alijs cōmittere. et meo iudicio oppoſita opinio ē error periculoſiſſim⁹.

¶ Decimū capitulum: in quo inquiritur ad quem vel quos ſpectet vltimata eorum que ſunt fidei reſolutio.

Inueſtigandum eſt an ad papam vel eccleſiā ſeu cōcilium eam repreſentans vltima eorum que ſunt de fide deciſio ac determinatio ſpectet. Hic enim nō loquimur de deciſione ſeu determinatiōe doctrinali / que ad vnūquēqꝫ virū peritū ſpectare dinoſcitur: ſed de auctoritatiua et iudiciali. Et ꝗtum ad iſtud dicit predictus frater Thomas de vio ꝙ ad ſummū pontificē vltimata eorū que ſunt fidei deciſio ſpectat: fundās ſe ī dicto ſcti Thome ſecunda ſecunde queſtione prima articulo vltimo: et vltra dicit ſummū pontificē ꝗuis poſſit errare errore perſonali in credendo: non poſſe tñ errare errore iudiciali in fide. cuius ratio eſt: qꝛ error pape eſſet error totius eccleſie: qꝛ ad ipſum ſpectat finaliter determinare de fide ꝗd tenendū: quid repellendū: vt ab omnibus inconcuſſa fide teneatur: vt dicit ſanctus Thomas in tractatu contra errores grecorum: capitulo. lxvij. vnde et Petro dixit xp̄s: Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. et tu aliquando conuerſus cōfirma fratres tuos. iuxta quod etiā. xxiiij. q. j. dicit Innocentius papa. c. quotiens. Quotiens ratio fidei ventilatur / non niſi ad Petrum. i. ſui nominis honorem ⁊ auctoritatem habentē recurrendū eſt. et iſtam opinionē ſuam deducit nono et vndecimo capitulis. Contra quā ſit iſta propoſitio. Papa poteſt errare errore iudiciali. de errore perſonali omnibus notū eſt. probatur iſta propoſitio. Duo ſummi pontifices determinauerunt ꝯtraria etiā in his que fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali. añs patet de Ioāne xxij. et Nicolao: quorum vnus determinauit iudicialiter chriſtū et apoſtolos nihil habuiſſe in communi nec ī proprio. Alter oppoſitū /

vt videre eſt in eorum extrauagantibus. Secundo Innocentius tertius ⁊ Celeſtinus determinauerunt contraria ſuper iſta ꝓpoſitione: Vno cõiugũ ad hereſim tranſeũte: alter qui remanet in fide, poteſt ad ſecunda vota trãſire. Determinatio innocẽtij tertij ꝙ nõ poteſt, ponitur in. c. Quãto. de diuortijs. Determinatio celeſtini, vt dicit gloſa in eodem. c. olim ponebatur in decretalibus de conuerſione cõiugatorum. in fine. Tertio aliqui ſtatuerunt contra euangelium: vt Pelagius qui fecit conſtitutionem ꝙ oẽs ſubdiaconi ſicilie a ſuis vxoribus abſtinerent quas in minoribꝰ ordinibus duxerãt, aut ab officio ceſſarent. Quã quia erat iniqua et contra euangeliũ, retractauit Gregorius primus eius ſucceſſor: vt patet triceſimaprima diſt. ca. Ante trienniũ. in textu ⁊ in glo. Si ergo potuerit iudicialiter ſtatuere contra euangeliũ, ita ⁊ diffinire. ¶ Quarto arguit. ſi ſũmus pontifex non poſſit errare iudicialiter in his que ſunt fidei, ſequit ſummũ põtificem non poſſe fieri hereticũ circa ꝓpoſitiões nõdũ determinatas, ⁊ ad quas credẽdas non tenetur aliquis explicite: vt erat articulus de cõceptione añ determinationẽ, ⁊ de proceſſione ſpiritusſcti a filio. Cõña ptz: q2 nõ põt eſſe pertinax, cũ ꝑtinacia nihil aliud ſit niſi nolle credere ꝙuis determinetur. non enim haberet ſummꝰ põtifex propoſitũ illud ꝙ nollet credere ꝙuis ipſe determinaret. Similiter ſequit ex poſitione ꝙ determinatio ſoliꝰ ſummi põtificis ligaret ſuum ſucceſſorẽ. ſimilit ſi ſummꝰ põtifex ſit hereticus: ⁊ ad ipſum ſolũ ſpectet vltima eorũ que ſunt de fide deciſio: quõ iudicari poterit eſſe hereticus? Decidet eni quecunq3 contra ipſum allegata, eſſe ad aliquem ſenſum intelligenda ſue aſſertioni non oppoſitũ: cuiꝰ deciſioni apud aduerſarium plus fidei tribuendũ eſt ꝙ totius reſidui eccleſie determinationi. Mirum eſt enim ꝙ homini heretico ita aſſiſteret ſpiritusſanctus ꝙ non ſineret eũ iudicare ⁊ decidere eſſe vera quibus aſſentit: immo ad iudicandũ oppoſitum cõpelleret. Nec valet dicere ꝙ non poteſt errare vtẽs conſilio, ⁊ requirens adiutoriũ vniuerſalis eccleſie: ſed bene vt ſingularis perſona: queãdmodum errauit Leo cõtra quẽ fuit hilarius, ſicut dicit quidã: q2 hoc nil eſt aliud dicere: niſi ꝙ eccleſia ſiue cõciliũ non põt errare. ⁊ non ſolum errat predictus frater, ſed ſibimet contradicit: dicit enim i fine capituli quarti ꝙ ſententia Joannis preualuiſſet ſententie Clementis pape in doctrina fidei. ſi enim in ſentẽtiando non potuit errare Clemens, nec ſummus põtifex quicũq3: iuxta promiſſum chriſti Joã. xiiij. Spiritusſanctꝰ docebit vos omnẽ veritatem. et ſm orationẽ chriſti qua orauit pro petro ne eius fides deficeret: tantum ſtandum

fuiſſet ſentẽtie Clemẽtis q̃tũ ſnie Joãnis: imo et plus / cũ apud Clemente fuiſſet iuxta dicta eius ſtẽda vltima deciſio fidei / quẽadmodũ apud Petrũ ſi adhuc ſuperuixiſſet. Ex his ſatis pꝫ ꝙ ſũmus põtifex põt errare ſentẽtiãdo in materia fidei. Si eni errare non potuiſſet / fruſtra fuiſſent cõuocata quattuoꝛ ↄcilia gñalia pꝛincipalia contra quattuoꝛ hereſiarchas / puta Nicenũ / ↄſtãtinopolitanũ / epheſinũ / et calchedonẽſe. ſuffeciſſet eni ſoli⁹ pape deciſio: imo apud aduerſarium tante ptãtis eſt ſolus papa in diffiniẽdo / ſicut aggregatum ex ipſo et reſiduo. Alia ſunt deciſa per ſummos pontifices que adducit guillermus Ockam in.j. queſtione de poteſtate ſummi pontificis / que nititur oſtendere ſapere hereſim. Pꝛimũ eſt id quod habetur extra qui filij ſunt legitimi. c. per venerabilẽ. vbi dicitur. Cũ deuteronomiũ lex ſecunda interpꝛetet᷑: ex vi vocabuli cõpꝛobatur vt quod ibi decernitur / in nouo teſtamento debeat obſeruari. ꝛc. Quibus verbis ſi intelligat innocentius tertius ꝙ ſunt obſeruanda in ſenſu litterali / quemadmodum in veteri teſtamẽto: quo ad multa eſt erroneũ: qꝛ ibi ſunt multa cerimonialia: ſicut pꝫ capitulis.xiij.et.xiiij. ſi autem intelligat ꝙ ſunt obſeruãda ſm ſenſum myſticum et moꝛalem: ſic non ſolum ſeruari debent illa que ſunt in deuteronomio: ſed etiã que in alijs libris moyſi decernuntur: vt legit᷑ diſtin.vj.c. His itaq;. Multa alia adducit doctoꝛ ille / vt videre poteris vndecimo capitulo queſtionis pꝛeallegate: et vnum inter cetera pꝛecipuum eſt. reperiũtur nonnulli ſummi pontifices diffiniſſe ſe in tempoꝛalib⁹ ſupꝛemam habere poteſtatem: ceteri vero oppoſitum. Et ex his ſequitur coꝛollarie ꝙ determinatis per ſummos põtifices non eſt neceſſario credendum / quãuis nõ ſit oppoſitum publice dogmatizandum / niſi de falſitate conſtet: vt dicit Joannes de Gerſono. Sequitur ſecũdo ꝙ vltima reſolutio in his que fidei ſunt / non ſpectat ad ſummũ põtificem. non eſt enim veriſimile ꝙ homini potenti in his que fidei ſunt errare / vltimam commiſerit deus deciſionem. Sequitur tertio ꝙ non ꝓ perſona petri ſola aut ſucceſſoꝛibus oꝛauit Chꝛiſtus ne deficeret fides eius: ſed pꝛo vniuerſali eccleſia per Petrum repꝛeſentata. Cum omnibus pꝛedictis bene ſtat ꝙ ſi ſummus põtifex faceret quod in ſe eſt ad recte determinandum: non permitteret deus eum errare: immo hoc dicit Altiſſiodoꝛenſis de vetula / ꝙ nunq̃ permitteret deus eam errare erroꝛe perſonali ſi faciat quod in ſe eſt in his que ſunt fidei. ſed ſummus pontifex poteſt ſententiare aliquid eſſe de fide: ꝛ non facere qꝺ in ſe eſt ad recte ſententiandum. Et argumentum quo infert ad ſummum pontificem errare diffiniẽdo / eccleſiam

vniuerſalem errare: conſequentia non valet. non enim tē netur tunc eccleſia determinationi ſūmi pontificis aſſen tire: ſicut nec tenetur cum ſummus pontifex aliquid pre cipit contra euangelium / obtemperare. et ad auctoritatē ſancti Thome non eſt magna vis facienda. et ad capitu lum Maiores. de baptiſmo et eius effectu: in quo dicitur maiores eccleſie cauſas / preſertim articulos fidei contin gentes / ad petri ſedem referendas eſſe intelligit ꝛc. di co hoc verum eſſe regulariter: quia regulariter non eſt eccleſia congregata: ſed non pro vltima ꝛ neceſſario cre denda determinatione habenda. vel ſunt referende ſum mo pontifici vt conuocet concilium / quia eius eſt ordina rie conuocare: ad quod vltimum iudicium ſpectat. ¶ Se cūda propoſitio. Cōciliū vniuerſale in his que fidei ſunt: errare non poteſt: ꝛ ſic ad ipſum vltima fidei deciſio ſpe ctat. Qꝫ non poſſit in his que fidei ſunt errare / patet: quia ſpecialiter dirigitur a ſpirituſancto: qui iuxta promiſſum chriſti / omnē veritatem docet. vnde ꝛ in concluſione con cilij apoſtolorum: Actuum. xv. dixerūt apoſtoli: Viſum eſt ſpirituiſctō et nobis. preponētes ſpiritūſanctū tanꝙ preſi dentē ꝛ ſpecialē directorē cōcilij: ꝛ nō dixerūt. Viſum eſt petro ꝛ nobis. ꝛ iſtam ꝯcluſionē ſatis innuiſſe videt Augu ſtinus cū inquit. Euāgelio non crederē niſi ad hoc me co geret eccleſie auctoritas. Non enī plus tenerer credere euāgelio Joānis ꝙ euāgelio gamalielis: niſi qꝛ illū rece pit eccl'ia / ꝛ nō iſtū. vñ ꝛ i ſeptima ſynodo / vt pꝫ. xvj. diſt. c. placuit. dicitur. Placuit huic ſancte ſynodo / vt ammodo confirmata ꝛ rata ſint canonum apoſtolorum octuagin taquinꝗ capitula. Quid autem itelligat per capitula / vi deatur diſputatio gloſſe. Et hanc indeuiabilitatem a fide poſſumus deducere ex dicto chriſti: cum dixit apoſtolis / Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus vſꝗ ad conſumma tionem ſeculi. non enim intelligi poteſt illud de apoſtolis in perſonis eorum: cum non erant vſꝗ ad conſummatio nem ſeculi victuri: ſed in eorum ſucceſſoribus: nec hoc ali cui certo ex ſucceſſoribus promittit chriſtus: ſed collectio ni. Concilium enim generale vere repreſentat concilium apoſtolorum et ſeniorum. Iſta concluſio iterum patet ex alio. Nam fatetur quilibet chriſtianus ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam catholicam. et ſic ad eam eorum que ſunt fidei vltima deciſio ſpectabit. Cum enim papa fatet ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam: nō intelligit ꝙ cre dat in ſemetipſum. Et tanta credit aſſiſtentia ſpirituſſan cti concilio generali: vt nō ſolum ipſum indeuiabiliter ſē tentiet de fide: ſed etiam alique perſone aſſiſtentes conci lio ingenue confeſſe ſunt et ſcripſerunt concilium ſuperi⁹

eſſe ad ſummum pontificem: diſſoluto vero concilio/ qꝛ nõ amplius eis aſſiſtebat ſpirit⁹ veritatis/ in oppoſitũ ceciderunt errorem: vt patet de Panormitano in duobus eius tractatibus: quorum vnum compoſuit in concilio baſilienſi: alterum poſt concilium. primus intitulaẗ de poteſtate concilij et pape: ſecũdus de depoſitione eugenij. Sed cõtra iſtud arguit Panormitan⁹ in. c. ſignificaſti. de electione et electi poteſtate: vbi aſſerit ꝙ eſt vnica eccleſia vniuerſalis/ que errare nõ poteſt/ et non cõcilium. et eius argumentũ ſumit predictus frater Thomas: et argumentũ eſt iſtud: errauit concilium meldenſe: ⁊ creditur ſimplici auctoritati Hieronymi contra illud cõcilium. Nam in cõcilio meldenſi (vt legitur in. c. placuit. xxxvj. q. ij) placuit vt hi qui rapiunt feminas/ aut furãtur aut ſeducunt eas: nullatenus habeant vxores: quis poſtmodum conueniãt/ aut eas dotauerint: vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum acceperint. Et hijſdem cauſa ⁊ queſtione. ca. tria. dicit Hieronym⁹: Tria legitima ꝯiugia in ſcripturis leguntur. ſequitur paulopoſt: Secundum/ virgo in ciuitate deprehenſa a viro/ et illi per vim copulata: ſi voluerit pater eius/ dotabit eam iſte vir quantum iudicauerit pater/ et dabit precium pudicitie eius. Et dicit Gratianus ꝙ auctoritas cõcilij nõ preiudicat auctoritati Hieronymi: maxime cũ ipſa teſtimonio diuine legis nitatur. ¶ Secundo arguitur. Unica eſt eccleſia pro cui⁹ fide rogauit chriſtus ne deficeret: que non eſt vniuerſale concilium: cum concilium ſit pars eius. ergo concilium errare poteſt. ¶ Ad primum iſtorum dicitur primo ꝙ raptor poſt raptum non poteſt licite ducere in vxorem raptam quis eam dotauerit/ ⁊ conſenſerint parentes/ niſi prius condigne ſubiaceat penitẽtie. hoc ſatis bene deducit martinus in libro de temperantia queſtione de raptu: cum talis ſit excommunicatus: ⁊ excommunicatus nullum poteſt licite ſuſcipere ſacramentum. Dicitur ſecundo ꝙ cõcilium/ cum in ipſo ſit plenitudo poteſtatis iuriſdictionis eccleſiaſtice/ potuit talẽ raptorem ſimpliciter illegitimare cũ rapta ante condignam penitentiam. Et martinus videtur eſſe opinionis ꝙ ita fecerit conformiter ad capitulum ſi autem. cauſa ⁊ queſtione preallegatis: vbi dicitur: Si autem necdum eas quas rapuerant/ cum voluntate parentum ſub deſponſationis vel dotalitij nomine in coniugiũ duxerũt: quando hec cõſtitutio omnibus fuerit promulgata/ ab eorum coniunctione ſeparentur/ et publice penitentie ſubigãtur. Et vt dicit martinus/ hoc de raptorib⁹ eſt intelligẽdum: vt ſtatim patet in eodem textu: Peracta publica penitentia/ raptores poſſunt matrimonialiter coniungi. Et

ſic videtur conſilium eos illegitimaſſe vſq ad peractã publicam penitētiam. Hieronymus autem loquitur pro tempore ante concilium pro quo nondum erant illegitimate. Scio autem alios dicere eſſe verum matrimonium ſi contrahant ante publicam penitentiam. Sed hic modus mihi probabilior videtur. Et ad auctoritatem Gratiani dicētis auctoritatem concilij non preiudicare auctoritati Hieronymi/ dico illud dictum cum paleis annumerandum eſſe. ¶ Ad ſecundum ꝙ concilium generale repreſentat eccleſiam: pro cuius fide orauit chriſtus: et eodem gaudet priuilegio quo eccleſia repreſentata/ ſicut omnino eandē poteſtatem habet: immo eccleſia vt diſperſa nullum actū iuriſdictionis exercere poteſt: nec aliquid ſententialiter diffinire. et ſic infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet vt congregate in concilio. Et ſi dicat ꝙ papa repreſentat eccleſiam/ ſicut et concilium: vt ſupra frequenter dictum eſt ꝙ ei date ſunt claues vt ſigno eccleſie: Ad hoc dicit Nicolaus de cuſa ꝙ papa repreſentat remote: concilium autem ꝓpinquiſſime: cum in eo/ ſi ſit vniuerſale/ debeat de qualibet eccleſia particulari aliquis eſſe qui gerat vices eius/ vel ſaltem debeat eſſe/ ſufficienter vocatus. Et priuilegium eccleſie tranſit in concilium immediate eam repreſentans: non autem in ſummum pontificem. Et hanc materiam late ꝓſequitur / ſcilicet de infallibilitate concilij in his que ſunt fidei/ guillermus ockam prima et tertia partibus ſui dialogi. Et iſtius ſententie fuit marſili⁹ de padua/ nicolaus de cuſa / ⁊ plerīq doctores qui doctiſſime ſcripſerunt. De errore autem facti/ qđ quidē factum ex ſacris litteris trahi non poteſt: cōciliū poſſe errare/ nemo eſt qui dubitet: nec illuſtratur a ſpirituſancto ſpeciali illa aſſiſtentia niſi in neceſſarijs. Et ex hoc ſequitur non oportere quamlibet ſententiam diffinitiuam concilij eſſe veram. Aliqua enim eius ſententia in facto conſiſtit: puta ꝙ iſte ſit papa/ vel non ſit papa: iſta vxor illius/ vel non vxor illius. Et quamuis ſententia ſit falſa: recte tamen et iuſte ſententiat: quia ſecundum allegata et probata. Ex his manifeſte ſequitur papam non ſolum errore perſonali/ ſed et errore iudiciali errare poſſe in materia fidei/ ſicut et in alijs materijs. Et mirum eſt ꝙ aduerſarij non aſſerunt eum impeccabilem: et credo aſſererent niſi quotidiana ſummorum pontificum opera ad credendum oppoſitum compellerent.

¶ Undecimum capitulum/ in quo inquiritur de ſuperioritate cōcilij reſpectu ſummi pontificis.

Cum ex ſupradictis conſtet eccleſiam ⁊ conci
lium eſſe in iuriſdictione maiorem ſummo pō
tifice ſimpliciter/et in poteſtate applicatiua
papat⁹ ad certā perſonā/ ⁊ in poteſtate diffi-
nitiua eorum que ſunt fidei:et cū vnus actus
ſuperioris iuriſdictionis ſit conſtitutū in infe
riori deponere ab ea poteſtate in qua eſt inferior:inquirē-
dum eſt conſequenter an concilium poſſit deponere ſum-
mum pontificem. Et primo vtrum in caſu hereſis. Circa
quam materiam ſentit predictus frater Tho. de vio plu-
ra. Primū eſt. Sūmus pontifex factus hereticus nō eſt ip
ſo facto depoſitus:vt pʒ.xix.ca.ii.ſui.et fundamētum eius
eſt/qꝛ nō eſt ipſo facto depoſitus iure diuino. nullū eſt em
ius diuinū ſententie late excōmunicatiōis aut depoſitio-
nis/ꝗuis bn̄ ſentētie ferēde excōmunicationis:vt ſatis be
ne deducit guillermus ockā circa finē prime partꝭ ſui dia
logi de excōmunicatiōe. Et apud eundē fratrē iſta conſe-
quētia eſt bona:non eſt ipō facto excōmunicatus:ergo nō
eſt ipſo facto depoſitus: qꝛ plus exigitur ad incurrēdā pri
uationē ipſo facto/ꝙ ad incurrendā excōmunicationem:
quoniā incurſus cenſurarū non requirit declarationē/ ſi-
cut incurſus priuationis/apud iuriſtas. Et reſolutorie te-
net ꝙ nula iuriſdictio perdit ipſo facto ꝑ hereſim interio
rē. Et in hoc cōcordat cū Joāne de gerſono:⁊ in hoc eiuſ-
dem ſententie ſum cum ipſo:et preter auctoritates et ra-
tiones quas inducit ad hoc probandum/ aliquas adducā
ad probandum ꝙ non requiratur fides infuſa ex iure diui
no vt homo ſit capax iuriſdictionis eccleſiaſtice. Nam ho
mo cum baptizatur/ponens obicem gratie per peccatum
mortale/non infidelitatis/ſed aliud: nullam recipit a deo
virtutem infuſam:vt ſatis haberi poteſt ex his que dicunt
doctores de connexione iſtarum virtutum theologarum
quantum ad infuſionem: ⁊ preſertim ex ſcoto circa finem
tertij. Similiter ſi aliquis hereticus deſinat eſſe hereti-
cus diſſentiendo hereſi/ſed non penitēdo de peccato pre
terito(diſſenſus enim propoſitionis heretice non neceſſa-
rio infert contritionem peccati preteriti in illo)non infun
ditur fides infuſa: quia quem deus ſanat/perfecte ſanat.
et tamen nullus iſtos diceret nō eſſe capaces iuriſdictio-
nis eccleſiaſtice ſi eligātur:cum nullus ſit hereticus. Se-
cundo idem motiuum adduci poteſt / quo moti ſunt ſan-
cti patres ad damnandum hereſim eorum qui dicebant
hanc poteſtatem fundari in charitate ex iure diuino:quia
tunc periret omnis certitudo ſtatus et ordinis hierarchi-
ci. Nemo enim de altero ſcire poteſt an ſit in charitate.ita
nec ſciri poteſt vtrum ſit in fide/ ſeu ꝙ nō ſit hereticus he

puta per duos vel tres teſtes:ſed que eccleſiam non ſcandalizant et perturbant. et hoc videtur ſatis conforme textui: dicitur enim: Nemo iudicabit primã ſedem iuſtitiã temperare deſiderantem:. Conformiter ad illud apoſtoli: Juſto nõ eſt lex poſita. ſed ſecus eſt quãdo notorie ſcandalizat eccleſiam/ ſm glo.in capi. Si papa.xl.diſtin. Sic etiã practicatum fuit in concilio Conſtantienſi contra Joannem.xxiij.et ita reſpondẽdum eſt ad cetera capitula iiſdẽ cauſa ⁊ queſtione:puta capitulum Aliorum:et capitulum Facta.peccata ſubditorum Quis non ſint ſcandalizantia: dũmodo iuridice probari poſſint: regulariter iudicantur. Poſſet dici ſecundo hoc eſſe intelligendum regulariter: cum regulariter ad ſuperiorem ſummi põtificis recurſus haberi non poſſit.vel dicitur ꝙ ibi/toto clero/non capitur collectiue:ſed diſtributiue.vł dicatur/vt alij volunt/ꝙ capitur pro collegio cardinalium . Et ſic ex his facile patebit ſolutio omnium fundamẽtorum illius pernicioſiſſime opinionis que eneruat modum omnẽ quo reformari poſſit eccleſia/viſa malitia iam currente.

¶Nonum capitulũ: in quo inquiritur in quo aut quibus ſit primaria poteſtas electiua ſummi pontificis.

Viſo de ſuperioritate eccleſie ſeu concilij eã repreſentãtis in ordine ad papã: nũc deſcendendũ eſt ad ſpeciales actus illius poteſtatꝭ. Et primo inquirit̃ in quo ſit ꝑmaria poteſtas electiua pape. Et ad iſtud dicit predictꝰ frater Thomas de vio.c.xiij.⁊.c.vj. ꝙ eſt i ſũmo põtifice. Pro cuius ĩpugnatiõe ſupponimꝰ ꝙ hic nõ inquirimus de primaria poteſtate electiua ſimpliciter/ ſeu conſtitutiua pape/ſeu applicatiua eccleſiaſtice poteſtatis ad ſingularẽ ꝑſonam/ cum notũ ſit illã eſſe in ſolo deo:ſed loquimur de primaria poteſtate applicatiua ſub deo: imo ⁊ ſub xpo ſm humanitatẽ ſm quã etiã eſt ſupra totã eccleſiam:imo et ſupra totũ orbem. Et de iſta dicit̃ ꝙ eſt in eccleſia/et nõ in ſummo põtifice. ꝓbatur primo. illa ꝑmaria poteſtas eſt in eccleſia/ aut in ſummo põtifice/ cum nõ dicat aliquis cardinales imediate a xpo accepiſſe illã poteſtatẽ.ſed nõ eſt in ſummo põtifice: ergo in eccleſia. ꝓbat̃ minor: q2 ſi in ſolo ſummo põtifice ſit illa poteſtas electiua ſucceſſoris/ aut ordinãdi a quibꝰ ⁊ qualiter debeat eligi: ſequit̃ cum ſummus põtifex ſit homo peccabilis ſicut ceteri/ ⁊ prauis actionibꝰ/ negligẽtijs/ malitijs ac neqtijs valeat irretiri:poſſet totã eccleſiã xpianã relinqre abſq3 poteſtate eligẽdi ſummũ põtificẽ. poſſet eñ priuare cardinales illa poteſtate:cum ab ipo ſolo habeant: quo facto

vel negligẽdo/vel ex malitia differendo/ vel tp̃s ſufficiẽs
nõ habendo/poſſet mori anteq̃ de electoribus ſummi põ=
tificis aliquid ordinaret:et ſic tota xp̃ianitas ſine poteſta
te eligendi ſummũ põtificẽ remaneret. Hanc rationẽ tã=
git Guillermus Ockam tertia parte ſui dialogi tractatus
primi libro. j.c.xvj. Et ſi dicatur ſicut videt̃ dicere idẽ fra
ter/ q̃ in iſto caſu deuolueretur poteſtas illa ad eccleſiã:
tũc arguitur: nunq̃ poteſtas aliqua ex negligẽtia alicuiꝰ
deuoluit̃ in alterũ: niſi ſimpliciter ⁊ abſolute ſit ſuperior.
Poteſtas eni papalis propter eius negligentiã non deuol
uit̃ in ep̃m: ſed poteſtas epiſcopi de prouidẽdo beneficio
vacanti/ in eius negligentia deuoluitur ad ſummũ ponti
ficẽ. Amplius ſi ĩ illo caſu habeat eccleſia poteſtatẽ illã/
queritur a quo habet imediate / cum a ſemetipſa habere
non poſſit? Et ſi dicatur / a chriſto: difficile erit reperire ĩ
ſacris litteris fundamentum in quo poſſit ſtabiliri q̃ in il=
lo caſu habeat/ et non regulariter. ¶ Secundo: non eſt ve
riſimile q̃ chriſtus voluntati vnius hominis commiſiſſet
auctoritatẽ ſummi pontificis: cum vnius charitas in tm̃
refrigeſcere facile poſſit/ q̃ ſanguinẽ ⁊ carnẽ loco ſui ſub=
rogaret: et forſitan vnum pſeudoprophetam: et ſic facile
vna progenies diceret: Hereditate poſſideamus ſanctua
rium dei. ⁊ quilibet cum videret inſtare finem dierum ſuo
rum/ aliquem ex cõſanguineis ſtuderet loco ſui ſubroga=
re. Et hanc rationem tangit Armachanus. vij. lib. queſtio
num armeniorũ. c. xix. ¶ Tertio ſi primaria poteſtas con=
ſtitutiua pape/ et ordinatiua de electoribus/ eſſet in ſum=
mo pontifice: eodem modo primaria poteſtas deſtitutiua
ſummi pontificis in eo caſu ĩ quo deſtitui poſſet: vt eſt ca=
ſus hereſis etiã apud aduerſariũ: eſſet in ſũmo põtifice: et
ſic par in parẽ haberet imperiũ: et ſũmus pontifex ꝯſtitue
re poſſet q̃ a ſolis duobꝰ vł tribꝰ in caſu hereſis deſtituere
tur ſummus pontifex. ꝯñã ꝓbat̃: qꝛ per eaſdẽ cauſas gñari
habẽt ⁊ deſtrui p̃tẽtes iſte. ¶ Quarto arguit̃ ſic. Si in ſũ=
mo pontifice ſit poteſtas electiua ſucceſſoris/ vel ergo eſt
in eo poteſtas electiua ſucceſſoris / ſic q̃ per ſemetipſum
poſſit ſucceſſorem eligere: vel ſolum quia aliquibus põt il
lam poteſtatem communicare. Secundũ nihil habet ap=
parentie. Si dicatur primum: ergo per hoc ſolum q̃ ſum=
mus pontifex vult alterum ei ſuccedere / et ille alter vult
acceptare/ ille alter efficitur ſummus pontifex. quod ſi cõ,
cedatur: ſequitur iſtud inconueniens q̃ eſſet in poteſtate
duorum facere q̃ alternatis vicibus quilibet per annum
in ordine ſuo eſſet ſummus põtifex/ more anne ⁊ caiphe.
conſequentia patet: quia ſummus pontifex. a. pro ſua vo=
luntate poteſt conſtituere. b. ſummum pontificem: et in ſi

ne anni.b.iterum poterit.a.et ſic cõſequenter. ¶ Quinto arguitur. Chriſtus non contulit ſummo pontifici aliquam poteſtatem pernicioſam eccleſie. ſed vt habet glo. in capitulo ſi petrus. hoc eſt pnicioſum ꝙ aliquis eligeret ſucceſſorem: ergo chriſtus non contulit ſummo pontifici illã poteſtatem. Et propterea dicit Guillermus Ockam loco preallegato ꝙ nulla poteſtas eſt conceſſa ſummo pontifici q̃ regulariter vni perſone pernicioſe committeretur. et ad iſtam propoſitionẽ videtur fuiſſe vſus primitiue eccleſie: nam a plebanis aſſumebant curati.lj. diſtin.ca. qui in aliquo. et a clericis et plebanis epiſcopi.lxij. diſt. cap. Nulla ratio. et a cardinalibus epiſcopis, aliiſq; cardinalibus clericis, et toto clero ac populo acclamante aſſumebatur ſummus pontifex.xxiij. diſtin.ca. In nomine domini. Sed cõtra hoc arguit aduerſarius primo ex facto Petri: nam Petrus elegit ſibi ſucceſſorem: ergo et quilibet alius ſummus pontifex hoc facere poteſt. conſequentia tenet: quia quilibet ſummus pontifex ſuccedit Petro ĩ eadem poteſtate. et antecedens probatur per capi. ſi petrus. viij. queſtio.j. vbi dicitur: Si Petrus princeps apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit linum et cletum: non tamen poteſtatem pontificij aut ſoluendi aut ligandi normam eis tradidit: ſed ſucceſſori ſuo Clementi qui ſedem apoſtolicam poſt eum tenere promeruit: ipſo tradente ſibi. ¶ Secundo arguit. Ad romanum pontificẽ ſpectat ordinare actum electiue poteſtatis, determinãdo qñ et q̃liter debet fieri electio: et determinando ſubiectum illius poteſtatis, dum cõſtituit ꝙ ad duas partes cardinaliũ ad min⁹ ſpectet electio: nec poteſt tota eccleſia ſummo pontifice ſecluſo illam legem mutare. ¶ Ad primum iſtorũ dicitur primo ſm armachanũ loco preallegato, ꝙ petrus nõ ordinauit Clementem: ſed ordinãdũ nominauit, patefaciẽs fratrib⁹ quid de ſuo ſucceſſore ſentiret. nã matthiã q̃uis ſpiritusancto plen⁹, noluit ſine fratrũ cõſenſu loco iude ſubrogare. etiam credendũ eſt ꝙ nec hoc fecerit de clemente niſi ad hoc dñi ſenſum accepiſſet. Propter hoc poſſet dici ſecundo ꝙ inſtinctu ſpiritusſancti hoc fecit: quo etiã ſuã ꝓuidit mortẽ. Aliter dicit Guillermus Ockã ꝙ in caſu in quo nõ eſt veriſimile poſſe congregari ſubditos qui eligant ſibi ſuperiorẽ, et inſtat mors pape: et neceſſitas eſt ꝙ ſit aliquis cito futurus ad occurrendũ imminenti periculo: tunc poſſet ſũmus pontifex rõne neceſſitatis inſtituere ſucceſſorem, ne videatur deus non ſufficienter ꝓuidiſſe ſue eccleſie. et eiuſdem ſententie eſt Archidiaconus in dicto.c. et ad hoc allegat capitulũ primũ.xxxiij.q.j. vbi dicit ꝙ propter neceſſitatem factum eſt ꝙ frater duceret ſororẽ: ſed ceſſãte

neceſſitate ceſſat prouiſio. ¶ Ad ſecundū dicitur ꝙ papa
non dedit poteſtatem cardinalibus eligēdi ſucceſſorem:
ſed hoc habent ab eccleſia ſeu a concilio eā repreſentāte.
et hoc patet in ſexta ſynodo. in cap. In nomine domini.
vbi Nicolaus papa decernit et ſtatuit nō auctoritate pro=
pria / ſed ſanctorum patrū / de modo electionis ſummorū
pontificū. Ex dictis patet ꝙ ſi cardinales oēs eſſent mor=
tui / aut nollent eligere : aut non poſſent: ad vniuerſitatē
fideliū ſpectaret eligere / aut electores inſtituere. et eius
eſt ſolius iudicare an inſtitutio facta ꝑ cardinales ſit ſuf=
ficiens / an non. Secundo ſequitur ꝙ vbi cardinales ma=
nifeſte ſibi tradita poteſtate abuterentur / hec vniuerſi=
tas eos ꝓuare poſſet hac ptāte: necnō eam alijs cōmitte=
re. et meo iudicio oppoſita opinio ē error periculoſiſſimꝰ.

¶ Decimū capitulum : in quo inquiritur ad quem vel
quos ſpectet vltimata eorum que ſunt fidei reſolutio.

Inueſtigandum eſt an ad papam vel eccleſiā
ſeu cōcilium eam repreſentans vltima eorum
que ſunt de fide deciſio ac determinatio ſpe=
ctet. Hic enim nō loquimur de deciſione ſeu
determinatiōe doctrinali / que ad vnūquēq;
virū peritū ſpectare dinoſcitur: ſed de aucto
ritatiua et iudiciali. Et q̄tum ad iſtud dicit predictus fra
ter Thomas de vio ꝙ ad ſummū pontificē vltimata eorū
que ſunt fidei deciſio ſpectat: fundās ſe i dicto ſcti Tho=
me ſecunda ſecunde queſtione prima articulo vltimo: et
vltra dicit ſummū pontificē q̄uis poſſit errare errore per=
ſonali in credendo: non poſſe tn̄ errare errore iudiciali in
fide. cuius ratio eſt: qꝛ error pape eſſet error totius eccle=
ſie: qꝛ ad ipſum ſpectat finaliter determinare de fide q̄d
tenendū: quid repellendū: vt ab omnibus inconcuſſa fide
teneatur: vt dicit ſanctus Thomas in tractatu contra er
rores grecorum : capitulo. lxvij. vnde et Petro dixit xp̄s:
Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. et tu aliquan
do conuerſus cōfirma fratres tuos. iuxta quod etiā. xxiiij.
q. j. dicit Innocentius papa. c. quotiens. Quotiens ratio
fidei ventilatur / non niſi ad Petrum. i. ſui nominis hono
rem ⁊ auctoritatem habentē recurrendū eſt. et iſtam opi=
nionē ſuam deducit nono et vndecimo capitulis. Contra
quā ſit iſta propoſitio. Papa poteſt errare errore iudicia=
li. de errore perſonali omnibus notū eſt. probatur iſta pro=
poſitio. Duo ſummi pontifices determinauerunt ꝯtraria
etiā in his que fidem tangunt : ergo alter eorum errauit
errore iudiciali. añs patet de Ioāne xxij. et Nicolao: quo=
rum vnus determinauit iudicialiter chriſtū et apoſtolos
nihil habuiſſe in communi nec i proprio. Alter oppoſitū /

vt videre eſt in eorum extrauagantibus. Secundo Innocentius tertius ⁊ Celeſtinus determinauerunt contraria ſuper iſta ꝓpoſitione: Uno cõiugũ ad hereſim tranſeũte/ alter qui remanet in fide/ poteſt ad ſecunda vota trãſire. Determinatio innocẽtij tertij ꝙ nõ poteſt/ ponitur in. c. Quãto. de diuortijs. Determinatio celeſtini/ vt dicit gloſſa in eodem. c. olim ponebatur in decretalibus de conuerſione cõiugatorum. in fine. Tertio aliqui ſtatuerunt contra euangelium: vt Pelagius qui fecit conſtitutionem ꝙ oẽs ſubdiaconi ſicilie a ſuis vxoribus abſtinerent quas in minorib⁹ ordinibus duxerãt/ aut ab officio ceſſarent. Quã quia erat iniqua et contra euangeliũ/ retractauit Gregorius primus eius ſucceſſor: vt patet triceſimaprima diſt. ca. Ante trienniũ. in textu ⁊ in glo. Si ergo potuerit iudicialiter ſtatuere contra euangeliũ/ ita ⁊ diffinire. ¶ Quarto arguit̃. ſi ſũmus pontifex non poſſit errare iudicialiter in his que ſunt fidei/ ſequit̃ ſummũ põtificem non poſſe fieri hereticũ circa ꝓpoſitiões nõdũ determinatas/ ⁊ ad quas credẽdas non tenetur aliquis explicite: vt erat articulus de cõceptione añ determinationẽ/ ⁊ de proceſſione ſpiritusſcti a filio. ꝯña ptꝫ: qꝛ nõ põt eſſe pertinax/ cũ ꝑtinacia nihil aliud ſit niſi nolle credere ꝙuis determinetur. non enim haberet ſumm⁹ põtifex propoſitũ illud ꝙ nollet credere ꝙuis ipſe determinaret. Similiter ſequit̃ ex poſitione ꝙ determinatio ſoli⁹ ſummi põtificis ligaret ſuum ſucceſſorẽ. ſimilit̃ ſi ſumm⁹ põtifex ſit hereticus: ⁊ ad ipſum ſolũ ſpectet vltima eorũ que ſunt de fide deciſio: quõ iudicari poterit eſſe hereticus? Decidet enĩ quecunq; contra ipſum allegata/ eſſe ad aliquem ſenſum intelligenda ſue aſſertioni non oppoſitũ: cui⁹ deciſioni apud aduerſarium plus fidei tribuendũ eſt ꝙ totius reſidui eccleſie determinationi. Mirum eſt enim ꝙ homini heretico ita aſſiſteret ſpiritusſanctus ꝙ non ſineret eũ iudicare ⁊ decidere eſſe vera quibus aſſentit: immo ad iudicandũ oppoſitum cõpelleret. Nec valet dicere ꝙ non poteſt errare vtẽs conſilio/ ⁊ requirens adiutoriũ vniuerſalis eccleſie: ſed bene vt ſingularis perſona: queadmodum errauit Leo cõtra quẽ fuit hilarius/ ſicut dicit quidã: qꝛ hoc nil eſt aliud dicere: niſi ꝙ eccleſia ſiue cõciliũ non põt errare. ⁊ non ſolum errat predictus frater/ ſed ſibimet contradicit: dicit enim ĩ fine capituli quarti ꝙ ſententia Joannis preualuiſſet ſententie Clementis pape in doctrina fidei. Si enim in ſentẽtiando non potuit errare Clemens/ nec ſummus põtifex quicũq; iuxta promiſſum chriſti Joã. xiiij. Spiritusſanct⁹ docebit vos omnẽ veritatem. et ſm orationẽ chriſti qua orauit pro petro ne eius fides deficeret: tantum ſtandum

fuiſſet ſentētie Clemētis q̄tū ſnie Joānis:imo et plus/cū apud Clementē fuiſſet iuxta dicta eius ſiēda vltima deci ſio fidei/queādmodū apud Petrū ſi adhuc ſuperuixiſſet. Ex his ſatis ptz q̄ ſūmus pōtifex pōt errare ſentētiādo in materia fidei. Si eni errare non potuiſſet/fruſtra fuiſſent cōuocata quattuoꝛ ꝯcilia gn̄alia pꝛincipalia contra quattuoꝛ hereſiarchas/puta Nicenū/ꝯſtātinopolitanū/epheſinū/et calchedonēſe. ſuffeciſſet eni ſoli⁹ pape deciſio:imo apud aduerſarium tante ptātis eſt ſolus papa in diffiniēdo/ſicut aggregatum ex ipſo et reſiduo. Alia ſunt deciſa per ſummos pontifices que adducit guillermus Ockam in.j.queſtione de poteſtate ſummi pontificis / que nititur oſtendere ſapere hereſim. Pꝛimū eſt id quod habetur extra qui filij ſunt legitimi. c.per venerabilē. vbi dicitur. Cū deuteronomiū lex ſecunda interpꝛetet̄:ex vi vocabuli cōpꝛobatur vt quod ibi decernitur/in nouo teſtamento debeat obſeruari. ⁊c̄. Quibus verbis ſi intelligat innocentius tertius q̄ ſunt obſeruanda in ſenſu litterali / quemadmodum in veteri teſtamēto: quo ad multa eſt erroneū:q2 ibi ſunt multa cerimonialia:ſicut ptz capitulis.xiij.et.xiiij.ſi autem intelligat q̄ ſunt obſeruāda ſ̄m ſenſum myſticum et moꝛalem.: ſic non ſolum ſeruari debent illa que ſunt in deuteronomio: ſed etiā que in alijs libꝛis moyſi decernūtur:vt legit̄ diſtin.vj.c. His itaq̄. Multa alia adducit doctoꝛ ille / vt videre poteris vndecimo capitulo queſtionis pꝛeallegate:et vnum inter cetera pꝛecipuum eſt.reperiūtur nonnulli ſummi pontifices diffiniſſe ſe in tempoꝛalib⁹ ſupꝛemam habere poteſtatem: ceteri vero oppoſitum. Et ex his ſequitur coꝛollarie q̄ determinatis per ſummos pōtifices non eſt neceſſario credendum/quāuis nō ſit oppoſitum publice dogmatizandum/ niſi de falſitate conſtet: vt dicit Joannes de Gerſono. Sequitur ſecūdo q̄ vltima reſolutio in his que fidei ſunt/non ſpectat ad ſummū pōtificem. non eſt enim veriſimile q̄ homini potenti in his que fidei ſunt errare/ vltimam commiſerit deus deciſionem. Sequitur tertio q̄ non ꝓ perſona petri ſola aut ſucceſſoꝛibus oꝛauit Chꝛiſtus ne deficeret fides eius: ſed pꝛo vniuerſali eccleſia per Petrum repꝛeſentata. Cum omnibus pꝛedictis bene ſtat q̄ ſi ſummus pōtifex faceret quod in ſe eſt ad recte determinandum: non permitteret deus eum errare:immo hoc dicit Altiſſiodoꝛenſis de vetula/q̄ nunq̄ permitteret deus eam errare erroꝛe perſonali ſi faciat quod in ſe eſt in his que ſunt fidei.ſed ſummus pontifex poteſt ſententiare aliquid eſſe de fide:⁊ non facere qđ in ſe eſt ad recte ſententiandum. Et argumentum quo infert ad ſummum pontificem errare diffiniēdo/ eccleſiam

vniuerſalem errare: conſequentia non valet. non enim tēnetur tunc eccleſia determinationi ſūmi pontificis aſſentire: ſicut nec tenetur cum ſummus pontifex aliquid precipit contra euangelium / obtemperare. et ad auctoritatē ſancti Thome non eſt magna vis facienda. et ad capitulum Maiores. de baptiſmo et eius effectu: in quo dicitur maiores eccleſie cauſas / preſertim articulos fidei contingentes / ad petri ſedem referendas eſſe intelligit ⁊c. Dico hoc verum eſſe regulariter: quia regulariter non eſt eccleſia congregata: ſed non pro vltima ⁊ neceſſario credenda determinatione habenda. vel ſunt referende ſummo pontifici vt conuocet concilium / quia eius eſt ordinarie conuocare: ad quod vltimum iudicium ſpectat. ¶ Secūda propoſitio. Cōciliū vniuerſale in his que fidei ſunt: errare non poteſt: ⁊ ſic ad ipſum vltima fidei deciſio ſpectat. Q; non poſſit in his que fidei ſunt errare / patet: quia ſpecialiter dirigitur a ſpirituſancto: qui iuxta promiſſum chriſti / omnē veritatem docet. vnde ⁊ in concluſione concilij apoſtolorum: Actuum. xv. dixerūt apoſtoli: Uiſum eſt ſpiritui ſctō et nobis. preponētes ſpiritūſanctū tanq̄ preſidentē ⁊ ſpecialē directorē cōcilij: ⁊ nō dixerūt. Uiſum eſt petro ⁊ nobis. ⁊ iſtam ꝯcluſionē ſatis innuiſſe videt Auguſtinus cū inquit. Euāgelio non crederē niſi ad hoc me cogeret eccleſie auctoritas. Non enī plus tenerer credere euāgelio Joānis q̄ euāgelio gamalielis: niſi q2 illū recepit eccl'ia / ⁊ nō iſtū. vn̄ ⁊ i ſeptima ſynodo / vt px. xvj. diſt. c. placuit. dicitur. Placuit huic ſancte ſynodo / vt amodo confirmata ⁊ rata ſint canonum apoſtolorum octuagintaquinq̄ capitula. Quid autem itelligat per capitula / videatur diſputatio gloſſe. Et hanc indeuiabilitatem a fide poſſumus deducere ex dicto chriſti: cum dixit apoſtolis / Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus vſq̄ ad conſummationem ſeculi: non enim intelligi poteſt illud de apoſtolis in perſonis eorum: cum non erant vſq̄ ad conſummationem ſeculi victuri: ſed in eorum ſucceſſoribus: nec hoc alicui certo ex ſucceſſoribus promittit chriſtus: ſed collectioni. Concilium enim generale vere repreſentat concilium apoſtolorum et ſeniorum. Iſta concluſio iterum patet ex alio. Nam fatetur quilibet chriſtianus ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam catholicam. et ſic ad eam eorum que ſunt fidei vltima deciſio ſpectabit. Cum enim papa fatet ſe credere in vnam ſanctam eccleſiam: nō intelligit q2 credat in ſemetipſum. Et tanta credit aſſiſtentia ſpirituſſancti concilio generali: vt nō ſolum ipſum indeuiabiliter ſētentiet de fide: ſed etiam aliq̄ue perſone aſſiſtentes concilio ingenue confeſſe ſunt et ſcripſerunt concilium ſuperi9

eſſe ad ſummum pontificem: diſſoluto vero concilio/ qz nõ amplius eis aſſiſtebat ſpirit⁹ veritatis/ in oppoſitũ cecide runt errorem: vt patet de Panormitano in duobus eius tractatibus: quorum vnum compoſuit in concilio baſilienſi: alterum poſt concilium. primus intitulatꝰ de poteſtate concilij et pape: ſecũdus de depoſitione eugenij. Sed cõtra iſtud arguit Panormitan⁹ in.c. ſignificaſti. de electione et electi poteſtate: vbi aſſerit ꝙ eſt vnica eccleſia vniuerſalis/ que errare nõ poteſt/ et non cõcilium. et eius argumentũ ſumit predictus frater Thomas: et argumentũ eſt iſtud: errauit concilium meldenſe: ⁊ creditur ſimplici auctoritati Hieronymi contra illud cõcilium. Nam in cõcilio meldenſi (vt legitur in.c. placuit.xxxvj.q.ij) placuit vt hi qui rapiunt feminas/ aut furãtur aut ſeducunt eas: nullatenus habeant vxores: quãuis poſtmodum conueniãt/ aut eas dotauerint: vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum acceperint. Et hijſdem cauſa ⁊ queſtione. ca. tria. dicit Hieronym⁹: Tria legitima ꝯiugia in ſcripturis leguntur. ſequitur paulopoſt: Secundum/ virgo in ciuitate deprehenſa a viro/ et illi per vim copulata: ſi voluerit pater eius/ dotabit eam iſte vir quãtum iudicauerit pater/ et dabit precium pudicitie eius. Et dicit Gratianus ꝙ auctoritas cõcilij nõ preiudicat auctoritati Hieronymi: maxime cũ ipſa teſtimonio diuine legis nitatur. ¶ Secundo arguitur. Unica eſt eccleſia pro cui⁹ fide rogauit chriſtus ne deficeret: que non eſt vniuerſale concilium: cum concilium ſit pars eius. ergo concilium errare poteſt. ¶ Ad primum iſtorum dicitur primo ꝙ raptor poſt raptum non poteſt licite ducere in vxorem raptam quãuis eam dotauerit/ ⁊ conſenſerint parentes/ niſi prius condigne ſubiaceat penitẽtie. hoc ſatis bene deducit martinus in libro de temperantia queſtione de raptu: cum talis ſit excommunicatus: ⁊ excommunicatus nullum poteſt licite ſuſcipere ſacramentum. Dicitur ſecundo ꝙ cõcilium/ cum in ipſo ſit plenitudo poteſtatis iuriſdictionis eccleſiaſtice/ potuit talẽ raptorem ſimpliciter illegitimare cũ rapta ante condignam penitentiam. Et martinus videtur eſſe opinionis ꝙ ita fecerit conformiter ad capitulum ſi autem. cauſa ⁊ queſtione preallegatis: vbi dicitur: Si autem necdum eas quas rapuerant/ cum voluntate parentum ſub deſponſationis vel dotalitij nomine in coniugiũ duxerũt: quando hec cõſtitutio omnibus fuerit promulgata/ ab eorum coniunctione ſeparentur/ et publice penitentie ſubijgãtur. Et vt dicit martinus/ hoc de raptorib⁹ eſt intelligẽdum: vt ſtatim patet in eodem textu: Peracta publica penitentia/ raptores poſſunt matrimonialiter coniungi. Et

ſic videtur concilium eos illegitimaſſe vſq ad peractã publicam penitẽtiam. Hieronymus autem loquitur pro tempore ante concilium pro quo nondum erant illegitimate. Scio autem alios dicere eſſe verum matrimonium ſi contrahant ante publicam penitentiam. Sed hic modus mihi probabilior videtur. Et ad auctoritatem Gratiani dicẽtis auctoritatem concilij non preiudicare auctoritati hieronymi / dico illud dictum cum paleis annumerandum eſſe. ¶ Ad ſecundum ꝙ concilium generale repreſentat eccleſiam: pro cuius fide orauit chriſtus: et eodem gaudet priuilegio quo eccleſia repreſentata / ſicut omnino eandẽ poteſtatem habet: immo eccleſia vt diſperſa nullum actũ iuriſdictionis exercere poteſt: nec aliquid ſententialiter diffinire. et ſic infallibilitas in diffiniendo ei cõpetere debet vt congregate in concilio. Et ſi dicat ꝙ papa repreſentat eccleſiam / ſicut et concilium: vt ſupra frequenter dictum eſt ꝙ ei date ſunt claues vt ſigno eccleſie: Ad hoc dicit Nicolaus de cuſa ꝙ papa repreſentat remote: concilium autem ꝓpinquiſſime: cum in eo / ſi ſit vniuerſale / debeat de qualibet eccleſia particulari aliquis eſſe qui gerat vices eius / vel ſaltem debeat eſſe / ſufficienter vocatus. Et priuilegium eccleſie tranſit in concilium immediate eam repreſentans: non autem in ſummum pontificem. Et hanc materiam late ꝓſequitur / ſcilicet de infallibilitate concilij in his que ſunt fidei / guillermus ockam prima et tertia partibus ſui dialogi. Et iſtius ſententie fuit marſili⁹ de padua / nicolaus de cuſa / ⁊ plerią doctores qui doctiſſime ſcripſerunt. De errore autem facti / qđ quidẽ factum ex ſacris litteris trahi non poteſt: cõciliũ poſſe errare / nemo eſt qui dubitet: nec illuſtratur a ſpirituſancto ſpeciali illa aſſiſtentia niſi in neceſſarijs. Et ex hoc ſequitur non oportere quamlibet ſententiam diffinitiuam concilij eſſe veram. Aliqua enim eius ſententia in facto conſiſtit: puta ꝙ iſte ſit papa / vel non ſit papa: iſta vxor illius / vel non vxor illius. Et quamuis ſententia ſit falſa: recte tamen et iuſte ſententiat: quia ſecundum allegata et probata. Ex his manifeſte ſequitur papam non ſolum errore perſonali / ſed et errore iudiciali errare poſſe in materia fidei / ſicut et in alijs materijs. Et mirum eſt ꝙ aduerſarij non aſſerunt eum impeccabilem: et credo aſſererent niſi quotidiana ſummorum pontificum opera ad credendum oppoſitum compellerent.

¶ Undecimum capitulum / in quo inquiritur de ſuperioritate cõcilij reſpectu ſummi pontificis.

Cum ex ſupradictis conſtet eccleſiam ⁊ conci
lium eſſe in iuriſdictione maiorem ſummo pō
tifice ſimpliciter/et in poteſtate applicatiua
papat⁹ ad certā perſonā/ ⁊ in poteſtate diffi-
nitiua eorum que ſunt fidei:et cū vnus actus
ſuperioris iuriſdictionis ſit conſtitutū in infe
riori deponere ab ea poteſtate in qua eſt inferior:inquirē-
dum eſt conſequenter an concilium poſſit deponere ſum-
mum pontificem. Et primo vtrum in caſu hereſis. Circa
quam materiam ſentit predictus frater Tho. de vio plu-
ra. Primū eſt. Sūmus pontifex factus hereticus nō eſt ip
ſo facto depoſitus:vt pȝ.xix.ca.li.ſui.et fundamētum eius
eſt/q2 nō eſt ipſo facto depoſitus iure diuino. nullū eſt enī
ius diuinū ſententie late excōmunicatiōis aut depoſitio-
nis/ꝗ̄uis bñ ſentētie ferēde excōmunicationis;vt ſatis be
ne deducit guillermus ockā circa finē prime partꝫ ſui dia
logi de excōmunicatiōe. Et apud eundē fratrē iſta conſe-
quētia eſt bona:non eſt ip̄o facto excōmunicatus:ergo nō
eſt ipſo facto depoſitus: q2 plus exigitur ad incurrēdā pri
uationē ipſo facto/ꝗ̄ ad incurrendā excōmunicationem:
quoniā incurſus cenſurarū non requirit declarationē/ ſi-
cut incurſus priuationis/apud iuriſtas. Et reſolutorie te-
net ꝙ nula iuriſdictio perdit̄ ipſo facto ꝑ hereſim interio
rē. Et in hoc cōcordat cū Joāne de gerſono:⁊ in hoc eiuſ-
dem ſententie ſum cum ipſo:et preter auctoritates et ra-
tiones quas inducit ad hoc probandum/ aliquas adducā
ad probandum ꝙ non requiratur fides infuſa ex iure diui
no vt homo ſit capax iuriſdictionis eccleſiaſtice. Nam ho
mo cum baptizatur/ponens obicem gratie per peccatum
mortale/non infidelitatis/ſed aliud: nullam recipit a deo
virtutem infuſam:vt ſatis haberi poteſt ex his que dicunt
doctores de connexione iſtarum virtutum theologarum
quantum ad infuſionem: ⁊ preſertim ex ſcoto circa finem
tertij. Similiter ſi aliquis hereticus deſinat eſſe hereti-
cus diſſentiendo hereſi/ſed non penitēdo de peccato pre
terito(diſſenſus enim propoſitionis heretice non neceſſa-
rio infert contritionem peccati preteriti in illo)non infun
ditur fides infuſa : quia quem deus ſanat/perfecte ſanat.
et tamen nullus iſtos diceret nō eſſe capaces iuriſdictio-
nis eccleſiaſtice ſi eligātur:cum nullus ſit hereticus. Se-
cundo idem motiuum adduci poteſt / quo moti ſunt ſan-
cti patres ad damnandum hereſim eorum qui dicebant
hanc poteſtatem fundari in charitate ex iure diuino:quia
tunc periret omnis certitudo ſtatus et ordinis hierarchi-
ci. Nemo enim de altero ſcire poteſt an ſit in charitate.ita
nec ſciri poteſt vtrum ſit in fide/ ſeu ꝙ nō ſit hereticus he

veſt interiori. Et bene fateor hanc rationem non eſſe eſſi cacem ad probandum euidenter propoſitum. Certum eſt enim ꝙ de nullo certitudinaliter certitudine euidētie ſciri poteſt ꝙ habeat hanc poteſtatem / ſicut nec ꝙ ſit baptizatus: cū ad baptiſmum requiratur intentio miniſtri: de qua ſolus ipſe inter homines mortales habet euidētiam. Secundo dicit ꝙ hereticus ſummus pontifex eſt deponēdus. et hoc manifeſte patet ex capitulo ſi papa. xl. diſtin. et. xxiiij. queſt. j. per multa capitula. et ſinguli doctores in hoc conueniūt / vel ꝙ ſit depoſitus / vel deponendus. Tertio dicit ꝙ eſt deponēdus a concilio / non poteſtate auctoritatiua quam habeat ſuper papam / ſed poteſtate miniſteriali quam habet ſuper papā: vt patet. xx. capitulo. et. xxij. capitulo ponit ꝙ poteſtas eccleſie relata ad papam / eſt miniſterialis: relata ad coniūctionem petri ⁊ papatus / in fieri vel diſſolui ſubiecto exiſtente diſpoſito / eſt auctoritatiua: ita ꝙ ſententia diffinitiua ex hac auctoritate procedens ſuper cōiunctionem talis materie petri heretici cū papatu / diſſoluit auctoritatiue coniūctionem illam: ſicut electio eccleſie auctoritatiue ſuper coniunctionem / nō ſuper papam / coniūgit petrum diſpoſitum / id eſt fidelem et voluntarium cum papatu. Ad cuius euidentiam notat ꝙ in papa inueniūtur tria / ſcilicet papatus / perſona que eſt papa / puta petrus: ⁊ coniunctio vtriuſqꝫ / ſcilicet papatus in petro. Ex qua coniunctione reſultat petrus papa. Papatus eſt a deo immediate: petrus eſt a patre ſuo: coniunctio autē papatus in petro poſt petrum primum a chriſto immediate inſtitutum non eſt a deo / ſed ab homine: vt patet: qꝛ hoc fit per electionem hominum. Cōcurrit autem duplex conſenſus humanus ad cauſandum hanc poteſtatem / ſcilicet eligentium / et electi. Et iſta ad longum poteris videre in ipſo. xix. xxj. ⁊. xxij. capitulis: que nō ſolum falſa ſunt: ſed manifeſte adinuicem et cum aliquibus prioribus repugnant. ¶ Primo illud quod dicit in eccleſia eſſe auctoritatiuam poteſtatem ſuper coniunctionē papatus et petri / repugnat dictis eius in. xiij. et. vj. capitulis prius impugnatis: ſcꝫ ꝙ poteſtas electiua pape ſeu applicatiua poteſtatis eccleſiaſtice ad hanc vel illam perſonam / eſt in ſolo papa. ¶ Secundo / iſta duo repugnant / ꝙ ſit auctoritatiua poteſtas in eccleſia ſuper coniunctionē papatus ⁊ petri / ſimiliter eius diſſolutionē: et non ſuper papam: qđ manifeſte oſtenditur exemplo quo vtitur / retorquendo illud in ipſum. habere enim auctoritatiuam poteſtatem ſuper hominem / nō eſt habere auctoritatiuam poteſtatem ſuper animam / nec ſuper corpus / ſꝫ ſolum ſuper ſeparationem anime a corpore / cum nihil aliud agat auctoritatiue

occidens hominem. Quid igitur aliud erit habere auctoritatiuam poteſtatem ſuper papam / niſi poſſe papatū ab ipſo auctoritatiue ſeparare? ¶ Tertio / ſi eccleſia aut concilium eam repreſentans / ſuper papam nō habeat auctoritatiuam poteſtatem: ergo papa a concilio illo citatus nō tenebitur comparere: nec contumax non comparēdo exiſtimari poterit. Quid ergo? iudicabunt perſonam inauditam / nec obligatam reſpondere? Merito eis dici poſſet illud apoſtoli: Tu quis es qui alienum ſeruum iudicas? ¶ Quarto / omnis act⁹ punitiuus iuſte inflict⁹ alicui perſone ratione peccati / eſt ab eo qui habet auctoritatiuam poteſtatem ſuper eum qui punitur / vel a commiſſo ab habēte. ergo cum iſta ſeparatio ſit actus punitiuus pape / eſt ab habente auctoritatiuam poteſtatem ſuper papā / vel a commiſſo ab habente. Si tu dicas ꝙ eſt ab eccleſia cōmiſſa a deo habente auctoritatiuam poteſtatem ſuper papā: eodē modo dicam poteſtatem pape ſuper quencunqꝫ eſſe miniſterialem ſolum / ⁊ non auctoritatiuam. ¶ Quinto / eccleſia poteſt tunc excommunicare papam hereticū anteqꝫ deponat: vt patet ex primo dicto eius. Dicit enī hanc conſequentiam eſſe bonam: non eſt excommunicatus ipſo facto: ergo non eſt depoſitus. Iſta igitur erit bona: non poteſt excommunicare: ergo non poteſt deponere. et iſta: poteſt deponere / ergo poteſt excommunicare. Et certum eſt ꝙ excommunicatio eſt actus habentis auctoritatiuam poteſtatem ſuper excommunicatum. Et ſi concedat illud concilium poſſe excommunicare papam: quomodo ſaluabit ꝙ in cōcilio ſecluſo papa nulla ſit poteſtas iuriſdictionis? Amplius dicit papam poſſe aliquibus puta dominis cardinalibus committere illam miniſterialem poteſtatē ſuper papam hereticū. Cum quo defenſare nō poſſet quin par in parem haberet imperium: et ſic eſſet verum quod dicit gloſſa. xxiiij. queſtione. j. capit. achacius. hic eſt caſus in quo papa papā ligare poteſt. Poſſet enim lapſus in hereſim papa ab eis auferre illam miniſterialem poteſtatē: et non teneretur ſubire eorum miniſteriale iudicium. Et vt puto / ſpeciali dei concurſu tam manifeſte adinuicem repugnantia poſuit / vt ſue doctrine falſitas ex eis manifeſte omnibus pateret. hoc eſt enim propriū falſorum teſtiū (dicit Auguſtin⁹ ſuper pſalmo. Noli emulari) ꝙ ex dictis eorum aut ſignis aliquibus ſemper cōuinci poſſunt. quod probat ex facto militum qui erant cuſtodie ſepulchri chriſti deputati. Dixerunt enim / Nobis dormientibus venerūt diſcipuli ⁊c. Si enim dormiebant / quomodo ſciuerunt eos veniſſe? Sunt igitur iſte propoſitiones vere. Prima. Papa hereticus hereſi interiori ſolum / nō eſt depoſitus ipſo

facto: et hereticus hereſi exteriori/ non eſt depoſitus ipſo facto iure diuino. An autem ſit depoſitus ipſo facto iure humano/ non papali/ ſed conciliorum: (poſſunt enim ſtatuta condere ſententie late depoſitionis/ ſicut dicit de fontibus/ qui poſt adeptum beneficium infra annum nõ promouetur/ ipſo facto perdit titulum) non eſt omnino improbabile dicere ꝙ ſic: oppoſitum tamẽ mihi probabilius eſt. Secunda propoſitio. Eſt deponendus a concilio habẽte auctoritatiuam poteſtatem ſuper ipſum/ et non ſolum ſuper coniunctionem: a quo vocatus tenetur comparere/ necnon ad interrogata reſpondere. Et hanc poteſtatem auctoritatiuam papa nulli poteſt committere: cum par in parem nullam habeat poteſtatem. Concedendum eſt tamen bene cum eo ꝙ concilium nullam habet poteſtatem ſuper papatum in ſe conſideratum. ⁊ hoc ponit gerſon in ſuo tractatu de eccleſiaſtica poteſtate. et de iſto habitum eſt ſatis in .ij. capitu.

¶ Duodecimum capitulum/ in quo inquiritur vtrũ in alijs caſibus preterꝗ in hereſi deponi poſſit ſummus pontifex.

Videndum eſt conſequẽter an poſſit ſummus põtifex puniri depoſitione propter aliud crimen ab hereſi. Circa quam materiam predictus frater Thomas a .xxv. ca. incluſiue ad finem vſ tenet ꝙ non. vnde fundamentũ ei⁹. in .xxv. ca. eſt ꝙ non poteſt in aliquo caſu deponi niſi in caſu determinato lege diuina. Caſus autẽ hereſis in ſacra ſcriptura pleriſ locis eſt determinatus: vt patet ad Galathas .j. vbi de heretico dicitur: Anathema ſit .i. ſeparatũ. et .ij. ad Theſſal. iij. Subtrahatis vos. et .ij. ad Corinthios .vj. Nolite iugum ducere. et .ij. Joannis .j. Nolite recipere/ nec ei aue dixeritis. Et ad Titũ .iij. Deuita. in quibus omnibus auctoritatibus ſignificatur hereticum hominẽ eſſe ſeparandum et excõmunicandũ. et nullus eſt alius caſus exceptus: quod patet ex ſentẽtia ſaluatoris Matthei .xxiij. Super cathedrã moyſi ſederunt ſcribe et phariſei. Omnia ergo quecun dixerint/ facite: ſm autẽ opera eorũ nolite facere. vbi dñs aperte ſtatuit ſubditos debere audire prelatos male vite/ et bone doctrine. Cõſtat aũt ꝙ doctrina ad fidẽ ſpectat: vita aũt ⁊ opera ad malos mores aliorũ criminum. Et confirmatur ex ſentẽtia Petri in .j. epl'a. c. ij. Obedite prepoſitis veſtris: non tñ bonis/ ſed etiam dyſcolis. Et pro ampliori probatione ſuppoſuit in .xxvj. c. ꝙ ad hoc ꝙ poteſtas iſta eccl'iaſtica cõiugatur cũ aliquo ſuppoſito/ alique diſpoſitiones requiruntur in illo ſuppoſito de neceſſitate ſimpliciter: ⁊ alique de be-

ne eſſe. Requiſite de neceſſitate ſimpliciter ſunt due: ſcʒ eſſe voluntarium/et eſſe chriſtianum. nunq̄ enim aliquis quātūcunq̄ electus eſt papa niſi cōſentiat: ⁊ ſimiliter nō eſt papa niſi ſit membrū chriſti. Secūda diſpoſitio exigitur de iure diuino: ⁊ prima de iure nature. Requiſite aūt diſpoſitiōes ad bñ eē ſunt boni mores/ ſciētia eccleſiaſtica/ charitas/ experiētia regiminis: ⁊ huiuſmodi. ſine his em̄ petrus electus ſi acceptat/ eſt papa: q̄uis malus. Et quia facilius eſt deſtruere q̄ conſtruere: duabus ſimul requiſitis neceſſario ad conſtructionē/ quecūq̄ earum deficiat/ diſſolui poteſt. Et ex his format ratiōnē ad probādum intentum/ hoc modo. ſola contraria conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe pape/ reddunt papam deponibilem. ſed inter crimina/ ſola infidelitas contrariatur cōditionibus neceſſario requiſitiſ ad eſſe pape: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. Prima propoſitio patet ex hoc q̄ depoſitio eſt nō eſſe pape. ⁊ vnūquodq̄ in ſuo eſſe perſeuerat/ ſi contrariū non ſuperuenit. Scda autem propoſitio probata eſt: quia ceteravitia contrariātur conditionibꝰ requiſitis ad bene eſſe pape. Statim ſubdit: Hanc rationē vellem in ſtatera poni/ ⁊ non friuolas ⁊ apparentes/ per accidentia vagantes. Sed meo iudicio ſi in ſtatera poneretur/ parui reperiretur pōderis. fides enī non requiritur neceſſario ad eſſe pape (cum effectus hereticus ſit adhuc papa apud ipſum. ⁊ ſi eligatur hereticus/ et acceptet/ efficitur papa) ſed ſolum requiritur neceſſario baptiſmalis character qui eſt indelebilis/ cum cōſenſu ex parte Petri. ergo eque fortiter probaret ſua ratio q̄ p̄ hereſi deponi non poſſet. Et mirū eſt quomodo hanc rationem tam fortē reputauerit/ que equaliter probaret oppoſitū determinati per ipſum in capitulis immediate precedentibus/ ſicut propoſitum. inſuper ſicut reperitur in ſacris litteris hominē hereticum eſſe ſeparandum ſeu excōmunicandū: ita ⁊ pro alijs vitijs hoc idem reperitur: vt. j. ad Corin. v. Si is qui frater nominatur inter vos/ eſt fornicator/ aut auarꝰ/ aut idolis ſeruiēs/ aut maledicꝰ / aut ebrioſus/ aut rapax: cū huiuſmodi nec cibū ſumere. Et chriſtꝰ innuit hominem eſſe excōmunicādum pro quolibet mortali cui iuncta eſt cōtumacia/ Matthei. xviij. quos paſſus ſi gloſſauerit aduerſarius de ſubditis habentibus ſuperiorem/ gloſſabo et ſimiliter paſſus per eum allegatos de heretico. Et ad dicta ſaluatoris et petri conceditur q̄ q̄diu bene docent et remanent prelati/ ſunt audiendi. Oſtenſo ergo ſufficiēter eius opinionem non eſſe fundatam ſupra firmam petram/ ſed arenam: pono hāc propoſitionē: Summus pontifex non ſolum deponi poteſt ab eccleſia ſeu cō

eſſio pro hereſi:verũetiam et pro alio crimine notorio ec‑cleſiam ſcãdalizante. Probatur iſta propoſitio ex his que ponuntur in epiſtola Clemētis ad Jacobum. refert enim Petrum:ſibi dixiſſe cum eum inſtitueret: Neq; enim iudi‑cem aut cognitorem ſecularium cauſarum te hodie cõſti‑tui voluit Chriſtus / ne prefocatus preſentibus hominum curis/non poſſis verbo dei vacare:et ſm veritatis regulã ſecernere bonos a malis.⁊ infra: Si enim mũdialibus cu‑ris fueris occupatus / teipſum decipies / et eos qui te au‑diunt. Non enim poteris que ad ſalutem pertinent/ple‑nius ſingulis quibuſq; diſtiguere:et ex eo fiet vt ⁊ tu tã͂ non docueris que ad ſalutem hominum pertinent/depo‑naris:et diſcipuli per ignorãtiam pereant. Ex quibus ma‑nifeſtum eſt papam etiã propter negligẽtiam deponi poſ‑ſe. Nolo tamen aſſerere Clementem ita ad Jacobum ſcri‑pſiſſe/cum reperiatur Jacobum illum ante Petrum octo annis deceſſiſſe martyrio:ſed eccleſia non ſpernit illã epi‑ſtolam:quod ſufficit. ¶ Secũdo arguitur ſic/vibrando ar‑gumentum in quo aduerſarij ſe fundant/in ipſos. ſi eccle‑ſia non poſſit auferre papam regẽtem eam in deſtructio‑nem eius/et cateruatim animas ducẽtem ad inferos ſuo inſtinctu et ſuo exemplo:ſequitur politiam pure naturalẽ et ciuilem eſſe melius inſtitutam q̃ ſit eccleſiaſtica poli‑tia. Non enim bene eſſet inſtituta politia pure ciuilis ⁊ na‑turalis / ſi eius regem perturbantem eam deſtituere non poſſet:immo poteſtatem eum deſtituẽdi ⁊ occidẽdi tanq̃ mẽbrum corruptiuum totius corporis cõmunitas a ſe ab‑dicare non poteſt: immo oppoſito dato videretur politia eſſe ſerua deſpotice. Cum ergo Chriſtus inſtituerit eccle‑ſiaſticam politiam ad finem ſupernaturalem perfectiorẽ in ſuo genere q̃ ſit politia pure naturalis (cum poſteriora generatione ſint priora perfectione)ſequitur q͡ politie ec‑cleſiaſtice reliquerit poteſtatem ſuum principem et regẽ eccleſiaſticum/ſi nõ in edificationem/ ſed deſtructionem regat/deſtituendi: immo al's non ſolum peius inſtituiſſet eam q̃ politiam pure ciuilem : ſ; a communitate aliquid auferret quod ex iure naturali ſibi cõpetere dinoſcitur/ necnõ cõmunitatem chriſtianam liberam non effeciſſet: immo potius ſeruam/ ſtrictiſſima etiam ſeruitute. Et hãc rationem ponderet/⁊ non eam que leuiſſima eſt/ quã ma‑gni exiſtimat ponderis. Et dicere q͡ in ſimili caſu non re‑liquerit deus remedium cõmunitati niſi orationes/cum aliud remedium opportunũ ⁊ opportunius relinquere po‑tuiſſet : nihil aliud eſt niſi dicere politiam eccleſiaſticam nõ bene inſtitutam/et effectam ſeruam. Amplius notum eſt ſecluſa hereſi ſummum pontificem eſſe reipublice ita

pernicioſum / ꝙ a republica veniret auferendus per mor=
tem corporalem/ et illa poteſtate ei naturaliter indita. Si
non poſſit ergo tunc deſtitui/ ꝛ poſt deſtitutionem ſi per=
ſeueret/ per mortem corporalem auferri / nõne neceſſario
cõcedendum erit Chriſtum in inſtituendo eccleſiaſticam
politiam/ eã priuaſſe aliqua poteſtate ſibi naturaliter in=
dita ad eius pacificam cõuerſationem? Amplius/ cũ duo
ſunt contendentes de papatu: quẽlibet eorum poteſt vni=
uerſalis ſynodus pretenſa poteſtate priuare/ propter vnio
nem et pacem eccleſie: Quis in aliquo eorum ſit vera pa=
palis poteſtas. ergo a fortiori pro crimine perturbatiuo to
tius eccleſie. et antecedens patet manifeſte ex ca. ſi duo.
lxxix. diſtin. vbi dicitur: Si duo contra fas fuerint electi:
nullus eorum debet recipi: ſed ille quem vniuerſalis con=
ſenſus elegerit. et iſtius ſententie eſt glo. in ca. ſi papa. vbi
dicit: Certe credo ꝙ ſi notorium eſt crimẽ ei⁹ quodcũqꝫ/
et inde ſcandalizatur eccleſia/ ꝛ incorrigibilis ſit: ꝙ inde
poſſit accuſari. nam contumacia aliquando dicitur here=
ſis: vt. lxxxj. diſt. c. ſi qui ſunt preſbyteri. ꝛ contumax dr̃ in=
fidelis: vt. xxxviij. diſ. c. nullus. Amplius/ ſi electus in ſum=
mum pontificem non conſtitutus in ſacris / accipiat vxo=
rem: quis audebit dicere totum eccleſiaſticũ ſtatũ ita de=
colorari abſqꝫ poſſibili remedio? Ampli⁹/ ſi rex aliquis in
longinquã decedens regionem / relinquat aliquem vica=
rium generalem/ et ille interea gerat tyrannice: vicarius
ille (vt notum eſt) a cõmunitate poterit deponi. ergo eodẽ
mõ cũ Chriſtus diſcedẽs a cõmunitate chriſtiana (qui eſt
verus rex noſter) reliquerit vicarium miniſtrũ generalẽ/ a
cõmunitate auferri poterit ſi tyrannice regat. Ampli⁹/ cũ
ex predictis notum ſit eccleſiam ſeu cõcilium eam repre=
ſentans eſſe in caſu hereſis ordinarium iudicem pape/ et
habere poteſtatem auctoritatiuã ſuper ipſum quo ad de=
ſtitutionem: ꝛ nõ legitur a Chriſto eſſe eccleſie collata ta=
lis auctoritatiua poteſtas in eo ſolo caſu/ immo non legi=
tur ꝙ eccleſie fuerit collata aliqua talis/ niſi Matth. xviij.
vbi ĩ omni caſu peccati notorij cui iuncta eſt cõtumacia/
collata eſſe videtur/ ꝛ hec fuit primitiue eccleſie ſentẽtia/
ſanctorum doctorum/ Hieronymi/ Ambro. et Auguſt. ſed
ſuperuenientibus caſibus in ſummis pontificibus in qui=
bus deponi poſſent/ non defuerunt adulatores eis ſugge=
rentes ꝙ non poſſent iudicari / aſſerentes eos non mini=
ſtros eccleſie/ ſed dños: id qđ mirum eſt/ cum ſinguli doc.
dicant quẽcũqꝫ prelatum in adminiſtratione ſacramẽto=
rum eſſe ſolum miniſtrum eccleſie/ ꝛ non dominũ: hinc in
eo requiritur intentio faciendi qđ eccleſia intẽdit/ de ne
ceſſitate/ et non alia. et velint nolint iſti habent hoc fate=

ri in exercitio iuriſdictionis. Et ſi non legatur Chriſtum
dixiſſe auferendum eſſe caput/ ſed bene oculum manꝰ aut
pedes: verum eſt ꝙ nunꝗ auferẽdum eſt totaliter caput/
ſic ꝙ nunꝗ amplius ſit futurum aliquod caput: ſed bene
auferendũ eſt iſtud/ ſine quo in corpore remanet vita/ im
mo qđ corpori infirmitatem affert quantum eſt ex ſe. Ad
hec autem probanda innumere ⁊ rationes ⁊ auctoritates
adduci poſſent. ❡ Sequitur primo ꝙ poteſtas in ſummo
pontifice a cõcilio poteſt quibuſdam certis legibus limi-
tari/ et quãtum ad vſum arctari. Si enim caput in corpo-
re humano efficiatur languidum ſeu infirmum: licitum
erit ceteris membris mẽbrum illud ligare/ et cauteriza-
re/ necnon vnam partem capitis abſcindere pro ſanitate
totius corporis. ❡ Secundo ſequitur correlarie ꝙ conci-
lium generale ſummum pontificem exigente vtilitate ec
cleſie abſꝗ culpa ipſius ſummi pontificis deſtituere po-
teſt: ſicut tempore ſchiſmatis de vero ſummo pontifice:
ſimiliter ſi incarceratus foret apud infideles/ et de eius
liberatione nulla foret ſpes poſt adhibitum laborem ad
redimendum. et hoc ex precedentibus eſt ita notum ꝙ
alijs rationibus nõ curo munire: nec aliquid apparentie
habet in oppoſitum argumentum de petro cum eſſet in
vinculis: cum pauco tẽpore ibi fuerit/ ⁊ de eius liberatio-
ne apud fideles extiterit ſpes. Si enim in tali caſu nõ poſ
ſet eccleſia ſummum pontificem ſibi conſtituere: ita nec
poſſet aliquem qui ſummi pontificis gereret vices. et cũ
poſſint occurrere multa que per ſummum pontificem ex-
pediri debent/ vt cõfirmationes archiepiſcoporum et pre
latorum ei immediate ſubiectorum/ nullo modo illa expe
diri poſſent. ❡ Sequitur tertio ꝙ poteſtas vniuerſalis ec-
cleſie ſeu concilij vniuerſalis ſupra papam ſimpliciter et
abſolute non eſt chimera/ vt dicit prefactus doc. in eccle-
ſiam ſanctã blaſphemans. ❡ Sequitur quarto ꝙ chriſtus
non inſtituit ſummum pontificem eius generalem vicari-
um in omnimoda poteſtate quam habebat ſm humanita
tem. nam habebat poteſtatem inſtituendi ſacramẽta/ ſi-
militer inſtituendi ſummum pontificem/ ſimiliter facien
di articulum nouum ſuꝑ infideles/ et ſuper totã eccleſiã
cathegorematice. et nullã iſtaꝝ habet ſummus põtifex.
❡ Sequitᷣ q̄nto ſummũ põtificẽ eſſe vicariũ ecclie vniuer
ſalis ⁊ miniſtrũ: ꝗuis dicatur etiã vicariꝰ et miniſter dei:
quẽadmodũ pnceps laicus eſt miniſter cõmunitatis: qui
tñ ab aplo paulo dicitur miniſter dei: ſed ſpecialius ſum-
mus pontifex dr miniſter dei et vicarius/ inꝗtũ miniſtrat
in ea poteſtate que nõ eſt in cõmunitate naturalis/ ſed po
ſitiua preciſe/ ⁊ ex ſola inſtitutiõe dei: illa tamen poteſtas

eſt communitati collata. ¶ Sequitur vltimo conformiter
ad Joānem patriarcham antiochenū/ ſimiliter Nicolaū
de cuſa in ſuis tractatibus de iſta materia ꝙ conciliū ge-
nerale in ſingulis ⁊ oībus eſt ſupra ſummū pōtificē. ¶ Et
hec breuiter et ſub cōpendio quodam de iſta cōparatio-
ne poſui/ intendens ampliſſimū facere tractatum de om-
ni poteſtate eccleſiaſtica et laica/ et de ſingulis earū acti
bus. Utrum autem ſummus pōtifex poſſit excommunica-
ri et ſuſpendi manens ſummus pontifex / ita ꝙ ſi tentet
facere/ nihil faciat etiam ꝗtum ad abſolutionē ſacramē-
talē: videat̄ Nico. de cuſa in ſecūda parte ſui libri. c. xviij.
Et ad omnia capitula que videntur aſſerere ſummum pō
tificem nō poſſe iudicari niſi ſit a fide deui⁹/ (vt ca. ſi pa-
pa. xl. diſt. ⁊ ca. oues. ij. q. vij.) dicitur ꝙ pertinax preſumit̄
a fide deuiare: ⁊ includitur in hereſi pertinacia. Uel dica
tur ſecundo ꝙ (vt patet ex ca. ſi papa.) in illis capitulis di
citur nullum poſſe papam iudicare: et non dicitur de col-
lectione. Dicitur tertio ꝙ cōtra papam non eſt regulari-
ter congregandum concilium niſi ī caſu hereſis aut gra-
uis peccati totā eccleſiā ſcandalizantis cōprobati. Et ad
id quod habet̄. xvij. diſtin. ca. cōſilia. §. Symmachus. vbi
dr: Symmachus papa ſedis aplice preſul/ ab hmōi oppoſi
tionibus impetitus/ quātū ad hoies reſpicit/ ſit immunis ⁊
liber: cui⁹ cauſam totā dei iudicio reſeruam⁹. dicit̄ ꝙ ac-
cuſatores ei⁹ non potuerunt impoſita crimina probare/ ⁊
ſic tanꝗ eis ſecreta reliquerunt ſancti patres in ſynodo/
dei iudicio/ auctoritatiue accuſatores condemnantes.

¶ Ultimum capitulum/ in quo inquiritur quomodo pote
rit concilium contra papam congregari.

Cum ex ſuperioribus notum ſit ſatis conciliū
ſupra papam iuriſdictionem habere: in caſu
igitur in quo veniret papa iudicandus: quo-
nam pacto congregari poterit (qꝛ non eſt ve-
riſimile papam congregare contra ſe) inqui-
rendum eſt. Et ſit prima propoſitio. Ad nul-
lum auctoritatiue ſpectat congregare cōcilium/ preterꝗ
ad ſummum pōtificem/ ex iure diuino. probatur ſic. aucto
ritatiue congregare cōcilium eſt his qui intereſſe hn̄t p̄-
cipere vt ad certum locum conueniant. ſed nullus preter
ſummum pontificem ſingulis qui habēt intereſſe/ aucto-
ritatiue precipere poteſt vt in certum conueniant locum
ex iure diuino: ergo nullus preter ipſum auctoritatiue cō-
gregare poteſt. Auctoritatiue enī congregare eſt congre
gare ex auctoritate/ cui ceteri ratiōe auctoritatis teneā-
tur obtemperare. Dico notanter nullus: qꝛ concilium vnū
poteſt futurum cōcilium auctoritatiue congregare/ pre-

ciplendo ſingulis vt certo tempoꝛe ad certum conueniãt locū. Si enim pꝛecepto pape taliter pꝛecipientiſ ſit obtemperandum de neceſſitate: a foꝛtioꝛi et pꝛecepto concilij. De collegio autem cardinalium / apud eos qui dicunt ꝙ ſunt de ſtatu hierachico / ex inſtitutione chꝛiſti ſuccedentes apoſtolis pꝛout aſſiſtebant chꝛiſto et Petro añ eoꝛum diuiſionē / quemadmodū dicit de aliaco / non eſt impꝛobabile dicere ꝙ iure diuino hec auctoꝛitas illi collegio competit papa nolente congregare concurrente caſu neceſſitatis. Unde ⁊ Actuum. vj. duodecim apoſtoli ⁊ non ſolus Petrus conuocauerunt multitudinem diſcipuloꝛum. Et ex hoc iterum vꝫ ſequi ꝙ non ſolum de ſtatu epiſcopoꝛum ſunt vocandi ad concilium ad habendum vocem deliberatiuam: ſed etiā de ſtatu curatoꝛum / qui ſuccedunt diſcipulis. ſꝫ de hoc alias. Sꝫ cum papa et collegiū illud adeo obſtinari poſſint: vt etiā exigente neceſſitate nolint cōcilium conuocare (qꝛ foꝛſan congregandum eſt pꝛo corrigēdis euidētibus exceſſibus eoꝛum) quonam pacto tunc cōgregari poterit? ¶ Et ſit ſecūda ꝓpoſitio. Quelꝫ eccleſia particularis ad cuius notitiam peruenit cōgregandi concilium neceſſitas / debet ceteris eccleſijs neceſſitatem cōgregādi concilij manifeſtare / et ſic denūciatiue congregare / non aūt pꝛeceptiue / etiā nominando locum ad quē ſit omnibus tutus acceſſus. Dꝫ enim oculus videns coꝛporis periculū / ceteris indicare membꝛis / vt contra periculum ſe pꝛotegat coꝛpus ⁊ defendat. Et iſta manifeſtatione facta / cetere eccleſie tenentur conuenire / non virtute pꝛecepti pꝛime / cum in eas nullam habeat iuriſdictionē: ſed virtute pꝛecepti diuini: ſicut poſtꝗ per expertum medicum alicui indicatum eſt de aliquo neceſſario ad ſui cōſeruationem / tenetur ille ad illud nō virtute pꝛecepti medici / ſed virtute pꝛecepti iuris naturalis et diuini. Coꝛollarie ſequitur / in multis pꝛouincijs pꝛelatos ſufficienter inſtructos de neceſſitate concilij / non aliter laboꝛantēs pꝛo pace eccleſie / non eſſe in conſcientia tutos. ¶ Tertia pꝛopoſitio. Si poſt huiuſmodi inſinuationem ſingule eccleſie particulares ad certum locum ſuos legatos mittant: apud illam collectionem reſidet totius eccleſie auctoꝛitas: immo etiā ſi a caſu cōuenirent. Nam (vt dicit Jo. gerſon) quis dubitat apud collegium apoſtoloꝛum / qui a caſu conuenerunt (vt dicitꝰ) in tranſitu virginis / tantam fuiſſe auctoꝛitatē ſicut ſi Petri pꝛecepto cōueniſſent? ¶ Quarta pꝛopoſitio. Si alique particulares eccleſie inſinuatione tali facta / ad certum conueniant locum: ceteris contumaciter, renuentibus conuenire in illo aut alio quocunqꝫ ſecuro: apud conuenientes / totius eccleſie reſidet aucto

ritas/ ſaltem q̄tum ad neceſſitatē occurrentem. Si eñ ligata foret dextera man⁹/ aut ad imaginationē ꝓtinaciter nollet vacare defenſiōi corporis: apud ſiniſtrā tūc defendēdi corp⁹ tota reſidebit auctoritas. Et ſi vna ps alicui⁹ prouincie inimicis volētibus eam deſtruere/ nollet occurrere: quis dubitat reliquam partē/ q̄uis ſit minor numero/ pro tunc habere auctoritatem totam prouinciam defendendi? et ſi prouincie alicuius pars vna nollet conſentire in mortem alicuius membri cuius vita in deſtructionem totius communitatis cederet: nulli dubium eſt reſiduam partem poſſe. illud membrum auferre / et pro tunc occurrēti periculo occurrere/ q̄uis de alijs que nō imminent pro tunc / nihil poſſit ſtatuere. ergo et in propoſito vbi alique conueniēt ceteris renuentibus: q̄tum ad neceſſitatē occurrentem in ipſis reſidebit auctoritas. ¶ Et hec ſunt que ꝑ auctoritate eccleſie ieſu chriſti ſpōſe ſcripſi Pariſius ipo donāte/ contra quedam aſſerta a fratre Thoma de vio in tractatu quodā quem (vt ipſe teſtatur) ſcripſit anno ſalutis. M.ccccc.xj. etatis ſue quadrageſimotertio. Et hec ſcripſi anno dñi. M.ccccc.xij. doctorat⁹ mei anno primo/ menſe .ij. de etate vero/ ne vento glorie agitari videar/ taceo. In quibus ſi aliquid ſit erroneum/ proteſtor me ſemper ſubmiſſum determinationi eccleſie vniuerſalis.

¶ Finis.

Pariſijs in edibus Claudij Cheuallō, anno domini. M. ccccc.xxv. menſe Maio.

C·CHEVALLON

+

Luis de vargas Maldonado

Spiritibus duris agitur sudibusque praeustis

Lien necat, renes dolet, pulmones distrahuntur, cruciatur iecur, radices cordis pereunt